JIANG RONG

TOTEMUL LUPULUI

VOL. II

JIANG RONG

Totemul lupului

VOLUMUL AL II-LEA

Traducere din limba chineză și note de
ROXANA RÎBU

Curtea veche

BUCUREȘTI, 2011

Capitolul 21

Tuoba Tao (împăratul Taiwu din dinastia Wei de Nord) hotărî, cam prin 429, să invadeze ținuturile în care sălășluiau triburile mongole din estul deșertului Gobi, însă câțiva dintre sfetnicii lui îi spuseră că acei chinezi din Nanchao (Nanjing) s-ar putea să profite de ocazie și să vină să-i spulbere oștirea. El însă le răspunse că armata chinezilor e formată numai din pedeștri, pe când a lor are călăreți. „Cum ar putea o turmă de mânji și de viței să stea împotriva lupilor și a șacalilor?"

René Grousset, *Imperiul stepelor*

CHENZHEN VĂZU CĂ TURMELE DE OI dinaintea lui pleacă una câte una de pe malul apei, așa că le mână înapoi. Cum oile deja începuseră să se risipească, încălecă și galopă până la pajiștea aceea de pe marginea pârâului. Pe malul dinspre nord-vest era o porțiune de pe care fusese tăiat un rând de trestii. Oamenii nivelaseră iar fâșia astfel curățată cu nisip, pentru ca animalele să se poată adăpa mai ușor. O herghelie care se săturase de apă încă aștepta acolo, în baltă, fără vreo intenție de a se întoarce pe mal. Rațele și celelalte păsări de baltă se bălăceau însă pe acolo, fără să se sinchisească, ba chiar câteva păsări mai micuțe, deosebit de frumoase, înotau până foarte aproape de picioarele cailor și, trecând de-a valma pe sub burțile lor, pluteau mai departe. Caii le priveau cu simpatie și nici măcar coada nu și-o scuturau. Doar lebedelor le era teamă să se apropie de cai, așa că preferau să plutească

departe de apa pe care-o tulburau aceştia, în mijlocul lacului sau în stufărişul din partea opusă.

Deodată, dinspre colina din apropierea lacului se auzi un behăit jalnic, iar turma lui Chenzhen prinse a amuşina aerul ce venea dinspre lac. Vara mergea cu turmele la adăpat o dată la două zile. Oile însetate se tânguiau şi behăiau nevoie mare, apoi se buluceau la apă răscolind nisipul şi ridicând praful în aer. Nu erau nici zece zile de când oamenii şi animalele lor intraseră pe noua păşune şi deja o bună parte din pajiştea de lângă lac fusese călcată de oi, cai şi vite, transformându-se într-un mic deşert. Ajungând în apropierea apei, oile o luau la fugă şi dădeau buzna printre picioarele cailor, pe sub coamele lor, ca să se îndestuleze din apa lacului.

După ce se umflau, nici nu apucau bine să urce panta de lângă mal, că venea în goană altă turmă de oi însetate, behăind şi ţipând, ridicând în aer un nor şi mai gros de praf.

Pe una dintre colinele molcome de la nici un kilometru de lac fuseseră amplasate trei sau patru corturi ale muncitorilor, zeci de oameni fiind aduşi să lucreze la săparea unor şanţuri pentru apă. Bao Shungui conducea lucrările de construcţie la bazinul de înmuiere[1], la depozitul de lână şi la sediul provizoriu. Chenzhen privea cum alţi câţiva muncitori cu familiile lor săpau şanţuri, greblau pământul şi sădeau legume. Pe o pantă îndepărtată a muntelui, nişte muncitori reuşiseră să spargă stâncile şi să ia piatră şi pietriş galben, pe care le încărcau apoi în mai multe căruţe şi le aduceau la şantier. Chenzhen nu mai vru să vadă toate stricăciunile care i se făceau păşunii virgine, aşa că îşi mână degrabă turma către nord-vest.

Trecând de coama dealului, turma ieşi din podişul noii păşuni. Moş Bilge le ceru tuturor să nu lase oile să pască de tot iarba păşunii, căci zilele de vară sunt lungi, aşa că se putea merge la păscut şi prin locuri mai îndepărtate, pentru a menţine păşunea până la sfârşitul verii sau începutul toamnei, când urma să se mute pe alta. Planul lui era să trimită turmele să folosească de câteva ori, prin rotaţie, cele câteva locuri de păşune din afara şi dinăuntrul podişului, pentru a ţine sub control creşterea ierbii, dar şi pentru a bătători solul prea afânat şi

---

[1] Operaţiune în procesul de vopsire a lânii.

pentru a se apăra împotriva roiurilor atât de supărătoare de ţânţari. Turma de oi a lui Chenzhen se rândui în formă de semicerc, mişcându-se încet către dealurile dinspre apus.

Sub razele soarelui, cei câteva mii de miei din apropiere păreau nişte crizanteme albe, lucind orbitor în contrast cu verdele ierbii de pe povârniş. Blănița buclată a mieilor începuse să se mai înfoaie, căci pe lângă laptele pe care-l primeau de la oi mai păşteau şi din iarba aceea fragedă, aşa încât grăsimea de pe cozile lor crescuse foarte repede, la unii chiar mai repede decât la oile care slăbeau hrănindu-i pe ei cu lapte. Crizantemele galbene ce potopiseră coasta dealului erau înflorite, iar de unde stătea Chenzhen aşezat pe iarbă se putea admira o tipsie nesfârşită de un galben auriu. Erau acolo nenumărate crizanteme galbene, ai căror lujeri abia dacă depăşeau o jumătate de metru, cu florile mari, deschise ca nişte trompete, iar pe de lături le atârnau grei nenumăraţi boboci încă dormind, decoraţi cu migală, cu zeci de trăsături de pensulă. În desişul florilor Chenzhen şedea ca în câmpurile de rapiţă din Jiangnan, gândindu-se că niciodată nu şi-ar fi imaginat că aceste crizanteme galbene şi sălbatice de pe păşunea virgină pot fi mai mari decât acelea cultivate de oameni, chiar şi cele neînflorite erau mari cât nişte mingi de tenis.

Chenzhen se ridică şi încălecă, apoi merse până la peticul dinaintea turmei, presărat cu mai multe flori, de unde începu să culeagă câteva. Aceste minunate crizanteme galbene[1], proaspete, fragede şi gustoase, erau ca nişte trufandale pentru studenţii de la Pekin: mergeau cu carne de oaie prăjită sau amestecate cu carne de oaie pentru a fi umplutură de baozi[2] sau jiaozi[3], cu ceapă şi cu sos rece, la supă cu fâşii de carne şi aşa mai departe. Studenţii cărora le lipsiseră legumele o iarnă întreagă mâncau acum înnebuniţi, ca oile şi vitele, tot felul de verdeţuri care răsăriseră prin poienile de prin preajmă, în felul acesta deschizându-le apetitul şi păstorilor mongoli, cărora nu le plăcea însă deloc gustul

[1] Folosite adesea în specialităţi culinare chineze şti.

[2] Bao zi (pr. „pao ţî") — un fel de chifle din aluat, coapte în abur şi umplute cu carne ori legume.

[3] Colţunaşi din aluat dospit sau nedospit, umpluţi cu un amestec condimentat de carne sau legume.

acestor flori. Dimineața, la plecare, Gao Jianzhong îi și pregătise lui Chenzhen două desagi goale. Zilele acestea nu-i lăsa în ruptul capului pe el și pe Yangke să citească atunci când ieșeau cu turmele la păscut, ci îi punea să caute ierburi și să culeagă cât mai multe, pentru ca la întoarcere să le opărească cu apă fiartă și apoi să le usuce la soare pentru a le putea folosi la iarnă. Uscaseră deja o jumătate de sac.

În mijlocul pajiștii din spate, oile pășteau cu capetele plecate, iar Chenzhen culegea flori cu grămada, așa încât în scurt timp umplu o traistă întreagă. Tot culegând, observă că pe jos erau excremente de lup. Se lăsă repede pe vine, luă o bucată și o examină cu atenție. Era alb-cenușie, cam de mărimea unei banane și, deși se uscase complet, își putea da seama că fusese lăsată cu doar câteva zile în urmă. Chenzhen se așeză turcește și începu să cerceteze cu mare atenție, încercând să afle cât mai multe despre excremente. Își dădu seama că se afla exact pe locul în care, cu câteva zile în urmă, se odihnise un lup mare. Dar oare de ce venise tocmai până acolo? Chenzhen privi pajiștea dimprejur și își dădu seama că, din moment ce nu erau nici rămășițe de oase, nici smocuri de blană, era clar că lupul nu venise după hrană. Florile erau înalte, iarba, deasă, turmele de oi treceau deseori pe acolo; să fi fost un ascunziș de unde lupii puteau să declanșeze o ambuscadă? Puțin îngrijorat, Chenzhen se ridică degrabă în picioare și, scrutând împrejurimile, văzu că în apropiere erau câteva locuri mai înalte pe care ciobanii se odihneau privind în jur, turma lui aflându-se la mică distanță în urma lui.

Chenzhen recunoscuse excrementele de lup, dar nu avusese încă ocazia să le studieze îndeaproape. Rupse o bucată și observă că în ea erau amestecate fire din blană de gazelă sau de oaie, dar nu se zărea niciun fragment de os, poate doar câteva bucățele de colți de șoarece și ceva ca o pudră de calciu lipită de firele de lână. Sfărâmă bucata între degete, dar nici așa nu găsi nimic solid. Pare-se că tot ceea ce înghițea lupul, carne, piele, tendoane sau oase de oaie și de șoarece, se mistuia în stomac. Totul se digera atât de bine, încât nu mai rămânea nimic întreg, cu excepția câtorva fire de blană și a unor fragmente de dinți, care oricum nu erau digerabile. Privind și mai atent, văzu că numai firele mai groase din blana oilor nu fuseseră digerate, cele mai subțiri se mistuiseră. Ca să facem o comparație, capacitatea de digestie a câinelui este

mult inferioară, căci în excrementele de câine adeseori se găsesc bucăți de os sau chiar grăunțe.

Chenzhen era din ce în ce mai surprins văzând că lupul de stepă era într-adevăr gunoierul acesteia, din moment ce „procesa" orice fel de oase, de la cele de cal, oaie sau vită, gazelă sau marmotă, iepure sau șoarece, până la cele de om. După ce trecea prin gura, stomacul și intestinele lupului, care absorbeau absolut orice substanță, din prada lui nu mai rămâneau decât câteva fire de păr sau blană și câțiva dinți, și era atât de zgârcit, că nici măcar viermilor nu le mai lăsa mare lucru. Așa că stepa milenară își datora curățenia desăvârșită tocmai grijii ce i-o purtau lupii.

În vântul ușor, crizantemele se legănau încet. Chenzhen răsuci cu degetele bucata de balegă de lup. Firele de păr de oaie trecute prin acidul gastric al lupului se degradaseră. După ce trecuseră și prin intestine, ajunseseră ca o mumie abia scoasă din mormânt. Firele din blana oii își pierduseră de mult orice rezistență și, oricât de ușor le-ai fi atins, fiind uscate și subțiate, pe dată se transformau în praf, se destrămau mai ușor decât oasele trecute prin crematoriu, scurgându-se printre degete și împrăștiindu-se în vânt peste pajiștea verde, intrând în pământ și devenind o parte a stepei, așa încât nici cea mai infimă rămășiță nu era risipită. Excrementele lupului erau, deci, tot ce mai rămânea din vietățile stepei, astfel că se reîntorcea în ea și cea mai infimă părticică.

Chenzhen rămase pe gânduri o vreme. De mii și mii de ani, oamenii și lupii, nomazi și vânători ai stepei, nu au avut parte niciodată de vreo piatră de mormânt, de sicriu sau mausoleu regesc atunci când s-au întors la Tengri. Și omul, și lupul deopotrivă se nășteau, trăiau, luptau și mureau în stepă. Cum era în trecut, așa este și în prezent. Oștenii viteji, care puteau distruge cele mai mărețe cetăți și întărituri ale celor mai grandioase regate, erau cu totul lipsiți de măreție în rânduielile funebre ale stepei. Asta i-a pus pe jar pe toți acei arheologi care își doreau să scormonească vestigiile stepei. Ființele acestea lipsite de orice măreție a posterității puteau servi drept model pentru generațiile următoare mult mai bine decât stăpânii supremi ai măreților piramide, ai mausoleului imperial Qin sau ai Taj Mahal-ului, ori ai altor morminte grandioase. Oamenii stepelor se sting într-o asemenea lipsă de grandoare tocmai mulțumită lupului, în cele din urmă

reîntorcându-se în întregime în sânul naturii. Unul nu poate exista fără celălalt. După ce viața cărnii se stinge, aceasta se topește, infiltrându-se în pământul lacom al stepei.

Praful acela trecea printre degetele lui Chenzhen risipindu-se în vânt și, cine știe, poate că între aceste fire de praf se aflau și câteva fire din părul vreunui om din stepă. Căci nu trecea lună sau anotimp să nu se desfășoare o „înmormântare cerească" pentru câte cineva. Chenzhen înalță ambele mâini și, privind către cerul albastru, le ură sufletelor să se odihnească în pace și în fericire în sălașele lui Tengri.

Oile pieptănau poiana cu flori ca un pieptene din corn de taur, împânzind toată panta muntelui. Chenzhen nu vru să lase acolo rămășițele de lup, așa că le vârî în cealaltă traistă, urcă pe cal și o porni înaintea turmei.

Pe vârful muntelui care se afla destul de aproape erau câteva stânci mai negricioase, care de departe semănau foarte bine cu turnurile de pază ale cetăților străvechi. Pe alt vârf de munte, de data aceasta ceva mai îndepărtat, niște stânci uriașe, pe care Chenzhen le privea cu ochii mijiți, aduceau foarte bine cu o porțiune rămasă din Marele Zid, și deodată își aminti de expresiile acelea din cărțile vechi cu „ducele păcălit cu focul de avertizare din turn" sau cu „fum de lup din toate părțile", cu sensul de aprindere a focurilor la posturile de veghe în semn de năvală a vrăjmașilor. Mai cercetase el câteva cărți de referință și descoperise că „fum de lup" se referă la faptul că focul respectiv se făcea tocmai cu excremente de lup, dar acum când tocmai le sfărâmase între degete și văzuse că nu sunt formate decât din câteva fire de păr, se îndoia că din așa ceva se putea aprinde un foc de avertizare, al cărui fum să se ridice foarte mult. Să mai fi conținut și alte elemente speciale? Inima începu să-i bată nebunește, ceea ce avea în față se asemăna cu un turn de pază, în mână avea excrementele de lup: de ce nu le-ar da foc chiar el, de ce să nu-l păcălească și el puțin pe „duce"? Să vadă cu ochii lui „fumul de lup" ale cărui trâmbe îi băgau în sperieți pe chinezi de două mii de ani. Să vadă și el cât de înfricoșător poate să fie fumul acela. Curiozitatea îl îmboldea pe Chenzhen din ce în ce mai tare, așa că se hotărî să mai strângă câteva bucăți și să înalțe în ziua aceea o trâmbă mare de fum din „turnul de veghe".

Turma se mișca încet-încet. Chenzhen veni să o întoarcă, apoi căută cu atenție preț de vreo oră și ceva și mai găsi patru bucățele de excremente de lup, care nu ocupau nici jumătate din desagă.

Se îndoia din ce în ce mai mult că experimentul i-ar putea reuși. Deși din ele s-ar putea să iasă un fum gros, lupul nu e ca oaia — el e un animal de pradă care dispare rapid, nu zăbovește prea mult într-un loc, ca să se adune multe excremente. Haitele de lupi vin și se duc ca nălucile, de aceea excrementele lor zac risipite cine știe pe unde, nu e chiar floare la ureche să aduni o cantitate suficientă. Deși pe aici puseseră la cale încercuirea gazelelor, tot nu găseai vreo balegă decât foarte greu, și cu atât mai puțin în apropierea Marelui Zid, unde oricum erau puține oi sau vite. În plus, unde să găsească excremente de lup oștenii care stăteau de pază în turnurile Marelui Zid din deșert? Pe nenumăratele turnuri ale zidului nesfârșit ar fi trebuit strânse grămezi incomensurabile de excremente. Apoi, lupii au o mare capacitate de digestie, ei sunt carnivore care lasă în urmă doar mici cantități de excremente, ca atare ar fi trebuit să existe niște haite imense ca să se poată strânge suficient pentru toate turnurile zidului. Chenzhen alergă de câteva ori încoace și-ncolo, dar tot nu reuși să mai găsească excremente. Duse oile într-o poiană, apoi se repezi către stâncile din vârful muntelui.

Fugi până la piciorul stâncii, apoi privi în sus și văzu că stânca era înaltă cam de două ori cât un stat de om. Alături erau câteva stânci mai mici, care puteau servi ca trepte pentru urcare. În vale strânsese un braț bun de vreascuri, legându-le cu cureaua de la hățuri și aducându-le lângă stânci. Apoi puse desaga pe un umăr și, cățărându-se pe treptele stâncilor, ajunse sus, apoi trase după el și legătura de vreascuri. Pe stâncă era un loc plat, larg cam cât două mese, și peste tot era plin de găinați alb de șoim.

Era aproape de amiază, turma de oi se tolănise în iarbă pentru odihnă. Stând în „turnul de veghe", Chenzhen cercetă cu atenție împrejurimile prin binoclu și nu văzu niciun lup. Turma lui era la vreo doi, trei kilometri de celelalte turme, cea mai apropiată fiind la vreun kilometru și jumătate, așa că nu-i era teamă că oile s-ar putea amesteca. Cu inima împăcată, rândui grămada de vreascuri și puse toate excrementele de lup deasupra. Era abia la începutul verii, nu începuse sezonul de apărare împotriva incendiilor, toată verdeața era plină de

sevă, iar acolo, pe vârful stâncii, n-avea cum să dea peste cineva care să-l stinghereasca. În plus, dacă vedea cineva din depărtare fumul, se putea gândi că e vreun cioban care-și face de mâncare.

Chenzhen era foarte liniștit. Din buzunarul de sus al hainei scoase o punguță din piele de oaie, mare cât o cărticică de rugăciuni budistă, în care erau două bucăți de fosfor pentru chibrituri și câteva bețigașe cu capătul roșu. Acestea sunt lucruri de mare preț, pe care păstorii nefumători din Elun le poartă în permanență cu ei, căci cu ele se pot apăra, se pot încălzi, își pot face de mâncare sau chiar pot transmite semnale. Când va scăpăra, vreascurile uscate se vor aprinde trosnind. Inima îi bătea cu putere. Dacă din balega aceea de lup va ieși un fum gros, atunci el ar fi primul chinez care a aprins fumul de lup în stepa mongolă. Dar s-ar putea ca toți cei din brigadă să vadă, iar majoritatea studenților care vor vedea fumul ieșind din „turnul de veghe" negreșit se vor gândi la fumul de lup. În memoria chinezilor, fumul de lup apărut pe neașteptate este de-a dreptul terifiant. În istoria lor, acesta era semnal pentru pericol deosebit, sugerând alarmă, teroare, izbucnirea războiului sau năvălirile barbarilor. Strigătul „Lupii!" poate să bage în sperieți pe oricine, de la cei mari până la copii, pe când „fumul de lup" poate să sperie tot neamul. Mulți dintre conducătorii Chinei își luau tălpășița când „fumul de lup" se înălța la cer.

Lui Chenzhen îi era puțin teamă: dacă într-adevăr va reuși să producă fumul de lup, nu știa dacă nu cumva ceilalți studenți îl vor critica aspru, denunțându-l în scris și prin viu grai. Nu era de ajuns că luase să crească un pui de lup, acum se mai apucase să ridice și o trâmbă de fum de lup, de unde se vedea clar că acest om are în el o inimă de lup imprevizibil. Ridică un picior, pregătit să stingă în orice moment focul cu talpa, înăbușind fumul de lup. Aici mai era și zonă de frontieră cu mari tensiuni militare — dacă îndrăznea să facă focul acolo, nu se putea interpreta că transmitea semnale inamicului? Fruntea lui Chenzhen se umplu de o sudoare rece.

Până să ia foc bine vreascurile, excrementele de lup nu dădură niciun semn că s-ar aprinde. Din alb-cenușii se făcuseră negre, dar nu scoteau cine știe ce fum și nici limbi de foc. Vâlvătaia lemnelor se făcu din ce în ce mai mare, apoi excrementele se aprinseră și un miros de lup amestecat cu păr de oaie ars îi înțepă nările. Din grămada de

excremente nu ieșea însă fum negru și gros. Mai degrabă era ca și cum ar fi ars vreo carpetă de lână: fumul subțire avea o culoare brună și era chiar mai rarefiat decât cel pe care-l scoteau vreascurile. Când se aprinse toată grămada de vreascuri și excrementele fură înghițite de flăcări, parcă nici nu se vedea ieșind fum, ca să nu mai vorbim de cine știe ce fum negru și gros care să se ridice până la cer. Sau măcar alb să fi fost. Unde era fumul care îngrozea oamenii? Unde era trâmba înfricoșătoare ca un demon uriaș? Nu era decât un foc de lemne peste care se pusese ceva lână, din care ieșea cel mai ordinar și mai subțire fum cu putință.

Chenzhen pusese de mult piciorul jos, își șterse sudoarea rece care-i podidise fruntea ca o alarmă falsă și se simțea ceva mai ușurat. Fumul acesta era ceva cu totul nesemnificativ, nu mai gros decât cel rezultat din focul pe care-l aprindeau ciurdarii iarna pe zăpadă pentru a se mai încălzi. În focul din vreascuri și excremente de lup, care arseseră până la capăt, fumul de lup la care se aștepta el nu ieșise deloc la iveală. Stătea în picioare pe stânca înaltă, iar poiana largă ce se întindea în partea de răsărit era o privelițe cât se poate de liniștită: carele trase de boi se mișcau agale, caii continuau să stea în apa iazului, odihnindu-se cu ochii închiși, femeile stăteau aplecate, tunzând lâna oilor, muncitorii sfredeleau stânca și spărgeau piatră. Așadar, focul acela nu atrăsese atenția nimănui. Doar ciobanul cel mai apropiat se ridicase să privească spre locul în care se afla Chenzhen. Fumul alb care ieșea pe coșurile iurtelor din depărtare se ridica într-adevăr în văzduh, pe când acest firicel de fum pentru care arsese adevărata balegă de lup nu reușise să atragă privirile oamenilor nici cât cel scos pe coșurile iurtelor.

Chenzhen era foarte dezamăgit. Se gândi că așa-numitul „fum de lup" nu era decât o vorbă goală, că expresia asta fusese greșit înțeleasă în sensul literal și transmisă astfel. Experimentul de adineauri îi confirmă întrucâtva presupunerea: așa-numitul „fum de lup" creat din focul aprins pe turnurile de veghe din vechime nu avea cum să rezulte din arderea excrementelor de lup. Fumul acela gros care se ridica până sus trebuie să fi fost făcut prin arderea unor vreascuri uscate împreună cu unele umede, la care se mai adăuga poate și ceva grăsime. Până și dacă ardeai balegă de vită pe jumătate umedă se făcea un fum ceva mai gros. Și apoi, surcele umede și balegă de vacă încă neuscată găseai mult

mai ușor decât excremente de lup. Acum putea să tragă concluzia că zvonul care s-a răspândit atât de mult, privitor la fumul de lup produs prin arderea excrementelor de lup, este o prostie, o vorbă goală, un basm cu care se speriau singuri chinezii slabi de înger și țăranii simpli.

Cenușa rămasă din vreascuri și din excrementele de lup fu spulberată de vântul cel slab de pe „turnul de veghe". Chenzhen nu se speriase de fumul de lup pe care singur îl aprinsese, dar se înfurie pe explicația dată de dicționarul de referință pentru fumul de lup. Civilizația agrară chineză avea o perspectivă mult prea superficială asupra civilizației stepei din nord, și nici despre lupul de stepă nu știa prea multe. O problemă atât de simplă precum aceea a posibilității ca fumul de lup să fie produs prin arderea excrementelor de lup nu putea fi verificată pur și simplu prin arderea unei astfel de materii? Cum a fost posibil ca dintre atâtea miliarde de chinezi, din cele mai vechi timpuri până azi, să nu se fi găsit nimeni să încerce? Chenzhen se gândi și ajunse la concluzia că treaba asta nu era chiar atât de simplă. În extinderea civilizației agrare a Chinei de acum câteva mii de ani au fost stârpiți toți lupii din China. De unde să mai ia chinezii excremente de lup? Cei care strângeau excremente nu puteau găsi decât de vită, oaie, porc, cal sau câine, ori poate de om. Și chiar dacă din întâmplare ar fi dat peste niște excremente de lup, nici n-ar fi putut să le recunoască.

Chenzhen ședea pe turnul acela înalt și cugeta, iar șirul gândurilor lui se lungea și se lățea tot mai tare. De vreme ce nu ar fi putut fi produs în niciun chip prin arderea excrementelor de lup, de ce se numea fumul acela gros care se înălța în văzduh din turnurile de veghe din vechime tocmai „fum de lup"? „Lup" și „fum": cuvintele acestea două aveau un rol mai înfricoșător și mai alarmant decât „haita de lupi". Și apoi, negreșit trebuie să fi avut vreo legătură cu lupul. Să fi fost din cauză că printr-un astfel de fum se anunța apariția lupilor? Cu siguranță Marele Zid ținuse piept și lupilor din stepă, iar cuvântul „lup" din expresia „au dat lupii" poate că nu la haita de lupi din stepă se referea, ci tocmai la stindardul acela de luptă sub formă de cap de lup al călăreților tujue; la huni, la cei din neamul xianbei, la tujue, la mongoli și la alți călăreți ai stepei, viteji cu caracter de lup care se închinau totemului lupului, care-l aveau pe acesta drept exemplu, care foloseau strategiile și tehnica de război deprinsă de la lupi, care aveau

înțelepciunea și cruzimea lupilor; cărora mereu le-a plăcut să se asemene cu lupii, iar pe chinezi cu oile; care și-au arătat disprețul față de chinezi ca față de niște oi, aceștia fiind niște țărani, pe care mongolii îi înfruntau, un războinic fiind capabil să învingă o sută de chinezi. La rândul lor, agricultorii chinezii i-au considerat întotdeauna pe călăreții din stepă niște lupi înfricoșători. Așadar, sensul inițial al expresiei „fum de lup" trebuie să fi fost „s-au aprins focuri în turnurile de veghe pentru a semnaliza și a avertiza pe toată lumea că acei călăreți din neamul stepei care se închină la totemul lupului tocmai năvălesc în patria noastră". De la început n-a fost nicio legătură între fumul de lup și excrementele acestui animal.

Deodată îi trecu prin gând că numai în limba chineză exista expresia „fum de lup". În întreaga lume, șoarecele se teme cel mai tare de pisică, în vreme ce oaia se teme de lup. Dacă „fum de lup" a ajuns să simbolizeze cea mai terifiantă veste privind năvălirea barbarilor din stepe, reiese foarte clar caracterul slab ca al oii, ori măcar cel de animal domestic al poporului chinez. Când au pătruns manciurienii în China, din cauza faptului că la origine aceștia erau tot nomazi, care iubeau stepa și știau să o înțeleagă, au găsit cu cale să împace, cel puțin pentru o vreme, conflictul dintre stepă și ogor, și în acea vreme expresia „fum de lup" a dispărut încet-încet. Însă contradicția adâncă dintre civilizația stepei și cea a ogorului nu a fost rezolvată. După ce neamul chinez, care nu înțelege deloc stepa, și-a întemeiat statul, expresia a dispărut complet. Cu toate acestea, fumul gros care răsare atunci când neamul de agricultori se extinde pe pământuri noi sau le arde pe cele vechi ajunge să se întindă încet către stepe. Acesta este fumul de praf de pușcă al războiului, mult mai îngrozitor decât fumul de lup, căci este un război de sinucidere mai stupid decât demolarea din interior a zidurilor unei cetăți, a Marelui Zid. Chenzhen își aminti vorbele lui Uliji: dacă stepa din nordul Marelui Zid se transformă toată într-un vast deșert, începând prin a înghiți Mongolia Interioară, atunci Pekinul ce va mai face? Oftă din adâncul sufletului; ar fi vrut să-i determine pe toți acei agricultori care de o mie de ani priveau stepa cu dușmănie să ajungă să o iubească și s-o prețuiască, dar, cine știe, poate acest lucru se va putea face abia după ce Marele Zid va fi cu totul înghițit de nisipuri. Neamul de agricultori al chinezilor varsă lacrimi

doar atunci când nu se mai poate face nimic, căci după ce s-au înstăpânit manciurienii au fost treptat asimilați de civilizația agrară, apoi și-au ferecat porțile pentru lumea din afară, iar în spatele lor au început să se creadă minunați, au respins orice influență a civilizațiilor avansate din Occident și n-au vrut cu niciun chip să accepte reforma și modernizarea. Au trebuit să vină aceia mai puternici, cu vasele lor de război și tunurile lor grozave, ca să deschidă cu forța porțile țării, iar manciurienii să ajungă să cedeze teritorii și să plătească biruri, să izgonească familia monarhică din capitală. Abia apoi a început cât de cât o reformă forțată, la zeci de ani după aceea...

Chenzhen privi cenușa excrementelor de lup sfărâmată sub talpă cuprins de deznădejde și de mânie.

Razele arzătoare ale soarelui de stepă căpătau la amiază o putere și mai mare. Iarba care acoperea tot muntele era arsă de vreo două degete, iar stâncile, pârjolite și ele, căpătau din zi în zi noi crăpături. Chenzhen risipi repede cenușa și jarul ce mocnea încă, vârându-le cu talpa în crăpăturile stâncii. Apoi coborî pe pajiște. Turma de oi moțăia ametită de caniculă, cu spinările primind în plin razele soarelui, cu capetele lipite de pământ, adăpostite la umbra propriilor trupuri, în liniște deplină.

Chenzhen se ascunse și el în spatele stâncii, dorind să tragă un pui de somn, dar nu îndrăzni, căci pe aici tocmai găsise excremente de lup. Nu era exclus ca un lup să se afle nu departe de el, privindu-l dintre smocurile de iarbă ce-l ascundeau perfect. Nu aștepta, poate, decât să-l toropească arșița și să adoarmă. Trase câteva guri de zer din plosca pe care o adusese cu el, căci așa își alunga el oboseala. De câte ori venea rândul lui să iasă cu oile la păscut, se ducea la iurta lui Kasmai și își turna în ploscă zer din putina de brânză, aceasta fiind băutura cu care își astâmpărau setea și își alungau oboseala toți ciobanii din stepă. Nu numai lor, dar și celor care rămâneau acasă, ba chiar și câinilor le plăcea foarte mult această băutură.

La un moment dat se auzi tropot de cal. Era Dorji, care, cum ajunse, sări de pe cal. Fața lui lată era roșie ca focul și plină de sudoare. Se șterse puțin și spuse:

— Tu erai? Am văzut fum și foc sus pe stâncă și am crezut că o fi vreun cioban care o fi prins vreo marmotă și s-a apucat să o frigă. Mi-era și mie foame.

Dar Chenzhen zise:

— Ei, nici vorbă de marmote. Eu... mi se făcuse și mie puțin somn și m-am jucat aprinzând un foc, ca să-mi treacă urâtul. Dar oile tale unde sunt?

Dorji arătă către panta dinspre nord, unde tocmai se ivise o turmă de oi, și zise:

— De acum toate oile au ațipit. Aș fi vrut și eu să trag un pui de somn, dar nu am curaj, așa că mi-am zis să mai vorbim puțin. Nu-i problemă cu turma mea, i-am rugat pe ciobanii din partea aceea să aibă ei grijă, căci au urcat mai sus în munte, să joace șah.

Dorji se așeză și el sub stâncă să se mai odihnească.

Chenzhen știa care sunt cele mai îndrăgite jocuri printre păstorii din stepă: jocul mongol cu pietre, cu lupul care prinde oile și șahul internațional adus din Occident de călărețiii mongoli. Însă niciunul nu știa să joace șah chinezesc. Bilge zicea că oricum șahul chinezilor e cu ideograme de-ale lor, mongolii nu înțeleg nimic. În schimb, șahul vesticilor nu era cu litere, așa că oricine putea pricepe ce-i cu piesele, mai ales cu calul, care aducea foarte mult cu instrumentul lor cu coarde sculptat în formă de cap de cal: morinhuur. Mongolilor le plăcea foarte mult șahul cu piese sub formă de cap de cal. Chenzhen se gândea adesea cum în stepă și în zilele noastre mai existau urmele, dovezile și influența călăreților care odinioară măturaseră lumea întreagă. Neamurile stepei au intrat în contact cu șahul internațional și cu lumea străină în general cu mult înaintea chinezilor, fiind cei care au înhățat pradă de război de la occidentali înaintea tuturor celorlalți orientali. Când mongolii își desfășurau campania înspre vest, până și Papa de la Roma a trimis soli pentru a le plăti tribut, cruzimea lor fiind unul dintre elementele care au făcut ca Occidentul să nu îndrăznească a dispreți Orientul. După ce a venit în stepă, Chenzhen a vrut și el să învețe de la păstori șahul occidental.

În stepa mongolă zilele de vară sunt îngrozitor de lungi: se luminează de ziuă înainte de ora trei dimineața și se întunecă abia pe la opt, nouă seara. Cum umblatul oilor prin iarba udă de rouă poate să se lase

cu artrită, ele nu trebuie să iasă din țarc prea devreme, ci abia pe la opt, nouă, când soarele a uscat roua din iarbă. Seara însă intrau în tabără abia după lăsarea întunericului, căci cel mai bun moment pentru ca oile să mănânce iarbă și să pună grăsime pe ele este la apusul soarelui, când căldura verii se mai domolește. Timpul petrecut cu îngrijirea oilor este de două ori mai lung vara decât iarna. Păstorilor din stepă le e groază de venirea verii, căci după ce-și beau ceaiul cu lapte de dimineață trebuie să flămânzească până seara la opt, nouă, să se prăjească sub soarele fierbinte, toropiți și însetați, și să rabde de foame, cuprinși de urât. Când vine miezul verii și apar roiurile de țânțari, întreaga stepă devine un loc de ispășire a pedepselor. Studenții de la Pekin își dăduseră seama abia după ce ajunseră în stepă că, în comparație cu vara, iarna cea lungă și friguroasă era un anotimp în care să stai acasă și să te îngrași, să te bucuri de viață.

Dar înainte de apariția roiurilor de țânțari, cele mai chinuitoare i se păreau lui Chenzhen foamea și setea. Mongolii erau în stare să îndure foame și sete vreme îndelungată, dar pentru asta majoritatea erau bolnavi de stomac. În primul an de stepă, în vară, studenții își mai luau cu ei ceva de mâncare când ieșeau cu oile la păscut. Cu timpul, au adoptat obiceiul localnicilor. Acum, numai ce venise vorba de marmotă friptă și stomacul începuse să le ghiorăie.

Dorji zise:

— Pe pășunea nouă e plin de marmote. Cel puțin, în partea de vest e plin de vizuine de-ale lor. Astăzi stăm la cutie, dar mâine o să punem câteva capcane și până la amiază vom fi prins vreo zece, pe care le frigem și le mâncăm.

Chenzhen încuviință de câteva ori. Dacă vor reuși cu adevărat să prindă câteva marmote, atunci o să le treacă nu doar foamea, ci și plictiseala. Dorji privi spre cele două turme de oi care nu aveau nici cea mai mică intenție de a se trezi pentru a mai paște niște iarbă, așa că îl luă pe Dorji și alergară până în vârful povârnișului dinspre nord-vest, unde se ascunseră îndărătul câtorva stânci de cuarț, de aici putând vedea foarte bine atât turmele de oi din spatele lor, cât și găurile marmotelor din față, de pe pantele munților dinspre vest. Cei doi scoaseră binoclurile și cercetară cu atenție întreaga zonă: era foarte liniștită, iar cele câteva zeci de mici terase din fața vizuinilor de marmotă erau

toate goale, numai praful și bucățile de cuarț luceau în soare. Vizuinile de marmotă din stepa Elun erau deosebit de adânci — aceste animale erau în stare până și să scoată minereu din măruntaiele muntelui și să-l aducă la suprafață. Unii oameni au găsit pe terasele vizuinilor ametiste și minereu de cupru. Acest lucru ar fi declanșat prospecțiuni pentru deschiderea unor mine; dacă Elun n-ar fi fost atât de departe, cu siguranță că tot acest munte s-ar fi transformat în mină.

În scurt timp, în partea aceea a muntelui începură să se audă tot felul de chițăieli ale marmotelor, și încă foarte tare. Erau sunetele de verificare pe care le scot marmotele atunci când vor să iasă din vizuini. Numai dacă afară nu se făcea auzită nicio reacție încep să iasă cu duiumul. După ce mai chițăiră o vreme, din munte începură să iasă o sumedenie de marmote, de toate mărimile. Aproape pe fiecare terasă se găsea și câte o marmotă-mamă, care privea în toate părțile și striga „ti, ti, ti" — sunetul lent, dar ritmat care anunța că totul este în ordine, moment în care micuțele marmote țâșneau din vizuini, repezindu-se la iarba din apropiere ca să se satur din ea, dar și să se hârjonească puțin. Vulturii de stepă dădeau roată pe sub cerul înalt și albastru, în vreme ce mamele priveau atent la văzduhul de deasupra lor. Cum se apropiau vrăjmașii din cer, începeau degrabă să scoată semnalele acelea de alarmă — „ti, ti, ti, ti" — la care marmotele din jurul vizuinilor, mari sau mici, intrau val-vârtej înapoi și nu mai ieșeau decât după ce trecea amenințarea dușmanilor.

Chenzhen se mută puțin, făcând un mic zgomot. Dorji îl atinse pe spinare și-i spuse:

— Uite, sub vizuina aceea solitară din extrema nordică este un lup. Și oamenii s-au gândit să treacă la treabă deodată cu lupii, ca să se satur cu toții din carnea de marmotă.

Cum auzi că ar fi un lup, Chenzhen nu mai fu bântuit de plictiseală, ci își reglă repede obiectivul binoclului ca să privească într-acolo. Văzu însă și un mascul de marmotă, mare și viguros, stând drept la intrarea în vizuină, cu lăbuțele în dreptul pieptului, privind alert de jur-împrejur, dar neîndrăznind să mai înainteze puțin ca să ia și el niște iarbă. Femelele și masculii marmotelor de stepă trăiesc separat: mamele cu liota de pui stau într-un grup mai numeros de vizuini, în timp ce masculii locuiesc în vizuini mai izolate, solitare. Mai jos de

această vizuină singuratică era o porțiune unde iarba, mai înaltă și mai deasă, se mișca ușor în bătaia vântului lin, descoperind câțiva bolovani gri-gălbui. Imaginea ierbii se tot schimba, făcând ca lucrurile de sub ea să capete forme dintre cele mai confuze. Chenzhen zise:

— Eu n-am văzut vreun lup, ci doar câțiva bolovani.

Dar Dorji spuse:

— Dar acolo, lângă pietre, este și un lup. Cred că stă acolo de nu știu când.

Chenzhen privi și mai atent. Abia când putu deslușî o parte din trupul lupului nu se putu abține și spuse:

— Ce vedere bună ai! Cum de n-am văzut?

Dar Dorji spuse:

— Dacă nu știi cum face lupul să prindă marmota, n-ai cum să vezi. Ca să pună laba pe vreuna trebuie să vină din contra vântului, așa că se pune la pândă în vreun ascunziș ceva mai jos de vizuină. Dacă nu poate să prindă vreun pui de marmotă, atunci se întoarce să pună laba pe un mascul mai mare. Uite, ăsta este foarte mare, e aproape cât un miel, dacă prinde unul atât de mare, sigur se satură. Dacă vrei să găsești un lup, trebuie să găsești mai întâi o vizuină solitară de marmotă, apoi să te uiți atent prin iarbă, undeva împotriva vântului.

Cuprins de bucurie, Chenzhen spuse:

— Uite că azi am mai învățat o șmecherie. Când iese marmota asta să mănânce iarbă? Că vreau neapărat să văd cum pune lupul gheara pe ea. Acolo e plin de vizuini. Dacă lupul ar ieși din ascunzătoare, atunci și marmotele ar găsi cea mai apropiată vizuină în care să se vâre, iar lupul ar rămâne cu buza umflată.

Dar Dorji zise:

— Un lup prost cu siguranță nu e în stare să prindă nicio marmotă. Numai unul foarte șiret e în stare să se aleagă cu ceva. Lupul știe niște șmecherii, așa încât poate să facă marmota să nu mai poată intra în vizuină. Stai să vezi ce-o să facă acesta.

Cei doi se întoarseră să se uite la turmele de oi și, văzând că oile tot mai stăteau tolănite în iarbă, se gândiră să aștepte răbdători. Dorji zise:

— Păcat că n-am luat câinii cu noi azi, căci, dacă i-am fi avut aici, cum prindea lupul marmota, le-am fi dat drumul încolo, iar noi ne-am

fi dus repede cu caii și i-am fi luat-o, așa ne puteam sătura și noi ca lumea.

Dar Chenzhen spuse:

— Dar hai să mergem noi așa, mai încolo, poate reușim să-l prindem.

Dorji zise:

— Sigur nu ne putem ține după el. Uită-te și tu, lupul stă pe muntele acela, iar el coboară, în timp ce noi urcăm; cum să-l prindem? Apoi, după ce trece de coamă nici să nu te mai gândești că-l mai apuci. Pe de altă parte, panta e plină de găuri de marmote, caii nici nu se pot avânta cum trebuie, deci nici măcar nu se pot apropia de lup.

Chenzhen se văzu nevoit să renunțe. Apoi Dorji spuse:

— Lasă că mâine punem capcane! Azi te-am adus să te uiți, acum lupul tot mai poate prinde marmote, dar în curând vor veni ploile și vor apărea țânțarii. Atunci n-o să mai vezi lupi pândind marmote. De ce? Păi pentru că lupilor cel mai teamă le e de țânțari, căci aceștia îi ciupesc în special de nas, de ochi sau de urechi. Și așa tare-i înțeapă, că sar în sus, deci nici vorbă să mai poată sta la pândă. Cum se mișcă puțin lupul, marmota a și fugit. Atunci lupii se întorc să răscolească turmele de oi și hergheliile de cai, și vine rândul oamenilor și-al animalelor domestice să aibă de suferit.

Masculul acela de marmotă stătea și se holba la celelalte surate care rontăiau iarba proaspătă. Privi așa până ce nu mai putu să îndure și o zbughi de pe terasă până la vreo zece, douăzeci de metri mai jos, unde începu să mănânce repede verdeață. Mânca ce mânca, apoi iarăși se întorcea degrabă la vizuină, chițăind din toate puterile.

Dorji spuse:

— Vezi, nu mănâncă iarba din apropiere de vizuină, aceea este pentru protecție. Vietuitoarelor mici ale stepei nu le e așa ușor să-și ducă zilele. Căci dacă le slăbește o clipă vigilența, s-a zis cu ele.

Chenzhen privea extrem de atent lupul, dându-și seama că din locul unde se pitise nu putea să vadă marmota, ci putea să-și dea seama de poziția și de mișcările acesteia numai din auzite, așa că se pitea și mai adânc; mai avea puțin și intra de tot în pământ.

Marmota făcu de trei ori cursa aceea rapidă de la vizuină până la locul unde mânca iarbă și înapoi. Apoi, văzând că nu o paște niciun pericol, mai scăzu puțin vigilența și fugi mai departe, pe o bucată unde

iarba crescuse și mai abundent. După vreo cinci, șase minute, lupul se ridică brusc în picioare. Dar ceea ce-l făcu pe Chenzhen să tresară fu că lupul nu se repezi imediat la marmotă, ci râcâi puternic cu piciorul în grohotiș, rostogolind câteva pietre la vale. În cădere, acestea făcură un zgomot destul de mare. Atunci Chenzhen se uită la marmota aflată cam la douăzeci de metri distanță de intrarea în vizuină, care, când auzi zgomotul, se repezi speriată înapoi. În momentul acela, lupul, care așteptase atâta vreme, se repezi ca fulgerul, ajungând în același timp cu marmota pe terasa din fața vizuinii. Marmota își dădu seama că nu mai are timp să se strecoare în altă vizuină. Dar lupul nu stătu mult pe gânduri și o apucă de ceafă, trântind-o pe locul acela plat și rupându-i beregata. După aceea, cu capul ridicat, trecu repede pe cealaltă parte a muntelui, cu marmota cea mare în colți. De la declanșarea atacului până la fuga cu captura în colți, lupului nu-i trebuiseră mai mult de treizeci de secunde.

Toate celelalte marmote dispăruseră de pe pantă. Cei doi se ridicară în picioare. Prin fața ochilor lui Chenzhen încă se depăna, secvență cu secvență, scena fulgerătoare a atacului plin de viclenie al lupului, care îl lăsase fără grai. Înțelepciunea lupului era cu adevărat fără cusur, era pur și simplu incredibilă. Chenzhen citise *Originea speciilor*, însă cărțile nu puteau descrie toate acele realități miraculoase pe care le văzuse cu ochii lui.

Razele soarelui începuseră să se domolească, iar oile din cele două turme se ridicaseră și începuseră din nou să pască iarbă, mișcându-se mai bine de un kilometru către nord-vest. Cei doi mai schimbară câteva vorbe și apoi se pregătiră să plece fiecare spre turma lui, căci trebuiau să întoarcă oile și să le mâne înapoi spre casă. Tocmai când se pregăteau să încalece, Chenzhen observă un oarecare freamăt în turma lui, așa că scoase repede binoclul și privi. Văzu cum în partea stângă a turmei apăru deodată un lup mare, din rândurile dese de crizanteme galben-aurii, repezindu-se dintr-o săritură la o oaie și înfigându-și colții în ea. Chenzhen se făcu palid la față și vru să strige tare, dar Dorji îl reținu. Se dezmetici și își înghiți strigătul și, când luă binoclul să se uite iar, văzu că lupul sfâșiase piciorul oii și mânca din el. Oile din această rasă erau de o lașitate incredibilă: dacă vedeau sânge, nu mai puteau scoate un sunet. Din beregata oii țâșnea sângele, în

vreme ce ea lovea la întâmplare cu picioarele din față, zbătându-se din toate puterile, dar neputând să strige ca să dea alarma și să ceară ajutor, cum fac caprele negre.

Dorji spuse:

— La o distanță așa de mare de turmă, nici dacă te duci ca vântul nu poți salva oaia. Lasă-l s-o mănânce, să se umfle bine, și după aceea ne putem repezi să-l prindem.

Neobișnuit de calm, Dorji mai spuse:

— Norocul tău că lupul fioros a prins oaia sub ochii mei, dar bine că l-ai văzut.

Apoi cei doi se așezară încet lângă stâncă, de teamă să nu sperie lupul prea devreme.

Era limpede că acest lup era unul înfometat și cam nesăbuit: văzuse că păstorul turmei stătea de mult la depărtare și, folosindu-se de camuflajul ierbii înalte și al crizantemelor galbene, se târâse până acolo, apoi atacase, luând oile prin surprindere. Apoi își pusese fălcile la treabă, dând pe gât oaia pe care o prinsese. El îi văzuse mai demult pe cei doi ciobani și caii lor de pe coamă, dar nu se gândea să o ia la goană. Se uita cu un ochi la oameni, estimând distanța la care se aflau, și mânca de parc-ar fi fost cronometrat, prețuind fiecare îmbucătură. Cât putea să mănânce, mânca. Atunci Chenzhen se gândi că nu era de mirare că lupul de acasă mânca de parcă îl gonea cineva din urmă. În stepă, timpul înseamnă carne, lupul care stă să-și savureze fiecare înghițitură moare de foame.

Chenzhen auzise poveștile cu păstorii care schimbau oile pe lupi și, având în vedere situația de față, o astfel de confruntare necesita tocmai acea strategie. Dacă vor putea într-adevăr să schimbe o oaie pe un lup, atunci se numea că făceau o afacere foarte bună, căci într-un an un lup mânca pe puțin zece, cincisprezece oi, fără a mai socoti caii sau câinii. Un cioban care era în stare să schimbe o oaie pe un lup nu numai că nu avea de ce să sufere criticile și pedepsele brigăzii, dar chiar se putea alege cu laude. Chenzhen era îngrijorat însă de faptul că, dacă până la urmă nu vor reuși să prindă lupul în locul oii pierdute, atunci se cheamă că au suferit o pierdere însemnată. Ținea strâns binoclul la ochi, uitându-se încordat la lup, și vedea cum în mai puțin de jumătate de ceas o întreagă pulpă de oaie dispăruse în burta lupului,

cu tot cu piele și blană. Cei doi se duseseră încetișor înaintea cailor, le dezlegaseră piedicile și așteptau nerăbdători.

Oile acelea erau incredibil de lașe și de proaste, iar când lupul își întoarse victima pe partea cealaltă, imediat celelalte câteva zeci aflate în preajmă se alarmară, luând-o la fugă în toate părțile. În scurt timp însă, turma se liniști din nou, doar câteva priveau îngrozite și tremurau, bătând din picioare. Se adunaseră înaintea lupului, privindu-l cum mănâncă, de parcă voiau, pe de-o parte, să protesteze, dar, pe de altă parte, să se amuze privind scena. Cele câteva oi priveau pline de interes, dar fără să scoată vreun sunet. După aceea mai veniră câteva tropăind, numai ca să privească. În cele din urmă, se adunară acolo peste o sută de oi, care se îngrămădeau unele în altele de nu mai aveai loc să arunci un ac, formând un cerc compact în jurul lupului, cam de trei metri în diametru, lungindu-și capetele și savurând scena. Aveau o expresie de parcă spuneau: „Ei, și? Te-a mâncat lupul, ce mă privește pe mine?" Sau: „Tu ai murit, dar uite că eu n-am murit!" Erau cuprinse de groază, dar parcă și de satisfacția de a privi nenorocirea altcuiva. Însă niciuna nu îndrăznea să se repeadă la lup.

Chenzhen simțea o rușine și o mânie greu de îndurat. Această scenă îl făcu să-și amintească de o scriere a lui Lu Xun, în care se vorbea despre o gloată de imbecili chinezi care se adunaseră să privească cum un compatriot de-al lor era hăcuit de un vagabond japonez. Exact la fel! Nu-i de mirare că neamurile nomade îi considerau pe chinezi niște oi. Lupul care mânca oaia era un ticălos, fără îndoială, dar mai de temut erau oamenii care puteau privi, întocmai ca oile, plini de egoism, cu inimile împietrite, fără să schițeze un gest. Asta era de-a dreptul descurajant.

Dorji părea puțin îngândurat. Un vânător vestit al brigăzii duce un student să vadă cum prinde lupul marmota, lăsând turma nesupravegheată, așa încât un lup îi prinde o oaie în plină zi. Dacă oaia nu mai este, nici mielul nu se mai poate hrăni, nu mai are cum să pună grăsime pe el și nu mai poate trece iarna. În domeniul creșterii animalelor, acesta se numea accident din neglijență. Chenzhen va fi aspru criticat, iar Dorji nu va fi absolvit de răspundere. Mai neplăcut era însă că se vor găsi câțiva care să înceapă să-i critice tocmai pe ei, care voiau să crească un lup: cum de s-a întâmplat așa ceva tocmai celor care cresc

lupi? Păi, pentru că celor cărora nu le e mintea la oi, cu siguranță că nu le pasă de felul în care le scot la păscut: oamenii care cresc pui de lup trebuie să se aștepte la răzbunarea lupului. Aceia din brigadă care se opun ideii de a crește un lup vor face din accidentul ăsta o mare tevatură. Chenzhen era cu atât mai speriat, cu cât se gândea mai mult.

Dorji se uita în continuare la lup prin binoclu și, tot privind, se simțea din ce în ce mai încrezător. Zise:

— Oaia moartă o treci în contul meu, dar pielea de lup tot mie îmi revine. Dacă-i dau pielea lui Bao Shungui, el ne va lăuda pe amândoi.

Lupul se uita țintă la oameni, dar în același timp sfâșia oaia cu viteză și mai mare, înghițind ditamai bucățile. Dorji zise:

— Și cel mai inteligent lup poate face prostii mari dacă e mort de foame. Nu se gândește că în curând nici n-o să se mai poată mișca? Am impresia că lupul acesta e cam prost; nici o marmotă n-a putut prinde, și mai mult ca sigur că n-a mâncat nimic de câteva zile.

Chenzhen văzu că jumătate de oaie dispăruse în burta lupului, care se umflase cât un butoi. Atunci întrebă:

— Gata?

Dorji îi spuse:

— Nu te grăbi, mai stai. În scurt timp o să fie numai bine. Ne repezim la el dinspre sud, ca să-l gonim spre nord. Acolo mai sunt alți ciobani, care ne pot ajuta tăindu-i calea.

Dorji mai privi puțin, apoi spuse:

— Pe cai!

Cei doi se prinseră de mânerul șeii și săriră pe cai, luând-o la goană spre partea de sud a pajiștii pe care păștea turma. Lupul se pregătise de mult să o zbughească, așa că atunci când văzu oamenii și caii că se reped spre el mai luă câteva înghițituri și lăsă jumătatea de oaie, luând-o la fugă spre nord. Dar după ce alergă nebunește câteva zeci de metri, începu să se împleticească, și abia atunci își dădu seama ce greșeală făcuse, așa că se opri și se lăsă pe vine cu capul plecat. Dorji strigă:

— Nu-i bine! Hai mai repede! Lupul vrea să vomite ce a mâncat.

Atunci Chenzhen văzu cum lupul se îndoaie ca un arc și, încordându-și stomacul, începe să dea afară bucățile mari de carne pe care tocmai le înghițise. Profitând de această rară ocazie, cei doi se repeziră cu și mai mare avânt și imediat se apropiară de lup.

Chenzhen știa că lupul poate să vomite ceea ce a mâncat numai pentru a-și hrăni puii, dar nici prin cap nu i-ar fi trecut că e în stare să recurgă la această metodă pentru a-și ușura povara în caz de retragere. Totuși, așa înnebunit de foame cum era, nu se dovedea chiar prost. Dacă reușea să-și golească rapid stomacul, atunci dandanaua rămânea făcută. Chenzhen zorea calul pentru a ține pasul cu al lui Dorji, care era mai rapid. Strigau tare, ca să sperie lupul, dar și ca să le atragă atenția ciobanilor care se aflau în partea de nord. Dorji se apropia din ce în ce mai tare, așa că lupul n-avu încotro și trebui să se oprească din vărsat și s-o ia repede la fugă, de data asta însă parcă de două ori mai repede. Când se mai apropie puțin, Chenzhen văzu că pe iarbă era o cantitate destul de mare de carne însângerată de oaie rămasă în urma lupului. Deveni și mai agitat și dădu în cal să alerge mai repede.

Pare-se că în burta lupului mai rămăsese destulă carne care nu avusese timp să se transforme în energie: deși alerga repede, nu avea viteza cu care fugea de obicei. Calul cel iute al lui Dorji alerga tot mai repede, până ce ajunse la aceeași viteză ca a lupului și, după o vreme, lupul își dădu seama că nu mai are cum să scape de urmăritori, așa că o coti deodată într-o parte, pe o pantă abruptă, vrând să folosească tactica bine cunoscută de lupii de stepă atunci când trebuie să scape de urmăritori: să se prăvălească la vale, riscându-și viața. Atunci apăru din spatele muntelui și Sangjie, care, agitând tomakanul, îi tăie lupului retragerea, speriindu-l atât de tare, încât începu să tremure. Însă nu avu decât un moment de ezitare și într-o clipă schimbă direcția, repezindu-se către cea mai apropiată turmă. Chenzhen fu iarăși luat prin surprindere. Acum lupul utiliza tactica inducerii dezordinii în turma de oi, care astfel îi împiedicau pe urmăritori, oprindu-i locului, pentru ca el să aștepte în mijlocul turmei o ocazie de a ieși din încercuire.

Dorji profită însă de acel moment de ezitare a lupului și, repezindu-se ca un glonț, zbură aproape de lup, iar Sangjie se duse repede către turmă. Lupul tocmai își schimbase direcția, când îl văzu pe Dorji aplecându-se deodată și întinzând tomakanul cel lung. Lațul fluturând ca un steag se și prinse dintr-odată pe gâtul scurt și gros al lupului. Până să apuce să-și tragă capul, Dorji răsuci reteveiul, prinzându-l strâns în laț, atât de strâns, încât sfoara îi intră în carne în partea din

spate a urechilor, sugrumându-l. Dorji nu-i mai dădu lupului vreme să respire, ci întoarse brusc calul și târî lupul în fugă.

De acum, lupul nu mai avea ce să facă: sfoara era tot mai întinsă din cauza greutății lui, iar limba îi ieșea de un cot. Cu gura căscată și plină de sânge, încerca în zadar să respire. În gură nu avea însă decât sânge cu spume. Dorji dădu bice calului să urce panta, iar strânsoarea deveni și mai puternică. Chenzhen venea și el în urma lupului și vedea cum se zbate din răsputeri, începând deja să agonizeze. Abia atunci răsuflă ușurat, căci în sfârșit scăpase de răspunderea pentru accident. Cu toate acestea, nu se simțea cuprins de euforie, ci privea fix la lupul care se lupta cu moartea pe pământul stepei. Stepa aceasta era de o cruzime fără egal: exigențele impuse viețuitoarelor pentru supraviețuire erau extrem de dure, cea mai mică neatenție sau neglijență duce la eliminare. În inima lui Chenzhen năvăli o tristețe fără margini. Pentru el, acest lup era cât se poate de inteligent și de viteaz. În societatea umană un luptător atât de brav și de deștept n-ar fi fost biruit.

Când calul ajunse la jumătatea pantei, lupul nu mai mișca, dar încă scuipa sânge. Dorji descălecă și trase tomakanul cu amândouă mâinile, ca să nu lase lupul să se ridice. Când și-l aduse în față, apucă bâta pe care și-o legase la încheietura mâinii și-l pocni repede cu ură în cap, apoi luă cuțitul prins la șaua calului și-l împlântă în pieptul lupului. Când descălecă și Chenzhen, lupul nu mai sufla. Dorji lovi în picioarele lupului și văzu că nu au nicio reacție. Atunci își șterse fruntea de sudoare, se așeză pe iarbă și-și aprinse o țigară.

Sangjie veni și el în fugă și văzu lupul mort. Îl lăudă pe Dorji, apoi se duse să-l ajute să bage oile în țarc. Chenzhen se duse și el repede la turma lui și le adună la un loc, apoi le îndreptă spre casă și fugi în vârful dealului, să vadă cum jupoaie Dorji lupul. Cum era vară și foarte cald, se temea că blana ar putea prinde miros, așa că se gândi să n-o lase întreagă, ci s-o taie ca pe cea de oaie și s-o întindă. Când Chenzhen se dădu jos de pe cal, Dorji întinsese pielea lupului pe iarbă, ca să se usuce la soare.

Chenzhen zise:

— E pentru prima dată când văd cu ochii mei un lup prins de gât și sugrumat. Cum de ai avut atâta curaj?

Dorji hohoti și zise:

— Eu am văzut mai demult că lupul ăsta e mai prost, căci, dacă era mai deștept, își trăgea capul din primul moment, cum l-a atins lațul.

Chenzhen zise:

— Dar ai o putere nemaipomenită, mă înclin în fața ta. Eu să fi exersat și trei ani, și cinci ani, și tot n-aș fi fost în stare de o asemenea măiestrie. Ca să nu mai spun că nici calul nu prea m-a ajutat, primăvara viitoare trebuie neapărat să îmblânzesc și eu câțiva mânji buni, căci nu faci nimic în stepă fără un cal rapid.

Dar Dorji spuse:

— Lasă-l pe Batu să-ți aleagă unul, doar el e fratele tău. Sigur o să-ți dea unul mai bun.

Chenzhen își aminti deodată de lupul pe care-l luase Dorji să-l crească și atunci îl întrebă:

— Am fost foarte ocupat în ultimul timp și n-am prea avut timp să mai trec pe la tine. Cum o mai duce lupul tău? Nu ți-a zis nimeni nimic?

Dorji clătină din cap și zise:

— Nu-mi mai aminti, l-am omorât alaltăieri.

Chenzhen se posomorî și îl întrebă agitat:

— Cum? L-ai omorât? Dar de ce? Ce ți-a venit?

Dorji spuse oftând:

— Trebuia să-l leg și eu cu lanț, ca tine. Al meu era oricum mai mic decât al tău și nici nu era prea sălbatic, așa că l-am pus de la început laolaltă cu ceilalți câini și într-o lună s-a și obișnuit cu ei; cine nu știa, nici nu zicea că e altceva decât un cățel. Apoi a început să se îngrașe tot mai tare și să crească mai repede decât ceilalți, așa că s-a făcut cam cât un pui de câine-lup și toată lumea ajunsese să-l îndrăgească. Cel mai mult îi plăcea să se joace cu băiețelul meu, care are numai patru ani, dar care l-a îndrăgit tare mult. Cine s-ar fi gândit că, acum trei zile, tot jucându-se cu copilul, odată s-a repezit și l-a mușcat de burtă de i-a dat sângele, ba chiar i-a sfâșiat o bucată de piele. Copilul s-a speriat grozav și a plâns de durere. Colții lupului însă sunt infectați, mai otrăvitori ca ai câinelui. Așa m-am speriat, că din două bâte am terminat cu el. Apoi am luat repede copilul și l-am dus la Peng, care i-a făcut vreo două injecții, așa că nu s-a petrecut nimic grav până la urmă, dar burta copilului tot umflată este.

Chenzhen simți cum se umple de mânie și spuse repezit:

— Trebuia să ai mai multă grijă. Să-i mai faci niște injecții copilului zilele astea. Nu te speria de niște injecții, căci pot înlătura pericolul turbării.

Dorji îi zise:

— Asta știe orice păstor, că, dacă te mușcă vreun câine, trebuie să faci repede injecții, dar dacă te mușcă un lup trebuie să ai și mai multă grijă. Lupul nu-i deloc precum câinele, toți oamenii de pe-aici spun că nu se poate crește un lup, și într-adevăr așa este: lupul nu-și schimbă năravul lui de fiară și oricând se poate întâmpla un necaz. Eu te-aș sfătui și pe tine să renunți. Iar al tău e mai mare și sălbăticia din el e mai puternică, așa că și otrava din colții lui trebuie să fie și mai afurisită; dacă nu ești atent și te mușcă, până aici ți-a fost. Chiar și legat, nu poți să știi...

Chenzhen se temea și el puțin, se gândi o vreme, apoi spuse:

— O să fiu atent. Mi-e greu să mă despart de el după ce l-am crescut până acum. Până și Gao Jianzhong, care înainte nici nu putea să-l vadă-n fața ochilor, a ajuns acum să-l îndrăgească și se duce în fiecare zi să se joace cu el.

Turma se îndepărtase. Dorji rulă pielea de lup și o legă la șa, apoi încălecă și plecă să mâne oile spre casă.

Chenzhen se gândea la puiul de lup. Se duse lângă jumătatea de oaie care mai rămăsese nemâncată de lup, scoase din buzunar briceagul, tăie bucățile hărtănite de colții lupului, scoase intestinele și nu lăsă decât inima. După ce puse totul în ordine, legă capul oii cu cureaua de la șa ca s-o ducă acasă să le-o dea câinilor și puiului de lup s-o mănânce. Apoi încălecă și porni spre casă cu inima grea.

A doua zi, Dorji răspândi în toată brigada vestea cu oaia schimbată pe un lup. După ce-și primi blana, Bao Shungui nu mai conteni cu laudele la adresa lui Dorji. Îl lăudă tuturor celor din brigadă, dându-i drept răsplată treizeci de cartușe. După trei zile, un cioban tânăr de la grupa a treia se gândi și el să pună turma de oi drept momeală și se duse departe, sperând să facă și el schimb în același fel. Rezultatul fu însă că dădu peste un lup deosebit de experimentat care nu mâncă decât jumătate de pulpă de oaie, nu mai mult, așa că nu se umflă să

plesnească. Viteza lui nu fu afectată în vreun fel, ba chiar fugi mai repede, mai cu forţă, încât în câteva clipe nici urma nu i se mai zărea. Acel păstor tânăr fu aspru mustrat de Bilge în faţa colectivului, iar ca pedeapsă, o lună de zile el şi familia lui nu avură voie să taie vreo oaie ca să mănânce.

Capitolul 22

...spiritul lupului negru, pe care unii șamani ai manciurienilor, ai celor din neamurile daur, elunchun și ewenke îl venerau, era viteazul absolut invincibil, vrăjmaș al răului și ajutorul șamanilor în exorcism, iar de câte ori se ivea vreo primejdie, vreo vrajă ori apărea vreun demon al nopții făcător de rele, el era cel invocat pentru a nimici răul din întuneric. Acesta era un lup nebun, un demon rău și ucigaș.

Fu Yuguang, *Cartea șamanilor*

CÂND VENEA RÂNDUL LUI CHENZHEN să stea noaptea de veghe la turmă, știindu-l pe Erlang prin preajmă putea să rămână în iurtă și, la lumina opaițului, să citească și să-și mai noteze câte ceva. Dar, pentru a nu le deranja somnul celorlalți doi tovarăși, așeza masa cea scundă chiar lângă intrare și, cu două cărți puse în picioare, făcea un paravan lângă opaiț. Stepa era de o liniște desăvârșită: nu se auzea niciun urlet de lup, cei trei câini nu lătraseră deloc toată noaptea, dar stăteau cu urechile ciulite și nu slăbeau deloc vigilența. El nu ieși din iurtă decât o singură dată și dădu un ocol țarcului oilor, cu lanterna aprinsă. Erlang era, ca de obicei, în partea de nord-vest, tolănit pe jos, dar treaz și atent, ceea ce-l făcea pe Chenzhen să se simtă liniștit. Pentru asta îl mângâie pe capul lui mare, în semn de recunoștință. Întors în iurtă însă, nu îndrăzni să închidă ochii și să adoarmă. Citi până spre dimineață și abia apoi adormi. A doua zi de dimineață, când se trezi, primul

lucru pe care-l făcu după ce ieși din iurtă fu să-i dea de mâncare puiului de lup.

De când veniseră pe noua pășune de vară, lupul se trezea cum se lumina de ziuă și se așeza ca un vânător la pândă, cu ochii țintă la ușa de lemn a iurtei și la strachina lui de mâncare. Pentru el, pânda la strachina care era ca un fel de „pradă" era un soi de exercițiu: întocmai ca lupii cei mari, el aștepta răbdător cea mai bună ocazie pentru a ataca. Aștepta ca „prada" să ajungă în dreptul lui, moment în care o ataca fulgerător, și, astfel, ceea ce ajungea în colții lui era considerat „pradă de vânătoare", nicidecum mâncare primită de la om. În acest fel, lupul rămânea cu reputația neștirbită și cu un sentiment al independenței. Chenzhen se prefăcea intenționat că-i e teamă de el, și imediat se retrăgea câțiva pași, însă nu se putea abține să nu chicotească.

Înainte ca sezonul ploios să înceapă și pe platourile înalte ale stepei din Mongolia Interioară, mereu erau câteva zile de secetă și arșiță și pare-se că în acest an vara era mai călduroasă decât în anii trecuți. Lui Chenzhen i se părea că soarele mongol nu doar că răsărea mai devreme, dar era și mai aproape de pământ decât în Câmpia Chineză, căci pe la ora zece dimineața era deja la fel de cald ca în China la amiază, în plină vară. Razele puternice ale soarelui ardeau și aplecau firele de iarbă din jurul iurtei; fiecare fir devenea un pai uscat și gol pe dinăuntru. Încă nu apăruseră țânțarii, însă muștele mari și verzi care invadaseră pășunea erau ca niște roiuri de albine sălbatice care se adunau în jurul oamenilor și animalelor și nu le mai dădeau pace. Atacau mai ales capul, înțepând ochii, nările, colțurile gurii, și în jurul rănilor și tăieturilor, sau se aciuau pe la carnea însângerată din iurtă. Oameni, câini chiar și puiul de lup scuturau necontenit din cap sau dădeau din mâini încercând să le alunge, căci erau nemaipomenit de enervante. Gălbenuș era însă mai isteț și ajunsese la o asemenea pricepere că, atunci când zbura vreo muscă prin fața lui, imediat o hăpăia și după ce o crănțănea de câteva ori o scuipa jos. În scurt timp, pământul din jurul lui se umplea de muște moarte, care arătau ca niște sâmburi de pepene verde.

Razele soarelui erau din ce în ce mai insuportabile, din pământ începuseră să iasă aburi, tot platoul acela de stepă era atât de fierbinte, încât semăna cu o imensă tigaie încinsă în care cineva aruncase frunze

de ceai verde, căci verdeața se uscase întocmai ca frunzele de ceai. Toți câinii zăceau în semiluna de umbră din partea de nord a iurtei, cu gura căscată și cu limba atârnândă, gâfâind amarnic, în vreme ce burta le tresălta în ritmul alert al respirației. Chenzhen văzu că Erlang nu era printre câinii care stăteau la umbră. Îl fluieră de două ori, dar nu apăru. Cine știe pe unde hoinărea, poate se dusese să se răcorească la râu. De la o vreme, oamenii nu-i mai ziceau „câine sălbatic". Toate nopțile cât făcuse de pază, Erlang își îndeplinise conștiincios datoria, însă de cum se lumina de ziuă, după ce „ieșea din tură", nu mai știa nimeni nimic de el, se ducea încotro vedea cu ochii. Nu era ca Gălbenuș și ca Yile, care păzeau cu devotament gospodăria și pe timpul zilei.

Acum situația lupului era cea mai neplăcută. Sub soarele torid, mai era legat și cu un lanț de fier încins, neavând unde să se adăpostească, așa că se prăjea ca vai de el. Iarba din cercul lui, călcată de atâtea ori în picioare, se ofilise, locul prefăcându-se într-un mic deșert rotund, ca o plită pusă pe foc pe care se pusese nisip la încins. Lupul însuși era ca o castană blănoasă care se cocea acolo și parcă mai avea puțin până să crape. Așadar, sărmanul de el nu numai că era captiv, dar de sus și de jos era pus la prăjit cu totul, ca un condamnat cu păcate grele care își ispășea pedeapsa nemiloasă.

Cum vedea că se deschide ușa, lupul se ridica în două labe schelălăind, dar cum lanțul și zgarda îl țineau locului, nu-i mai rămânea decât să dea disperat din lăbuțele din față, bătând aerul. În acele momente se vedea că ultimul lucru la care aspiră este puțină umbră ori puțină apă. De fapt, ce-și dorea el cel mai tare era mâncarea. Pentru lup mâncarea era Cerul, și în ultimele zile Chenzhen observase că, oricât ar fi fost de cald, lupul nu refuza niciodată mâncarea, ba chiar parcă îi era cu atât mai foame, cu cât era mai cald. Lupul dădea disperat din lăbuțe, nerăbdător ca Chenzhen să aducă strachina în interiorul cercului său. Apoi, după ce punea laba pe „prada lui de vânătoare", îl gonea pe Chenzhen cât colo.

Chenzhen era abătut. Când vara lua în stăpânire stepa, după obiceiul mongolilor, principala hrană era laptele, iar carnea se împuțina drastic: nu mâncau decât micul dejun și cina, și rareori vedeai la masă cărnăria de mai înainte. Principalul fel era constituit din tot felul de

fierturi cu cereale, terci de mei, caș și tot felul de lactate: brânză dulce, brânză sărată, unt, smântână și altele. Mongolilor le place să mănânce lapte proaspăt vara, dar studenții nu au învățat încă să-și facă astfel de feluri și, pe lângă faptul că nu se obișnuiseră cu preparatele din lapte în locul celor din carne, nici nu puteau suferi lactatele. Cui putea să-i facă plăcere să se scoale la trei dimineața și să mulgă vaci câteva ore bune, pentru ca după aceea să mai stea să bată laptele cu făcălețul în putinei, de mii și mii de ori, ca să iasă laptele fermentat. Iarăși, nu dorea nimeni ca pe la cinci după-amiază, când veneau vacile de la păscut, să mai stea vreo patru, cinci ore la muls, pentru ca a doua zi să se apuce din nou de toată corvoada, adică să ia laptele să-l fiarbă, să pună brânza la presat, să o taie și apoi să o usuce. Studenții preferau să-și încălzească puțin la aburi orez fiert înainte ori tăiței, baozi, jiaozi sau plăcintă cu legume, numai să nu facă brânză. Vara, când mongolii mâncau lactate, studenții chinezi culegeau tot felul de plante, praz și usturoi sălbatic, crizantemă, chitră, păpădie și altele. Era o plantă pe care cei veniți din nord-est o numeau „halgai", un fel de spanac cu frunze mari și iuți. Pe timpul cât se renunța la carne, mongolii și studenții își schimbau gusturile și treceau la lucruri mai proaspete, spre disperarea lui Chenzhen și a puiului de lup.

Oamenii stepei rareori tăiau oi vara, în primul rând pentru că, tăind o oaie mare, nu aveau cum să o pună la păstrat. Era mult prea cald, erau prea multe muște, după două zile începea să se împută și să facă viermi. Mongolii obișnuiau, așadar, să ia carnea și să o taie în bucățele mici, să o dea prin făină ca să nu-și depună muștele ouăle pe ea și să o lege cu sfoară. Apoi o atârnau undeva la umbră în iurtă, ca să se usuce. În fiecare zi când făceau de mâncare, luau vreo două bucățele și le puneau în tăiței, numai așa, ca să prindă puțin gust de carne. Dacă se întâmpla să fie înnorat vreo două zile, carnea se strica și apăreau viermii. Apoi, având în vedere că vara era sezonul în care oile puneau pe ele grăsime, după ce se îngrășau bine trebuiau să mai pună încă un strat până toamna. Dacă nu aveau două straturi de grăsime, vara următoare erau ca niște schelete ambulante, cu carne puțină, grăsime deloc și fără gust. Când venea vremea ca oile să fie tunse, dacă le tăiai pe cele slabe nici nu prea aveai ce face cu pielea, nu-ți dădea nimeni nici două parale

pe ea. Poate doar să faci cureluşe pe care să ascuţi foarfecele cu care să le tunzi primăvara şi toamna. Moş Bilge zicea că este o risipă să tai oi vara. Felul în care mongolii renunţau la carne peste vară semăna cu felul în care agricultorii mureau de foame primăvara, nemaiavând grâne de niciun fel.

Deşi în stepa Elun erau oameni puţini şi turme numeroase, politica era de aşa natură că vara oamenilor nu le era permis să mănânce carne pe săturate. Cu penuria de carne din toată China, fiecare oaie era un bun de mare preţ.

Studenţii, care din toamnă până-n primăvară mâncaseră carne de se săturaseră, se trezeau dintr-odată fără pic de carne, ceea ce li se părea insuportabil, şi mereu cereau să se facă o excepţie în cazul lor. Dar toate cererile în acest sens pe care le adresau forurilor superioare erau respinse. Cum îl vedea pe Chenzhen apărând în uşă, Kasmai lua nişte smântână amestecată cu zahăr tos şi cu griş şi-i îndesa în gură, râzând, apoi îi mai pregătea şi nişte brânză dulce pe care să o ducă la ei în iurtă, făcându-l astfel să renunţe la gândul de a mai adresa cereri de tăiere a oilor. Dacă studenţii din grupă primeau cumva aprobare pentru a tăia o oaie, imediat luau jumătate din carne şi o împărţeau cu colegii din celelalte grupe, aşa că pentru câteva zile puteau să se bucure cu toţii de carne proaspătă. Cu toate acestea, carnea pusă la păstrare în fiecare iurtă se tot împuţina.

Oamenii ca oamenii, dar ce se întâmpla cu puiul de lup?

De câteva zile, când venea vremea să-i ducă lupului strachina cu mâncare, Chenzhen punea şi câte un dram de carne urât mirositoare, altceva nu prea avea ce face. Lupul mânca rapid, iar Chenzhen, întorcându-se cu strachina în iurtă, se tot gândea ce să mai facă. Se aşeză să mănânce micul dejun privind cele câteva bucăţele de carne uscată de oaie, apoi ezită puţin, dar până la urmă le luă şi le puse în strachina lupului. Lupul nu era cum erau câinii: el nu mânca terci de mei sau mei fiert dacă nu avea gust de carne, dacă nu avea bucăţele de carne, sau măcar nişte oase, ci stătea ca pe ghimpi şi îşi rodea lanţul nemulţumit.

Chenzhen puse şi câteva bucăţi de usturoi murat în supa de tăiţei cu carne uscată, mâncă şi el două boluri, iar ce rămase puse în strachina lupului, apoi amestecă totul cu un făcăleţ, ca să aducă la suprafaţă

bucățile de carne, să poată fi văzute. Ridică strachina și mirosi, dar își dădu seama că mirosul de carne nu era prea puternic, așa că se gândi să mai adauge puțin seu de oaie pe care-l folosea la opaiț. Cu zilele acestea calde de vară, seul din vasul de lut se înmuiase și cam mirosea. Noroc că lupul primea și mâncare care aducea cu carnea putrezită de animal, carevasăzică pentru lup mergea și niște seu rânced. Cele două opaițe din iurtă, care aveau încă seu de astă-iarnă, erau folosite seara de Chenzhen și Yangke, care mai citeau câte ceva la lumina lor. Era greu de spus dacă le va mai ajunge seul până în miezul toamnei. Puiul însă tocmai trecea prin perioada aceea foarte importantă în care i se dezvoltau oasele, așa că el n-avu încotro și se hotărî să renunțe un timp la lectură. Rămânea să citească ziua, pe lumină. Și, la urma urmelor, n-avea decât să îngroașe obrazul și să meargă la Kasmai să-i ceară. Dacă auzeau că nu aveau destul seu pentru opaiț ca să poată citi, Bilge și Kasmai făceau tot posibilul să le dea. Vara erau atât de ocupați și de obosiți, iar ocaziile de a-i spune bătrânului tot felul de povestiri istorice sau de a mai asculta de la el istorisiri erau rare.

Chenzhen scoase o lingură de seu moale din vasul de lut și îl adăugă la conținutul fierbinte al străchinii, care se transformă într-o zeamă unsuroasă. Mirosi din nou și văzu că acum era pe deplin satisfăcător, că se putea considera o mâncare în toată regula, numai bună de servit lupului. Puse terciul de mei din tigaia de aluminiu în străchinile câinilor, dar nu se îndură să le mai adauge și lor niște seu. Vara, când carnea era pe sponci, câinilor le era sortit să petreacă o perioadă în care să nu se satur decât pe jumătate.

Când împinse ușa, văzu câinii, care de mult se îngrămădiseră înaintea ei. Îi hrăni și așteptă până ce aceștia terminară grăbiți și se retraseră la umbră în spatele iurtei. Abia apoi luă și strachina lupului și se duse să i-o dea. Mergând, strigă conform obiceiului:

— Lupu' mic, lupu' mic, masa-i gata!

Lupul fu cuprins pe dată de entuziasm și începu să sară în sus, puțin lipsind să se sugrume cu lanțul. Chenzhen împinse castronul în cerc, apoi se retrase degrabă doi pași și rămase nemișcat să privească lupul cum lipăie carnea, unsoarea și tăițeii. Din câte se vedea, era destul de satisfăcut de mâncarea aceea.

Dar hrănirea lupului trebuia făcută zi de zi, iar și iar. Chenzhen își dorea ca puiul de lup să țină minte eforturile și sacrificiile care s-au făcut pentru creșterea lui și măcar pentru aceasta să-l considere un prieten sincer din altă specie și să-l îndrăgească. Se gândea adesea că, în viitor, după ce el și soția lui vor avea copii, poate că la un moment dat copiii lui vor rămâne singuri. Avea însă încredere că lupul are puteri magice și că, în stepa în care bântuie setea și foamea, lupoaica putea primi la sânul ei un copil părăsit și că haita de lupi ar putea să-l ia în grijă, făcând din el un adevărat pui de lup. Dacă nu ar fi existat o prietenie care să depășească limitele speciei umane și pe cele ale speciei lupilor, toate aceste „legende" n-ar fi avut cum să apară. De când luase lupul să-l crească, Chenzhen fusese deseori marcat de visuri și de fantezii asemeni acelor basme. Când era mic, la școală, citise o povestioară sovietică despre un vânător care a salvat un lup și care, după ce i-a vindecat rănile, i-a dat drumul înapoi în pădure. După aceea, într-o dimineață, deschizând ușa cabanei sale, vânătorul a găsit în față șapte iepuri sălbatici puși pe zăpadă, alături zărindu-se numeroase urme de lup... Aceasta fusese prima poveste despre prietenia dintre om și lup pe care o citise Chenzhen, cu totul diferită față de celelalte cărți sau filme despre lupi. Majoritatea cărților vorbeau despre bunica mâncată de lup, lupul care a mâncat iezii, lupul care a răpit copilul și l-a mâncat și alte povești înspăimântătoare și crude. Până și lupul descris de Lu Xun în cărți era, ca de obicei, crud și rău. De aceea el a rămas fascinat de povestirea aceea sovietică și n-a uitat-o după atâția ani. Deseori se visa pe el însuși acel vânător, care mergea prin nămeți în adâncul pădurii să se întâlnească cu prietenul său, lupul, cu care se rostogolea prin zăpadă luptându-se voinicește. Sau gonea în spinarea lupului peste întinderea albă de zăpadă...

Acum avea propriul lup pe care putea să pună mâna, să-l mângâie. Nu trebuia decât să-l hrănească bine și n-avea decât să se rostogolească cu el de gât prin iarba înaltă și verde, ceea ce și făcuse de câteva ori. Visurile sale erau ca și îndeplinite pe jumătate. Însă cealaltă jumătate era ceva la care parcă nu avea curajul să viseze: liota de mici câini-lupi lăsați de lupul crescut, care apoi era liber să se întoarcă la stepa și la haita lui. În visurile sale, Chenzhen se mai vedea călare pe cal în fruntea unei

haite de câini-lupi, pe care-i ducea până în inima stepei, strigând să se audă în toate văile: „Lupu' mic, lupu' mic, masa-i gata! Am venit! Am venit!" Și atunci, în lumina apusului de soare peste stepa nesfârșită, un lup cenușiu ca oțelul, mare și puternic ca un tigru, împăratul lupilor, în fruntea unei haite de lupi urlând și venind ca viforul, mânat de dorul atâtor ani, de emoția revederii, se repezea spre grabnică îmbrățișare... Din păcate însă, aceste locuri erau presărate cu pajiști. Nu erau pe ele păduri, iar în tabere erau vânători, câini de vânătoare, puști și tomakane. Și chiar dacă, atunci când va crește, lupul se va întoarce în stepa lui, nu va putea nicidecum să-i lase plocon câte șapte iepuri mari deodată, un dar adus în fața ușii iurtei sale...

Chenzhen descoperi că prin venele sale curgea ca un șuvoi năvalnic și un strop de sânge de păstor nomad și, deși strămoșii lui fuseseră țărani get-beget, el nu se simțea urmaș de țăran din rasa cea mai pură: nu era realist, harnic, pragmatic, descurcăreț și cu picioarele pe pământ, cum erau toți urmașii de țăran și de confucianist din China, care disprețuiau și destrămau brutal visurile și fanteziile. Dacă avusese curajul de a-și îndeplini jumătate din visuri, trebuia să găsească forța și curajul de a duce la îndeplinire și cea de-a doua jumătate, cea mai dificilă. Își dorea ca stepa să poată trezi în el spiritul acela vizionar și aventuros pe care și-l reprimase atâta amar de vreme.

Puiul de lup terminase de lipăit tot ce se mai putea găsi în strachina de mâncare. Se făcuse de mai mult de o jumătate de metru, iar când era sătul arăta chiar și mai mare, mai impunător, căci îi depășise cu o jumătate de cap pe toți cățeii de-o vârstă cu el. Chenzhen puse strachina la loc lângă ușă, apoi intră în cercul lupului, căci acum venise vremea în care se putea așeza turcește lângă lup și se putea hârjoni cu el în voie. Îl ținu puțin în brațe, apoi îl puse pe picioarele sale, cu burta în sus, pe care începu să i-o maseze ușor. În stepă, când câinii se luptau cu lupii, cel mai vulnerabil punct era burta; odată sfâșiată, moartea era sigură. Acesta era motivul pentru care nici câinii și nici lupii nu-și lăsau vreodată burta expusă în fața fârtaților în care nu aveau încredere sau în fața altor animale. Deși lupul lui Dorji fusese ucis tocmai din cauză că-i rănise copilul, mușcându-l rău, Chenzhen îl lăsa pe al lui să-l prindă de degete, să i le lingă, ba chiar să i le muște. Avea încredere că puiul nu-l

mușcă de-adevăratelea, ci doar îl morfolește puțin, în joacă, cum făcea cu frații și surorile lui: cu o limită, nu ajungea până într-acolo încât să-i dea sângele. Și dacă lupul avea încredere să-și lase burta descoperită în fața lui, el să-și ferească degetele de dinții lupului? Ceea ce găsea el în privirile lupului nu era decât prietenie și încredere.

Apropiindu-se amiaza, soarele ardea atât de tare, încât reușise să tocească și țepii ascuțiți ai firelor de iarbă, goale pe dinăuntru, făcând verdeața ofilită să se aplece la pământ. Supliciul puiului de lup reîncepea. Căsca gura larg, gâfâind întruna, iar din vârful limbii îi picura salivă. Chenzhen scoase carpeta groasă din jurul iurtei și o prinse pe acoperiș, așa încât acum venea aer din toate părțile, ca într-un foișor de vară, dar în același timp semăna cu o colivie imensă. Așa putea sta în iurtă să citească, dar să se mai și uite, din când în când, la puiul de lup. Nu știa cum ar mai putea să-l ajute. Lupului de stepă nu-i era deloc teamă de vremea rea, căci lupii aceia care nu erau în stare să suporte gerul cumplit sau vipia copleșitoare erau eliminați îndată de stepa nemiloasă. Nu supraviețuiau decât cei puternici. Totuși, dacă era prea cald, lupii se puteau adăposti la umbra stâncilor din munți. Chenzhen îl auzise pe moș Bilge zicând că vara, când ești cu oile la păscut și dai de vreun loc mai răcoros, să nu te repezi să lași oile să se odihnească imediat, ci mai întâi să te duci și să verifici în fiecare tufiș sau snop de iarbă dacă nu cumva e vreun lup „la pândă".

Chenzhen nu găsea o soluție pentru a-l mai răcori puțin pe lup și, oricum, avea de gând să vadă mai întâi până la ce temperatură putea să reziste. Până și vântul care intra în iurtă era de-acum fierbinte. Nicio vacă din turmele taberei nu mai păștea, toate moțăiau tolănite în nămolul de pe malurile râului. Turmele de oi din depărtare stăteau în vale în bătaia vântului, toropite, dormindu-și somnul de după-amiază, în timp ce pe creste își făcuseră apariția „corturi" albe, triunghiulare. Ciobanii erau înnebuniți de zăpușeală, așa că înfipseseră tomakane în găurile marmotelor, legaseră de guler halatele albe în vârful tomakanelor, iar la poale puseseră câte doi bolovani, ridicându-și astfel câte un cort umbros sub care să se adăpostească pentru scurtă vreme. În corturile acelea erau mereu câte doi ciobani: unul dormea, celălalt

veghea oile. Numai în cele mai toride zile vedeai ridicându-se astfel de corturi albe. Chenzhen nu mai putea să şadă locului.

Puiul de lup se încinsese aşa de tare, că dădea semne de agitaţie, nu putea nici să stea în picioare, nici să se tolănească. Căldura din stepă, care venea în valuri, ca apa, îi frigea lăbuţele. Mereu se muta de pe una pe alta şi se tot uita de jur împrejur. Căutând cu privirea căţeii şi văzându-l pe unul care se adăpostise sub car, începu să smucească de lanţ, foarte nemulţumit. Chenzhen ieşi repede din iurtă. Era îngrijorat; dacă-l mai lasă mult în soare chiar se va coace şi va crăpa, întocmai ca o castană dulce, şi atunci medicul veterinar din zonă nu va mai avea cum să-l ajute. Dar ce să facă? În stepă e vânt puternic; oamenii n-au decât pelerine, nu folosesc umbrele, aşa că nu avea cum să-i pună lupului o umbrelă de soare. Să tragă un car ca să se poată adăposti sub el? Dar carul e foarte complex alcătuit, nu ştia cum să facă, lanţul cu care era prins se putea agăţa în roţi, sugrumându-l. Cel mai bine era să-i facă şi lui un cort din-acela triunghiular cum aveau ciobanii, dar nu-i prea dădea mâna. Oamenii şi animalele din jur se prăjeau toţi la soare. Dacă se găsea careva care să pună la adăpost un lup, cum rămânea cu „solidaritatea de clasă"? Atunci toţi acei păstori şi studenţi care se împotriveau ideii de a creşte un lup chiar că aveau ce să spună. În partea aceea, toată lumea era ocupată şi parcă oricum dăduseră uitării puiul de lup. La urma urmei, din faptul că ai furat un pui de lup nu se face aşa mare tărăboi. Tocmai de aceea Chenzhen nu putea să atragă atenţia, aducându-le aminte oamenilor despre tărăşenia cu lupul.

Luă din găleata din car un polonic cu apă proaspătă şi i-o puse în faţă lupului, care se băgă cu capul în strachina cu apă şi o lipăi parcă dintr-o suflare. Apoi se repezi şi se ascunse la umbra trupului lui Chenzhen de razele acelea ucigaşe. Arăta ca un orfan sărman, ţinându-se parcă de picioarele lui cu toată puterea, nelăsându-l să plece. Chenzhen rămase aşa în picioare o vreme, apoi simţi în ceafă o durere înţepătoare şi îşi dădu seama că, dacă nu se duce de acolo, soarele, îi va crăpa pielea. Atunci ieşi din cerc şi vărsă jumătate de găleată de apă pe pământul încins de acolo. Începură să iasă aburi de ziceai că a dat la o parte capacul de pe oală. Lupul îşi dădu seama că temperatura pământului tocmai coborâse puţin şi imediat se culcă pe jos să se mai

odihnească, deoarece stătuse în picioare neîntrerupt câteva ore bune. Dar în câteva clipe nisipul se uscă la loc și puiul fu nevoit să-și reia turele, din cauza fierbințelii pământului. Chenzhen chiar nu mai avea nicio soluție, nu putea să-i toarne apă încontinuu, și chiar dacă ar fi făcut astfel, ce s-ar fi întâmplat când venea rândul lui să iasă cu oile la păscut?

Intră în iurtă, dar n-avea chef să citească. Era îngrijorat că puiul de lup va face insolație, va slăbi sau chiar va muri din cauza arșiței. Nu se gândise că, ținându-l legat, va garanta siguranța oamenilor și a animalelor, dar nu va garanta siguranța lui. Dacă ar fi stat într-un singur loc, i-ar fi făcut un țarc. Măcar așa ar fi putut sta la umbra zidurilor. Nu cumva se va dovedi că în condiții de nomadism primitiv nu se poate să crești un lup? Nici măcar moș Bilge nu știa cum să crească un lup și nu avea nicio astfel de experiență pe care să o poată împărtăși.

În tot acest răstimp, Chenzhen nu-și dezlipise ochii de la lup, tot gândindu-se și frământându-se, dar nereușind să găsească o soluție.

Puiul de lup continua să se învârtă acolo, în cercul lui, și poate că și creierul i se învârtea la fel. Tot învârtindu-se astfel, parcă descoperi pajiștea de dincolo de cercul său, care ar fi fost mult mai puțin încinsă decât nisipul din cercul lui. Atunci se duse și pipăi de câteva ori cu picioarele de dinapoi pământul de acolo, care parcă nu ardea așa tare. Se mută în afara cercului și se tolăni acolo, lăsându-și numai capul și gâtul dincoace de linia cercului. Lanțul stătea astfel întins ca o vergea, dar putea în sfârșit să-și întindă gâtul să se odihnească. Deși stătea tot în bătaia soarelui, măcar căldura de dedesubt se mai domolise. Chenzhen se bucură așa de mult, că-i veni să-l pupe. Mișcarea asta atât de inteligentă a puiului îi mai dădu o rază de speranță. În sfârșit, găsise o soluție și, până să se încălzească și mai tare, îi va găsi lupului alt loc pe care să stea, la fiecare câteva zile, adică imediat ce se va ofili iarba călcată în cerc, rămânând numai nisip gol, îi va și schimba locul. În inima lui, Chenzhen era bucuros să afle că puterea de a supraviețui a lupului o depășea de departe pe aceea a omului, căci, dacă era în stare să găsească, fără îndrumările mamei, o soluție pentru a-și rezolva problemele, ce se mai putea spune de cei adunați laolaltă în haită? Atunci se mai liniști și, stând în capul oaselor, luă cartea și începu să citească.

În afara iurtei se auzi tropot grăbit: erau doi cai care veneau în galop pe cărăruia ce trecea prin dreptul ușii, la vreo douăzeci de metri. Chenzhen se gândi că era vreun stăvar care trecea pe acolo, așa că nu dădu prea multă atenție. Dar, spre surprinderea lui, când cei doi cai ajunseră în apropierea iurtei, cotiră brusc și, părăsind cărăruia, se duseră drept către locul unde era puiul de lup. Speriat, acesta se ridică pe picioarele dinapoi, trăgând de lanț. Omul din față scoase tomakanul și prinse gâtlejul lupului, apoi trase cu toată puterea, ridicându-l în aer. Toată puterea aceasta cu care era mânuit tomakanul, ura cu care se aruncau asupra lui arătau că, de fapt, oamenii aceia nu doreau decât să-l ucidă, și numai cu strânsoarea lanțului puteau într-o clipă să frângă gâtul lupului. Puiul abia căzu bufnind pe pământ, că cel de-al doilea om îl plesni deodată tare cu latul tomakanului, tăindu-i pielea. Cel din față struni calul și luă bâta în cealaltă mână, cu gând să descalece și să mai dea în pui. Dar Chenzhen strigă tare, speriat, apoi luă sucitorul și se repezi afară ca un nebun. Când cei doi văzură expresia disperată de pe fața lui Chenzhen, o luară la sănătoasa, ridicând nisipul în urma lor. Nu se mai auzi decât o voce care strigă:

— Lupii ne mănâncă mânjii, și el îi crește, dar lasă că tot îl omor eu într-o zi!

Gălbenuș și Yile se repeziră după ei lătrând, dar apoi veniră lângă iurtă. Cei doi cai plecară în galop spre herghelia lor.

Chenzhen nu văzuse deslușit cine erau cei doi oameni, dar i se părea că unul dintre ei era ciurdarul acela care fusese criticat de moș Bilge, iar celălalt era un stăvar de la grupa a patra. După violența și repeziciunea cu care dăduseră buzna cei doi, își dădea seama că aveau un scop precis, acela de a ucide puiul. Lui Chenzhen îi fusese dat să vadă cu ochii lui cât de înspăimântător poate să fie un atac-fulger al călăreților mongoli.

Se duse repede lângă pui, care stătea chircit cu coada între picioare, mort de spaimă, iar picioarele îi tremurau așa de tare, că nici nu putea sta drept și arăta ca un pui de găină abia scăpat din ghearele pisicii. Se trase împleticindu-se lângă Chenzhen, ca un pui care se îndeasă sub aripa cloștii. Tremurând și el, Chenzhen îl luă în brațe, așa că om și lup tremurau acum laolaltă. Se repezi să-i pipăie gâtul care, din fericire, nu era frânt, ci avea doar o bucată de piele sfâșiată din cauza streangului.

Dedesubt se vedea o dungă sângerie. Inima puiului de lup bătea să-i spargă pieptul. Chenzhen încercă să-l liniştească, mângâindu-l şi gângurindu-i ceva, şi abia reuşiră amândoi să se oprească din tremurat. Se duse în iurtă şi aduse o bucăţică de carne uscată ca să-l consoleze pe pui. După ce puiul o mâncă, Chenzhen îl luă din nou în braţe şi, lipindu-i capul de faţa sa, îl strânse la piept, apoi îl mângâie pe burtă şi văzu că bătăile inimii i se mai liniştiseră puţin. Lupul era încă înspăimântat şi se uita neîncetat la Chenzhen, iar după ce se uită aşa o vreme începu să-i lingă falca. Chenzhen fu nemaipomenit de înduioşat de acest gest: era a doua oară când avea parte de astfel de pupături, dar prima dată când se vedea răsplătit cu recunoştinţă. Aşadar, povestea cu lupul care-i adusese şapte iepuri binefăcătorului său nu era chiar o invenţie.

Dar în adâncul sufletului său, Chenzhen se simţea de-a dreptul prăbuşit, căci lucrul de care-i era cel mai teamă se întâmplase în cele din urmă. Creşterea lupului îi jignise pe majoritatea păstorilor. Simţea că aceştia se îndepărtaseră de el şi îl tratau cu mai multă răceală. Până şi vizitele lui moş Bilge la iurta lor se răriseră drastic. Părea că fusese pus de mongoli în categoria veneticilor, ca Bao Shungui sau ceilalţi muncitori care încălcau legile pământului. Spiritual vorbind, lupul reprezenta totemul mongolilor, dar lupul în carne şi oase era marele lor duşman. Indiferent însă din ce unghi ai privi, spiritual sau material, creşterea unui lup în stepă era ceva cu totul nepermis. Faptul că el făcuse totuşi acest lucru reprezenta o blasfemie din punct de vedere spiritual şi o trădare din punct de vedere material. Încălcase fără echivoc porunca Cerului şi încălcase tabuurile mongolilor şi ale culturii lor. Nu ştia dacă mai putea păstra multă vreme puiul, dacă-l va mai putea creşte. El dorea doar să afle taina inestimabilă a „totemului lup, spiritul stepelor", căci nu se poate să cuprinzi cu o singură privire totemul lupului care lăsase urme atât de adânci în istoria întregii lumi şi a Chinei, în special, şi care pierea încet-încet, odată cu stingerea vieţii nomazilor stepei, precum trupurile oamenilor din stepe care se făceau ţărână trecând prin lup şi se stingeau fără a lăsa nici măcar un semn în urmă. Poate că acesta era cel din urmă prilej pe care-l mai putea prinde pentru a rămâne credincios propriilor opinii. Trebuia să

ţină de el cu dinţii, cu colţi de lup, continuând să-şi susţină argumentele. Se duse să-l caute pe Erlang, dar acesta nu se întorsese acasă. Dacă ar fi stat el de veghe, nu ar mai fi îndrăznit nimeni să se apropie, în afară de păstorii din grupa lui. Erlang era în stare să izgonească îndată caii străinilor, băgându-i în sperieţi, aşa încât aceştia o luau iute la sănătoasa. Îşi dădea seama ce vedere ascuţită trebuie să fi avut călăreţii aceia doi care, văzând că Erlang nu e prin preajmă, se hotărâseră să treacă la atac.

Soarele nu mai trimitea cea mai grozavă arşiţă de care era capabil într-o astfel de zi, în schimb, pământul stepei adunase toată dogoarea de care era în stare tocmai în micul cerc al lupului. Deşi căldura de sub trupul său se mai înmuiase întrucâtva, capul şi gâtul tot ca pe plită îi stăteau lipite, iar acum gâtul mai era şi rănit, aşa că din când în când se mai ridica, dădea câteva ture, apoi se culca la loc.

Cum nu mai putea citi, Chenzhen începu să mai trebăluiască prin casă. Curăţă prazul sălbatic, bătu ouăle de raţă, făcu umplutura şi frământă coca, apoi umplu şi prăji plăcintele. Toate acestea îl ţinură ocupat preţ de vreo jumătate de ceas. Dar când se uită din nou la lup să vadă ce face, rămase mut: cu coada ridicată în sus îşi săpa o groapă, aruncând cu nisip în toate direcţiile, de parc-ar fi slobozit artificii. Chenzhen se curăţă de coca ce-i rămăsese pe mâini, apoi ieşi din iurtă şi intră în cercul lupului, unde se lăsă pe vine, privind plin de curiozitate la ce făcea acesta.

Lupul săpa viguros o groapă în jumătatea de sud a cercului, fiind intrat pe jumătate în ea, dând din coadă dezordonat în timp ce împroşca necontenit nisipul pe care-l scotea. După o vreme, lupul ieşi din vizuină şi, cu amândouă lăbuţele din faţă, împinse mormanul de nisip înapoi. Plin de nisip, din cap până-n picioare, micuţul îi aruncă lui Chenzhen o privire în care se vedeau sălbăticia şi fervoarea care-l cuprinseseră, de parcă ar fi săpat într-o mină de aur şi nestemate, nu alta, mânat de lăcomie şi de nerăbdare.

De fapt, ce voia să facă acolo? Oare să sape până la parul de care era legat, pentru a se putea retrage la umbră? Nu, poziţia nu era cea corectă. Direcţia în care săpa el nu avea legătură cu parul, care oricum era înfipt foarte adânc în pământ, deci şi groapa lui ar fi trebuit să fie

foarte adâncă. Cum săpa el în partea de sud, stătea cu spatele la par, pe direcția nord-sud, direct cu spatele la soare. Dar deodată Chenzhen fu plăcut surprins să-și dea seama care era intenția puiului.

Lupul scosese ceva pământ de acolo, dinăuntrul gropii, și se tot mișca înainte și înapoi, cu gura larg deschisă și gâfâind nevoie mare. Ba intra în groapă să mai scurme puțin, ba ieșea afară și muta pământul de colo-colo. Ochii îi luceau foarte puternic și nu avea deloc răgaz să se mai uite și la Chenzhen. Privi așa o vreme, după care nu mai putu să rabde și-i spuse încet:

— Lupușorule, ia-o mai încet, că-ți rupi lăbuțele.

Dar lupul îi aruncă o privire cu coada ochiului de parcă râdea, fiind foarte mândru de ce făcea el acolo.

Nisipul din groapă era puțin mai umed și, oricum, mult mai rece decât cel galben de la suprafață. Luă și Chenzhen un pumn de nisip și văzu clar că era umed și puțin mai rece. Se gândi atunci ce deștept putea să fie lupul acela; cum se gândise el să-și facă o vizuină care să-l apere de razele soarelui, de zăduf, de oameni și de pericole, în general, un loc unde să se poată adăposti, mai răcoros și mai umbros. Fără îndoială că așa se gândise, căci în groapa aceea era mai răcoare, era întuneric, umezeala îi prindea numai bine și, cum gura gropii era îndreptată spre nord, cu fundul spre sud, soarele n-avea cum să pătrundă acolo și să pârjolească pământul, căci numai în timpul cât săpase își pusese la adăpost jumătate din trup de razele îndrăcite ale soarelui.

Cu cât pătrundea mai adânc în pământ, cu atât lumina era mai slabă, și cu siguranță avea să se bucure de binefacerile întunericului, apropiindu-se de ceea ce își propusese. Întunericul, întunericul, acesta era mediul pe care-l îndrăgeau lupii. Întunericul însemna răcoare, siguranță, fericire. De acum înainte nu se va mai teme de amenințările și atacurile îngrozitoare ale vitelor, ale cailor, ale oamenilor. Săpa din ce în ce mai dezlănțuit și se simțea atât de bine, încât pur și simplu nu-i venea să închidă gura. După vreo douăzeci de minute, nu se mai vedea decât o codiță blănoasă care se mișca voios, în vreme ce întregul corp al lupului era vârât în răcoarea și întunericul vizuinii.

Chenzhen era din nou impresionat de extraordinara putere de supraviețuire și înțelepciune a lupului. Își aminti de vorba aceea: „Din

dragon dragon se naşte, din phoenix se naşte phoenix, iar odrasla de sobol sapă casa în nămol." Şoarecele care îşi sapă vizuina în pământ măcar şi-a văzut părinţii făcând astfel. Pe când puiul acesta de lup nici nu făcuse ochi când fusese luat din casa lui: nici vorbă să fi văzut el la mama lui cum se sapă o vizuină. Apoi, câinii din jurul lui, chiar dacă l-au văzut pe el, tot nu au învăţat să facă şi ei la fel, pentru că ei sunt animale care nu-şi sapă vizuini. Atunci, cine îl învăţase pe puiul de lup cum se face? Unde mai pui că metoda prin care şi-a săpat vizuina, precum şi direcţia în care a orientat-o erau exact aşa cum trebuiau să fie: distanţa era perfectă. Dacă ar fi fost prea departe de par, atunci lanţul i-ar fi stânjenit mişcările. Pe când el îşi alesese ca loc de începere a săpăturilor exact punctul aflat la jumătatea distanţei dintre par şi linia cercului, aşa încât putea folosi jumătate din lungimea lanţului pentru a se băga în groapă. Ei, de la cine să fi învăţat el toate aceste lucruri? Poate că în stepă erau mulţi lupi mari care nu aveau o asemenea capacitate instinctuală de a alege cea mai bună poziţie. Şi atunci, cum a putut el singur să-şi dea seama ce are de făcut?

Chenzhen era aşa de surprins, că simţea furnicături în tot trupul. Puiul acesta de doar trei luni şi ceva, care crescuse fără posibilitatea de a învăţa ceva de la părinţii lui, reuşea fără ajutor să rezolve probleme de o importanţă capitală. Cu siguranţă era mai inteligent decât câinii, ba chiar decât mulţi dintre oameni. Să fi fost chiar atât de puternică moştenirea genetică a lupului? Chenzhen trase concluziile numai pe baza a ceea ce vedea: moştenirea genetică nu reprezenta decât miezul; altfel, nivelul de inteligenţă al acestui lup era deosebit de înalt. Uite, el, care era om în toată firea, stătuse şi-şi frământase creierii o zi întreagă, şi tot nu-i trecuse prin cap să-i sape puiului o groapă oblică pentru a-l feri de razele soarelui. Iată cum un *homo sapiens* al zilelor noastre primea o lecţie de supravieţuire de la un pui de lup mic şi amărât, lecţie la care greu ar fi putut accede în alt fel. Chenzhen nu putea decât să se recunoască învins, căci prin inteligenţa sa lupul îl depăşea cu mult. Îi rămânea doar să accepte cu convingere deplină că lupul pur şi simplu l-a avut la degetul mic. Aşa se explica de ce, atunci când se hârjonea cu el, puiul de lup îl trata cu o oarecare „egalitate" inexplicabilă. În acel moment, lui Chenzhen i se părea că lupul nici măcar nu se uită la el. În ochii lui plini

de sălbăticie era mereu ceva care-l înspăimânta, parcă spunea: nu mai face atât pe grozavul, stai să mă fac eu mare și atunci mai vorbim. Atunci Chenzhen devenea tot mai nesigur în legătură cu felul în care lupul se va purta cu el atunci când va fi mare.

În sinea lui însă, Chenzhen era foarte bucuros. Îngenunche pe pământ și privi minute în șir, părându-i-se că până atunci el nu hrănise un animal, ci adusese ofrande de mâncare unui mic maestru respectabil și admirabil. Era încrezător că micul lup l-ar putea învăța o mulțime de lucruri: curajul, înțelepciunea, tenacitatea, răbdarea, dragostea de viață, faptul de a nu fi niciodată mulțumit de sine, de a nu renunța, de a înfrunta condițiile neprielnice, făurind astfel un eu mai puternic. Se gândea chiar, în chip tainic, ce bine le-ar prinde chinezilor ca, în afară de totemul dragonului, să-l mai aibă și pe cel al lupului. Ar mai putea atunci să fie umiliți, pierzându-și țara în mâinile străinilor? Ar mai fi atunci posibil ca democrația, libertatea, prosperitatea să fie puse sub semnul îndoielii?

Cu coada înțepenită în sus, lupul lucra plin de aplomb și, cu cât săpa mai adânc, cu atât se simțea mai răcorit și mai voios, de parc-ar fi regăsit mirosul acela de pământ din vizuina întunecoasă în care se născuse. Chenzhen își dădu seama că lupul nu-și săpa un simplu adăpost răcoros și sigur, ci parcă scormonea după amintirile atât de dragi ale copilăriei, după mama și frații lui. În imaginația lui, săparea acestei vizuini devenea un gest foarte complex, în care se amestecau entuziasmul, nerăbdarea, bucuria și, în același timp, tristețea.

În colțurile ochilor lui Chenzhen înmugurir lacrimi. Era din ce în ce mai legat de puiul acela de lup, dar se simțea ca un ucigaș care-i distrusese căminul, viața fericită și liberă în familia lui. Dacă nu s-ar fi băgat el, până acum lupul s-ar fi dus de mult cu mama și tatăl lui în călătorii și în bătălii. Chenzhen avea o bănuială, și anume că puiul acela atât de special este tocmai fiul lupului alb, al starostelui lupilor din stepa Elun. Așadar, dacă ar fi apucat să stea să învețe pe lângă haita atât de experimentată pe fronturile stepei, poate că atunci când ar fi crescut ar fi devenit regele noii generații de lupi. Din păcate însă, tot acest viitor plin de glorie fusese ruinat de un chinez venit de la mare depărtare.

Lupul săpă până ce lungimea lanțului nu-i mai permise să înainteze. Chenzhen nu avea de gând să i-l mai lungească puțin. Prin aceste locuri nisipul este destul de moale și sfărâmicios — acolo unde ajunsese lupul cu săpatul dăduse de un strat de pământ format din rădăcini de iarbă și turbă, iar dacă l-ar fi lăsat să mai sape, mai mult ca sigur că vreun cal ori vreo vacă, venind și călcând pe acolo, l-ar fi îngropat de viu. Așa că frenezia săpatului fu curmată brusc, iar lupul începu să mârâie și să chelălăie de nervi, ieși din vizuină și începu să tragă disperat de lanț. Dar zgarda îl strânse de rana de la gât, și atunci căscă gura și începu să gâfâie de durere. Totuși, nu era dispus să cedeze, așa că se smuci în continuare până obosi. Atunci se tolăni gâfâind cu gura căscată pe grămada de pământ proaspăt scos din groapă, întinse gâtul și privi vizuina îngândurat, iar Chenzhen se gândi la ce idee i-o mai fi venit.

Lupul se mai calmă din gâfâit, apoi își vârî capul în groapă. După o vreme, de acolo începu să țâșnească din nou pământ în toate părțile. Chenzhen rămase iarăși surprins. Se aplecă repede mai mult spre gura vizuinii, să vadă ce se întâmplă. Atunci descoperi că lupul se apucase să-și lățească vizuina: își dăduse seama că, dacă în adâncime nu mai poate înainta, atunci nu avea decât să o lărgească. Acum nu-și mai căuta amintirile mamei și ale fraților, ci își săpa un culcuș, unul confortabil în care să intre cu totul și să nu stea înghesuit. Chenzhen se așeză, mut de uimire. Pur și simplu nu-i venea să creadă. De la început, de când alesese locul, până la felul în care lucrase săpătura astfel încât să-i încapă tot corpul, toată lucrarea fusese bine făcută, de la cap la coadă. Nu era nimic de refăcut și nici nu se risipise material. Nu putea să înțeleagă defel de unde venea toată această pricepere extraordinară. Și poate că tocmai din cauza acestei „neputințe de a înțelege" ajunsese neamul stepei să-și ia lupul drept totem.

Vizuina răcoroasă, în care se putea adăposti, era acum gata. Puiul stătea confortabil de-a latul ei, iar Chenzhen chiar nu mai știa ce să zică. Se uita întruna la lupul din vizuină care îl privea cu ochii lui de un verde strălucitor, înspăimântători în întuneric, ca un lup adevărat, din sălbăticie. Se vedea că acum lupul părea preocupat să savureze mirosul de pământ umed al vizuinii întunecoase, de parcă s-ar fi întors la cuibul lui din pustiu, la sânul mamei, lângă frații și surorile lui.

Lupul de acum era unul foarte calm, parcă tocmai evadat din ţinutul acela nesigur, populat de oameni şi de animale domestice, ascunzându-se în cazemata sa, în lumea lui de lup. Acum putea în sfârşit să doarmă şi el liniştit, să viseze lupi. Chenzhen bătători pământul din faţa gropii şi împrăştie nisipul pe cercul lupului. Puiul avea acum o casă nouă şi sigură. Această extraordinară ispravă îi readuse lui Chenzhen încrederea în forţa de supravieţuire a lupului.

La lăsarea serii, când se întoarseră acasă, Gao Jianzhong şi Yangke văzură vizuina aflata la mică distanţă de intrarea în iurtă şi rămaseră şi ei foarte surprinşi. Yangke spuse:

— Sus, pe deal, cu oile, oamenii se topesc de arşiţă şi înnebunesc de sete. Mă temeam că lupul n-o să poată face faţă acestei veri toride. Dar nu m-am gândit că e în stare de un asemenea lucru. E un lupuşor fermecat!

Gao Jianzhong spuse şi el:

— Fermecat, nefermecat, chestia e că trebuie verificat dacă lanţul e în ordine, dacă parul e la locul lui, dacă zgarda e prinsă bine. Altfel, ne mai trezim cu vreun tunel de evadare pe-aici, şi să vezi atunci ce-o să mai râdă păstorii şi colegii.

Toţi trei puseră deoparte jumătate din plăcintele cu praz şi ou de raţă ca să i le ducă puiului. Apoi Yangke strigă că masa e gata, şi atunci lupul ieşi imediat din vizuină, luă plăcintele şi se băgă cu ele înăuntru, val-vârtej. Deja se stabilise că acela era teritoriul lui exclusiv: de aici încolo nimeni nu-l va mai putea deranja în vreun fel.

Se întoarse şi Erlang acasă, după o zi întreagă de hoinăreală. Avea burta plină şi botul unsuros, cine ştie ce jivină vânase prin munţi. Gălbenuş, Yile şi cei trei pui apărură şi ei. Începură să lingă grăsimea de pe botul lui Erlang, deoarece de mult nu mai văzuseră ceva cu grăsime şi pofta de carne îi înnebunea.

Auzind lătratul lui Erlang, micul lup ieşi rapid din vizuină. Erlang veni mai aproape de cercul lui, iar lupul începu să-i lingă botul. Erlang descoperi vizuina lupului şi îi dădu ocol de câteva ori plin de curiozitate şi surprins, apoi se aşeză la intrare, parcă râzând, apoi băgă botul în vizuină ca să cerceteze. Atunci puiul se căţără în spinarea lui, de parcă i-ar fi fost tată, şi începu să ţopăie şi să facă tumbe. Era aşa

de vesel, că și uitase de rana de la gât; își vedea mai departe, plin de cutezanță, de viața lui de animal sălbatic.

După apus, arșița se potoli și începu să bată un vânt răcoros. Atunci Yangke puse pe el o haină mai groasă și se îndreptă spre turmă alături de Chenzhen, care mergea să-l ajute să strângă oile. Oile sătule nu trebuiau zorite, așa că cei doi mergeau încet, de parcă se plimbau, adunându-le în cerc acolo unde nu era nici gard, nici țarc, nici vreun fel de adăpost. Păstoritul de vară presupunea ca la lăsarea serii oile să se așeze undeva în dosul iurtei, într-o parte, și să-și petreacă noaptea acolo. De aceea, vara, păzirea turmei pe timp de noapte era o treabă foarte grea și plină de primejdii. Cei doi nu-și permiteau să fie neatenți și cel mai teamă le era că haita va dibui puiul de lup și va încerca să se răzbune cumva.

Ziua unui lup debutează odată cu venirea nopții. Atunci puiul începu să alerge, zornăindu-și lanțul și ducându-se din când în când să-și admire opera. Cei doi se așezară lângă cercul său, admirând în liniște vietatea cu ochii ca smaraldele. Nu știau dacă nu cumva haitele de lupi simțiseră deja mirosul puiului, dacă nu cumva mamele de lupi care-și pierduseră puii se aflau la pândă undeva, prin vreo râpă, nu departe de acolo.

Chenzhen îi povesti lui Yangke tot ce se întâmplase în ziua aceea, apoi îi spuse:

— Trebuie să găsim o modalitate să facem rost de puțină carne, altfel o să-i afecteze dezvoltarea. În plus, dacă nu stă Erlang de pază, e prea periculos.

Yangke spuse:

— Azi, pe deal, am mâncat carne de marmotă friptă. Dorji a prins-o. Dacă ar prinde mai multe, i-am cere și noi una, așa am avea carne și pentru lup, și pentru câini. Numai că ciobanii și turmele fac prea multă gălăgie și sperie marmotele, și nu mai e așa de ușor să le prinzi.

Cu sufletul greu, Chenzhen spuse:

— Am acum o mie de griji, dintre care cea mai mare e aceea că lupii ar putea veni noaptea să fure puiul. Noaptea, lupoaica este cuprinsă mai mult de instinctul ei matern și e și mai turbată de când a rămas fără pui, așa că ar putea pune la cale răzbunarea. Dacă reușește să aducă

haita de lupi și să vină peste noi în puterea nopții, să ne ucidă mieii și turmele de oi, suntem terminați.

Yangke spuse oftând:

— Păstorii spun cu toții că e foarte posibil ca lupoaica să-l caute. Anul acesta în stepa Elun oamenii au scotocit zeci de vizuini de lup. Așa că s-ar putea ca zeci de lupoaice să caute un moment prielnic să se răzbune. Ciobanii se gândesc să vină să ucidă puiul de lup, iar colegii din alte grupe se împotrivesc cu înverșunare ideii de a-l crește. Azi era să mă și iau la bătaie cu Xiao Peng și ceilalți, căci ziceau că, dacă se întâmplă vreo nenorocire, o vor păți toți studenții din brigadă. Așa că acum toate ne stau împotrivă. Mai bine am face cumva să-i dăm drumul lupului și, gata, zicem că nu știm cum a reușit să rupă lanțul și a evadat; atunci scăpăm de toate problemele.

Apoi Yangke luă puiul în brațe și, mângâindu-l pe cap, spuse:

— Cu toate astea, mi-ar fi foarte greu să mă despart de el, nici de fratele meu nu sunt așa de apropiat.

Chenzhen spuse plin de venin:

— Orice ai face, chinezilor le e teamă ba de lup, ba de tigru. Acum, dacă am intrat în vizuina lupului și am prins unul, nu putem face treaba pe jumătate, trebuie să o ducem până la capăt și să-l creștem.

Yangke spuse repede:

— Mie nu mi-e teamă de responsabilități, dar mi-e așa de milă să-l văd cum stă toată ziua legat cu lanțul, ca un prizonier. Lupul ține cel mai mult la libertate, pe când acum este tot timpul în jug. Ai tu inima să-l vezi așa? Eu am impresia că, în străfundul sufletului meu, am ajuns de mult să mă închin totemului lupului. Acum înțeleg de ce s-a opus moș Bilge ideii creșterii lui. Pentru că, într-adevăr, este o blasfemie.

În sinea lui, și Chenzhen se simțea contrariat, dar păstra aceeași fervoare, aceeași încăpățânare de mai înainte, așa că îl fulgeră pe Yangke și-i spuse:

— Cum crezi că n-aș vrea să-i dau drumul înapoi în munți? Numai că acum nu se poate. Sunt încă multe probleme pe care nu le-am elucidat. Libertatea puiului de lup este o problemă, dar dacă în viitor n-o

să mai rămână niciun lup în toată stepa, ce ne facem? Mai punem atunci problema libertății? Atunci și ție o să-ți pară foarte rău.

Yangke se gândi o vreme și ajunse la un compromis. Cu un aer șovăitor, spuse:

— Păi... atunci să-l ținem mai departe. Văd eu cum găsesc o altă „petardă cu două capete". Lupii sunt asemenea călăreților din stepă: cel mai mult se tem de praful de pușcă, de tunurile care bubuie. Cum îl auzim pe Erlang că simte haita, fac eu niște „bombițe" și tu le arunci către ei, una câte una. Așa îi vom năuci.

Chenzhen se mai domoli puțin și spuse:

— De fapt, tu ai în tine mult mai mult spirit de lup și curajul de a înfrunta pericolele. Ce zici, nu-ți cauți și tu o femeie mongolă cu care să te însori? Și n-o să fie ea mai aprigă decât o lupoaică?

Dar Yangke dădu repede din mână și spuse:

— Vezi să nu afle toată lumea, că, dacă se va găsi vreuna mai sălbatică, o să se ia după mine ca o mică lupoaică, iar eu n-o să mă descurc. Până una-alta, trebuie să mă apuc și eu să-mi fac măcar o iurtă, acolo.

Capitolul 23

Dong Zhongshu[1] *răspunse: „Cei din Qin nu erau așa, căci la ei cărturarii, când propuneau legi, înfăptuiau vorbele lui Hanfei și urau pe acei suverani care erau lacomi ca niște lupi, considerându-i oameni de nimic...“*

Sima Guang, *Îndrumar folositor în guvernare*

CU SPATELE LA ȘANTIERUL CUPRINS DE FORFOTĂ, Yangke privea lebedele albe din mijlocul pășunii. Orice, numai să nu se întoarcă și să privească spre șantier. De când Bao Shungui ucisese lebăda și o mâncase, visa nopțile cum apa din iazul acela se făcea sângerie, cum lacul acela albastru, împânzit cu dâre de sânge, se înroșea tot mai tare...

Treizeci și ceva de muncitori veniți din zonele agricole ale Mongoliei Interioare prinseseră rădăcini în pământul stepei. Într-un timp extraordinar de scurt, își construiseră case stabile din pământ. Străstrăbunicii acestor muncitori angajați pe un an, sau chiar sezonieri, fuseseră cândva păstori adevărați, apoi bunicii lor au ajuns pe jumătate agricultori și pe jumătate ciobani, până când, în zilele noastre, sau mai degrabă ale lor, ajunseseră să are ogoare tocmai în stepă. Pământul stepei este însă sterp și nisipos, așa că, atunci când s-a dovedit că nu-i poate hrăni, s-au strămutat pe pășuni, ca păsările migratoare.

---

[1] Dong Zhongshu (195–115 î.Hr.) — cărturar al dinastiei Han, promotor al ideilor confucianiste.

Vorbeau fluent mongola și chineza, știau cum e viața de păstor, dar erau țărani get-beget, oameni ai ogoarelor care cunoșteau câmpiile de unde veniseră ca pe propriul buzunar și care se pricepeau de minune să valorifice resursele locale și să construiască ferme agricole. De câte ori mergeau cu oile la adăpat pe malul iazului, Chenzhen și Yangke mai treceau și pe la șantierul unde lucrau astfel de muncitori, să vadă ce mai fac și să mai stea puțin de vorbă. Yangke aflase că, fiind foarte mult de lucru, mai ales într-un timp foarte scurt, Bao Shungui dăduse ordin strict ca, înainte de începerea sezonului ploios, să fie terminate sediul provizoriu și baia de înmuiere, așa că, din câte se vedea, acești muncitori nu aveau prea mult timp să se mai ocupe și de lebedele de pe lac.

Zilele acestea, Chenzhen și Yangke discutaseră adesea despre tacticile chinezilor de „masare a batalioanelor la graniță pentru ocuparea de noi teritorii"[1] și de „mutare a populației pentru a lărgi granița" ori despre cea de pe la sfârșitul dinastiei Qing de „declanșare a incendiilor pentru obținerea de noi ogoare". Pe aceste porțiuni de stepă pe care le-au tot înghițit, politica de presiune asupra nomazilor se aplica și în zilele noastre. Dar Yangke nu pricepea cum se făcea că, deși toate ziarele și emisiunile de radio îl criticau pe Hrușciov pentru agricultura intensivă, pentru deșertificarea masivă, pentru nenumăratele necazuri pe care le-a abătut asupra oamenilor din stepă, în propria lor țară se petreceau întruna exact aceleași lucruri. Iar imnul de luptă al batalioanelor care cuceresc ogoarele fusese din ce în ce mai sonor în ultimii ani. Yangke nu se dusese în nord-est, nici în regiunea Xinjiang, unde erau mari unități care implementau agricultura, ci alesese stepa, deoarece auzise și văzuse toate acele povești și filme, picturi și dansuri rusești despre taiga, despre stepă; crescuse cu muzica rusească despre stepă și taiga. Marii scriitori, regizori, pictori, muzicieni și dansatori ai Rusiei îl transformaseră și pe Yangke, prin iubirea lor pentru stepă și taiga, într-o „ființă" a acestor locuri. Nu se gândise că scăpase de batalioanele agricole din nord-est sau din Xinjiang, dar că, până la urmă, nu scăpase de agricultură. Se pare că, deși agricultorii nu se pot muta

[1] Este vorba, de fapt, de mase de muncitori care desfășoară activități în construcții, agricultură etc.

de colo-colo cu una cu două, nu se liniștesc până nu transformă în deșert toate zonele cultivate din stepă.

Chenzhen nu putea decât să admire priceperea acestor muncitori de a construi. Prima oară când trecuse pe acolo era doar un loc gol. A doua zi însă, zidurile groase ale caselor erau mai înalte de un stat de om. Yangke dădu roată călare pe acolo de câteva ori și văzu că muncitorii luaseră de pe malurile lacului din apropiere pământ ierbos, scoțându-l cu niște lopeți mari și aducându-l cu două rânduri de care, apoi făceau din el cărămizi pe care le uscau la soare. Cărămizile acelea erau de două ori mai mari și mai groase decât cele folosite la construirea Marelui Zid. Pământul umed, ierbos și alcalin de pe malul apei era, de fapt, un lut cu nuanțe gri-albăstrui, foarte vâscos, iar cărămizile păstrau în ele o rețea foarte deasă de fire de iarbă, astfel că, după ce se uscau, erau mult mai solide și mai rezistente decât casele din valuri de pământ sau din chirpici. Din lutul acela ierbos, adus de pe malul apei se puteau face cărămizi nenumărate, și era mereu nevoie de ele. Așa că zidurile pe care le ridicau muncitorii erau mai groase ca de obicei. Yangke pășise cu cizmele peste cărămizile acelea, dându-și seama că erau la fel de solide ca betonul armat.

Din câteva care de cărămizi, muncitorii ridicau zidurile cu un rând. Cărămizile cu iarbă se lipeau bine de iarba pajiștii, apoi venea un strat de nămol, apoi al doilea rând de cărămizi. Lucrând așa, în trei grupe, după două zile înălțaseră deja zidurile unui rând de case. După ce se uscau bine, puteau să pună grinzile și acoperișurile. Din pajiștea aceea verde de la poalele dealului nu mai rămăsese nimic: se transformase într-o groapă de lut, ca un lot de orez încă neînsămânțat, cu noroiul răscolit peste tot, iar caii, vitele și oile trebuiau să facă un ocol pentru a merge să se adape.

Pe pășunea cea nouă răsărise un rând de case. Lui Yangke i se părea că zgârie ochii mai supărător decât nisipul care îți intră întâmplător sub pleoape. Iurtele albe ridicate pe pășunea de o frumusețe naturală nu stricau atât de brutal peisajul acela minunat. Însă șirul de case cenușii care apăruseră dintr-odată dădea aceeași impresie de urâțenie pe care ar da-o adăugarea unor cocini de porci la decorul baletului *Lacul lebedelor*. Lui Yangke acest lucru i se părea pur și simplu abominabil, așa că trimisese cereri peste cereri la șeful muncitorilor

să se văruiască odată toate acele case, ca să aducă cât de cât cu iurtele. Dar șeful îi râsese în nas cu nerușinare, zicându-i să scoată el banii să cumpere var, și atunci imediat are să le spoiască. Chenzhen se mâniase la culme, dar nu putea face nimic: pe pășune nu se găsea var, iar bani nu avea de unde să ia.

Groapa de la cariera de piatră de pe versant lua amploare. În general, pe dealurile stepei mongole, dacă se excava un rând nu mai gros de jumătate de metru de piatră, sub el dădeai imediat de rocă erodată, sfărâmată sau de pietriș. Straturile de rocă se desprindeau numai dacă băgai un băț mai gros, nu era nevoie de târnăcop, de burghiu sau de dinamită. Din piatra pe care o scoteau șapte, opt muncitori, pe versantul verde al muntelui apăruseră trei sau patru grămezi mari, care aduceau cu niște tumuli.

În câteva zile, lucrările avansară, iar pe pășune apărură încă vreo douăzeci de muncitori veniți cu căruțe încărcate cu fel de fel de bagaje, care mai de care mai colorate, de te amețeau. Unii muncitori își aduseseră cu ei nevestele și copiii. Unii aveau în brațe câteva gâște aduse de pe la ei, din Manciuria, cu aerul deplin al oamenilor care au de gând să se stabilească aici, să prindă rădăcini pe pășune, să ia noul și să-l facă vechi. Yangke începu să i se plângă supărat lui Chenzhen că o pășune atât de frumoasă o să se transforme într-un sat nenorocit și jegos, cu colibe și orătănii gălăgioase, și că lacul lebedelor, care era o minunăție, se va preface într-un iaz ordinar în care se vor bălăci gâștele. Chenzhen îi răspunse sumbru:

— Pentru o populație care este exagerat de numeroasă, a găsi un mijloc de subzistență este ceva extrem de important, și nu există hrană îndeajuns ca să te mai apuci să cultivi și artă.

Apoi Yangke află că acest grup de muncitori venea de fapt din locurile natale ale lui Bao Shungui, care abia aștepta să mute cât mai repede jumătate din satul lui pe pășunea din stepă.

Mai trecură câteva zile și Yangke văzu că unele familii începuseră să sape șanțuri de irigare și să are pământul, între cele patru șanțuri făcându-și grădini cam de un hectar. După puțin timp, răsăriră acolo tot felul de verdețuri, varză, ridichi, țelină, castraveți, praz, usturoi, încât toți studenții veneau pe aici și cereau aceste ingrediente chinezești atât de rar văzute în stepă.

Cărăruile odinioară șerpuitoare, făcute de carele trase de vite se îndreptaseră în urma trecerii tractoarelor care duceau lâna, aducând, în schimb, tot mai multe rude ale celor de la Direcția Pășunilor, care luau lână și culegeau alune și plante medicinale. Cum se deschisese drumul către această vale a comorilor, pătrunseseră valuri după valuri de țărani agricultori, așa că acum se auzea peste tot vorba chinezească cu accent mongol a neamurilor din Manciuria. Chenzhen îi povestise lui Yangke cum fusese asimilată cultura agricultorilor chinezi preț de două, trei sute de ani de către manciurienii dinastiei Qing, pentru că locurile natale, cu pământ rodnic ale manciurienilor din cele trei provincii nord-estice — Heilongjiang, Jilin și Liaoning — aveau în comun plugăritul, așa încât problema asimilării nu a reprezentat cine știe ce dificultate. Dar asimilarea culturii chineze de către mongolii din stepă ar fi fost sinonimă cu asimilarea „pericolului galben".

Bao Shungui mergea în fiecare zi pe la șantier, făcând o fixație pentru potențialul pe care-l avea această porțiune de pășune, și avea de gând să aducă anul următor încă patru brigăzi mari, să facă pășune de vară pentru patru brigăzi din toate pășunile, și astfel să facă loc pe porțiunile arabile și să intensifice agricultura. Până atunci, dacă era nevoie de cereale, aducea cereale, iar dacă era nevoie de carne, aducea carne, așa că avea tot ce-i trebuia pentru a-și chema toate neamurile și prietenii în această minunată vale cu un peisaj nemaipomenit, construind o fermă agricolă și zootehnică de familie. Era foarte aspru atunci când venea vorba de ritmul lucrărilor, dar muncitorii nu se supărau pe el.

În schimb, moș Bilge și alți câțiva păstori bătrâni aveau mereu ceva de împărțit cu muncitorii. Îi puseseră să astupe la loc șanțurile de irigații din jurul grădinilor, deoarece căzuseră în ele câțiva cai care trecuseră noaptea pe acolo. Apoi, după ce fuseseră astupate șanțurile, apăruseră câteva garduri mai înalte de un stat de om, iar pe fața lui Uliji se vedea clar cât regretă că a deschis această nouă pășune.

Cu spatele la șantierele acelea foarte gălăgioase, Yangke se străduia din greu să se concentreze asupra peisajului ce i se deschidea în față, admirând vreme îndelungată acel minunat lac al lebedelor, dorindu-și mai mult decât orice să păstreze în minte acea imagine. În ultimele zile, dragostea lui pentru acest lac al lebedelor ajunsese chiar să depășească

în intensitate obsesia lui Chenzhen pentru lupul de stepă. Era îngrijorat la gândul că, poate peste un an, pe malurile râului se vor îngrămădi numeroasele turme de animale ale celorlalte trei brigăzi și imensele șantiere ale muncitorilor. Și dacă va fi să se taie complet stufărișul de pe lac, lebedele rămase nu vor mai avea cortina verde în spatele căreia să se adăpostească.

Yangke încălecă și merse până la lac, vrând să vadă dacă nu cumva apăruseră puii de lebădă. Dacă se socotea după anotimp, femelele ar fi terminat de clocit ouăle. Din fericire, cu excepția câtorva vite, nu erau alte animale pe acolo, așa că pârâiașul curgea nestânjenit la vale, purtând pe undele sale mizeria de pe animale, dar aducând apele de izvor ale pădurilor îndepărtate, care îl limpezeau din nou. Își dorea foarte mult ca păsările apelor să-și recapete liniștea, fie și pentru scurtă vreme.

Deodată, din mijlocul stufului își luă zborul o pasăre, scoțând toată gama de țipete de alarmă. Rațele și gâștele zburară spre sud-est, trecând razant peste oglinda apei, în vreme ce lebedele se ridicară grabnic în văzduh, îndreptându-se către mlaștinile dinspre nord. Yangke își scoase repede binoclul și căută atent peste stufăriș, să vadă dacă nu cumva intrase pe acolo vreun om care să vâneze vreo lebădă.

După câteva minute, în apa din depărtare se văzu agitație. În obiectivul binoclului tocmai intra un fel de plută, ca acelea pe care le foloseau faimoasele trupe de gherilă ale Yanglingdui de pe lacul Baiyangding în vremea Războiului de Rezistență împotriva Japoniei. Plutind printre trestii, făcea o cărare, iar pe ea erau doi oameni care-și puseseră pe cap un fel de pălării din trestie verde și tot din trestie își făcuseră și niște pelerine. Pluta era și ea acoperită cu trestie, așa încât arăta ca o fâșie de stufăriș plutitoare — dacă nu te uitai atent, nici n-o deosebeai de restul stufărișului. Acum Yangke vedea clar, cei doi oameni de pe plută prinseseră ceva. Unul tocmai își scotea pălăria și pelerina de stuf, în vreme ce al doilea ținea în mână o lopată pe care o folosea în loc de vâslă, apropiindu-se încet de mal.

Pluta venea din ce în ce mai aproape, se vedea că e făcută din camerele de la vreo șase cauciucuri și câteva plăci de lemn. Yangke îl recunoscu mai întâi pe unul dintre ei, bătrânul Wangtou, iar apoi, pe celălalt: nepotul lui, Ershun. Acesta dădu la o parte stratul de stuf de pe plută și scoase un lighean de tablă pentru spălat rufe, în care se aflau

multe ouă de păsări, mari și mici, în mijloc fiind două ouă mari, cât niște pepenași galbeni, care-ți luau ochii cu o strălucire aparte, de parcă ar fi fost două nestemate încrustate cu jad. Lui Yangke i se strânse deodată inima, strigându-i numai lui, înspăimântată: ouă de lebădă! Ceea ce era și mai enervant era faptul că de sub pelerină se vedea jumătate din trupul unei lebede mari, ale cărei pene albe erau brăzdate de dungi de sânge. Lebăda moartă nu mai avea cum să învie, însă pentru ouăle acelea trebuia să găsească o metodă de salvare.

Când pluta ajunse la mal, Yangke sări pe ea și strigă:

— Cine v-a permis să ucideți lebede și să le luați ouăle? Hai cu mine la sediu!

Wangtou era destul de mic de statură, dar era îndesat. Avea fața plină de țepii negrii ai bărbii nerase, după moda jumătate mongolă, jumătate chinezească. Căscă ochii la Yangke și zise:

— Șeful Bao ne-a zis. Da' care-i treaba, de ce te bagi? Dacă muncitorii din construcții mănâncă dintr-astea, atunci vă rămâne vouă, celor din brigadă, mai multă carne de oaie și de vită.

Însă Yangke urlă la el:

— Orice chinez știe că numai broaștele râioase mănâncă lebede. Tu ești chinez, sau ce ești?

Wangtou râse cu răceală și spuse:

— Sunt chinez, tocmai de-aia nu vreau să las lebedele să zboare prin străini. Ce, tu vrei să le lași străinilor?

Acum își dădu seama că „imigrantul" acesta era destul de bun de gură, așa că o vreme se înecă parcă și nu scoase o vorbă.

Lebăda ucisă fu aruncată pe mal, dar ce-l uimi cel mai mult pe Yangke fu că în pieptul lebedei se vedea o săgeată înfiptă, iar pe plută erau un fel de arc făcut dintr-o șipcă groasă de bambus și câteva săgeți, de aceea nu auzise Yangke niciun foc de armă. Atunci rămase mut de uimire, gândindu-se la felul în care cei doi oameni, care nu aveau arme, prinseseră lebăda. Folosiseră cea mai primitivă armă. În era armelor de foc, ei aveau arcuri și săgeți, iar arcul acela avea atâta forță cât să rănească, ba chiar să ucidă o lebădă. Se dovedise mai eficient decât o pușcă — mai silențios, în orice caz — și nu alarmase toate celelalte lebede și păsări de pe baltă. Așa puteau ucide cât mai multe.

Yangke își stăpâni pe moment mânia care i se adunase în suflet și se strădui din răsputeri să-și schimbe expresia feței, apoi luă arcul acela și spuse:

— O, ce arc nemaipomenit, lung și puternic. Cu el ați omorât lebăda?

Wangtou văzu că Yangke schimbase tonul și spuse plin de el:

— Mai întrebi! Arcul ăsta l-am făcut dintr-o prăjină de atârnat lâna. E foarte puternic și nici nu-i nevoie să-l încordezi prea mult ca să atingi ținta.

Yangke luă o săgeată și zise:

— Mă lași și pe mine să încerc?

Wangtou se așeză pe un maldăr de iarbă de pe mal, își scoase o țigară și se uită la Ershun cum aducea vânatul, apoi mai trase un fum și spuse:

— Să faci săgețile e foarte greu, și-mi mai trebuie, ca să mai prind ceva cu ele. Încerci numai cu una, atât, nu mai multe.

Yangke studie cu atenție arcul și săgeata. Șipca de bambus din care fusese făcut arcul era groasă de aproape un deget și lată de trei, iar coarda, cam cât un creion, era făcută din câteva fâșii tari de piele de vită bine întinse. Săgețile erau din nuiele de salcie răzuite de coajă, iar pentru capăt se folosise „material local", adică pene de gâscă. Ce-l uimea cel mai tare pe Yangke era că în vârf aveau pusă tablă de la cutiile de conserve, pe care încă se vedeau două ideograme care spuneau „înăbușit în sos de soia". Tabla fusese tăiată întâi sub formă de dreptunghi, apoi fusese înfășurată pe vârful săgeții și fixată cu un mic cui. Vârful nuielei era tăiat în formă de pană de gâscă folosită la scris, oblic, așa că vârful de metal se mula perfect. Yangke pipăi ascuțișul săgeții cu degetul: era tare și ascuțit, ca vârful unei sulițe mai mici. O cântări puțin în mână, nu era grea deloc, dar vârful era ceva mai greu, așa încât, atunci când era slobozită, nu putea să-și schimbe direcția.

Arcul era foarte rigid. Yangke se chinui mult până să-i tragă puțintel coarda.

Puse o săgeată în arc, ochi o căpiță de fân și trase cu putere, dar nimeri pe lângă și săgeata se înfipse adânc în pământ. Yangke se duse repede și o scoase cu grijă, apoi o șterse de pământ, vârful rămânând

la fel de ascuțit ca mai înainte. În acel moment i se păru că se întorseseră în vechile vremuri ale arcașilor călare din stepa mongolă.

Se duse înaintea lui Wangtou și întrebă:

— Când ai tras în lebede, la ce distanță erai?

— La vreo câțiva pași.

— Așa de aproape? Și lebedele te puteau vedea?

Wangtou își ciocăni pipa și zise:

— Ieri am intrat în stufăriș și am căutat lebedele, dar nu le-am găsit. Azi ne-am sculat de dimineață, ne-am acoperit cu niște stuf, ne-am pus și pălăriile de stuf și am vâslit într-acolo. Noroc că era ceață, așa că lebedele nu ne puteau vedea. Cuiburile lor, mai înalte de un stat de om, sunt făcute din grămezi mari de stuf. În vreme ce mama lebădă depune ouă, lebădoiul face de pază pe apă, împrejurul cuibului.

— Și atunci, asta pe care ați omorât-o ce e, femelă sau mascul?

— Păi noi eram prea jos, așa că nu puteam trage în cuib, deci pe mascul l-am pândit. Și am stat mult și bine, până a venit chiar în fața plutei. Atunci l-am ochit drept în inimă. S-a mai zvârcolit un pic și și-a dat duhul. Când a auzit vânzoleala, lebăda a zburat, iar noi ne-am dus frumușel lângă cuib și am șterpelit ouăle alea două.

Yangke se gândea că veneticii aceștia doi știau să se descurce bine și să distrugă cât se poate. Uite așa, fără puști și fără gloanțe, le-a dat prin cap să-și facă arc și săgeată. N-au avut barcă, și-au făcut plută! I-a mai dus capul să-și facă și camuflaj, au stat binișor la pândă, și uite că și-au atins țelul. Cine știe în ce hal ar fi adus întreaga pășune dacă ar mai fi avut și arme, gloanțe și tractoare. Strămoșii lor fuseseră tot păstori nomazi, dar iată că ei, după ce au fost cuceriți și asimilați de cultura agricultorilor chinezi, s-au transformat în cei mai aprigi dușmani ai stepei. Chinezii sunt foarte mândri de felul în care au reușit, de mii de ani, să înghită diversele civilizații, dar nimeni n-a spus niciodată nimic despre consecințele dezastruoase ale acestei asimilări. Or, acum Yangke putea vedea cu ochii lui că sângele apă nu se face.

Ershun trase pluta la mal și se așeză și el să-și mai tragă sufletul. Dar lui Yangke nu-i era gândul decât la cele două ouă de lebădă. Cum lebăda nu fusese ucisă, ar fi putut duce ouăle înapoi pentru ca ea, întorcându-se la cuib, să le clocească mai departe. Apoi, după ce ar fi

venit pe lume, cei doi pui ar fi putut zbura împreună cu mama lor până hăt, departe, în Siberia.

Forțându-se să rămână zâmbitor, Yangke îi spuse lui Wangtou:

— Ești nemaipomenit. Păi de acum am ce învăța de la dumneata.

Wangtou râse plin de el:

— La altceva nici nu ne prea pricepem, numai să prindem păsări, marmote sau lupi, să punem curse, să culegem ierburi și ciuperci, chestii de-astea. La astea ne pricepem de minune. Era și la noi vânat, dar când s-a dat drumul la populație și au venit peste noi chinezii, câtă frunză și iarbă, n-a mai fost loc. Au mâncat toate animalele sălbatice de pe-acolo, dar noi nu am uitat meșteșugurile noastre din bătrâni și așa mai găsim ceva de-ale gurii aici, în stepă. Deși s-ar zice că și noi suntem tot de neam mongol, totuși nu ne e bine departe de casă. Voi, studențașii, ați venit de pe la Pekin, aveți și voi căsuțele voastre, așa că de-acuma ați face bine să vă purtați mai frumos cu noi, cu cei veniți de departe: să ne puneți o vorbă bună, să nu-i lăsați pe mongoli să ne tot izgonească, căci ei pleacă totuși urechea la spusele voastre. Și, când vrei, îți arăt eu câteva șmecherii, ca într-un an să ai și tu ceva bănișori puși deoparte.

Yangke spuse:

— Atunci mă fac învățăcelul dumitale.

Wangtou se trase mai lângă Yangke și-i zise încet:

— Am auzit că pe la voi și pe la păstorii de prin iurte ar fi niște seu de oaie. Nu poți să-mi faci și mie rost de un strop? Suntem vreo patruzeci, cincizeci care zi de zi muncim din greu. Cerealele pe care le avem le-am luat de pe piața neagră, la preț mare, așa că ne hrănim mai mult cu verdețuri, n-avem pic de carne la masă. Decât să-l risipiți cu opaițele voastre, mai bine ne dați și nouă, mai ieftin.

Yangke râse și zise:

— Las' pe mine. Mai avem două ulcele de seu în iurtă. Dar văd că-s foarte frumoase ouăle de lebădă... Uite, facem așa: îți dau jumătate de ulcică de seu pe două ouă, e bine?

Wangtou zise:

— E bine! Oricum mă duceam să le prăjesc. În locul lor, o să pun unele de rață. Ia-le!

Yangke își scoase pe dată haina și luă ouăle cu grijă în brațe, spunându-i lui Wangtou:

— Mâine vin și vă aduc seul.

La care Wangtou îi zise:

— Voi, cei de la Pekin, sunteți oameni de cuvânt, am încredere.

Gâfâind, Yangke spuse:

— Știi, e destul de devreme, m-aș duce și eu cu pluta dumitale până la cuib să mă uit și eu... Că nu prea-mi vine mie a crede că e chiar cât un stat de om, trebuie să văd cu ochii mei.

Wangtou aruncă o privire spre calul lui Yangke și zise:

— Uite, facem așa: eu îți dau ție pluta, tu-mi dai calul, că trebuie să duc și eu lebăda asta până la noi, și e grea ca o oaie!

Yangke se ridică și zise:

— Așa să fie... dar stai puțin, nu mi-ai arătat unde e cuibul acela.

Wangtou se ridică și el în picioare și, arătând către stufăriș, spuse:

— Uite, o iei așa către răsărit, apoi te întorci un pic spre nord, dup-aia se face o cărăruie între trestii și unele sunt culcate, pe unde a trecut pluta. Dacă o iei pe-acolo, sigur o să-l găsești. Știi să vâslești?

Yangke se sui pe plută, dădu câteva vâsle și văzu că e foarte stabilă. Zise:

— Mergeam des cu barca în Pekin, pe lacul Beihai din parc. Știu și să înot; îți înot câțiva kilometri fără probleme, nu mă ia apa.

Wangtou îi spuse:

— Bine, dar vezi, când te întorci, tot așa să o legi.

Puse lebăda moartă pe cal, apoi încălecă și el mai în spate și o luă agale către șantier. Ershun se ținea gâfâind în urma lor, luând pieptiș coasta dealului.

După ce se îndepărtară, Yangke sări înapoi pe mal, luă haina în care erau învelite ouăle și le puse pe plută, apoi începu să vâslească grăbit către miazăzi.

Norii albi se oglindeau în lacul întins, care strălucea de-ți lua ochii. Un cârd de gâște și de rațe sălbatice zbura plin de îndrăzneală dinspre mlaștinile de la miazănoapte. Imaginea lor reflectată în apă spărgea norii și se învăluia în cețuri, apoi apărea iarăși peste norii pufoși. Când ajunse mai spre mijloc, Yangke fu nevoit să vâslească mai încet, intrând în stufărișul des. Acolo plutea o boare înmiresmată care mișca ușor

apa și stuful și, pe măsură ce se afunda între trestii, acestea erau tot mai verzi, iar apa, tot mai limpede. Se simțea ca și cum ar fi intrat în lacul lebedelor din visurile sale. Yangke se gândi că ar fi fost bine să fi venit cu Chenzhen și cu Zhang Jiyuan să înoate pe acolo, să se scufunde în apa lacului sau să stea întinși pe plută, în voia valurilor, zăcând așa o zi sau o noapte-ntreagă.

Pluta se apropia încet-încet de trestiile din partea de răsărit a lacului. Apa curgea la vale, căci pe aici trecea pârâul, amestecându-se cu apele lacului. Pârâul curgea către nord, dar fiindcă era destul de adânc, nu crescuseră decât foarte puține trestii. Pe margini era însă un desiș de trestii și de papură. Pluta mergea și ea spre nord, dusă de curent, iar pe apă veniră câteva pene: unele albe, cenușii, cafenii, brune, altele de un verde strălucitor ori de un roșu aprins. Din când în când, mai țâșneau dintre trestii câteva rațe sălbatice, dar cum vedeau omul, se ascundeau în stufăriș. Locul acesta liniștit și ascuns era leagănul păsărilor de apă, paradisul sigur al cuiburilor lor. Soarele amiezii nu mai ajungea la suprafața apei și o boare proaspătă de vânt răcori trupul asudat al lui Yangke.

Cărarea dintre trestii cotea la un moment dat, iar albia râului era când strâmtă, când largă. Yangke mai vâsli așa o vreme, apoi deodată ajunse la un loc unde cărăruia se bifurca. Văzu că pe unul dintre canale erau câțiva bușteni căzuți printre trestii, așa că o luă într-acolo. Albia se lărgea tot mai mult, până ce deodată se trezi în fața unui lac mai mic, ascuns în mijlocul lacului mare, iar în partea de nord-est era o porțiune în care stuful fusese culcat, în fața lui deschizându-se chiar cărăruia făcută de muncitori. Privi de-a lungul ei și în spatele câtorva smocuri de verdeață văzu înălțându-se un turn din trestii verzi și galbene, să tot fi avut vreo doi metri înălțime și mai bine, de un metru grosime. Inima începu să-i bată ca o tobă. Acela era cuibul pe care-l căuta, cuibul lebedelor pe care niciodată nu-l văzuse, nici în filme, nici în tablouri! Se frecă la ochi, nevenindu-i să creadă că e adevărat.

Respira sacadat, iar brațele îi tremurau.

Vâsli cu greu într-acolo, împingând cu lopata grămezile de trestie care pluteau pe apă, și se apropie ușor de cuib. În cele din urmă, fixă bine pluta lângă cuib și, gâfâind, se sprijini în lopată, se ridică pe vârfuri și-și întinse gâtul, vrând să privească în cuib, să vadă dacă lebăda

văduvă mai era acolo. Cuibul însă era prea înalt, nu putea să vadă, dar avea impresia că era gol.

Yangke stătea nedumerit în faţa cuibului. Rămase mut de uimire: acesta era cel mai mare, cel mai înalt, cel mai ciudat cuib de păsări din câte văzuse el în viaţa lui. Înainte, crezuse că lebedele îşi fac cuib undeva, pe trestiile acelea din depărtare, găsind o grămadă mai măricică de trestii la care adăugau altele, verzi sau uscate, şi-şi făceau cuibul în formă de bol. Ceea ce se afla însă în faţa ochilor săi îl făcea să-şi dea seama că imaginaţia lui era de o mediocritate apăsătoare; cuibul lebedelor, care erau ca nişte regine ale tuturor păsărilor, nu doar că avea înfăţişarea unui sălaş regesc, dar felul în care fusese alcătuit arăta un meşteşug de-a dreptul ieşit din comun. Acesta era un cuib tihnit şi apărat, ţesut cu atâta migală şi îndemânare, dovedind multă ingeniozitate şi, mai ales, o extraordinară stabilitate.

După ce Yangke se convinse că lebăda nu era în cuib, începu să-l cerceteze cu mare atenţie, din toate unghiurile.

Întâi de toate, avea o poziţie foarte bună: stufărişul din mijlocul lacului era cât se poate de dens şi apa avea cea mai mare adâncime; practic, se afla într-un mic lac aflat în mijlocul lacului mare. Perechea de lebede făcuse bine construindu-şi cuibul în acest loc, pentru că era ferit, le erau la îndemână şi mâncarea, şi locul de scăldat, iar masculii puteau să patruleze în voie pe acolo, păzindu-l. Dacă n-ar fi fost şmecherii aceia doi de muncitori cu pluta lor închipuită, care să-şi taie drum până acolo şi să le atace prin surprindere, ar fi fost greu de crezut că vreun om poate ajunge cumva prin preajma acestui cuib împărătesc, de phoenix.

Yangke se prinse de cuib cu amândouă mâinile şi încercă să-l urnească, dar era ca şi cum ai vrea să mişti un copac cu trunchiul gros de un metru: nu se urnea nici o câtime. Deşi crescuseră în apă, rădăcinile stufului aceluia formau o împletitură complicată, parc-ar fi fost smochin indian: erau adânc înfipte în pământul de pe fundul lacului. Structura uriaşului cuib era ceva ce Yangke nu mai văzuse în viaţa lui, şi abia după ce se gândi foarte mult îşi dădu seama cum anume îl construiseră lebedele: mai întâi, perechea alegea un smoc de trestii dintre cele mai groase şi mai rigide, din care făcea stâlpul de susţinere, tare ca betonul armat, în jurul căruia punea trestii ca şi cum ar fi

împletit un coș, rând cu rând. Din câte își dădea seama Yangke, atunci când gura coșului se deschidea mai larg, lebedele se așezau pe el și apăsau cu toată greutatea corpului, tasându-le, apoi continuau așa, împletind și tasând, până ce toată încrengătura ajungea deasupra apei. Yangke măsură cu lopata adâncimea apei și văzu că e cam de un metru și jumătate. Dacă mai adăugăm la aceasta și cei doi metri de cuib care se înălțau deasupra apei, reieșea că marele cuib avea aproape patru metri, ceea ce în împărăția păsărilor putea fi considerat o construcție gigantică.

Trestiile mature erau ca nuielele de bambus: alunecoase și rigide, dar și rezistente la putrezire. Într-o fântână veche de șapte, opt ani, pe care Yangke o descoperise astă-toamnă, văzuse un soi de parapet din trestie, care nici acum nu putrezise de tot. Lovi cu vâsla de câteva ori în partea de sub apă a cuibului, dar își dădu seama că e incredibil de solidă.

Partea cuibului de deasupra apei fusese împletită rând cu rând de perechea de lebede. Yangke văzu că trestiile sunt împletite după un model foarte complicat, o țesătură extrem de deasă și de solidă, ca un coș foarte bine făcut. În jurul stâlpului de susținere al cuibului mai erau adunate alte trestii, care depășeau cu vreo treizeci de centimetri vârful acestuia, jucând rolul de armătură și fiind îndoite razant către toate părțile cuibului, ca niște bare de protecție care se întrepătrundeau cu celelalte trestii din jur. Yangke dibui stâlpul de susținere, apoi încercă să se cațere pe cuib, punându-și picioarele încălțate în cizme în acele crăpături ale structurii. Reuși să se urce astfel, cu mare grijă, nu mai mult de vreo jumătate de metru. Abia atunci putu vedea sălașul reginei-lebede și fundul cuibului, care era strâmt și rotund, însă nu ca o farfurie adâncă, așa cum aveau toate celelalte păsări. Înăuntru era rânduit un strat nu prea gros de frunze de trestie, ici-colo fiind presărate și pene sau puf, pentru a-l face mai moale și mai comod.

Yangke coborî, trecând înapoi pe plută, și admiră minute în șir minunăția aceea de cuib de lebădă. Cuplul inteligent și migălos dispunea de o formidabilă știință arhitecturală și estetică. Stepa era un paradis al animalelor rare și prețioase, o împărăție a puterii și a înțelepciunii, ascunzând cu modestie atâtea comori pe care neamul agricultorilor nici nu știa să le admire. Tot privindu-l așa, Yangke descoperi și alte însușiri ale acelui cuib de lebede. Faptul că era așezat atât de sus în

stufăriș îl ajuta să se aerisească, să fie mereu răcoros și uscat. Apoi, oferea un câmp vizual foarte larg, camuflat fiind de vârfurile verzi și fragede ale perdelei de trestii dimprejur, și, în același timp, era la suficientă distanță de mirosul înțepător al frunzelor vechi și putrezite ale trestiilor. În miezul verii se puteau apăra de înțepăturile roiurilor de țânțari dintre trestii ori de atacurile șerpilor de apă. Cum ieșea din ou, puiul putea deschide ochii să vadă cerul albastru și norii albi și pufoși. Apoi, după ce venea toamna cea răcoroasă, înainte de a zbura spre sud, se mai puteau ascunde o vreme între mătișorii ca fulgii albi de nea. Și când lebedele mari și mici își luau zborul către sud, mai puteau, oare, să dea uitării o viață atât de frumoasă și de romantică precum cea din acest loc natal?

Cum începu să adie un vânticel, tot stufărișul prinse a se legăna ușor, iar vârfurile miliardelor de trestii să se plece pioase. Doar cuibul lebedelor rămânea locului, nemișcat, ca tronul de jad al împăratului care privește plecăciunile milioanelor de supuși. Mândra lebădă era probabil pasărea care ajungea să zboare la cele mai mari înălțimi, dar Yangke încă nu înțelegea cum se face că, în stepa în care nu găseai nici măcar un copac mai înalt, lebăda rămânea tot cea mai semeață dintre păsări, mult mai semeață decât vulturul de stepă, care-și clădea cuibul pe înălțimile stâncilor din munți. Yangke văzuse multe cuiburi pe care vulturii de stepă și le făcuseră pe pisc de munte, dar acum respectul aproape mistic pe care i-l insuflaseră acelea se spulberă cu totul; pe lângă cuiburile elaborate ale lebedelor, acelea nu erau altceva decât niște grămezi de crengi uscate, tapetate ici-colo cu bucăți de blană de oaie, simple și fără estetică, asemeni sălașelor improvizate ale cerșetorilor de pe stradă.

Lebedele mari și pline de noblețe nu insuflau decât frumusețe și sfințenie, și în văzduh, și pe pământ. Dacă n-ar fi fost lebedele, s-ar mai fi bucurat oamenii de *Lacul lebedelor* reprezentat pe scenele lumii? Ar mai fi existat o Ulanova[1]? Ar mai fi compus Ceaikovski muzica lebedelor? Ar mai fi ajuns speranțele oamenilor să fie purtate spre înălțimile cerești? Privind în sus la tronul lebedei, Yangke avea

[1] Galina Ulanova (1909–1998) era considerată cea mai mare balerină a Rusiei sovietice.

ochii larg deschiși și pupilele mărite, pentru ca astfel să-i rămână în memorie fiecare detaliu al acelui cuib împărătesc. Și-ar fi dorit ca, întorcându-se acasă, să ridice pe esplanada din fața Teatrului Mare un astfel de cuib de lebădă, care să devină stâlpul totemic al tuturor celor care iubesc aceste păsări și *Lacul lebedelor*. Iar în vârf să fie așezată perechea aceea divină de lebede care străpung norii cu zborul lor avântat, cu aripile larg deschise. Totodată, ele vor deveni totemurile iubirii și ale frumuseții din adâncul inimilor oamenilor, care vor dăinui veșnic.

Boarea din mijlocul lacului se răcori treptat. Yangke ținea strâns la piept ouăle de lebădă, de parcă ar fi vrut să le dea măcar puțin din căldura trupului său. Parcă se înmulțeau tot mai mult broaștele râioase din lumea aceasta, iar reprezentațiile „Armatei Roșii a femeilor", cu săbiile lor mari, au ajuns să le izgonească departe pe prințesele lebede. Yangke ar fi vrut să le spună că mai sunt oameni care le iubesc, care li se închină.

Se cățără cu grijă pe stâlpul acela și, cu gesturi pioase, ridică un ou pe deasupra capului și-l depuse în cuib. Scoase apoi din sân și cel de-al doilea ou, punându-l acolo. Când coborî pe plută răsuflă ușurat. Era convins că ouăle din vârful stâlpului totemic vor începe să strălucească orbitor, ca niște nestemate uriașe în legănarea trestiilor, razele ajungând până la cer și chemând-o înapoi pe regina-lebădă ce plutea lin prin văzduhul tare al înălțimilor de nepătruns.

Sus de tot, pe cer, se văzu o pată albă care zbura în cerc. Yangke desfăcu repede sfoara cu care ținuse pluta în loc și vâsli înapoi spre cursul râului. Ridică la loc, una câte una, toate trestiile care se îndoiseră sub apăsarea plutei și împinse la o parte cu lopata frunzele și trestiile rupte care pluteau pe apă. Ar fi vrut ca pe locul acesta, unde oamenii stricaseră stufărișul, să crească altul nou, cât mai repede, așa încât să ascundă din nou cărarea care dezvăluia sălașul lebedelor.

Vâslind până înainte de cărarea din stuf, văzu o lebădă care cobora în grabă, descriind cercuri. Când ajunse la mal, lebăda dispăruse.

Yangke se duse la locuințele muncitorilor, dar Ershun îi spuse că unchiul său tocmai plecase să cumpere niște vite bolnave. Pe locul gol din fața bucătăriei apăruse o sobă de pământ pe care trona o tigaie imensă. Jos, pe pământ, era o grămadă mare de pene de lebădă ude, în vreme ce din tigaie ieșeau aburi, iar înăuntru erau bucăți tăiate de

carne de lebădă. Yangke văzu capul lebedei în mâncarea care fierbea, parcă suspinând. Lângă tigaie, o fată îmbrăcată în haine chinezești tocmai punea o mână mare de semințe de huajiao, ceapă tocată și ghimbir și uda capul nobil de lebădă cu sos ieftin de soia. Lui Yangke i se făcu rău, așa că se așeză pe carul din apropiere. Atunci fata îi spuse lui Ershun să-l ajute degrabă pe student, să-l ducă în casă și după aceea o să-i aducă ea un castron plin de supă de lebădă cu multă carne, să se mai întremeze. Yangke însă se trase și îl împinse pe Ershun cât colo. Era atât de mânios, încât îi venea să răstoarne tigaia. Nu mai putea să suporte mirosul care ieșea din cratiță, dar nici nu îndrăznea să o răstoarne, tot așa cum nu-i dădea mâna nici să se dezlănțuie. Aceia erau niște oameni din pătura săracă, dar cinstită, pe când el era un „pui de câine", unul venit la reeducare în mijlocul celor simpli. Nu putea decât să țină în el tot năduful și să se întărească, dar în inima lui era hotărât să caute un bun prilej să distrugă nenorocita aceea de plută.

Văzând că încă nu era gata mâncarea, oamenii se dezbrăcară până la brâu și, fluturându-și prosoapele murdare, năvăliră spre lac. Câțiva se urcară pe plută și o duseră până spre mijloc. Alții, ceva mai buni înotători, se dezbrăcară de tot și se aruncară în apă. Făceau mare zarvă, înotând câinește până în inima lacului și stropind în toate părțile. Toată acea scenă era la fel de nepotrivită ca și cum în mijlocul *Lacului lebedelor* ar fi dat buzna personaje bucălate, roșii în obraji, îmbrăcate strident, cântând fals un errenzhuan[1]. Abia se liniștise puțin lacul, că toate neamurile de păsări de baltă fugiră care încotro, speriate de larmă.

Yangke nu putea pricepe cum era posibil ca acești oameni, care erau agricultori și mongoli în același timp, să uite atât de repede de respectul pentru spiritele apei. Cu puțin înainte de a ajunge pe pășunile comunale, trecând prin capitala administrativă a Mongoliei Interioare, câteva cadre formate din chinezi și mongoli deopotrivă, care veniseră să-i vadă pe studenții de la Pekin, le spuseseră lui Yangke și

[1] Formă de artă scenică populară, promovată fervent de guvernul comunist al epocii. Se prezintă sub forma unui duet compus dintr-un bărbat și o femeie (sau un bărbat travestit) care spun povești, cântă și dansează energic cântece populare inspirate de activitățile agricole.

celorlalți că în stepă trebuie să respecte datinile, obiceiurile și credințele păstorilor. Și s-au referit mai ales la apă, care era ceva atât de rar și de valoros pentru păstori, de aceea o respectau profund și nu îndrăzneau să-și spele rufele în apele râurilor sau ale lacurilor, și cu atât mai puțin să se îmbăieze. În trecut, mongolii îi înecaseră pe musulmani în râuri de sânge tocmai pentru că, îmbăindu-se în apele lor, le profanaseră. Ei le atrăseseră atenția studenților ca, odată ajunși în stepă, să nu care cumva să încerce să înoate prin vreun iaz sau prin vreun lac. Astfel că, vreme de doi ani de zile, studenții fuseseră nevoiți să renunțe la înotul care le plăcea atât de mult. Când colo, iată cu câtă nonșalanță ajunseseră să calce în picioare datinile străvechi ale neamurilor stepei muncitorii aceștia mongoli, veniți din zonele agricole.

Plini de mortar din cap până-n picioare, duhnind a transpirație, muncitorii își făceau acum de cap după o zi de trudă. Dar cum simțiră mirosul mâncării, veniră degrabă înapoi și, înghițind în sec, înconjurară tigaia, strigând și lălăind:

Broasca râioasă înfulecă lebăda frumoasă[1],
broasca râioasă înfulecă lebăda frumoasă.
Dar de-nfulecă din ea, mai e râioasă broasca?
Asta cum vine? — să știu aș vrea...
Cred că e mare împărat.

Unul bondoc și cu niște ochi holbați, chiar ca de broască, o ciupi de fund pe femeia care stătea la foc, apoi spuse hlizindu-se:

— Cine a zis că broasca râioasă nu se poate înfrupta din carnea de lebădă? Imediat mușc din ea!

Dar nu apucă bine să-și sfârșească vorba, că se și pomeni plesnit cu vătraiul.

Nemaisuportând priveliștea, Yangke se ridică în picioare și dădu să plece spre iurtă, să se sfătuiască cu Chenzhen ce strategie să aplice. Dar de-abia merse câțiva pași, că lângă zidul casei văzu câteva tulpini

[1] „Broasca râioasă vrea să se înfrupte din carnea de lebădă" este o zicală chineză ce face referire la bărbații care se îndrăgostesc de femei care le sunt superioare prin bogăție, clasă socială sau frumusețe.

mari. Fu foarte surprins, căci aceste tulpini aduceau destul de mult cu bujorii de câmp, așa că merse să se uite mai bine. Nu văzuse niciodată tuberculi de bujor de câmp — erau mari cât niște capete de oaie și îndesați ca niște cartofi dulci. Florile fuseseră tăiate și nu mai rămăseseră decât câțiva boboci rozalii și fragezi, care de-abia răsăriseră. Câțiva dintre tuberculi fuseseră puși câte unul, că mai mulți nici nu încăpeau, în niște găleți mari de tablă, împreună cu puțin nisip umed, parcă pentru a rămâne proaspeți.

Atunci Yangke îl întrebă degrabă pe Ershun:

— Aceștia sunt bujori de câmp? Unde i-ai găsit?

Ershun răspunse:

— Sunt bujori albi, dar culmea e că nu-s de pe câmp, ci din munte, dar n-aș putea să-ți spun exact de unde. Acum câteva zile au adus aproape o căruță întreagă și i-au vândut pe toți farmaciei chinezești din oraș.

Lui Yangke nu i-ar fi trecut vreodată prin minte că bujorii aceia pe care se gândise Bao Shungui să-i mute cu camionul nu sunt decât o mică parte, căci muncitorii de-abia veniți în locurile acelea săpaseră un metru sub pământ, să desțelenească tot ce mai era de găsit pe-acolo: și lebede, și bujori, tot. Odată ajunși prin vetrele altora, oamenii aceștia, care disprețuiau până și propria casă, nu conteneau să prade și să jefuiască tot ce se putea, fără vreo remușcare.

Yangke se întoarse acasă și le povesti lui Chenzhen și lui Gao Jianzhong toate cele văzute și simțite în ziua aceea.

Chenzhen se mânie și el așa de tare, că nu putu scoate un cuvânt o bună bucată de vreme, dar când își veni în fire spuse rar:

— Ceea ce mi-ai povestit tu înfățișează întocmai tabloul relațiilor dintre păstorii nomazi și agricultorii sedentari de-a lungul miilor de ani. Apoi păstorii au devenit agricultori și s-au întors să ucidă stepa, spre nenorocirea comună și a unora, și a altora.

Yangke întrebă nedumerit:

— Dar de ce trebuie să aibă de suferit și unii, și alții? Doar se trag din aceeași rădăcină. Ce s-a schimbat în ei? Păstorii își vedeau de păstoritul lor, iar agricultorii, de ogoare. Cum de n-au reușit să trăiască în pace?

Chenzhen spuse rece:

— Pământul e atât de neîncăpător și toți vor să trăiască bine. În esență, istoria omenirii este istoria războaielor de cotropire și de apărare. Țăranul chinez n-a făcut altceva toată viața lui decât să stea cu capul plecat, privind numai la bucățica lui de pământ. De aceea și orizontul său a fost îngust, căci nu vedea până în depărtări. Chiar și noi am fi rămas înguști și plini de noi dacă n-am fi venit în stepă.

De afară se auziră lătrăturile fioroase ale celor trei câini. Yangke spuse:

— Ăsta trebuie să fie Wangtou cu calul.

Erlang cel crud se repezi la Wangtou, încercând să-l muște. De frică, bătrânul nici nu se putu da jos de pe cal. Yangke ieși repede în ușă și strigă la câini să-i potolească, apoi îl chemă pe om înăuntru și se duse să scoată șaua de pe cal. Calul fusese alergat crunt o zi întreagă: era plin de spume, pernuța de pâslă de sub șa era leoarcă de sudoare, ieșeau și aburi din ea. Yangke se enervă cumplit și intră val-vârtej în iurtă. Wangtou puțea de trăsnea a rachiu și a usturoi, iar la gură era plin de unsoare și tot repeta ce bună este carnea de lebădă. Ca să nu-l stârnească, Chenzhen nu avu încotro și își reprimă mânia, ba chiar îi dădu și seul promis. Apoi Wangtou plecă bucuros nevoie mare, cu borcanul de seu în brațe, în vreme ce Yangke se gândea la lebăda aceea care dimineață zburase liberă, iar acum zăcea în măruntaiele puțind a usturoi ale lui Wangtou. Acest gând îl îndurera atât de profund, încât îi venea să plângă.

Cei trei rămaseră așa multă vreme, fără să scoată o vorbă. Cum de nu-l puseseră jos pe Wangtou, să-l snopească în bătaie? Cum de nu-l ținuseră să-l învețe bine minte? Dar ei știau că nu se puteau bate cu o șleahtă atât de numeroasă și de puternică, cu ticăloșii aceia de venetici. Iar să le explice cu frumosul era ca și cum le-ar fi cântat vitelor din strună. Dacă voiau să-i pedepsească, trebuiau să verse otravă peste otravă. Chenzhen și Gao Jianzhong fură de acord că pluta aceea trebuie distrusă, astfel încât să nu mai poată fi folosită nicidecum. Era necesar să se asigure că micuțele lebede vor apuca să vină pe lume, să crească și să fugă de-acolo. Cu totul întristat, Yangke spuse:

— Cred că la primăvară nu se va mai întoarce nicio lebădă.

Cei trei se posomorâră ca la un semn.

Aflară că în seara aceea fuseseră convocați la o lecție de învățământ politic, unde se propagau cele mai înalte și cele mai recente directive, și nu puteau absenta cu niciun chip. Asta îi făcea să piardă unica ocazie de a distruge pluta.

Inițiatorul uciderii lebedelor în stepa Elun fusese Bao Shungui, dar el fusese atunci în cortul grupului de vânători de lupi. În tigaia aceea nu se aruncaseră usturoi, semințe de huajiao și sos de soia, ci doar lebădă fiartă și sare. Atunci niciunul dintre vânători și nici Yangke nu gustaseră nici măcar o fărâmă, așa că Bao Shungui trebuise să-și bea rachiul de unul singur. Ba chiar spusese că aducea la gust cu carnea de rață îndopată cu porumb înmuiat.

De data aceasta se grăbise să ajungă la bucătăria muncitorilor, căci lebăda era gătită în stil chinezesc, cu tot felul de condimente de-ale lor, migălită bine la foc mare și apoi la foc mic. Se gândea că, dacă mai găsea și o șleahtă întreagă care juca jocul acela de ghicit semnele cu pumnul în care luai pedeapsă cu băutura, cu siguranță va ajunge să se satur e și să se veselească precum un împărat la curte.

Însă erau prea multe broaște râioase pentru așa de puțină carne. Numai Bao Shungui și Wangtou mâncaseră câte o farfurie plină fiecare, pe când celorlalți ortaci nu le reveniseră decât câteva bucățele. Cum se destrămă banchetul cu lebădă, Bao Shungui plecă, unsuros pe la gură, să se ocupe de cursul de învățământ politic. Ceilalți însă începură să se agite. Cum pofta le fusese stârnită, se hotărâră pe loc ca a doua zi, înainte de a se lumina, să-și pună iarăși pe ei pelerinele de stuf, să-și ia din nou arcul și săgețile și să purceadă încă o dată pe cărarea dintre trestii. Ca să fie siguri, împrumutară și pistolul semiautomat al lui Bao Shungui. Își ziseră că dacă sperie lebedele cu zgomotul împușcăturii, măcar niște rațe sălbatice poate or prinde; orice, numai să mănânce și ei după pofta inimii.

A doua zi în zori, Yangke, Chenzhen și Gao Jianzhong fură treziți de zgomotul focurilor de armă. Atunci Yangke se repezi ca scos din minți, sări pe cal și o luă la goană spre lac. Chenzhen îl rugă pe Gambu să scoată oile în locul său, după care îl luă pe Gao Jianzhong și merseră degrabă către lac.

Cei trei așteptau nerăbdători ca pluta să ajungă la mal. Priveliștea era atât de cumplită, încât Yangke și Chenzhen se simțeau de parcă

asistau la uciderea celor dragi lor. Pe plută zăceau o lebădă mare, câteva rațe sălbatice ucise și, din nou, cele două ouă mari de lebădă, scăldate în sânge. Lebăda trebuie să fi fost aceea care abia își pierduse soțul și care de dragul micilor ei nestemate, puișorii nenăscuți încă, nu fugise din timp de pe lacul acela îngrozitor, iar acum se ducea și ea după perechea ei. Capul îi fusese spulberat de glonț, murind de o moarte mai tragică decât a soțului ei, așezată deasupra puilor care nu crăpaseră încă oul, cu sângele vărsat asupra lor, încălzindu-i.

Yangke avea fața scăldată în lacrimi. Dacă n-ar fi dus ouăle acelea de lebădă înapoi la cuibul lor, ea n-ar mai fi fost lovită de o asemenea nenorocire.

Wangtou urcă pe mal, unde se adunase un grup de muncitori, păstori și studenți. Wangtou, plin de el, dar și plin de răutate, îi spuse lui Yangke, căscând ochii:

— Iar vrei să-mi dai niște seu pe ouăle astea? Da, să crezi tu! Acum o să i le dau lui Peng cel mic. Ieri m-am dus să cumpăr o vacă beteagă și, când i-am zis că am luat jumate de borcan de seu pe două ouă de lebădă, mi-a zis că m-ai fraierit și a zis că el îmi dă un borcan întreg pentru fiecare ou.

În timp ce vorbea, se arătă și Peng, care descălecă în grabă, gâfâind, apoi înșfăcă cele două ouă pline de sânge, le îndesă în ghiozdanul umplut cu lână de oaie, sui din nou pe cal și pe-aci ți-e drumul.

Gloata de muncitori era parcă în sărbătoare. Își luară vânatul și porniră spre casă. Păstorii îi priveau stupefiați și furioși, nepricepând de ce acești mongoli îmbrăcați în haine de chinez trebuie să se poarte cu atâta cruzime față de sfintele păsări ale stepei, ucigând și mâncând niște ființe care puteau zbura la Tengri. Se pare că moș Bilge era pus pentru prima dată în fața unei astfel de situații. Era atât de mânios, că barba îi tremura. Îl blestemă pe Wangtou pentru păcatele strigătoare la cer, pentru lipsa de respect și de veneratie față de păsările sfinte ale șamanilor, pentru că a uitat de rădăcina mongolă. Îi spuse că, la urma urmelor, nici nu mai e mongol! Dar Wangtou pe asta n-o mai înghiți și urlă la el:

— Ce-i tot dai, nene, atâta cu șamanii tăi! La noi până și Bodisatva și Buda și toate astea au fost sfărâmate în mii de bucățele, și tu-i mai

dai cu șamanii! Toate astea nu sunt decât superstiții, „cele patru vechituri", care trebuie distruse.

Bilge văzu că apelul la poruncile Cerului nu-l prea impresiona pe Wangtou, așa că recurse la Cărticica Roșie cu citate din Mao Zedong traduse în mongolă și îl întrebă repede pe Chenzhen:

— Ce directivă se potrivește ca să le vii de hac bandiților ăstora?

Chenzhen și Yangke se gândiră puțin, dar nu-și aminteau niciuna dintre cele mai înalte directive care să-i înfiereze pe cei care vânau păsări rare.

Dar oamenii erau numeroși și mai aveau și sprijin din urmă, nu se sfiau să se ia la harță cu Bilge pe graiul mongol. Acolo se îmbulziră însă și păstorii, făcând mare gălăgie, iar acum ambele tabere de mongoli erau din pături sărace și cinstite de agricultori sau păstori, din același neam, din aceeași clasă socială, între care însă era un conflict ireconciliabil. Yangke, Chenzhen și o parte dintre studenți se alăturară celor îmbrăcați în cojoace, înjurându-i pe cei îmbrăcați în haine chinezești. Ambele tabere se ocărau parcă tot mai aprig și ajunseseră aproape nas în nas. Văzând ura din ochii lui Lamzab, care scânteiau mai înfiorător decât ai lupilor, și mai ales că unii stăvari puseseră mâna pe bice, Bao Shungui încălecă și se duse repede înaintea mulțimii, fluturând biciul deasupra capului și strigând:

— Atenție la mine, toată lumea! Dacă îndrăznește careva să treacă la violențe, imediat chem unitatea specială să-l aresteze. Vă bag pe toți în grupele de reeducare!

Gloata înmărmuri și nu mai scoase un cuvânt.

Bao Shungui sări de pe cal, se duse în fața lui Bilge și spuse:

— Prostiile astea de lebede sunt niște chestii care numai sovieticilor reformiști le plac. La Pekin au fost scoase spectacolele cu lebede jucate de artiștii ruși, nu li se mai dă voie să apară; până și actorii principali au trebuit să-și facă autocritica. Dacă noi aici ne apucăm să protejăm lebedele, sigur are să iasă mare tărăboi: se va face o problemă politică din asta... Pe când noi ar trebui să ne concentrăm asupra reformei, să sporim producția. Trebuie să ne gândim cum să accelerăm realizarea proiectelor din construcții. Trebuie să ne preocupăm de hrana celor care depun muncă grea, adică celor care au nevoie de

carne. Brigada însă nu prea vrea să le vândă și lor niște oi, să-și facă și ei mâncare cu carne. E corect?

Apoi Bao Shungui se întoarse și se adresă mulțimii:

— Ce stați aici, când avem atâta de lucru? Toată lumea la muncă!

Gâfâind de furie, mulțimea se risipi încet-încet.

Dar Yangke nu putea să accepte această situație, așa că fugi repede la iurtă, luă trei artificii și, îndreptându-le spre mijlocul lacului, le dădu foc. „Bang! Bang! Bang!..." se auziră cele șase explozii care speriară gâștele, rățele și toate celelalte păsări de pe baltă așa de rău, că se risipiră care-ncotro. Bao Shungui se întoarse și se repezi mânios la vale, înjurând de mama focului, cu biciul îndreptat spre nasul lui Yangke:

— Tu ai minte? Vrei să-mi strici cheful! Nu uita că reacționarul de taică-tău e încă la muncă forțată, cu toată banda lui de criminali. Ar trebui să bagi la cap ceea ce te învață oamenii ăștia, țăranii din pătura săracă, oamenii ăștia de pe șantiere, între care mă număr și eu, căci toți suntem niște oameni săraci și cinstiți!

Dar Yangke îl privi pieziș și-i zise:

— Dacă am ales să vin în stepă, o să primesc mai întâi învățătura păstorilor. O să primesc reeducarea păstorilor din pătura săracă!

Moș Bilge și alți câțiva stăvari îl prinseră pe Yangke de umeri și îl luară în sus, la deal. Bătrânul îi spuse:

— De data asta, mi-a părut bine că ai dat foc la artificii!

Mai apoi, Yangke află că Peng, care dăduse seu de oaie la schimb pentru cele două ouă de lebădă, era un colecționar împătimit care, culmea, se pricepea și la tehnica păstrării ouălor vreme îndelungată. Peng era „medicul desculț", felcerul brigăzii. A luat o seringă, a înfipt acul în coaja oului și a tras afară albușul și gălbenușul, după care a lipit orificiul. Așa nu mai trebuia să-și facă griji că ouăle se vor cloci și se vor sparge. Se puteau păstra pentru totdeauna, ca două nestemate minunate. S-a dus apoi la tâmplăria direcției și a tăiat sticlă, făcându-și, astfel, două cutii, pe fundul cărora a pus pâslă învelită în satin galben. A așezat ouăle, realizând, astfel, două obiecte de artă meșteșugărească deosebite. A luat apoi cele două comori și le-a ascuns în fundul laviței, fără să mai spună cuiva de ele. Mulți ani după aceea, avea să le dăruiască unui cadru responsabil de recrutarea muncitorilor, agricultorilor,

țăranilor și studenților, împrumutând, astfel, ceva din aripile lebedelor și zburând direct la oraș, la facultate.

După vreo patru zile, seara, Gao Jianzhong mână cireada înapoi spre casă. El le spuse în taină lui Chenzhen și lui Yangke:

— Știți vaca aceea beteagă, pe care a cumpărat-o Wangtou? I-a mâncat-o lupul, nu departe de casa lor.

Cei doi rămaseră cu gurile căscate. Yangke spuse:

— Da, chiar așa. Oamenii aceia de pe șantier nici n-au câini, au cam încasat-o de data asta!

Gao Jianzhong spuse:

— M-am dus pe-acolo să mă uit. Vaca era legată de un par, nu departe de case. Acum n-au mai rămas decât capul, copitele și scheletul. N-a mai rămas nicio fărâmă de carne. Wangtou blestemă întruna de supărare, zicând că a cumpărat-o cu salariul pe jumătate de lună al oamenilor și că de-acuma iar trebuie să trăiască fără carne.

Gao Jianzhong mai spuse râzând:

— Și treaba e că vita aceea nici nu avea cine știe ce beteșug, numai niște viermi la stomac. Wangtou se pricepe puțin la medicina veterinară; îi făcuse rost de niște leacuri și se făcuse bine, așa că spera că dacă mânca iarba și bea apa aceasta bună de pe-aici o să pună și ceva grăsime pe ea. Când colo, când se mai întremase și ea puțin, a ajuns în gura lupului.

Yangke vru să-și verse năduful:

— Veneticii ăștia veniți de pe ogoare n-au vigilența păstorilor: noaptea dorm somn adânc, ca niște porci morți. Lupii stepei sunt inteligenți. Dintr-o singură privire, își pot da seama că au de-a face cu niște străini, și atunci au curajul să le fure vaca chiar din fața ușii.

Yangke mai spuse apoi plin de amar:

— Asta nu mai înseamnă a trage pe sfoară oamenii simpli și sărmani? În zilele noastre nimeni altcineva nu mai îndrăznește să facă nimic, în afară de lupi.

Chenzhen spuse:

— Dar aceasta nu înseamnă a trage pe sfoară, ci a răzbuna.

Yangke oftă deodată adânc:

— În epoca armelor, haita de lupi nu mai are așa de multă putere încât să se răzbune. Ultimul lac virgin al lebedelor din stepa Mongoliei

Interioare a căzut în mâinile inamicilor. Dacă voi avea ocazia să mă întorc la Pekin, nu voi mai avea inima să mă uit la *Lacul lebedelor.* Căci, cum voi vedea baletul, nu mă voi putea gândi decât la tigaia aceea cu carne de lebădă și la capul de lebădă cufundat în sos de soia. Cât de mândră și de nobilă era cât a fost vie... În trecut credeam că acea civilizație agrară a Chinei a fost cotropită și batjocorită de puterile occidentale, dar, când colo, și agricultorii au distrus civilizația păstorilor nomazi, cu aceeași cruzime.

Gao Jianzhong îl întrerupse:

— Nu te duce chiar așa departe. Dacă lupii au ajuns în poarta casei, noi trebuie să fim și mai vigilenți, căci, dacă se întoarce cumva haita și simte mirosul puiului la noi la iurtă, s-a zis și cu turmele de oi și de vite pe care le avem în grijă.

Capitolul 24

Ducele Mu[1] *din Qin a înfrânt cele douăsprezece principate ale neamului rong, apoi a pătruns adânc în ţinuturile lor şi a devenit mare despot al acelor tărâmuri. După căderea dinastiei Zhou de Apus, teritoriile care se aflaseră sub stăpânirea Zhou au fost populate cu neamurile rong şi di..., iar cultura dinastiei a fost distrusă de obiceiurile şi schimburile dintre aceştia. Qin şi-a însuşit unele dintre obiceiurile înapoiate ale acestora (inclusiv preluarea tronului de către fratele mai mic, atunci când fratele cel mare murea) şi cultura lor înapoiată, motiv pentru care, deşi acela era un regat puternic din apus, era privit de nobilii feudali din China drept un tărâm al veneticilor din nord şi nu era primit în alianţe.*

Fan Wenlan, *Istoria Chinei pe scurt*

ÎN NOPŢILE DE VARĂ DIN STEPA MONGOLIEI INTERIOARE se face frig într-un timp foarte scurt. Cât ai clipi, zici că ai intrat bine în miezul toamnei. Totuşi, acestea sunt ultimele nopţi mai liniştite dinaintea invaziei roiurilor înfricoşătoare de ţânţari. Peste noapte, oile proaspăt tunse se băgau unele într-altele şi aşa dormeau, rumegând molcom, scoţând necontenit un zgomot de ronţăit sacadat al ierbii. Erlang şi Gălbenuş ridicau din când în când capul, amuşinând vigilenţi văzduhul,

[1] Suveran al regatului Qin între anii 659/660 şi 621 î.Hr.

apoi patrulând prin partea de nord-vest a turmei, în fruntea grupului format din Yile și cei trei puișori.

Chenzhen luă lanterna și o bucată de pâslă cam cât o pătură de o persoană, apoi merse în partea de nord-vest a turmei, unde căută un loc plat și întinse pâsla acolo, așezându-se cu picioarele încrucișate și acoperindu-se cu o bucată de blană subțire, veche și roasă. De când intraseră pe noua pășune, nu prea apucase vreo noapte în care să doarmă pe săturate, fiind ocupat ba cu păscutul oilor, ba cu orele de noapte, ba cu tunsul oilor, ba cu îngrijirea puiului de lup, cu zilele lungi și nopțile scurte, cu cititul cărților și notarea ideilor. Așa că, de cum punea capul jos, se și cufunda în somn și, oricât de tare ar fi lătrat câinii, tot nu reușeau să-l trezească. Voia să profite de ultimele nopți mai liniștite dinaintea teribilei invazii a țânțarilor și să doarmă cât mai mult. Cu toate acestea, nu-și putea permite să se relaxeze, căci lupul de stepă era un maestru al „valorificării ocaziilor".

De când o haită destul de mică de lupi reușise să fure o vacă beteagă din zona caselor muncitorilor, cei trei oameni erau tot timpul cu nervii întinși. Faptul că haita de lupi mâncase toată vita reprezenta un semnal pentru păstori, arătând că obiectivul atacurilor lupilor nu mai erau gazelele, marmotele, popândăii sau șoarecii, ci animalele domestice. Micile gazele își luaseră de mult tălpășița, marmotele erau și mai alerte; de acum, haita nu-și mai putea astâmpăra foamea doar cu cei câțiva șoareci de câmp pe care mai punea laba și viza acum animalele domestice. Pe această nouă pășune nici oamenii, nici animalele lor nu puteau sta fără teamă. Moș Bilge convocă o ședință de brigadă și atrase atenția în mod repetat că nici păstorii, nici chiar studenții nu puteau să renunțe la veghe, ci trebuiau să se asemene lupilor, adică atunci când merg la culcare să închidă doar ochii, nu și urechile. În stepa Elun începea din nou războiul între lupi și oameni.

În fiecare zi, Chenzhen trebuia să facă bine curățenie pe locul în care stătea puiul de lup, să curețe murdăria și mirosul de urină și să presare un strat proaspăt de nisip. Aceasta o făcea nu doar pentru igiena sălașului puiului, ca să fie sigur că nu are motive să se îmbolnăvească, ci mai ales de teamă că mirosurile puiului îl vor da de gol.

În ultimul timp, Chenzhen se tot gândise la tot ce se întâmplase după răpirea puiului din vizuină, atât de intens, încât îl luaseră durerile de cap. De fapt, i se părea că orice amănunt poate crea probleme, că din cauza lui poate fi descoperit de mama lupului. Spre exemplu, în vechea tabără, lupoaica ar fi putut simți mirosul de urină. În fiecare noapte stătea cu grijă că haita de lupi ar putea ataca, înecând în sânge turmele de oi și de vite și luând puiul. Singurul lucru care-l mai liniștea era acela că, venind încoace, la noua pășune, parcurseseră o distanță foarte lungă. Lupul stătuse închis tot drumul în cutia pentru balegă și nu se dăduse jos din car nicio clipă, așadar, nu lăsase în urmă nici cel mai mic semn al trecerii lui pe acolo. Și dacă lupoaica ar fi descoperit urmele șederii puiului în vechea tabără, tot n-avea cum să afle unde anume fusese mutat acesta.

În aer nu se simțea miros de lup. Cei trei căței grăsuni fugiră către Chenzhen care, apropiindu-se, îi mângâie pe rând. Gălbenuș și Yile se duseră și ei la Chenzhen, să-și primească mângâierile drăgăstoase ale stăpânului. Numai Erlang era scrupulos la datorie, patrulând în continuare prin partea de nord-vest a turmei. El știa mult mai multe lucruri decât câinii obișnuiți și de aceea era tot timpul în alertă.

Vântul nopții era din ce în ce mai rece, oile se înghesuiau și mai mult unele într-altele, și astfel suprafața pe care o ocupa turma se reducea cu o pătrime. Cei trei cățeluși se strecurară și ei sub pătura lui Chenzhen. După miezul nopții era o beznă de nu se putea vedea nici măcar albul turmelor din preajmă. În a doua jumătate a nopții, vântul se potoli, dar aerul se făcu și mai rece. Chenzhen trimise câinii la posturile lor, se ridică și își strânse mai bine cojocul pe el, luminând cu lanterna peste tot, în timp ce dădu ocol turmei de două ori.

Când să se așeze din nou pe pâslă, de pe panta din apropiere se auziră urletele sinistre și prelungi ale lupilor — „uuo-o-o“ —, ultimul sunet persistând la nesfârșit parcă, provocând ecouri tremurate, cu pauze foarte scurte între ele. Sunetul urletelor lupilor era foarte clar, un ambitus puternic, plin și pătrunzător. Nu se sfârși încă ultimul sunet tremurător și din munți veni din trei părți, dinspre est, sud și nord, un sunet foarte grav, un ecou care vibra în vale, pe platou, pe malurile înverzite ale râului și pe suprafața lacului, ale cărui unde se

mișcau într-un du-te-vino continuu. Ecoul se amesteca cu palele blânde ale vântului care făceau trestiile să se legene cu un șuierat, iar acestea se mișcau, val după val, acompaniate de urletul sinistru al lupilor, armonizat cu șuierul trestiilor și cu fluieratul vântului. Melodia era din ce în ce mai sumbră, ducând cu ea gândurile lui Chenzhen, care zburară hăt, departe, tocmai spre Siberia.

Chenzhen nu mai stătuse de mult în răcoarea ce îndemna la veghe, ascultând cu atenție cântecul lupilor din puterea nopții. Simți că-l apucă tremuratul, se înveli mai bine în pătură, dar tot i se părea că aude sunetul acela rece ca picuratul unui țurțure de gheață, pătrunzându-i prin cojoc până în oase, trecând din cap prin vertebre, până în josul spatelui. Chenzhen întinse mâna și-l trase pe Gălbenuș mai aproape. Abia așa i se păru că-i e puțin mai cald.

Abia se stinse uvertura sumbră și prelungă, că niște lupi vânjoși și începură să urle. De data aceasta, urletele stârniră lătrăturile dezlănțuite ale tuturor câinilor de pe platou. Și cei din jurul lui Chenzhen se avântară deodată spre nord-vest, se opriră lângă turmă și începură să latre repezit. La început, Erlang se năpusti și el, lătrând, spre locul din care veneau zgomotele, dar, după puțin timp, de teamă să nu se trezească cu lupii atacând din spate, se întoarse spre turmă și se opri într-un loc, cu fața îndreptată în direcția din care se auzeau urletele lupilor, lătrând mai departe. În toate așezările aliniate de-a lungul pantelor, se aprinseră luminile lanternelor și toți câinii lătrară așa preț de vreo jumătate de ceas, după care se opriră pe rând.

Bezna era și mai groasă, iar frigul, mai pătrunzător. Cum conteniră lătrăturile câinilor, pe pășune se lăsă din nou liniștea, în care nu se mai auzea decât șuierul trestiilor de pe lac. Dar nu trecu mult, că un lup, solistul corului, începu cel de-al doilea act al operei. Imediat după aceasta urmară urletele mai multe și mai dese ale lupilor din munți, venind tot din trei părți, dinspre nord, vest și sud, ca un zid de sunete care se apropia de tabără, gata să o împresoare, covârșind fervoarea lătrăturilor câinilor. Câinii comunității începură atunci să latre mai abitir, mai înverșunați, mai dezlănțuiți. Femeile din fiecare iurtă, care făceau noaptea de pază, aprinseră lanternele, agitând dezordonat razele către direcția lupilor și strigând cât le ținea gura: „Aaaoooo,

uuuooo, iiiiiooooo!“ Sunetele acelea ascuțite veneau unul după altul, ca niște valuri tot mai energice, copleșind urletele lupilor. Cei mai buni cântăreți ai stepei trebuie că tocmai în nopți precum aceasta își formaseră glasul, gonind amenințarea lupilor. Cu stăpânii lângă ei, câinii erau și mai curajoși. Fiecare dulău războinic și rău al fiecărei iurte lătra cu și mai mult aplomb. Lătrăturile, mârâielile, răgetele de provocare și de intimidare, de stârnire a poftei de hartă, alcătuiau împreună un zgomot sacadat, ca bătăile unei tobe. Plini de vigoare, zguduind cerul și pământul, dulăii, câinii de vânătoare, câinii cei răi se purtau ca în preajma izbucnirii unei confruntări și erau nerăbdători să se arunce în vâltoarea măcelului.

Chenzhen striga și el cât îl ținea gura, însă, în comparație cu sunetele ascuțite și penetrante ale femeilor și câinilor, el se simțea ca un biet vițel. Oricum, sunetele slabe ale strigătelor lui fură înghițite într-o clipă de văzduhul nopții.

De mult nu se mai văzuse în stepă un astfel de spectacol al defensivei, cu asemenea sunete și lumini. Apropierea iurtelor în această nouă pășune făcea ca razele lanternelor și strigătele păstorilor să fie cu mult mai puternice și mai dense decât în vechea așezare, aducând fiorul bătăliei în pășunea altfel liniștită și în monotonia străjii de noapte. Atunci lui Chenzhen îi veni un gând: dacă n-ar fi existat lupii în stepă, poporul acesta ar fi fost lipsit de vlagă și de inteligență, iar aceasta i-ar fi afectat și pe cei din Câmpia Chineză, care astfel n-ar mai fi avut motive să ridice Marele Zid. Atunci ar fi pierit în valurile apelor stătătoare ale invaziei străine, ce n-ar fi întâlnit în calea ei niciun dușman.

Urletele lupilor din haită fură curmate grabnic. Uliji și moș Bilge demonstrară astfel cât de înțeleaptă fusese ideea de a pune taberele mai aproape una de cealaltă, căci astfel nu puteau fi distruse, iar lupii cu greu ar mai fi putut trece la acțiune.

Deodată, Chenzhen auzi zornăit de lanț, așa că se duse în grabă la puiul de lup și văzu cum acesta, după ce peste zi stătuse în bârlogul lui, apărat de căldură, de lumină și de oameni, sărea acum încoace și încolo, mârâind și arătându-și colții, stârnit de războiul zgomotelor și al razelor de lumină din acest loc cu oameni și câini. Țopăia încoace

și-ncolo, iar lanțul nu mai contenea să zornăie. Se repezea la dușmanii săi imaginari cu gând să-i sfâșie, gata-gata să rupă lanțul și să se avânte în luptă. Gâfâia de încordat ce era, ca nu cumva să piardă ocazia, fiind mai îngrijorat decât dacă ar fi avut de pierdut o halcă întreagă de carne.

Odată învăluit în bezna nopții, lupul, căruia cel mai mult îi place întunericul, se umple de energiile vitale care țâșnesc din el; e pasionat de război, astfel că în bezna nopții se aprinde în el pofta de bătălie. Noaptea e timpul cel mai bun pentru tâlhării, pentru a-și astâmpăra setea de sânge, pentru a-și aduna prada. Cum însă lanțul îl ținea locului, și încă pe o bucată de pământ atât de strâmtă, asta făcea ca spiritul lui de războinic și instinctul sălbatic de a ataca noaptea să fie reprimate. Era ca un furnal căruia i se blocase coșul și acum stătea să explodeze în orice moment. Se repezea necontenit la lanț, spumegând de furie. Astfel, mânia provocată de imposibilitatea de a-și satisface pofta de război îl făcea să se micșoreze până ajungea ca un boț de blană, pentru ca apoi să sară din nou, să se avânte alergând în cerc, învârtindu-se ca și cum ar fi dat năvală spre liniile inamice. Fugea, sărea, mușca aerul, însă la un moment dat se oprea brusc, apoi iarăși se arunca înainte, iar se oprea, iar se avânta, clămpănea, mușca, scutura capul, de ziceai că într-adevăr tăbărâse asupra unei prăzi uriașe, pe care tocmai o mușca de vreuna din părțile vitale, iar aceea avea să-și afle curând sfârșitul.

După un răgaz, se repezi deodată în marginea din nord a cercului său, ascultând atent, cu urechile ciulite, gata să sară la bătaie cum ar fi simțit vreo mișcare. Instinctul de războinic al micului lup, stârnit până peste poate de atmosfera de bătălie aprigă și înfricoșătoare, părea că nu-l lasă să distingă între dușmani. Măcar de-ar fi putut să provoace pe careva la luptă; nici nu conta de care parte a baricadei ar fi stat, nu conta dacă avea de ucis un câine sau un lup, el ar fi fost la fel de fericit.

Cum îl văzu pe Chenzhen, micul lup deveni și mai agitat, numai că nu reușea să-l ajungă, și atunci se trase intenționat puțin înapoi pentru a-l face să se apropie, să intre în cercul lui. Puțin temător, Chenzhen făcu un pas înainte, și numai ce se lăsă pe vine, că lupul se și repezi ca un tigru și-l prinse de genunchi, apoi deschise gura, gata să-l muște. Noroc că Chenzhen era în gardă, luă repede lanterna și o puse în față, raza de lumină înțepându-l așa de tare, că acesta închise gura imediat.

Se simți puțin întristat și văzu cât de amărât era și lupul pentru că fusese oprit din avântul lui.

Câinii oamenilor începură iarăși să latre dezlănțuit. Cei câțiva câini ai iurtei lui Chenzhen dădeau roată împrejurul turmei lătrând, ba chiar la un moment dat se repeziră înspre micul lup, dar apoi se duseră înapoi în partea de nord a turmei, uitând de existența puiului. Trezindu-se în postura oficială de războinici, cățeluții începură și ei să latre cu puterile lor de sugari. Reușiră să-l enerveze așa de tare pe micul lup, care era aproape de ei, încât acesta, de mânie, tremura din toate încheieturile. Instinctele lui, respectul de sine, pofta de luptă se ciocniseră de un imens dispreț și afront. Și numai Chenzhen putea să înțeleagă durerea pe care i-o pricinuise, căci își dădea seama că lupul nu era dispus sub nicio formă să stea pe margine și să privească de departe această bătălie nocturnă.

Își lăsase capul într-o parte și asculta invidios lătrăturile masculine și războinice ale dulăilor. Apoi căzu o clipă pe gânduri, parcă dându-și seama că el nu poate să latre atât de fioros precum câinii aceia, și pentru prima oară se simți inferior. Dar imediat hotărî că nu poate nutri prea mult sentimentul acesta de rușine, așa că își căscă gura larg, evident pentru a încerca să învețe de la câini cum se latră. Lui Chenzhen i se păru cu totul neobișnuit, așa că se așeză pe vine pentru a-l observa mai de aproape. Lupul își tot căsca gura, ținându-și respirația și chinuindu-se amarnic să scoată niște sunete ciudate, asemenea unor horcăieli, dar nicidecum nu-i ieșea lătratul obișnuit: „ham-ham", sau măcar „hau-hau". Era foarte aprins de mânie, dar nu voia deloc să se lase și iarăși trăgea aer și-și ținea respirația, sugându-și sau umflându-și burta, făcând tot ce-i stătea în putință ca să ajungă să imite mișcările pe care le făceau câinii când lătrau. Însă ceea ce-i ieșea până la urmă erau niște gâjâieli care nu păreau nici de câine, nici de lup, iar el, în culmea concentrării, ajunse să se rotească în loc.

Văzând figura caraghioasă a lupului, Chenzhen se mai înveseli. Era încă prea mic, nici să urle ca lupii nu era în stare deocamdată, iar să latre precum câinii îi era prea greu. Deși câinii și lupii au strămoși comuni, lupii au evoluat totuși mai mult. Majoritatea câinilor pot imita urletele lupilor, dar lupii nu latră niciodată; poate că le-a fost și

lehamite să latre precum câinii. Acum însă, în mijlocul câinilor, puiul de lup își dorea din toată inima să poată lătra ca ei, căci nu știa, bietul de el, care este adevărata lui identitate.

În fierberea nerăbdării, lupul nu găsea vigoarea necesară urmării modelului pe care-l avea la dispoziție. Chenzhen se aplecă și îi imită la ureche lătratul unui câine, să-l învețe. Lupul parcă pricepu că „stăpânul" îl învăța ceva și în privirea lui apăru rușinea aceea a învățăcelului mai greu de cap, care pe dată se prefăcu în mânia neputinței ce izbucnea din ochii lui. Erlang veni în fugă și se postă lângă micul lup, lătrând rar, cadențat, ca un dascăl răbdător. Și deodată Chenzhen îl auzi pe lup scoțând sunetele lătrăturilor: „ham-ham". Cel puțin la ritm semănau cu cele ale câinilor și, deși nu era un „ham" plin, micul lup se entuziasmă așa de tare, că începu să țopăie acolo pe loc, lingându-i recunoscător fața lui Erlang. De atunci încolo, lupul mai scoase câte un „ham-ham" la fiecare cinci, șase minute, făcându-l pe Chenzhen să moară de râs.

Sunetul acesta straniu, nici de câine, nici de lup, îi adună pe toți cățeii, care veniră să se uite curioși nevoie mare, și stârni printre ei niște mârâieli și un soi de chicoteli, de parcă râdeau de el. Chenzhen se tăvălea de râs, și de fiecare dată când puiul mai scotea un „hau-hau", îl urma și el înadins cu un „bau-bau", așa că, în mijlocul războiului care se dezlănțuise în tabără, se auzeau sunete distonante și ciudate ca „hau-hau, bau-bau". Lupul își dădu seama că acum și câinii, și omul își bat joc de el, așa că hămăia parcă din ce în ce mai tare și mai fioros. Cățeii se adunaseră veseli în jurul lupului și se hârjoneau pe acolo, dar în câteva minute lătrăturile dulăilor conteniră, iar puiul, nemaiavând cui să-i țină isonul, se opri și el din hămăit.

Dar de-abia se opri lătratul câinilor, că se auziră din nou urletele lupilor din munți. Acest război al sunetelor și al nervilor ajunsese la a patra sau a cincea rundă, oamenii și câinii fiind deja istoviți de atâta urlat. Lupii erau niște maeștri când venea vorba de atacuri silențioase. Chiar și atunci când lansau asalturi conjugate, tot într-o tăcere mormântală o făceau. Faptul că în această noapte bătuseră atâta tobele, urlând și hăulind, dovedea clar că era vorba de o cacealma, că nici nu aveau de gând să atace cu forță. Când lupii își reluară hăulitul din cele

trei părți, oamenii tăcură, iar lanternele se stinseră. Până și lătrăturile câinilor deveniră mai cizelate, în vreme ce urletele lupilor răsunau mai arogant ca înainte.

Chenzhen simțea că în toată această nouă atmosferă se ascundea un complot mai grav decât cel dinainte, că poate lupii descoperiseră că linia de apărare a oamenilor și a câinilor era prea concentrată, prea strânsă. Ca atare, adoptaseră mijloacele unui război de hărțuire, de epuizare, urmând ca, atunci când nervii oamenilor vor ceda, să treacă la atacul-surpriză. Acest război al sunetelor care să distragă atenția putea dura câteva nopți la rând. Chenzhen își aminti de tehnica de „hărțuire a inamicului pe durata staționării sale", folosită de trupele de gherilă ale Armatei a VIII-a, și, mai mult, de punerea artificiilor în butoaiele de kerosen ca să imite sunetul mitralierelor și, astfel, să sperie inamicul. Însă acest război de epuizare și de hărțuire a inamicului era cunoscut de lupii stepei mongole de mii de ani, fiind extrem de pricepuți la toate aceste stratageme.

Chenzhen stătea culcat pe bucata de pâslă, cu Gălbenuș în loc de pernă. Nu se mai auzea niciun strigăt de om, niciun lătrat de câine, așa că auzea foarte limpede fiecare inflexiune, fiecare schimbare de tonalitate din urletele lupilor, gândindu-se iar și iar la acest limbaj al lor. De când venise în stepă, Chenzhen fusese fascinat de urletele lupilor. În China, urletele lupilor reprezintă un subiect cât se poate de cunoscut, fiind sunetul care dintotdeauna a declanșat o cutremurătoare frică în rărunchii locuitorilor câmpiei chineze. S-a ajuns chiar până acolo, încât chinezii au pus semnul egalității între „plânsetele diavolilor" și „urletele lupilor". Ajuns în stepă, Chenzhen s-a obișnuit cu acestea, însă n-a reușit să înțeleagă de ce aceste urlete — „aaa-uu, aa-uuu" — sunt atât de triste, de tânguitoare, de jalnice. Parcă aduceau cu bocetele prelungi, care-ți rupeau inima, ale femeilor din cimitirele Chinei, pe marginea gropii soțului. De prima dată când auzise urletele lupilor, lui Chenzhen i se păruse ceva ciudat, căci nu putea înțelege cum aceste ființe atât de crude și de înspăimântătoare pot să poarte în inimile lor atâta durere, atâta tristețe. Oare pentru că viața în stepă era atât de grea, că prea mulți piereau de foame, de îngheț ori uciși, și astfel își plângeau viața aceea plină de dureri, tragică până la limită? Chenzhen

se gândise odată că lupul, care părea atât de crud, de nemilos, poate era tandru și fragil în adâncul sufletului.

Însă după doi ani în care își încrucișase de atâtea ori cărările cu ale lupilor, mai ales în ultimul timp, Chenzhen avusese ocazia să infirme această ipoteză. Simțea că lupii stepei cei cu oase tari, cu inimi aspre, cu o viață mai dură decât orice sunt, fiecare dintre ei, lupoaice de piatră și lupi de fier, luptând mereu până la capăt, fără să plece capetele pentru nimic în lume. În dicționarele lor nici nu exista cuvântul acesta — „tandru" — și, dacă venea vorba de lupoaicele care și-au pierdut puii, de lupii răniți de moarte, cu labele retezate, în mijlocul durerii aceleia ei nutreau numai dorința răzbunării, devenind și mai turbați, și mai neînduplecați. Chenzhen crescuse un lup preț de câteva luni bune și asta îi întărea și mai mult convingerea că așa stau lucrurile, căci niciodată nu-l văzuse pe lup cuprins de deznădejde, de slăbiciune, în afară de momentele în care era obosit sau adormit. Altfel, era mereu cu ochii în patru, în plină formă, plin de viață. Chiar și atunci când puțin a lipsit ca acei stăvari să-i frângă gâtul, vrând să-i vadă pielea în băț, în câteva clipe s-a redresat plin de vigoare.

Chenzhen mai ascultă o vreme urletele lupilor. De data aceasta putea distinge clar că e vorba despre o amenințare plină de toată îndrăzneala. Și totuși, de ce era nevoie de astfel de vaiete pentru a băga frica în oameni și în animalele lor? În ultima perioadă, lupii nu prea se mai confruntaseră cu calamități naturale sau venite din partea oamenilor, așa că nu aveau motive să-și plângă atât de milă. Să fie, oare, așa cum spun unii păstori, și anume că plânsetele lupilor sunt menite să distragă atenția oamenilor și a animalelor, să-i aducă într-un asemenea hal de disperare și de agasare, încât să renunțe la orice fel de bătălie? E oare posibil ca lupii să cunoască zicala aceea care spune că victoria vine atunci când ajungi cu spatele la zid sau să știe strategia luptei prin intimidare? Deși s-ar putea ca lucrurile să stea astfel, de ce se folosesc de această intonație și atunci când își caută perechea sau camaradul, când se cheamă unii pe alții, când pun la cale liniile de atac, când dau de știre tovarășilor aflați în depărtări, când sună adunarea pentru întregul clan ori când își împart prada? E clar că toate astea nu mai au legătură cu războiul psihologic.

Atunci de unde vin aceste vaiete ale lupilor din stepă? Gândurile lui Chenzhen se afundau în adâncimile misterului, încercând să deslușească această taină cu înțelepciunea unei bufnițe. Se gândi că, deși avea destule ocazii să-și plângă de milă pentru durerea și rănile suferite, lupul cel tenace și viteaz nu putea să înceapă să „plângă" în orice moment, în orice loc, în orice stare emoțională. „Plânsul" nu putea să reprezinte cheia în care să fie citită dispoziția lupului.

Auzind toată noaptea urletele lupilor și lătrăturile câinilor, Chenzhen era parcă tot mai treaz, mai atent, de multe ori comparația și asocierea reprezentând cheia rezolvării misterului. Își dădu seama deodată că răspunsul s-ar putea ascunde tocmai în diferențele dintre urletele lupilor și lătrăturile câinilor și, tot comparând cele două sunete, văzu că lătrăturile câinilor erau de scurtă durată, pe când urletele lupilor erau prelungi. Efectele celor două sunete erau cât se poate de diferite: urletele lupilor, prelungi și tânguitoare, puteau fi auzite la mari depărtări, față de lătrăturile sacadate ale câinilor. În mod evident, lătrăturile care se auzeau dinspre iurtele aflate în extremitatea nordică a taberei nu se auzeau la fel de clar ca urletele lupilor din preajma aceleiași iurte. Apoi, Chenzhen le auzea vag și pe cele ale lupilor din adâncul muntelui dinspre răsărit, în vreme ce lătrăturile nicidecum nu ar fi putut răzbate până acolo.

Încet-încet, Chenzhen începu să înțeleagă. Poate motivul pentru care urletele lupilor sunau atât de trist era tocmai faptul că, în milioanele de ani de evoluție, își dăduseră seama că acest sunet prelung era cel care putea fi auzit clar în cele mai îndepărtate locuri, pe o rază cât mai mare. Ca în vorba aceea că „din vecini se aude fluierașul, din depărtări se aude flautul", căci sunetul scurt al fluierului nu răzbate atât de departe ca vaietul puternic al flautului. Călăreții din vechime ai stepei mongole se foloseau de sunetul scos din corn pentru a trimite comenzi, tot așa cum clopotele templelor reușeau să se facă auzite la mari depărtări.

Lupii stepei se pricepeau de minune la campanii pe distanțe mari, risipindu-se pentru a investiga terenul, apoi adunându-se și atacând. Lupii reprezintă modelul tipic pentru animalele de pradă care atacă în haită, luptând și vânând pe arii foarte întinse. Pentru a menține

comunicarea în cadrul haitei pe distanțe mari, lupii și-au ales tocmai acest mijloc, care este cel mai avansat în stepă. Or, în vreme de război, cel mai mult contează rezultatul. Lupilor nu le pasă dacă de râsete sau de plânsete e vorba, dacă e plăcut la auz sau nu. O armată puternică are nevoie de un mijloc de comunicare avansat, care, la o adică, să poată crește puterea armatei. Haitele de lupi din trecutul îndepărtat poate că tocmai prin intermediul acestui mijloc de comunicare au ajuns să-și mărească eficiența în război, devenind cea mai importantă capacitate militară a stepei după cea a oamenilor și izgonind din stepă până și animale de pradă mai masive, precum tigrul, leopardul sau ursul.

Chenzhen cugetă mai departe: unul dintre principalele motive pentru care câinele a ajuns să poată fi crescut de oameni, devenind un animal domestic, ascultător, poate fi tocmai faptul că mijlocul de comunicare al haitelor străvechi de câini era foarte înapoiat, așa că, fiind înfrânți de lupi, ei și-au căutat, în cele din urmă, adăpost pe la casele oamenilor, ajungând la cheremul acestora. Caracterul liber, independent, neînfricat și tenace al lupilor se bazează tocmai pe instinctele lor extraordinar de puternice. Și oamenii sunt astfel: dacă cei dintr-un neam nu au cine știe ce capacități, atunci nici natura lor nu e prea puternică, și nu le rămâne decât să viseze la idealuri ca libertatea, independența, democrația și bunăstarea. Fără să vrea, Chenzhen oftă din adâncul sufletului: lupii cei pricepuți sunt și foarte curajoși, iar curajul le sporește priceperea. Ceea ce lupii au inspirat oamenilor, învățăturile pe care le-au dat acestora sunt nenumărate, inepuizabile. Pare-se că acei călăreți ai stepei care au zguduit lumea au fost inspirați de lupi în privința mijloacelor de comunicare, căci sunetul prelung scos din cornul de vită pe câmpul de bătălie a adus laolaltă nenumărați luptători și a transmis comanda pentru atâtea și atâtea atacuri.

Urletele haitei se mai rărira. Deodată se auzi însă un urlet slab, fragil, de pui, venind din spatele iurtei și al turmei de oi. Chenzhen tresări cuprins de fiori: oare să fi ajuns lupii pe neașteptate în spatele turmei? Erlang adună toți câinii și se repezi într-acolo, lătrând fioros. Chenzhen se ridică și el, înșfăcă biciușca și lanterna și se repezi în aceeași direcție. Ajungând în dreptul iurtei, îl văzu pe Erlang cu toți

ceilalți câini roată în jurul puiului de lup, atât de uimiți, încât îl mârâiau întruna.

În lumina lanternei, Chenzhen văzu puiul stând ghemuit lângă parul de care era legat, cu botul îndreptat în sus și urlând prelung către cer. Așadar, urletul acela din gâtul puiului de lup fusese slobozit. Cum adică, puiul de lup era în stare să urle? Era prima dată când Chenzhen îl auzea urlând. Și el care credea că va putea să urle numai când o să se facă mare, când va fi lup în toată puterea cuvântului. Dar nici prin cap nu-i trecuse că acest pui, în vârstă de patru luni, o țâră de jivină, acolo, va începe, tocmai în această noapte, să urle — „aaaaa-uuuuu, aaa-uuuuuu", exact ca toți lupii din sălbăticie, cu aceeași voce și aceleași tonalități. Chenzhen era atât de entuziasmat, că-i venea să-l ia în brațe, să-l strângă la piept și să-l pupe. Însă nu dorea să-i întrerupă avântul cântării, așa că se așeză undeva aproape, admirându-și preferatul. Chenzhen era mai emoționat ca un tânăr tătic care își aude odrasla strigând pentru prima oară „tata!". Nu se putu abține și începu să-l mângâie ușor pe spate, iar puiul, de emoție, îl linse puțin pe mână, după care își reluă cântecul.

Câinii toți îl priveau aiuriți, nu știau dacă ar trebui să-l ucidă sau să-l oprească. Pe linia frontului în care se înfruntau câinii ciobanilor apăruse dintr-odată sunetul inamicului, ceea ce aduse tulburare în rândul taberei. Până și câinii de la iurta lui Gambu, din apropiere, se opriră din lătrat, ba chiar câțiva veniră până la iurta lui Chenzhen să vadă ce se întâmplă, gata oricând să sară în ajutor. Numai Erlang se duse vesel lângă el și începu să-l lingă pe creștet, apoi se tolăni aproape, ascultându-i atent urletul. În schimb, Gălbenuș și Yile îi aruncau priviri pline de ură. Prin acest urlet, el, un pui fraged, care crescuse atâtea luni alături de câini într-un statut incert, își dădea acum, fără să vrea, arama pe față; de fapt, nu era câine, ci lup, unul întocmai ca aceia cu care câinii se războiesc necontenit. Gălbenuș și Yile văzură însă cum stăpânul îl privește și-l mângâie râzând, așa că fură nevoiți să-și țină ura adânc încuiată în inimă. Văzând priveliștea aceea în care om, câini și lup trăiau în pace și prietenie, câinii de la iurta vecină nici nu pricepeau, până la urmă, dacă e lup ori câine. Priviră o vreme cu

capetele înclinate, plini de îndoială această scenă absolut ciudată, după care se întoarseră, mustind de pizmă, pe la iurtele lor.

Chenzhen stătea pe vine acolo, lângă lup, ascultându-l și privind cu atenție mișcările ce-i însoțeau cântarea. Observă că atunci când lupul începea să urle își ridica botul, îndreptându-și vârful nasului negru către cer. Lui Chenzhen i se păreau admirabile sunetele acelea dulci, prelungi și egale ale urletelor, ca și cum sub razele argintii ale lunii un delfin își scosese vârful botului prelung de sub apă pentru a mișca ușor suprafața lină, pe care începeau să treacă cercuri după cercuri, răspândindu-se lin și egal de jur-împrejur. Chenzhen se lumină deodată, dându-și seama că gestul de a ridica botul atunci când urla era și pentru a face ca sunetul să călătorească și mai departe, pătrunzând în toate cele patru vânturi. Odată îndreptat vârful nasului spre cer, sunetul se putea propaga în mod egal, astfel încât toți oamenii din toate iurtele să-l poată auzi. Vaietul prelung al urletului lupului și nasul îndreptat spre cer sunt mijloace pe care lupii le-au instituit în urma experienței acumulate în războiul de supraviețuire din stepă. Evoluția lupului de stepă era completă, atât de izbutită, era o operă demnă de un astfel de animal-totem. Ba mai mult, și gura cornului din care călăreții stepei slobozeau tot felul de semnale era îndreptată spre cer. Tonalitatea prelungă a sunetului de corn și faptul că era îndreptat în sus se asemănau întru totul cu sunetul urletului de lup și cu direcția în care acesta era îndreptat. Oare întâmplător să fi fost așa? Pare-se că oamenii din zorii istoriei stepei studiaseră sunetul și gestica ce însoțea urletul lupului. Lupii i-au învățat pe oameni o sumedenie de lucruri.

Chenzhen era cuprins de frenezie din creștet până-n tălpi. În aceste condiții de nomadism primitiv, în inima stepei Mongoliei Interioare, nu prea mai fusese niciun om care să ajungă să atingă vreun lup, ascultându-i cu atenție urletele. Asculta cu luare aminte sunetul acela atât de clar: urletul lupului era fraged, dar rotund, și deși era același tânguit prelung dintotdeauna — „uuu-ooo, uuu-ooo“ —, nu purta în el nici urmă de jale. Ba din contră, puiul de lup era din cale-afară de vesel, nespus de bucuros pentru a fi reușit în sfârșit să scoată sunetul acela înalt și prelung, fiecare urlet fiind parcă mai înalt, mai prelung și

mai intens. Puiul era asemeni unui cântăreț care obținuse un mare succes încă din seara debutului și atât de entuziasmat, că nu-i mai venea să facă plecăciunea cuvenită și să părăsească scena.

E drept că în ultimele săptămâni lupul făcuse deseori lucruri care îl uimiseră pe Chenzhen, dar acum tânărul se simțea de-a dreptul zguduit. Nu reușise nimic încercând să învețe de la câini, ascultase însă lupii și pricepuse imediat, astfel că, urlând, devenise lup în adevăratul sens al cuvântului. Să zicem însă că reușise să urle imitând sunetele haitei — cum rămâne însă cu gestul? În întunericul care cuprinsese pășunea, lupul n-ar fi avut cum să vadă cu ce gesturi își însoțesc lupii urletele. Și totuși, iată că învățase fără profesor, cum s-ar spune. Încercase din răsputeri să învețe să latre precum câinii, în schimb, pentru urletul de lup pare-se că avea în el o pregătire înnăscută. Și numai natura lui sălbatică putea fi responsabilă pentru aceasta. În sfârșit, lupul se întorsese dinspre rasa câinilor în propria lume, a lupilor. Și el, care până mai ieri trăise în anonimat, iată că peste noapte devenise celebru, căci de acum toată lumea trebuie să fi auzit de el. Lupul creștea și avea să fie un adevărat lup de stepă. Chenzhen se simțea profund răsplătit.

Odată cu urletele care erau tot mai bine articulate, tot mai răsunătoare, mai clare, inima lui Chenzhen era parcă ținută strâns în gheara lupului. Dacă gongul șterpelit nu-l mai poți face să răsune[1], iată că lupul șterpelit, crescut pe furiș, se dădea singur în spectacol, răsunând sus și tare, de teamă că oamenii, câinii sau lupii din stepă nici n-ar ști că există. Chenzhen murmura amărât, ca pentru sine: „Micul meu strămoș, dacă ai ști tu câți oameni și câți câini te-ar vrea mort în clipa asta. Câte lupoaice nu și-ar dori să te fure și să te ducă acasă. Tu ți-ai săpat vizuină ca să te ascunzi de oameni și stăteai acolo pitit, să nu te vadă nimeni, acum însă te-ai apucat să urli. Oare astfel nu ți-ai zădărnicit munca de până acum? Nu cumva făcând astfel ți-ai pus singur capăt vieții?" Chenzhen se mai gândi puțin și deodată își dădu seama că lupului nu-i prea păsa că-și risca viața, că se punea în pericol urlând astfel, pentru că, de fapt, își chema mama și tatăl să vină să-l scape. După ce slobozise sunete în graiul neamului din care făcea parte,

[1] Vechi proverb chinezesc.

ajunsese și la conștiința de sine: nu este un cățel care latră, ci e unul dintre lupii aceia care trec ca niște umbre întunecate peste stepă, urlând cu putere.

Strigătul sălbăticiei se auzea cu sălbăticie, căci lupul aparținea sălbăticiei. Pe Chenzhen îl trecuse o sudoare rece, simțind apăsarea uriașă care venea dinspre haita lupilor și cea a oamenilor.

Puiul își adună la un moment dat toate puterile pentru a slobozi cel mai puternic urlet de până atunci.

La început, oamenii și câinii de pe pășune, și nici chiar lupii aflați la mare depărtare, nu avuseseră vreo reacție la urletele lupului, căci poate îi luase prin surprindere pe toți. În toată acea vânzoleală, tot lupii reacționaseră primii: când lupul ajunse la al treilea sau al patrulea urlet, toate celelalte ce veneau din cele trei părți conteniră, niciunul nu mai scoase vreun sunet, ba chiar unii nici nu apucară să-și termine urletul, rămânând suspendați doar cu „uuu...", oprindu-se brusc, înghițindu-și strigătul. Chenzhen se gândea că toți lupii mari ai stepei, căpeteniile, bătrânii, lupoaicele haitei erau surprinși să audă urlete de lup venind dinspre tabăra oamenilor. Își imagina cât de surprinși trebuie să fi fost lupii, care poate se gândeau: „Nu cumva lupul tânăr care se aude o fi intrat fără autorizație în tabără?" Nu, nu se putea, căci, conform obiceiului, dacă vreun lup intra din greșeală în tabără, câinii iurtelor îl sfâșiau pe loc. Dar atunci, de ce nu se auzea cum schelălăie de durere? Ba din contră, părea că stă liniștit și în siguranță, cântându-și fericit aria până la capăt.

Poate că, de fapt, nici nu era un lup, ci vreun câine care învățase să urle ca lupii. Chenzhen încerca să facă deducții în sensul logicii lupilor. Însă nu se poate ca lupii cei mari să mai fi auzit vreodată un câine imitând atât de bine urletul unic al lupilor. Atunci să fi fost vorba de un lup crescut de oameni? Dar în stepă din vechi timpuri până în ziua de azi nu s-a pomenit decât de lupi care să crească oameni, nicidecum de oameni care să ia la iurtă vreun lup. Și hai să zicem că, într-adevăr, e careva care a luat un pui de lup să-l crească. Dar oare din a cui vizuină fusese furat? Primăvara aceasta mulți oameni au venit cu câinii să șterpelească puii de lup de prin vizuini, dar pe atunci puii nu puteau urla, așa că acum mamele lor nu-i mai puteau recunoaște.

Cu siguranță că toată haita de lupi se afla acum într-o mare confuzie, neștiind ce să mai înțeleagă. Parcă-i și vedea cum stau în cumpănă, neștiind ce să facă și fără să poată scoate un sunet. Mai devreme sau mai târziu, lupii își vor da seama că e vorba de un lup adevărat. În inimile acelor lupoaice care-și pierduseră copiii astă-primăvară mai mult ca sigur că se aprinsese, precum focurile iuți din stepă, o scânteie de speranță că și-ar putea găsi puiul viu. Dorința de a se da în vileag, ce izbucnise deodată în inima lupului, făcu astfel încât lucrul care-l îngrijora cel mai mult pe Chenzhen să se întâmple chiar acolo, înaintea ochilor lui.

Cea de-a doua reacție pe care urletele puiului o declanșaseră pe pășune veni din partea câinilor. Dulăii care tocmai se așezaseră să se odihnească, auzind urletele acelea de lup ce veneau chiar din interiorul taberei, fură serios alarmați. Căci se gândiră că, profitând de oboseala oamenilor și a câinilor, lupii au dat iama în vreo turmă de oi, drept care se adunară și începură să latre furioși, nemulțumiți de propria delăsare, adunându-și toate puterile pentru a slobozi cele mai furioase și mai dezlănțuite lătrături de care fuseseră capabili în această noapte, zguduind din temelii cerul care stătea să se lumineze de ziuă. Haita de câini se pregătea pentru o luptă pe viață și pe moarte, alarmându-și pentru aceasta stăpânii, așa încât, atunci când lupii vor trece la atac, ei să vină degrabă cu pușțile să-i înfrunte.

Reacția cea mai târzie aparținu oamenilor, căci majoritatea femeilor care făcuseră de pază peste noapte adormiseră frânte de oboseală, fără ca măcar să audă urletele lupului. Fuseseră trezite mai degrabă de lătrăturile extrem de neobișnuite și de furioase ale câinilor. Vocile ascuțite, teribile ale femeilor din apropiere sau din depărtare se făcură din nou auzite, în vreme ce nenumărate raze de lanternă măturau din nou văzduhul și panta muntelui. Nimănui nu-i trecuse prin cap că lupii ar putea ataca înainte de invazia cumplită a roiurilor de țânțari.

Pe Chenzhen îl înnebuneau de frică valurile acelea de vuiete venite dinspre toți câinii taberei. O căutase cu lumânarea. Nu avea idee cum va putea face față acuzațiilor întregii brigăzi odată ce se va lumina de ziuă. Se temea cu adevărat că de data asta se va trezi cu un grup de ciobani care îl vor trimite pe lup direct la Tengri. Puiul însă o ținea

pe-a lui, tot într-un urlet, vesel de parcă ar fi fost la petrecerea de majorat. Nici prin cap nu-i trecea să se oprească. Doar bău puțină apă să-și mai ude gâtlejul și o luă de la capăt, plin de entuziasm. Cerul începea să se descotorosească de bezna adâncă, femeile care nu stătuseră în tura de noapte aveau să se trezească în curând, să mulgă. Atunci Chenzhen luă puiul în brațe, străduindu-se să-l țină cu mâna de botul lui cel lung, numai să-l facă să tacă odată. Însă puiul putea să sufere o asemenea batjocură? Începu să se zbată din toate puterile, ca să scape. Puiul ajunsese la jumătate din statura unui lup matur, dar Chenzhen nu se gândise că a căpătat o putere atât de mare — pur și simplu nu reușea să-l țină locului cu o singură mână, dar nici să-i dea drumul să deschidă gura nu-i venea, căci, cum ar fi făcut asta, lupul l-ar fi mușcat cu siguranță.

Lupul opunea o rezistență fantastică, era în stare foarte bine să se întoarcă împotriva prietenului său, iar ochii îi scăpărau de dorințe ucigașe, cele două pupile negre aducând mai degrabă cu două vârfuri de săgeată gata să-i străpungă privirile lui Chenzhen. Cum nu-și putea scoate botul din strânsoarea mâinii lui Chenzhen, începu să dea frenetic din labe, zgâriind și apucând orbește, sfâșiindu-i hainele lui Chenzhen și lăsându-i pe dosul palmei și pe braț câteva zgârieturi sângerânde. De durere, Chenzhen începu să-l strige pe Yangke. Ușa se deschise și acesta apăru desculț, repezindu-se spre el. Fu nevoie ca amândoi să-și adune toate puterile, abia așa reușiră să pună lupul la pământ. Gâfâind nevoie mare, lupul dădea din labe atât de tare, încât făcu două gropi în nisip.

Din brațul lui Chenzhen curgea sânge. Cei doi numărară apoi la unison — „unu, doi, trei" — și-i dădură drumul lupului, sărind imediat din cercul lui. Dar lupul nu se putea lăsa păgubaș: se repezi ca scos din minți, dar lanțul îl ținu locului și nu mai putu face niciun pas înainte. Yangke se duse val-vârtej în iurtă și scoase din trusa medicală fașă și pudră de Yunnan[1], cu care-l doftorici și-l bandajă pe Chenzhen. Gao Jianzhong fu și el trezit de zgomote, așa că se sculă și ieși afară, începând să înjure nervos:

---

[1] Yunnan Baiyao — pudră medicinală tradițională, de culoare albă, folosită pentru răni, arsuri etc.

— A, lupii ăştia, toţi sunt nişte nenorociţi nerecunoscători. L-ai îngrijit în fiecare zi ca pe părintele tău, în schimb, el te-a muşcat. Dacă voi nu faceţi nimic, o să fac eu! Stai numai puţin, că-i vin de hac!

Dar Chenzhen dădu repede din mână şi spuse:

— Nu, nu, de data asta nu e vina lui. Eu l-am ţinut de bot, normal că s-a enervat!

Cerul începea să se lumineze treptat, dar mânia lupului nu se diminuase defel. Sărea încoace şi-ncolo fără astâmpăr, gâfâia de nu mai ştia de el, apoi se aşeza iarăşi pe linia cercului şi, privind nerăbdător spre cer, începu din nou să urle prelung. Nu se gândise însă că, neavând antrenament, după lupta aceea nu mai era în stare să-şi regăsească vocea, iar urletul pur şi simplu nu mai ieşea. Se concentră puţin, ţinându-şi respiraţia, dar tot nu reuşi să scoată mai mult decât nişte lătrături şi urlete în felul lui ciudat. Erlang dădea bucuros din coadă, cei trei oameni se bucurară şi ei, numai puiul de lup era mânios de ruşinea lui şi chiar începu să-şi arate colţii, mârâind către mentorul său, Erlang.

Chenzhen spuse îngrijorat:

— Lupul poate să urle, exact ca toţi ceilalţi lupi. Poate că l-au auzit toţi oamenii din tabără. Ce ne facem? De data asta e necaz mare.

Gao Jianzhong insistă:

— Omoară-l repede, altfel de aci încolo haitele de lupi vor veni în fiecare noapte în jurul stânelor urlând, o sută şi ceva de câini vor începe şi ei să latre. O să mai doarmă vreunul dintre cei care nu sunt în tura de noapte? Dacă se întâmplă să mai şi dispară vreo oaie, o vei încasa rău de tot.

Dar Yangke spuse:

— Nu se poate să-l omorâm! Mai bine să-i dăm drumul, zicem că a scăpat din lanţ şi a fugit.

Dar Chenzhen spuse scrâşnind din dinţi:

— Nici nu-l omorâm, nici nu-i dăm drumul! Şi n-am să renunţ, fiecare zi e una câştigată. Dacă e să-l lăsăm în libertate, oricum n-o putem face acum. Peste tot, lângă orice iurtă şi baracă sunt câinii oamenilor. Dacă-i dăm drumul, câinii se vor lua după el şi-l vor sfâşia. Zilele astea ieşi tu în fiecare zi cu oile, iar eu voi face de pază noaptea, iar ziua am să-l apăr pe el.

Yangke zise:

— Fie și așa. Dar dacă se dă sentința finală în tabără, nu mai e nimic de făcut, așa că mai bine am face să-i dăm drumul imediat, să-l ducem undeva departe, unde nu sunt câini, și să-l lăsăm acolo.

Dar Gao Jianzhong pufni și spuse:

— Voi doi nu vă gândiți decât la lucruri frumoase. Bine, mai stați puțin, imediat vor veni stăvarii să vă bată la ușă. Din cauza gălăgiei pe care a făcut-o n-am închis un ochi toată noaptea, iar acum mă doare capul de-mi vine să mor. Și tot vreau să-i pun capăt zilelor!

Nici nu-și terminară ceaiul și gustarea de dimineață, că de afară se și auzi zgomot de copite. Chenzhen și Yangke ieșiră repede pe ușă, speriați. Uliji și Bilge ajunseseră înaintea lor, dar, fără să descalece, dădură ocol iurtei în căutarea puiului de lup. Abia la a doua raită văzură lanțul cu care era legat lupul ce se vârâse în vizuina lui. Bătrânul descălecă, își întinse gâtul să privească și zise:

— De-aia nu-l găseam, că era ascuns aici.

Yangke și Chenzhen prinseră caii de căpăstru și-i legară degrabă de roata carului. Nu scoteau un sunet, așteptând înfrigurați verdictul.

Uliji și Bilge se așezară pe vine undeva lângă cercul lupului, privind înăuntrul vizuinii. Lupul stătea acolo întins pe o parte, deranjat de prezența unor străini, pe care începu să-i mârâie amenințător, privindu-i cu ură.

Moșul spuse:

— Ia te uită ce mare a crescut puișorul ăsta, mai mare chiar decât cei crescuți în sălbăticie!

Apoi întoarse capul și-i spuse lui Chenzhen:

— Dar știu că l-ai alintat și te-ai gândit să-i sapi și vizuină răcoroasă. Păi mă gândisem și eu că dacă-l ții legat în lanț sub soarele ăsta dogoritor nici nu mai e nevoie să vină cineva să-l ucidă, că moare el singur de arșiță.

Dar Chenzhen spuse grijuliu:

— Taică, nu eu i-am săpat vizuina, el singur și-a făcut-o. Mai avea puțin și murea de arșiță în ziua aceea. Toată ziua n-a făcut decât să se foiască de colo-colo. Abia așa i-a venit ideea asta.

Privirea bătrânului se umplu de uimire. Se întoarse și se uită la lup. După o vreme, spuse:

— Cum, să-și sape el o vizuină fără să-l învețe mama lui? Poate Tengri n-a vrut să-l lase să moară.

Uliji zise:

— Lupul are cap, nu glumă: e mai tare ca un câine, ba chiar în multe privințe e mai isteț decât omul.

Lui Chenzhen îi bătea inima să-i spargă pieptul. Răsuflă adânc și zise:

— Și eu... și eu am rămas uimit: cum poate un lup așa de mic să știe așa de multe? Când l-am luat noi, nici nu deschisese ochii, nici măcar mama nu și-o văzuse.

Bătrânul spuse:

— Lupul se naște inteligent. Și dacă n-a avut mamă să-l învețe, nu-l putea învăța Tengri? Azi-noapte, când s-a apucat să urle, l-ai văzut cum își ridica botul spre cer? Niciun alt animal din stepă — oi, vite, cai, câini, vulpi, marmote, gazele — nu își ridică botul spre cer când începe să strige — numai lupul face asta. Și de ce? Păi nu ți-am mai spus că lupul este copilul preferat al lui Tengri? Lupul, în stepă, cum dă de vreun necaz, imediat ridică botul și urlă către cer, cerându-i ajutor lui Tengri. Și tot ce știe a fost cerut de la Tengri, căci lupul a știut de mult „să ceară instrucțiuni dimineața și seara să dea raportul". Când dau de vreun necaz, oamenii își ridică și ei privirile, rugându-i-se lui Tengri. Dintre toate ființele stepei, numai lupul și omul îl venerează pe Tengri.

Bătrânul văzu cum privirea lupului se îmblânzi, apoi spuse:

— Respectul omului față de Tengri tot de la lup a fost învățat. Încă nici nu veniseră mongolii în stepă, când lupii își ridicau capetele către Tengri, zi de zi și noapte de noapte, urlând prelung. Trăind în neprielnicia vieții din stepă, inima lupului s-a făcut și ea mai dură, dar, uneori, noaptea, auzind vaietele lupilor, bătrânii se întristează și varsă lacrimi amare.

Chenzhen simți cum îi sunt zguduite inima și mintea. În lunga perioadă de când era aici, în stepa fără margini, chiar că numai lupii și oamenii se întorseseră către cer, unii urlând îndelung, alții rugându-se

în șoaptă. Viața oamenilor și a lupilor pe acest tărâm minunat, dar uscat este presărată cu neajunsuri. Ei nu pot scăpa de singurătate și de monotonie, așa că n-au încotro și deseori se roagă la Tengri. Privind dintr-o perspectivă științifică, faptul că lupii își înalță botul când urlă e pentru a-și propaga informațiile sonore cât mai departe, pe o arie cât mai largă, cât mai uniform cu putință. Sentimental vorbind însă, Chenzhen accepta mai degrabă explicația lui Bilge. Căci dacă viața nu s-ar întemeia și pe spirit, atunci ar deveni lipsită de orice speranță. Atunci îl podidiră lacrimile.

Bătrânul se întoarse către Chenzhen și-i spuse:

— Ia să-ți văd mâna. Lupul te-a zgâriat? Azi-noapte am văzut totul. Copile, tu crezi că eu am venit să ucid lupul, nu? E drept că azi de dimineață au apărut câțiva stăvari și ciobani care mi-au zis să vin să-ți zic cum stau lucrurile, să pună toată lumea să-l condamne la moarte. Eu și Uliji ne-am sfătuit și am hotărât că poți să-l crești mai departe, numai să fii cu ochii în patru. Of, chiar că n-am mai văzut chinez așa de înnebunit după lupi ca tine.

Chenzhen rămase mut câteva secunde, apoi întrebă surprins:

— Chiar mă lăsați să-l mai țin? Cum așa? Până și eu mă tem că va aduce numai pagube întregii tabere, iar dumitale, alte necazuri. Chiar mă gândeam să-i fac o botniță din cureluțe, măcar să nu mai urle.

Uliji spuse:

— Prea târziu. De acum lupoaicele știu că e un lup la iurtă și sunt sigur că la noapte vor veni înapoi, negreșit. Însă noi am pus iurtele foarte aproape una de cealaltă, așa că sunt mulți câini, mulți oameni, multe puști; lupii vor avea ceva de furcă. Mi-e teamă că mai târziu, când ne vom duce pe pășunea de toamnă și tabăra va fi mult mai răspândită, iurta voastră chiar va fi în pericol.

Dar Chenzhen spuse:

— Până atunci, cei trei cățelandri se vor face mari, așa că vom avea cinci dulăi vânjoși, la care se mai adaugă și acel câine ucigaș de lupi, Erlang. Când vom face de pază nopțile, vom sta și mai vigilenți, și apoi mai putem aprinde și câteva artificii. Nu ne temem de lupi.

Bătrânul spuse:

— Mai vedem până atunci.

Dar Chenzhen se neliniști și nu se putu abține să întrebe:

— Tăicuță, atâția oameni ți-au cerut să dai ordin să fie ucis lupul. Dumneata ce le-ai zis?

Bătrânul răspunse:

— Zilele astea haitele vin după mânji, așa că hergheliile suferă mari pagube. Dacă puiul de lup poate face haitele să vină încoace, atunci pagubele sunt ceva mai mici, iar stăvarii pot să respire și ei puțin. Așa, hergheliile nu mai sunt atât de grav păgubite.

Uliji îi spuse lui Chenzhen:

— Uite că a ieșit și ceva bun din faptul că te-ai apucat să crești un pui de lup: mai scade puțin și presiunea asupra stăvarilor... Orice ar fi, să nu cumva să-l lași pe lup să muște; nu-i de glumă. Acum câteva zile, un muncitor s-a dus noaptea să fure balegă de la o iurtă, iar câinii acelei familii l-au mușcat, și aproape că era să moară. L-am rugat pe Peng să mai ceară medicamente de la Direcția Pășunilor.

Bătrânul și Uliji încălecară și o luară în grabă spre herghelie. Sigur se întâmplase ceva pe acolo. Urmărind cele două trâmbe de praf galben, Chenzhen nu știa dacă în sufletul său trebuia să se simtă ușurat ori îngrijorat.

Capitolul 25

Mai înainte de a fi regatul Jin, acele locuri erau ale păstorilor nomazi, dar regele Cheng l-a numit pe fratele lui bun, Shu Yu, marchiz de Tang. Acesta rânduise ca în această prefectură Tang să se respecte, cum se spune, obiceiul locului (așa cum se arată în Zuo Zhuan — Al patrulea an al ducelui Ding*), adică să împartă pășunile după obiceiul veneticilor și nu să dea fiecăruia țarini, după legea din Zhou, precum în Lu Wei, unde se cultiva pământul. Mai apoi, fiul lui Shu Yu — Xie Fu — a schimbat numele ținutului aceluia în „Jin".*

Fan Wenlan, *Istoria Chinei pe scurt*

CHENZHEN LUĂ ȘI ULTIMELE DOUĂ BUCĂȚELE DE CARNE pe care le mai avea, mai puse și puțin seu de oaie, și astfel îi făcu lupului o supă groasă. Lupul mânca din ce în ce mai mult și nu se sătura nici cu o strachină plină de carne. Chenzhen intră abătut în iurtă, ca să mai aibă parte măcar de un ceas de somn, să mai prindă curaj și să se pregătească să înfrunte bătălia și mai primejdioasă a nopții următoare. Cam pe la prânz, se trezi la auzul unor zgomote, așa că ieși val-vârtej din iurtă.

Zhang Jiyuan era călare pe un cal mare, care mai ducea ceva greu în spinare, dar când ajunse până pe locul gol dinaintea intrării în iurtă, văzu că pieptul calului era plin de sânge. Speriat și ezitant, calul nu îndrăznea să se apropie de car. Câinii veniră și ei degrabă, înconjurând oamenii și calul și dând violent din coadă. Chenzhen se frecă la ochi,

încă adormit, apoi tresări speriat: pe șaua calului era un mânz rănit. Atunci luă repede calul de căpăstru și-l legă bine. Mânzul avea dureri așa de mari, că tot zvâcnea din cap și din picioare, iar din cele câteva răni de pe grumaz încă îi curgea sânge, năclăind șaua și pieptul calului ce-l purta. Acesta se uita speriat, cu ochii holbați și fornăind din nările umflate, iar unul dintre picioarele din față îi tremura necontenit, în vreme ce cu celălalt bătea în pământ din când în când. Zhang Jiyuan stătuse pe partea din spate a calului, așa că îi era destul de greu să descalece, mai ales că se temea să nu cadă mânzul din șa și să ajungă sub copitele calului... Chenzhen apucă degrabă unul dintre picioarele mânzului, ca Zhang Jiyuan să poată pune piciorul drept în scară și să descalece cu grijă, lăsându-se ușor în jos.

Stând de-a stânga și de-a dreapta calului, cei doi ridicară mânzul, apoi îl puseră ușor pe pământ. Calul se întoarse brusc și, cu ochii măriți, privea plin de durere la micul mânz. Acesta nu mai putea să-și ridice capul. Cu ochii lui negri și frumoși privea rugător la cei doi oameni, nechezând subțire de durere, cu copita din față înfiptă în pământ, dar nereușind deloc să se ridice.

Chenzhen întrebă înfrigurat:

— Mai poate fi salvat?

Zhang Jiyuan îi spuse:

— S-a uitat Batu la răni și a zis că nu mai are ce să-i facă. Dar noi de multicel n-am mai mâncat carne, așa că zic să-l ucidem cât mai suflă. Șatsreng tocmai ce a dus la iurta lui Bilge un mânz sfârșiat.

Chenzhen simți că inima începe să-i bubuie. Îi aduse lui Zhang Jiyuan un lighean cu apă să se spele pe mâini, apoi întrebă:

— Iar s-a întâmplat ceva la herghelie? Pierderi mari?

Zhang Jiyuan spuse deznădăjduit:

— Nu-mi mai aduce aminte. Ieri, cum s-a înserat, lupii au ucis doi mânji din herghelia mea și a lui Batu, iar pe un altul l-au rănit. Herghelia lui Șatsreng a pățit-o încă și mai rău: numai zilele astea i-au mâncat lupii cinci, șase mânji. Cât despre celelalte herghelii, încă nu știu, dar și ele trebuie să fi suferit pagube serioase. Toți șefii din brigadă sunt acum la herghelie.

Chenzhen îi spuse:

— Azi-noapte haita de lupi a înconjurat tabăra și a urlat fără încetare. Or, dacă toată haita era concentrată aici, cum au mai putut să meargă și la herghelii?

Zhang Jiyuan zise:

— Tocmai în asta constă tehnica lor militară: atac pe toate fronturile. Aici urlă, dar acolo atacă, acoperindu-se unii pe alții. Un astfel de atac simulat sporește șansele de reușită ale atacului principal. Cei care pot ataca o și fac, cei ce nu pot ataca distrag atenția inamicului, așa încât, dacă-și apără capul, să-și lase coada neapărată. Această provocare e mult mai grozavă decât concentrarea de forțe aflate în superioritate și nimicirea adversarilor unul câte unul.

Zhang Jiyuan se spălă pe mâini, apoi spuse din nou:

— Trebuie să ucid repede mânzul, altfel, dacă așteptăm să moară singur și nu i se varsă sângele, ci i se coagulează, carnea nu mai e bună.

Chenzhen spuse:

— Toată lumea zice că stăvarii au în ei spirit de lup, și nu se înșeală. Uite, tu gândești ca un stăvar: vorbești tot mai tare și ai ceva din forța plină de cruzime a călăreților mongoli de odinioară.

Chenzhen îi dădu lui Zhang Jiyuan cuțitul cu mâner de bronz.

— Tot tu trebuie să-l înjunghii. Eu, unul, nu pot ridica cuțitul asupra unui mânz atât de frumos.

Dar Zhang Jiyuan îi spuse:

— Mânzul acesta a fost ucis de lupi, nu a murit de mâna omului, așa că nu are nicio legătură cu cruzimea sau răutatea omenească... gata, dacă e să-l omor, îl omor. Dar să fim înțeleși, eu nu mă ocup decât cu înjunghierea, ce mai rămâne de făcut, adică să-i scot intestinele, să-l curăț, să-l tranșez, toate astea îți revin ție.

Chenzhen încuviință pe dată.

Zhang Jiyuan luă cuțitul, puse piciorul peste grumazul calului, îi țintui capul de pământ și, după obiceiul mongolilor, lăsă ochii mânzului să privească direct la Tengri. Apoi cuțitul se implântă în grumaz, tăindu-i carotida. Sângele nici nu mai țâșni, totuși începu să curgă. Zhang Jiyuan privi la mânz ca la o oaie înjunghiată, văzând cum se zbate puțin până ce nu mai suflă. Câinilor începură să le curgă balele. Dădeau din coadă, în timp ce cățeii se îngrămădiră acolo, lingând sângele de pe pământ. Și puiul de lup simțise mirosul de sânge și începuse

să se agite, trăgând cu putere de lanț, iar în ochii lui lacomi se aprinseră scăpărări ucigașe.

Zhang Jiyuan zise:

— Am mai ucis un mânz acum câteva zile, dar n-a curs atâta sânge ca la acesta. Eu și ceilalți stăvari am mâncat de două ori baozi* umplute cu carnea lui. Carnea de mânz e nemaipomenit de fragedă și de gustoasă, dar vara păstorii nu pot face din ea decât baozi. În atâtea mii de ani, au devenit o delicatesă a stepei.

Zhang Jiyuan își spălă mâinile de sânge, apoi se așeză pe tânjala căruțului de apă, privind la Chenzhen cum jupoaie mânzul.

Chenzhen tăie carnea fragedă a mânzului și spuse bucuros:

— Dar să știi că e destul de mare de statură mânzul ăsta, aproape cât un berbec mare, castrat. În luna care a trecut, mai aveam puțin și uitam ce gust are carnea. Oamenii ziceau că nu mai am mult până am să transform puiul de lup într-o oaie, că, dacă nu-i fac rost degrabă de ceva carne să mănânce, o să învețe să behăie ca oile.

Zhang Jiyuan zise:

— Mânzul a fost dintre cei care s-au născut devreme anul ăsta, iar părinții lui sunt mari de statură, așa că e normal ca și el să fie așa de mare. Dacă o să vă placă, peste câteva zile am să vă mai aduc unul. Vara este anotimpul în care au de suferit caii, așa e în fiecare an. În acest anotimp, când iepele de-abia fată, nici nu au cum să se apere. E perioada în care iepele tocmai trec de lăuzie, iar hergheliile se înmulțesc fiecare cu câte o sută patruzeci sau cincizeci de mânji. Iarba din Elun e bună, iepele au lapte din belșug, mânjii cresc foarte repede și sunt tare neastâmpărați și jucăuși, că armăsarii și iepele nici nu-i pot ține locului.

Chenzhen luă toporul și tăie părțile mușcate de lup, capul, pieptul și gâtul mânzului, apoi le puse pe butuc și le ciopârți în bucăți mici. Cei patru câini erau deja adunați ciopor în jurul lui Chenzhen și al mânzului, de nu mai putea arunca un ac între ei. Cinci dădeau din coadă de ziceai că-s mâțișori bătuți de vântul toamnei, numai Erlang își ținea coada drept în sus, ca o sabie de oștean, și privea fără să miște felul în care Chenzhen tăia carnea. Cum simți mirosul de sânge, puiul de lup, care aproape că uitase ce gust are carnea în ultimele câteva zile,

deveni agitat ca o furnică în tigaia încinsă și imediat începu să scoată lătrături ca ale câinilor.

După ce fură împărțite oasele și carnea, rămaseră trei bucăți mari și trei mici. Chenzhen îi dădu lui Erlang jumătate din cap și jumătate din piept, pe care acesta le luă în dinți și, dând tare din coadă, se duse sub car, la umbra răcoroasă, să le savureze. Gălbenuș, Yile și cei trei căței primiră și ei cuvenitele porții, apoi fugiră și ei la umbra carului sau a iurtei. După ce le împărți câinilor, Chenzhen alese câteva bucăți de piept și niște oase, le mărunți și le puse în strachina lupului, pe care o umplu mai mult de jumătate, apoi turnă sângele rămas în toracele mânzului peste carnea din strachină și începu să strige:

— Lupu' mic, lupu' mic, masa-i gata!

Lupul se îndreptă într-acolo.

De la atâta frecare, pielea de pe grumaz i se îngroșase și i se întărise, dar cum văzu carnea proaspătă cu sânge pe ea, începu să tragă precum o vită care urcă la deal carul plin cu butoaie cu apă, lăsând o dâră de bale. Chenzhen împinse iute strachina acolo, în cercul lupului, care se aruncă asupra ei ca un lup din sălbăticie asupra unui mânz viu, lui Chenzhen adresându-i doar rânjete de colți și mârâieli, numai ca să-l gonească de-acolo. Chenzhen se întoarse și continuă să scoată carnea de pe os, dar privea mai departe cu coada ochiului să vadă ce face lupul. Acesta băga în el, înghițind dumicații, atent însă la oameni și la ceilalți câini, încordat ca un arc, gata oricând să ia în colți carnea din strachină și să se ascundă cu ea în vizuină.

Chenzhen îl întrebă pe Zhang Jiyuan:

— Mongolii mănâncă organe de mânz?

Zhang Jiyuan spuse:

— Organe de mânz rănit de lupi mongolii nu mănâncă.

Chenzhen scoase mai întâi burta și intestinele mânzului și le aruncă lângă grămada de cenușă din sobă, ca să se ducă mai apoi câinii să le ia de acolo. Apoi aduse din iurtă două vase goale pentru carne în care puse inima, ficatul, plămânii și rinichii mânzului, le acoperi cu capace și le duse în iurtă, într-un loc mai întunecat și mai răcoros. Din ele avea să-i dea lupului la următoarea masă.

Chenzhen întrebă:

— Și cum, voi, stăvarii, n-aveți nicio soluție să prindeți lupii?

Zhang Jiyuan spuse:

— În curând se fac doi ani de când sunt stăvar și cred că, dintre toate turmele stepei, herghelиile sunt cele mai năpăstuite. Într-una sunt patru, cinci sute de cai, la care nu sunt repartizați decât doi stăvari — hai, și cu un student, trei —, dar tot nu ajung. Pentru ca doi, trei oameni să lucreze zi și noapte, se ajunge la situația în care un singur om să aibă grijă de herghelie de fiecare dată, unul ziua, unul noaptea. Cum să te poți descurca?

Chenzhen întrebă:

— Dar acum de ce nu se repartizează în plus niște stăvari pentru fiecare herghelie?

Zhang Jiyuan spuse:

— Stăvarii sunt ca niște „aviatori" ai stepei, intră în categoria celor cu muncă grea. Nu-i ușor să formezi un stăvar priceput, e nevoie de foarte mult timp. În stepă nu-și permite nimeni să lase o herghelie pe mâna unui stăvar neînvățat. Dacă nu se descurcă, poate pierde jumătate dintre cai într-un singur an. Apoi, meseria de stăvar e prea grea, prea obositoare și din cale-afară de primejdioasă. În nopțile de iarnă, pe viscol, temperaturile ajung și la minus treizeci, patruzeci de grade Celsius. Noaptea trebuie să înconjori herghelia neîncetat, și chiar îmbrăcat cu trei rânduri de cojoace poți să îngheți, să-ți degere degetele de la picioare și să rămâi fără ele. Vara, țânțarii pot suge tot sângele din oameni și din cai. Mulți păstori nici n-au făcut față mai mult de opt, zece ani: fie și-au schimbat meseria, fie s-au îmbolnăvit și au fost lăsați la vatră. Din cei patru stăvari aleși dintre studenții brigăzii, în numai doi ani, n-am mai rămas decât eu. Cel mai adesea, stăvarii din stepă sunt prea puțini — atunci, de unde să repartizezi mai mulți stăvari la fiecare herghelie? Apoi, herghelia e și foarte mobilă, viteza de deplasare e foarte mare. În stepă sunt multe iepe, mulți mânji, mulți cai castrați, aceștia sunt cam blegi, se sperie repede. Numai cât își face stăvarul un blid de mâncare în iurta lui, herghelia poate să fugă și să se facă nevăzută. Dacă ai pierdut herghelia, de cele mai multe ori trebuie să o cauți zile în șir, în care flămânzești de-a binelea. În aceste câteva zile, haitele de lupi pot să-și facă de cap și să ucidă câți mânji vor. Data trecută, stăvarul de la grupa a patra așa a pățit-o: calul s-a împiedicat, el a căzut și și-a spart capul, iar herghelia a fugit o noapte întreagă,

până a trecut dincolo de graniță. Direcția n-a reușit să-i oprească decât punând grănicerii pe urmele lor, și abia după vreo două, trei săptămâni au reușit să-i întoarcă. În tot acest răstimp, n-a fost niciun om să-i păzească, și așa au pierit mulți dintre ei.

Chenzhen întrebă:

— Având în vedere relațiile atât de tensionate între cele două țări, de ce nu sunt închiși undeva caii?

Zhang Jiyuan spuse:

— Asta nu prea se poate. Cele două țări au făcut o înțelegere: se trimite la punctele de frontieră un raport cu semnalmentele exacte ale herghelie care a trecut granița, cu momentul, locul și numărul cailor, mai ales cu numărul și culorile armăsarilor. Numai așa pot fi trimiși oameni care să-i aducă, iar noi facem la fel. Dacă în drumul ei herghelia este atacată de lupi, dacă sunt uciși cai, grănicerii de ambele părți nu mai au nicio responsabilitate. Odată, s-au raportat o sută douăzeci de cai, dar oamenii trimiși de noi nu s-au întors, după două zile, decât cu nouăzeci. Stăvarii spun că aceia pe care nu i-au mai găsit trebuie să fi fost mâncați de lupi.

Chenzhen profită de ocazie să întrebe:

— Eu n-am înțeles niciodată de ce trebuie să fugă caii în asemenea hal, punându-și viața în pericol?

Zhang Jiyuan spuse:

— Sunt mai multe motive. Iarna, pentru că e frig, și ca să se mai încălzească o iau la fugă; primăvara, pentru că trebuie să năpârlească, iar pentru asta e nevoie să transpire; toamna, mai intră și ei pe pajiștile cu iarbă bună ale vitelor și oilor, dar la urmă trebuie să o ia la goană. Însă cel mai mult aleargă pentru a scăpa din ghearele lupilor, așadar, în toate cele patru anotimpuri aleargă pentru a-și salva viața. Herghelia are o mobilitate foarte mare, câinii nu pot ține pasul în ea. Apoi, când se lasă noaptea, stăvarii n-au câini care să-i ajute, și rămâne un singur om care să aibă în grijă atâția cai fricoși. Cum s-o mai scoată la capăt? În nopțile fără lună, lupii dau adesea iama în herghelie. Dacă nu sunt prea mulți lupi, stăvarii se descurcă să apere herghelia doar cu armăsari, dar dacă sunt mulți lupi și herghelia se sperie, luând-o la fugă precum pământul care alunecă la vale, atunci stăvarii și armăsarii chiar că nu mai au ce să facă.

Zhang Jiyuan spuse, apoi, mai departe:

— Acum înțeleg cum de puteau caii lui Genghis-Han să alerge atât de repede, parcurgând distanțe incredibile zi de zi. Herghelia e obligată de lupi zi de zi, noapte de noapte, să se învețe cu fuga, cu distanțele mari, să aibă forță și rezistență. În herghelie fiind, am văzut de nenumărate ori cum se dă lupta pentru supraviețuire între cai și lupi, care e crâncenă. În bezna nopții, haita de lupi se ține după cai să-i ucidă. O adevărată cruzime: îi urmăresc fără încetare, îi atacă fără milă, fug de parcă zboară, îi hărțuiesc neîncetat, nu-i lasă nici măcar o clipă să-și tragă suflarea. Și atunci, caii bătrâni, cei bolnavi, cei mici, iepele însărcinate și mânjii, cum rămân mai în urma herghelii, îndată sunt împresurați de lupi și sfâșiați. Tu n-ai văzut cât de îngroziți își caută caii scăpare din colții lupilor, plini de spume la gură, asudați din cap până-n picioare. Unii cai pur și simplu ajung la ultima picătură de vlagă, fac ultimul pas pe care-l mai pot face și se prăbușesc la pământ fără suflare, murind de atâta alergătură. Aceia dintre cai care aleargă cel mai iute măcar mai pot să se oprească o clipă, să-și tragă sufletul, să mai ia o gură de iarbă. Când sunt morți de foame, se mulțumesc cu orice fel de verdeață, până și cu trestia uscată; morți de sete, se adapă cu ce le vine la îndemână, nu contează dacă e apă murdară, spurcată, adunată în bălți stătute și amestecată cu scursori de la vite, beau orice. Forța și rezistența cailor mongoli, puterea de digestie, rezistența la boli, la frig și la arșiță sunt inegalabile. Însă numai stăvarii știu că toate aceste calități ale cailor sunt formate tocmai datorită agilității și cruzimii haitelor de lupi din stepă...

Chenzhen fu cuprins de fascinație. Luă toată carnea și ciolanele mânzului și le duse în iurtă, iar pielea i-o puse la uscat pe acoperiș, după care spuse:

— De un an și ceva de când ești stăvar, ai devenit un adevărat specialist. Lucrurile acestea pe care le spui sunt foarte interesante. Dar e cam cald afară, hai să intrăm în iurtă; tu numai să-mi povestești, că de gătit mă ocup eu.

Cei doi intrară în iurtă, iar Chenzhen începu să curețe legumele, să frământe aluatul, să toace umplutura și să o prăjească în sosul de huajiao, pregătindu-se să prepare acele baozi cu cocă necrescută pe care le mănâncă de obicei mongolii.

Zhang Jiyuan bău un bol de ceai rece și spuse:

— Ca stăvar, m-am gândit zilele astea la tot felul de probleme de-ale cailor. Și mă gândeam cum lupii au dus la apariția celor mai încercați cai din toată lumea, dar și la nașterea hunilor, turcilor și a vitejilor călăreți mongoli care au zguduit lumea din temelii. Caii din rase precum hanxue, yili, caii arabi, dunhe[1] și așa mai departe sunt renumiți în lumea întreagă. Cum se face însă că acei călăreți din vestul și centrul Asiei, din Rusia sau din Arabia sau teutonii din Europa au căzut înfrânți în fața călăreților mongoli? Aceștia au năvălit spre apus și au ajuns la porțile Poloniei, Ungariei, Austriei sau Egiptului. Hunii au măturat întreaga Europă, ajungând până la Orléans, în Franța de azi. A mai fost vreun neam pe lumea asta care să fi avut cai de război cu o asemenea forță și rezistență?

Chenzhen interveni și spuse:

— În cărțile de istorie scrie că în străvechea stepă mongolă erau puțini oameni, dar cai mulți, iar din caii răniți se făcea mâncare pentru oșteni, că atunci când flămânzeau mâncau carne de cal, iar când însetau se săturau cu sângele lor. Așa, nu mai aveau nevoie de aprovizionare.

Zhang Jiyuan dădu din cap, râzând:

— Așa-i. Îmi aduc aminte că ai spus odată că din vremea neamurilor străvechi quanrong, huni, xianbei, turci, până la mongolii de azi, toate neamurile care au trăit și s-au războit cândva în stepă au înțeles misterul profund al lupilor și valoarea lor. Eu îmi dau seama tot mai mult că așa e drept. Lupii stepei mongole le-au dat oamenilor de pe-aici un puternic spirit de luptător, o extraordinară pricepere într-ale războiului și niște cai nemaipomeniți. Aceste trei lucruri care le dau superioritate în luptă sunt misterul și motivul pentru care acești oameni au putut zdruncina pământul.

Frământând cu putere aluatul, Chenzhen spuse:

— Caii care se pricep cel mai bine la lupte sunt formați de lupii mongoli. Descoperirea pe care ai făcut-o este extrem de importantă. Eu credeam că totemul lupului este responsabil de vitejia, curajul și cruzimea mongolilor și de înțelepciunea și priceperea lor într-ale războiului. Nu mă gândisem că lupii mai sunt și instructori militari,

---

[1] Rase de cai crescuți mai ales în nord-vestul Chinei.

pregătind pentru neamurile din spinarea calului asemenea armăsari de război, socotiți de prim rang în toată lumea. Cu niște cai mongoli de război atât de grozavi, caracterul și înțelepciunea mongolilor și-au dublat dintr-odată valoarea. Bravo, nu ai pierdut vremea în acest timp de când ești stăvar.

Zhang Jiyuan spuse râzând:

— Ei, m-a influențat și această fascinație a ta față de lupi. În acești doi ani, mi-ai spus atât de multe povestiri istorice din cărți, iar eu trebuia să-ți aduc în schimb povești adevărate.

Chenzhen râse și el și spuse:

— A meritat din plin acest schimb! Totuși, mai sunt câteva lucruri care îmi sunt neclare: în afară de urmărirea și de uciderea cailor și a mânjilor, ce alte metode mai folosesc lupii?

Zhang Jiyuan spuse:

— Metode ar fi multe. De câte ori herghelia ajunge în locuri cu iarbă înaltă sau cu un teren mai accidentat, eu sunt mult mai atent. Lupii se pot târî cu burta lipită de pământ precum șopârlele și nici nu trebuie să-și ridice capul ca să privească — numai după miros și auz își dau seama exact unde anume se află prada. De obicei, iepele își cheamă mânjii foarte încet, dar lupii își pot da seama după aceste sunete slabe cam pe unde s-ar afla mânjii aceia și se apropie ușor-ușor. Dacă nu este vreun armăsar prin preajmă, lupul se repede direct asupra mânzului și dintr-o mușcătură îi rupe beregata, apoi îl târăște într-un loc ferit și-l mănâncă. Însă dacă iapa sau armăsarul își dau seama, lupul n-are decât s-o rupă la fugă; oricum, turma nu ia trupul mânzului ucis de acolo, prin urmare, după ce caii ceilalți se îndepărtează, lupul se poate întoarce să-l mănânce. Unii lupi sunt nespus de vicleni și-i pot păcăli pe mânji: cum descoperă un mânz pe lângă turmă, dar cu iapa alături de el, se târăsc și se ascund în iarba înaltă din apropiere, apoi se întind pe spate, ferindu-și corpul, dar arătându-și picioarele, care sunt mai subțiri și pe care le leagănă ușor. De la depărtare, labele care se mișcă seamănă cu urechile lungi ale iepurilor sălbatici sau cu capul ițit al vreunui popândău ori al altui animal mai mic; oricum, numai cu vreun lup sau câine nu aduce. Mânzul care tocmai a venit pe lume este din fire foarte curios și, cum zărește o vietate mai

mică decât el, imediat se duce să vadă mai bine ce e acolo. Iapa nici nu mai are vreme să-l oprească: dintr-o mușcătură i-a și frânt gâtul.

Chenzhen spuse:

— Uneori mă gândesc foarte serios că lupul nu e un animal, ci o făptură supranaturală.

Zhang Jiyuan spuse:

— Așa-i, așa-i! Gândește-te, herghelia este foarte răspândită cât e lumină, iar stăvarul stă în mijlocul ei și tot nu-și poate da seama unde se mai întâmplă ceva. Dar cum vine noaptea, lupii sunt și mai îndrăzneți: pot să fure, să jefuiască, iar dacă nu merge așa, organizează câte un atac de mică anvergură. Armăsarii pot apăra iepele și mânjii în herghelie, în cerc, înghesuiți unii într-alții, războindu-se cu lupii mai încolo. În general, lupilor le e tare greu să dovedească o linie de apărare formată din zece, cincisprezece armăsari. Cei care nu se descurcă sunt oricum uciși sau răniți de copitele armăsarilor. Cu toate astea, dacă vremea e rea sau lupii sunt înnebuniți de foame, armăsarii nu mai au cum să le facă față, iar haita poate pătrunde în mijlocul hergheliei, ucigând mânjii. Până vara, puii de lup din haită se vor fi făcut mari și haita mănâncă mai mult, să prindă gazele și marmote nu mai poate, așa că începe să-și concentreze atacurile asupra hergheliei, pentru a prinde mânjii.

Chenzhen întrebă:

— Câți mânji se pierd în fiecare an?

Zhang Jiyuan se gândi puțin, apoi spuse:

— În turma asta, a mea și a lui Batu, anul trecut s-au născut o sută zece mânji. Până în vara asta au mai rămas doar vreo patruzeci, pe restul i-au ucis sau i-au mâncat lupii. Într-un an se pierd cam șaizeci la sută, dar dacă socotești toate cele patru herghelii ale brigăzii, este o pierdere destul de mică. Dintre toți mânjii născuți anul trecut, herghelia grupei a patra de păstori n-a mai rămas decât cu vreo zece, cincisprezece, astfel că pe tot anul au avut o pierdere de peste optzeci la sută. Eu l-am întrebat pe Uliji cam cât reprezintă mânjii uciși pentru toate hergheliile brigăzii și el mi-a spus că, în medie, pierderile sunt în jur de șaptezeci la sută.

Surprins, Chenzhen zise:

— Într-adevăr, e foarte ridicată mortalitatea la mânji. Nu-i de mirare că stăvarii îi urăsc pe lupi din tot sufletul!

Zhang Jiyuan spuse:

— Şi încă asta nu e tot! Nici atunci când calul ajunge la vârsta de doi ani nu se numeşte că a scăpat de primejdii, căci şi atunci este ţinta atacurilor haitelor. Numai după ce ajung la vârsta de trei ani încep să poată face faţă lupilor. În faţa haitelor numeroase sau a lupilor flămânzi, s-ar putea să nu prea aibă mare putere. Vezi şi tu câte greutăţi avem de înfruntat noi, stăvarii. Ne luptăm din toate puterile, ca sălbaticii, să răzbatem într-un an şi de-abia reuşim să păstrăm treizeci, patruzeci la sută din mânji, iar dacă suntem şi puţin neglijenţi, atunci tot anul trudim degeaba.

Chenzhen amuţi, apoi începu să întindă aluatul.

Zhang Jiyuan se spălă pe mâini şi îl ajută pe Chenzhen să împacheteze baozi. Zise:

— Însă oricât ar fi de greu şi de obositor, nu se poate fără lupi. Batu zice că, dacă n-ar exista haitele de lupi, calitatea cailor ar scădea foarte mult. Fără lupi, caii s-ar lenevi şi s-ar îngrăşa, n-ar fi în stare să alerge. Caii mongoli sunt cei mai mici de statură din toată lumea, dacă ar mai fi şi lipsiţi de putere şi de rezistenţă, nu ar mai valora nici doi bani şi nici în armată nu ar mai fi luaţi pentru cavalerie. Mai mult, dacă n-ar exista lupii, caii s-ar înmulţi foarte repede. Gândeşte-te, o herghelie se înmulţeşte cu o sută şi câteva zeci de cai în fiecare an. Să zicem că majoritatea mânjilor ar rămâne în viaţă — atunci, turma s-ar mări cu douăzeci, treizeci la sută pe an. Dacă mai adăugăm şi micuţele iepe care pot făta în fiecare an, atunci rata de creştere ar fi şi mai mare. Astfel, în trei, patru ani, herghelia s-ar dubla. În mod obişnuit, un cal poate fi vândut abia după ce împlineşte patru, cinci ani; atunci, majoritatea celor mai mici de atât trebuie hrăniţi. Dar herghelia distruge cel mai tare păşunile, după cum spune Uliji: în afară de popândăi şi de şoareci, caii sunt cei mai mari dăunători ai stepei. Caii mongoli mănâncă foarte mult; unul mănâncă într-un an cam cât câteva zeci sau chiar o sută de oi. Acum păstorii sunt foarte supăraţi când caii intră pe păşuni şi pasc iarba vitelor sau a oilor, aşa că, dacă nu ar fi controlată deschiderea noilor păşuni, în câţiva ani oile şi vitele n-ar mai găsi nimic de mâncare, iar stepa s-ar transforma treptat în deşert.

Chenzhen bătu cu sucitorul în masă și spuse:

— Cum ar veni, păstorii din stepă se folosesc de lupi pentru a se îngriji de planificarea înmulțirii cailor, controlând numărul acestora, dar în același timp atingând obiectivul ridicării și conservării calității cailor.

Zhang Jiyuan spuse:

— Desigur. Oamenii din stepă sunt specialiști în aplicarea dialecticii stepei, fiind maeștri mai ales în „doctrina căii de mijloc". Nu le place să meargă la extreme cum le place chinezilor și nu predică faptul că forțele revoluționare vor învinge forțele reacționare[1], ci taman invers. Oamenii stepei se pricep atât de bine să împace și să echilibreze paradoxurile prin ideea „a ucide două păsări cu o singură piatră".

Chenzhen spuse:

— Totuși, această împăcare a contrariilor se face prin violență. Primăvara, oamenii de pe-aici scot puii de lup de prin vizuini, câteva zeci o dată, și ucid o sută sau două sute de pui. Cu toate astea, nu-i prind pe toți; cum vine vara, haita ripostează și ucide mânjii, șaptezeci, optzeci la sută din ei. Dar tot nu vorbim de sută la sută. Prețul pentru această echilibrare este, de fapt, măsurat în șuvoaie de sânge, iar menținerea echilibrului se bazează pe pofta neostoită de război a mongolilor. Această cale de mijloc este mai conflictuală decât cea a chinezilor, dar și mai aproape de adevăr.

Zhang Jiyuan spuse:

— Cadrele care au venit acum din zonele agricole au dat o serie de ordine contradictorii pentru viața stepei, toate pentru a crește cantitatea, cantitatea și iar cantitatea. La urmă, o să reiasă că, astfel, s-au produs mai multe pierderi: lupi n-o să mai fie, de cai n-o să mai aibă nimeni nevoie, stepa Mongoliei Interioare se va transforma într-un deșert, vitele și oile vor pieri de foame, iar noi ne vom întoarce la Pekin.

Chenzhen spuse:

— În visurile tale, poate! Pekinul a căzut de nu știu câte ori în mâinile călăreților veniți din stepă de-a lungul istoriei, de nu știu câte ori

---

[1] Slogan care literalmente s-ar traduce „Vântul din răsărit covârșește vântul dinspre apus."

au făcut acolo cetate de scaun. Dacă nici măcar călăreților nu le-a putut sta împotrivă, cum va putea să se măsoare cu „pericolul galben" al nisipurilor, de miliarde de ori mai nimicitor?

Zhang Jiyuan spuse:

— Dacă pe aceia nu i-a putut stăvili, n-o să se descurce nici de data asta. Milioane și milioane de agricultori se agață cu dinții de viața lor, de fiecare brazdă de pământ și an de an se înmulțesc cu echivalentul populației dintr-un întreg județ. Dacă atâta amar de surplus de populație va fi să năvălească în stepă, cine-i va mai putea opri?

Chenzhen spuse cu un oftat:

— Chiar că nu-i va mai putea opri nimeni, și abia atunci o să-și facă și ei griji. Confucianismul chinez este un sistem care, în esență, susține relația dintre agricultori, împărați și micii fermieri. Împăratul este ca un agricultor foarte bogat, iar în popor, fiecare cap de familie este ca un împărat. „Împărații se tot schimbă, mâine va fi rândul nostru", „Apele râurilor pot purta o barcă, dar tot ele o pot răsturna." Cine nu se adaptează talazurilor oceanului nesfârșit al poporului se va trezi cu „barca răsturnată" și înghițit de ape. Dar din ograda țăranului se naște monarhia, nu republica. Astfel, vorba „Apele râurilor pot purta o barcă, dar tot ele o pot răsturna" se traduce: „Țăranii pot purta un rege, dar tot ei îl pot răsturna", iar lucrul pe care fie îl poartă, fie îl răstoarnă este împăratul. De mii de ani, chinezii cum s-au făcut prea numeroși, cum s-au revoltat, au început să omoare, și astfel numărul lor a mai scăzut. Apoi au schimbat împărații și și-au văzut mai departe de viața lor; astfel s-a învârtit roata istoriei. Chiar și în stadiile avansate ale civilizației agrare, nobilii și poporul sunt toți răsăriți din mijlocul ogorului, cu puterea unei spirale care străpunge înălțimea, dar de îndată ce trece de vârfurile munților începe, cu aceeași putere, să cadă amenințător, retezând ca o secerătoare mugurii noi ai ierbii ce abia încolțise...

Zhang Jiyuan încuviința legănându-și capul. Aduse balega uscată, aprinse focul sub oală, apoi puse baozi în coș pe aburi. Stând lângă soba de pământ, cei doi așteptau să se facă mâncarea, parcă mai dornici să stea de vorbă.

Chenzhen spuse:

— După cele spuse de tine, eu aș vrea să înțeleg un lucru: cum se face că neamul din spinarea calului nu și-a făcut totem din cal, ci tocmai pe dos, din aprigul vrăjmaș al calului, din lup? Aș dori mult să înțeleg. Căci această logică ciudată ascunde în ea logica stepelor. Deoarece caii sunt „studenții" oamenilor și deopotrivă ai lupilor stepei, atunci cum să ajungă obiect de venerație al maestrului un „studențaș"? Pe când lupul n-a ajuns niciodată să fie pus în frâu de oamenii din partea locului, ci niciun instinct și nicio calitate a sa n-au ajuns să fie deprinse întru totul de către om nici după mii de ani de învățătură. În realitate, lupul domnește peste tot ce este în stepă, așezat fiind în locul cel mai înalt de unde poate scruta toate complicatele întrepătrunderi.

Zhang Jiyuan spuse:

— Îmi pare atât de rău de neamurile quanrong și hun. Ce seminții extraordinare, al căror cult pentru totemul lupului a fost rânduit încă de timpuriu și s-a transmis mai târziu, până în ziua de azi, fără întrerupere.

Chenzhen spuse:

— Spiritualitatea totemului lupului este chiar mai veche decât cea confucianistă a chinezilor, având o continuitate și o vitalitate mai firească decât aceasta din urmă. În cadrul ideologiei confucianiste, idei precum aceea a „celor trei principii călăuzitoare și a celor cinci virtuți cardinale" au fost lăsate de mult în urmă, învechindu-se și putrezind, pe când sâmburele spiritului totemului lupului încă respiră, tânăr și plin de viață fiind, trăind mai departe în fiecare dintre neamurile cele mai avansate. Totemul lupului din stepa mongolă trebuie să fie cea mai prețioasă moștenire a întregii omeniri. Dacă și chinezii ar scobi în adâncul confucianismului și ar scoate afară tot ce e vechi și putrezit, iar în scorbura astfel săpată ar transplanta un singur altoi din totemul lupului, astfel încât să-l amestece cu ceva din pacifismul și grija pentru educație și studiu, apoi ar trece timp cât să se prindă, să remodeleze întregul chip al neamului, atunci și China ar mai avea o speranță. Din păcate însă, totemul lupului este un sistem spiritual care nu prea a fost consemnat în scrieri, căci punctul slab, vital al neamurilor stepei este această înapoiere culturală. Or, istoricii confucianiști chinezi, care au avut de-a face cu poporul stepei atâtea mii de ani, nu au considerat

cultura totemului lupului vrednică de pus în cronici, și mă tem că acei confucianiști care urau lupii din adâncul sufletului înadins au lăsat deoparte orice pomenire de acest gen în slovele cronicilor. Așa încât astăzi, dacă ne-am apuca să căutăm izvoare despre totemul lupului în toate aceste scrieri, ne-am asemăna acelora care caută acul în carul cu fân. Din sutele de cărți pe care le avem la noi, nu putem alege mai nimic, așadar, cu prima ocazie când mergem acasă trebuie să găsim un mod de a îndrepta cumva acest lucru.

Zhang Jiyuan mai aruncă în foc câteva bucăți de balegă, apoi spuse:

— Am eu o rubedenie care e un soi de șef pe la o fabrică de hârtie și acolo, în fabrică, sunt grămezi mari de cărți confiscate de prin casele oamenilor, care urmează să fie date la topitorie și din care muncitorii iau tot timpul ca să-și facă țigări. Iubitorii de cărți se duc însă la ei cu țigări ca să ia la schimb opere scrise de mari autori. Eu, ca stăvar, câștig șaptezeci și ceva de yuani pe lună, un salariu destul de mare, așa că-mi pot permite să cumpăr țigări să le dau la schimb pentru cărți. Însă de la formarea statului încoace, guvernul a încurajat și a premiat vânătoarea și exterminarea lupilor, așa că în stepă vânătorii de lupi mai au puțin și devin noii eroi. În curând, tinerii mongoli, mai ales ciobanii care au trecut și pe la școala elementară ori chiar prin gimnaziu, n-o să mai știe nici ei ce este acela totemul lupului. Spune și tu, atunci: la ce bun să studiem noi aceste lucruri?

Chenzhen dădu la o parte capacul de pe oală, apoi se întoarse și spuse:

— Adevăratul studiu științific nu poate răspunde la întrebarea de genul „La ce bun?", ci e motivat numai de curiozitate și pur interes. Și apoi, din moment ce ajungem să elucidăm acele probleme pe care în trecut le consideram de neînțeles, mai are rost să ne întrebăm „la ce bun"?

Baozi cu carne de mânz se scăldau în aburii care umpleau aerul din jur. Chenzhen îi întoarse să se mai răcească puțin, după care mușcă dintr-unul cu poftă, zicând:

— E bun, e foarte bun, aromat și fraged! Dacă o să mai dai peste vreun mânz rănit de lupi, neapărat să-l aduci acasă.

Zhang Jiyuan spuse:

— Vor și studenții de la celelalte trei iurte, o să le duc cu schimbul.

Chenzhen spuse:

— Bine, dar să-mi aduci partea aceea mușcată de lup, ca să-i dau puiului.

Cei doi dădură gata o tavă de baozi, apoi Chenzhen se ridică mulțumit și sătul, zicând:

— Nici nu mai știu a câta oară mănânc din hrana lupilor. Hai să mergem, să ne jucăm de-a „bătutul lupilor cu baozi cu carne".

După ce se răciră, fiecare luă câte unul și ieșiră vioi din iurtă, îndreptându-se către puiul de lup.

Chenzhen începu să strige:

— Lupu' mic, lupu' mic, masa-i gata.

Apoi cele două baozi loviră ușor capul și trupul lupului, care se sperie așa de tare, că își băgă coada între picioare și dispăru val-vârtej în vizuină. Gălbenuș și Yile veniră pe dată și șterpeliră cei doi baozi. Chenzhen și Yangke rămaseră uimiți preț de câteva clipe și abia apoi reacționară. Chenzhen spuse râzând:

— Dar proști mai suntem! Puiul n-a văzut și n-a gustat în viața lui baozi, de unde să ajungă și în lumea lor jocul de-a aruncatul cu baozi! Lupul e o ființă sălbatică — nici măcar eu, care l-am crescut, nu știu încă de ce poate fi în stare. Trebuie să fi crezut că acei baozi erau niște pietre cu care dăm în el. În ultimele zile, mulți copii mongoli, trecând pe-aici, au aruncat în el cu bulgări de pământ.

Zhang Jiyuan se duse râzând lângă vizuina lupului și zise:

— Dar puiului îi place să se joace, ia să-l iau eu puțin la smotocit.

Chenzhen însă spuse:

— Dacă e să cunoască pe cineva, puiul ne știe pe mine și pe Yangke. Numai pe noi ne lasă să-l luăm în brațe, altfel nici Gao Jianzhong n-are curaj să se ia cu el, că-l mușcă. Mai bine las-o baltă!

Zhang Jiyuan se aplecă, se apropie de gura vizuinii, strigă de câteva ori, apoi zise:

— Măi, lupușorule, nu uita că eu sunt cel care ți-a adus carnea de mânz. Acu', că te-ai săturat, nu mă mai cunoști?

Zhang Jiyuan îl mai strigă de câteva ori. Lupul mârâia, arătându-și colții și uitându-se fix la el, dar de ieșit nu ieșea afară. Însă nici nu se gândi bine să tragă de lanț și să-l scoată din vizuină, că lupul sări odată la el cu un vâjâit, deschizându-și gura să muște, iar Zhang Jiyuan se

dădu speriat înapoi, se împiedică și căzu. Chenzhen prinse repede puiul de gât și abia așa reuși să-l țină, apoi începu să-l mângâie pe creștet până ce se liniști. Zhang Jiyuan se scutură de nisip, apoi se ridică în picioare și cu fața zâmbitoare spuse:

— Bine, văd că e la fel de turbat ca orice lup din sălbăticie. N-ar fi avut niciun rost să-l crești ca pe un câine. Data viitoare când mai vin îi mai aduc niște carne de mânz.

Chenzhen îi mai povesti lui Zhang Jiyuan și despre toate belelele pe care le adusese puiul de lup cu urletele lui. Zhang dădu la schimb *Marea lupilor* pe *Istoria generală a lumii*, apoi îi spuse lui Chenzhen:

— Din experiența mea, în noaptea asta sigur va veni haita de lupi, așa că să fii cât se poate de vigilent, să nu care cumva să lași haita să ne ia puișorul de lup. Să fii cu ochii în patru, dacă vine haita și se repede în turma de oi, să aruncați niște artificii duble. Să mai verificați o dată legătura aceea pe care v-am dat-o eu data trecută — dacă s-a umezit, nu se mai aprinde.

Chenzhen zise:

— Le-a împachetat Yangke în hârtie cerată și le-a pus în lada cea mai de sus din iurtă, unde n-au cum să se umezească. Acum câteva zile, când s-a luat la harță cu veneticii, a aprins vreo trei, care au bubuit atât de tare, încât s-au zguduit cerul și pământul.

Acestea fiind zise, Zhang Jiyuan se întoarse degrabă la herghelie.

Capitolul 26

Chen Guang spuse: „...împăratului Wu [împăratul Wu din Han — n. a.] a învins cele patru triburi barbare yi din miazănoapte și a pus oștenii viteji și neînfricați să dea piept cu moartea și să umple tot regatul, apoi a mai cucerit noi teritorii și nimic nu i-a stat împotrivă. I-a convins pe oameni de binefacerile agriculturii... și aceștia și-au dat seama că era întru bunăstarea lor. Acest suveran era înclinat spre lucruri deosebite, iar cărturarii îi veneau în întâmpinare, lucru ce într-adevăr îl făcea puternic cât trei împărați, capabil să stăpânească peste toate cele patru vânturi...“

Chen Guang spuse: „...împăratul Xiao Wu [împăratul Wu din Han — n. a.] nu era prea diferit de Qin Shi Huangdi[1]*.“*

Sima Guang, *Îndrumar folositor în guvernare*

După cină, Bao Shungui veni de la iurta lui Bilge la cea a lui Chenzhen. Plin de vervă, le dădu lui Chenzhen și Yangke o lanternă care mergea cu șase baterii: o armă și o unealtă pe care numai niște stăvari încercați ar fi știut să o folosească. Bao Shungui ținu neapărat să le explice:

[1] Primul împărat din dinastia Qin, unificatorul Chinei antice.

— Dacă se apropie haita de turma de oi, imediat aprindeți lanterna asta mare și nici nu va mai trebui să aruncați artificii. Apoi puneți câinii să sară pe ei. Am dat de știre celor de la iurtele din apropierea voastră ca, imediat ce văd lumina aprinsă la voi, să năvălească toți cu câinii și să-i împresoare astfel pe lupi.

Apoi Bao Shungui râse și spuse:

— Nici prin cap nu mi-ar fi dat că îngrijirea unui pui de lup va avea asemenea beneficii. Dacă acum o să le atragă pe lupoaice și toată haita și reușim să mai ucidem vreo șapte, opt lupi, se poate spune că am mai înregistrat o victorie mare. Ei, dacă ne cad în mâini și numai vreo două lupoaice, tot izbândă se numește. Toți ciobanii spun că în noaptea asta negreșit vor veni lupoaicele, așa că vor să ordon uciderea puiului, să-i vadă pielea pusă în băț și hoitul aruncat pe munte, pentru ca lupoaicele să moară de jale. Dar eu nu am încuviințat. Ba le-am zis că mă tem că lupii nici n-o să mai vină, așa că e mai bine să folosim puiul pe post de momeală, unde altundeva ai mai găsi așa o ocazie? Lupii n-au decât să cadă în plasă de data asta. Dar voi să aveți grijă, că așa o lanternă mare poate să facă omul să nu mai vadă câteva minute bune. Cât despre lup, acestuia îi face și mai rău. Să aveți la îndemână și rângile, și cazmalele, în caz de ceva.

Chenzhen și Yangke încuviințară. Bao Shungui era grăbit să se ducă și la celelalte iurte să anunțe că este interzis cu desăvârșire să se tragă focuri de armă, ca nu cumva să-i sperie pe lupi ori să rănească vreun om sau animal, așa că plecă zorit.

Un astfel de atac în care lupii să fie momiți tot de un lup nu se mai văzuse pe această pășune, și, deși consecințele nu puteau fi întrezărite, adăuga puțină sare și piper la slujba plictisitoare a păstoritului. Câțiva ciobani, ciurdari și stăvari care urau lupul de moarte și care pentru asta nici nu prea mai călcaseră pe la ei în ultimul timp, găsiseră totuși necesar să le facă o vizită de data asta, să se intereseze îndeaproape de situație, să afle care erau dispunerea și terenul, arătându-se foarte interesați de acest fel de vânătoare de care nicicând nu mai auziseră. Un cioban spuse:

— Lupoaica își apără puii cel mai mult. Dacă știu că este un pui de lup aici, negreșit vor veni să încerce să-l ia, și cel mai bine ar fi să vină

câteva lupoaice în fiecare noapte; așa putem prinde în fiecare noapte câteva.

Dar un stăvar spuse:

— Dacă a încasat-o o dată, a doua oară nu se mai întâmplă așa ceva.

Un alt cioban zise:

— Și dacă vine o haită mare să atace cu înverșunare, ce ne facem?

Atunci stăvarul răspunse:

— Oricât de mulți ar fi lupii, tot nu sunt câți câini avem. Dacă ceva nu e în regulă, se năpustesc oamenii cu câinii, luminează cu lanternele, trag cu pușca, văd ei...

După ce plecară toți, Chenzhen și Yangke se așezară covârșiți de îngrijorare pe pâslă, nu departe de sălașul lupului, plini de remușcări. Yangke zise:

— Dacă le iese treaba cu momirea și uciderea lupoaicelor, atunci ar fi o mârșăvie fără margini. Nu-i de ajuns că li s-au furat toți puii din vizuină, dar mai trebuie să fie și duse de nas și chiar ucise din cauza iubirii lor de mamă. Noi doi vom avea pentru ce ne pocăi după aceea o viață întreagă.

Plecându-și capul, Chenzhen spuse:

— Acum am început și eu să mă îndoiesc de mine însumi, nici eu nu mai știu dacă a fost bine sau rău că am luat acest pui să-l cresc. Numai pentru a lua puiul acesta a trebuit să piară alți șase, iar de-aici încolo cine știe câți vor mai muri... Dar de acum nu mai pot da înapoi, căci de multe ori un experiment științific necesită metode de măcelar. Nici lui taica Bilge nu-i e ușor să ducă în spinare stepa asta. Povara pe care o poartă e mult prea mare: pe de-o parte, trebuie să se lovească de nenorocirea animalelor care sunt ucise de lupi, pe de altă parte, e nevoit să sufere durerea de a merge necontenit la vânătoare de lupi, și toate acestea se lasă cu vărsare de sânge. Însă pentru stepă și oamenii ei, el nu poate decât să facă tot ce-i stă în putință pentru a păstra cu mână de fier diversele legături dintre lucruri și echilibrul acestora. De-aș putea să-l rog pe Tengri însuși să le prevină pe lupoaice să nu cumva să vină aici în noaptea asta, și nici mâine, să nu muște momeala, să-mi mai dea puțin răgaz până ce crește lupul mare... și atunci vom merge amândoi să-l lăsăm chiar lângă mama lui.

Înainte de miezul nopții, Bilge mai veni o dată ca să verifice pregătirile pe care Chenzhen și Yangke le făcuseră în caz de atac. Bătrânul se așeză lângă ei trăgând tăcut din lulea. După ce o termină pe a doua, le spuse cu o voce scăzută, consolându-i parcă pe cei doi studenți, dar și pe sine:

— Zilele astea vor ieși țânțarii, și atunci caii vor avea mult de furcă cu lupii. Dacă ne mai ucid câțiva, atunci nu mai rămân prea mulți mânji de anul ăsta. Vezi, nici Tengri nu stă cu mâinile în sân.

Yangke întrebă:

— Tăicuță, dumneata ce crezi: vin lupoaicele la noapte sau nu?

Bătrânul răspunse:

— Greu de spus, dar să atragi lupii cu un pui pe care l-ai luat să-l crești, eu așa ceva n-am mai făcut, și mi-s om bătrân. Și nici n-am mai auzit măcar. Ce crezi, putea sta șeful Bao fără să ne cheme pe toți să încercuim lupii momiți de puiul de lup, când au fost uciși atâția mânji? Puteau șeful Bao și alți câțiva stăvari să rateze ocazia să se răcorească puțin, ucigând câțiva lupi?

Apoi bătrânul plecă. Tabăra se cufundă în tăcere. Nu se mai auzea decât ronțăitul oilor și, din când în când, plesnetul din urechi cu care se apărau oile mari de țânțari. Primul val de țânțari își făcuse apariția în pășuni, dar acesta nu era decât un divizion mic, de cercetare, nu se pusese încă la cale ofensiva aeriană cea mai cruntă.

Cei doi mai sporovăiră o vreme, după care mai traseră câte un pui de somn, făcând de veghe cu rândul. Chenzhen adormi primul. Yangke se uită la ceasul fosforescent de la mână, apoi luă lanterna și cercetă atent în jur, având pe după gât geanta cu jumătate din legătura de artificii, pregătit să facă față oricărei situații.

Puiul de lup, sătul de carnea mânzului, se tolănise încă dinainte de a se întuneca în partea de nord-vest a cercului său, întinzând lanțul, lungindu-și gâtul, cu urechile ciulite, ascultând netulburat și nemișcat, așteptând încordat sunetele pe care își dorea atât de mult să le audă. Ochii îi străluceau cuprinși de nerăbdarea așteptării, trecând dincolo de coamele munților, cu o expresie mai înduioșătoare decât a unui orfan care așteaptă pe cineva apropiat să vină să-l ia de la orfelinat.

Nu trecu bine de miezul nopții, că urletele lupilor și dădură ora exactă. Haita de lupi declanșa din nou războiul sunetelor și al hărțuirii,

venind din trei părți ale munților, fiecare rundă de urlete echivalând cu un atac violent. Toți câinii brigăzii începură imediat să riposteze, lătrând și urlând, abătând asupra lupilor un val uriaș de zgomote. Atunci urletele lupilor se opriră dintr-odată, dar imediat ce nu se mai auziră lătrăturile câinilor reîncepură un atac și mai dezlănțuit. După o serie lungă de astfel de replici, câinii, care lătraseră toată noaptea, se gândeau că lupii nu fac altceva decât să le joace o festă, așa că începură să mai economisească din muniția sonoră de care dispuneau, reducând intensitatea și frecvența lătrăturilor. Chenzhen se duse imediat cu Yangke aproape de lup, privindu-l în lumina slabă a stelelor. Acolo, în cercul lui, lanțul zornăia întruna, căci lupul de mult se apucase să-și facă grăbit rondul în jurul parului, iar și iar. Tocmai când se pregătea să înceapă să urle din nou ca lupii din sălbăticie, fu perturbat de lătrăturile câinilor, monopolizate de Erlang, Gălbenuș și Yile, care lătrau și urlau în apropiere. De nerăbdare, lupul începu să scoată iarăși sunetele acelea ciudate care aduceau cu lătratul, mânios de ți se rupea inima, scuturându-și capul și trupușorul încoace și încolo. Trăind atâtea și atâtea luni în tovărășia câinilor, îi venea foarte greu să se dezbare de zgomotele care i se înfipseseră atât de adânc în minte și să revină la urletele demne de un lup adevărat.

În fruntea celorlalți câini, Erlang se întoarse repede, în fugă, în partea de nord-vest a turmei de oi, lătrând și mârâind întruna, de parcă dibuise cuibul vrăjmașilor. Nu după multă vreme, se auziră din nou urletele lupilor venind dinspre nord-vest, numai că de data aceasta erau mult mai aproape decât înainte de locul în care se afla Chenzhen. Lătrăturile câinilor de la celelalte iurte se risipiră încet-încet, pe când lupii păreau a se fi concentrat tot mai mult pe panta dinspre nord-vestul iurtei lui Chenzhen. Buzele tânărului începură să trădeze un ușor tremur când spuse încetișor:

— Își concentrează atacul încoace, înspre puiul nostru. Lupii au o memorie extraordinară.

Yangke apucă lanterna mai bine, îi era și lui puțin frică. Pipăi tolba în care erau artificiile și spuse:

— Dacă se adună toți lupii din haită, n-am cum să le fac față, așa că tu faci imediat semn cu lanterna, iar eu arunc câteva „grenade" spre ei.

În sfârșit, lătrăturile câinilor încetară. Chenzhen zise în șoaptă:

— Repede, lasă-te repede în jos... lupul se pregătește să urle.

Fără lătrăturile câinilor care să-l distragă, lupul cel mic putea acum să asculte cu atenție urletele lupilor. Stătea cu pieptul în afară și cu urechile ciulite, cu gura închisă și asculta atent. Puiul de lup era foarte isteț; de data aceasta nu mai deschise gura să își încerce aiurea norocul, ci mai întâi își puse la treabă auzul, lăsându-se pătruns de sunetele acelea care veneau din întuneric, pentru ca abia apoi să înceapă și el să urle.

Urletele haitelor se îndreptau în continuare spre puiul de lup. Acesta se tot chinuia să le deosebească. Când se auzeau cele din nord, își întorcea capul spre direcția aceea; dacă veneau dinspre vest, imediat se uita într-acolo. Dacă însă urletele veneau din trei părți deodată, se învârtea în loc, încurcat.

Dacă ascultai foarte atent, observai că între urletele de acum și cele din noaptea precedentă erau diferențe clare. În noaptea trecută, urletele fuseseră mai uniforme, menite doar să intimideze și să neliniștească. Acum erau însă mai modulate: unul mai înalt, unul mai jos, de parcă în felul acesta se făceau sondaje, se verificau anumite lucruri; de parcă lupoaicele doreau acum să-și afle nerăbdătoare fiul sau fiica. Chenzhen asculta înfiorat toate aceste sunete.

Poveștile despre iubirea lupoaicelor pentru puii și cuibul lor erau foarte răspândite în stepă: cum își puneau adesea viața în pericol furând câte un miel, numai ca să-și învețe puii cum să vâneze; cum nu pregetau să se bată cu vânătorii pe viață și pe moarte, numai ca să-și apere puii din vizuină; cum își luau puii în colți și-i mutau în alte vizuini, în fiecare noapte, numai ca să-i știe în siguranță; cum dădeau afară tot ceea ce tocmai mâncaseră, numai ca să se sature puii; cum, pentru binele neamului lupesc, acele lupoaice cărora tocmai le fuseseră jefuite vizuinile se duceau să-i alăpteze pe puii suratelor lor. Moș Bilge spunea că în urmă cu mult timp fusese un vânător bătrân în stepa Elunului care văzuse trei lupoaice alăptând puii dintr-o singură vizuină. În primăvara acelui an, bătrânul găsise o vizuină de lupi în creierii munților, unde pe o pantă însorită stăteau culcate trei lupoaice, formând un semicerc. Hrăneau cu laptele lor nu mai mult de șapte, opt pui, fiecare având la piept câte doi sau trei, așa că vânătorul și cei care mai erau cu el nu mai îndrăzniseră să meargă să li-i fure. Bătrânul

mai pomenea și că stăvarii vânători din stepă nu luau chiar toți puii atunci când jefuiau câte o vizuină, iar cei rămași în viață aveau la dispoziție multe dădace și doici gata să-i alăpteze. Fiind atât de bine hrăniți, creșteau foarte mult, căpătau un schelet extraordinar de puternic, de aceea erau lupii mongoli cei mai mari, mai puternici și mai inteligenți lupi din toată lumea... Atunci Chenzhen se gândise că asta nici nu era totul, că dragostea maternă a lupoaicelor mergea mai departe de cercul semenilor, ajungând să hrănească puii celui mai înverșunat dușman al lupilor: omul. Dincolo de cruzimea lupoaicelor, era o iubire atât de larg dăruită cum la oameni nici măcar nu se putea imagina.

Acum, lupoaicele care-și pierduseră puii în primăvară și care erau pătrunse de durere și de întristare, de la prima până la ultima, prinseseră o rază subțire de speranță. Știau prea bine că aceasta era cea mai concentrată tabără din stepa Elun, în care oamenii, câinii, puștile erau strânse laolaltă, constituind cea mai periculoasă așezare. Cu toate acestea, își riscau viața și se apropiau. Chenzhen se gândi să desfacă zgarda lupului și să-l lase să se întoarcă la mamele și la lupoaicele acelea multe. Numai că nu avea curaj să facă asta acum, căci se temea că, de îndată ce-i va da drumul, puiul are să o zbughească prin tabără, și atât câinii lui, cât și cei ai iurtelor vecine îl vor lua drept un lup sălbatic și, repezindu-se la el, îl vor sfâșia în bucăți. Dar nici să-l ia și să-l ducă undeva departe, în adâncul întunericului nu îndrăznea, căci astfel el era cel care intra în mijlocul haitei turbate de lupi.

Puiul de lup păru să sesizeze diferența de tonalitate dintre urletele din noaptea trecută și cele de acum și părea tare descumpănit auzindu-le venind parcă din toate părțile. Era clar că nu putea pricepe toate modulațiile complicate ale urletelor acelora atât de stranii și nici nu știa cum să le răspundă. La rândul ei, neprimind niciun răspuns din partea puiului, haita își mai rări intervențiile. Parcă nici lupii nu pricepeau de ce nu se mai aud urletele acelea adevărate, de lup, pe care le auziseră cu o noapte în urmă.

Deodată, lupul se înfipse bine în pământ și, cu fața spre nord-vest, începu să urle. Începu cu sunetul-cheie „u-u-u", pe care îl slobozi cu capul plecat, apoi, pe măsură ce acesta prindea putere, își ridica treptat și capul, către final căpătând rotunjime, devenind un „ou".

„U-u-u... ou... ouu" — astfel își încheie lupul, târâș-grăpiș, urletul acela nu tocmai standard. Urletele haitei se curmară brusc, de parcă lupii nu înțelegeau ce va să însemne aceste „u-u-u... ou... ouu". Păreau cam surprinși, așa că o vreme nu mai urlară, ci așteptară în tăcere. După puțin timp, din haită ieși un urlet absolut identic cu cel scos de lupul de lângă iurtă, venind parcă de la un lup încă prea mic. Chenzhen observă că lupul lui rămase uimit o vreme, neînțelegând ce anume întreabă acel urlet. Puiul părea că este un lup surdo-mut care tocmai fusese vindecat, dar nu putea înțelege graiul semenilor și nici nu era în stare să comunice ceea ce avea de spus în limba lui. Oricum, pe o asemenea beznă, oricâte gesturi ai face, cel din fața ta nu e în stare să priceapă ce vrei.

Puiul mai așteptă o vreme și, văzând că nu vine nicio reacție, reluă șirul urletelor ca pentru sine. Plecându-și capul și ținându-și respirația, îl ridică apoi urlând din toți bojocii. De data asta reuși să ajungă la cel mai înalt nivel pe care-l atinsese în noaptea trecută: la un „uuu-ou" prelung, strigat cu o voce fragedă de puișor de lapte, ca un sunet tânguitor de flaut, ca un fluierat subțire, ca un răsunet dintr-un corn scurt de vită, cu un final lin și ecouri prelungi. Puiul fu nespus de mulțumit de felul în care-i ieșise acest ultim urlet, și nici nu mai așteptă vreun răspuns din partea haitei, ci începu să scoată urlet, după urlet, ca un apucat, scurtând sunetul final din cauza nerăbdării. Capul său se înălța din ce în ce mai sus, până ajunse să-și îndrepte nasul direct către Tengri.

Pline de entuziasm și de îndrăzneală, urletele erau din ce în ce mai bine articulate, din ce în ce mai adevărate. Până și la poziția trupului ajunsese să se asemene cu lupii cei mari. Scoțând sunetele acelea prelungi, botul lui lunguieț se rotunjea, devenind asemenea tubului unui clarinet, aducând sunetele din adâncul abdomenului și prelungindu-le în mod uniform și constant, până ce își consuma și ultima picătură de vlagă. Trăgea apoi cu putere aer în piept și relua urletele acelea lungi și interminabile. Așa își demonstra puiul de lup minunatele calități vocale. Sunetele pe care le scotea astfel erau extrem de delicate, de pure, ca ale unui copilaș, drăgălașe și ascuțite. Ba chiar pe la mijlocul melodiei începea să se și joace puțin cu tonalitățile, adăugând spontan nenumărate triluri și unduiri.

Cei doi ascultau vrăjiți, iar Yangke nu se putu abține și începu să imite încet urletele lupului.

Chenzhen îi spuse însă în șoaptă:

— Am descoperit ceva: ascultând urletele prelungi ale lupului poți ajunge să înțelegi de ce în cântecele mongolilor sunt atâtea sunete tremurate și tărăgănate. Între cântecele populare mongole și cele chineze există niște diferențe foarte mari. Bănuiesc că acest stil vine de la hunii care se închinau totemului lupului. Există însemnări în cronici precum în „Despre huni" din *Cronicile din Wei* cum că, în vremuri tare-tare îndepărtate, Chanyu al hunilor avea două fiice foarte frumoase, dintre care cea mică a vrut să se mărite cu un lup căruia i-a născut mulți prunci. În textul acela mai scrie: „Surioara... s-a dus după lup și i-a născut acestuia prunci. Aceștia au crescut, s-au înmulțit și și-au făcut o patrie. Oamenii aceia de demult cântau niște cântece prelungi precum urletele lupilor."

Yangke întrebă:

— Există o asemenea însemnare în *Despre huni*? Dar văd că ai citit cu atenție, nu ca mine. Dacă într-adevăr există o astfel de însemnare, atunci înseamnă că am aflat izvorul cântecelor populare mongole.

Chenzhen răspunse:

— Nu mă crezi? Dar de câte ori n-am văzut astfel de însemnări în *Despre huni*! Multe paragrafe frumoase le-am și învățat pe de rost. Ce să caute în mijlocul stepei un om care n-a citit *Despre huni*? Aici totemul lupului e prezent pretutindeni. Totemul unui neam este modelul pe care acel neam îl venerează și îl imită. Or, neamul care venerează totemul lupului are toate datele pentru a putea învăța de la lup toate cele: tehnicile de vânătoare, comunicarea la distanță prin voce, arta războiului, strategii și tactici de luptă, disciplina militară, spiritul de echipă, ascultarea și răbdarea, supunerea față de comandant, recunoașterea autorității acestuia, dragostea și grija față de familie și clan, iubirea și grija față de stepă, ridicarea ochilor la ceruri și închinarea la Tengri și tot așa. Așa că eu cred că muzica și cântecele mongolilor trebuie să fi fost puternic influențate de urletele lupilor, poate chiar special învățate și imitate. Toate celelalte jivine din stepă, vacile, oile, caii, câinii, gazelele, marmotele, vulpile și așa mai departe nu scot niciuna astfel de sunete prelungi. Numai cântecele lupilor și cele

populare ale mongolilor sunt așa. Ascultă bine — seamănă sau nu seamănă?

Yangke ascultă și spuse:

— Seamănă! Din ce asculți mai mult, din aia îți dai seama mai bine cât de mult seamănă. Dacă nu mi-ai fi spus tu, nici nu m-aș fi gândit la asta. În cântecul acela mongol cântat de Hu Songhua sunt atâtea triluri și sunete prelungi, tărăgănate, mai ales în prima parte; sunt imitații aproape identice ale urletelor lupilor. În acești doi ani am ascultat multe cântece populare mongole, și nu e unul să nu conțină astfel de tărăgănări. Păcat că nu avem un aparat de înregistrat; dacă am putea să înregistrăm pe rând urletele lupilor și cântecele mongolilor, ca să le comparăm, cu siguranță am descoperi legăturile dintre ele.

Chenzhen zise:

— Nouă, chinezilor, ne place să ascultăm cântece populare mongole, de jale, prelungi, ca stepa de nesfârșite, dar nimeni nu știe că izvorul acestor cântece este tocmai lupul. Pe de altă parte, nici mongolii din Mongolia Interioară nu prea vor să recunoască faptul că aceste cântece ale lor sunt, de fapt, inspirate din urletele lupilor. Eu i-am întrebat pe nu știu câți ciobani și unii au zis că nici vorbă, alții au răspuns în doi peri. Dar nici nu mă miră, nu se cântă acum în *Lampionul roșu*[1] „Gardienii strigă precum lupii"? Mai poate cineva să spună că nu de la cântecele mongolilor vine? Altfel, dacă s-ar găsi cineva să scoată urările de viață lungă pentru marele conducător din „Cântecul omagial", acela imediat ar fi considerat contrarevoluționar. Dar acesta e purul adevăr, nu este doar o coincidență.

Chenzhen oftă și spuse:

— Singurele care pot să transmită cu adevărat spiritul stepei sunt cântecele lupilor și ale mongolilor.

Erlang se puse în fruntea tuturor câinilor de la două iurte, mari și mici, și împreună dădură iarăși năvală spre nord-vest, lătrând nebunește. Dar cum încetară lătrăturile câinilor, lupul reluă urletele. Încet-încet ajunse să nu mai fie perturbat de lătrături, căci de acum căpătase priceperea de a scoate niște urlete de lup în toată regula. Puiul urlă de cinci,

---

[1] Operă revoluționară modernă (1970), interpretată în stilul operei pekineze, una dintre „cele opt opere revoluționare model".

șase ori la rând, apoi se opri brusc, se duse fuga la strachina cu apă de lângă cercul lui și bău câteva guri ca să-și mai înmoaie glasul. După aceea se întoarse iarăși spre nord-vest și urlă de câteva ori. Se opri cu urechile ciulite, așteptând răspuns. Trecu mai mult timp și, după ce un pâlc de lupi slobozi o serie de urlete dezordonate, răzbătu dintr-odată de pe versantul vestic al muntelui un urlet puternic, grav și maiestuos. Acel urlet trebuie că venea dinspre stareţul lupilor sau de la o căpetenie de haită, căci avea în el ceva poruncitor, cu un final nu foarte prelung, distingându-se foarte clar încheierea. Chenzhen putea să-și dea seama din sunetul acelui urlet că e vorba despre un lup mare și puternic, cu un piept larg și o spinare masivă, căci avea plămâni, nu glumă. Urletul îi îngrozi pe cei doi atât de tare, încât nu mai scoaseră niciun sunet.

Până și puiul de lup rămăsese încremenit, dar apoi începu imediat să ţopăie fericit. La urmă se așeză în poziție, cu capul plecat, dirijându-și energiile, dar neștiind în ce fel ar trebui să răspundă, așa că nu-i mai rămânea decât să-și adune toate puterile pentru a imita exact urletul acela. Deși vocea lui era încă prea firavă, reuși să imite perfect tonul și finalul. Mai repetă de câteva ori, însă urletul amenințător al căpeteniei lupilor nu se mai auzi.

Chenzhen se tot chinuia să-și dea seama cam ce vrea să însemne și unde ar vrea să ajungă acel schimb de replici. Se gândi că poate lupul îl va fi întrebat pe pui: „Tu, de fapt, cine ești? Al cui ești? Răspunde degrabă!“ Însă lupul cel mic nu făcuse decât să repete: „Tu, de fapt, al cui ești? Răspunde degrabă!“ Pe deasupra, avea și tonul acela poruncitor care se cuvenea numai unei căpetenii. Acela negreșit s-a înfuriat cumplit, sporindu-și îndoiala față de acest pui de lup. Astfel, întrebând și răspunzând, până la urmă nu se mai înţelegea nimic.

Evident, puiul nu prea știa cum e cu rangurile într-o haită de lupi, și nici cum se cuvine să se poarte cu cei mai în vârstă. Faptul că își permisese să imite urletul vătafului în fața mulțimii nu putea fi interpretat de haită decât ca un act de dispreţ față de autoritate, de impertinenţă față de cel mai în vârstă. Atunci lupii sloboziră câteva urlete scurte, cuprinși parcă de o justă indignare și agitaţi de discuţii aprinse. După puțin timp, haita se cufundă în tăcere, însă puiul de lup parcă prinse curaj. Deși nu pricepuse întrebările împăratului și nici indignarea

poporului, era convins că acele umbre din întuneric se concentrează exclusiv asupra existenței lui și își dorea să ia legătura cu ele. Puiul era dornic și nerăbdător să reia schimbul de replici, însă nici măcar nu era în stare să spună ce avea de spus. Repeta papagalicește acea frază pe care tocmai o învățase și în limba lupilor punea iar și iar aceeași întrebare: „Al cui copil ești tu? Răspunde degrabă! Răspunde degrabă! Răspunde degrabă!"

Probabil toți lupii cei mari se scărpinau încurcați după ureche, neputând pricepe ce vrea de la ei. Lupii au trăit în marea stepă mongolă mii și mii de ani, dar cu siguranță că un semen ca acela mic din tabăra oamenilor n-au mai întâlnit vreodată. Era limpede că se afla în tabăra oamenilor, ținându-se pe lângă sălașurile câinilor și ale oilor, râzând și jucându-se, cum se zice, cu aceia. Nici că-i păsa de ceva, așa că zicea tot soiul de prostii. La urma urmelor, era acela un lup adevărat? Dacă da, atunci ce treabă putea să aibă cu dușmanii dintotdeauna ai lupilor, cu câinii și cu oamenii adică? După cum suna urletul lui, părea că e nerăbdător să vorbească cu lupii din haite, altfel însă părea că o duce destul de bine: nu era niciun om sau câine care să-l prigonească și era destul de în putere după voce, adică părea destul de sătul. Păi și dacă oamenii, cu câinii lor cu tot, erau așa de buni cu el, ce mai voia?

Chenzhen privea în depărtare, în bezna nesfârșită, la licăririle verzui ale ochilor de lup, dându-și silința să se pună în locul lor pentru a vedea cam ce-ar putea gândi. În momentul acela, vătaful și ceilalți lupi cu siguranță stăteau holbându-se cu ochii lor lucind verzui, părându-li-se tot mai suspectă treaba cu puiul de lup.

Acesta se opri din urlat, dorindu-și din toată inima să mai audă răspunsurile umbrelor. Era tare neliniștit și se tot muta de pe o lăbuță pe alta, așteptând îngrijorat.

Chenzhen era și dezamăgit, și îngrijorat pentru el. Lupul maiestuos și impozant putea foarte bine să fie chiar tatăl puiului, însă lupul cel mic, care fusese despărțit de mult de tatăl său, nu mai știa acum să se poarte și să comunice cu acesta. Chenzhen se temu că, dacă puiul va pierde din nou dragostea tatălui său, s-ar putea să nu mai reușească niciodată s-o recapete. Și atunci lupul cel orfan chiar că ar fi aparținut de aici încolo neamului omenesc, al lui și al lui Yangke.

Deodată se auziră din nou urletele prelungi ale lupilor. De data aceasta păreau să vină de la o lupoaică, deoarece vocea aceea era caldă, moale, dar plină de jale, purtând amarul iubirii de mamă, al îngrijorării și dorului, sunetul final fiind un tremolo prelungit. Aceasta putea să fie o frază din graiul lupilor plină de sensuri, de sentimente adânci. Chenzhen bănuia că fraza ar fi însemnat: „Copilașule, îți mai amintești de mama ta? Eu sunt mama ta... Ce dor mi-a fost de tine, te-am căutat fără încetare, plină de durere, mereu mi se părea că îți aud vocea... Dragul meu, hai, vino repede la mama, tuturor le e tare dor de tine... ou-ou..."

Cântecul acela de o nemângâiată jale al mamei venea din adâncul sufletului ei îndurerat, plin de suspine, de o tristețe covârșitoare, care străbătea secole și milenii, zguduind stepa pustie și nemărginită. Chenzhen nu-și putu stăvili lacrimile, iar ochii lui Yangke licăreau și ei. Lupul fu cât se poate de afectat de acest glas tremurător și plin de tristețe. Instinctele îi spuneau că aceia sunt „ai lui", care tocmai îl cheamă la ei. Puiul parcă înnebuni: începu să se smucească din lanț cu mișcări mult mai violente decât atunci când se azvârlea asupra mâncării, dar zgarda îl sugrumă de scoase limba de un cot, gâfâind necontenit. Lupoaica începu din nou urletele ei pline de jale și în curând i se alăturară și alte surate, strigându-i și căutându-i copilul, așa încât toată pășunea era numai un bocet. Cântecele acelea de jale ale lupoaicelor, care, de fapt, erau urlete de lup cu tonalități plângărețe, exprimau o stare de spirit asemănătoare. Cântecele și urletele lupilor din stepa Elun, care se însumau și nu mai păreau să contenească, alcătuiau o capodoperă impresionantă, asemeni celor care înduioșează și atrag, prin sensibilitatea lor, sufletele oamenilor. Lupoaicele păreau că-și varsă lacrimile adunate în suflet pentru toții fiii și fiicele ce dispăreau în fiecare an, de mii de ani întruna, stepa nemărginită și cufundată în beznă având să se înece în marea aceasta de durere adunată în atâta amar de vreme.

Chenzhen se ridică solemn în picioare, pătruns de fiori reci până în măduva oaselor. Yangke, cu ochii în lacrimi, se apropie încet de lup și, ținându-l de zgarda de piele de pe grumaz, îi bătea ușor capul și spinarea, încercând să-l liniștească. Urletele pline de tristețe, cântecele de jale ale lupoaicelor se stinseră încet-încet. Puiul se smuci din prinsoarea lui

Yangke, temându-se parcă să nu piardă vreun sunet care ar mai fi venit din adâncul beznei, și se repezi spre nord-vest. Neîmpăcat, își ridică iarăși capul și, din ce își mai putea aminti, slobozi câteva fraze lupești, destul de lungi, fără să-i mai pese de altceva. Cu sufletul mohorât, Chenzhen coborî vocea și zise:

— Nu ține!

Și el, și Yangke își dădeau seama clar că între urletele lupului și cele ale lupoaicelor erau diferențe foarte mari, căci e posibil ca puiul să se fi concentrat, când imita, numai asupra moliciunii și tristeții din tonurile lupoaicelor. Apoi, nici plămânii lui nu erau destul de dezvoltați, încât să-și lungească urletele la fel de mult ca lupoaicele. În consecință, după ce urletele irelevante ale puiului fură slobozite într-acolo, niciun alt sunet nu mai răzbătu dinspre haită, iar stepa se cufundă în tăcere.

Chenzhen fu cuprins de descurajare. Se gândi că poate li s-a părut că puiul și-a pus în gând să schimonosească urletele pline de o durere sinceră ale lupoaicelor. Poate în limba lupilor vorbele puiului au sunat cam așa: „Copilule, mai știi mă tu mine pe... Cine ești? Mama vino lângă... răspunde degrabă!... ou... ou."

Poate că nici așa cum se gândea Chenzhen nu era. Dar, oricum ar fi fost, să-i ceri unui pui de lup care rămăsese în viață, deși total înstrăinat de lumea lupilor, care crescuse alături de oameni, câini și oi și care abia învățase să „vorbească" să mai și răspundă la întrebări atât de complicate era mult prea mult.

Chenzhen privi versantul îndepărtat al muntelui, care încremenise brusc într-o liniște și un calm desăvârșite. Se gândi că acele lupoaice care ardeau de nerăbdare să-și găsească puiul trebuie că fierbeau acum de mânie, căci golanul acela mic nu făcuse altceva decât să-și bată joc de durerea lor cea mare. Poate că întreaga haită era cuprinsă de indignare; nu pe ticălosul ăsta mic îl căutaseră ei, și cu atât mai puțin putea fi el frățiorul pentru salvarea căruia și-ar fi pus pielea la bătaie. Haita, care de obicei era foarte suspicioasă, trebuie să fi ajuns acum să-și pună întrebări și mai mari în legătură cu identitatea lupului aceluia. Lupii cărora li se dusese vestea în toată stepa pentru priceperea lor nemaipomenită de a atrage vânatul într-o cursă fatală văzuseră de atâtea ori semeni de-ai lor prinși în capcanele întinse de oameni, așa că de data asta trebuie să fi tras concluzia că acel „pui de lup" nu era

decât o momeală pusă de ciobani, o „măcănitoare pe lupește", care avea, ce-i drept, o mare forță de atracție, o mare putere de a ucide sau de a răni, dar și un mare cusur, care îl dădea în vileag.

Haita de lupi mai putea bănui că acel „pui de lup" era o corcitură îndoielnică. În stepă nu se mai pomenise niciodată ca oamenii să fi luat vreun pui de lup să-l crească. În fiecare primăvară, orice țânc pe două picioare în stare să călărească un cal venea mereu cu liota de câini după el să le scotocească vizuinile, să le afume și să le fure puii. Lupoaicele cu vedere ageră priveau din locuri ascunse, de la depărtare, cum oamenii le furau puii din cuib și cum apoi îi aruncau în sus, pentru ca aceștia să cadă în ghearele morții. Apoi lupoaicele se întorceau la vizuina distrusă și simțeau mirosul de sânge împrăștiat pretutindeni. Unele fuseseră chiar în stare să dibuiască trupurile jupuite ale puilor, îngropate în pământul din vechiul loc al taberei. Atunci cum ar mai fi crescut pui de lup acei oameni care urăsc lupii din toată inima?

Haita ar mai fi putut înțelege că jivina aceea mică ce putea să urle ca lupii nici măcar nu era un lup, ci un câine. Haitele de lupi din stepa Elun văzuseră deseori în apropierea fâșiei de nisip din nord oameni îmbrăcați în haine verzi, cu puști în spinare, care aveau mereu lângă ei cinci, șase câini cu urechile drepte, ciulite, ca ale lupilor. Erau unii câini dintre aceștia, cu urechi de lup, care învățaseră să urle ca lupii. Câinii aceia erau mult mai răi decât cei de aici, în fiecare an erau câțiva lupi pe care îi prindeau și-i rupeau în bucăți. Poate că golanul acela mic ce știa să urle ca lupii era tocmai un pui de „cîine cu urechi de lup", ca aceia.

Chenzhen se ținea mai departe de ghicit. Se gândi că haita ar mai fi putut să își dea seama că acel pui era, de fapt, lup adevărat, căci în fiecare seară când îl ducea la plimbare și ajungeau ceva mai departe, lupul lăsa pe povârnișuri o groază de urme. Mirosindu-le, lupoaicele puteau recunoaște că e vorba despre un lup adevărat. Însă, deși lupii de stepă sunt nespus de inteligenți, nu pot trece pur și simplu peste o treabă întortocheată, și aici e vorba despre piedica impusă de limbajul lupilor. În mod sigur, deși își dădeau seama că e vorba despre un lup, acesta ar fi trebuit nu numai să poată urla ca ceilalți pui de lup din haită și să priceapă limba lupilor, ci și să vorbească cu lupoaicele și cu ceilalți lupi din haită. Atunci puiul acela care nu știa să vorbească pe

lupește negreșit că devenise un paria, un apostat, un trădător care se vânduse oamenilor. Altfel, de ce nu se ducea la haită, ci o tot ținea pe-a lui, să vină haita la el?

În stepă, un lup era încă din prima zi de viață un viteaz fără seamăn, dispus mai degrabă să moară în luptă decât să se predea, deci, de unde și până unde un asemenea lup netot, cum nu se mai văzuse în veci? Să fi fost vorba despre niște oameni care s-au priceput ei la tot felul de vrăji cu care să-l facă pe lup să devină atât de ascultător și de supus? Ori poate că lupii aceștia puteau să-și dea seama după miros dacă e vorba de mongoli sau de chinezi, și trebuie să-și fi dat seama că era o situație cu care lupii de stepă nu se mai întâlniseră nicicând.

Întreaga haită de lupi se încuiase într-o tăcere desăvârșită.

Pe stepa cuprinsă astfel de muțenie nu mai era decât un singur lup care mai slobozea câte un urlet alungit, și acela legat cu lanț. Urlă până ce i se umflă gâtul și începu să răgușească, urlă așa până aproape să scuipe sânge. Dar propozițiile pe care și le tărăgăna urlând erau din ce în ce mai amestecate, mai confuze. Lupii din haită nu mai făcuseră de atunci nicio încercare și niciun efort, nici că se mai sinchisiră de strigătele după ajutor ale puiului. Bietul de el pierduse pe vecie ocazia de a-și gânguri lupeasca lui cea nouă; în acest moment, orice dialog între pui și lupii din haită era iremediabil încheiat.

Lui Chenzhen i se păru că lupii se împrăștiaseră fărâmițând încercuirea, de parcă izbucnise ciuma, atât de grăbiți părăsiseră locul din care urmau să lanseze atacul.

Pe versantul întunecos al muntelui domnea o atmosferă sumbră, de parcă ar fi fost tărâmul funeraliilor cerești din nordul muntelui Chagan Wola.

Chenzhen și Yangke erau mai treji ca oricând și tot discutau între ei pe șoptite. Niciunul nu era în stare să-l convingă pe celălalt sau să explice în mod convingător ce anume a dus la această turnură a lucrurilor.

Când cerul tocmai stătea să se albească, în sfârșit încetă și lupul cu urletele lui. Era disperat și trist, de parcă trăgea să moară. Se așternu domol pe pământ, privind cu neliniște către povârnișul topit în cețuri al muntelui dinspre nord-vest, cu ochii mari, așteptându-se parcă să zărească adevărata față a „umbrelor" acelora. Ceața dimineții se risipi

treptat, revenind la imaginea păşunii pe care lupul o vedea în fiecare zi, fără vreo „umbră" pe ea, fără vreun sunet. În cele din urmă, lupul fu biruit de osteneală şi, ca un orfan părăsit de toată lumea, închise ochii, scufundându-se într-o deznădejde soră cu moartea. Chenzhen îl mângâia uşor, zdrobit de mustrarea adâncă de a-l fi făcut să piardă cea mai bună ocazie de a se reîntoarce la ai lui, de a-şi recăpăta libertatea.

Întreaga brigadă şi grupele de producţie mai trecuseră o noapte sub ameninţările neprimejdioase ale lupilor. În toată tabăra nu fusese nicio iurtă căreia să-i fi fost şterpelită vreo oaie sau să fi avut cumva de-a face cu vreun atac din partea lupilor; turmele de oi şi cirezile de vite erau întregi şi nevătămate. Această situaţie nu se prea potrivea cu previziunile şi aşteptările oamenilor, ceea ce stârni multe discuţii între ciobani. Oamenii se tot gândeau şi nu puteau pricepe cum de nu atacaseră lupoaicele, care altfel erau oricând gata să-şi sacrifice viaţa numai ca să-şi apere puii? Ba dimpotrivă, plecaseră aşa cum veniseră. Până şi cei mai vârstnici dădeau din cap a nedumerire. Acesta avea să fie şi cel mai de neînţeles eveniment petrecut în cei zece ani de viaţă în stepă ai lui Chenzhen.

Bao Shungui şi alţi câţiva stăvari şi ciurdari care-şi frecaseră mâinile de nerăbdare să momească şi să ucidă câteva lupoaice şi lupi pare-se că se bucuraseră prea devreme, iar acum stăteau cu buzele umflate. Cum se lumină, Bao Shungui veni degrabă la iurta lui Chenzhen, cu mare tam-tam şi cu cuvinte de laudă, tot spunând ce bravi studenţi din Pekin aveau ei acolo şi ce bătălie minunată câştigaseră, căci ei „fără măcar să intre în luptă puseseră duşmanul pe fugă", drept care le dădu lor, ca răsplată, lanterna aceea imensă, zicând că le va lăuda fapta în tot ţinutul. Chenzhen şi Yangke răsuflară uşuraţi, măcar puteau ţine mai departe puiul să-l crească.

Pe la vremea ceaiului de dimineaţă, Uliji şi Bilge intrară în iurta lui Chenzhen şi, aşezându-se, luară şi ei nişte ceai şi baozi cu carne de mânz.

Uliji nu închisese un ochi toată noaptea, însă nu arăta obosit. Apoi spuse:

— În noaptea asta oamenii au fost tare înspăimântaţi. Eu unul, cel mai tare m-am temut când au început lupii să urle. Se pare că se adunaseră vreo câteva zeci de lupi care au înconjurat iurta voastră din

trei părți, ajungând chiar la nici o sută de metri, de ne era teamă ca nu cumva să vină aici peste voi. Mare primejdie a fost.

Moș Bilge spuse:

— Dacă n-aș fi știut că aveți destule „pocnitori" dintr-alea, mai aveam puțin și dădeam ordin ca toți oamenii din tabără să-și ia câinii și să sară încoace.

Chenzhen întrebă:

— Dar, tăicuță, spune dumneata: de ce n-or mai fi atacat lupii până la urmă? Și nici puiul să nu vină să-l ia?

Moșul luă o gură de ceai, mai trase un fum și spuse.

— Eu cred că a fost din cauză că puiul vostru nu prea știe să vorbească pe limba lupilor. Apoi, se mai auzea din când în când și câte un lătrat, asta trebuie să-i fi aiurit de tot pe lupi.

Dar Chenzhen întrebă mai departe:

— Dar mereu spui că lupii sunt atât de pătrunzători. Cum de nu le-a spus Tengri cum stau lucrurile, de fapt?

Bătrânul spuse:

— Și dacă voi împreună cu câinii voștri n-ați fi fost în stare să faceți față lupilor, noi ceilalți, cu toți câinii noștri, trebuie că i-am făcut să se mai gândească, pentru că, dacă lupoaicele și lupii din haită s-ar fi hotărât să atace, atunci ar fi suferit mari pierderi. Oricât ar fi șeful Bao de viclean, pe Tengri nu-l poți păcăli, orice-ai face. Or, Tengri nu a vrut să lase haita să o pățească, ci le-a dat ordin să se retragă.

Chenzhen și Yangke începură să râdă. Acesta din urmă spuse:

— Cât de înțelept este Tengri.

Chenzhen îl întrebă și pe Uliji:

— Tovarășe director Uliji, spuneți și dumneavoastră, din punct de vedere științific: de ce nu a mai trecut la fapte haita de lupi?

Uliji se gândi o vreme și spuse:

— Eu, unul, așa ceva n-am mai văzut, și nici de auzit n-am auzit. Dacă stau bine să mă gândesc, haita trebuie să-l fi luat pe puiul acesta de lup drept un străin. Lupii din stepă au cu toții un teritoriu al lor și cei ce nu sunt de pe acel teritoriu nu prea pot zăbovi în locul acela; haita consideră acest teritoriu mai important decât însăși viața. Lupii de pe-aici adeseori se războiesc cu cei de prin alte locuri și se bat pe viață și pe moarte. Probabil puiul a vorbit pe o limbă străină pentru

acești lupi, pe care ei nu o înțeleg. Atunci lupoaicele și lupii și-or fi zis că nici nu merită să-și riște viața pentru un pui de lup străin. Azi-noapte a venit și regele lor cu ei. Pe acesta nu-l prea poți înșela, și mai mult ca sigur că trebuie să se fi gândit că e o cursă la mijloc. Ei știu prea bine zicala aceea cu „în război totul este permis", așa că, imediat ce au văzut că e atât de apropiat față de oameni și câini, i-a și cuprins îndoiala. Regele lupilor trebuie să se asigure înainte de a-și asuma vreun risc, nu se avântă niciodată dacă situația e confuză. El se îngrijora cel mai mult pentru lupoaice. Se temea că acestea vor fi induse în eroare, și de aceea a venit personal să vadă cum stau lucrurile. Dar, cum a văzut că ceva nu e în regulă, a dat ordin lupoaicelor să fugă.

Chenzhen și Yangke dădeau mereu din cap.

Apoi îi conduseră pe cei doi afară din iurtă. Puiul de lup stătea cu capul plecat, cuprins de deznădejde. Parcă slăbise puțin. Zăcea acolo pe pământ, foarte nemulțumit, cu botul pe labe, privind în gol, ca după o noapte plină de coșmaruri, din care nici acum nu se trezise de-a binelea.

Moș Bilge privi puiul de lup și spuse, oprindu-se din mers:

— Bietul pui de lup. Haita nu-l recunoaște, tăticul și mămica lui nu-l cunosc, cum să mai trăiască el așa, legat cu lanțul de par? Voi, chinezii, cum ați venit în stepă, ați dat peste cap toate legile ei și ați pus puiul de lup în lanțuri, ca pe un rob, ca pe un tâlhar. E atât de isteț... mă doare inima numai când mă gândesc... Dar lupul este răbdător. Stați voi puțin, până la urmă tot o să scape. Îl îndopați în fiecare zi cu carne de oaie, dar de sufletul lui nu aveți milă.

În a treia și a patra noapte, în jurul grupei a doua nu se mai auziră urletele lupilor, ci doar glasul necopt, de copil, al puiului însingurat și plin de jale mai răsună pe întinsul stepei pustii, trecând mai departe prin văile munților. Dar nu mai primi vreun răspuns de la lupii din haite. După o săptămână, lupul fu părăsit de vlagă și urletele lui se rărira tot mai mult.

O vreme după aceea, nici turma de oi a lui Chenzhen și Yangke, nici celelalte turme de oi sau de vite ale vecinilor din grupa a doua nu mai avură parte de vreun atac din partea lupilor. Femeile care stăteau noaptea de pază le spuneau râzând lui Chenzhen și Yangke că pot

dormi în fiecare noapte un somn bun și liniștit, până dimineața, când se lumina și mergeau la muls.

Zilele acelea, de câte ori venea vorba între ciobani de lupul care fusese luat spre a fi crescut, tonul era ceva mai cald. Cu toate acestea, nici măcar unul nu adusese vorba că va lua la anul un pui de lup să-l crească, pentru ca astfel să sperie haitele cu el. Câțiva ciobani mai bătrâni din grupa a patra ziceau că o să vadă ei: când lupul s-o face mai mare și o să fie în puteri, plin de toată sălbăticia și cruzimea, atunci pe unde vor scoate cămașa?

Capitolul 27

Li Bai purta în vine sânge de tujue, și aceasta se poate dovedi pornind de la numele celor doi copii ai săi. Pe fiul lui îl chema „Po Li", care nu se poate traduce în limba chineză, dar, de fapt, era transliterarea cuvântului „lup" în limba tujue. Lupul reprezenta animalul-totem al neamului tujue. Or, să dai unui om numele „Po Li" era ca și cum ai numi pe cineva dintre chinezi „Dragon". Pe fiica lui Li Bai o chema „Mingyue Nu" (Lună Nu), între uiguri fiind foarte multe fete care purtau numele „Ai Nur", în care „ai" ar însemna „lună", iar „nur" — „rază de lumină". „Lună" este traducerea, iar „nu" e transliterarea. Dar chiar și ochii lui Li Bai aveau trăsături de tujue.

Meng Chibei, *Civilizația stepei și istoria omenirii*

CU CARNEA DE MÂNZ pe care o aducea Zhang Jiyuan din când în când, avură în acea perioadă ce să-i dea să mănânce puiului de lup, și încă pe săturate. Dar de câte ori se gândea Chenzhen la puii de lupi din haite, la cât de bine îi îngrijeau lupoaicele, își dădea seama că și el trebuie să-i dea mai mult să mănânce puiului, să se satură; să-l ducă mai mult la plimbare, să-l lase să facă mai multă mișcare. Cu toate acestea, în curând, carnea și organele de mânz care mai rămăseseră nu-i mai ajungeau puiului decât pentru o singură masă, în condițiile în care nu le mai dădea și câinilor. Chenzhen era foarte îngrijorat.

Cu o seară înainte, îl auzise pe Gao Jianzhong zicând că prin munții dinspre sud-vest plouase tare, cu fulgere și tunete, și că fusese trăsnit un bivol mare care păștea pe vârful muntelui. A doua zi de dimineață, Chenzhen își luă cuțitul și sacul și se urcă în munte, însă ajunse prea târziu, căci nu mai găsi acolo decât oasele capului și ciolanele cele mari, pe care nici măcar ditamai lupul nu le putea mânca. Haita nu-i mai lăsase nici măcar o firimitură de carne. Se așeză acolo lângă craniul bivolului, privindu-i rămășițele cu mare atenție, și descoperi pe margini mici urme lăsate de colții subțiri ai puilor de lup. Cei mari, cu gurile lor uriașe, mâncaseră bucățile mai mari de carne, pe când puii ciuguliseră numai fâșiuțele cele mai mici, lucrând astfel în armonie, curățând bivolul în cel mai complet mod, de până și mușchii bâzâiau pe acolo nemulțumite, neavând cu ce să se mai aleagă, așa că se mărgineau să înțepe de câteva ori, luându-și imediat zborul. Mai veni acolo un ciurdar bătrân de la grupa a treia. Se pare că bivolul căruia nu-i mai rămăseseră decât ciolanele fusese din turma lui de vite.

El îi spuse lui Chenzhen:

— Haita de lupi n-are curaj să vină să mănânce vite, așa că Tengri mai ucide câte una pentru ei. Vezi, n-a murit nici dimineața, nici noaptea, ci seara pe la apus, ca muncitorii să nu mai poată veni să-l târască după ei și să-l mănânce. Tinere, Tengri este cel care a făcut legile stepei, iar cel care le strică va avea de pătimit.

Apoi, bătrânul cu fața întunecată struni calul și o luă ușurel la vale, spre cireada lui.

Chenzhen se gândi că legile acestea ale stepei de care tot pomenesc păstorii bătrâni or fi chiar legile naturale ale stepei, iar legile naturale sunt „stabilite" de cerul albastru, adică de univers. Și atunci, faptul că el vrea să crească un pui de lup în acele condiții primitive avea să dea negreșit peste cap cutumele nomazilor, puiul de lup aducând noi griji stepei. Cine știe, poate că puiul va mai aduce și alte necazuri păstorilor, sau chiar lui însuși... Chenzhen se întoarse cu mâna goală, iar gândurile i se amestecară în cap tot drumul. Ridicându-și ochii, privi către Tengri. Cerul nemuritor arăta ca o imensă iurtă care îl înconjura din toate părțile. Văzduhul era albastru, pustiul nemărginit, vântul sufla culcând iarba la pământ și nu se zărea niciun lup. În stepă, haitele

de lupi erau ca niște duhuri: venind, nu se zăreau, trecând, nu le băgai de seamă; deseori le simțeai mirosul, deseori vedeai cât de crude au putut fi, dar niciodată nu le vedeai pe ele, iar aceasta făcea ca înfățișările pe care le luau în imaginația oamenilor să fie năzdrăvane, supranaturale, stârnindu-i până peste poate curiozitatea, dorința de cunoaștere, setea de studiu. După ce a luat puiul să-l crească și a reușit astfel să îmbrățișeze un lup viu — un lup care trăia în tărâmul credincioșilor totemului-lup —, Chenzhen a avut de trecut prin multe greutăți, îndurând multe temeri și pericole, așa că nu putea să renunțe tocmai acum. Cum să pună capăt, să lase totul baltă așa, dintr-odată?

Chenzhen merse într-un suflet pe la casele muncitorilor și dădu o grămadă de bani pe o jumătate de sac de mei, n-avea cum să facă altfel decât să mărească proporția de cereale din terciul cu carne pe care i-l dădea lupului, cel puțin până următoarea dată când avea să mai fie ucisă o oaie, și asta cu condiția ca și câinii să-și continue postul.

Chenzhen se întoarse la iurtă și vru să tragă un pui de somn, când auzi deodată cățelușii lătrând veseli și repezindu-se către apus. Ieși să vadă ce e, dar nu-i zări decât pe Erlang, Gălbenuș și Yile, care veneau dinspre munte. Erlang și Gălbenuș își țineau capul sus, având fiecare în gură câte un vânat mic. Nici Gălbenuș, nici Yile nu mai puteau îndura postul din ultimele zile, timp în care nu se săturaseră decât pe jumătate, așa că se luaseră după Erlang, mergând în munte și mâncând ce mânca și el. Acum nu numai că veneau sătui și cu burțile rotunjite, dar le mai aduceau câte ceva și celor mici.

Se duse și el repede după ei. Cei trei cățelușii se repeziră nerăbdători să apuce ce le aduceau câinii cei mari. Erlang lăsă vânatul jos și îl împinse cu botul către cei mici, apoi iarăși îl luă în gură și fugi cu el spre casă. Lui Chenzhen i se luminară ochii: își dădu seama că aveau în colți niște marmote. Până și Yile avea o veveriță siberiană aurie de aproape jumătate de metru, numai capul fiind aproape cât o gulie. Chenzhen vedea pentru prima dată câinii de vânătoare de la iurtă venind acasă cu prada în dinți, așa că se duse repede, cu gând să le-o ia. Gălbenuș și Yile țineau să se laude cu faptele lor, așa că puseră prada bucuroși la picioarele stăpânului, căruia începură să-i dea târcoale, sărind și țopăind veseli, cu limbile scoase, dând voioși din coadă.

Ba chiar Gălbenuș făcu un fel de plecăciune, întinzându-și labele din față, lucru pe care Chenzhen nu-l mai văzuse la el. Cu pieptul și grumazul atingea marmota, vrând parcă să spună că el singur o prinsese. Pe abdomenul marmotei se vedeau mamelele umflate și roșii: era o femelă care își alăpta puii când fusese prinsă. Chenzhen îi bătu de câteva ori pe creștet pe cei doi câini, lăudându-i și zicându-le: „Bravo, bravo!"

Erlang însă nu era dispus să lase marmota din colți, ci îl ocoli pe Chenzhen și se duse direct la puiul de lup. Chenzhen văzu că marmota aceea pe care o ținea Erlang era mare și grasă. Se luă degrabă după el și-l prinse de coadă cu amândouă mâinile, încercând să i-o scoată din colți. Erlang nu se supără, ci începu să dea din coadă privind către el. Chenzhen apucă marmota de unul dintre picioarele dinapoi, o cântări puțin și își dădu seama că trebuia să fi avut vreo trei kilograme și ceva. Oricum, blana îi era groasă și lucioasă. Era un mascul ce tocmai începuse să pună pe el grăsimea de vară, care abia la toamnă s-ar fi așezat cum trebuie. Cu toate acestea, carnea era și acum destul de grasă și îndesată. Chenzhen se gândea să lase marmota aceea oamenilor s-o mănânce, căci ei trei nu mai mâncaseră cam de multișor carne de sălbăticiune din stepă.

Luă, deci, marmota cu stânga, iar cu dreapta luă femela și veverița, apoi o luă în pas săltat către iurtă, în timp ce cățeii se luară după stăpân, așa, în joacă. Chenzhen puse mai întâi masculul de marmotă în iurtă și închise ușa. Cățeii nu mai mâncaseră niciodată marmotă, așa că tot miroseau și amușinau curioși în stânga și în dreapta, căci oricum nu s-ar fi descurcat singuri să o jupoaie și s-o mănânce.

Chenzhen se hotărî să ia femela de marmotă, care era mai slabă, și să le-o dea celor trei căței. În schimb, veverița aurie, mare și grasă, avea să i-o dea lupului întreagă, să guste și el din jivina aceea care le plăcea lupilor atât de mult, dar să-și pună la treabă și priceperea de a o sfâșia.

Blana de vară a marmotelor avea doar păr, nu și puf; nu puteai lua bani pe ea și nici la centrul de aprovizionare nu ți-o primea nimeni. Așa că Chenzhen luă cuțitul și o împărți în patru bucăți, cu tot cu piele, carne, grăsime, oase și organe. Trei bucăți le dădu cățeilor, una o ținu pentru următoarea masă a lupului. Chenzhen luă cele trei

bucăți și le duse cățeilor care, cum văzură sânge și carne, știură pe dată cum să mănânce: nici nu se certară, nici nu furară, ci se așezară pe burtă, după datină, fiecare înaintea bucății sale, începând să roadă cu poftă. Cei trei căței aveau o expresie veselă, se vede că erau mulțumiți de felul în care făcuse Chenzhen împărțirea. Învățase să trateze câinii în mod egal din *Chemarea străbunilor* de Jack London. Împrumutase romanul și celorlalți studenți, și trecuse pe la fiecare de două ori, dar nici până azi nu-l recăpătase.

Cei trei câini mari aveau toți burțile rotofeie, mai să le plesnească. Dacă se înregistra vreo izbândă, aceasta trebuia să fie medaliată pe dată: e o regulă tradițională, valabilă oriunde în lume, în orice moment, mai ales aici, în stepă, e o lege veche. Atunci Chenzhen aduse din iurtă patru bomboane cu lapte Iepurele alb și le dădu câinilor. Mai întâi îi dădu lui Erlang două, pe care acesta le luă și apoi rămase nemișcat, privind cum stăpânul îi răsplătește și pe Gălbenuș și pe Yile, iar când văzu că ceilalți nu primiseră decât câte o bomboană, atunci rupse cu emfază hârtia și începu să le mănânce, clămpănind tare. Gălbenuș și Yile aveau cu o bomboană mai puțin decât Erlang, dar nu lăsară să se vadă vreo obiecție, ci o mâncară și ei imediat. Chenzhen bănuia că prada pe care o avuseseră ceilalți în colți fusese, de fapt, prinsă de Erlang și că ei doar îl ajutaseră să o aducă.

Puiul de lup fusese de mult stârnit de mirosul de sânge, iar acum se ridica nerăbdător pe lăbuțele dinapoi, săltându-și burtica cu blană rară și zgâriind aerul cu gheruțele. Chenzhen înadins nu se dusese să-l vadă, căci cu cât îl băga mai mult în seamă, cu atât trăgea de lanț mai tare. După ce se ocupă de câini și de căței, se duse să pregătească veverița. În stepă erau foarte multe specii de rozătoare. Cel mai adesea vedeai popândăi, veverițe aurii și șoareci de stepă. În stepa mongolă, pretutindeni erau veverițe aurii, iar la câțiva metri de fiecare iurtă puteai vedea câte o gaură de rozătoare cu jivina stând ascunsă și chițăind tare. Uneori se întâmpla ca iurta însăși să fie ridicată tocmai pe câteva astfel de galerii, ocazie cu care rozătoarele respective se transformau din erbivore în omnivore, șterpelind tot soiul de cereale, brânzeturi și chiar carne, lăsându-și mizeriile prin sacii cu mâncare, făcând câte o gaură până și în lăzile cu cărți, pe care începeau să le rontăie.

Ba, uneori, oamenii se mai trezeau, scârbiți, cu adevărate cuiburi pline cu șoricei mici cât niște muște, aciuați prin cizmele și papucii pe care nu-i mai încălțaseră de mult. Mongolilor și studenților li se păreau de-a dreptul dezgustătoare toate aceste jivine rontăitoare. Cel puțin, Chenzhen și Yangke le urau din tot sufletul, căci șoarecii le roseseră două volume ale unor clasici celebri.

Veverița aurie era aproape la fel de mare ca cele pe care le întâlnesc prin munții din suburbiile vestice ale Pekinului. Numai coada n-o aveau la fel de mare, în rest aveau ochii asemănători, blana de un gri-verzui cu pete galben-cenușii și o coadă ca o pensulă groasă.

După cum spunea moș Bilge, veveriţele aurii erau ţintele vii pe care le foloseau în vechime copiii mongolilor ca să deprindă meșteșugul trasului cu arcul.

Veverița aurie era o hoață și jumătate, iar de fugit, fugea foarte repede. Pretutindeni dădeai de vizuinile lor, și dacă săgeata nu era iute, ele se strecurau foarte repede înăuntru. Copiii trebuiau să tragă cu arcul de câte ori hotărau tații sau bunicii lor, abia apoi puteau să se întoarcă și să mănânce. Trasul cu arcul în veverițe era însă o joacă foarte distractivă pentru copiii mongolilor, și așa marea stepă se transforma în parc de distracții pentru ei. De bine ce se simțeau, uitau până și de mâncare. După ce mai creșteau un pic, venea vremea să ia arcurile mari și să învețe să tragă în jivine din goana calului. Cândva, un general vestit de-al lui Genghis-Han, care cucerise Rusia Kieveană și era un arcaș neîntrecut, Jebe[1], se antrena tot în felul acesta străvechi, dar eficient. Jebe era în stare ca din spinarea celui mai rapid cal să trimită săgeata în capul unei veverițe aurii aflate la o sută de pași distanță. Bătrânul spunea că mongolii s-au bazat pe această îndemânare atunci când au avut de apărat stepa sau au pornit să cucerească lumea, iar măiestria trasului cu arcul au învățat-o antrenându-se pe rozătoarele care sunt niște ținte mici, dar foarte iuți și greu de atins. Cine trecea cu bine de proba săgetării veveriței, se descurca perfect cu toate celelalte ținte; cu gazelele, vulpile sau lupii și cu dușmanii călare din vechime,

[1] Jebei Noyan — unul dintre cei mai mari generali ai lui Genghis-Han. După unele surse, în limba mongolă *jebe* înseamnă „săgeată".

pricepându-se să le străpungă punctele vitale. Caii chinezilor nu prea erau cine știe ce, cât despre trasul cu arcul, antrenamentele se făceau numai pe ținte fixe. Cum să-i poată întrece chinezii pe mongoli, care erau atât de pricepuți la trasul cu arcul? Când se întâlneau două oștiri pe câmpul de luptă, nu era nevoie decât ca mongolii să tragă de două, trei ori cu arcul și adversarii imediat se înjumătățeau.

Bătrânul mai zicea că faptul că mongolii se foloseau de aceste rozătoare ca să antreneze copiii tot de la lupi fusese deprins. Căci mamele lupoaice tot cu jivine dintr-acestea își învață puii să vâneze. E și distractiv, îi învață cu condițiile de război și, pe deasupra, se pot sătura. Altfel, prin rozătoarele prinse de lupi se mai diminuează și numărul dăunătorilor din stepă.

Pe timpuri, în fiecare primăvară, copiii și puii de lup se jucau, prindeau și trăgeau cu săgeți în toate soiurile de șoareci, în fiecare an nenumărați lupi și oameni căpătând astfel puteri și pricepere de războinic. Câte neamuri de șoareci își vor fi aflat astfel sfârșitul? Câte pășuni își vor fi găsit astfel liniștea? Chenzhen era deseori cuprins de cea mai adâncă uimire, dându-și seama ce școală militară extraordinară au avut mongolii în stepă, cu asemenea maeștri neîntrecuți cum sunt lupii. Mongolii nu credeau doar în teoria „cer și om una sunt", ci la ei „cer, animal, stepă și om sunt una", ceea ce era cu mult mai profund și mai de preț decât ideile din civilizația chinezilor. Faptul că mongolii includeau în filozofia de viață până și rozătoarele, acești mari dăunători ai stepei, era de o subtilitate extraordinară.

Chenzhen ridică veverița de coadă și o privi cu atenție. Mai văzuse el veverițe aurii de câteva ori, ieșind cu oile la păscut, dar niciuna atât de mare, mai groasă ca un bidon de lapte. Astfel de veverițe mari puteau crește numai în munte, în locurile cu iarbă grasă. Era convins că avea carnea grasă și fragedă, doar era mâncarea preferată a puilor de lup, și chiar a lupilor mari din stepă. Își imagina că puiul de lup s-ar repezi de îndată ce ar simți mirosul de sânge ieșind din rănile ei, mâncând-o ca și pe carnea de mânz, cu înghițituri mari.

Chenzhen ridică veverița, ținând-o de coadă, și văzu cum sângele i se scursese din răni până la vârful nasului și picurase chiar pe pământ. Stând în afara cercului lupului, Chenzhen strigă:

— Lupu' mic, lupu' mic, masa-i gata!

Puiul de lup era nerăbdător. Nu mai văzuse niciodată felul acesta de mâncare, însă mirosul sângelui îi spunea că trebuie să fie ceva absolut delicios. Începu să sară în sus, o dată, de două ori, dar Chenzhen ridica veverița mai sus de fiecare dată. Mânios la culme, lupul nu se uita decât la jivina cea grasă, nici nu-l vedea pe Chenzhen, care însă voia neapărat să-l facă să se uite la el și abia apoi să-i dea veverița s-o mănânce. Își dădu seama în curând că de data aceasta n-o să se aleagă nimic de dorința lui, căci, cum văzuse animalul, puiul parcă își ieșise din minți, preschimbându-se într-un lup rapace care-și arăta adevărata natură, oferind o imagine plină de cruzime: făcea niște gesturi amenințătoare, cu gura căscată la maximum, cu cei patru colți scoși la atac, arătându-și până și gingiile. Figura feroce a lupului îl umplea pe Chenzhen de teamă. Mai legănă veverița așa de câteva ori, fără să o poată scoate din câmpul vizual al lupului, dar până la urmă fu nevoit să i-o arunce. Se așeză apoi pe vine undeva în apropiere, pregătindu-se să observe cum o va sfâșia lupul și cum o va înghiți.

Când colo, lupul prinse veverița în aer, după care făcu o serie de gesturi și mișcări care îl contrariară total pe Chenzhen; avea să nu le poată uita toată viața, negăsind cuvinte pentru a le explica.

Lupul prinse veverița cu colții, dar parcă ținea o bucată de fier incandescent, așa că imediat o lăsă jos. Se dădu repede înapoi un metru, privind mirat și speriat la jivina aceea, tot codindu-se și întinzându-se ca să vadă mai bine. Privi așa vreme de câteva minute bune și abia după aceea se mai liniști puțin și se aplecă deasupra ei, încordat. Apoi se plimbă încoace și încolo, făcând vreo șapte, opt curse scurte. Dintr-un salt fu din nou asupra prăzii, mușcă o dată, dar iarăși se dădu înapoi. Văzând că jivina aceea tot nu mișcă, începu să sară iar și să muște: ba sărea, ba se oprea, se uita fix la veveriță, tot mișcându-se astfel înainte și înapoi de trei, patru ori, după care se liniști brusc.

În acel moment, Chenzhen surprinse în ochii lupului o privire plină de pioșenie, parcă nu mai avea nimic din lupul crud și fioros de acum câteva clipe. Puiul se apropie încet de veveriță și, oprindu-se în partea ei stângă, rămase așa nemișcat câteva clipe. Apoi, plin de evlavie, îndoi mai întâi lăbuța dreaptă, pe urmă pe cea stângă și începu

să-şi frece spinarea de ea, rostogolindu-se de câteva ori pe lângă veveriţă. După aceea se ridică brusc, se scutură de praf, se întoarse şi ajunse în cealaltă parte a veveriţei, atât cât îl lăsa lanţul, şi iar îşi îndoi mai întâi lăbuţa dreaptă, pe urmă pe cea stângă şi se lipi din nou cu spinarea de ea, frecându-şi blana de a ei.

Chenzhen îl privea încordat şi curios; nu înţelegea deloc ce voia să facă şi de unde o fi învăţat puiul toate aceste mişcări, însă cel mai mult îl contraria felul în care se lipise de ambele părţi ale veveriţei, neştiind ce vrea să însemne aceasta. După cum se mişca, puiul arăta exact ca un băieţel care primeşte pentru prima dată în viaţa lui un pui fript întreg, pe care ar fi vrut să-l mănânce, dar nu ştia cum, de unde să-l apuce, cum să-l ia.

Isprăvind tot acel ritual complicat, se scutură şi, cu lanţul zornăind după el, se repezi din nou la partea dreaptă a veveriţei şi o luă de la capăt, înainte şi înapoi, în dreapta şi în stânga. În total, repetă tot circul de trei ori, în mod identic.

Chenzhen se simţi zguduit dintr-odată. Se gândi că înainte îi dăduse lupului atâtea mese consistente, cu carne, îi dăduse chiar şi carne în sânge, iar acesta nu făcuse niciodată gesturile de acum. De ce tocmai acum, văzând veverita aceasta mare şi grasă, să înceapă să facă toate acestea? Să fie oare felul în care lupii sărbătoresc prima lor pradă? Sau o fi vreun ritual înainte de devorarea prăzii? Pioşenia şi respectul care-l cuprinseseră mai adineauri îl făceau să semene cu un credincios ce primea cuminecătura.

Chenzhen îşi stoarse astfel minţile până când îl luă cu dureri de cap, apoi, brusc, îşi dădu seama că mâncarea pe care i-o dăduse acum lupului era în mod substanţial diferită de cea pe care i-o dăduse mai înainte. Hrana din trecut fusese de foarte bună calitate, însă era vorba de carne mărunţită şi de oase fărâmiţate sau de mâncare gătită. Această „hrană" de acum era însă cât se poate de naturală şi de sălbatică: o jivină care, ca şi oile, vitele, caii ori câinii, avea cap şi coadă, trup şi membre, piele şi blană; ceva „complet", arătând chiar ca un animal viu, cum era şi el. Poate lupii considerau felul acesta de mâncare întreagă, acest „animal viu", o hrană nobilă, de care nu se puteau bucura decât lupii nobili. Pe când bucăţile acelea de carne care îşi pierduseră forma iniţială or fi

fost considerate resturi de la masa oamenilor, deși aveau un gust cu mult mai bun. Cine le mânca își pierdea prestigiul. Oare oamenii când frigeau oi, vite, porci, rațe întregi ca niște mâncăruri nobile și îndeplineau înaintea mesei ritualuri solemne nu fuseseră cumva influențați de lupi? Ori poate că lupii și oamenii se asemănau în gândire, așa cum se asemănau și în vitejie și înțelepciune?

Puiul de lup avea pentru prima dată înaintea lui o astfel de hrană, întreagă și nobilă, astfel că și noblețea caracterului său era scoasă la iveală. Altfel cum s-ar mai fi explicat gesturile și ritualurile sale solemne și pioase?

Acest lup nu participase însă niciodată la ritualurile din haită. Cum a fost posibil să săvârșească toate acele gesturi ordonate și meticuloase? Părea pur și simplu că fiecare set de mișcări fusese îndelung exersat, de nenumărate ori, iar acum era practicat cu o îndemânare și o precizie fără seamăn, ca și cum ar fi îndeplinit indicațiile stricte ale unui maestru. Chenzhen se cufundă iarăși într-o uimire fără cuvinte.

Lupul se opri să răsufle, dar tot nu se duse să sfâșie pielea și să înceapă să mănânce carnea. Tremurând, își aranjă și-și scutură blana, apoi deodată ridică lăbuțele din față și dădu târcoale veveriței de câteva ori. Mijea ochii, privind plin de entuziasm, deschidea gura pe jumătate, scotea un pic și limba, ridica și lăsa piciorul din spate, încet, și, întocmai ca în spectacolele de echitație cu cai albi de la circul sovietic, începu să facă o serie de mișcări grațioase și spectaculoase, pline de strălucire. Puiul făcu vreo câteva ocoluri, încet și atent, apoi deodată începu să meargă mai repede. Însă indiferent dacă le făcea repede sau încet, cercurile acelea erau mereu la fel de mari, lăsând pe pământ urme nenumărate de lăbuțe ce formau, astfel, un cerc perfect.

La un moment dat, Chenzhen se simți cuprins de furnicături, căci își aduse aminte de cercul acela misterios și înspăimântător făcut de lupi astă-primăvară în jurul cadavrelor îngrămădite ale cailor militari. Acela era încă un cerc făcut de lupii care înconjuraseră de câteva zeci de ori cel mai concentrat grup de cadavre, un cerc trasat parcă de o legiune de demoni. Bătrânii erau convinși că, prin acel cerc, lupii îi cereau îngăduință ori îi mulțumeau lui Tengri. Acel cerc era perfect

rotund, iar cel de acum, făcut de puiul de lup, era și el perfect rotund; în centrul amândurora se afla prada întreagă, cu piele și blană.

Să nu fi îndrăznit puiul să se atingă prea degrabă de o pradă așa de bună și de proaspătă, având grijă mai întâi să-i mulțumească lui Tengri pentru ea?

Chenzhen își dădu seama că, ateu fiind, la vederea unor asemenea practici mistice, ori a misticismului din acele practici, nu mai are cum să pună toate aceste gesturi ciudate ale lupului pe seama „instinctelor" ori a „eredității". De atâtea ori avusese de-a face cu lupii din stepă, încât știa că mișcările lor nu pot fi ușor interpretate, conform modului de gândire omenesc.

Puiul de lup încă dădea roată alergând, plin de entuziasm. Nu mâncase însă nimic toată ziua, așa că de acum se punea problema unui lup foarte flămând, căruia îi chiorăiau mațele. În mod logic, atunci când zărește prada sângerândă, un lup atât de înfometat devine un lup înnebunit. Cum de acesta se dovedea atât de neobișnuit, apucându-se de toate închinăciunile pe care numai un credincios le putea face? Să fi existat în lumea lupilor vreo formă primitivă de religiozitate, și anume una care să guverneze, cu forță spirituală sporită, toate mișcările haitelor din stepă? Să poată ea să dicteze, chiar și în cazul unui pui de lup care fusese luat de lângă ai lui înainte de a fi apucat să deschidă ochii? Chenzhen se tot întreba: nu cumva religiozitatea aceea rudimentară a omului primitiv fusese adusă în mijlocul oamenilor tocmai din lumea animalelor? Este oare posibil ca oamenii din zorii istoriei să fi predat lupilor din stepă diverse elemente spirituale primordiale? Erau atât de multe mistere în stepă care își așteptau cuminți dezlegarea din partea oamenilor...

În sfârșit, lupul cel mic se opri. Se așeză gâfâind înaintea veveriței și, când respirația i se mai liniști, scoase limba și se linse de două ori pe marginile botului, din ochi străfulgerându-i cruzimea și lăcomia de sălbăticiune. Într-o clipă, din credinciosul acela evlavios de mai înainte răsări lupul înfometat și însetat de sânge. Se aruncă dintr-o zvâcnire asupra veveriței, ținând-o apăsat cu labele din față, apoi odată îi apucă pieptul și începu să o sfâșie, scuturându-și frenetic capul și jupuindu-i o parte din trup, dând la iveală o masă amorfă de carne mutilată.

Lupul se scutura din tot trupul, rupea carnea și o înghițea lacom. Dădu astfel pe gât carnea și oasele dintr-o jumătate de veveriță, apoi începu să-i scoată organele. Nu lăsă la o parte nici stomacul cu sucul său gastric, nici intestinele îmbibate de necurății, ci le înghiți lacom de-a valma.

Din ce mânca, din aceea devenea mai sălbatic. Fervoarea îi creștea necontenit, ba chiar scotea ritmic tot felul de mârâieli de satisfacție pe care, auzindu-le, Chenzhen se înfiora. Felul în care se ospăta era din ce în ce mai dezgustător și mai necioplit: nu lăsa absolut nimic la o parte, înghițea fără discriminare carne, oase, piele, blană, fiere, vezică, tot, căci pentru el toate acestea erau adevărate delicatese. Cât ai clipi, din veverița aceea mare și grasă nu mai rămaseră decât capul și coada stufoasă. Dar puiul de lup nu se opri aici, ci, ținând cu labele din față capul veveriței cu botul în sus, își înclină capul și din câteva mișcări reuși să bage pe gât și jumătate din cap. Nici măcar dinții cei tari nu-i scuipă afară. Mai înfulecă și din celelalte bucăți ale capului zdrobit, trecând apoi la coadă, care avea mai mult păr decât oase, nu putea să o lase deoparte tocmai pe aceea. Lupul o frânse, astfel, în două și înghiți până și smocurile de blană. După toate acestea, pe pământul din jurul lui se mai puteau zări doar câteva urme de sânge. Dar parcă nici atunci nu se simți cine știe ce sătul — se uită o vreme la Chenzhen și, văzând că nu mai are nimic în mână, făcu câțiva pași spre el, nemulțumit și neîmpăcat, după care se tolăni pe pământ fără vreo altă speranță.

Așa descoperi Chenzhen că puiul de lup trebuie să fi avut o preferință mai neobișnuită pentru rozătoarele stepei, din moment ce acestea erau în stare să suscite tot acel complex de instincte și energii latente. Atunci nu mai putea surprinde pe nimeni faptul că în miile și miile de ani de când era stepa, toate acele rozătoare nu reușiseră să o degradeze.

Din sufletul lui Chenzhen țâșneau când valuri de iubire, când sentimente de milă, căci în fiecare zi îi era dat să vadă fiecare spectacol interpretat de puiul de lup, toate acele reprezentații fiind atât de vii, atât de pline de tâlcuri și de o nemărginită putere de înrâurire, încât Chenzhen se transformase în admiratorul frenetic al tuturor acestor piese. Din păcate, scena pe care micul lup o avea la dispoziție era mult

prea strâmtă, căci, dacă ar fi putut face din întreaga stepă o arenă nemărginită, spectacolele ar fi fost mult mai pline de putere și grandoare, inspirând profund dramele vieții omenești. Pe când piesele monumentale cu eroi adevărați ce se jucau pe rampa stepei mongole se pierduseră în mare parte. Resturile oștirii lupilor fuseseră împinse către zonele de frontieră din nord, de-acum chinezii nemaiavând cu ce să se delecteze și nici de la cine să tragă învățăminte.

Puiul de lup se uita neliniștit la cățeii care încă rontăiau la oasele lor. Chenzhen se întoarse în iurtă să jupoaie marmota cea mare. Tăie partea de ceafă care purta urmele mușcăturilor câinilor și o aruncă în strachină, ca să i-o dea lupului mai pe seară.

O curăță apoi de intestine, o tăie în bucăți și o puse la fiert pentru o tocană. Toată carnea unei marmote mari, care pusese pe ea o grămadă de grăsime, nu umplea decât o jumătate de tigaie, dar trei oameni se puteau sătura din ea numai bine la o masă.

Spre seară, puiul de lup se așeză cu fața spre apus, privind neliniștit la soarele care se înjumătățea încetișor, apoi la ultimele fâșii care mai străbăteau firele de iarbă de pe coama muntelui, după care se întoarse cu un șuier către iurtă și, cu mișcări și gesturi ciudate, părea că vrea să bată la ușă ori să se repeadă la mâncare, tot sucindu-se și învârtindu-se înainte și înapoi. La urmă, începu chiar să scuture înadins din lanț, zornăindu-l, atenționându-i parcă pe Chenzhen și pe Yangke că a venit vremea să se ocupe de el.

Chenzhen termină mai repede de mâncat din tocana de marmotă, apoi luă cravașa și duse lupul la plimbare, ținându-l de lanț. Veniseră și Erlang cu Gălbenuș, care mergeau înainte. Seara, când avea parte de această semilibertate, era momentul cel mai fericit pentru puiul de lup, mai fericit chiar decât cel al mesei. Însă plimbatul lupului nu era ca plimbatul câinilor-lupi de către soldați; era și pentru Chenzhen munca cea mai frumoasă, dar și cea mai obositoare și mai grea.

Lupul mânca și bea din ce în ce mai mult — creștea tot mai mult, încât se făcuse mai înalt cu un cap decât cățeii de aceeași vârstă cu el, iar la putere era chiar cât un cățel și jumătate. Îi căzuse tot puful acela de pui și începuseră să-i crească tuleiele blănii galben-cenușii, strălucitoare, pe spate având o fâșie de blană neagră, cu fire lungi și aspre, cu

nimic diferite de ale lupilor din sălbăticie. Capul său, care atunci când îl adusese era rotunjor, acum se mai teșise. Pe blana galben-cenușie apăruseră nișe puncte albe ca niște smocuri de blană de oaie. Și botul i se mai alungise, iar nasul mereu umed semăna cu un dop de cauciuc, destul de tare, dar flexibil. Lui Chenzhen îi plăcea să-l apuce de vârful nasului. De fiecare dată când făcea astfel, lupul scutura capul și strănuta, deloc amuzat de această dovadă de afecțiune. Urechile îi crescuseră și ele ascuțite și adâncite, tari și ciulite, vizibile de la distanță. Ce mai, puiul ajunsese să arate ca un adevărat lup de stepă.

Totuși, ochii lupului erau cei care captivau și dădeau fiori. Rotunzi și mari, aveau colțul din interior plecat în jos, iar pe cel din exterior mult ridicat în sus. Dacă s-ar fi trasat o linie care să unească colțurile din interior și cele din exterior ale ochilor, la un unghi de aproape patruzeci și cinci de grade, s-ar fi observat că sunt mai expresivi chiar decât machiajul personajelor de operă pekineză, iar linia aceea a colțurilor din interior, care se prelungeau ca un drum al lacrimilor, era deosebit de bizară. Uneori, când privea ochii lupului, Chenzhen își aducea aminte de „privirea mânioasă" sau de cea a „tigrului cu ochii desenați pe fruntea albă". Sprâncenele lupului nu erau decât o fâșiuță de blană galben-cenușie, așa că nu prea îl ajutau pentru a compune expresii mânioase sau amenințătoare. Când lua o mină feroce, lupul de obicei mijea ochii, dar nu era cu nimic mai prejos de spaima pe care ți-o dădeau „ochii de tigru desenați pe fruntea albă", ba chiar erau mai înspăimântători decât „privirea mânioasă". Cel mai interesant era să vezi cum, atunci când se înfuria, cele două cute ale botului se făceau cumva paralele cu liniile ochilor, ceea ce dădea privirii un aspect și mai înfiorător.

Apoi, globii oculari ai puiului de lup nu se asemănau deloc cu aceia ai oamenilor sau ai altor jivine, căci partea albă era, de fapt, de un gălbui ca de agată. Ca să nu mai spunem că farurile de ceață ale mașinilor sunt de culoare galbenă pentru că aceasta străbate cel mai bine prin ceață. Lui Chenzhen i se părea că galbenul acela de agată al ochilor de lup avea asupra oamenilor un efect pătrunzător, implacabil. Pupila ochiului lupului era destul de mică, precum gurile sarbacanelor prin care se suflau săgeți otrăvite în romanele cu Sherlock Holmes: erau

negre ca tăciunele, întunecate ca smoala, intimidându-și adversarii. Chenzhen nu îndrăznise niciodată să privească fix în ochii lupului atunci când acesta era furios, temându-se parcă să nu țâșnească din ei două săgeți otrăvite ce l-ar fi ucis pe loc.

De când l-a luat să-l crească, în momentele în care era vesel, Chenzhen îl apuca de urechi, îi lua capul în mâini, să admire trăsăturile lupului viu stând față în față, nas în nas. Cum îl privea și-l studia în fiecare zi — și trecuseră deja peste o sută de zile —, ajunsese să-i învețe trăsăturile pe dinafară. Deși deseori i se întâmpla să surprindă pe fața lupului o expresie zâmbitoare, vedea totodată și ceea ce era înfiorător. Numai ochii aceia erau în stare să-l facă să simtă fiori reci pe șira spinării, dar dacă mai și căsca gura lui ca o baie de sânge și-și mai arăta și colții mai tari și mai ascuțiți decât ai unui șarpe veninos, atunci chiar că reușea să te umple de groază. De multe ori deschidea gura lupului și-i ciocănea colții cu unghiile, iar aceștia scoteau un clinchet ca de oțel inoxidabil, fiind extraordinar de rigizi și de fermi; tot astfel încerca cu vârful degetului ascuțimea colților, văzând că erau mai ceva decât sulele acelea cu care se cos tălpile papucilor chinezești. Chiar și smaltul colților săi părea mai gros decât cel de pe dinții oamenilor.

Tengri trebuie că ținea mai mult la lupi, de le dăruise niște trăsături atât de frumoase și niște arme atât de îngrozitoare. Capul unui lup este arma sa, iar ascuțișurile colților participă totodată la expresia feței sale. Multe dintre animalele stepei care n-au apucat să se bată cu lupii au fost de la bun început dezarmate de imaginea înspăimântătoare a colților, din moment ce până și colții puiului de lup, care se făceau din zi în zi mai ascuțiți, ajunseseră să-l neliniștească pe Chenzhen.

Acum, că se plimba, puiul era cel mai fericit, iar atunci când era fericit nu ajungea să-și folosească arma expresiei feței împotriva lui Chenzhen, cu atât mai puțin să-și arate colții. Una dintre modalitățile prin care își dezvăluie lupii sentimentele este mușcatul, și Chenzhen de multe ori își băgase degetele în gura lupului, lăsându-l să-l muște sau să i le morfolească. Atunci când se juca astfel cu Chenzhen, lupul știa foarte bine până unde poate să meargă, așa că nu-l apuca decât foarte ușor: nu-l strângea tare, ci doar ca atunci când se hârjonesc puii de lup între ei, de nu ajung să străpungă pielea ori să dea sângele.

De mai mult de o lună, lupul se dezvoltase fantastic: puterea îi crescuse chiar mai mult decât greutatea trupului. Chenzhen îl plimba în fiecare zi, dar, de fapt, nu se poate spune că îl plimba, ci mai degrabă îl ținea, lupul fiind cel care îl plimba pe el. Căci de îndată ce ieșea din țarcul lui începea să tragă precum boul la jug, smucindu-l pe Chenzhen în fuga lui către urcuș. Chenzhen și Yangke de multe ori o luau la fugă împreună cu lupul, asta pentru a-i antrena mușchii picioarelor și a-l deprinde cu fuga. Când însă ei nu mai puteau alerga mai departe, lupul începea să-i tragă din toate puterile și să-i târască după el, și asta vreme de jumătate de oră sau chiar un ceas întreg. Din cauza asta, pe Chenzhen îl durea mâna de nu mai putea, asuda din cap până-n picioare, fiind mai ostenit decât după o zi întreagă de trudă. Aerul din stepă e mai rarefiat decât cel de la Pekin ori din câmpie, și nu de puține ori Chenzhen se trezea că nu mai are aer de atât tras, albindu-se la față și făcând cârcei la picioare. La început se gândise că, ținându-se astfel după lup, se va antrena ca pentru maraton, devenind sănătos și voinic ca un adevărat mongol din stepă. Însă de când forța lupului și puterea de a alerga pe distanțe lungi începuseră să erupă, își pierduse de tot încrederea în propriile forțe. În privința curselor pe distanțe lungi, lupul este un atlet de top al stepei: nici chiar caii foarte iuți de Wuzhumuqin nu sunt în stare să-l întrecă; și atunci, cum să se măsoare tocmai el cu lupul, numai cu cele două biete picioare ale sale? Chenzhen și Yangke începură să-și facă griji deopotrivă: cum o să mai poată să „plimbe" lupul atunci când o să se facă mare, lup în toată firea? Cum nu-l vor mai putea ține, să nu cumva să-i târască până în mijlocul haitei.

Uneori se întâmpla ca lupul să îi tragă așa de tare pe versant, încât îi dobora la pământ, ceea ce făcea pe femeile și copiii de la iurtele din depărtare să moară de râs văzându-i. Deși toți păstorii considerau creșterea unui lup o nerozie fără seamăn, erau foarte dornici să se distreze pe seama lui. Cu toții i se rugau lui Tengri cel drept să pună capăt și să îndrepte „experimentul științific" al studenților acelora de la Pekin. Un cioban mai tânăr, care rupea puțină rusă, îi spusese odată lui Chenzhen:

— Omul nu domesticește lupul. Nici dacă e experiment științific nu domesticește lupul!

Dar Chenzhen îi explicase:

— Eu nu vreau decât să observ, să studiez lupul. Nu vreau nicidecum să-l domesticesc.

Dar nimeni nu asculta explicația lui, și, oricum, se răspândise zvonul că ar fi avut de gând să încrucișeze lupul cu o cățea. Însă felul în care-i punea lupul la pământ pe Chenzhen și pe Yangke atunci când îl plimbau ajunsese cea mai gustată glumă a ciobanilor adunați la o băută, căci ziceau că abia așteaptă să audă cum lupul i-a mâncat cățelei nu știu ce.

Lupul îl trăgea înverșunat pe Chenzhen după el, iar acesta îl urma gâfâind. Ciudat era că, de obicei, de câte ori îl scotea la plimbare, lupul îl ducea aiurea, unde i se năzărea. De câteva zile însă, puiul de lup l-a tot tras pe Chenzhen într-o direcție anume, spre partea aceea dinspre nord-vest de unde auzise noaptea urletele lupoaicelor adunate laolaltă. Asta îi stârni curiozitatea și lui Chenzhen, care se gândi să vadă și el ce-o fi într-acolo. Alergă, astfel, în urma lupului o bună bucată de drum, ajungând mai departe decât în oricare altă seară. Apoi, trecând printr-o vale, lupul îl duse pe o pajiște înverzită și joasă. Chenzhen întoarse capul și, privind, își dădu seama că se aflau la mai bine de doi kilometri de tabăra iurtelor, ceea ce îl îngrijoră întrucâtva. Însă cum îi avea alături pe Erlang și pe Gălbenuș să-l apere, iar în mână, măciuca, nu întoarse lupul din drum. Mai merse așa în pas săltat cale de câteva sute de metri, până când lupul mai încetini pasul și începu să amușine în stânga și-n dreapta, nelăsând la o parte nicio ridicătură, fie ea grămadă de balegă de vacă, mușuroi, os, smoc de iarbă sau piatră.

Tot mirosind astfel, puiul ajunse în dreptul unui pâlc de stuf țepos, dar cum întinse botul să miroasă mai bine, fu străbătut de un fior puternic, iar părul de pe spinare i se zburli de parcă ar fi fost un arici gata să înțepe. Din privirea lui răzbătea un aer de bucurie. Mirosi apoi iar și iar, amușină peste tot, vârându-și nerăbdător capul în stuful acela. Apoi ridică dintr-odată privirile și începu să urle îndelung către văzduhul roșiatic dinspre apus. De data aceasta, urletele fură pline de jalea cuvenită, nu mai era în ele nimic din veselia și entuziasmul urletelor de început, ci se aduna toată durerea dorului de mamă, a dorinței de

a se întoarce la ai săi — își plângea durerea nemângâiată pentru cele câteva luni de când stătea în lanțuri ca un tâlhar...

Erlang și Gălbenuș începură și ei să miroasă prin stufăriș. Li se zbârli și lor blana de pe spinare, așa că se apucară să scormonească pământul și să latre furioși spre nord-vest. În momentul acela, Chenzhen se dumiri: și lupul, și câinii simțiseră miros de lup. Atunci păși cu tălpile încălțărilor peste stuful pe care-l culcă la pământ și se uită pe-acolo, văzând că iarba era îngălbenită, semn că și noaptea trecută fuseseră lupi pe aici, la mică depărtarea de iurte, cu te miri ce treburi. Norii înroșiți de apusul soarelui începeau să-și piardă îmbujorarea, iar panta se acoperi de umbre de un verde-întunecat. Se porni apoi și un vânticel și cum se unduia iarba așa, înainte și înapoi, părea să lase să se întrevadă nenumărate spinări de lup. Pe Chenzhen îl luă cu friguri. Se temea ca nu cumva să fie prins la înghesuială de oștirea lupilor prin locurile acestea ori să se trezească cu lupoaicele nemângâiate sărind la el. Nu mai stătu mult pe gânduri și odată smuci lanțul puiului, cu gând să-l întoarcă spre casă.

În momentul acela, lupul ridică un picior și începu să se ușureze înspre pâlcul de stuf. Chenzhen îl trase repede, speriat, căci se gândi că lupoaica nu-l dăduse uitării, iar micul ocnaș ar putea să strecoare astfel un mesaj în lumea de afară. Apoi, odată ce lupoaica ar fi dat de urma puiului de lup, ceea ce urma nu putea fi prea vesel. Chenzhen smuci de lanț cu toată puterea, trăgând lupul după el. Cu smucitura aceea avea să întoarcă acasă lupul încă neușurat, dar mai ales cu inima plină de durerea căutării mamei și cu speranțele și planurile de a o găsi brutal curmate. Lupul era nemulțumit. Se umplu de furie, se enervă la culme, așa că se lăsă pe picioarele dinapoi, își adună toate puterile și sări la Chenzhen ca un lup adevărat. Chenzhen se dădu înapoi instinctiv, dar se împiedică în iarba deasă și căzu, când lupul căscă gura și se repezi cu colții la piciorul lui Chenzhen. Acesta scoase un vaiet sfâșietor și simți cum durerea amestecată cu groaza îi străbate dintr-odată tot trupul. Colții ascuțiți ai lupului trecură prin țesătura necăptușită a încălțării, pătrunzându-i în carne. Chenzhen se ridică în picioare strigând și dădu să-l trăsnească pe lup cu bâta. Acesta însă parcă înnebunise: voia să mai muște o dată, ca să se răcorească.

Luați prin surprindere, cei doi câini săriră imediat. Gălbenuș îl prinse cu colții de ceafă, în vreme ce Erlang lătra cu putere în urechile lui, ceea ce pentru puiul de lup trebuie să fi fost ca un tunet îngrozitor, care-l făcu să dârdâie de frică. Abia atunci deschise gura și lăsă piciorul lui Chenzhen.

Chenzhen aproape că leșină de sperietură. Vedea sângele curgându-i din cauza puiului pe care-l crescuse cu mâna lui. Câinii voiau iarăși să sară să-l muște, dar el se repezi și-i prinse grumazul, chinuindu-se să-l tragă la piept să-l apere. Puiul continua însă să se zbată cu putere, fiind încă plin de furie, trimițând „săgeți otrăvite", arătându-și colții și mârâind.

Chenzhen strigă tare la Erlang și la Gălbenuș să se potolească, iar aceștia își curmară elanul atacului. Abia așa se opri și lupul din zbatere. Chenzhen îi dădu drumul, iar lupul se dădu înapoi doi pași, tremurând din toate încheieturile, dar continuând să-l fixeze pe Chenzhen cu ochii aceia sălbatici, ca de demon, în vreme ce părul zburlit de pe spate nu arăta vreun semn că s-ar fi potolit. Chenzhen era și speriat, și supărat. Abia trăgându-și sufletul, spuse:

— Măi lupule mic, măi lupule mic... Tu ai orbit sau ce? Mă muști tu pe mine?

Auzind glasul cunoscut, lupul își mai veni în fire, trezindu-se din erupția aceea vulcanică de sălbăticie și de cruzime. Înclină capul și îl măsură din nou pe omul dinaintea lui, parcă începea să-l recunoască pe Chenzhen. Nimic din privirea lui nu aducea cu vreo urmă de regret.

Sângele încă îi curgea din rană, dar nu ieșise din încălțările de pânză. Atunci se ridică repede în picioare și înfipse bâta adânc de tot într-o gaură de șoarece, transformând-o într-un par provizoriu de care prinse inelul de la capătul lanțului. Se temea că, văzând sângele, lupului îi vor veni cine știe ce idei, așa că se depărtă câțiva pași cu spatele, apoi se așeză jos, își scoase încălțările și își suflecă pantalonii. Avea pe pulpă patru găurele din care se vedea șiroind sângele. Noroc că țesătura aceea de salopetă era tare ca pânza de corabie, așa că mai oprise din forța mușcăturii, iar rana nu era prea adâncă. Chenzhen se folosi de leacul la care recurgeau de obicei mongolii: frecă bine piciorul în jurul

rănii, ca să pună sângele în mișcare și să dea afară otrava mușcăturii. După aceea rupse o fâșie din cămașă și își legă strâns rana.

Chenzhen se ridică din nou în picioare, apoi luă lanțul și-l trase pe lup de cap, arătând înapoi spre iurte și spre fumul care ieșea prin coșuri și zicând tare:

— Lupu' mic, lupu' mic, masa-i gata, hai să bei apă!

Asta fusese marea găselniță a lui Chenzhen și a lui Yangke. De câte ori voiau să încheie plimbarea, aceasta era singura modalitate eficientă prin care îl determinau pe lup să se întoarcă. Cum auzi că masa e gata și că o să bea apă, lupului începu să-i picure saliva peste vârful limbii și, lăsând baltă orice ar fi găsit acolo, de parcă nici n-ar fi fost, se puse pe alergat și-l trase pe Chenzhen spre casă fără măcar să întoarcă puțin capul. Cum ajunse la iurtă, lupul se repezi la strâchinile lui, așteptând înfrigurat să i se dea apă și mâncare. Atunci Chenzhen prinse capătul lanțului de par, puse siguranța, luă ceafa de marmotă și i-o dădu puiului. După aceea îi umplu castronul cu un polonic și jumătate de apă curată și proaspătă. Mort de sete fiind, lupul nu se repezi la mâncare, ci își vârî tot capul în castronul cu apă, din care bău dintr-un foc jumătate. De fiecare dată când îl scoteau la plimbare, trebuiau să nu-i dea să bea o zi întreagă, ca să-l poată aduce înapoi. Iar când, după atâta plimbare, i se umplea gura de apă, însetat și înfometat fiind, cum zicea cineva ceva de apă, o lua la fugă spre casă, târând omul după el.

Chenzhen intră în iurtă și își schimbă bandajele, dar Gao Jianzhong, cum văzu urmele mușcăturii, îl puse să meargă neapărat să-și facă injecție. Nici lui Chenzhen nu-i prea venea să se joace cu viața lui, așa că se sui imediat pe cal și merse la iurta studenților de la grupa a treia, unde îl rugă pe felcerul Peng să-i facă injecție cu antirabic și să-l oblojească. Îl mai rugă să nu cumva să mai spună cuiva povestea cu mușcătura lupului. În schimb, nici el nu avea să mai intre în amănunte cu cartea aceea — *Diverse însemnări din călătoria spre soare apune* — care se pierduse, și pe deasupra îi va mai împrumuta și *Viața lui Napoleon*, dar și *Moș Goriot*, ceea ce lui Peng nu i se păru destul de satisfăcător. Până la urmă, fu de acord, dar se simți dator să mai bolborosească:

— De câte ori mă duc la Direcție, nu mi se dau de la dispensar decât vreo trei, patru doze de vaccin. Au fost oameni mușcați de câini și deja am folosit două. E atât de cald, iar eu trebuie să mai trag o fugă până la Direcție.

Chenzhen îi spuse de câteva ori că așa e, are dreptate, dar nici nu mai știa ce zice, căci gândul lui nu era decât la lup, pe care nu știa cum o să-l mai țină. Acum, că se ajunsese la situația ca lupul să muște un om, regulile jocului trebuiau să devină foarte drastice, căci dacă pe câinii care mușcau oi îi ucideau, când venea vorba de mușcat oameni, animalul trebuia ucis pe loc, și cum lupul exact asta făcuse, nu se mai putea găsi nicio portiță de scăpare. Creșterea unui lup era încadrată la trădare și blasfemie. Dar ca el să-și deschidă gura și să rănească omul, asta îl aducea direct la eșafod. Chenzhen încălecă și uită complet de rana de la picior, tot drumul bătându-și capul să caute parcă prin cele mai ascunse cotloane ale creierului o variantă, oricare ar fi fost ea, ca să poată păstra lupul în continuare.

Întors la iurtă, îi auzi pe Gao Jianzhong și pe Yangke prinși într-o dispută aprinsă despre ce-ar trebui să facă de-acum cu lupul care îndrăznise să muște un om. Gao Jianzhong țipa și zicea:

— O bunătate de lupușor, ce să zic! Dacă a îndrăznit să-l muște până și pe Chenzhen, atunci pe cine are să cruțe? Nu, trebuie omorât! Ce facem dacă mai mușcă dup-aia și pe altcineva? Când o să ne mutăm pe pășunea de iarnă și o să fim la șapte, opt kilometri de cea-laltă grupă, n-o să mai ajungem să ne facem injecțiile și o să se răspândească turbarea la toți. Iar cea de la lup e mai rea decât cea de la câine, și atunci chiar că o să se lase cu pierderi de vieți omenești.

Yangke spuse încet:

— Mie mi-e teamă că personalul de la Direcție nici n-o să ne mai dea, mie și lui Chenzhen, vreun vaccin antirabic. Totuși, nu se găsesc așa de ușor și sunt păstrate pentru cazurile accidentale, în care cineva e mușcat de lup sau de câine. Păi și atunci o să le mai dea celor care cresc lupi, că așa vor ei? Părerea mea e că... Eu zic că ar trebui să-i dăm drumul imediat. Dacă mai întârziem, oamenii vor trimite pe cineva să-i ia viața lupului.

Gao Jianzhong zise:

— Un lup a mușcat un om și ție-ți mai arde să te gândești să-i dăm drumul? Păi văd că ești mai ceva decât Dongguo. Asta nu e treaba ușoară!

În acel moment, Chenzhen se trezi de-a binelea și spuse, scrâșnind din dinți:

— M-am gândit, nu se poate nici să-l ucidem, nici să-i dăm drumul. Dacă îl ucidem înseamnă că degeaba am ajuns până acolo încât să mă muște și atâtea zile de trudă au fost toate în zadar. Dacă-i dăm drumul, e foarte posibil să nu mai rămână în viață. Și atunci e ca și cum i-am da drumul să moară. Iar dacă ar reuși să ajungă nevătămat la haită, ceilalți lupi l-ar putea privi ca pe un venetic sau ca pe un trădător. Credeți că-l vor lăsa în viață?

Și atunci ce era de făcut? Chenzhen fu cuprins de deznădejde, apoi spuse:

— Singura soluție acum este să facem o operație stomatologică, adică să luăm cleștele de scos cuie și să-i retezăm vârfurile colților. Cel mai nenorocit lucru la lupi este exact vârful dintelui. Dacă retezăm astfel tăișul colților, atunci cu niște dinți bonți nu va mai avea cum să muște oamenii până la sânge, căci nu va mai putea străpunge pielea... Cât despre noi, n-avem decât să-i tocăm mâncarea mai mărunt.

Yangke dădu din cap și spuse:

— Soluția asta o fi bună, dar e ca și cum l-ai ucide. Cum va mai putea el să trăiască apoi în stepă fără vârfurile colților?

Chenzhen lăsă capul în jos și spuse:

— Eu nu am nicio altă soluție. Dar nici nu sunt de acord ca la prima mușcătură de lup să las baltă tot ce am încercat până acum, să mă opresc la jumătatea drumului. Cine știe, poate mai încolo o să-i crească alți dinți. Acum trebuie să ne ferim numai de ascuțișul colților săi.

Dar Gao Jianzhong spuse ironic:

— Și ai curaj să intri în gura tigrului? Văd că nu te lași până nu te mai mușcă o dată.

A doua zi de dimineață, înainte ca oile să fie scoase din țarc, Chenzhen și Yangke începură să-l opereze pe lup. Mai întâi îi dădură să mănânce și chiar se jucară puțin cu el, apoi Yangke îl apucă de cap cu amândouă mâinile, în timp ce cu degetele mari îl apăsa în zona dintre

maxilar și mandibulă, ca să-i deschidă gura. Lupul nici nu opuse rezistență în vreun fel. Se obișnuise cu toate renghiurile de fiecare zi ale celor doi, și apoi i se părea destul de amuzant. Cei doi întoarseră capul lupului spre soare, să vadă bine, și observară că dinții lupului erau puțin transparenți, încât i se vedea canalul nervului. Din fericire, acesta nu urca decât până la jumătatea dintelui, așa că se gândiră că, tăindu-i numai vârful, poate că nici nu-i vor vătăma rădăcina și nici durerea n-o va simți. În felul acesta puteau să lase dinții nevătămați și, cine știe, poate mai încolo lupul va putea chiar să și-i ascută la loc.

Chenzhen îl lăsă mai întâi pe lup să se obișnuiască puțin cu cleștele, așa că i-l dădu un pic să se joace. După aceea, când lupul lăsă garda jos, Yangke apăsă din nou pe maxilarele lupului ca să-i deschidă gura, iar Chenzhen, cu mare grijă, dar și foarte rapid, îi tăie rând pe rând vârfurile celor patru colți, adică aproape un sfert din lungimea dintelui, făcând o mișcare spiralată cu cleștele. Inițial, cei doi se gândiseră că a tăia colții din gura lupului e la fel de periculos cu a intra în gura tigrului, așa că-și luaseră tot felul de măsuri de precauție, pregătindu-se să se arunce în lupte grele. Până la urmă însă, toată operația fu gata în mai puțin de un minut și nu îl răniră în niciun fel pe lup. Acesta începuse doar să-și lingă cioturile colților, fără a avea senzația că pierduse ceva. Cei doi îi dădură drumul ușurel și chiar voiau să-i dea ceva de mâncare ca răsplată, dar apoi se gândiră că poate așa o să simtă durerea și o lăsară baltă.

Chenzhen și Yangke răsuflară ușurați, de acum nu mai trebuiau să se teamă de mușcătura lupului. Cu toate acestea, câteva zile se simțiră foarte abătuți. Yangke spuse:

— Să-i tai lupului vârfurile colților e mai crud decât să castrezi un bărbat.

Și Chenzhen era ros de întrebări. Spuse:

— Mie mi se pare că m-am îndepărtat tot mai mult de scopul pe care mi l-am propus inițial, atunci când am luat lupul să-l cresc.

Când Peng veni să ia cele trei cărți, pe Chenzhen și pe Yangke îi durea inima nespus de rău. Din cei peste o sută de studenți de la Pekin, numai Chenzhen și Yangke veniseră cu câteva valize mari cu cărți renumite, considerate scripturi ale „feudalismului, capitalismului

și revizionismului". Și cum furtuna politică dezlănțuită cu doi ani înainte trecuse, în zilele acelea monotone și plictisitoare, când ieșeau cu animalele la păscut, studenții se mai dedulceau pe furiș cu cărțile interzise. De aceea, odată împrumutată o carte, nu mai avea rost să sperii că o vei recăpăta vreodată. Dar Chenzhen n-avu încotro și trebui să le dea. Altfel, dacă se afla de incidentul cu lupul care îl mușcase, Bao Shungui în mod sigur ar fi ordonat să fie ucis. Cărțile acelea renumite își vor face datoria: nimeni n-avea să afle că pe Chenzhen l-a mușcat lupul.

Capitolul 28

„(Li) Shimin (împăratul Taizong din Tang) a pornit cu oaste și s-a bătut în zeci de bătălii, el însuși aflându-se în fruntea oștirii, cu cavaleria mergând mai înainte, și, deși a trecut prin multe primejdii, nicio săgeată nu l-a rănit...

Shimin a ucis cu mâna lui nenumărați oameni și nu-i ajungeau cele două săbii cu care lupta deodată, iar când mânecile i se umpleau de sânge, el le golea și lupta mai departe. Oștenii din Yuan erau tare înspăimântați. Tot Taizong din Tang a zis: „Orice războinic știe că, atunci când ai parte de victorie, năvălești, pe când atunci când vezi înfrângerea, te retragi."

Sima Guang, *Îndrumar folositor în guvernare*

DUPĂ PLOILE CELE MARI, fiecare pârâiaș din noua pășune se umflase, iar lacul se lățise și el, malurile prefăcându-se în smârcuri în care învățau să zboare și să-și caute hrana nenumărații pui de rață sălbatică. În același timp însă, peste noua pășune se abătea ca un trăsnet urgia cohortelor de țânțari.

Pentru studenții de la Pekin, invazia țânțarilor era mai îngrozitoare decât viscolul, decât furtuna, focul, seceta sau epidemiile, ba chiar și decât lupii. Căci ei erau pretutindeni, umpleau văzduhul și orice colțișor.

Dacă nu purtai pălăria specială contra țânțarilor, în orice loc din stepă ai fi fost, te puteai trezi cu câțiva țânțari în nas de câte ori inspirai.

Zonele de frontieră din centrul și estul Mongoliei Interioare sunt pline de țânțari, având cele mai concentrate și mai turbate roiuri din lume. Aici sunt multe râuri, destule lacuri, iarba e deasă și înaltă, iar mulți țânțari supraviețuiesc numai bine iernii adăpostindu-se în vizuinile marmotelor și ale rozătoarelor de tot felul. Au la dispoziție o cantitate interminabilă de sânge: de lup, de om, de oi, cai ori vite, de șoareci, iepuri, vulpi, șerpi, marmote sau chiar gazele. Câțiva dintre aceia care nu demult supseseră sânge de lup l-au adus în pragul morții pe un student de numai șaisprezece ani, așa încât a fost trimis înapoi la Pekin. O mulțime de astfel de țânțari ce s-au săturat din sângele lupilor se repezeau acum cu sălbăticia acestora la toate animalele, fie ele cu sânge cald ori cu sânge rece.

Aici, pe pășunea cea nouă, erau și mai mulți țânțari care ieșiseră cu bine din iarnă. De aceea, urgia pe care au dezlănțuit-o era cu atât mai mare.

După-amiază, Chenzhen citise puțin stând în iurtă, apărat de plasa contra țânțarilor, apoi și-a pus pălăria aceea asemănătoare cu cea pe care o poartă apicultorii ca să se apere de împunsăturile albinelor, a mai luat și un pămătuf din coadă de cal cu care de obicei alunga muștele și așa a ieșit din iurta sigilată cu mare băgare de seamă, mergând să-l vadă pe puiul de lup, care și el era înconjurat de roiuri. Era momentul în care, după o zi întreagă petrecută în mijlocul țânțarilor, tocmai se pregătea atacul general. Nici nu ieși bine din iurtă, că intră în mijlocul unui vacarm de nedescris de urlete și lătrături, mai înspăimântătoare decât alarma pe timp de război.

Țânțarii mari și galbeni din stepa Elun nu sunt vicleni ca lupii, în schimb, sunt atât de obraznici și de îndrăzneți în atacurile lor, încât îi depășesc pe lupi din acest punct de vedere. Îndată ce simt miros de jivină, se reped asupra ei înțepând-o fără niciun fel de tatonare, fără vreo ezitare, fără vreo strategie sau o tehnică oarecare de luptă. Ca niște ace zburătoare, înțeapă unde se nimerește, săgetează cu repeziciune, împung la întâmplare și nici că le pasă câți crapă șfichiuiți de cozile cailor sau ale vitelor, ba dimpotrivă: sunt ațâțați până la turbare de mirosul de sânge emanat de leșurile strivite ale semenilor.

Pe ferestruica de câțiva centimetri pătrați a plasei pe care o purta Chenzhen pe față se adună într-o clipă un ciorchine de țânțari galbeni. Concentrându-și vederea, Chenzhen îi privi prin ochiurile minuscule ale plasei, distingând cum împungeau aerul cu trompele lor ascuțite. Chezhen îi plesni tare cu pământuful din coadă de cal, omorând câteva zeci care și căzură, însă imediat veniră alții care umplură plasa la loc. Nu avea altă soluție decât să continue să lovească neîntrerupt cu pământuful, ca și cum ar vântura un evantai, de-abia astfel reușind să vadă mai bine dincolo de plasă. Privind în sus, lui Chenzhen i se păru că roiurile de țânțari sunt în plină pregătire de război, survolând necontenit și umplând aerul cel puțin doi metri de la sol, de parcă tocmai se aprinseseră în stepă focurile de război, iar în aer plutea un fum galben, înecăcios. Chenzhen își zise:

— Adevăratul „fum de lup", atât de înspăimântător la vedere, trebuie să fie „fumul galben" alcătuit de roiurile de țânțari din stepă.

Căci în acest sezon, în stepă, oamenii și animalele intră într-o adevărată stare de război.

Chenzhen ridică ochii să vadă mai bine cum stau lucrurile cu țânțarii, pentru ca astfel să se pregătească pentru la noapte. Observă că țânțarii din ziua aceea nu erau doar concentrați laolaltă, erau și incredibil de mari. Cum dădeau necontenit din aripi, acestea nu se vedeau, ci distingeai doar trupurile care erau aproape cât niște cochilii de creveți mai mici. La un moment dat, i se păru chiar că se află pe fundul unei ape, iar deasupra lui plutesc mii de puișori de creveți.

Calul alb al lui Chenzhen, care era împiedicat, nu mai avusese curaj să meargă pe pajiște, iar acum stătea pe o bucată de pământ pe care era un strat de balegă de oaie și niciun fir de iarbă, căci aici se părea că sunt mai puțini țânțari. Pe trupul său erau însă așezate o mulțime de insecte, de parcă fusese tăvălit prin tărâțe. De îndată ce își văzu stăpânul cu pământuful în mână, se duse șchiopătând lângă el. Atunci Chenzhen îi scoase repede piedica și-l duse lângă car, unde erau mai puțini țânțari. Calul scutura necontenit din cap, în vreme ce cu coada lui mare plesnea țânțarii de pe burtă, de pe picioarele din spate și de pe spinare. Însă celor de pe piept, de pe picioarele din față și din laterale nu le putea veni de hac decât cu botul. Mii și milioane de

țânțari galbeni își croiau drum printre firele de păr ale calului, după care îi străpungeau carnea. În câteva secunde, burta i se umfla și pe trup îi apăreau o grămadă de bube roșii, umflate și lucioase, ca niște boabe de cătină. Dădea din coadă cu disperare și de fiecare dată lăsa o dâră de sânge de la care i se înroșea și coada, năclăindu-se. Însă așa, lovind cu coada acolo unde putea ajunge, sângele ajungea să curgă șiroaie, ceea ce stârnea în țânțari o sete și mai mare. Așa că acum arăta de parcă tocmai scăpase din mijlocul haitei de lupi.

Chenzhen dădea și el cu toate puterile din pământuful acela, plesnind țânțarii de pe spinarea și pieptul calului, care dădea recunoscător din cap către stăpânul său, mulțumindu-i. Roiul de țânțari era însă din ce în ce mai dens și dacă îi goneai pe unii imediat veneau alții, așa încât calul era veșnic împachetat în „târâțe", un ciorchine de „boabe de cătină" roșii.

Dar Chenzhen era cel mai îngrijorat pentru puiul de lup, așa că se duse degrabă spre țarcul lui. Vizuina se umpluse pe jumătate cu apă de la ploaie, așa că n-avea cum să intre acolo să se apere de țânțari.

Cu blana de vară, puiul chiar nu avea nicio șansă să se protejeze de împunsăturile țânțarilor, cel puțin acele părți pe care părul era rar sau lipsea, cum ar fi nasul, urechile, pleoapele, capul, fața, lăbuțele, erau total expuse. În momentul acela, lupul era atât de exasperat de atacurile țânțarilor, încât era pe punctul să se dezlănțuie. Țânțarii de stepă parcă ar fi fost convinși că sângele de lup e cel mai hrănitor, așa că asupra puiului se abătuse cel mai dens nor galben, iar el se tăvălea din cauza împunsăturilor. Începu apoi să fugă de nebun acolo, în cercul lui, dar să scoată limba ori să deschidă gura nici că îndrăznea, căci atunci țânțarii i-ar fi intrat direct pe gât. În curând, lupul se chirci la pământ, ascunzând sub el labele din spate, pe care blana era rară, iar cu cele din față își acoperea nasul. Nici prin cap nu i-ar fi trecut lui Chenzhen că acest prințișor alintat al stepei putea să se preschimbe, asaltat de țânțari, într-un lup ca vai de mama lui, aducând mai degrabă cu un cerșetor zdrențuit. Cu toate acestea, în ochii lui se păstra scânteierea aceea sălbatică și demnă.

Era zăpușeală, cohortele de țânțari ce pluteau deasupra capului, apăsate de presiunea atmosferică, se îndeseau tot mai tare. Chenzhen

alunga cu pămătuful țânțarii de pe lup, cu cealaltă mână îi dădea la o parte „tărâțele" de pe corp, iar la fiecare trecere a mâinii lăsa și dâre de sânge. Simțea o durere greu de suportat, căci tot acel sânge era rodul unui efort imens și al unei jertfe de timp. În schimb, lupul lingea bucuros sângele de pe mâna lui Chenzhen, apoi își freca tare capul de genunchiul lui, care în curând se înroși de atâta sânge. Acum lupul îl recunoștea pe Chenzhen drept salvatorul său, căruia nu mai dorea să-i dea drumul, având în ochi o privire plină de mulțumire. Chenzhen se gândi și la lupii din sălbăticie, care nu mai puteau prinde marmote, și chiar de ar mai fi prins câte una, tot nu compensau sângele pe care-l pierdeau prin trompele țânțarilor. Moș Bilge zicea că după atacul țânțarilor negreșit vine cel al lupilor, căci țânțarii fac din lupi niște ființe înfometate și scoase din minți, cu care vor avea mai apoi de furcă oamenii și animalele. Cel mai înfricoșător lucru în stepă era dubla invazie, anume cea a țânțarilor, la care se adăuga cea a lupilor. Și zilele acestea toată lumea din pășune era neliniștită din această pricină.

Lupul era frânt de oboseală, dar nu arăta slăbit. În fiecare zi și noapte țânțarii sugeau din el o grămadă de sânge. În plus, mai făcea și foarte mult efort fără rost. În fața atacurilor țânțarilor, tirania lupului devenea și mai cumplită, în mod vădit, însă raidurile acestora nu-i afectau cu nimic pofta de mâncare. Cum în mijlocul verii și al invaziei țânțarilor animalele se îmbolnăveau mai ușor, Chenzhen putea face rost de mai multă carne de la oile moarte, așa că puiul avea cu atât mai multă putere să facă față țânțarilor care îl persecutau și-l atacau. Chiar în acea perioadă de mare nenorocire, lupul se îngrășa mai vârtos. Chenzhen era ca un părinte care n-avea de ce să-și facă griji, căci copilul își făcea temele fără să fie forțat sau momit în vreun fel. De altfel, lupul nici nu avea nevoie decât de un singur lucru din partea lui Chenzhen: să-i asigure mâncarea. Dacă avea destulă carne și apă de băut, putea să facă față și celor mai grele neajunsuri, iar el zi de zi venea numai cu note bune și cu calificative excelente. Chenzhen se gândea că un om care a crescut un lup putea ajunge să aibă pretenții și mai mari de la copiii lui. Nu se mai punea problema să „spere ca fiii săi să ajungă niște dragoni", ci „niște lupi", știind că așa ceva era imposibil de obținut.

Deodată, lupul începu să țopăie supărat — un țânțar galben se strecurase sub burtica lui și îi înțepase cea mai sensibilă zonă. De durere, nu știa ce să mai facă, așa că-și ridică piciorul din spate și se îndoi ca să-și scarpine rana cu colții. Dar nici nu apucă bine să-și ridice piciorul, că sute de țânțari înfometați năvăliră pe burta lui, iar lupul de durere aproape că se mușcă.

Chenzhen lăsă lupul în plata lui, luă secera și-și puse coșul în spate, apoi o luă grăbit spre valea de la apus, să taie niște pelinariță. Cu un an în urmă fuseseră mai puțini țânțari, iar Chenzhen mersese o dată cu Kasmai să taie pelinariță. Ploile aduseseră după ele mulți țânțari, dar și pelinariţa crescuse din belșug. În vremea când țânțarii erau peste poate de obraznici, această plantă creștea mai deasă ca niciodată. Chenzhen privi în sus la Tengri, întrebându-se cum ar mai fi trăit mongolii în stepă dacă n-ar fi existat planta aceea.

Câinilor le era mai teamă de țânțarii ce se ascundeau în iarbă, așa că nu porniră cu Chenzhen, ci rămaseră sub căruță, unde țânțarii erau mai puțini și arșița, mai slabă. Chenzhen o luă spre valea de la apus, iar în depărtare văzu pâlcuri de oi așezate pe vârful muntelui, în locuri pietroase cu iarba rară și bătute de vânturi, căci numai acolo puteau sta liniștite. Ciobanii purtau pălăriile care să-i apere de țânțari și, cu toate că era o zăpușeală de nici nu puteau respira, niciunul nu îndrăznea să o scoată.

În vale însă, unde iarba era înaltă, roiurile de țânțari erau mai dese ca oriunde și nu bătea pic de vânt. Chenzhen asuda din greu. Jacheta din pânză de salopetă se udase, iar țânțarii mari care își vârâseră trompele lor tari prin țesătură nu puteau străbate prea mult, dar nici să le scoată nu mai erau în stare. Așa că jacheta lui Chenzhen se umplu de țânțari cu trompele prinse ca într-o capcană. Începu să-i scuture cu lehamite, făcându-i să culeagă roadele amare ale propriilor urzeli. Imediat însă simți o înțepătură groaznică în umăr și, arzându-și o palmă, rămase cu o pată de sânge pe ea.

Pe măsură ce se apropia de porțiunea pe care crescuse pelinariţa, vedea cum țânțarii se împuținează tot mai mult. Pe locul acela planta crescuse înaltă de aproape un metru, tulpinile erau cenușii și alb-albăstrui, iar printre frunzele subțiri ieșiseră mâțișorii fragezi și suculenți.

Pelinarița e ca pelinul cel amar — oile, vitele și caii nu o mănâncă, așa că poate crește în voie. Văzând lanul des, Chenzhen domoli pasul, ca un cunoscător, apoi apucă secera și se aplecă, privind atent împrejur. Ciobanii îi avertizaseră deseori pe studenți să fie foarte atenți când ajung la câmpul de pelinariță în miezul verii, căci unde iarba e înaltă și țânțarii, puțini, acolo le place și lupilor să se ascundă. Apoi, ca să-i țină departe pe țânțari, lupii mai au obiceiul să se tăvălească prin iarba aceea, îmbibându-se cu un miros înțepător, pentru ca astfel să-și facă un fel de haină împotriva țânțarilor.

Neavând câinii cu el, nu îndrăzni să se avânte, ci strigă de vreo două ori și, nevăzând nicio mișcare, mai stătu puțin în picioare și abia după aceea intră în lanul de pelinariță. Chenzhen parcă vedea leacul care îi salva viața; se repezi în lanul des și începu să taie cu râvnă. Sucul ierbii înverzi secera, iar în văzduh se răspândi mirosul de medicament. Atunci deschise larg gura și trase lacom aer în piept, parcă vrând să-și înfășoare toate organele vitale în acel miros de pelinariță.

Tăie până ce umplu un coș cu vârf, apoi porni spre casă cu pași repezi. Luă un snop de pelinariță și îl zdrobi, apoi cu sucul obținut își unse dosul palmelor. Astfel, țânțarii nu mai avură curajul să atace singurul loc rămas descoperit din corpul său.

Ajuns la iurtă, ațâță focul în vatră, adăugând câteva bucăți bune de balegă. Apoi se duse și căută în lada carului printre lighenele sparte pe care le strângea acolo de peste un an. Îl luă pe cel mai mare, puse câteva bucăți de balegă aprinsă și așeză deasupra un braț de pelinariță din care imediat începu să iasă un fum alb și gros. Apoi duse ligheanul fumegând lângă cercul lupului, iar bătaia ușoară a vântului făcea ca fumul să se unduiască, umplând tot locul. Fumul de pelinariță era dușmanul cel mai mare al țânțarilor și cel mai bun remediu împotriva lor: cum ajungea la ei, îndată își luau zborul de acolo; până și cei care tocmai sugeau sânge își scoteau repede trompa și o luau la sănătoasa ca să-și salveze viața. Astfel, într-o clipă, tot roiul acela de țânțari din cercul lupului dispăru fără urmă.

Fumul pelinariței scoase lupul de sub asediu. Însă acesta, cum văzu scânteile și fumul cel alb, se sperie așa de tare, că i se zburli blana pe spinare, începu să tremure din toate încheieturile, iar în ochi îi

apăru spaima. Sări încoace și-ncolo, apoi se dădu înapoi spre cealaltă parte a cercului până ce lanțul îl opri, după care începu să se zbată. Puiului de lup îi era frică de scântei și de fum, ca oricărui alt lup — atât de frică, încât uită cu totul de durerea înțepăturilor de țânțar și se repezi disperat în partea încă neacoperită de fum. Chenzhen se gândi că în sălbăticie, de mii și mii de ani, lupii văzuseră atâtea incendii și fumul gros ce le însoțea, așa încât spaima aceea a strămoșilor lui rămăsese instinctiv și în el, ca o moștenire ereditară. Mai puse un braț de pelinariță pe foc și îndreptă fumul către lup; trebuia să-l facă să se obișnuiască cu fumul, era singura posibilitate de a-l ajuta să facă față atacurilor țânțarilor. În sălbăticie, lupoaica își ducea puii pe crestele munților sau în lanul de pelinariță ca să-i apere de țânțari; în tabăra oamenilor însă, Chenzhen trebuia să preia responsabilitățile mamei și să-l ajute pe lup să scape de țânțari cu ajutorul fumului de pelinariță.

Fumul alb ieșea necontenit, iar puiul se zbătea disperat, mai avea puțin și se sugruma singur. Chenzhen însă nu se lăsa impresionat, ci mai punea câte un braț, întețind focul. Lupul osteni și nu se mai zbătu, rămase nemișcat în mijlocul fumului, tremurând și scâncind. Deși era terifiat de fumul cel alb, părea că se mai dezmorțește încet-încet, căci zumzetul care-l însoțise atâtea zile și nopți dispăruse, iar insectele acelea zburătoare nu se mai vedeau. I se păru ciudat, se uită în toate părțile, apoi se întoarse și își privi burta, căci nu știa unde dispăruseră năpastele care-l înțepaseră de sărise în sus. În priviri i se citeau surpriza și îndoiala, dar în următoarea clipă își veni în fire de-a binelea.

Fumul alb continua să năvălească, iar lupul se chirci acolo, privindu-l. La un moment dat, din lighean ieșiră scântei. Lupul se sperie și sări imediat în picioare, apoi fugi repede către cealaltă parte a cercului, unde fumul nu ajungea. Cum ajunse însă acolo, fu pe dată înconjurat de țânțari, care începură să-l ciupească de-l făcură să sară iarăși în sus, acoperindu-și fața disperat. Nu mai putu îndura mult ciupiturile, așa că începu să se învârtă în loc disperat. După ce dădu astfel roată de câteva ori, mai rări pasul, de parcă și-ar fi dat seama de diferența dintre locul cu mai mulți țânțari și cel cu mai puțini țânțari: dacă intra în fum, țânțarii de pe el își luau de îndată zborul; cum ieșea din fum, se și trezea înțepat drept în bot. Lupul privea plin de mirare

fumul acela alb, cu ochii măriți, apoi începu să adaste tot mai mult în locul învăluit de fum. Lupul era un animal foarte inteligent: își puse repede mintea în mișcare și cugetă la lucrul acela nou pe care îl avea în față. Îi displăcea fumul în continuare și ezita când trebuia să treacă din locul neafumat în cel cu fum.

Câinii, care până atunci stătuseră sub car adăpostindu-se de țânțari, observară curând fumul. Toți câinii din stepă știu bine care sunt beneficiile fumului de pelinariță, așa că ochii le scânteiară și își luară degrabă puii, plini de entuziasm, fugind spre fum și scăldându-se în el. Cum ajunseră acolo, toți țânțarii atârnați de trupurile lor se risipiră. Câinii cei mari începură chiar să se străduiască să pună stăpânire pe locurile unde fumul nu era nici foarte gros, nici foarte subțire. Acolo se așezară comod, tolănindu-se, cu gând să mai tragă și ei un pui de somn după atâtea zile și nopți nedormite. Cățeii care nu gustaseră niciodată beneficiile fumului de pelinariță se luară și ei ca niște prostuți după cei mari și se scăldau veseli în fum, cu gurile deschise, începând și ei să se bată ca să obțină cele mai bune locuri. În curând, în cercul lupului, care n-avea mai mult de patru metri în diametru, se tolăniseră șase câini care se zgâiau la lup ca la cine știe ce arătare.

Acesta era în culmea bucuriei: nu mai holba ochii, ci deschisese gura a zâmbet și ridicase în sus coada. De unde alte dăți dăduse din lăbuțe de atâtea și atâtea ori, chemându-i cu mare drag pe toți cățeii să vină acolo la el să se joace, iar aceștia îl trataseră cu dispreț, azi veniseră fără să-i cheme, și încă toți. Venise până și Yile, care-l ura din tot sufletul, ceea ce-l făcu pe micul lup să fie foarte fericit și agitat, mai vesel decât dacă i-ai fi dat șase veverițe să le mănânce singur. Lupul uită atunci de toată frica și intră cu totul în perdeaua de fum. Într-o clipă fu în spinarea lui Erlang, țopăind jucăuș, apoi se luă la trântă cu cățelușa, rostogolindu-se de câteva ori. Lupul cel solitar avea parte, în sfârșit, de bucuria întâlnirii cu familia și era fericit ca un pușcăriaș pe care ai lui îl vizitează la închisoare. Parcă nu mai prididea să-l miroasă, să-l pupe, să-l lingă pe fiecare dintre câini. Chenzhen nu-l mai văzuse niciodată atât de fericit și simți că-i dau lacrimile...

Dar câinii erau mulți și fumul puțin. Pe deasupra, mai era acolo și un lup, așa că în curând fumul nu mai avu cine știe ce însemnătate.

Până atunci, lupul fusese „stăpânul" acelei bucăți de pământ, pe când acum rolurile parcă se inversaseră: musafirii deveniseră stăpânii casei, împingându-l pe lup afară din raza fumului. Cățeii încă se luptau pentru un loc, ba chiar cei doi cățeluși masculi îl dădură pe lup mai încolo, fără jenă. Puiul era puțin cam deranjat, stătea în înțepăturile țânțarilor și cugeta cu capul înclinat la faptele cățeilor acelora. Într-o clipă, din privirea lupului se putu distinge faptul că pricepuse despre ce era vorba. Nu mai era niciun semn de întrebare în ochii lui; înțelesese, în sfârșit: câinii nu la el veniseră, ci la fumul alb. Ceața aceea albă care la început îl înspăimântase era paradisul din care lipseau abominabilele insecte, iar acest aranjament fusese făcut special pentru el. Lupul, care nu se lăsase nicicând păcălit, își dădu seama de data aceasta că fusese tras pe sfoară, și atunci se repezi ca turbat în mijlocul fumului, de parcă sărea să gâbjească o halcă de carne și, făcând gesturi amenințătoare, îi goni sălbatic pe cei doi căței. Dar unul dintre ei nu se dădea dus și pace. Atunci lupul sări la el și-l mușcă de ureche, forțându-l să plece de acolo. Acesta începu să urle de durere. Astfel reuși lupul să pună piciorul, în sfârșit, pe un loc în care fumul nu era nici prea gros, nici prea diluat, pe care se și tolăni confortabil, bucurându-se de privilegiul locului lipsit de țânțari. Curios, avid de cunoaștere, studios din cale-afară, lupul urmărea cu mare interes fumul care ieșea din ligheanul spart, fără să miște un mușchi.

Curând după aceea, lupul se ridică brusc și se duse către ligheanul cu fum, vrând să se uite mai bine, însă nu făcu nici câțiva pași că fumul îl înecă și începu să strănute, așa că se dădu înapoi, apoi merse iarăși să vadă, mânat de curiozitate. Lipit de pământ într-un loc cu mai puțin fum, o luă târâș către lighean, cu mare atenție, dar când să se ridice, o scânteie dusă de vânt scăpără și-i fripse nasul, iar el sări în sus de parcă scânteia acea aprinsese, de fapt, fitilul unei dinamite care sărea în aer și cădea înapoi pe pământ. I se zburli și blana de pe el, îndreptându-i-se în părți. Se sperie așa de tare, că fugi cu coada între picioare la Erlang, băgându-se între labele lui. Erlang însă parcă râdea în hohote de puiul acesta prostuț și încăpățânat. Scoase limba și îi linse vârful nasului, iar acesta se așeză cuminte pe jos, uitându-se la fumul cel alb, dar nemaiîndrăznind să se apropie. După puțin timp,

lupul era ca un copil somnoros, atât de somnoros, încât i se închideau ochii, așa că adormi imediat. După ce fusese torturat de țânțari zile și nopți de-a rândul, putea acum să doarmă un somn liniștit. Chenzhen observă că, deși părea cufundat în somn adânc, urechile lupului se mai mișcau totuși ușor: stăteau încă de strajă.

Chenzhen auzi tropot de cal, căci bidiviul cel alb ar fi vrut și el să vină să stea în fum. Se duse atunci și-i desfăcu piedicile, îl aduse și pe el lângă cercul lupului, apoi îi puse piedicile la loc. Atinși de fum, țânțarii lipiți pe el ca niște tărâțe o luară pe dată din loc, zburând în văzduh. Atunci calul se mai dezmorți și el puțin și, plecându-și capul, începu să moțăie.

În timpul invaziei țânțarilor, un lighean cu pelinariță se dovedise a fi cel mai bun remediu: reușise să aline suferințele unui lup, ale unui cal și ale celor șase câini. Aceste ființe îi erau prieteni dragi și era extrem de mulțumit că putea să le dea o mână de ajutor la timpul potrivit. Lupul și cei trei căței, ca niște bebeluși ce erau, nu știau încă să mulțumească, ci doar să se bucure de somnul cel dulce. În schimb, calul și cei trei câini îi trimiteau din timp în timp priviri mulțumitoare și dădeau ușurel din coadă. Mulțumirile animalelor erau la fel de sincere ca stepa, deși nu puteau vorbi. Mulțumirile veneau în valuri, Chenzhen însă nu-și dorea decât să facă pentru ei și mai multe lucruri. El se gândea că, atunci când lupul va crește, mai mult ca sigur va ști să comunice cu el mai bine decât câinii. În vreme de restriște, Chenzhen simțea că este din ce în ce mai important pentru prietenii lui necuvântători. Mai puse, deci, câteva bucăți de balegă și un braț de pelinariță în lighean, apoi se duse repede să întoarcă și să strângă balega de vită care se usca în soare.

Țânțarii de-abia începuseră atacurile. În vale, pelinariță era destulă, însă cheia rezistenței la aceste atacuri era balega de vită, care nu se știe dacă va fi de ajuns sau nu. Fără să-i împingă nimeni de la spate, femeile și copiii se străduiau acum să usuce și să adune toate balegile.

În stepă, principalul combustibil este balega de vacă și de oaie. Iarna, rolul balegii de vacă este acela de a ajuta la aprinderea focului, dar nici balega de oaie uscată de vânt nu este de lepădat, astfel că fiecare casă are un loc unde se ține murdăria de la oi și în fiecare zi când

oile sunt scoase din țarc și duse la păscut nu trebuie decât să le aduni bucățile de balegă cu lopata într-o grămadă și să le lași să le bată vântul și soarele. Balega de oaie e mai bună decât cea de vacă: arde mai mult. Vara însă, murdăria de oaie e prea apoasă și nu se încheagă, așa că oamenii nu pot face focul cu ea, deci, o folosesc pe cea de vacă. Cum vara vitele mănâncă iarbă mai zemoasă, beau și mai multă apă și balega lor este mai moale și mai friabilă, nu e ca în celelalte anotimpuri, așa că mai necesită puțină prelucrare, adică să fie întoarsă ca să se usuce mai bine.

Întorsul balegii este o treabă tare neplăcută și grea. Femeile și copiii de la fiecare iurtă, cum au puțin timp, trebuie să se ducă pe terenul de lângă casă și să întoarcă cu furca de lemn balegile care sunt uscate la suprafață, dar moi și verzi la mijloc, ca să le bată soarele și pe cealaltă parte. Apoi, pe cele care au stat câteva zile în soare și s-au uscat trebuie să le adune câte trei, una peste alta, și să le mai lase o vreme în bătaia vântului și a soarelui. Balega care s-a uscat iască și s-a întărit este astfel adunată în coșurile de răchită și dusă la grămada de balegă de lângă iurtă. Dar balega care de-abia a fost adusă la iurtă nu e uscată de tot: dacă o rupi, poți vedea că în mijloc mai e puțin umedă; de aceea se pune în vârful grămezii, asta și pentru a fi apărată de ploaie. Vara plouă mai mult. Dacă nu ești atent la vreme și balega ce a stat atâtea zile la uscat este lăsată în ploaie, se dizolvă și nu mai e bună de nimic. Pe când balega ce încă nu e uscată de tot, așezată în vârful grămezii, poate fi acoperită cu o bucată veche de pâslă de îndată ce vine ploaia. După ce ploaia a trecut este iarăși descoperită și lăsată în bătaia soarelui.

Dacă vrei să știi cât de gospodină este o femeie mongolă și cât de bine știe să-și țină casa, nu trebuie decât să te uiți la grămada de balegă din fața iurtei și la felul în care aruncă gunoiul — așa poți să-ți dai seama imediat. Când studenții de-abia își ridicau iurtele, nu știau cum să se pregătească, așa că, atunci când venea sezonul ploios, din iurta lor nu se vedea ieșind fum, sau reușeau cel mult să facă numai fum, nu și foc. Deseori trebuiau să apeleze la ceilalți oameni să-i ajute. Dar în vara aceasta, când deja trecuseră doi ani de când erau în stepă, Chenzhen, Yangke și Gao Jianzhong știau să se descurce: întorceau

balega, o uscau și o puneau în stiva care nu era deloc mai mică decât ale celorlalți ciobani.

Chenzhen și Yangke erau cu totul dezgustați de asemenea treburi casnice, mărunte și enervante, mai ales că de multe ori erau nevoiți să-și sacrifice din timpul de citit pentru acestea. Însă de când luaseră lupul, treburile acestea casnice erau de natură a hotărî dacă vor putea sau nu să-l crească, căci deveniră dintr-odată misiuni strategice care aveau puterea de a hotărî victoria în bătălia decisivă.

Chenzhen străpunsese bariera și limita psihologică a oboselii și se simțea acum mai relaxat. Schimba necontenit activitățile, ajusta intensitatea efortului, adică o vreme întorcea balega, apoi o căra în spate la iurtă și simțea din ce în ce mai mult bucuria unei munci care avea un scop. În același timp, își dădea seama tot mai bine că greutatea pe care o simțise la început, când nu avea decât simpla dorință de a studia lupul, se ușurase acum, căci era vorba de o prietenie sinceră și de sentimentul de responsabilitate pe care orice părinte sau frate mai mare l-ar avea. Lupul era copilul lui, pe care îl hrănise la început cu lapte, apoi cu terci și la urmă cu carne, un copil mai altfel, mai sălbatic și mai greu de domesticit. Acea empatie dintre om și animal care se ascundea în adâncurile sufletului său, învăluită în mister, punea tot mai mult stăpânire pe Chenzhen, transformându-l într-un om care nu mai putea fi înțeles de ceilalți, și nici simpatizat. Cu toate acestea, de când avea lupul, Chenzhen se simțea împlinit: în venele sale curgea năvalnic sângele plin de sălbăticie și de vigoare. Gao Jianzhong le și spusese studenților de la celelalte iurte că, luând acest lup să-l crească, Chenzhen s-a schimbat dintr-un parazit care nu mișcă un deget, un „pui de reacționar care a luat drumul capitalismului" și care nu știe nici de capul lui, într-un om conștiincios, despre care nu se mai putea spune în niciun caz că nu e bun de nimic.

Chenzhen muncea pe locul acela cu balega lipicioasă și groasă, murdară și împuțită, de ziceai că are forță de lup în el. Coș după coș, căra balega la maldărul care creștea mai ceva decât ciupercile după ploaie. Femeile de la iurtele alăturate priveau și nu-și puteau crede ochilor cât de harnic poate fi Chenzhen, și nici nu știau de ce muncea el cu atâta aplomb. Ceilalți studenți își băteau joc și ziceau:

— Ei, uite așa se verifică proverbul că cine lucrează în balegă pute, iar cine se înhăitează cu lupii este el însuși un lup.

Spre seară, turma imensă cobora din munte și se întorcea spre casă. Yangke răgușise, calul îl legăna în șa, iar el era așa de ostenit, că nici tomakanul nu mai avea putere să-l țină ca lumea. Oile aduseseră cu ele din munte roiuri nenumărate de țânțari, arătau de parcă le pârlise focul, căci din ele încă ieșeau țânțarii, ca un fum galben și gros. Două mii de oi, patru mii de urechi din care băteau cu disperare să alunge țânțarii, făceau un zgomot care în curând umplu toată tabăra: „pu-ru-ru, pu-ru-ru...“ — sunetul scos de urechile scuturate ale oilor se răspândea în valuri pretutindeni. Din stratul gros și dens, țânțarii care până atunci plutiseră nehotărâți în aer, așteptând ospățul, se repezeau acum ca niște pâlcuri de bombardiere, plonjând drept către țintă. Oile care fuseseră tunse ultimele și care aveau toată pielea expusă după o zi întreagă petrecută pe coclauri aveau răni îngrozitoare — toate acele înțepături le făceau să arate mai cumplit decât niște broaște râioase, de nici nu te puteai uita la ele. Acum, valul acesta ultim de țânțari înfometați care se repezise asupra oilor deja le scotea din minți. Oile behăiau de nebune, țopăiau în loc, ba câțiva berbeci mari nici nu mai dădură atenție biciuirilor lui Yangke și o luară razna spre nord-vest. Atunci Chenzhen luă degrabă reteveiul și, ducându-se după ei, îi croi la întâmplare, abia așa reușind să-i mâne înapoi spre locul cu balegi de oaie. Însă întreaga turmă își aduna puterile, pregătindu-se să fugă împotriva vântului, pentru ca măcar așa să mai gonească din țânțari.

Chenzhen aprinse atunci rapid șase lighene cu pelinariță și le duse în bătaia vântului, astfel încât fumul să se prelingă spre oile care stăteau tolănite. Șase trâmbe de fum ca șase dragoni albi, puternici, porniră să ucidă roiurile dese și groase de țânțari. Țânțarii cei veninoși parcă se pomeniră față în față cu dragonii cerești, și mai veninoși decât ei, și roiră de acolo vuind. Fumul salvator învălui întreaga turmă, iar oile, mari și mici, ostenite până peste poate, căzură cu zgomot în genunchi, după care se lipiră de pământ. Tortura unei zile întregi ajungea, astfel, la capăt. Turma afumată se liniști dintr-odată, căci chinurile de peste zi făcuseră ca oile să nu mai aibă vlagă în ele nici cât să rumege iarba.

Yangke descălecă, lăsându-se greu pe pământ, apoi luă calul de căpăstru și-l duse în fum, căci era plin de țânțari. Își scoase pălăria și își descheie haina din pânză groasă, apoi se destinse și zise tare:

— Ce bine și răcoare e. Azi era să mă sufoc. Ia să te duci și tu mâine cu oile, să vezi ce rău e.

Chezhen îi spuse:

— Dar să știi că și acasă a fost rău. Atunci, mâine, când voi veni de la păscut, să-mi pregătești și tu șase lighene cu fum și să afumi puțin și lupul.

Yangke zise:

— Asta nu e o problemă.

Chenzhen spuse:

— Nu l-ai văzut pe lup. Ticălosul ăsta mic a cam învățat ce e bine, acum șade acolo în fum și trage la aghioase.

Yangke însă răspunse uimit:

— Cum, dar nu-i este lupului cel mai frică de foc și de fum?

Chenzhen îi spuse râzând:

— Da, dar mai tare se teme de țânțari, și când a văzut că au venit câinii să-i fure fumul, nu s-a lăsat mai prejos și a înțeles imediat că fumul este ceva bun. Am râs să mă tăvălesc pe jos, păcat că nu erai și tu aici, să te distrezi.

Yangke se repezi înspre țarcul lupului, unde acesta stătea tolănit, cu lăbuțele întinse leneș, dormind liniștit, fără grijă. Auzind pașii celor doi prieteni, lupul de-abia miji puțin ochii ca să se uite la ei.

Noaptea întreagă Chenzhen nu făcu altceva decât să robotească la lighenele cu fum. La fiecare jumătate de ceas, trebuia să se ducă să mai pună niște balegă să întețească fumul, iar când se subția, mai punea și câte un braț de pelinariță. Apoi, dacă vântul își schimba direcția, trebuia să se ducă degrabă să mute lighenele în direcția din care bătea. Din când în când, mai trebuia să meargă să gonească vitele care veneau în turma de oi ca să se afume și ele, căci, deși pielea lor era groasă, nasul, pleoapele și urechile erau pline de înțepături. Și atunci, ca să nu lase vacile să sperie oile, nu avu decât să mai aducă un lighean pe care să-l pună lângă cireadă. Și, ca să se asigure că și turmele, și lupul au destul fum, Chenzhen nu închise un ochi toată noaptea. Cei trei câini

nu-și uitară îndatoririle, ci patrulară în jurul turmei, învăluiți în fum, împărțindu-și pozițiile-cheie.

În afara norului de fum, roiurile dese de țânțari se dădeau de ceasul morții, bâzâind pline de obrăznicie, înfometate și însetate. Cu toate acestea, nu îndrăzneau să se avânte în trâmbele de fum. Privind la marele dușman care fusese înfrânt, Chenzhen, care se ostenise întreaga noapte, simțea acum izbucnindu-i în inimă satisfacția învingătorului.

În noaptea aceea, la iurtele de pe tot cuprinsul taberei erau peste o sută de lighene din care ieșeau deodată trâmbele de fum alb. În lumina lunii, fuioarele groase erau cu atât mai dense cu cât urcau împletindu-se spre cer, arătând ca o sută de dragoni albi care se învârteau și dănțuiau în văzduh. Era ca atunci când industria a pătruns în stepa primitivă și coșurile fabricilor suflau rotocoale groase de fum, acoperind văzduhul cu totul, într-un peisaj straniu și captivant. Și asta nu-i alunga doar pe țânțari, ci avea și rolul de a-i speria pe lupii înfometați și însetați de sânge, care ar fi profitat de invazia galbenă a țânțarilor pentru a ataca.

Privind la stepa nemărginită, acoperită de fum sub razele lunii, Chenzhen se simțea de parcă avea înaintea ochilor imensa priveliște a bătăliilor din oceanul Pacific: sute și mii de portavioane, crucișătoare, distrugătoare și tot felul de nave ale imensei și puternicei flote americane, dispuse într-o încercuire uriașă, scoțând trâmbe de fum, cu tunurile îndreptate semeț în sus, spărgând valurile și înaintând în marea Japoniei: o imagine modernizată a încercuirii lupilor de mare occidentali în căutarea piraților japonezi. În toată istoria omenirii, până în ziua de azi, cei care s-au avântat în prima linie a frontului, în toată lumea aceasta, au fost cei care au avut în ei un spirit sălbatic de lup războinic. Pe orice scenă de bătălie sau de competiție din lumea întreagă, oile nu și-au dorit decât liniștea, pe când lupii n-au stat locului. În lumea lupilor, cei mai slabi sunt mâncați de cei mai puternici, și atunci cu atât mai mult nu-și pot permite să ajungă precum oile slabe sau bolnave. Chinezii ar trebui să se gândească să se fortifice pe ei înșiși, ca să ajungă asemenea lupilor din haită, care se bat pentru întâietate în pădurile lumii, dar cel mai important ar fi să

stârpească din rădăcină spiritul acesta ovin, de animal domestic al agricultorilor sedentari și să se transforme degrabă în niște lupi plini de putere. Sau, cel puțin, să privească cu respect și cu nădejde la spiritul și la totemul lupului.

Însă pe pășunea largă, fumul gros se subția destul de repede. Trâmbele de pe tot cuprinsul taberei se adunau în văzduhul din mijlocul podișului, transformându-se într-un nor imens. După ce învăluiau râurile și lacurile pe care le căutau înnebuniți țânțarii, se împrăștiau apoi în cele patru zări, scurgându-se către munți și înconjurând luna, pentru ca, după ce „fumurile războiului" vor fi încetat, stepa să-și recapete frumusețea și limpezimea de odinioară. Chenzhen nu se putu abține să recite acele faimoase versuri ale lui Li Bai[1]:

Luna se aprinde în sfeșnicul Muntelui ceresc,
Razele albe în mantiile norilor se învelesc.
Vântul străbate o cale de sute de li voinicește,
Suflarea-i ajunsă la Poarta de jad poposește.

Lui Chenzhen îi plăcuseră versurile lui Li Bai încă din școala primară, căci acest poet născut în părțile dinspre apus ale Chinei și care astfel a primit influențele și obiceiurile neamului tujue stârnise în el de nenumărate ori setea nebună de libertate, năvalnică precum sângele și vigoarea lupului. Recitând poemele sale în nopțile cu lună din stepă, se simțea cu totul altfel decât în sălile de clasă ale școlilor din Pekin. În inima lui Chenzhen năvăli deodată un simțământ de libertate precum cel inspirat de poemele lui Li Bai, și atunci își aminti de o idee de care multă vreme fusese obsedat: toți poeții Chinei aveau față de Li Bai o admirație nețărmurită, spunând că acesta era mândru de talentul lui, că era sălbatic și nesupus, că folosea tehnici literare pe care pur și simplu nu le puteai deprinde. Chenzhen își dădu seama că tocmai această năvălnicie și libertate îi dădeau lui Li Bai un stil poetic ce nu se putea învăța, și această dificultate venea din influențele pe care neamul

[1] Poet din timpul dinastiei Tang. Alături de Du Fu, este unul din cei doi mari poeți ai Chinei. Una dintre imaginile recurente ale poemelor sale este peisajul nocturn, luminat de lună.

tujue, care se închina la totemul lupului, le imprimase în el, căci inima lui era la fel de nestăvilită ca năvala lupilor pe întinderile nemărginite ale stepei. Poemele lui Li Bai abundă de sentimente înălțătoare ce se avântă spre cer și, odată ajunse sus, se reped cu aceeași năvălnicie spre culmile poeziei chineze clasice. Care cărturar confucianist din Han ar fi găsit frazele care să zboare preț de zece mii de li, care să urce până la al nouălea cer precum: „Pasărea măiastră zboară spre soare, pre vânturi călare, străpungând văzduhuri nouă" sau „Nu vezi, dar, cum Fluviul Galben din cerul de sus izvorăște, se varsă în mări și-napoi nicicând nu mai năvălește". Ori: „Acest nebun de legat care sunt, asemeni unui Phoenix cutez să-l înfrunt pe însuși Kong Qiu."

Care cărturar chinez ar mai fi cutezat să-și râdă de sfântul Confucius? Care alt cărturar ar mai fi cutezat să primească a fi servit de însuși împăratul?

Care cărturar și-ar fi permis să-i ceară concubinei imperiale, de față cu împăratul, să-i aducă cerneala, iar gărzilor de rang înalt să se descalțe? În acest fel, de mare primejdie ar fi putut avea parte! De aceea, e foarte greu de judecat de unde venea felul acesta de a se purta al lui Li Bai. Așa se face că în secolele ce trecuseră de atunci încoace cei din cercurile literare îl numiră doar pe el un „sfânt al poeziei".

Chenzhen oftă prelung: firea atât de specială a lupului se adăuga astfel la elita civilizației chineze, putând ajunge la asemenea înălțimi amețitoare...

În puterea nopții, Chenzhen văzu ca prin ceață că la iurtele mai îndepărtate se stinseseră focurile de pelinariță, după care le auzi pe femei și chiar pe studenți cum strigau către oile care se fâțâiau neliniștite de colo până colo. Era limpede că pelinarița de pe acolo fusese consumată, ori că stăpânii nu se mai îndurau să folosească balega uscată cea atât de prețioasă.

Roiurile de țânțari erau din ce în ce mai dense, din ce în ce mai obraznice, iar bâzâitul, din ce în ce mai sonor. Jumătate din tabără își pierduse liniștea de mai adineauri, oamenii strigau, câinii lătrau, când tăcea unul, începea celălalt și tot așa. Se vedeau aparând tot mai multe raze de lanternă. La un moment dat, Chenzhen auzi vag strigăte și lătrături înverșunate venind dinspre iurtele din extremitatea nordică.

Turma de la cine știe ce iurtă spărsese gardul și o luase razna, cu vântul în față. Numai iurtele la care oamenii se îngrijiseră din vreme de balega uscată și stătuseră vigilenți, păzind oile peste noapte, rămaseră cufundate în aceeași liniște. Chenzhen privi la iurta lui moș Bilge din apropiere: acolo nu era nici strigăt de om, nici lătrat de câine, nici lumină de lanternă. Se vedeau vag doar câteva focuri pâlpâind, poate că tocmai acum se va fi aflat acolo Kasmai, care avea grijă de lighenele cu fum. Ea folosea metoda „focului în punct fix și a fumului variabil". Asta însemna că turma de oi avea fum venind din trei părți, care se ațâța în funcție de direcția în care bătea vântul. Astfel, rugurile acelea erau mai bine ventilate decât cele din lighenele sparte, iar efectul arderii și al fumului era mult mai bun; atâta doar că în acest fel se consuma mai multă balegă. Însă Kasmai era cât se poate de conștiincioasă și nu precupețea niciun efort ca să asigure liniștea turmelor.

Deodată, de la iurtele din nord se auziră două împușcături. Lui Chenzhen i se înecară toate corăbiile, bănuind că lupii prinseseră o nouă ocazie de a ataca. După suferințele inimaginabile de care avuseseră parte din cauza țânțarilor, găsiseră o portiță prin care să se strecoare. Răsuflă totuși ușurat: cine știe asupra cui se abătuse nenorocirea de data aceasta. El, unul, se considera norocos și în adâncul sufletului său își dădea seama de beneficiile pasiunii pentru lup: iată că, în stepă, cu cât ajungeai să înțelegi mai bine lupul, cu atât erai mai ferit de primejdii.

În scurt timp, pășunea își recăpătă liniștea. Zorii se apropiau, se lăsaseră ceața și roua, iar aripile țânțarilor se umeziră, până ce, în cele din urmă, nu mai putură zbura. Focurile pentru fum se stinseră încet-încet, dar câinii nu slăbiră vigilența, continuând să patruleze prin zona de nord-vest a turmei. Chenzhen se gândi că în curând femeile se vor duce la muls, iar haita de lupi se va retrage. Se înveli cu pătura subțire din lână și adormi liniștit. Acesta era singurul interval, într-o zi și o noapte, în care putea și el să doarmă vreo patru ceasuri. A doua zi, Chenzhen își primi pedeapsa: stătu pe munte până spre seară. Mânându-și turmele spre casă, văzu că iurta lor părea pregătită să-și primească oaspeții: sus, pe acoperiș, erau două piei mari de oaie proaspăt jupuite, care se uscau la soare. Puiul de lup și câinii își rontăiau fericiți bucățile de carne și oase de oaie. Când intră, în iurtă văzu

atârnate mai multe fâșii de carne puse la uscat, iar în cratiță fierbea tocana.

Yangke îi spuse lui Chenzhen:

— Azi-noapte, la turma familiei lui Erdun, cei mai din nord, au avut necazuri. Erdun sunt ca și Dorji, veniți doar de câțiva ani, neam de manciurieni din nord-est. Nevasta e din neam jumătate de agricultori, jumătate de păstori și are obiceiul a dormi până se luminează de ziuă. A aprins ea câteva focuri, a stat de pază până la miezul nopții, apoi a adormit lângă turmă. Dar când fumul s-a stins, oile au luat-o la fugă cu vântul în față și lupii le-au ucis dintr-odată o sută optzeci. Noroc că au început câinii să latre tare și să zgârie la ușă, astfel că l-au trezit pe stăpânul casei. Atunci bărbații au încălecat pe cai, au luat puștile și s-au dus repede după ele, trăgând să gonească lupii. Dacă s-ar fi trezit ceva mai târziu și haita cea mare de lupi ar fi prins de veste, atunci n-ar mai fi rămas prea multe dintre ele.

Gao Jianzhong zise:

— Azi, Bao Shungui și Bilge s-au chinuit toată ziua să adune destui oameni ca să jupoaie toate cele o sută optzeci de oi și să le curețe. O sută optzeci de oi moarte... Mai mult de jumătate au fost duse cu camionul la Direcție ca să le vândă ieftin funcționarilor de la cadre, iar restul, împreună cu cele rănite, au fost date oamenilor din tabără, câteva la fiecare familie. Fără bani, numai să le dea pieile. Noi am primit două, una moartă și una rănită, dar cum e atât de cald și carne atât de multă, ce să facem cu ea?

Chenzhen era așa de fericit, că rămase cu gura căscată. Spuse:

— Unii care au de crescut un pui de lup pot să se teamă că e carne prea multă?

Apoi întrebă:

— Cum are de gând Bao Shungui să rezolve cu familia aceea?

— Să plătească, spuse Gao Jianzhong. În fiecare lună le reține jumătate din punctaj, până plătesc. Dar Kasmai și celelalte femei din tabără dau vina pe părinții mirelui, că pe o astfel de urgie cum poți să lași de pază o femeie din neam de plugari, care tocmai ce a trecut pragul unei iurte? Când am ajuns în iurtă, Kasmai și celelalte au stat două luni de pază și abia după aceea ne-au lăsat să ne descurcăm singuri. Bao

Shungui i-a săpunit bine pe cei doi, zicând că au făcut de rușine neamul manciurienilor. Cu toate acestea, a făcut în așa fel încât a găsit el o ocazie bună pentru echipa de muncitori din neamul lui și i-a dat o treime din oi, pe degeaba, lui Wangtou. Să te ții veselie și voie bună...

Chenzhen spuse:

— S-au distrat bine pe seama lupilor.

Gao Jianzhong deschise o sticlă cu rachiu făcut în stepă și zise:

— Dacă tot am primit pe degeaba hrană pentru lup, e vremea să ne veselim și noi! Hai, frații lor, să bem un pahar și să mai luăm și câte-o îmbucătură zdravănă.

Lui Yangke îi veni pofta de băutură și spuse tare:

— Să bem! Am chef să beau zdravăn! Când crești un lup, lumea de-abia așteaptă să te faci de râs. Când colo, noi suntem cei care râdem la urmă. Ei nu știu că lupii ne învață și să furăm cloșca, dar să ne facem și cu un sac de porumb.

Cei trei râseră tare.

Stând în trâmba de fum, lupul, ghiftuit că nu se mai putea mișca, zăcea tolănit lângă strachina cu mâncare, ca un lup sălbatic care a mâncat de s-a săturat, dar care nu-și putea lăsa baltă prada, ci păzea cu prețul vieții carnea care mai rămăsese. De unde să știe el că era de la ajutoarele trimise de neamurile lui.

Capitolul 29

În sângele nostru, mai ales al monarhilor și-al nobililor, se ascunde spiritul nomazilor, care fără îndoială constituie cea mai mare parte din ceea ce s-a transmis mai departe generațiilor următoare, și trebuie să ne dăm seama că acel spirit care necontenit râvnește să-și mărească teritoriile vine tocmai din această latură a temperamentului care îndeamnă orice neam ca, de îndată ce are posibilitatea, să-și lărgească tărâmurile și să-și întindă interesele peste mări și țări.

H. G. Wells, *Scurtă istorie a lumii*

BATU ȘI ZHANG JIYUAN SCHIMBARĂ PATRU RÂNDURI DE CAI și avură nevoie de două zile și-o noapte până să ducă turma de cai, cu vântul în spate, pe crestele dinspre nord-vest ale munților de pe lângă noua pășune. Acolo sus pe creste bătea vântul destul de tare, așa că cei doi nu mai trebuiau să se teamă că herghelia se va întoarce și va fugi luând vântul în piept. Cei doi erau morți de oboseală, iar picioarele și șoldurile le înțepeniseră în șa. Simțeau că nici nu mai pot descăleca, și abia cu mare greutate, gâfâind, reușiră să descalece și să cadă ca paralizați la pământ. Apoi, descheindu-și gulerul, lăsară vântul să li se strecoare prin haină, pătrunzând prin vesta udă de sudoare.

Partea de nord-vest era cea dinspre care bătea vântul, în vreme ce în sud-est se afla apa lacului din mijlocul depresiunii. Caii se răspândiră de acum pe creasta perfect rotundă a muntelui. Cei din herghelie,

plini de țânțari galbeni care-i ciupeau, nu și-ar fi dorit decât să fugă cu vântul în piept ca să alunge insectele de pe ei. Pe lângă asta, erau și însetați, așa că acum se-ngrijorau, neștiind ce-ar trebui să facă. Herghelia chinuită și ostenită dădu câteva ture în jurul crestei, dar mai apoi câțiva armăsari din familia cea mai numeroasă, nechezând prelung, se hotărâră să renunțe la vânt în favoarea apei. Atunci toată herghelia o luă și ea la galop către iazul rațelor sălbatice, sutele și miile de copite stârnind țânțarii înnebuniți de foame și de sete, care se ridicară din iarbă în vântul prielnic și se repeziră la caii plini de sudoarea ce formase pe trupurile lor un strat compact, fără să lase vreun locșor neacoperit. Înțepați, caii dădeau din picioare și mușcau la întâmplare, agitați, alergând întorși și chirciți, de ziceai că sunt copii atinși de poliomielită. Văzând cum se reped caii la vale, cei doi oameni adormiră fără să se mai închidă la haină. Atunci roiurile de țânțari se repeziră la cele două găuri, dar de-acum puteau să aibă țânțarii trompe cât ciocul de cucuvea, că tot n-aveau cum să-i mai trezească pe cei doi. De când pornise invazia țânțarilor, cei doi oameni nu mai dormiseră nici trei ore în șapte zile și șapte nopți. Sub atacurile insectelor, unii cai deveneau sălbatici, alții se îmbolnăveau, alții înnebuneau, nu mai ascultau de strigăte, nu se mai temeau de bici și nici de tomakan; până și haita de lupi era neputincioasă, nemaifiind în stare să-i îngrozească. Când nu era vânt, se adunau unii într-alții și abia suflau. Apoi o luau la goană cu vântul în piept. Cu câteva zile în urmă, turma mai avea puțin și trecea hotarul. Dacă n-ar fi fost să se schimbe brusc direcția vântului, cei doi ar fi fost nevoiți să se ducă la grăniceri, invocând acordurile bilaterale. Într-o noapte, după ce reușiseră, cu mari eforturi, să-i aducă la pășunea lor, odată apărut atacul țânțarilor, caii o luaseră razna: nu mai știa nimeni de herghelie, de neam, de familie, o rupseseră la fugă, de parc-ar fi vrut să scape dintr-o încercuire.

Cei doi se chinuiseră o zi și o noapte să adune toți caii din cele zece, cincisprezece familii mai mici sau mai mari, însă după numărătoare observaseră că lipsește încă o familie, mai mică, de vreo douăzeci de cai. Batu îl lăsase pe Zhang Jiyuan să păzească singur herghelia, luase un cal iute și, după ce se ostenise o zi întreagă, abia găsise familia aceea undeva la vreo patruzeci de kilometri, în zona de deșert. Însă

nici măcar un singur mânz nu rămăsese dintre ei, căci roiurile de ţânţari îi aduseseră şi pe lupi în pragul nebuniei, aşa că începuseră să ucidă cai, parcă pentru a compensa sângele pierdut. Batu nu mai găsise din acei mânji nici copitele, nici coamele măcar.

Învăluiţi în roiurile de ţânţari, de parcă se tăvăliseră prin nisip, caii se repezeau către iazul raţelor sălbatice. Simţindu-se de parcă ţânţarii le supseseră şi ultimele picături de sânge, atât de însetaţi, încât nici să transpire nu mai erau în stare, caii năvăliră către apă, tropotind, şi se aruncară în lac cu ultimele puteri. Nu se grăbiră însă să-şi plece capetele şi să bea apă, ci mai întâi folosiră apa ca să scape de ţânţari: se repeziră disperaţi în apa mai adâncă, pentru că vedeau că acolo unde apa le ajunge până la glezne nu-i mai ustură; dacă le ajungea până la genunchi, dracii care le sugeau sângele de pe picioare dispăreau; dacă intrau în apă cu burta, ţânţarii care tocmai îşi înfipseseră trompele, sugându-le sângele, redeveneau larve în apă. Herghelia înainta mai departe în apă, iar valurile ridicate în goană acoperiră în curând spinările. Apa era răcoroasă, ucidea ţânţarii şi le alina mâncărimile. De bucurie, caii nechezau prelung şi se scuturau din toate puterile, iar în curând, pe suprafaţa apei începură să plutească ţânţarii morţi, ca un strat de pleavă.

Eliberându-se, astfel, de otrava de pe ei, caii începură să bea apă până nu mai putură. Apoi, sub protecţia stratului de nămol cu care erau mânjiţi, se întoarseră la locul unde apa le ajungea doar până la burtă şi acolo începură să moţăie în picioare. Nu scoteau niciun sunet, nici măcar să fornăie nu le mai venea. Toţi caii din lac stăteau de acum în liniştе totală, cu capetele plecate, de parcă se adunaseră să-i comemoreze pe cei pierduţi în atacul conjugat al ţânţarilor şi-al lupilor. Stăvarii de pe munte şi herghelia din vale, de la lac, dormeau acelaşi somn adânc.

După cine ştie cât timp, oamenii şi caii se treziră parcă deodată, de foame. Nici oamenii, nici caii nu mâncaseră nimic preţ de câteva zile. Batu şi Zhang Jiyuan se străduiră să se ridice şi fugiră la cea mai apropiată iurtă, unde băură pe săturate ceai rece şi lapte acru, mâncară şi ceva tocană, apoi adormiră la loc. Herghelia urcă înfometată pe mal şi începu să mănânce cu poftă iarbă, dar în curând soarele le uscă nămolul de pe

trup, iar țânțarii se repeziră iar să înțepe fiecare locșor gol de pe pielea lor. Iarba de pe malul lacului fusese deja smulsă de vite, așa că, pentru a nu cădea morți de foame și pentru a avea vlagă să scape din colții lupilor, caii urcară din nou dealul: acolo iarba era destulă, și începură să mănânce, îndurând în același timp atacurile nemiloase ale țânțarilor.

Cadrele de pe toată pășunea se adunară la iurta lui Bilge pentru ședință. Bătrânul spuse:

— Norii de pe cer nu-s nici prea groși, nici prea subțiri. Nu prea văd semne de ploaie, nopțile sunt tot mai înăbușitoare, iar în câteva zile, țânțarii vor mânca herghelile. La turme nu sunt destui oameni, deja a avut loc un accident cu o turmă de oi, așa că nu avem cum să mai trimitem oameni să-i schimbe pe stăvari, pentru ca aceștia să se mai odihnească.

Bao Shungui și moș Bilge hotărâră să fie transferate cadre de la Direcție care să se ducă să pască cirezile de vite, iar ciurdarii și cei eliberați parțial din funcție să meargă cu caii, înlocuindu-i pe stăvarii tineri sau pe studenți, pentru a face față perioadei foarte grele în care se aflau necontenit sub atacul țânțarilor și al lupilor.

Deși era obosit și slăbit până la limita rezistenței, Zhang Jiyuan se împotrivi mai ceva ca un catâr încăpățânat, nevrând cu niciun chip să dezerteze din linia întâi. Știa că, dacă trecea cu bine de perioada asta grea, de aici încolo va fi considerat un stăvar calificat în stepa mongolă, care va putea să aibă singur grijă de o herghelie. Chenzhen și Yangke făcură tot ce le stătu în putință să-l convingă, căci le-ar fi prins bine și lor să aibă lângă lup un stăvar atât de bun.

După-amiaza, aerul era din ce în ce mai înăbușitor; de ploaie torențială nici nu se putea vorbi, dar nici măcar o ploaie mai mică nu se întrevedea. În stepă ploaia e ceva de dorit, dar și de temut. Dacă plouă tare, țânțarii nu mai pot zbura, însă după ploaie aceștia puiesc și mai mult. Cei care supseseră sânge de lup erau tot mai mulți, deci urmașii acestora n-aveau cum să fie lipsiți de curajul și de îndrăzneala lupilor. Stepa Elun se preschimbase dintr-odată în iadul pe pământ, iar Zhang Jiyuan se pregătea să coboare treptele infernului, așa că se afundă, odată cu toți marii stăvari, în lanurile de verdeață.

Moș Bilge îi luă pe Batu și pe Zhang Jiyuan și duseră caii undeva pe locurile mai nisipoase dinspre sud-vest, la vreo zece kilometri distanță, unde iarba era rară, apa, pe sponci, dar și țânțarii, mai puțini. Între cai și frontieră era o zonă-tampon de aproape cincizeci de kilometri. Și celelalte trei herghelii ale brigăzii se orânduiseră după instrucțiunile lui Bilge, fiecare mutându-se din vechiul loc mai aproape de pășunile nisipoase dinspre sud-vest.

Bătrânul îi spuse lui Zhang Jiyuan:

— La început, nisipurile acestea erau pășuni numai bune ale stepei Elun, erau pâraie, bălți, creștea o iarbă grasă, foarte hrănitoare, animalelor le plăcea foarte mult. Nici nu era nevoie ca vitele sau oile să se ghiftuiască prea tare ca să pună pe ele un strat serios de grăsime.

Apoi bătrânul privi către cer și spuse oftând:

— Numai câțiva ani au trecut de atunci și s-a preschimbat în ceea ce vezi acum: n-a mai rămas nici măcar albia secată a pârâului, ci totul a fost înghițit de nisipuri.

Zhang Jiyuan întrebă:

— Dar cum s-a putut întâmpla așa ceva?

Bătrânul arătă către herghelii și zise:

— Caii sunt cei care au distrus-o. Și chinezii... Pe atunci, era la scurt timp după Eliberare. Nu prea erau așa de multe automobile, iar armatei îi trebuiau cai: în China era nevoie de cai pentru transport, în Manciuria, de asemenea, era nevoie de cai la cherestea, toată țara avea nevoie de cai, pe care de unde îi iei? Firește, din stepa mongolă. Și, ca să dea mai mulți și mai buni, stepa Elun a trebuit să se conformeze directivelor venite de sus și să dea cele mai bune pășuni cailor, să le pască. Iar chinezii tot pe aceste pășuni veneau să-i aleagă, să-i încerce și să-i cumpere. Or, cu atâția oameni și cai care s-au vânturat pe-aici, pășunea s-a transformat curând în loc viran, în manej. Cu sute de ani în urmă, nici împărații n-ar fi cutezat să facă pășuni de cai din aceste locuri. Pe când acum, caii s-au înmulțit în câțiva ani, însă locul s-a transformat în deșert. Acest loc nu mai are decât un lucru bun: sunt țânțari mai puțini și, în perioadele în care începe invazia, aici este un loc numai bun în care să se refugieze stăvarii cu herghelii. Uliji însă a dat ordin ca nimeni să nu vină cu caii pe-aici decât în caz de necesitate.

Voia să vadă în câți ani se va reface pășunea. Cum anul acesta invazia e mare, e caz de necesitate, iar Uliji a aprobat mutarea în acest loc.

Zhang Jiyuan spuse:

— Tăicuță, dar azi se fabrică multe mașini și tractoare, la război e nevoie numai de tancuri, în curând n-o să mai fie deloc militari călare, așa că de-acum înainte n-o să mai fie nevoie de așa mulți cai. Atunci, pășunea n-o să se refacă?

Bătrânul dădu din cap și spuse:

— Da, dar înmulțirea oamenilor și a tractoarelor e o nenorocire și mai mare. Acum sunt tot mai presante pregătirile de război, pe pășune sunt organizate tot mai multe trupe de producție și de construcție, deja s-au stabilit. O să vină aici mase mari de oameni și grămezi de tractoare.

Surprins, Zhang Jiyuan nu mai scoase o vorbă vreme îndelungată, căci sentimentele înalte pe care le nutrea el se duseseră pe apa sâmbetei. Nu s-ar fi gândit că trupele de construcție despre care se zvonise vor veni într-adevăr, și încă așa de repede.

Bătrânul mai spuse:

— Înainte, cel mai mult ne temeam de agricultori, de combine și de incendieri, dar acum cel mai mult ne temem de tractoare. Cu câteva zile în urmă, Uliji i-a convocat pe toți ciobanii bătrâni să scrie împreună o scrisoare pe care să o trimită la Administrația Regiunii Autonome, cerând să nu se transforme stepa Elun în teren agricol. Nu se știe dacă a avut vreun rost sau nu. De câteva zile, Bao Shungui e bucuros de nu mai poate, zice că pe un spațiu atât de vast și de gol să crească numai iarbă, nu și recolte, ar însemna că se face o mare risipă, și-i tot dă de dimineața până seara cu nu știu ce mare gr... grânar.

În sinea lui, Zhang Jiyuan era nespus de supărat, gândindu-se că acele conflicte majore între cei care își duceau traiul în stepă și cultivatorii dinainte de era tractoarelor se vor încheia curând, iar modul de viață al celor care cultivă pământul în sud-estul Chinei va prevala asupra celui al păstorilor din nord-vest, pentru ca, în cele din urmă, să-i îngroape pe toți furtunile de nisip venite din deșertul uriaș din nord-vest...

La asfinţit, cele patru herghelii intrară în zona de deşert din Bayin Gaobi, unde pe o rază de câteva zeci de kilometri nu vedeai decât nisip umed, pe care crescuseră ici şi colo smocuri rare de trestii, ciulini şi plante otrăvitoare, mărăcini, toate de-a valma, dezordonate, cenuşii. Toate acele buruieni creşteau năvalnic în perioadele cu ploaie, atât de mult creşteau, încât deveneau înspăimântătoare. Nu era absolut nimic frumos în tot peisajul acela, iar dacă dădea să iasă verdeaţa bună, mărăcinii o sufocau şi o ofileau pe dată. După ce păşunea a fost distrusă, n-au mai crescut decât câteva fire, rare.

Hergheliile se afundau încet-încet în tărâmul nisipos. Dacă nu mănâncă iarbă noaptea, caii nu pot pune pe ei grăsime, însă pe aici nici nu prea era iarbă pe care s-o poată mânca. În schimb, ţânţari erau surprinzător de puţini — măcar aşa caii se puteau odihni, şi nici nu mai pierdeau atâta sânge.

Bao Shungui şi Uliji veniră şi ei în galop. Moş Bilge le spuse:

— Asta era singura soluţie: noaptea să-i lăsăm să flămânzească, iar dimineaţa, când se luminează şi cade roua, să-i mânăm înapoi la păşune să mănânce, pentru ca apoi să-i asalteze iar ţânţarii, gonindu-i înapoi. Astfel, deşi nu-i lăsăm să pună ceva grăsime la păstrare, măcar îşi păstrează vieţile.

Bao Shungui răsuflă uşurat şi zise:

— Asta e cea mai bună soluţie pe care aţi găsit-o, şi iată că până la urmă herghelia a găsit o poartă de scăpare. Zilele astea era să mă îmbolnăvesc de teamă.

Dar Uliji rămase în continuare încruntat şi spuse:

— Eu mă temeam că lupii au venit aici să-i aştepte, că, dacă nişte oameni s-au putut gândi la locul acesta, e imposibil ca tocmai lupii să nu se fi gândit.

Dar Bao Shungui zise:

— Eu am reuşit să le aduc stăvarilor mai multe cartuşe. Mă temeam că n-o să prea fie lupi, dar dacă or veni, cu atât mai bine.

Zhang Jiyuan merse alături de cei trei şefi şi urcă pe cel mai înalt platou al zonei, privind atent în toate părţile. Încă îngrijorat, moş Bilge spuse:

— Anul acesta au fost ploi mari, iar vegetația rezistentă la secetă a crescut foarte mult, așa încât lupii se pot ascunde prin smocurile de verdeață, și atunci cu greu le mai poți face față.

Dar Bao Shungui zise:

— Atunci, trebuie ca toți stăvarii să urle cât pot de tare, să umble încoace și încolo, tropăind, și să lumineze cât mai mult cu lanternele.

Bătrânul spuse:

— Dacă herghelia stă la un loc și nu o ia razna, atunci armăsarii le pot ține piept lupilor.

Curând, veniră în urma lor și două căruțe trase de cai. Stăvarii își puseră două corturi pe cel mai înalt loc, făcură vatra, puseră ceai la fiert și mâncară carne de oaie cu tăiței.

Noaptea, pe locurile înalte ale zonei deșertice era cel mai umed și mai răcoare. Mai mult de jumătate dintre țânțarii care veniseră cu herghelia fuseseră striviți de cozile cailor. Cum nu mai erau alți țânțari care să li se alăture, herghelia ostenită după atâtea zile de chin își găsi, în sfârșit, liniștea. În lumina palidă a serii, caii mongoli se asemănau celor din sălbăticie, care stăteau cu urechile ciulite, atenți la cel mai mic zgomot, fiind în cea mai mare alertă de război. Herghelia era asemenea unei armate de teren selecționate după criteriul dezordinii minime, create de foamete în caz de calamitate: caii nu se repezeau după mâncare, nu le scădea apetitul, puteau rontăi până și cele mai amare și mai spinoase ierburi și puteau băga în stomac orice fel de fibră, oricât de amară, care să-i țină în viață. În timpul rondurilor de noapte, Zhang Jiyuan descoperi cum câțiva dintre cei mai aprigi armăsari și mai buni cai ai stăvarilor mâncau de-și rotunjeau burțile.

În prima noapte, cu puțini țânțari și fără lupi, oamenii se putură odihni. Când se așeză roua și țânțarii nu mai putură zbura, stăvarii mânară, punctuali, caii spre pășuni. Și cum caii sunt foarte legați de hrană, năvăliră ca niște lupi flămânzi spre locurile cu iarbă bună. Dar când începu să ardă soarele și ieșiră țânțarii, caii se întoarseră singuri în zona de deșert. În a doua noapte, la fel; în cea de-a treia, Bao Shungui trimise pe cineva cu căruța să le aducă două oi mari. La lăsarea serii, stăvarii care se odihniseră destul se adunară în jurul vetrei, unde se veseliră cu carne, băutură și cântece. Strigau și chiuiau de

mama focului, bucurându-se de mâncare și rachiu, dar în felul acesta speriau și puneau pe fugă lupii. În ultimul an, Zhang Jiyuan putea ține tot mai mult la băutură, iar după ce se amețea bine începea să cânte „cântece de pahar", dându-și seama că în glasul lui avea ceva din urletele prelungi ale lupilor.

A patra zi după-amiază, veni un mesager călare pe un cal iute din partea Direcției Pășunilor, înștiințându-i că două cadre ale trupelor de producție veniseră pe pășunea cea nouă și că-i căutau pe Uliji și pe Bilge să le explice situația. Atunci, cei doi fură nevoiți să se întoarcă la sediu, dar, înainte să plece, Bilge le spuse stăvarilor de trei ori să fie cu mare băgare de seamă.

Însă cum plecară cei doi oameni cu autoritate, câțiva dintre stăvarii mai tineri își amintiră brusc de mândrele lor. Așa că, spre seară, doi stăvari mai tineri se duseră în galop ca vântul să „facă de pază" pe lângă fetișcanele care stăteau de veghe pe la iurte, altfel cine știe dacă ele ar fi rezistat toată noaptea.

Herghelia mâncase ierburile acelea amare și tari, de nu mai rămăseseră decât tulpinile goale, iar caii care nu aveau cum să pască noaptea erau destul de neliniștiți. Armăsarii cei grozavi erau însă mai aprigi decât niște gardieni de închisoare, stând necontenit cu ochii pe membrii familiei lor: care îndrăznea să o ia către pășune era strigat imediat să se întoarcă. Și cum stătea herghelia pedepsită să îndure foamea, armăsarii erau nevoiți să patruleze necontenit cu burta goală.

Dar lupii, care în tot acest răstimp avuseseră răbdare, fură răzbiți până la urmă de foame, mai ales că simțiseră mirosul de carne din ceaunul oamenilor, și atunci foamea devenise cu atât mai greu de îndurat. Și apoi, stând în locul ferit de țânțari, lupii prinseseră puteri, așteptând o ocazie bună pentru atac. Batu se gândea că jumătate din haitele stepei Elun trebuie să se fi aflat la pândă chiar în jurul acelui loc nisipos, dar nu îndrăzneau să treacă la acțiune necugetat. Numeroșii stăvari erau pregătiți în orice clipă, iar armăsarii brutali și îndrăzneți se aflau de pază lângă herghelie. Erau chiar câțiva armăsari mai mari și mai sălbatici care nu găseau loc să se dezlănțuie și tot nechezau, dând din copite, amenințând haitele de lupi învăluite în întuneric. Cu toate acestea, cea mai mare slăbiciune a hergheliei mânate în pustie era aceea

că nu era apărată de câini, căci oamenii stepei, până la urmă, nu-i învățaseră pe dulăii care păzeau iurta și de care erau atât de atașați să devină gardieni ai herghelliilor.

După cină, Batu îl luă pe Zhang Jiyuan și merseră până departe de herghelii, prin locurile unde creșteau pâlcuri dese de iarbă, ca să caute urme de lupi. Dar, deși cei doi făcură un ocol mare, nu găsiră nicăieri urme proaspete de lup. Batu se simțea cumva neliniștit — cu câteva zile în urmă, când patrulase prin locuri îndepărtate, văzuse umbrele a doi lupi, însă atunci când omul și calul se relaxează, lupii își maschează prezența. El știa că, înainte de a lansa atacul general, haita de lupi înadins pare să renunțe la obiectivul pe care îl vizează și se retrage o vreme, pentru ca astfel să păcălească o dată în plus oamenii și animalele.

Și Zhang Jiyuan simțea o apăsare nedefinită din cauza unei astfel de liniști ce plutea peste locul unde erau caii. Cei doi se gândiră în același timp la vreme, așa că ridicară ochii în sus și priviră: în partea de apus nu se vedeau stele, cerul era înnorat, iar norii se abăteau înspre locul nisipos pe care se aflau ei. Cei doi dădură repede bice cailor și o luară degrabă înapoi. Batu observă că încă un stăvar dispăruse dintre cei trei și, când îi întrebă pe cei mari, i se spuse că plecase la Direcție să mai aducă niște baterii pentru lanterne. Alții spuseră că s-ar fi dus să-l consulte un felcer. Atunci Batu se înfurie:

— Știu eu unde s-au dus! Dacă se întâmplă ceva în noaptea asta, cei care au dezertat de la post o să aibă serios de-a face cu cei de la Direcție.

Apoi, arătând către stăvari, spuse:

— La noapte nimeni nu are voie să doarmă. Fiecare să-și ia cel mai bun cal și să stea de pază. Trebuie încercuită toată herghelia. Să nu lăsați caii să o ia către pășuni, căci în această noapte sigur vor veni lupii.

Toți stăvarii își adunară bateriile, noi sau vechi, îndesară câte cartușe aveau, își puseră pelerinele de ploaie, merseră degrabă la herghelie să-și schimbe caii și se pregătiră de luptă.

În prima parte a nopții, se auziră strigăte peste deșert, iar razele lanternelor fură numeroase. Stăvarii și armăsarii cei neînfricați înconjurau herghelia cu mare grijă, iar caii cei mari păreau că simt răsuflarea

lupilor, așa că făceau tot ce le stătea în putință să meargă mai spre margine ca să alcătuiască din trupurile lor un țarc de apărare, pentru a lăsa în interiorul cercului, în siguranță, iepele, caii mai mici și mânjii. Oricum, aceștia din urmă stăteau lipiți de iepe. Lui Zhang Jiyuan i se părea că aude sutele și miile de inimi din herghelie bătând nebunește, la fel de repede cum tresălta și a lui.

După miezul nopții, un vânt furtunos fu urmat deodată din văzduh de un tunet crâncen, cu un bubuit asurzitor, iar în herghelie părea că explodase un depozit de muniție. Într-o clipă, pământul parcă începu să se cutremure și toți caii din cerc, mici sau mari, începură să alerge de colo-colo. Armăsarii se întoarseră imediat către interior și, ridicându-se pe picioarele dinapoi, de parcă se smintiseră, loveau crunt cu copitele dinainte către caii care dădeau să iasă din cerc speriați, cu inima cât un purice. Stăvarii strigau și ei ca scoși din minți și tot plesneau din bici, ajutându-i pe armăsari să țină strânsă ultima linie de apărare. Însă din cer mai veniră câteva tunete năprasnice, unul după altul, iar fulgerele semănau cu niște fibre nervoase care tresăreau spasmodic, întinzându-se către cai. Atunci herghelia se comportă ca un lac de acumulare construit în vârful unui munte lovit de cutremur: se prăvăli din toate părțile și, într-o clipă, caii sparseră linia de încercuire a armăsarilor și a stăvarilor, luând-o la sănătoasa ca niște nebuni.

Trăsnetul îngrozitor acoperi strigătele oamenilor, nechezatul armăsarilor și sunetul împușcăturilor, iar strălucirea fulgerelor estompă razele lanternelor. În luminile care fulgerau în întuneric preț de o clipă se văzură siluetele argintii ale lupilor care se repezeau asupra herghelei din toate direcțiile. Toți stăvarii, până la unul, se albiră la față de spaimă. Zhang Jiyuan strigă:

— Lupii! Lupii!

Vocea sa își schimbase tonalitatea. Nu mai văzuse niciodată un atac atât de bine închegat, de energic și de feroce, în mijlocul mâniei pe care Tengri o prăvălea de sus, cu tunete și fulgere care îi încurajau pe lupi. Era ca și cum haita se transformase în escadronul cavalerilor justițiari care îndeplineau mandatul ceresc al lui Tengri, purtând război în numele dreptății, îndreptând căile în numele Cerului, răzbunându-se

în numele stepei, aducând moartea în herghelii și măcelărindu-i pe cei întâi responsabili pentru distrugerea stepei: caii mongoli.

Herghelia, speriată de moarte din cauza tunetelor, se trezea acum lovită și de atacul cumplit al lupilor, care venea din toate părțile. Orice urmă de spirit de comunitate pe care-o mai aveau se risipi de parcă nici n-ar fi fost, în ei rămânând doar un ultim instinct: acela de conservare, care-i mâna să fugă ca să-și scape viețile. Oștenii înfrânți se prăvălesc precum muntele la vale, dar caii speriați erau mai mult decât niște oșteni învinși. Sub acoperirea sclipirilor orbitoare ale fulgerelor și întunericului nopții, zburând ca niște săgeți, lupii se înfigeau chiar în mijlocul herghelii care se destrăma și, întorcându-se, se repezeau la caii din jurul lor, împrăștiindu-i ca pe pleavă, aducându-i într-o dezordine și risipire care le conveneau de minune.

Primul obiectiv al atacului lupilor erau mânjii mici, care nu mai auziseră în viața lor explozia asurzitoare a tunetului. Se speriaseră atât de tare, că rămăseseră încremeniți ca niște căluți de lemn. Lupii îi luară pe rând și, curând, îi uciseră pe toți. În doar câteva minute, zăceau pe pământ vreo cincizeci de mânji morți. Numai aceia mai curajoși și mai inteligenți stătuseră lipiți de mamele lor, alergând ca nălucile. Cei care nu-și găsiseră mamele fugiseră repede lângă tații lor cei aprigi, ținându-se aproape de armăsarii cei mari și scăpând astfel ca prin urechile acului de mușcăturile lupilor.

Zhang Jiyuan o căută degrabă pe „Alba-ca-Zăpada", pe care o iubea atât de mult. Se temea că, albă fiind, poate fi zărită mai ușor în întuneric și poate da de necaz cu atât mai ușor. Fulgeră din nou și atunci zări doi armăsari mari care alergau să-i prindă pe cei trei lupi care se aflau lângă ea, dând aprig din copite și mușcând, mai feroce ca o fiară. Mânza se ținea și ea foarte aproape de armăsari, ba chiar îndrăzni să le tragă câteva copite lupilor din jur. Lupii se bazează pe viteză, dar, dacă văd că nu se descurcă cu viteza, atunci dispar în întuneric, căutând un alt mânz naiv pe care să-l ucidă. Armăsarii începură să le cheme pe iepe, căci, într-o herghelie, în afară de ei, numai iepele care-și apărau puii mai dădeau dovadă de stăpânire de sine și de curaj. Cum auziră chemările soților, acestea alergară repede la ei, fără a renunța să tot dea din copite ca să-și apere mânjii. Cei mai grozavi

armăsari și cele mai neînfricate iepe cu mânjii lor veniră să consolideze linia frontului și să alcătuiască oștirea neamului lor, în cea mai năprasnică furtună cu tunete și fulgere, sub atacul îndârjit al lupilor.

Cu toate acestea, grosul oștirii cailor se risipise, căci lupii cădeau precum obuzele, alcătuind o mare în care valurile groazei veneau unul după altul. Lupii războinici, înnebuniți de foame, mustind de instincte ucigașe nici măcar nu-i mai luau în seamă pe stăvari: n-ai decât să aprinzi lanterna, raza ei nu e mai puternică decât fulgerele. Și cu tomakanul ce-o să faci? Că în întuneric nici n-ai cum să mă prinzi; de strigat poți să strigi până-ți vine rău, ba chiar să tragi și cu pușca, astfel de tunete bubuitoare înghit fără urmă toate aceste zgomote. Stăvarii rămaseseră fără posibilitate de apărare. Jumătate de ceas nici măcar om cu om n-avea să se mai poată înțelege. Batu se străduia să le facă semne celorlalți stăvari cu lanterna, strigând din toți plămânii:

— Lăsați sud-estul, adunați-vă și luați-vă după caii din nord-vest! Vedeți să nu fugă spre graniță!

Atunci stăvarii își dădură seama și, întorcându-se, se repeziră către nord-vest.

După ce trecură fulgerele și tunetele, stropi mari de ploaie începură să lovească pământul. De acum, mai toți caii intraseră pe pășunile din jur, căci, loviți de ploaie, țânțarilor le era greu să înceapă festinul acela sângeros. Tunetele se auzeau tot mai îndepărtat, fulgerele când luminau cerul, când îl lăsau în beznă. După o rafală puternică de vânt, Batu văzu stelele strălucind pe cer. Atunci le strigă lui Zhang Jiyuan și altor câtorva stăvari din apropiere:

— Prindeți repede căpesteniile, repede de tot! Imediat vor ataca țânțarii.

Atunci stăvarii o luară la galop ca vântul, plesnind din bice.

Venind din locurile în care nu erau țânțari, majoritatea stăvarilor nu-și puseseră pălăriile contra acestora, așa că se umplură de înțepăturile veninoase pe față, pe gât și pe brațe. Pleoapele stăvarilor se umflară, iar ochii li se vedeau ca niște linii. Obrajii li se „bucălară", înroșindu-se de parcă ar fi avut febră, iar buzele li se îngroșară și parcă le palpitau de durere. Degetele li se îngroșară atât de mult, încât în curând aveau să nu mai poată ține tomakanele. Caii stăvarilor nici

nu mai ascultau comenzile stăpânilor: ba loveau din copite, ba mai mergeau trei pași și se opreau, lăsându-și capul în jos ca să-și aline rănile, apoi iarăși o luau la fugă contra vântului, ba uneori păreau gata să se prăvălească la pământ și să se rostogolească pentru a-și mai ușura puțin durerea și mâncărimile, fără să mai țină seama de călărețul din spinare.

Nici oamenilor și nici cailor nu prea le mai ardea de lupte, căci intraseră în marea de țânțari care-i hărțuiau. Întreaga herghelie fugea mâncând pământul, scăpată de sub control, și chiar caii care se risipiseră prin alte zări se întoarseră deodată și acum se îndreptau către nord-vest.

Roiurile de țânțari înțepau ca smintite, herghelliile fugeau scoase din minți, haitele de lupi ucideau frenetic. Cele patru năpaste — tunetele, vântul, țânțarii și lupii — se adunau laolaltă pentru a izbi în herghelliile stepei Elun. Zhang Jiyuan avea din nou parte de nenorocirile pe care neamul stepei le avea de înfruntat, încasând în plin loviturile luptei amarnice pentru existență pe care oricărui altui agricultor i-ar fi fost imposibil să le îndure. Înțepăturile țânțarilor mai aveau puțin și-l aduceau în pragul nebuniei, dar și al slăbiciunii. Îi trecu prin cap să întoarcă bidiviul și să se ducă înapoi în zona de deșert. Dar stăvarii mongoli sunt toți, până la unul, bravi și neînfricați ca Genghis-Han, și niciunul dintre ei nu voia să dezerteze. Se repeziră înainte ca niște săgeți, ca niște lăcuste năvalnice: înainte, înainte, înainte. Asalturile de noapte sunt însă marele tabu al cavaleriei, căci pe un asemenea întuneric e ca și cum te-ai arunca cu capul înainte într-o mare prăpastie: de îndată ce copita calului nimerește în vreo vizuină de șoarece sau de iepure, călărețul poate cădea, lovindu-se, ori poate chiar să moară, strivit de cal în cădere. De supărare, Batu era pământiu la față și tot plesnea calul, mânându-l și lovindu-l cu biciul în cap și pe unde mai apuca, așa încât dădu uitării toate înțepăturile țânțarilor. Zhang Jiyuan fu îmbărbătat de această dezlănțuire de războinic neînfricat și năvăli și el înainte.

Urmărind caii, Batu strigă:

— Împinge herghelia către vest! Acolo mai e o zonă de deșert! Gonește-i încolo! Gonește-i încolo! Dar nu cumva să-i lași să o ia spre drumul de apărare de la graniță.

Stăvarii începură să strige: „Hă! Hă! Hă!" Urletele pline de curaj se avântau cu ecou spre cer. Atunci Zhang Jiyuan auzi un țipăt jalnic. Calul unuia dintre stăvari călcase într-o groapă și căzuse, aruncându-l din șa și dând cu el de pământ. Nu era nimeni care să descalece și să-l ajute, căci toți stăvarii năvăleau înainte și nu încetiniră deloc.

În schimb, caii care-i purtau pe oameni nu puteau ajunge nicicum din urmă herghelia mânată de înțepăturile veninoase ale țânțarilor și de foamea nestăvilită a lupilor ucigași, așa încât stăvarii nu aveau cum să îndrepte herghelia spre vest. Și ultima rază de speranță dispăru, însă Batu și ceilalți stăvari nu renunțară și continuară să strige mai departe...

Deodată, din spatele dealului din apropiere răzbătură o mulțime de raze de lumină. Atunci Batu strigă cu putere:

— Au trimis oameni din tabără să ne ajute!

Stăvarii începură să urle, cu toții își aprinseră lanternele ca să indice direcția în care o luaseră caii. Din spatele dealului urcă deodată un om călare, repezindu-se ca un tigru, strigând din toți bojocii și măturând cu raza lanternei toată zona, tăind calea hergheliei ce fugea. Herghelia era din nou încercuită, dar de data aceasta era mânată înapoi. Oamenii înadins îi împingeau unii într-alții, făcându-i să se lipească unul de altul, burtă lângă burtă, strivind astfel și țânțarii dintre ei.

Moș Bilge se afla în fruntea întăririlor, ca un bătrân șef de trib, în cel mai important moment, în cel mai important loc, mânându-i exact la timp, iar ceilalți erau ca o oaste de lupi aleasă pe sprânceană, condusă de regele însuși și dând buzna în altă haită de lupi. Haita se sperie de noile strigăte și raze de lumină, lupii părând chiar capabili să discearnă strigătele lui Bilge, la care șeful lupilor se opri brusc și conduse haita în retragere. De-acum obiectivul lor era foarte precis: trebuiau să ajungă primii pe locul primului atac și să mănânce repede, pentru ca apoi să se facă nevăzuți în adâncul muntelui.

În fruntea a zece, cincisprezece ciobani, ciurdari și studenți, Bao Shungui, Bilge și Uliji alături de stăvari adunaseră laolaltă herghelia, mânând-o degrabă către zona nisipoasă, dar trimițând și vreo doi

oameni să se ocupe de stăvarul rănit. Chenzhen merse repede la Zhang Jiyuan ca să-l descoasă despre ce se întâmplase peste noapte și să-i spună că Bilge și Uliji fuseseră convinși că se întâmplase ceva cu herghelia, așa încât începuseră să adune oamenii pentru întăriri încă dinainte de a se lumina de ziuă. Răsuflând ceva mai ușurat, Zhang Jiyuan spuse:

— Mare primejdie, puteau să piară toți caii.

Când ajunseră la platourile nisipoase, cerul se albise. Toți caii risipiți se întorseseră acum la un loc, însă pierderile hergheliei erau dezastruoase. După o numărătoare atentă, văzură că fuseseră uciși cinci sau șase cai dintre cei slăbănogi, bătrâni, bolnavi sau betegi. Dintre cei care de-abia împliniseră doi ani muriseră vreo doisprezece sau treisprezece. Mânjii cei mici fuseseră cei mai afectați: să fi fost cincizeci sau șaizeci sfâșiați. În total, pieriseră peste șaptezeci de cai. Într-o asemenea nenorocire cu tunete, trăsnete, furtună și țânțari, toate puteau fi socotite părtașe la măcel, însă principalul criminal, cel care ținuse jungherul, era tot lupul.

Bao Shungui inspectă călare toate locurile pe care erau risipite cadavrele cailor și de mânie înjura mereu:

— De nu știu când vă tot spun că cel mai important lucru este să eliminăm lupii, dar voi nu m-ați susținut. Ei bine, uite că acum a venit vremea să plătiți. Asta e pedeapsa voastră. De acum înainte, cine le mai ia partea lupilor va fi eliberat din funcție și trimis la reeducare, să plătească pentru toate pierderile.

Moș Bilge stătea cu mâinile împreunate și privea deznădăjduit spre cerul albastru, cu buzele tremurându-i ușor. Chenzhen și Zhang Jiyuan aveau impresia că bătrânul zice ceva. Atunci Chenzhen îi spuse încet lui Zhang Jiyuan:

— E mult prea greu să controlezi stepa și, în cele din urmă, cei care susțin cauza stepei vor fi considerați țapi ispășitori...

Atunci Zhang Jiyuan se apropie grabnic de Bao Shungui și zise:

— Nu este omenește posibil să faci față unei nenorociri atât de mari. După mine, pierderile suferite sunt încă destul de mici. Nu știm dacă comunele de la frontieră au avut pierderi mult mai mari. Și încă acum au mai rămas în viață armăsari, cai, iepe, ba chiar și o bună parte

dintre caii mici și mânji. Toți stăvarii, până la unul, au făcut tot ce le-a stat în putință, ba chiar a fost și cineva rănit, însă absolut nimeni nu a părăsit postul la nevoie. Crezi că le-a fost ușor? Noroc că taica Bilge și Uliji i-au organizat pe toți cum nu se putea mai bine și la timp, căci, dacă nu aduceau aici toți stăvarii cu herghelille lor acum cinci zile, s-ar fi zis cu caii...

Lamzab spuse:

— Așa e, dacă n-ar fi fost Bilge și Uliji, herghelia ar fi fost de mult dincolo de limita județului, dar și dincolo de frontieră. Apoi, după ce s-ar fi sfârșit întreaga dandana și m-aș fi pomenit fără cai, am fi fost buni de pușcărie toți stăvarii, iar tu n-ai mai fi rămas șef.

Batu zise și el:

— În fiecare an se pierd o mare parte dintre mânji. Acum nici n-au pierit așa de mulți. De acum ar trebui ca noi, stăvarii, să fim și mai cu luare-aminte, dar, dacă stai să socotești pe întregul an, s-ar putea să avem pierderi mai mici decât în alți ani, adică să nu ne lipsească chiar așa de mulți.

Dar Bao Shungui răcni odată:

— Orice ați spune voi, atât de mulți cai au căzut răpuși de lupi. Oricât de grozavi ar fi țânțarii, pot să ucidă un cal? Dacă i-am fi exterminat pe lupi mai din timp, s-ar mai fi întâmplat o asemenea nenorocire? Zilele astea sunt comandanți ai trupelor prin teritoriu. Dacă ar vedea atât de mulți cai uciși, cu siguranță m-ar elibera din funcție. Haitele de lupi sunt ceva de speriat. De-acum trebuie să înteţim vânătoarea de lupi, altfel, dacă lupii nu sunt stârpiți până la unul, oamenii și animalele nu-și vor mai găsi liniștea în veci! Aici trebuie să intre o trupă adevărată de soldați. Dacă voi nu vreți să-i omorâți, atunci voi chema trupele din construcții și din producție să vină să-i prindă. Ei au destule camioane, jeepuri și mitraliere.

Stăvarii se duseră fiecare să se îngrijească de cadavre. Fețele lor erau însă abătute. Câțiva stăvari luară două căruțe ușoare și încărcară în ele mânjii întregi, nehărtăniți, apoi ciobanii duseră trupurile până la tabără, împărțindu-le oamenilor. Cadavrele hărtănite fură lăsate acolo, în deșert. În vara aceea călduroasă, sub urgia țânțarilor, lupii

de stepă lihniți de foame se zbăteau între viață și moarte, trebuind să se lupte și pentru ultima fărâmă de hrană.

Dând cu ochii de mânjii morți, cei scăpați cu viață erau atât de îngroziți, încât picioarele începură să le tremure. O lecție atât de sângeroasă avea să-i facă pe mânji ca data următoare când va lovi năpasta să fie cu mult mai precauți, mai curajoși și mai stăpâni pe sine. Însă Chenzhen simți un fior în inimă și se întrebă: „Data viitoare... oare va mai fi o dată viitoare?"

Capitolul 30

În anul 494, regele Xiao Wen din Wei își strânse nobilii și cărturarii, precum și ofițerii, mai luă o armată de vreo două sute de mii de oșteni din neamul xianbei și merse de la Pingcheng la Luoyang. Dar, socotind rudele și sclavii, erau nu mai puțin de un milion de oameni.

Chinezii care trăiau pe valea Fluviului Galben în vremea dinastiilor Sui și Tang proveneau, de fapt, din amestecul unor neamuri numeroase, dar destul de înapoiate, ce veneau din cele șaisprezece regate din nord și vest, cu chinezii.

Fan Wenlan, *Istoria Chinei pe scurt*

În Spusele maestrului Zhu Xi *scrie: „Dinastia Tang se trăgea din triburile dinspre est și nord, astfel că lipsa etichetei de la palat nu era considerată ceva ciudat."*

Chen Yinke, *Istorisirea cronicilor dinastiei Tang*

O PLOAIE RĂCOROASĂ DE TOAMNĂ puse capăt scurtei veri de pe platourile înalte ale stepei Mongoliei Interioare, dar îngheță țânțarii sângeroși ca niște lupi. Chenzhen privea dus pe gânduri spre stepa Elun, care își recăpătase liniștea, înțelegând motivul pentru care și țânțarii, și lupii fuseseră atât de înnebuniți: vara în stepă e foarte scurtă, toamna e și mai trecătoare și, cum trece și aceasta, începe iarna cea lungă, care

durează mai mult de jumătate de an. Acesta era anotimpul în care mureau jivinele care nu puteau hiberna, până și dintre țânțarii care se strecurau în vizuinile marmotelor mureau mai bine de jumătate. Dacă lupii nu puneau pe ei un strat bun de grăsime și blană groasă, nu mai aveau cum să iasă din iarnă, căci în gerul năprasnic piereau majoritatea lupilor slabi, bătrâni, bolnavi sau răniți. De aceea, țânțarii trebuiau să profite din plin de acest anotimp al creșterii, să sugă sânge până nu mai puteau, să se agațe cu toate puterile de viață și să atace ca smintiții. Lupii trebuiau să se lupte pentru hrană mai abitir, tocmai pentru a putea trece prin iarnă și pentru a putea supraviețui foametei din primăvară și luptelor sângeroase.

Din mânzul mort care îi revenise iurtei lui Chenzhen rămăseseră două pulpe și organele, care deja începuseră să miroasă. Lupul avea parte de o perioadă în care era bine îngrijit și hrănit, ghiftuit de-a dreptul, iar carnea care rămăsese era suficientă pentru alte câteva zile. Nasul îi spunea că în iurtă mai este hrană. De aceea, câteva zile fu foarte vesel. Lupului îi plăceau carnea și sângele proaspete, dar nu refuza nici carnea stricată, ba chiar dădea cu mare poftă pe gât viermișorii care creșteau în ea. Până și Gao Jianzhong zicea:

— În curând, lupul va deveni lada de gunoi a iurtei noastre; o mare parte din gunoi va putea intra binișor în stomacul lupului.

Cel mai tare îl uimea pe Chenzhen faptul că oricât de împuțite, de stricate, de murdare ar fi fost resturile de mâncare care se duceau în stomacul lupului, acesta nu se îmbolnăvea. Rezistența lui la ger și la arșiță, la foame și la sete, la mirosuri și la putreziciune, precum și la toți microbii îi umplea pe Chenzhen și pe Yangke de o admirație nesfârșită. Toate aceste specii care fuseseră selecționate în mii de ani de luptă aprigă pentru existență erau de-a dreptul impresionante. Păcat însă că Darwin nu venise niciodată în stepa Elun din Mongolia Interioară, căci cu siguranță ar fi fost fascinat de lupul de stepă și ar fi adăugat un capitol consistent la lucrarea lui.

Puiul creștea din ce în ce mai mult și, cu cât se făcea mai mare, cu atât era mai arătos și mai semeț, ajungând să arate ca un lup de stepă foarte prezentabil. Chenzhen îi schimbase lanțul cu unul mai lung. Se gândea chiar să-i pună alt nume, adică să-l strige de acum „lupu'

mare". El însă se învățase cu chemarea „lupu' mic" și, cum îl auzea pe Chenzhen strigându-l, îndată venea bucuros și se gudura afectuos pe lângă el, lingându-i mâna și sărind pe el, apoi se culca pe pământ și se punea cu burta în sus ca să-l scarpine. Dacă îl striga „lupu' mare" nici nu se uita la el, ci privea distrat în stânga și-n dreapta la te miri ce, gândindu-se că strigă pe „altcineva". Chenzhen spuse râzând:

— Nu ești un lup prostuț... Ce crezi, că o să-ți zic „lupu' mic" până la adânci bătrâneți?

Lupul scotea limba pe jumătate și gâfâia, parcă râzând.

Chenzhen era căzut în admirație pentru fiecare parte a trupului lupului, dar în ultimul timp se jucase mai ales cu urechile lui. Perechea aceea de urechi de lup drepte, lungi și îndreptate în sus, puternice și curate, întregi și sensibile erau cele care crescuseră primele, ajungând până la mărimea celor ale unui lup în toată regula. Acesta era motivul pentru care avea tot mai bine dezvoltată conștiința de sine. De câte ori se ducea Chenzhen lângă cercul lui și se așeza turcește pe jos, vrând să se joace cu urechile lupului, părea că acesta punea niște condiții pe care le adusese cu el de acolo, din lumea lui: mai întâi trebuia să-l scarpine la baza urechilor și pe grumaz până ce se sătura și începea să tremure de plăcere, abia apoi îl lăsa să se joace cu urechile. Lui Chenzhen îi plăcea să i le-ndoaie pe dos, căci, cum le dădea drumul, acestea se îndreptau la loc cu un pufăit. Dacă făcea acest lucru cu ambele urechi, atunci când le dădea drumul ele nu reveneau deodată, ci una rămânea în urmă, îndreptându-se o clipă mai târziu. Astfel scoteau două pufnete, făcându-l uneori pe lup să rămână puțin surprins, de parcă auzea ceva ciudat, vreun zgomot vrăjmaș.

Cele două urechi care impuneau respect trezeau invidie, gelozie, ba chiar dușmănie în ceilalți câini, cu excepția lui Erlang. Chenzhen nu știa dacă nu cumva acele cartilagii din urechile câinilor și ale lupilor conferă și „prestanță". Urechile strămoșilor câinilor fuseseră la fel de drepte și de ferme ca ale lupilor. Poate că mai apoi, când câinii au ajuns să fie domesticiți de oameni, urechile li s-au mai pleoștit, jumătate din pavilion a acoperit cavitatea, iar auzul n-a mai fost atât de fin ca al lupului. Ori poate că oamenilor din vremurile străvechi nu le plăcuse natura sălbatică a câinelui, așa că au început să-i mai taie din

urechi și așa s-a ajuns ca, în decursul timpului, urechile câinilor să se micșoreze, cartilagiul să se mai înmoaie, iar prestanța să se risipească, pentru ca, în final, câinele să devină supusul umil al omului. Și stăvarii trebuiau să ciuntească pe vremuri urechile cailor când îi îmblânzeau. Mai întâi le plecau capetele, și abia apoi se puteau pregăti să-i încalece. Și nevestelor de chiaburi le plăcea să cresteze urechile servitoarelor lor. De obicei, servitoarele și lacheii cu urechile crestate erau însemnați pe vecie.

Urechile puiului de lup îl făcuseră pe Chenzhen să descopere că între urechi și statutul social există o strânsă legătură. Spre exemplu, cotropitorilor le plăcea să cresteze urechile celor cotropiți, care la rândul lor puteau să le cresteze urechile celor mai slabi decât ei. Popoarele nomade obișnuiau să taie urechile bivolilor, cailor, oilor și câinilor sălbatici, pentru a se „înstăpâni" peste ei și, astfel, a-i supune. Mai apoi, neamurile nomade neînfricate au folosit acest experiment reușit cu alte triburi nomade, crestându-le urechile celor pe care îi cucereau. Cei aflați în vârful ierarhiei conducătoare le crestau urechile celor inferiori. De aici, lumea s-a împărțit în „păstori" și „turme de oi". Bunăoară, în vreme ce Liu Bei[1] era „păstorul din Xu", oamenii de rând se numeau „oile din Xu".

În lumea aceasta, primii oameni cărora li s-au crestat urechile de către cei care i-au luat în stăpânire au fost agricultori. Până în ziua de azi, ceea ce caută cu disperare mulți oameni și grupuri este tocmai „înstăpânirea". Acest cuvânt încă există în dicționarele neamului han: este moștenirea pe care înaintașii le-au lăsat-o nepoților și strănepoților, de aceea de la dinastia Song de Nord încoace neamul han a avut necontenit pe cineva care să se înstăpânească. Acum litera mai există, dar spiritul ei s-a pierdut. Poporul de acum nu trebuie să meargă să cucerească și să asuprească alte neamuri, dar, lipsiți de spiritul neînfricat al stăpânitorilor, oamenii nu mai sunt în stare să fie propriii stăpâni.

În ultimele zile, Chenzhen vedea tot mai des jeepurile trupelor care ridicau praful în văzduh și se simțea foarte abătut. El era din

---

[1] Fondatorul statului Han în timpul perioadei „celor Trei Regate".

primul, și poate ultimul, val de chinezi care aveau ocazia să trăiască printre nomazii stepei Mongoliei Interioare din apropierea frontierei și să-i observe la fața locului. Nu era vreun ziarist superficial, amator de interviuri, ci avea un statut cu care într-adevăr se putea mândri, cioban nomad, primitiv, în stepă. Totodată, avea un punct de observație care nu putea decât să-l bucure: pășunile Elunului, ascunse în creierii stepei mongole, pe care vieţuiau încă mari haite de lupi. Și pe deasupra mai creștea și un pui de lup pe care îl furase cu mâna lui din vizuină. Ceea ce observa și gândea putea fi așezat de acum în străfundul sufletului, și nici cel mai mic amănunt nu putea fi dat uitării. În viitor, el va putea povesti, iar și iar, prietenilor și rudelor care vor dori să-l asculte, fără să se oprească, până în ziua în care va părăsi această lume. Chinezii, urmașii lui Yan Di și Huang Di[1], au părăsit de prea mult timp stepele, viața străveche și primitivă a nomazilor, care în curând avea să se sfârșească, iar chinezii nu se vor mai putea întoarce în locurile originare ale strămunilor lor, pentru ca astfel să-i omagieze.

Chenzhen mângâia urechile lupului de mult timp. Îi plăcea perechea aceasta de urechi și pentru că fuseseră singurele pe care le văzuse rămânând intacte în ultimul an. Căci, în ultimii doi ani, toate urechile lupilor pe care-i văzuse, vii, morți sau jupuiți, erau ciuntite, fără excepție. Unele aveau zimți ca timbrele, altora le lipseau vârfurile; unele erau rupte și făcute franjuri, altele erau despicate în două sau trei; la unii lupi o ureche era mai lungă și cealaltă mai scurtă, la alții erau pur și simplu smulse din rădăcină. Cu cât erau lupii mai bătrâni și mai răi, cu atât erau mai „urâți", și oricât s-ar fi gândit, Chenzhen nu-și putea aminti de o pereche de urechi în toată regula, adică întregi, drepte, cu părul acela moale în vârf, așa cum trebuia să fie. Dar brusc își dădu seama că în stepa aceea atât de ciopârțită, poate că așa trebuiau să fie și urechile în toată regula — ciopârțite.

Atunci urechile acestea întregi și drepte ale puiului de lup nu mai erau „în toată regula"? În sufletul lui Chenzhen apăru o umbră de tristețe. Își dădu seama dintr-odată că tocmai această calitate a puiului de lup, de a avea urechile „întregi și intacte", era, de fapt, marele lui

---

[1] Împărați legendari, strămoșii chinezilor.

defect. Fiind un oștean al stepei, toată libertatea și curajul lui veneau din lupta aprigă, pe viață și pe moarte, cu armăsarii feroce, cu câinii de vânătoare din stepă, atât de cruzi, cu lupii haitelor străine și cu vânătorii. Or, un lup netrecut prin ciur și dârmon, care se prezintă țanțoș cu urechile lui frumușele și bine înfipte la locul lor, se mai putea oare considera lup adevărat? Atunci își dădu seama Chenzhen de propria nerozie și cruzime, căci el fusese cel care-l lipsise pe lup de viața de luptător neînfricat al stepei, preschimbându-l într-un animal ce avea urechi de lup, dar nu și viață de lup, care trăia ca un ocnaș, mai rău decât câinii.

Să-i dea drumul pe furiș? Să-l lase să se întoarcă în sânul stepei aspre și libere, redându-i viața lui de lup? Dar Chenzhen n-ar fi avut inima să facă așa ceva. De când îi retezase cu cleștele vârfurile celor patru colți, lupul își pierduse pur și simplu armele cu care putea supraviețui în stepă. Cei patru colți ascuțiți se transformaseră acum în niște dinți bonți, rotunjiți, scurți și groși, ca patru boabe de fasole stând drept. Erau mai slabi decât ai câinilor. Ceea ce-l îndurera și mai tare pe Chenzhen era faptul că, atunci când îi tăiase colții cu cleștele, deși fusese cât se poate de atent, nu îi afectase cu nimic canalul rădăcinii, dar îi făcuse o crăpătură ușoară care se dusese până la rădăcina dintelui. După o vreme, Chenzhen observă că acel dinte se infectase, înnegrindu-se la culoare precum dinții bolnavi ai lupilor bătrâni. De atunci, de câte ori vedea dintele acela negru, simțea o durere în inimă, căci, poate, în mai puțin de un an acel dinte avea să-i cadă. Pentru lupul de stepă colții sunt ca și rădăcina vieții, dacă n-ar mai fi rămas decât cu trei dinți bonți ar fi avut probleme până și cu mâncarea tocată, ce să mai spunem despre vânarea și sfâșierea animalelor sălbatice.

În decursul timpului, Chenzhen își dădea seama tot mai clar de gravele consecințe ale actului său pripit și nătâng: nu va mai putea niciodată să-i dea drumul lupului, nu va mai avea ocazia să meargă în inima stepei să-și vadă prietenul, pe „lupu' mic". Acel vis romantic al lui Chenzhen fusese nimicit de cruda operație pe care o făcuse. Totodată, fusese nimicită libertatea acelui lup atât de deosebit și de frumos. Ba mai mult, lupul care stătuse legat atât timp nu avea niciun pic de experiență de război, iar dacă haitele din Elun l-ar fi luat drept

un „venetic", atunci cu siguranță l-ar fi rupt în bucăți. Îl chinuia grozav conștiința și se învinuia că nu-i dăduse drumul în noaptea aceea în care îl chemase mama lui, cu o lună și ceva în urmă. Chenzhen simțea că nu este un cercetător calificat și rațional, căci de multe ori iluziile și sentimentele îl împingeau să urască din tot sufletul „cercetarea științifică". Puiul de lup nu era un hamster alb pe care să-l diseci la orele de biologie, ci era prietenul și dascălul său.

Toți oamenii de pe pășune așteptau cu sufletul la gură și cu mințile rătăcite să vadă ce-o să se întâmple atunci când vor veni trupele de producție și de construcție. Dar iată că scrisoarea semnată de Bilge, Uliji și ceilalți bătrâni avu un rol însemnat, căci armata hotărî că stepa Elun va rămâne pășune — pășunea Elun Buligi — și va fi alocată pentru zootehnie, așa că pe ea se va desfășura păstoritul, dar și agricultura. Pe când celelalte pășuni și comune se vor axa pe agricultură, devenind ferme agricole, iar locul acela din care proveneau vestiții cai de Wuzhumuqin, valea râului Mânzului, se va transforma în ogor. Numai o mică bucată de pământ va fi jumătate pășune, jumătate ogor.

Măreața hotărâre a armatei ajunse, în sfârșit, și în vechea stepă Elun. Ideea generală era să se termine cât mai repede cu modelul de producție nomad și primitiv care se perpetua în stepă de atâtea mii de ani și să se realizeze o sedentarizare pe scară largă. Armata va aduce fonduri suficiente, aparatură și ingineri care să le construiască oamenilor locuințe din cărămidă și grajduri stabile din beton, să pompeze apă din pământ, să construiască drumuri, școli, spitale, oficii poștale, săli de adunare, magazine, cinematografe și așa mai departe. Mai era nevoie de o porțiune mare de pământ pe care să se semene fân și cereale, furaje și legume. Trebuia să se implementeze recoltarea mecanizată, brigada de transport și stația de tractoare. Trebuia eradicată amenințarea lupilor, a bolilor, a insectelor și-a șobolanilor. Trebuiau să fie mărite capacitățile pentru a rezista mai bine calamităților albe, negre, a secetei, a focului și a țânțarilor. Să se facă astfel încât mongolii, care de mii de ani își duceau traiul în condiții extrem de grele, să acceadă treptat la privilegiile traiului sedentar.

Toți studenții, păstorii tineri, destul de multe femei și copiii abia așteptau să vină trupele acelea, nerăbdători să vadă realizate mai curând

toate minunăţiile acelea despre care le vorbiseră cadrele militare şi Bao Shungui. În schimb, numeroşi păstori bătrâni şi oamenii ceva mai copţi tăceau mâlc. Chenzhen se duse să-l întrebe pe moş Bilge ce părere are. Acesta îi spuse oftând:

— Mongolii de mult îşi doreau să poată duce copiii la şcoală, iar dacă au nevoie de doctor, să nu mai fie nevoie să se târască în căruţă până la oraş, căci, cum în Elun nu sunt spitale, foarte mulţi oameni mor cu zile. Dar cu stepa cum rămâne? Stepa e prea mică, iar acum animalele s-au înmulţit foarte mult. Stepa e ca un car cu roţi de lemn, tras de boi: poate duce câţiva omeni şi nişte animale, acolo. Dar dacă vine atâta amar de lume cu maşinării, atunci stepa se răstoarnă. Şi când se va răsturna stepa, voi, studenţii, vă veţi întoarce acasă, dar cu noi cum rămâne?

Pe Chenzhen îl interesa cel mai mult ce-o să se aleagă de lupi. Cum au venit agricultorii, au ucis toate lebedele, gâştele şi raţele sălbatice, ca să le mănânce carnea, iar cele care au scăpat şi-au luat de mult zborul de-acolo. Lupul de stepă însă nu e pasăre călătoare. Haitele de lupi care au trăit vreme de generaţii în stepa Elun vor fi exterminate sau vor fi alungate din patria lor? Pe înălţimile din afara Mongoliei, unde verdeaţa e pe sponci şi oamenii cu animalele lor sunt rari, lupii înfometaţi sunt cu mult mai haini decât cei prosperi din Elun. Odată ajunşi acolo, aceştia din urmă se vor transforma în „veneticii" asupra cărora să-şi verse mânia cei din partea locului. Chenzhen nu s-ar fi gândit că el însuşi va apuca să vadă atât de curând sfârşitul lupilor din stepă, când el tocmai îşi începuse observaţiile şi cercetările asupra acestora.

Era aproape de lăsarea serii. Yangke mână turma până undeva la doar un kilometru şi ceva depărtare de tabără, de acolo îndreptând-o spre propria iurtă. Apoi o lăsă în urmă şi se duse acasă să bea puţină apă. Cum în curând se vor muta de pe păşunile acelea, putea lăsa oile să ronţăie iarba cea nouă, răsărită în apropierea taberei.

Yangke dădu pe gât două castroane mari de ceai rece, apoi îi spuse lui Chenzhen:

— Cui i-ar fi dat prin cap că, dacă se spunea că vine armata, chiar o să vină. În vreme de pace, activităţile militare îmi displac cel mai

mult. De-abia am scăpat de armata de producție și construcție din Heilongjiang, că mă pomenesc cu armata din Mongolia Interioară. Ce-o să se aleagă până la urmă din stepa Elun? Nu-mi pot da seama, oricât m-aș gândi, dar trebuie să facem tot posibilul să ne dumirim cât mai degrabă în legătură cu soarta lupilor de stepă...

Cei doi vorbeau când un cal iute veni pe drumul carelor, ridicând în urma lui un nor galben de praf de un metru înălțime. Chenzhen și Yangke se uitară și își dădură seama că era Zhang Jiyuan, care se întorcea la iurtă să se odihnească. Zhang Jiyuan arăta într-adevăr ca un mare stăvar din stepă. Avea cai iuți și mulți, călărea cu mare siguranță și îndrăzneală, nu cruța puterea calului și nu făcea nimic ca să acopere cumva tăria aceea și forța de care dădea dovadă. Gao Jianzhong afișă un zâmbet maliții și spuse:

— Poftim, ia uite cum a scos el în prag codanele de la câteva iurte. Se uită la el ca niște iepe care ar fi în stare să vină trap-galop până la ușa lui.

Cum descălecă, spuse:

— Ia veniți repede încoace să vedeți ce v-am adus.

Dezlegă de la șa un sac mare de pânză, plin doldora, dar înăuntru părea să fie mai degrabă o vietate, căci mișcă de câteva ori.

Yangke luă sacul, îl pipăi puțin, apoi spuse râzând:

— Te pomenești că ai mai prins vreun lup și te-ai gândit să i-l aduci ăstuia, să aibă și el un prieten?

Dar Zhang Jiyuan spuse:

— De unde să iei pui de lup așa de mici acum? Uită-te mai bine! Dar ai grijă, să nu-l lași să scape.

Yangke dezlegă puțin sacul și mai întâi văzu niște urechi mari. Atunci băgă mâna, apucă și trase afară jivina. Un iepure mare de stepă se zbătea și se răsucea în mâna lui Yangke. Blana lui de toamnă, cu dungi galbene și cenușii strălucea foarte tare, dar nu era mai mare decât un motan de casă; cântărit din ochi, nu putea să aibă mai mult de trei kilograme.

Zhang Jiyuan legă calul și zise:

— În seara asta mâncăm carne de iepure în sos de soia, că ni s-o fi acrit de atâta carne de oaie.

Dar nici nu termină ce avea de spus, că în lupul care nu era prea departe de locul în care stăteau ei se treziră instinctele sălbatice: se tot repezea la iepure, ca turbat. Dacă n-ar fi fost lanțul cu care era legat, mai mult ca sigur ar fi venit și l-ar fi apucat în dinți. Așa însă, după ce sărea puțin, cât îl lăsa lanțul, cădea pe pământ cu un bufnet. Dar după o astfel de rostogolire se ridica repede și dădea ca apucatul din lăbuțe, zgâriind aerul, iar limba îi ieșea de un cot de sugrumat ce era cu zgarda. Din ochi îi izbucneau cruzimea și pofta de a ucide. Cum ar mai fi înghițit el dintr-o îmbucătură iepuroiul acela...

Câinii recunoscură vietatea care alerga nemaipomenit de repede și era tare greu de prins. Atunci se adunară toți acolo și-l mirosiră curioși, dar niciunul n-ar fi îndrăznit să-l ia.

Yangke se uită la figura lacomă a lupului și, ridicând iepurele, făcu câțiva pași spre el, legănându-i-l în față. Cum atinse cu labele piciorul iepurelui, lupul deveni de o sălbăticie cruntă, dându-și pe față dorința de a ucide. Setea de sânge îi umpluse gura, se lingea necontenit pe bot, iar din ochii cu pupile negre slobozea săgeți otrăvitoare nevăzute, cumplite. Când iepurele reveni lângă Yangke, lupul privi plin de ură toți câinii și oamenii, moment în care granițele dintre om și lup se definitivară, iar din prietenia și sentimentalismul ultimelor luni se alese praful. În ochii lupului, Chenzhen, Yangke și cel mai iubit dintre toți ai casei, Erlang, deveniră deodată dușmanii lui de moarte.

Yangke se sperie și se dădu înapoi trei pași, fără să-și dea seama. Apoi, când își mai veni în fire, zise:

— Eu am o propunere: puiul de lup a crescut așa de mult, și încă nici n-a apucat să ucidă singur vreo vietate, așa că ar trebui totuși să-i îndeplinim această necesitate a instinctului. Eu zic să renunțăm la carnea de iepure în sos de soia și să i-l dăm lui, ca în această seară să privim cum ucide și mănâncă un animal viu, poate așa simțim și noi cum este caracterul lupului.

Chenzhen se bucură foarte mult, aprobă propunerea și spuse:

— Carnea de iepure nici nu e gustoasă, poate numai să-l fi gătit împreună cu carnea de ieruncă. Toată vara aceasta lupul ne-a ajutat să facem de pază noaptea, încât nu ne-a fost furată nicio oaie, trebuie să-i dăm un premiu.

Gao Jianzhong dădu și el din cap și zise:

— Puiul de lup nu doar la oi a stat se pază, ci și la vițelușii mei. Eu votez pentru.

Atunci Zhang Jiyuan nu avu încotro. Înghiți în sec și spuse:

— Bine, și eu vreau să văd dacă micul nostru lup mai are tărie de lup în el sau nu.

Cei patru fură cuprinși imediat de entuziasm. Natura brutală ascunsă în adâncurile lor, plăcerea pentru luptele sângeroase, barbare și pline de cruzime dintre barbarii și animalele din arenele Romei antice ieșeau acum la suprafață nestăvilite, folosindu-se de un pretext cât se poate de îndreptățit. Un iepure de stepă viu, o jivină a stepei mereu vânată, urmărită, încolțită de hainii lupi, vulturi, vulpi, câini de vânătoare și alți vrăjmași însetați de ucidere, ajunsese acum să aibă soarta hotărâtă de arătătorul îndreptat în jos al celor patru studenți de la Pekin. Noroc că iepurele are un prost renume în stepă și mai are la dosar și infracțiunile datorate deselor răniri ale stăvarilor care cad de pe cai atunci când aceștia se împiedică în vizuinile iepurilor. De aceea, condamnarea lui la moarte nu aducea nimănui mustrări de conștiință. Cei patru începură să discute regulile luptei.

În stepă, terenul este lin, fără denivelări, așa că nu aveau de unde să găsească o arenă. Și toată lumea regreta că nu va putea urmări scena în care lupul sălbatic prinde iepurele sălbatic. La urmă se gândiră să lege separat picioarele dinainte și pe cele dinapoi ale iepurelui, astfel el va putea doar să țopăie, nu să și fugă ca un demon al vitezei.

Se vedea că iepurele este matur, trecut prin lupta cruntă pentru supraviețuire în condiții extreme. Tocmai când îi lega picioarele, Yangke se pomeni izbit pe negândite de ticălosul acela mare și puternic. Iepurele, care se pricepea atât de bine să-și scormonească vizuina, avea niște gheare ascuțite ca niște cângi, așa că-i lăsă câteva zgârieturi adânci pe dosul palmei. Icni de durere și de surprindere și spuse:

— Am auzit că iepurii ar fi în stare să sară la om, dar nu m-aș fi gândit că pot zgâria în halul ăsta. Măi, grozavule, ia nu te mai fuduli, stai numai puțin, că imediat las lupul să mi te jupoaie de viu.

Chenzhen se duse repede în iurtă și aduse pudră de Yunnan și tifon, apoi îl unse și-l bandajă.

Toți patru avură ceva de furcă până legară picioarele iepurelui. Atunci iepurele rămase lat la pământ fără să facă vreo mișcare, însă din ochi îi țâșneau priviri pline de ură și de viclenie. Zhang Jiyuan îi dădu gingiile la o parte și se uită puțin la dinții lui, apoi zise:

— Ia priviți, ăsta e un iepure bătrân, toți dinții i s-au îngălbenit. Avea o vorbă șeful de la atelier, zicea că „omul bătrân e trădător, calul bătrân îți scapă printre degete, iepurele bătrân nici vulturul nu-l prinde". Dar să știți că iepurele bătrân e tare grozav, dacă nu-l legăm bine s-ar putea ca lupul să rămână cu buza umflată.

Chenzhen întoarse capul și-l privi pe Zhang Jiyuan:

— Hei, dar de ce zici că pe iepurele bătrân nici vulturul nu-l prinde?

Zhang Jiyuan îi spuse:

— Când vrea să prindă un iepure, vulturul plonjează din aer și cu gheara stângă prinde șoldul iepurelui, care de durere se răsucește și astfel se întoarce de-a curmezișul. Atunci vulturul îl apucă bine și cu cealaltă gheară, iar urecheatul nu mai are cum să scape. Așa, apucându-l temeinic, vulturul își ia zborul, iar când ajunge la înălțime îi dă drumul. Iepurele se lovește de pământ și crapă. Abia apoi vine vulturul, ia iepurele și-l duce în cuibul său, sus, pe stânci. Dar iepurele bătrân nu se lasă prins așa de ușor, căci cum a pus vulturul gheara pe el, iepurele nu se răsucește, deși îl doare, iar dacă se zbate din toate puterile reușește să fugă cu vulturul în spate, ducându-se în smocurile de salcie roșie mai apropiate. Acestea sunt foarte dese și biciuiesc trupul vulturului, smulgându-i penele. Atunci, aiurit de lovituri, vulturul îi dă drumul din gheare, așa de necăjit și de pleoștit de zici că-i o găină amărâtă. Se mai odihnește o vreme acolo, printre ierburi și abia apoi își ia zborul spre înălțimi.

Yangke rămase ca prostit de uimire și zise:

— Atunci ar trebui să ne gândim bine.

Dar Chenzhen spuse:

— Totuși, să-i dăm iepurele lupului. Pe de-o parte, avem un iepure mare și viclean, pe de cealaltă, un lup tânăr și nătâng; unul e legat de picioare, celălalt e legat cu lanțul, deci se poate considera că lupta asta este dreaptă.

Yangke spuse:

— Am citit cu toţii *Spartacus*. După regulile din arenele romane, dacă iepurele câştigă, îi vom reda libertatea.

Atunci ceilalţi trei spuseră într-un glas:

— S-a făcut!

Yangke îi spuse iepurelui:

— Cine te-a pus să sapi atâtea vizuini, să distrugi atâta amar de stepă? Acum nu te supăra...

Apoi îi strigă tare lupului:

— Lupu' mic, lupu' mic, masa-i gata!

Zicând astfel, ridică mâna şi aruncă iepurele în cercul lupului. Cum căzu la pământ, urecheatul se rostogoli şi începu să dea dezordonat din lăbuţe. Lupul se repezi spre el, dar nu-l apucă cu dinţii, ci-l ţintui zdravăn cu labele din faţă. Iepurele se suci, apoi se chirci, parcă paralizat de frică. Pieptul îi tresărea întruna de la respiraţia sacadată şi tremura din cap până în picioare. Cu toate acestea, privirea din ochii lui rotunzi părea nespus de calmă, se uita dintr-o parte la lup, măsurându-i fiecare mişcare. Era evident că iepurele acesta bătrân scăpase de cine ştie câte ori din ghearele vulturilor şi ale lupilor.

Sub aparenţa fricii care-l făcea să tremure, el se făcea tot mai mic, pentru ca, în cele din urmă, să ajungă cât un „pumn", care avea însă puterea de descărcare a unei bombe. Apoi îşi potrivi ghearele ca nişte cuţite, ca şi cum ar fi ascuns arme în mânecă.

Lupul mai trecuse prin experienţa mâncatului unei veveriţe mari şi grase, iar acest iepure sălbatic era ca o veveriţă mai mare. De poftă, îi curgeau bale din gură, aşa că înainta ca să miroasă. Iepurele continua să tremure, iar lupul întinse lăbuţa să-l apuce ca pe bucata de carne din tocană, aşa, direct. Când îl atingea cu laba, când îl mirosea, căutând vreun loc din care să muşte.

Atunci iepurele se opri deodată din tremurat, iar în acel moment capul lupului ajunsese exact în dreptul picioarelor lui.

— Nu! strigară deodată toţi patru, dar era prea târziu ca să-l avertizeze pe lup. Cu ultimele sale puteri, iepurele, cu picioarele dinapoi legate, explodă mai ceva ca o mină de teren, îndreptând lovitura exact spre capul lupului şi pocnindu-l drept în moalele capului. Lupul fu pus la pământ şi chiar se rostogoli de câteva ori scheunând, iar când

se ridică cu greu de jos, avea capul plin de sânge, urechea era găurită într-un loc, pielea capului era zgâriată rău, iar ochiul drept era lovit, încât mai avea puțin și rămânea chior.

Yangke și Chenzhen se albiră la față și se ridicară în picioare strigând. Yangke încă scoase sticluța cu pudră de Yunnan, cu gând să oblojească lupul. Dar Chenzhen își călcă pe inimă și-l opri pe Yangke, zicând:

— Ce lup din stepă nu e plin de răni? Lasă-l să simtă și el gustul rănilor.

Lupul nu mai suferise niciodată o înfrângere și pe figura lui se putea citi spaima, dar și mânia, stând îndoit și privind plin de curiozitate la iepurele sălbatic. După ce dădu lovitura, iepurele începu să se zbată din toate puterile, să se tăvălească pe jos, să umble șontâc-șontâc, să țopăie gheboșit, încercând să iasă din cercul lupului. Câțiva câini se ridicară mânioși și începură să latre aprig la iepure. Erlang însă nu putea rămâne locului: s-ar fi repezit să-l ucidă, dacă Chenzhen nu l-ar fi oprit.

Iepurele o luă încetișor spre linia cercului, cu lăbuțele împreunate ca pentru rugăciune. Lupul venea și el ușurel în urma lui, dar nu îndrăznea să stea prea aproape, ci era pregătit ca la cea mai mică mișcare a picioarelor din spate ale iepurelui să sară înapoi ca mușcat de scorpion.

Yangke spuse:

— În lupta asta, iepurele trebuie să fie considerat învingător. Dacă erau în sălbăticie, iepurele l-ar fi năucit cu loviturile lui pe lup și de mult ar fi zbughit-o. Ticălosul ăsta în nici douăzeci de minute a reușit să rănească un om și un iepure, e ceva de speriat. Eu zic că ar fi cazul să-i dăm drumul. Dacă și animalele erbivore ale țăranilor ar fi fost așa, iar chinezii ar fi fost aprigi ca acest iepure de stepă, atunci cine ar mai fi putut face din China o semicolonie?

Ros de contradicții, Chenzhen zise:

— Să-i mai dăm o ultimă șansă lupului. Dacă iepurele reușește să iasă din cerc, atunci îl declarăm câștigător. Dacă nu iese de-acolo, trebuie considerat înfrânt.

Yangke spuse:

— Bine, atunci linia cercului va stabili dacă e învingător sau învins.

Iepurele bătrân parcă ar fi văzut o rază de speranță că va scăpa cu viață, și atunci continua să se miște încet, cu lăbuțele împreunate, spre marginea cercului. Pe lup asta îl enervă la culme, căci își dădea seama că în curând animalul din teritoriul său n-o să-i mai aparțină. Atunci începu să țopăie și să se miște încoace și-ncolo, de parcă ar fi avut de-a face cu vreun arici și n-avea curaj nici să muște, nici să pună laba. Cum avea însă ocazia, punea gheara pe iepure și-l trăgea îndărăt, după care sărea imediat înapoi. Atunci și iepurele, cum se depărta puțin lupul, iar o lua cătinel către linia cercului, încercând să iasă. Se mișcaseră astfel înainte și înapoi de câteva ori, când spiritul de vânător din lup îl ajută până la urmă să găsească punctul slab al iepurelui: ocolind picioarele din spate ale iepurelui, se duse în fața lui și, cu aceeași tehnică a „înstăpânirii", prinse momentul prielnic și îl apucă cu dinții pe iepure de urechi, trăgându-l înapoi. Dar când iepurele prinse a se zbate, lupul îi dădu drumul din colți. Își dădu seama încet-încet că, de acum, loviturile acelea grozave ale picioarelor iepurelui nu mai aveau cum să-l atingă și, prinzând curaj, îl mușcă de urechi, trăgându-l până lângă parul din mijloc. În privirea iepurelui se putea citi de-acum frica și nu mai contenea să lovească cu picioarele dinapoi, zbătându-se și țopăind ca un crap mare prins în undiță și adus pe mal, așa încât lupul nu reușea deloc să-l apuce.

Chenzhen se gândi să-i dea lupului un impuls, și atunci începu să strige la el:

— Lupu' mic, lupu' mic, masa-i gata.

Lupul rămase perplex. Strigătul acela avu darul să trezească în el o foame nestăvilită și pe dată se preschimbă dintr-un lup care se luptă într-unul înfometat. În acel moment se repezi și prinse cu labele capul iepurelui, apoi îi crănțăni în măsele una dintre urechi, dând-o pe gât cu blană cu tot. Sângele iepurelui țâșni, iar când văzu sânge, lupul fu cuprins de cruzimea sa firească. Îi mâncă și cea de-a doua ureche. Iepurele rămas astfel fără urechi arăta ca o marmotă mare ce se zbătea disperată, dând dezordonat din picioare. Acolo, în cerc, un pui de lup cu capul plin de sânge se luase la trântă cu iepurele care avea tot capul

însângerat, luptându-se pe viață și pe moarte. Astfel, locul acela se transformă pe dată într-un câmp de bătălie cât se poate de sângeros.

Cu toate acestea, puiul de lup nu știa prea bine cum să facă să ucidă iepurele, căci el nu știa decât să-și mănânce liniștit carnea pe care o obținea cu ușurință. Deși erau bonți, dinții aveau aceeași putere ca a unor clești: odată înfipți în blana iepurelui, i-o rupseră fâșie cu fâșie. Și chiar dacă nu știa să-l muște odată de beregată ca să-l ucidă, din instinct mergea către burta lui, care era tot un punct vital. În cele din urmă, lupul spintecă burta bietului iepure, apoi scoase afară cu un gâlgâit toate organele, căci aceste bucăți de carne moi, fără blană și pline de sânge erau partea preferată a lupilor de stepă. Ochii iepurelui scânteiau. Toate organele lui, plămâni, ficat, rinichi, ajunseră în burta lupului, dar iepurele nu conteni să se zbată până ce nu rămase fără inimă.

În sfârșit, Chenzhen îi dăduse ocazia puiului să se simtă ca un lup adevărat. Se făcuse mare, plătise prin rănile de pe față și de la ureche, așa că de acum încolo avea urechi de lup „în toată regula", devenind un lup însemnat cu urme de război adevărat. Cu toate acestea, nu părea prea bucuros. Într-adevăr, micul lup învinsese, dar lui Chenzhen îi era milă și îi părea rău pentru iepure. Iepurele acela bătrân se luptase din răsputeri și murise inspirând respect și admirație. E drept, fusese ucis și sfâșiat de un lup la fel de neînfricat și de puternic, însă, spiritual vorbind, nu fusese înfrânt. Cu excepția oilor, orice ființă din stepă, fie carnivoră, fie erbivoră, purta în ea un spirit brav și îndrăzneț, dăruit de maica stepă, iar acesta era spiritul nomad.

Turma de oi intră singură în țarc. Chenzhen și Yangke încheiară pentru moment lecția în aer liber pe care i-o dăduseră lupului în ziua aceea. Puiul era în continuare într-o agitație extremă și chiar ajunse să dea cu totul uitării momentul unic de libertate ce i se oferea zilnic, spre seară.

Cei patru oameni reușiră cu chiu, cu vai să se adune să-și facă ceva de mâncare. În iurta mongolă era o atmosferă neobișnuit de caldă și de binevoitoare. Chenzhen îi dădu lui Zhang Jiyuan un bol cu ceai și-l întrebă:

— Dar nu mi-ai spus, cum ai reușit să prinzi iepurele?

Lui Zhang Jiyuan, ca și oricărui alt stăvar din stepă, îi plăcea nespus să țină oamenii în suspans. Stătu mult timp tăcut, apoi spuse:

— Ei, iepurele acesta mi-a fost adus de lupi.

Ceilalți trei se mirară. Zhang Jiyuan tăcu câteva clipe, apoi spuse:

— Azi, pe la amiază, m-am dus cu Batu să căutăm caii, însă pe la jumătatea drumului, după ce am ocolit un deal, am zărit în depărtare un lup care stătea cu capul în pământ și cu coada proțăpită, scormonind într-o vizuină. Cum noi eram pe caii cei iuți, le-am dat bice și ne-am repezit într-acolo. Lupul pe dată a cotit-o după deal și dus a fost. Noi însă am ajuns unde scormonise lupul și am văzut o gaură, lângă care era niște pământ pe care-l scosese lupul. Ei, și gaura asta era foarte bine ascunsă în desișul ierburilor; dacă n-ar fi fost pământul acela proaspăt săpat, nici n-am fi văzut-o. Cum s-a uitat, Batu a zis că e o vizuină de iepure, dar că nu e permanentă, ci e o ascunzătoare provizorie. Pe lângă toate măsurile pe care și le iau iepurii cei vicleni pentru a supraviețui în stepă, mai au obiceiul de a-și săpa în zona în care sălășluiesc multe alte vizuini în care să se ascundă doar pentru un timp. Cum simt vrăjmași prin preajmă, imediat se vâră în cea mai apropiată vizuină. Stăvarii nu pot să sufere aceste vizuini, căci în ele se întâmplă atât de des să se împiedice caii, vătămându-se și ei, și oamenii pe care-i poartă. Anul trecut, cel mai bun dintre bidiviii lui Lamzab și-a frânt piciorul tocmai într-o astfel de vizuină, și a fost sacrificat. Când am găsit această vizuină, normal că ne-am enervat, și atunci am descălecat amândoi, cu gândul să nu ne lăsăm până ce nu vom prinde iepurele. Vizuina avea numai vreun metru adâncime, iar când am băgat tomakanul acolo, am simțit ceva moale, ceea ce însemna că înăuntru era un iepure viu. Dacă ar mai fi săpat puțin, lupul l-ar fi prins în mod sigur. Acesta însă fugise, iar noi cu ce să săpăm? Atunci Batu a zis că are el o soluție, așa că a dezlegat unul dintre bețele mai mici de la tomakan, i-a făcut o crăpătură cu cuțitul și în crăpătura aceea a vârât puțină iarbă, făcând din el un fel de furcă, pe care a băgat-o adânc în vizuină, până ce a atins cu ea iepurele. Apoi cu vârful tomakanului a desprins iarba și furca aceea a prins blana iepurelui, după care Batu a început să răsucească până ce nu s-a mai putut. S-a ajutat

puțin și de vârful tomakanului, cu care împingea iepurele. L-a tras apoi încet afară. Când i-a ieșit capul, eu l-am prins repede de urechi.

Cei trei exclamară unul după altul:

— Extraordinar, absolut extraordinar.

Gao Jianzhong spuse:

— Data trecută și eu am văzut un iepure strecurându-se în vizuină, dar n-am reușit nicicum să-l scot de-acolo. Dar azi am învățat ceva nou. Așa e, cum spuneți voi: păstorii sunt mult mai temerari și mai deștepți decât agricultorii. Iar din partea unor asemenea oameni ai parte de astfel de fapte. Înainte nu reușeam să înțeleg ce anume ne lipsește nouă, chinezilor, căci atunci când vine vorba să ne luptăm între noi nu ne întrece nimeni în cruzime, dar, cum ieșim la bătălie cu alții, suntem învinși. O Chină atât de mare, un popor atât de numeros... te și miri cum de-au putut japonezii ăia mici să stea cu talpa pe noi vreme de opt ani, că de nu veneau rușii și nu aruncau americanii bomba atomică, cine știe dacă nu rămâneau peste noi încă opt ani și apoi încă opt. Dar nici nu i-au bătut bine pe japonezi, că în câțiva ani am și auzit la știri că au ajuns printre cele mai mari puteri economice; acești mici pirați japonezi s-au dovedit a fi un neam foarte capabil.

Ceilalți trei izbucniră în râs. Zhang Jiyuan îi spuse lui Chenzhen:

— Vorba aceea, „Spune-mi cu cine te împrietenești ca să-ți spun cine ești", este foarte potrivită aici. Până și Gao Jianzhong este de acord cu acest lucru.

Cei patru se așezară la masa scundă și mâncară orez uscat, carne de oaie cu praf de ciuperci și praz sălbatic murat.

Yangke îi spuse lui Zhang Jiyuan:

— Tu ești iute de picior și afli o mulțime de lucruri. Ia spune-ne: ce se mai aude cu trupele acelea?

Zhang Jiyuan spuse:

— Pășunea noastră a fost transformată în regiment și primul detașament de cadre a și sosit. Jumătate sunt mongoli și jumătate, chinezi. Primul lor obiectiv este exterminarea lupilor. Cum au văzut atâția cai uciși de lupi, oamenii de la cadre s-au înfuriat foarte tare. Când s-au înrolat în armată, au zis că merg în stepă să ajute mongolii să scape de bandiți. Acum a devenit o prioritate să-i ajute pe mongoli să scape de

lupi; au trimis oamenii cei mai aleși și generalii cei mai pricepuți ca să scape omenirea de o astfel de amenințare. Oamenii sunt bine intenționați, însă bătrânii mongoli nici nu vor să audă de așa ceva. Or, să te apuci să le explici acelor odrasle de agricultori cum stă treaba cu lupii și la ce sunt ei buni nu e ca și cum le-ai da porcilor șiraguri de perle? Acum, blana de lup a ajuns la mare preț, se poate vinde pe bani buni. Salariile acelor cadre nu sunt nici ele prea grozave: pe deliberări și alte activități, câștigă într-o lună cam șaizeci, șaptezeci de yuani, pe când pentru o blană de lup pot lua și douăzeci de yuani și mai primesc și premiu, iar cadrele de la sediu sunt încântate de ideea asta.

Yangke oftă și spuse:

— Lupii stepei mongole vor sfârși ca niște eroi. Nu se mai poate face nimic pentru ei, nu mai pot decât să se grăbească să fugă din stepă.

Capitolul 31

Li Yuan se trăgea din neam de nobili... mama lui era din clanul Dugu, mama ei fiind fiica ducelui Dugu Xin de neam xianbei, iar soția împăratului Wen din dinastia Sui îi era vară.

Zhang Zhuanxi, *Compendiu de istorie veche a Chinei*

Dacă vorbim de linia maternă a împăraților dinastiei Tang, mama suveranului care a pus bazele dinastiei Tang, ca și Gao Zu [primul împărat al dinastiei Tang — Li Yuan — n. a.], se trăgea din clanul Dugu, mama împăratului Taizong [al doilea împărat al dinastiei Tang — Li Shimin — n. a.] era din clanul Dou și din He Douling, iar mama lui Gao Zong (împăratul Li Zhi din Tang) era din clanul Zhang Sun; toți străini, venetici. Linia maternă a monarhilor din dinastia Tang a avut, prin urmare, urmași de sânge amestecat cu al veneticilor, care apoi s-a perpetuat la generațiile următoare.

Chen Yinke, *Documente despre istoria politică a dinastiei Tang*

DIMINEAȚA DEVREME, DOUĂ JEEPURI ALE ARMATEI, fără prelată, opriră nu departe de iurta lui Chenzhen. Văzând două obiecte atât de mari și simțind mirosul de benzină, pe care nu-l mai simțise până atunci, lupul se strecură speriat în vizuina lui. Câinii se repeziră cu toții, mari sau mici, și înconjurară jeepul lătrând de mama focului. Atunci

Chenzhen și Yangke ieșiră repede din iurtă și, după ce strigară la câini să nu mai latre, îi goniră într-o parte.

Portiera se deschise și din jeep coborâră Bao Shungui și patru soldați vânjoși, care se duseră drept la cercul lupului. Chenzhen, Yangke și Gao Jianzhong nu știau ce se întâmplă, așa că se luară repede după ei. Chenzhen își drese glasul și începu discuția zicând:

— Șefule Bao, ați venit cu oaspeți să vedeți lupul!

Bao Shungui afișă un zâmbet vag și spuse:

— Ia veniți încoace, să fac prezentările.

Apoi desfăcu larg brațele și, arătând către cei doi ofițeri care să fi avut treizeci de ani, spuse:

— Aceștia sunt ofițerii veniți în comuna noastră cu cadrele din avangardă, el este ofițerul de stat-major Xu, iar acesta este Ba Ter, ofițer de stat-major.

Arătă apoi spre cei doi șoferi și spuse:

— Acesta este Liu, iar acesta, Wang al nostru. Ei vor să se stabilească în stepă de acum, iar când se vor construi casele, își vor aduce și familiile. Au fost trimiși însă mai înainte, ca să ne ajute să nimicim lupii.

Atunci lui Chenzhen începu să-i bată inima de parc-ar fi fost a unui lup care fugea să scape cu viață. Făcu un pas înainte și le strânse mâinile celor patru, apoi, după buna datină mongolă, îi invită pe oaspeți să intre în iurtă să bea câte un ceai.

Dar Bao Shungui spuse:

— Lasă, mai întâi să vedem lupul. Ia strigă-l degrabă să iasă afară, tovarășii ofițeri au venit special să se uite la el.

Chenzhen se forță să zâmbească, apoi spuse:

— Așa de interesați sunteți de lupi?

Ofițerul Xu, care avea accent de Shaanxi, spuse blând:

— Lupii de-aici sunt fioroși din cale-afară, iar comandanții de divizie și de pluton ne-au ordonat să venim să-i stârpim. Ieri, subcomandantul de regiune ne-a ordonat personal să plecăm. Noi însă n-am văzut niciodată cu ochii noștri lupi de stepă, de aceea Bao ne-a adus aici.

Ofițerul Ba avea accent de manciurian. Zise:

— L-am auzit pe Bao povestind că v-aţi petrecut mult timp studiind lupul şi că vă pricepeţi foarte bine să vânaţi lupi şi să furaţi puii din vizuină. Aţi fost nemaipomenit de curajoşi şi de deştepţi dacă aţi putut să creşteţi un lup şi să aveţi de-a face cu un asemenea caracter. Ne-ar prinde bine dacă ne-aţi ajuta la vânătoarea de lupi.

Cei doi ofiţeri se arătau cât se poate de prietenoşi, nu erau câtuşi de puţin puşi pe harţă. Chenzhen îşi dădu seama că nu veniseră să-i omoare lupul şi atunci se mai linişti. Apoi începu să vorbească în doi peri:

— Sunt multe de povestit despre... despre lup. Nici câteva zile şi nopţi nu mi-ar ajunge să spun tot. Veniţi să vă uitaţi la el. A, staţi aşa, daţi-vă puţin mai înapoi, nu cumva să staţi în cercul lui, căci, văzându-vă străini, s-ar putea să sară să muşte. Data trecută a fost un activist de la judeţ şi era cât pe ce să-l muşte.

Chenzhen aduse din iurtă două bucăţi de carne, apoi ridică una mai sus, după vechiul obicei, se apropie de gura vizuinii şi strigă:

— Lupu' mic, lupu' mic, masa-i gata.

Lupul ţâşni cu un vâjâit afară din vizuină, repezindu-se la bucăţile de carne. Atunci Chenzhen astupă repede intrarea cu o placă şi sări afară din cerc. De obicei, îi dădea lupului să mănânce dimineaţa şi seara, niciodată nu-l hrănise atât de devreme, în zori. Lupul însă fu foarte plăcut surprins şi, aruncându-se asupra cărnii şi a oaselor, le dădu pe gât pe nemestecate. Bao Shungui şi cei patru soldaţi se dădură imediat înapoi câţiva paşi.

La un semn de-al lui Chenzhen, cei câţiva oameni se apropiară de cerc, oprindu-se cam la un metru distanţă. Se aşezară, apoi, pe vine, formând un semicerc în jurul lupului. Văzând atâţia străini îmbrăcaţi în haine militare, aşa de mulţi necunoscuţi, lupul se purta altfel: nu îndrăzni să sară să muşte ca de obicei când vedea oameni străini, ci rămase cu coada pleoştită şi se făcu mic, apoi îşi luă bucata de carne şi se duse în partea opusă a cercului, unde o aşeză pe jos, după care se duse şi făcu şi cu cealaltă la fel. Blana i se zbârli şi mâncă rapid, foarte nemulţumit că atâta lume stă cu ochii pe el. Dar după ce-şi termină de mâncat bucăţile, se schimbă brusc şi începu să-şi arate colţii, mârâind şi repezindu-se la cei câţiva oameni.

Viteza cu care se repezi și cruzimea care i se citea pe chip îi umplură de uimire pe oamenii aceia, dintre care trei se înspăimântară atât de rău, încât căzură. Cum însă lanțul îl ținea bine, gura aceea ca o peșteră însângerată nu se apropie la mai mult de un metru de ei.

Ofițerul Ba își încrucișă picioarele și se ridică de jos. Apoi, scuturându-și mâinile de praf, spuse:

— Groaznic, groaznic! E mai grozav decât lupii și câinii din zona de luptă. Dacă nu era lanțul să-l țină, precis ar fi venit să ne rupă.

Dar Xu spuse:

— De pe-acum e mare, e aproape cât un lup sau un câine adult. Bao, bine ai făcut că ne-ai adus azi aici să vedem lupul, zău de nu mă simt ca înainte de luptă.

Apoi îi spuse lui Xu:

— Vezi că mișcările lupului sunt mult mai bruște și mai imprevizibile decât ale unui câine și-i trebuie mult mai puțin timp să izbucnească.

Ofițerul Ba dădu din cap. Lupul se întoarse brusc și sări lângă bucata de carne, pe care o mâncă mârâind gros și amenințător.

Apoi cei doi își arătară cu degetele unul altuia proporția dintre capul și trunchiul lupului și se uitară atent la blană. Căzură cu toții de acord că cel mai bine era să atace lupul frontal sau lateral, căci așa murea instantaneu și nici nu i se rupea blana.

Cei doi ofițeri observau totul cu mare interes. Lui Bao Shungui îi strălucea fața când spuse:

— Toți păstorii și majoritatea studenților s-au opus creșterii lupului, eu însă le-am dat voie să-l țină. Căci numai atunci când ajungi să-ți cunoști adversarul așa cum te cunoști pe tine poți fi sigur că vei ieși învingător în toate bătăliile. Vara asta am adus câteva grupuri de activiști să vadă și ei lupul. Cel mai mult își doreau să-l vadă chinezii și cei care se tem de lupi; ziceau că-și doresc să-l vadă chiar mai mult decât pe cei de la grădina zoologică și că, ajungând așa de aproape de stepa mongolă, o asemenea ocazie, de a vedea un lup viu, este o adevărată raritate, nu te mai întâlnești cu ea a doua oară. În viitor, când o să mai vină comandanții de companie în inspecție, negreșit o să-i aduc să vadă lupul de stepă cel atât de faimos.

Cei doi ofițeri spuseră că, dacă vor auzi așa ceva, comandanții cu siguranță își vor dori să vină. Ofițerul Xu îi spuse însă lui Chenzhen de câteva ori:

— Neapărat să verifici bine lanțul și parul din mijloc.

Bao Shungui se uită la ceas și spuse:

— Că veni vorba de îndatoriri, astăzi trebuia să venim încoace să vedem lupul cum se lumina, dar mai trebuie să vă luăm pe unul dintre voi la vânătoare de lupi. Acești doi ofițeri sunt fii de cavaleriști, fiind și niște trăgători de primă clasă din regiunea militarizată. Comandantul i-a delegat special pe ei să se ocupe de eliminarea pericolului reprezentat de lupi. Ieri, pe drum, când venea încoace, ofițerul Xu a prins un vultur. Vulturul zbura tot mai sus și mai sus, până s-a văzut cât o boabă de fasole. Ei, și ofițerul Xu, cum a tras, l-a și nimerit... Bine, care dintre voi doi merge?

Lui Chenzhen îi stătu inima în loc: venise vremea ca lupul de stepă să se confrunte cu vrăjmașul său de moarte. În jeepul armatei erau și doi trăgători de elită, odrasle de călăreți. După năvala agricultorilor, iată că acum veniseră și aceștia, pregătiți să pătrundă în stepă până la linia de apărare de la frontieră. Amărât, Chenzhen zise:

— Stăvarii știu firea lupilor mult mai bine decât noi și mai știu și pe unde sălășluiesc. Pe unii ca aceștia ar trebui să-i căutați și să-i luați drept ghizi.

Bao Shungui spuse:

— Stăvarii bătrâni nu vin nici dacă-i rogi, iar cu cei tineri n-avem ce face. Apoi, păstorii cu experiență care au mai rămas s-au dus cu turmele în munte și nu le pot lăsa singure. Azi trebuie să meargă unul dintre voi doi. Cei doi ofițeri au bătut drum lung să ajungă până aici, data viitoare poate nici nu vă mai cheamă.

Chenzhen spuse:

— Dar de ce nu vă duceți să-i propuneți lui Dorji? El e un vânător de lupi foarte priceput și vestit în toată stepa.

Bao Shungui spuse:

— Dorji s-a dus cu subcomandantul de regiune Li. Și el e un bun țintaș, cum aude de vânătoare, cum intră în priză. Conduc un mic GAZ rusesc care e și rapid, și manevrabil, e mult mai puternic decât un jeep la vânătoarea de lupi.

Apoi, Bao Shungui se uită din nou la ceas și zise:

— Hai mai repede, că pierdem timpul!

Chenzhen se văzu prins, așa că se uită la Yangke și zise:

— Atunci, du-te tu.

Dar Yangke i-o întoarse:

— Eu nu mă pricep la lupi așa de bine ca tine. Mai bine... mai bine te duci tu!

Bao Shungui nu mai avu răbdare și zise:

— Gata, am hotărât! Chen, tu mergi. Dar bagă de seamă, nu cumva să mă tragi pe sfoară, că dacă faci și tu ca moș Bilge și le dai drumul să scape, de mă întorc cu mâna goală, ți-am și executat lupușorul! Haide, gata cu prostiile, să mergem!

Chenzhen se albi la față, făcu un pas în virtutea inerției, apoi prinse lupul și zise:

— Vin, vin, imediat vin.

Cele două jeepuri militare o luară de îndată la goană către vest, ridicând două valuri mari de praf galben.

Lumina dimineții de început de toamnă îi înțepa lui Chenzhen ochii, așa că stătea cu ei mijiți. Ședea pe locul copilotului și era un curent, că nu-și putea ține pălăria pe cap. Nici când călărise cel mai iute cal nu gonise atât de tare împotriva vântului care tăia respirația. Cele două jeepuri erau mașini bune, aproape noi, iar zgomotul pe care-l făceau nu era chiar așa de puternic; se schimba direcția cu ușurință și se putea conduce în forță. Cei doi șoferi aveau o experiență foarte îndelungată, fiind nevoiți să se descurce foarte bine în lungile peregrinări prin țară ale armatei, conduceau repede și stabil, descurcându-se pe coamele unduitoare ale dealurilor ca pe drum drept.

Trecuseră doi ani de când Chenzhen nu se mai urcase într-un jeep. Dacă n-ar fi fost prins de această fascinație față de lupi, dacă n-ar fi fost decât un proaspăt sosit în stepă și dacă n-ar fi primit preț de doi ani educația și ajutorul stepei și lupului de stepă, cu siguranță ar fi fost copleșit de ocazia atât de rară de a merge la o vânătoare adevărată de lupi. Să mergi în jeepul descoperit, gonind ca un fulger peste stepa înverzită în urmărirea lupilor mongoli ar fi trebuit să fie ceva nemaipomenit de incitant și de distractiv. Era ceva ce avea puterea de a seduce chiar mai mult decât vânătoarea de vulpi la care nobilii englezi

plecau călare, sunând din corn și strunindu-și câinii, sau decât vânătoarea de urși pentru care boierii ruși se aventurau în taigaua înzăpezită ori chiar decât vânătoarea prin încercuire de la Mulan, la care pornea cândva stirpea conducătoare a mongolilor, cu nenumărați călăreți. Însă, de data aceasta, Chenzhen își dorea din tot sufletul ca jeepul să se strice, căci se simțea ca un trădător nenorocit care duce potera să-i aresteze prietenii. Adevărul e că Bao Shungui se dumirise de mult cam care era atitudinea lui față de lupi. Așa că în ziua aceea chiar nu știa cum o să facă să-și păstreze lupul și să nu-i lase nici pe lupii din sălbăticie să piară de mâna armatei, care pornise să-i stârpească într-o campanie de mare anvergură, desfășurată pe întregul cuprins al stepei. Ultimul contingent al armatei străvechi a stepei, care le supraviețuise hunilor, hoardelor de tujue, de xianbei și chiar lui Genghis-Han, fiind precum o fosilă vie ce putea să dea seamă despre tehnicile militare ale oștilor de lupi, avea să fie asediat și nimicit de-acum de armatele moderne. Iar acei chinezi care purtau un nume atât de hulit aveau să șteargă cu buretele toate contribuțiile inestimabile pe care le-au avut lupii la istoria omenirii, izgonindu-i dincolo de hotare, dându-i afară din istorie. Numai Bilge și acei câțiva mongoli bătrâni care se închinau la totemul lupului puteau înțelege jalea din inima lui Chenzhen, ca și ceilalți doi studenți din iurta lui.

În stepa Elun se zicea că preț de cinci li nu bătea același vânt, iar pe zece li nu cădea aceeași ploaie. Jeepul militar mergea pe drumuri prăfuite sau cu nisipuri umede. Avea de gând să facă orice numai să nu-i ducă la niște lupi. Locurile acelea erau foarte bune pentru ca lupii să se ascundă sau să scape.

Chenzhen se întoarse către Bao Shungui, care stătea în spate, și-i spuse:

— Eu știu locuri în care sunt lupi, însă toate sunt abrupte sau pline de stufăriș, jeepul n-are cum să intre pe-acolo.

Dar Bao Shungui se holbă și-i zise:

— Ia nu încerca să mă duci de nas. Acum în stuf e plin de țânțari, n-au cum să stea lupii pe-acolo. Doar am mers după lupi vreme îndelungată, crezi că nu știu așa ceva?

Chenzhen trebui să o întoarcă:

— Am vrut să spun că nu putem intra în munți sau în stufăriș, ci numai prin zonele nisipoase, unde nu sunt așa de mulți țânțari, și pe pantele mai line.

Dar Bao Shungui îl ținu pe Chenzhen din scurt și spuse:

— De când s-a întâmplat accidentul cu herghelia, stăvarii i-au gonit pe lupi din locurile nisipoase. Ieri ne-am tot plimbat prin locurile acelea de nu știu câte ori și n-am văzut nici picior de lup. Dar văd că azi nu prea ai de gând să colaborezi. Însă îți zic o treabă, și vezi că nu glumesc: dacă ne întoarcem fără un lup după toată osteneala, o să ne supărăm foc!

Apoi Bao Shungui trase din țigară și îi suflă fumul în ceafă lui Chenzhen.

Chenzhen pricepu că n-are cum să-l tragă pe sfoară pe parvenitul acesta care plecase de jos și ajunsese sus, așa că îi spuse:

— Știu un loc nisipos, în nord-vest, la Chagan Wola. Acolo bat vânturile, nisipul e întins, iar vegetația este rară. Sunt nespus de mulți șobolani și popândăi, ba chiar și marmote sunt destule, așa că lupii care n-au apucat să se înfrupte din mânji numai bine se duc acolo, în locurile unde sunt multe marmote și șobolani.

Chenzhen se gândi să-i ducă în locurile acelea pustii din extremitatea nord-vestică, jumătate deșert și jumătate pășuni, căci, chiar dacă era un loc bun în care să duci caii și să te aperi de țânțari, era totuși prea aproape de frontieră, și stăvarii n-ar fi îndrăznit să-și ducă herghelille pe acolo. El își dorea să fie lupi pe-acolo, dar să fugă la timp către frontieră.

Bao Shungui se gândi o vreme, apoi spuse zâmbind:

— Da, bine zici, acolo s-ar putea să fie lupi. Cum de nu m-am gândit eu la asta? Liu, ia-o către drumul acela dinspre nord, nu mai mergem nicăieri azi. Mergem direct acolo, hai mai repede!

Chenzhen adăugă:

— Când mergi la vânătoare de lupi, cel mai bine o iei pe jos. Jeepul face prea mare gălăgie și mi-e teamă că, auzind zgomotul, lupii o vor lua la sănătoasa către smârcuri, căci anul ăsta a plouat mult și iarba a crescut înaltă, așa că le e ușor să se ascundă acolo.

Dar ofițerul Xu spuse:

— Numai să-mi arăți un lup și e de ajuns, cum fac să mă duc după el nu mai e treaba ta.

Chenzhen se simțea de parcă ar fi făcut o mare greșeală.

Jeepul militar gonea de-a lungul drumului care trecea prin pășunile folosite de-a lungul anotimpurilor, îndreptându-se către nord-vest. Iarba păscută de oi în primăvară, când cu nașterea mieilor, crescuse acum peste tot mai mare de jumătate de metru, deasă și unduitoare, cu crizanteme scânteind printre firele de iarbă, inundându-le fețele cu arome puternice. Câteva rândunele vineții se țineau după mașină, înghițind insectele pe care aceasta le stârnea în goana ei. Curând însă, rândunelele fură lăsate în urmă. Mai rămăseseră doar câteva, și acestea trasau arcuri vineții în văzduhul din jurul jeepului.

Chenzhen trase o gură zdravănă din aerul acela amețitor de înmiresmat al ierburilor și-al florilor de toamnă. Înaintea lui era chiar pășunea de primăvară, de la vremea mieilor, iar el, ca cioban, era foarte preocupat de condiția ei. Șaptezeci la sută din veniturile de pe pășuni se realizau din vânzarea lânii și a oilor vii, așa că pășunea de primăvară era ca o mină de aur, un izvor de viață pentru stepă. Chenzhen privi atent cât trecu pe acolo și văzu că, într-adevăr, iarba crescuse foarte mult, de parcă fusese pe acolo cineva care avusese grijă de recolte. De când toată tabăra se mutase pe pășunea de vară, acolo nu mai fusese așezată nicio iurtă. Se simțea recunoscător față de haitele de lupi și de stăvari, căci, dacă n-ar fi fost ei, iarba aceea fragedă și bună de mult ar fi atras gazelele, iepurii și toate rozătoarele care ar fi păscut-o. Pe când lupii avuseseră grijă ca o vară întreagă să nu lase niciun astfel de hoț să vină să-și facă de cap pe acolo.

Pe o astfel de pășune mănoasă, fiecare petic de iarbă era rodul trudei stăvarilor. Ei stătuseră în căldura istovitoare și sub atacurile îndârjite ale țânțarilor și nu-și lăsaseră cu niciun chip caii cei lacomi și iuți de picior să se avânte prin aceste locuri, ci îi ținuseră departe, pe coamele munților, să mănânce iarba mai proastă, rară ca bărbile de țap, sau ce mai rămăsese de la oi și de la vite. Neamul acesta care trăia călare iubea foarte mult calul, iar oamenii îl priveau ca pe viața lor. Însă când venea vorba de păscut, caii erau considerați niște tâlhari și niște lăcuste, de care trebuia să te ferești. Dacă n-ar fi fost stăvarii, aceste pășuni care le salvau viețile s-ar fi transformat în grămezi de

balegă, care nu s-ar mai fi descompus, în întinderi cu iarbă veștejită, arsă de urina cailor. Acum însă, că venise armata cu activiștii ei din zonele agricole, cine va mai pricepe toate aceste subtilități ale stepei?

Jeepul gonea, dar nu mai ridica praful galben în aer. Trecut prin convalescența unei veri întregi, drumul străvechi prinsese un strat subțire și neuniform de verdeață. Nomadismul înseamnă rotație, iar verdeața profită de cel mai mic răstimp în care nu mai este vătămată și mai ales de îngrășământul rămas de la oi și vite pentru a prinde viață din nou. De mii și mii de ani, neamul nomad întrebuința această metodă, poate mai primitivă, dar cu siguranță cât se poate de științifică, reușind să conserve pășunile. Chenzhen se tot gândi, apoi nu mai rezistă și-i spuse ofițerului Xu:

— Uite ce bine s-a păstrat pășunea asta. Astă-primăvară, când toată tabăra se pregătea să se strămute aici pentru fătatul mieilor, veniseră din afară puhoi de gazele, dar nici c-a reușit cineva să le gonească trăgând cu pușca, căci ziua le goneai, dar noaptea veneau înapoi, furând astfel iarba oilor care stăteau să fete. A venit apoi, din fericire, haita de lupi, și în câteva zile n-a mai rămas nici picior de gazelă. Dacă n-ar fi lupii în stepă, oile n-ar mai avea iarbă să mănânce, și atunci nici mieii n-ar mai avea parte de lapte. Astfel, mii și mii de miei ar pieri de foame. Creșterea animalelor nu e ca agricultura: dacă se întâmplă vreo nenorocire pe ogor, se pierde numai recolta din anul acela; însă dacă stepa se strică, se pierde recolta pe opt sau zece ani, ba chiar pe durata unei întregi generații.

Ofițerul Xu dădu din cap, dar continuă să scruteze cu ochi de vultur întinderile dinainte și din jur. După o vreme, spuse:

— Dar cum să te bazezi numai pe lupi ca să crești oile? Asta e o mentalitate depășită! Dacă puștile și priceperea păstorilor în mânuirea lor nu sunt de ajuns și nu sunt nici camioane, atunci, la primăvară, las' pe mine, venim cu mașini, cu mitraliere și puști automate; poa' să vină și zeci de mii de gazele, că nu mă tem. Am vânat și eu gazele prin părțile de vest ale Mongoliei Interioare. Cel mai bine este să le prinzi seara, când poți aprinde farurile mașinii: cum le e teamă de întuneric, se bulucesc înaintea farurilor, și așa poți ucide și câteva sute într-o singură seară, cu un singur drum. Dacă și pe-aici sunt gazele, atunci

e foarte bine! Cu cât vin mai multe, cu atât mai bine: vor avea carne și cei de la cartierul general, și oamenii din trupe.

— Uite! strigă Bao Shungui, dar nu prea tare, arătând în partea stângă.

Chenzhen privi și el prin binoclu și spuse repede:

— E o vulpe mare. Repede, după ea!

Bao Shungui se mai uită o vreme, apoi spuse dezamăgit:

— A, e o vulpe, nu te lua după ea.

Apoi îi spuse lui Xu, care scosese arma să ochească:

— Nu trage! Nu trage! Lupii au un auz foarte fin. Dacă-i sperii, am venit degeaba.

Xu se așeză la loc și spuse cu o expresie voioasă:

— Se pare că avem noroc azi. Dacă am văzut o vulpe, cu siguranță o să vedem și lupi.

Jeepul se apropia vertiginos de locurile nisipoase, unde erau tot mai multe animale sălbatice pe versanți și prin poieni. Toate acestea purtau în denumirea lor cuvântul „nisip": rândunica de nisip, găinușa de nisip, vulpea de nisip, șoarecele de nisip. Cele mai multe erau găinușele, de culoare maroniu-roșcat, care zburau în cârduri mari, iar aripile lor scoteau un zgomot asemeni unui șuierat. Chenzhen arătă către un șir de dealuri mărunte din depărtare și spuse:

— Imediat ce trecem de dealurile acelea, am ajuns. Bătrânii spun că acolo era înainte o mare pășune. Mai sunt și acum câteva izvoare. Acum câțiva ani buni, Elunul s-a confruntat cu o secetă grozavă: lacurile au secat, râurile și-au întrerupt cursul, fântânile s-au uscat și ele. Mai rămăseseră însă izvoarele de-acolo. Atunci toate oile, vitele și caii din Elun au fost mânați într-acolo ca să se adape și, cum de dimineața până seara veneau nenumărate animale pe-aici ca să bea apă, mai pășteau și puțină iarbă, o mai și călcau în picioare, astfel că în nici doi ani toată pășunea s-a transformat în deșert. Din fericire, ochiurile de apă n-au secat, așa că încet-încet pășunea și-a revenit. Mai trebuie să treacă însă câteva zeci de ani ca să-și recapete înfățișarea ei de odinioară. Pășunea este un lucru deosebit de fragil: dacă animalele pe care trebuie să le întrețină se înmulțesc prea tare, imediat se deteriorează și se transformă în deșert.

O mulțime de șoareci apărură chițăind în fața roților mașinii, apoi se risipiră ca nălucile în toate părțile. Chenzhen arătă spre șoarecii de pășune și spuse:

— Când vorbim despre numărul animalelor, ne gândim și la șoareci, căci aceștia distrug stepa mai rău decât animalele domestice, iar lupii sunt cei care fac ca numărul lor să se reducă. Stați să prindeți un lup; îi putem spinteca burta, și-o să vedeți cum în anotimpul acesta are burta plină de popândăi și de șoareci de câmp.

Ofițerul Xu spuse:

— N-am mai auzit ca lupii să mănânce șoareci. Hai, dacă pisica prinde șoareci, e pentru că treaba asta i se potrivește, dar să se ocupe lupul cu asemenea mărunțișuri?

Chenzhen spuse:

— Lupului pe care-l cresc eu cel mai mult îi place să mănânce șoareci. Bagă pe gât până și coada șoarecelui. Dacă în stepa Elun nu s-a întâmplat vreodată să fie invazie de șoareci, e pentru că mongolii n-au ucis niciodată absolut toți lupii. Dacă voi o să-i exterminați, atunci e foarte posibil ca Elunul să se umple de șoareci și de popândăi.

Bao Shungui îi luă vorba și spuse:

— Ia uitați-vă mai cu băgare de seamă.

Cum jeepul se apropia tot mai mult de acele dealuri, ofițerul Xu deveni mai tensionat. Se uită bine la formele de relief și văzu că mașina poate merge mai departe. Apoi spuse:

— Dacă prin acele locuri nisipoase sunt cu adevărat lupi, atunci trebuie să facem un tur de recunoaștere, nu putem intra așa, pur și simplu.

Jeepul pătrunse într-o vale orientată spre nord-vest, lângă o pantă lină. Acolo drumul de care se îngusta, în stânga era munte, iar în dreapta, dune de nisip. Xu cercetă atent părțile înverzite cu binoclul militar de mare putere și deodată spuse cu voce joasă:

— Pe panta din stânga sunt doi lupi!

Apoi se întoarse către mașina din urmă și făcu semn cu mâna. Chenzhen văzu și el cei doi lupi mari, care se îndreptau încetișor către vest: să fi fost vreun kilometru și jumătate sau doi până la ei.

Ofițerul Xu îi spuse lui Liu:

— N-o lua direct spre ei, ci ține cărarea și menține viteza constantă, să încercăm să rămânem cumva în dreptul lor. Așa poate îi nimeresc într-o parte.

Liu zise:

— Înțeles!

Și o luă înainte, paralel cu lupii, mergând însă puțin mai repede. Dar Chenzhen înțelese: acest mare țintaș avea experiența superioară a luptelor reale; felul acesta de a conduce jeepul îl ajuta să micșoreze distanța dintre el și lupi, dar totodată le dădea acestora impresia că nu îi urmărește pe ei, ci e doar un jeep care trece pe acolo. Jeepurile de patrulare ale diviziilor de grăniceri funcționau după reguli foarte stricte. Nu era voie să se deschidă focul din ele decât în caz de forță majoră — asta pentru a nu afecta camuflajul și posibilitatea de a acționa intempestiv —, așa că lupii din Elun se obișnuiseră cu jeepurile militare. Pe drum crescuse un strat subțire de verdeață sub care era nisip umed și de aceea mașina nu făcea prea mare zgomot trecând pe acolo. Cei doi lupi o țineau mai departe la pas, nici prea repede, nici prea încet. Din când în când, se mai opreau să se uite la mașină, după care mergeau mai departe spre vest. La un moment dat, drumul lupilor o luă puțin într-o parte, așa încât direcția lor se schimbă, urcând de la poalele dealului până la mijlocul lui. Chenzhen vedea clar ce aveau de gând să facă: dacă jeepul trecea pe acolo, atunci ei își continuau rondul sau își vedeau de drumul lor; dacă se îndrepta însă către ei, o luau la fugă și treceau de creasta dealului, și atunci cei din jeep puteau să-și ia gândul că-i vor mai putea ajunge.

Cei doi lupi fugeau de acum în deplină ordine, căci lupii din Elun cunoșteau prea bine raza de acțiune a puștilor. Atât timp cât se aflau în afara acestei raze, nu pregetau să te sfideze, ba chiar să te determine să-i urmărești, ca să te atragă în locuri unde nu era greu să ți se răstoarne mașina sau să ți se împiedice calul, și astfel să o pățești. Dacă prin apropiere mai erau și alți fârtați de-ai lor, atunci mai mult se străduiau să te facă să le iei urma, pentru ca astfel să te ducă pe alte cărări, iar ai lor să scape. Chenzhen văzu că fiarele nu iuțesc pasul și se simți îngrijorat în sinea lui, căci se gândea că lupii s-ar putea s-o pățească de data asta. Jeepurile acestea două nu sunt ca acelea de patrulă ale grănicerilor, ci mașini de vânătoare venite special să-i prindă. În ele se aflau

doi țintași excelenți, cum lupii nu mai văzuseră. Aceștia puteau preschimba cu repeziciune unghiul mort al mongolilor într-unul cât se poate de eficace.

Jeepul ajunse încet-încet exact în dreptul lupilor, mergând cu aceeași viteză ca a lor, distanța până la lupi micșorându-se de la o mie cinci sute de metri la doar șapte sau opt sute. Atunci lupii părură ceva mai alertați și iuțiră puțin pasul. Viteza constantă cu care mașina se deplasa pe drum avu darul de a-i nedumeri pe lupi, dându-și seama că nu fuseseră îndeajuns de atenți. Chenzhen începu chiar să se îndoiască de existența cine știe căror altor îndatoriri avute de lupii aceia doi, de faptul că atrăgeau intenționat atenția și încercau să-i inducă în eroare pe cei din jeepuri. În acel moment, cei doi țintași își îndreptau țevile puștilor spre ei, încercând să-i ochească. Inima lui Chenzhen începu atunci să bată nebunește. Privea atent fiecare mișcare a ofițerului Xu, dorindu-și ca mașinile să se oprească brusc atunci când vor apăsa pe trăgaci, pentru ca măcar așa să aibă și lupii o șansă să scape.

Jeepul însă mergea în același timp cu lupii, numai că distanța până la ei se micșorase, ajungând la mai puțin de cinci sute de metri. Atunci lupii se opriră și se uitară într-o parte, apoi văzură puștile din mașini, căci o luară la picior, unul după celălalt, fugind către coama dealului. Dar în momentul acela Chenzhen nu auzi decât două împușcături — „bang", „bang" — și văzu cum lupii cad la pământ unul după celălalt. Bao Shungui strigă cu putere:

— Câtă măiestrie! Fantastic!

De sperietură, pe Chenzhen îl trecuseră niște sudori reci. În cele două jeepuri care înaintau hurducându-se, cei doi țintași își ochiseră ținta întrecând imaginația lui Chenzhen și pe a oricărui om din stepa Elun.

Cei doi oameni fură cuprinși de veselie, de parcă tocmai băuseră câte un păhărel. Ofițerul Xu îi ordonă lui Liu:

— Hai repede la dunele de nisip! Repede de tot!

Zicând astfel, se întoarse și făcu către jeepul din urmă un semn cu mâinile ca un clește. Apoi cele două mașini porniră cu toată viteza pe drum, luând-o către nisipurile din dreapta.

Conform indicațiilor ofițerului Xu, Liu ajunse pe pantă într-o clipă, intrând pe o suprafață largă de nisipuri și urcându-se degrabă

pe un loc mai înalt de acolo. Xu se ținea bine de mânere, dar și de patul puștii, fiind pregătit și scrutând toată întinderea. Atunci văzu două haite mai mici, aflate foarte departe, care fugeau mâncând pământul, una îndreptându-se spre nord-vest, iar cealaltă, înainte. Chenzhen scoase și el binoclul să privească și văzu că aceea care o lua drept spre nord nu avea mai mult de patru, cinci lupi, care erau însă destul de mari. Cea care o luase spre nord-vest avea opt sau nouă lupi, dar în afară de doi sau trei care erau mai mari, toți erau mijlocii, probabil încă tineri. Atunci ofițerul Xu îi spuse lui Liu:

— Ia-te după cei care se îndreaptă spre nord!

Celor din urmă le arătă haita care fugea spre nord-vest, iar cele două jeepuri se despărțiră, urmărind fiecare câte o haită.

În zona aceea jumătate nisipoasă, jumătate verde, erau mici porțiuni de teren drept urmate de altele unde pământul se înălța și cobora, dar pe care jeepul militar se descurca cu abilitate, ca în condiții de luptă. Liu strigă:

— Țineți-vă bine! Și fiți atenți la mine! Nici nu-mi trebuie pușcă, imediat o să calc vreo câțiva!

Jeepul parcă începu să zboare. Lui Chenzhen îi străfulgerară prin creier cuvintele „mai iute ca moartea", căci în stepă, cu excepția câtorva gazele, nici cel mai iute bidiviu, nici chiar cel mai rapid lup nu se puteau măsura cu o asemenea viteză, de-ar fi fost să-și dea zilele. Jeepul se repezea în haita de lupi, iute ca moartea, și, după vreo douăzeci de minute de goană, lupii, care mai înainte se văzuseră numai cât niște semințe de susan, se făcuseră acum cât niște boabe de fasole, apoi cât unele mari, de soia. Cu toate acestea, ofițerul Xu nu trăgea. Chenzhen se întreba în sinea lui de ce n-o fi trecând la treabă ofițerul, care, altfel, fusese în stare să nimerească vulturul din văzduh, când acela nu se vedea decât ca o boabă de fasole.

Bao Shungui întrebă:

— Acum se poate trage?

Dar ofițerul Xu răspunse:

— Dacă trag de la distanța asta, toată haita se va risipi. Pe când dacă trag de la distanță mai mică, pot să dobor vreo doi, și asta fără să le stric blana.

Liu spuse prins și el de entuziasm:

— Azi n-ar fi rău să fie doborâți mai mulți, ca să luăm fiecare câte unul.

Dar Xu îi spuse aspru:

— Tu vezi-ți de condus, dacă ne răsturnăm ajungem mâncare pentru lupi.

Nea Liu nu scoase o vorbă și apăsă pe accelerație. Mașina gonea ca vântul. După ce trecu însă de o dună, deodată apăru înaintea mașinii un schelet uriaș de vită cu coarnele rupte, ca niște sulițe ațintite, asemenea piedicilor puse în vechime pe câmpurile de luptă. Dacă lupii puteau trece sărind peste el, jeepul n-avea cum s-o facă, pentru că scheletul era deosebit de dur și de ascuțit. Liu trase speriat de volan, încât mașina se ridică cu roțile din dreapta în aer, cât pe ce să se răstoarne, săltându-i pe toți cei dinăuntru, gata-gata să-i azvârle afară, iar aceștia scoaseră un strigăt din cauza sperieturii. Mașina se șterse zgâriindu-se de grămada de oase, iar lui Chenzhen îi sări inima din piept și nu se liniști multă vreme după ce își recăpătară stabilitatea. El știa că lupii recurseseră la ceea ce le oferea terenul pentru a-și asigura retragerea. Fuseseră cât pe ce să-i ucidă pe cei porniți în urmărirea lor și să le distrugă mașina. Bao Shungui se albi la față și începu să strige:

— Mai încet! Mai încet!

Liu își șterse sudoarea rece de pe frunte și încetini puțin, ceea ce îi lăsă pe lupi să se mai îndepărteze. Dar ofițerul Xu îi strigă:

— Accelerează!

Și abia ce mai prinse mașina puțină viteză, că le și apărură în față smocuri de verdeață. Chenzhen păscuse oile pe aici și își mai amintea câte ceva despre relief, așa că strigă:

— Înainte e o vale unde pământul e plin de dâmburi, mașina se poate răsturna foarte ușor, încetinește degrabă!

Ofițerul Xu nu luă însă aminte, ci, ținându-se de bară cu amândouă mâinile, strigă:

— Accelerează! Accelerează!

Pedala accelerației fu apăsată până la capăt, mașina gonea nebunește. Adesea, roțile părăseau pământul, zburând în aer, pentru ca apoi să se lovească de pământ, două câte două. Chenzhen se ținea bine de mânere, simțind cum i se răscolesc toate organele.

Acum înțelese: folosindu-se astfel de relief, lupii ajunseseră pe ultima sută de metri. Căci odată ce ajungeau în vale, mașina nu-i mai putea urmări. Liu începu să înjure de mama focului:

— Mama lor de nenorociți, să ne aducă până în blestematul ăsta de loc!

Dar ofițerul Xu îi strigă tăios:

— Nu te lăsa! Asta nu-i repetiție! E bătălie reală!

Mai goniră așa vreo trei, patru kilometri, dar jeepul se apropia vertiginos de vale, unde erau snopi de paie tari ca trunchiurile de copac. Cu toate acestea, lupii se aflau în bătaia puștilor mongole. Atunci ofițerul Xu strigă:

— Ia-o pieziș!

Liu trase ușor de volan, iar jeepul se înclină ca o navă de război. Lupii se aflau chiar sub bătaia focului ofițerului Xu, de pe scaunul din spate. Se auzi bubuitul, iar în momentul ecoului, lupul cel mai mare din mijlocul haitei se prăvăli, căci glontele îl nimerise drept în cap. Atunci haita se risipi în toate direcțiile. La al doilea bubuit, fu nimerit un al doilea lup și căzu drept în creștet. Ca la un semn, toți ceilalți lupi se afundară în verdeața din vale, astfel că nu mai puteau fi ochiți. Apoi se strecurară către drumul de frontieră, făcându-se nevăzuți prin tufele de pe acolo. Și împușcăturile din nord-vest conteniră, iar jeepul se opri exact când să ajungă în vale.

Ofițerul Xu se șterse de sudoare și spuse:

— Lupii de pe-aici sunt foarte vicleni, altfel sigur aș mai fi putut doborî câțiva.

Bao Shungui ridică ambele degete mari și spuse:

— Așa îți mai trece năduful! În nici treizeci de minute au căzut trei. Eu m-am chinuit un an întreg, și n-am reușit să omor cu mâna mea nici măcar unul.

Dar ofițerului Xu nu-i trecu deloc cheful, ci spuse:

— Aici terenul e prea dificil, numai bun pentru luptele de gherilă ale lupilor. De-aia n-au reușit să-i stârpească.

Atunci jeepul o luă încetișor către lupii cei morți. Cel de-al doilea fusese împușcat într-o parte. Sângele îi țâșnise pe o bucată de pământ cu iarbă tomnatică. Bao Shungui și Liu puseră hoitul greu al lupului în partea din spate a mașinii, iar Liu îi trase un picior și spuse:

— Măi, dar greu mai ești, de ajuns pentru zece oameni.

Deschise apoi portbagajul mic și scoase de acolo un sac de pânză cu care acoperi scaunele din spate, apoi mai scoase doi saci și într-unul puse lupul, vârându-l în portbagaj. Acesta însă, fiind prea mic, nu se închidea, așa că se transformă într-un catafalc deschis pe care Liu avea de gând să-i așeze și pe ceilalți doi.

Chenzhen ar fi vrut să spintece burta lupului ca să le-o arate ofițerilor, dar văzând că aceștia n-au nicio intenție de a-i jupui acolo, pe loc, întrebă:

— Ce, vreți să mâncați carne de lup? E amară, mongolii nu mănâncă niciodată carne de lup.

Liu zise:

— Aiureli. Nu e deloc amară, e cam ca cea de câine. La mine acasă am mâncat de câteva ori bine, din carnea de lup iese o mâncare mai bună decât din cea de câine, uită-te la el ce gras e. Și se gătește la fel ca cea de câine. Mai întâi îl iei și-l ții o zi în apă rece, ca să i se ducă mirosul, apoi îl fierbi bine cu usturoi și ardei iute și să vezi ce bun iese. La noi în sat, când gătea cineva carne de lup, venea toată lumea să ceară, căci ziceau că îi face curajoși și le trece năduful.

Chenzhen se simți cuprins de repulsie și spuse:

— Mongolii de pe-aici au un obicei numit „funeralii cerești", adică atunci când moare un om, rudele îl aduc cu căruța la cimitirul ceresc, unde îl dau lupilor să-l mănânce. Și tu mai ai poftă să mănânci lupi care au mâncat oameni morți?

Dar Liu nu fu deranjat câtuși de puțin de aceasta, ci spuse:

— Am auzit, dar dacă nu-i mănânci stomacul și intestinele nu e nicio problemă. Și câinii mănâncă hoituri, dar nu e nimeni să spună că au carne spurcată. Ce, la legume nu se pune rahat? Și ce, zici de legume că-s spurcate? Nu ne place nouă, chinezilor, să mâncăm carne de câine și legume? Imediat vor veni o mulțime de oameni cu armata și vor mânca și carne de oaie, dar la aceea există limite. Or, să vii în stepă și să nu mănânci carne? Cei care poftesc la carne o s-o ia razna. Dacă duc lupii ăștia la oameni, n-o să le ajungă nici pe-o măsea. De-aia, la un moment dat, vor fi oi mai multe și lupi mai puțini.

Atunci Liu începu să râdă.

Ofițerul Xu râse și el cu poftă și spuse:

— Când am venit încoace, cei de la cartierul general mi-au dat comandă de carne de lup, așa că în seara asta trebuie să le-o duc lor. Zic unii că lupul ar vindeca traheita, și mai știu de mult o serie întreagă de alte boli așa de bine, că pot să-mi deschid policlinică. Să prinzi lupi e o treabă tare bună. Mai întâi, pentru că elimini un dușman al poporului, apoi, pentru că-mi fac eu rost de blană și, în al treilea rând, pentru că ajuți oamenii, vindecându-i de boli. Și pe urmă mai și saturi o șleahtă întreagă de înfometați. Deci, vezi, patru dintr-o lovitură! Patru dintr-o lovitură, zău!

Chenzhen se gândi atunci că oricât le-ar spinteca el burta lupilor să le arate șoarecii dinăuntru, tot nu le va tăia cheful de vânătoare.

Liu duse mașina în locul unde fusese doborât primul lup. Aceluia îi fusese zdrobită țeasta. Glontele intrase pe undeva pe la ceafă și ieșise prin față, zdrobindu-i oasele feței și umplând locul de creier și sânge. Chenzhen se uită înfrigurat, dar nu văzu fire albe în blană, semn că nu era regele alb al lupilor, așa că răsuflă ușurat. Totuși, acesta trebuie să fi fost vreo căpetenie, care venise aici cu cei câțiva lupi, momindu-și urmăritorii tocmai pentru a-i feri pe ceilalți fârtați. Din păcate însă, el nu era deloc experimentat și pregătit să facă față jeepului militar și țintașului de mare clasă care venise în stepă cu noi armate, cu oameni noi și cu arme noi, special ca să-i extermine pe lupi.

Liu și Bao Shungui smulseră câteva smocuri de iarbă ca să șteargă sângele și creierul, apoi luară lupul voioși și-l puseră pe catafalcul atârnat în spatele jeepului, legându-l bine. Liu clămpăni din limbă și zise:

— Lupul ăsta nu mai avea mult până să fure un vițel de doi ani.

Cei doi se șterseră pe mâini cu iarbă, apoi se urcară în mașină și porniră către jeepul ofițerului Ba.

Cele două jeepuri se întâlniră și se opriră. În spatele celui în care era Ba fusese pus un sac plin doldora. Ba zise tare:

— Pe-aici e plin de trestii, nici nu poate să intre mașina. Am tras trei focuri și de-abia am doborât un lup. În haita asta nu erau decât lupoaice și lupi mici, o familie întreagă.

Dar ofițerul Xu strigă și el:

— Lupii de pe-aici sunt niște demoni, le-au lăsat lupoaicelor și puilor cea mai bună cale de retragere.

Bao Shungui spuse și el în gura mare:

— Încă un lup! Victorie, victorie! Asta e cea mai fericită zi de peste un an, de când am venit în stepă. În sfârșit, mi-am vărsat și eu năduful. Haide, să mergem la cei doi lupi morți de colo. Am adus un rachiu bun, să bem și să ne veselim.

Chenzhen coborî repede și se duse să vadă lupul cel mic. Ajunse în fața mașinii, dezlegă sacul și privi: un lup de aproape aceeași vârstă cu al lui, dar cu un trup ceva mai mare. Nu se gândise niciodată că lupul lui crescut atât de bine, cu hrană din belșug și ținut în palme, nu s-ar putea măsura cu un lup de aceeași vârstă din sălbăticie. Acesta era atât de mare, că putea să vâneze singur și să se sature din ceea ce prindea. Pe de altă parte însă, deși viața acestuia era abia la început, iată că fusese doborât de gloanțele oamenilor. Chenzhen îl mângâie de câteva ori pe cap, îndurerat de parcă l-ar fi mângâiat pe cel de acasă. Ca să poată trăi acela, trebuise ca acesta din libertate să piară.

Cele două jeepuri porniră spre sud. Cuprins de deznădejde, Chenzhen se întoarse și privi către zona de frontieră: în mai puțin de o oră, căpetenia haitei și ceilalți lupi vor fi lichidați, într-un atac atât de rapid și de fatal cum nu mai văzuseră niciodată. Lupii rămași în viață care vor fi trecut deja frontiera nu se vor mai întoarce niciodată. Dar odată ajunși acolo, oare cum se vor descurca fără căpetenia lor? Demult, Bilge îi spusese că lupii care își pierd teritoriul ajung mai rău decât câinii vagabonzi.

Jeepul ajunse la locul din care fusese tras primul foc, unde cei doi lupi în toată firea, mari și puternici, zăceau în bălți de sânge din care se săturau mușchii. Nu suportă să se uite mai mult, ci se duse mai încolo și se așeză pe iarbă, privind absent la cerul din depărtare, din zona frontierei. Ce-o să zică bătrânul când o să afle că el este cel care i-a dus pe ofițeri să-i nimicească pe lupi? Toate acele lucruri pe care bătrânul i le spusese despre lupi, cu atâta grijă, îi folosiseră acum ca să vină să-i ucidă. Își simțea sufletul greu, nu știa cum va mai putea da ochii după aceea cu bătrânii din stepă... Până seara, lupoaicele și lupii mai mici s-ar putea întoarce să-și caute soții și tații uciși, locurile în care au rămas urmele lor de sânge. În noaptea aceasta, locul se va umple de urletele de jale ale lupilor.

Liu și Wang luară sacul și-l duseră în jeepul celui din urmă, așezându-l sub bancheta din spate.

Desfăcură câteva coli de hârtie cerată de împachetat muniție, pe care așezară trei sau patru sticle de rachiu mongol, o pungă mare de alune prăjite cu condimente, câțiva castraveți, niște carne de vită prăjită dintr-o cutie de tablă, vreo trei borcane de sticlă cu bucăți de carne de porc și încă un castron cu bucăți de carne.

Bao Shungui luă o sticlă de rachiu, apoi merse împreună cu ofițerul Xu și-l luară pe Chenzhen, aducându-l la locul unde se desfășura ospățul. Bao Shungui îl bătu pe umăr pe Chenzhen și spuse:

— Chenzhen, azi ne-ai fost de mare ajutor, ne-ai adus servicii care merită să fie răsplătite. Dacă n-ai fi fost tu, cei doi țintași n-ar fi fost decât niște mari eroi care n-ar fi avut unde să-și dovedească eroismul.

Atunci ofițerul Xu și ceilalți trei oameni ridicară sticlele de rachiu, închinând în cinstea lui. Xu îl privi pe Chenzhen cu toată sinceritatea și-i spuse:

— Să bem, să bem, primul pahar îl voi bea în cinstea ta. Tu ai crescut un lup și l-ai studiat, și iată că efortul tău a fost încununat de succes, așa încât ne-ai adus degrabă la sălașurile lupilor. Tu nu știi că ieri șeful Bao ne-a dus cam la cincizeci de kilometri depărtare, unde nu era nici picior de lup. Hai, bea un pahar. Îți mulțumim!

Dar Chenzhen era alb ca varul. Își mușcă limba și luă paharul cu rachiu, pe care-l dădu pe gât dintr-odată, însă în acel moment nu-și dorea decât să se ducă undeva și să plângă. După criteriile chinezilor și ale militarilor, ofițerul Xu era un chinez get-beget. Tocmai ce ajunsese în stepă, așa că i-ar fi fost greu să ajungă la o înțelegere cu el utilizând argumentele stepei. Cu toate acestea, modul de viață primitiv al nomazilor putea să dispară într-o clipă sub focul puștilor, în vreme ce aici avea să se înrădăcineze argumentul chinezesc, pentru ca, mai apoi, sub ochii tuturor, stepa să se preschimbe în deșert. Chenzhen apucă un castravete, dintr-un gest reflex, și mușcă din el cu ură. Iată că deja se puteau culege castraveți din grădinile muncitorilor. Nu mai mâncase castraveți proaspeți de doi ani. Erau într-adevăr gustoase legumele cultivate de chinezi. Aceștia aveau întipărit în ei un caracter care nu s-ar fi schimbat în ruptul capului — altfel, făceau niște mâncăruri foarte bune... Dar cum de s-a întins mâna lui tocmai la castraveți? Oricum, aroma aceea delicată a castraveților se prefăcea în gura lui într-o amăreală fără seamăn...

Ofițerul Xu îl bătu pe Chenzhen pe spate și spuse:

— Ei, Chenzhen, am ucis atâția lupi, nu mai fi trist... A, înțeleg, crescând lupul, ai ajuns să ai anumite sentimente, fiind influențat și de gândirea mongolilor. Lupul prinde iepuri, șoareci, marmote, gazele, și astfel aduce mari beneficii stepei. Totuși, astea sunt niște metode primitive. În zilele noastre, sateliții artificiali se rotesc pe cer, de-acum putem folosi metode științifice ca să protejăm stepa. Soldații tocmai pregătesc avioanele AN 2 ca să împrăștie otrăvuri și insecticide, și astfel să elimine pericolul rozătoarelor...

Chenzhen rămăsese absent, însă la un moment dat avu o reacție, așa că spuse repede:

— Nu, nu, dacă lupii și vulpile vor mânca toate acele rozătoare otrăvite, atunci n-o să piară toate animalele?

Bao Shungui spuse:

— Păi dacă mor toți șoarecii, ce nevoie mai e de lupi?

Dar Chenzhen o ținea pe-a lui:

— Lupii sunt extrem de folositori. Nu pot să vă explic, dar cel puțin reduc numărul gazelelor, iepurilor și șoarecilor.

Cu fața roșie de la băutură, nea Liu spuse râzând:

— Gazelele, iepurii și marmotele sunt niște exemple faimoase de vânat. Când vor veni puhoaiele de oameni, tot acest vânat va ajunge pe mesele lor. Păi ce, poți să le mai lași lupilor?

Capitolul 32

Om + sălbăticie = occidental... Firește, nici nu mai e nevoie să spunem că această sălbăticie, care nu se distinge pe fața chinezului, nu a existat dintru început, ori a dispărut în timp. Dar dacă a dispărut înseamnă că din ea nu a mai rămas nimic și dacă au mai rămas ceva urme din ea în firea omului, în timp ele s-au domesticit. Vita sălbatică a devenit vită domestică, din mistreț s-a făcut porc, lupul s-a preschimbat în câine și toată sălbăticia s-a risipit. Însă dacă ceva îi place păstorului nu înseamnă că-i și face bine. Oamenii sunt doar oameni, nu-s amestecați și cu alte lucruri, și firește că mai bun de atât nu există. Dar dacă altfel nu se poate, eu socotesc că nu strică și nițică sălbăticie. Oricum însă, dacă se potrivește cumva și cu formula de mai jos, atunci chiar că nu mai are nicio importanță: om + îmblânzire = alt om.

Lu Xun, *Asta-i tot. Scurt discurs despre fața chinezului*

CÂND BANCHETUL ÎN AER LIBER LUĂ SFÂRȘIT, Bao Shungui și ofițerul Xu mai schimbară între ei câteva cuvinte, apoi jeepurile porniră cu viteză spre nord-est. Chenzhen ținu să spună:

— Nu e direcția bună, era mult mai bine dacă ne întorceam pe unde am venit.

Bao Shungui însă îi spuse:

— Până la sediu sunt șaptezeci de kilometri, n-are rost să ne grăbim degeaba pentru un drum atât de lung.

Ofițerul Xu spuse:

— Trebuie să ne îndepărtăm de locurile unde s-au auzit împușcăturile. Dacă ocolim, cine știe, mai dăm peste vreun lup. Și dacă nu dăm peste vreunul, sigur dăm peste vulpi: nici așa nu e rău. Trebuie să scoatem cât mai mult din lupta continuă a armatelor noastre, pentru ca izbânzile noastre pe fronturi largi să ajungă la urechile tuturor.

Curând, jeepul ajunse pe o pășune imensă de iarnă. Înaintea ochilor lui Chenzhen se întindea un câmp nesfârșit, plin cu stuf țepos. Stuful țepos este un nutreț de iarnă foarte bun, mult mai înalt decât verdeața din celelalte anotimpuri, cu frunze care ajung să aibă și mai mult de jumătate de metru, dar cu tulpini și spice rare, care depășesc un metru în înălțime. Când vine iarna, în mod obișnuit, zăpada nu poate acoperi lanurile care au crescut un an întreg. Chiar dacă vine zăpadă mai mare, mai mult de jumătate din tulpină rămâne afară, așa încât, pe lângă faptul că le oferă animalelor o hrană bună, acestea pot să scormonească în jurul lor ca să ajungă la iarba de sub zăpadă. Iernile în Elun țin câte șapte luni, și de această pășune de iarnă depinde puterea animalelor de a-și păstra pe ele ceva grăsime, de a rămâne în viață, de a supraviețui iernii.

În bătaia vântului de toamnă, valurile lanurilor se unduiesc, ridicându-se ușor dinspre frontieră și înghițind roțile jeepului. Cele două automobile se aseamănă unor bărci cu motor, spărgând cu îndrăzneală valurile mării de verdeață. Chenzhen răsuflă ceva mai ușurat: să te apuci să cauți lupi într-un câmp cu verdeață atât de înaltă și deasă nici cu un telescop astronomic nu te descurci.

Atunci se simți din nou cuprins de sentimente de recunoștință față de lupii și de stăvarii mongoli. Toată această pășune naturală, originară este rodul trudei cu sânge și sudoare a lupilor și a stăvarilor, care se luptă cu prețul vieții ca ea să fie conservată. Frumusețea naturală primordială s-a clădit pe truda oamenilor și a lupilor. Și după ce cade zăpada, de câte ori păstorii își mână turmele pe această pășune de iarnă, ei primesc ceea ce le-a fost hărăzit de haitele de lupi. Iar păstorii

adesea cântă acele cântece prelungi și tremurătoare care seamănă cu urletele lupilor și care-l fac pe Chenzhen să se simtă fericit și fără griji.

Cele două jeepuri zburau ca vântul, iar țintașii din ele, deși puțin amețiți de băutură, tot stăteau cu binoclurile la ochi, uitându-se pretutindeni după piele și carne de lup.

Chenzhen era adâncit mai departe în gândurile lui, căci nu mai văzuse niciodată pășunea aceea minunată înainte ca oamenii și animalele să ajungă pe ea. Acum, pe acea pășune nesfârșită nu se vedea niciun fir de fum, niciun cal, nicio vită, nicio oaie. Pășunea de iarnă, care avusese vreme o jumătate de an să se refacă, parcă era mai pustiită decât cea din primăvară, de la nașterea mieilor, deși era acoperită de vegetație deasă și înaltă. Pășunea de primăvară avea multe țarcuri de piatră și de pământ, hambare și fântâni înălțate, peste tot se vedeau urme ale muncii oamenilor. Pe când iarna oamenii luau zăpadă în loc de apă, nemaiavând nevoie să construiască și fântâni, cu tot cu platformele necesare. Când vor ajunge aici, toți acei miei și viței vor fi deja mari, și atunci nu va mai fi nevoie să li se construiască țarcuri fixe, ci doar din acelea formate din căruțe, garduri mobile și pâslă, așezate în formă de semicerc, ca să-i apere de vânt. Astfel că, privind locul acesta, la începutul toamnei, nu se vedeau nici urme de oameni, nici de animale, nici vreo alcătuire a oamenilor, ci doar valuri unduind ale stufului țepos. Dacă dintr-odată ar apărea aici Grigori, cu căciula lui căzăcească din blană de miel negru, Chenzhen n-ar putea bănui că în spatele lor s-ar afla atât de fascinanta Câmpie a Donului. Încă din gimnaziu, Chenzhen citise de două sau de trei ori *Pe Donul liniștit* și văzuse și filmul. Mai apoi, când să plece de la Pekin, luase cu el *Pe Donul liniștit* și alte câteva romane despre stepă, aducându-le în Elun. Acest roman fusese unul dintre motivele pentru care Chenzhen venise aici. Impresiile lui despre Câmpia Donului erau legate de Grigori, Natalia și Axinia, oameni care iubeau libertatea. Iar dragostea lui Chenzhen pentru stepă venea tot din iubirea de libertate și din felul în care apărau stepa, cu prețul vieții lor, lupii și oamenii de pe aici. De ce avea, atunci, stepa o putere de atracție atât de mare, încât să facă acul busolei sentimentelor sale să se-ntoarcă mereu către acest loc? Adesea, Chenzhen simțea vibrațiile și chemările venite din inima

stepei rezonând în străfundul sufletului său, într-un mod atât de profund, încât le depășeau pe cele venite dinspre mamă către fiu, și mai adânc de atât: un soi de telepatie ce mergea dincolo de mamă, dincolo de tată, de bunici, de stră-stră-străbunici, într-un loc neștiut al inimii, de unde i se trezeau sentimentele cele mai străvechi.

Chenzhen privea pășunea pustie și însingurată, cufundat într-o călătorie a minții asemenea unei visări, văzându-i parcă pe strămoșii oamenilor, pe primitivii dinaintea istoriei. Învățătorii le spuseseră că „statul în două picioare și munca au dus la apariția omenirii". Atunci, oamenii primitivi nu cumva prin păduri și prin stepe s-au ridicat în două picioare? Aceasta este o întrebare mai profundă și mai îndepărtată legată de „strămoși".

Chenzhen avusese de-a face cu animalele de pradă ale stepei vreme de doi ani și, după părerea lui, oamenii primitivi nu în păduri deveniseră bipezi. Căci în păduri cele mai importante erau membrele superioare ale primatelor, care s-au dezvoltat cel mai mult. În pădure, dacă vrei să vezi în depărtare, trebuie să te cațeri pe ceva înalt și pentru asta ai nevoie de membrele superioare, ca să apuci și să te sprijini. Și mai important e faptul că viteza cu care se deplasează primatele în pădure se bazează pe membrele superioare. Or, în vreme ce brațele și antebrațele primatelor au căpătat o mare forță, picioarele nu s-au dezvoltat foarte mult, fiind mai degrabă un mijloc de susținere a membrelor superioare, însă fără a putea face singure față nevoii impetuoase de deplasare. De aceea, primatele din păduri nu s-ar fi putut ridica în picioare, și nici n-ar fi avut nevoie.

La un moment dat, primatele din pădure trebuie să se fi înmulțit atât de mult, încât n-au mai avut loc unele de altele. Hrana se împuțina și ea treptat, iar condițiile grele le-au gonit pe unele dintre ele în stepă. În noile condiții, funcțiile membrelor superioare și inferioare trebuie să se fi schimbat. Pe de-o parte, stepa, care era stăpânită de tiranicul lup, era deosebit de periculoasă, aici nu mai aveau pe ce să se cațere, așa că, pentru a putea privi în depărtare și a-și localiza inamicii sau prada în iarba înaltă, a fost nevoie să se ridice în picioare. Pe de altă parte, în stepă nu erau crengi de care să se poată agăța, așa că nu a mai fost nevoie de brațe atât de lungi și de puternice, care să le ajute să se

deplaseze cu repeziciune, ci, din contră, condițiile impuse de stepă cereau ca picioarele să se formeze, să devină mai puternice și mai lungi, astfel că, în decursul a mii de ani, utilizarea frecventă a dus la lungirea coloanei vertebrale și a oaselor picioarelor, determinând ridicarea pieptului și îndreptarea picioarelor antropoidului. Devenind, astfel, biped, antropoidul a dat o utilizare nouă picioarelor sale, dar în același timp au început și dezvoltarea și întărirea brațelor, pe care celelalte animale le privesc cu teamă, precum și dezvoltarea creierului și a inteligenței, care este și mai de temut. Cu ajutorul acestor membre și organe, el a izbândit în lupta cu animalele și a devenit regele lor, pentru ca, în final, să devină om.

Omul primitiv, care ținea în mâini toporul de silex și făclia, s-a ridicat în picioare în postura de războinic. Toporul său a fost mai întâi o armă folosită în lupta cu animalele sălbatice, devenind abia apoi o unealtă pentru procurarea hranei. Lupta l-a făcut să supraviețuiască; supraviețuind, a trebuit să trudească. Dar nu doar statul în picioare și truda l-au creat pe om, ci și nenumăratele lupte pe care a fost nevoit să le ducă: acestea l-au creat cu adevărat. Cine a refuzat să se ridice în picioare, primatele cărora nu le-a mai rămas decât să fugă în cele patru labe, au fost, în cele din urmă, eliminate din competiția pentru supraviețuire tocmai pentru că astfel n-au putut scăpa de tigrii, panterele, leii sau lupii care le-au urmărit. Intuiția și puterea de pătrundere pe care Chenzhen le-a căpătat în atâția ani îi spuneau că primatele s-au ridicat în picioare aici, în stepă. Iar unul dintre principalii actori care le-au forțat să facă astfel a fost lupul.

Așadar, stepa cea aspră, dar atât de frumoasă, nu era doar locul de baștină al strămoșilor chinezilor, ci și locul de naștere și leagănul întregii omeniri. Stepa era locul din care oamenii au pornit, pe două picioare, către toate zonele globului. Țărâna stepei era pământul-mamă al tuturor. Chenzhen simțea cum din fiecare frunzuliță și din fiecare grăunte de nisip din stepă ieșeau niște sentimente blânde și duioase, care-l legau strâns de aceste locuri. În același timp, în pieptul său simțea o ură și o mânie nesfârșite, care multă vreme nu-l mai părăsiră, căci vedea în acei agricultori care ardeau, arau și distrugeau stepa pe cei mai haini și mai neștiutori dintre păcătoși.

Jeepul gonea către răsărit pe drumul străvechi, cu puțină verdeață. Pe această cărare pământul era ferm, nisipul se întărise, însă urmele lăsate de animalele păstorilor care se mutaseră către alte pășuni erau multe. De aceea, deși scundă, verdeața era totuși viguroasă, având o nuanță închisă. Privind până în depărtare, drumul cel vechi arăta ca un șanț adânc și înverzit, care străbătea pășunea până departe.

Deodată, Chenzhen observă undeva în lanul din partea dreaptă, nu foarte departe, trei puncte negre. Își dădu seama că este o vulpe mare, care stă pe picioarele din spate cu labele din față atârnând în dreptul pieptului, așa încât partea de sus a trupului iese dintre firele de iarbă. Privea cu mare atenție la jeepul care trecea. Cum razele soarelui de toamnă cădeau drept pe capul, gâtul și pieptul vulpii, care erau albe, acestea se confundau cu spicele trestiilor țepoase, care erau de un galben deschis. Astfel, ieșeau în evidență celelalte părți închise la culoare ale vulpii, urechile și nasul, care arătau ca trei puncte negre. De fiecare dată când mergea la vânătoare cu Bilge, mai ales iarna, pe zăpadă, batrânul îi arăta mereu lui Chenzhen câte trei puncte negre. Iar vânătorii cei mai iscusiți știau să ochească puțin mai jos de acele trei puncte. Oricât ar fi fost vulpea de șireată și oricât de bun ar fi fost camuflajul ei, ochii vânătorului încercat o descopereau. Cu toate acestea, țintașul cu ochi de șoim rămânea orb în fața ei. Chenzhen nu spuse nimic. Nu mai dorea să vadă sânge, cu atât mai mult cu cât vulpea, atât de șireată, pe cât de frumoasă, era un mare vânător de șoareci. Jeepul se apropie tot mai mult de cele trei puncte negre, care se lăsară în jos pe nesimțite, făcându-se nevăzute în iarba înaltă.

După o bucată de drum, dintre ierburi apăru deodată un iepure, care se uită și el cu mare băgare de seamă la jeep. Trupul lui se confunda cu vegetația de acolo, cu atât mai mult cu cât culoarea blănii de pe pieptul lui era aproape la fel ca cea a spicelor. Însă ceea ce-l dădea de gol erau urechile lui mari. Atunci Chenzhen strigă:

– Hei, e un iepure în față. E o mare amenințare pentru stepă. Îl împușcăm sau nu?

Puțin dezamăgit, Bao Shungui spuse:

– Deocamdată nu-l împușcăm. Abia după ce-o să terminăm cu lupii vom trece la iepuri.

Iepurele se înălță atunci încă vreo câțiva centimetri. Nu arăta deloc teamă față de mașină. Abia când aceasta ajunse la cincisprezece, douăzeci de metri de el se lăsă în jos și dispăru. Mireasma ierbii era din ce în ce mai puternică, iar marea de trestii deveni agitată. Țintașii ajunseră la concluzia că pe pășunea de iarnă nu prea erau animale pe care să le vâneze. Jeepul o luă atunci către sud, spărgând valurile de spice, până ce ajunse la o pășune de toamnă presărată cu mici dealuri. Deși iarba era destul de scundă, motivul pentru care mongolii o desemnaseră „pășune de toamnă" era faptul că pe dealurile de aici se găseau foarte multe feluri de plante cu semințe. Când venea toamna, tecile plantelor ale căror spice semănau cu grâul sau lucerna sălbatică se coceau, mustind de grăsime și de proteine. Oile veneau aici și desfăceau tecile, mâncând boabele, ca atunci când mâncau furaje din boabe de soia amestecate cu orz. Oile din Elun ajungeau să pună pe cozi grăsime de trei degete, și asta numai cu acele boabe prețioase, pe când oile veneticilor, care nu cunoșteau această tehnică științifică, nu se îngrășau suficient cât să poată trece de iarnă, iar dacă totuși supraviețuiau iernii, primăvara nu aveau lapte, iar mieii mureau pe capete. Chenzhen avusese parte de învățăturile lui Bilge preț de doi ani, așa că în curând avea să fie și el specialist. Se aplecă și rupse un spic, pe care apoi îl frecă în palmă. În curând, boabele aveau să se coacă, iar tabăra se va muta negreșit pe această pășune de toamnă.

Iarba se făcu și mai joasă, iar câmpul vizual se lărgi foarte mult, așa încât mașina putea merge mai repede. Bao Shungui descoperi pe drum câteva urme proaspete de lup, moment în care și țintașii deveniră ceva mai agitați, iar Chenzhen le putu citi intențiile. Se depărtaseră cu peste treizeci de kilometri de locurile unde se auziseră focurile de armă. Dacă erau lupi pe aici, nu aveau cum să-și dea seama că din părțile nordice, unde nu erau oameni, vor veni două jeepuri care nici nu prea făceau zgomot.

Mașina intră pe o pantă lină, când cei trei oameni din mașină exclamară încet:

— Lupi! Lupi!

Chenzhen se frecă la ochi și văzu cum prin fața mașinii, puțin într-o parte, cam la trei sute de metri distanță, trecu în goană un lup imens,

cât un leopard. În stepa Elun, lupii aceştia mari dau dovadă de o forţă şi de o viteză ieşite din comun. De multe ori, ei lasă în urmă haita şi se aruncă singuri în luptă, de parcă ar vrea să mănânce singuri tot, când, de fapt, ei sunt ca nişte soldaţi de elită ai haitei de lupi, făcând în aşa fel încât confraţii lor să se descurce cât mai bine.

Lupul uriaş părea că tocmai se trezise din moţăială, sărind în sus cum auzi jeepul şi repezindu-se cu toată viteza către tufele dese din vale. Liu apăsă pe acceleraţie şi strigă nespus de agitat:

— Aşa de aproape, şi crezi că poţi scăpa!

Jeepul îi tăie lupului calea de retragere. Atunci lupul se întoarse şi o luă la goană către coama dealului din faţă, fugind repede ca o gazelă. Cu toate acestea, jeepul ofiţerului Ba îl interceptă rapid. Cele două jeepuri trecură la atac în formă de cleşte. Lupul prinse viteza maximă, dar pedalele de acceleraţie ale jeepurilor nu fuseseră apăsate până la capăt.

Cei doi ţintaşi începură însă să-şi facă concesii, renunţând unul în favoarea celuilalt la privilegiul de a trage. Ofiţerul Xu spuse:

— Poziţia ta e mai bună, trage tu!

Dar Ba zicea:

— Tu ocheşti mai precis, mai bine trage tu!

Bao Shungui făcu semn cu mâna şi strigă:

— Nu trage! Nu trage nimeni! Azi vreau să fac rost de o blană de lup negăurită. Vreau să-l jupoi de viu, căci aşa blana e mai bună, mai proaspătă şi mai lucioasă, pe o astfel de blană iei şi mai mulţi bani.

— Aşa e, foarte corect! strigară parcă într-un glas cei doi ţintaşi şi cei doi şoferi.

Liu îndreptă degetul arătător către Bao Shungui şi zise:

— Fii atent la mine, îţi arăt că mă ţin după el până pică jos năuc.

Dar Wang zise şi el:

— Eu îl urmăresc până scuipă sânge!

Dealul cu panta lină şi iarba scundă era cât se poate de potrivit pentru mişcările jeepului, iar lupul nu mai avea nicio posibilitate de scăpare. De atâta alergătură începuse să spumege, iar războiul strâns şi periculos dintre jeep şi lup se preschimbă într-un joc amuzant şi relaxant. De când venise în stepă, lui Chenzhen nu-i trecuse niciodată

prin cap că omul se poate bucura de o asemenea superioritate față de lup. Lupul stepei mongole, care domnise mii și mii de ani peste aceste tărâmuri, devenise acum mai jalnic decât un iepure. Lui Chenzhen îi trecu prin cap vorba „cel mic ia bătaie, cel mare îi bate el pe ceilalți". Dar chiar atât de nemiloasă să fie natura creată de Tengri?

Cele două jeepuri, controlate de șoferi îndemânatici, urmăreau, nici prea repede, dar nici prea lent, lupul care alerga. Cum o lua el mai repede, accelera și jeepul; cum mai rărea pasul, încetinea și jeepul, dar claxona atât de strident, că lupul imediat o lua iarăși la goană, așa încât între jeep și lup mai mereu era o distanță de cincizeci, șaizeci de metri. Deși lupul era iute, trupul lui mare îl solicita foarte mult și, după ce alergă așa vreo zece kilometri, îi ieși limba de un cot, scuipând spumă albă, cu gura deschisă la maximum, căci nu mai putea să respire. Lui Chenzhen nu i se mai întâmplase să urmărească vreun lup atâta amar de vreme, alergând cu mașina în urma lui. Nici lupul nu mai fusese pus vreodată în situația de a fi urmărit de vrăjmașii săi atât de mult, încât să nu mai poată respira. Chenzhen avu un moment în care nu mai putu suporta să privească și închise ochii, dar apoi n-avu încotro și-i deschise. Și-ar fi dorit atât de mult ca lupul să poată fugi mai repede sau să găsească un cotlon prin care să se strecoare, ori chiar să zboare spre Tengri, ca lupii din legendă, ridicându-se la ceruri și brăzdând norii. Sau măcar să poată intra în vreo vizuină adâncă, precum aceea în care căutase el puiul. Acum lupul nu putea nici să zboare la cer, nici să intre în vreo vizuină. Cu toate acestea, continua să alerge din toate puterile lui, cu toată voința și tenacitatea lui de lup. Atât timp cât urmăritorii lui nu-l ajungeau, el părea în stare să fugă așa la nesfârșit. Cât și-ar mai fi dorit Chenzhen ca în fața jeepului să răsară dintr-odată o groapă mare sau un șanț, ori măcar un schelet de bivol, chiar dacă asta l-ar fi aruncat pe el din mașină, primea bucuros...

Vânătorii din cele două mașini erau deosebit de încântați că dăduseră peste un lup atât de fioros, uriaș și arătos, iar fețele le erau mai înroșite decât dacă ar fi tras zdravăn din rachiu. Bao Shungui strigă:

— Lupul ăsta e mai mare decât oricare dintre cei pe care i-am doborât vreodată, numai din blana lui ar ieși o plapumă de toată minunăția, nici nu trebuie înnădită.

Ofițerul Xu spuse:

— Blana asta n-o s-o vindem, ci o să i-o dăruim comandantului de divizie.

Ofițerul Ba spuse și el:

— Da, așa e, i-o dăruim comandantului de divizie. Așa o să știe și șefii noștri ce mari sunt lupii pe-aici și cât de grozavă e amenințarea lor.

Liu bătu cu palma în volan și spuse:

— Câmpia asta a Mongoliei e plină cu de toate; într-un singur an s ar putea să ne îmbogățim mai ceva ca la oraș.

În momentul acela, Chenzhen strânse tare pumnul. Ce-ar mai fi vrut să-i zică vreo câteva, așa, din inimă. Prin fața ochilor minții îi trecu fulgerător imaginea lupului de acasă, care-i înmuie inima în chip duios, ca și cum ar fi avut un prunc care țipa de foame, așteptându-l pe el să vină cu de-ale gurii. Atunci brațul i se relaxă, atârnându-i neputincios, și se simți de parcă trupul și creierul i-ar fi fost din lemn.

Cele două jeepuri îl aduseră în final pe lup într-un loc mai lin. Aici nu erau râpe, piscuri, gropi, nimic care să-l ajute pe lup în vreun fel. Cele două jeepuri claxonară deodată, răsunând în tot locul, străpungând timpanele, de mai bine era să fi fost surd. De alergătură, labele lupului fură cuprinse de spasme, mai-mai să-și dea duhul. Bietul lup nici nu mai putea fugi prea repede, viteza lui scădea văzând cu ochii. Nici măcar spume nu mai avea de unde să facă. Oricât ar fi claxonat cei doi șoferi, spaima nu-l mai putea pune pe fugă.

Bao Shungui smulse arma din mâna lui Xu și ochi puțintel mai sus de spinarea lupului, apoi trase două focuri, gloanțele pieptănându-i parcă blana. Aceste zgomote, care-i sperie îndeobște pe lupi, îl înspăimântară până în măduva oaselor. O luă la fugă ca scos din minți câteva sute de metri, mai să-i crape plămânii de atâta gâfâit. Apoi se opri brusc și, cu ultimele puteri, se întoarse și se așeză, în ultimul său gest.

Cele două jeepuri frânară la trei, patru metri distanță de lup. Bao Shungui luă pușca și se dădu jos. Rămase așa câteva secunde și, văzând că lupul nu mișcă, puse baioneta plin de îndrăzneală și se apropie încet, cu pușca ațintită spre lup. Lupul era cuprins de spasme, privirile îi erau confuze, iar pupilele erau dilatate. Bao Shungui se tot apropia, dar lupul nu făcea nicio mișcare. Îi înțepă botul cu baioneta, și lupul nici atunci nu mișcă. Atunci Bao Shungui spuse râzând în hohote:

— L-am urmărit de-a înnebunit.

Zicând astfel, întinse mâna și-l mângâie pe creștet, cum ai mângâia un câine. Trebuie să fi fost primul om care, în mii de ani, a mângâiat un lup mongol viu, în plină sălbăticie, în timp ce acesta stătea tolănit pe iarbă. Lupul nu avu nicio reacție, dar când Bao Shungui ajunse să-i pipăie și urechile, lupul se prăbuși la pământ cu zgomot, ca un animal de piatră vechi de mii de ani...

Chenzhen se întoarse acasă simțindu-se ca un criminal. Pur și simplu nu mai îndrăznea să pășească în iurta mongolă. Ezită o vreme, dar până la urmă intră pe ușă.

Zhang Jiyuan, Yangke și Gao Jianzhong tocmai discutau despre campania de exterminare a lupilor pornită de întreaga divizie. Zhang Jiyuan devenea tot mai furios, pe măsură ce înainta în discuție:

— Acum i-a apucat pe toți să prindă lupi, de la mic la mare. I-a cuprins nebunia jupuitului blănii de lup. Se urcă fiecare cum poate — și buni țintași, și miliție populară — în câte o mașină mai mare sau mai mică, că primesc benzină și gloanțe din belșug. Până și doctorii din fiecare grupă au ajuns să se bage în campanie: au făcut rost de otravă fără culoare și miros de la Pekin și cu seringile o injectează în măduva oaselor oilor moarte, pe care le aruncă pe pustii. Ce-i mai rău e că, de când cu repararea drumurilor de către muncitori, au fost aduse opt-sprezece tipuri de arme cu care să desfășoare campania. Ba chiar au găsit și o metodă să-i arunce în aer pe lupi, și anume: iau amorsă din aceea cu care se aruncă în aer bucățile mari de piatră și le bagă în oase bune de oaie, pe care le mai ung și cu niscai untură, apoi le aruncă prin locurile pe unde trec lupii, cărora, cum mușcă din ele, le-a și explodat capul. Muncitorii au împrăștiat peste tot astfel de dinamite din oase de oaie, de-au ajuns să le moară oamenilor și o grămadă de câini. Lupii de stepă s-au afundat în marea fără margini a războiului cu oamenii și peste tot auzi cum se strigă că de la străbuni la urmași bătălia continuă și nu se oprește până ce nu sunt nimiciți cei cruzi și răi. Din câte am auzit, mongolii s-au dus cu plângeri la regiunea militarizată...

Gao Jianzhong spuse:

— Și muncitorii de la colectivul nostru parcă sunt tot mai cuprinși de neastâmpăr zilele astea: dintr-odată au prins vreo cinci sau șase lupi. Dar oamenii aceștia care s-au preschimbat din păstori în agricultori

au o tehnică mult mai bună de a vâna lupi. Am cheltuit vreo două sticle de rachiu ca să-i fac să-mi deslușească cum vânează lupi. Și eu folosesc metoda curselor, dar ei sunt mult mai vicleni decât ciobanii de pe-aici. Vânătorii de-aici pun cursa lângă hoitul de oaie, dar, cum fac asta de mult timp, lupii s-au prins de șmecherie, așa că de câte ori văd oi moarte aruncate în pustie devin nespus de suspicioși: nu se reped la ele, ci, de cele mai multe ori, își așteaptă căpetenia, care are mirosul mult mai fin, să vină să miroasă cursa, pentru ca după ce o descoperă să o declanșeze. Abia după aceea se apucă să mănânce oaia. Șleahta asta de muncitori nu folosește metoda asta, ci pune cursele acolo unde sunt lupi mai mulți, dar lângă ele nu pun nici oi moarte, nici ciolane, ci lasă pământul gol, așa cum era. V-ați dat seama ce anume folosesc pe post de momeală? Nu ghiciți nici dacă vă stoarceți creierii o zi întreagă... iau balegă de cal și o scufundă în untură topită de oaie, după care o scot și o usucă la loc. Apoi iau balega plină de miros de oaie și o fărâmițează, împrăștiind-o în câteva dâre prin zona unde au așezat cursele de lupi, fiecare dâră ducând la cursă. Ei, asta e momeala. Când lupii trec prin aceste locuri simt mirosul de untură de oaie, dar din moment ce nu e nicio oaie sau ciolan pe-acolo nu sunt atenți și încep să miroasă în dreapta și în stânga. Și așa, în jos și-n sus, până la urmă ajung până la cursă. Spuneți voi, e sau nu e o cruzime? Hoțului de ouă nu i se termină orezul. Wangtou zice că folosea această metodă ca să nimicească lupii de la ei din sat.

Chenzhen nu mai putea asculta toate acestea. Ieși pe ușă și se duse direct la lup, strigându-l încet: „lupu' mic, lupu' mic". Nu-l văzuse o zi întreagă. Și lupului îi fusese dor de el, așa că se duse cu coada pe sus la marginea cercului, privindu-l pe Chenzhen cum se apropie. Chenzhen se lăsă pe vine și-l strânse tare în brațe, lipindu-și fața de capul lui, și multă vreme nu-i mai dădu drumul. O mulțime de gânduri îi treceau prin cap: noapte de toamnă în stepă, luna lui brumar, noua pășune, nemărginită, urletele lungi și tremurătoare ale lupilor se auzeau din depărtări... Lui Chenzhen nu mai avea de ce să-i fie teamă că lupoaicele vor veni să-i fure puiul, ba chiar în acele momente și-ar fi dorit din tot sufletul să vină și să-l ducă de acolo, să meargă spre nord, să treacă frontiera...

Se auzi zgomot de pași care se opriră în spatele lui Chenzhen, apoi vocea lui Yangke:

— L-am auzit pe Lamzab zicând că l-ar fi văzut pe lupul cel alb în fruntea unei haite fugind către drumul de la frontieră și că cele două GAZ-uri de la regiment nu i-au putut ajunge. Cred că regele alb al lupilor nu se va mai întoarce în Elun.

Capitolul 33

În ceea ce privește lumea creștină, de la începutul secolului al XIII-lea până spre sfârșitul secolului al XV-lea, aceasta a cunoscut o perioadă de declin. A fost epoca neamurilor mongole. Nomazii care au venit din Asia Centrală au ajuns să domnească asupra lumii cunoscute la acea dată. În perioada de vârf a acestei epoci, cei care au ajuns să domine asupra Chinei, Indiei, Persiei, Egiptului, Africii de Nord, Peninsulei Balcanice, Ungariei și Rusiei au fost mongolii și strămoșii turcilor, care erau din același neam, aceștia aducând cu ei și obiceiurile lor.

H. G. Wells, *Scurtă istorie a lumii*

URSUL POATE FI DUS DE SFOARĂ, tigrul, leul, chiar și elefantul pot fi duși de sfoară, numai lupul mongol nu poate fi dus.

Lupul cel mic mai degrabă s-ar fi lăsat sugrumat decât să fie dus pe drumul către noua pășune, legat de sfoară pe lângă carul tras de vite.

Toate turmele taberei, de vite sau de oi, au pornit la drum încă dinainte de a se lumina. O caravană imensă de căruțe care strămutau tabăra în alt loc trecuse de munții dinspre apus, fiecare grupă îndreptându-se către pășunea de toamnă. Cu toate acestea, cele șase care ce purtau iurtele studenților din grupa a doua încă nu porniseră la drum, deși moș Bilge și Kasmai trimiseseră de două ori pe cineva să le spună să se grăbească.

Zhang Jiyuan venise acasă de câteva zile special ca să ajute la mutare. Cu toate acestea, lupul cel încăpățânat și violent le dădu mult de furcă lui Chenzhen și lui Zhang Jiyuan. De jumătate de an de când creștea puiul, Chenzhen nu s-ar fi gândit că din toate cele va putea scăpa ușor, dar că abia la urmă se va poticni de încăpățânarea lupului.

Când a fost să se strămute încoace de pe pășunea de primăvară, lupul nu era decât un puișor care abia fusese înțărcat, nu mai mare de un cot, așa că atunci când a venit vremea să se mute l-au pus frumușel în lada în care de obicei se ține balega uscată și l-au adus. Dar după o jumătate de primăvară și o vară întreagă în care a mâncat ca un lup, acum se făcuse mare cât un adult de talie mijlocie. Și nu aveau nicio ladă sau cușcă de fier în care să-l mai poată băga, așa că Chenzhen nu găsea o soluție ca să-l ducă de acolo. Pe de altă parte, nici în car nu mai rămăsese vreun loc gol în care să-l poată pune, căci carele studenților mereu erau neîncăpătoare; numai valizele cu cărți ale lui Chenzhen și ale lui Yangke ocupau jumătate din spațiu. Șase care erau pline până peste poate și, la un drum atât de lung, dacă ceva nu era bine așezat, carul se putea răsturna sau strica. Stabilirea zilelor în care se petrecea mutarea pe pășune nouă depindea de vreme. Pentru a evita zilele ploioase, se putea întâmpla ca semnalul de plecare să se dea mai devreme, și Chenzhen era mereu luat pe nepregătite.

Zhang Jiyuan era asudat de grăbit ce era și țipa întruna:

— Dar ce-ai făcut până acum? Trebuia să-l fi învățat din timp să meargă.

Chenzhen însă îi spuse posomorât:

— Cum nu l-am învățat? Când era mic era ușor, mai puteam să-l trag, dar acum, de când s-a făcut mare, cine să-l mai tragă? Toată vara, el a fost cel care m-a tras pe mine, nu m-a lăsat să-l trag eu pe el. Dacă-l tragi mai tare, sare să muște. Lupul nu e câine, nu ascultă ce-i zici tu. Nu e nici tigru sau leu. Ce, ai văzut tu spectacole cu lupi la circ? Nici cel mai grozav dresor nu poate să dreseze lupul. Poți să aduci și dresoarele acelea din Uniunea Sovietică, și tot degeaba. Doar tu ai văzut mai mulți lupi decât mine, încă nu-i cunoști?

Zhang Jiyuan țipă mai departe:

– Eu aș mai încerca să-l trag o dată. Dacă nici acum nu merge, trecem la măsuri drastice!

Luă o bâtă pentru cai, se duse în fața lupului, luă lanțul din mâna lui Chenzhen și începu să-l tragă. Atunci lupul se repezi la el cu colții ținuți, mârâind fioros. Lăsându-se pe labele din spate și înfigându-se în pământ cu gâtul lungit, refuză să se miște vreun centimetru, ținându-se cu toată forța. Zhang Jiyuan era ca la lupta cu odgonul, dar, deși trăgea din toate puterile, tot nu reuși să-l urnească pe lup. Văzând că nici așa nu izbândește, se întoarse și-și petrecu lanțul pe după umăr, trăgând precum luntrașii de pe Fluviul Albastru, mai-mai să cadă la pământ. De data aceasta, lupul fu urnit din loc, dar labele înfipte în pământ lăsară în urmă două șanțuri, adunând în față două grămăjoare de pământ. Lupul se înfurie și se pregăti să-și mute centrul de greutate în partea din față, dar și să sară să muște. Dar în momentul în care slăbi puțin strânsoarea, Zhang Jiyuan căzu cu fruntea în brazdă, cât era el de mare, umplându-și fața și părul de pământ, smucindu-l zdravăn și pe lup, așa încât, la urmă, între beregata lui și colții lupului nu mai rămaseră decât câțiva centimetri. Chenzhen se sperie așa de tare, că-l luă pe lup în brațe, ținându-l strâns de grumaz, dar și de acolo, din brațele lui Chenzhen, tot îi arăta colții lui Zhang Jiyuan, vrând să sară la el să-l muște.

Cei doi făceau fețe-fețe și gâfâiau nevoie mare. Zhang Jiyuan spuse:

— Mutarea asta o să ne dea mari bătăi de cap. Va trebui să mergem două sau trei zile. Dacă nu ne lua decât o zi, atunci am fi putut să-l lăsăm aici și să venim a doua zi cu un car gol să-l luăm cumva. Dar un drum lung de două, trei zile ne ia cinci, șase zile dus și întors. Șefii depozitului de lână și muncitorii încă nu se mută, dar să-l lăsăm pe lup aici singur, legat de par, nu se poate, căci, dacă nu-l omoară ei, îl omoară soldații puși pe vânat lupi. Eu zic că, orice-am face, tot trebuie să-l luăm cu noi. Dacă e nevoie, putem să-l legăm de car, să-l tragă.

— La car? zise Chenzhen. Nu merge, am încercat eu acum câteva zile și puțin a lipsit să se spânzure. Acum am aflat și eu ce înseamnă să fii sălbatic și nesupus, ce înseamnă să preferi să mori decât să-ți pui capul în jug. Lupul e mai degrabă dispus să moară decât să cedeze, și din câte îmi dau eu seama nu prea e nimic de făcut.

Zhang Jiyuan spuse:

— Asta trebuie s-o văd eu cu ochii mei. Ce-ar fi să legi lângă el și o cățelușă, să-i dea un exemplu?

Chenzhen scutură din cap:

— Și asta am încercat, n-a mers.

Dar Zhang Jiyuan era neîncrezător:

— Hai să mai încercăm o dată.

Și, zicând astfel, aduse un car plin de lucruri grele, apoi legă o frânghie la gâtul unei cățelușe, iar celălalt capăt îl prinse de bârna transversală din spatele carului. Dădu apoi roată cu carul în jurul lupului, în vreme ce cățelușa se ținea supusă după car, fără a întinde frânghia. În vreme ce umbla pe acolo, Chenzhen îl tot dăscălea pe lup cu voce joasă:

— Noi trebuie să mergem într-un loc frumos, uite-așa, mergem în urma carului, învață și tu cum, e foarte simplu, foarte ușor. Tu ești mult mai isteț decât câinele, de ce nu vrei să înveți să umbli pe drum? Haide, hai, așa, frumos.

Lupul o privea absent pe cățelușă, cu capul ridicat, într-un dispreț total. Chenzhen se luă și el după cățelușă, încercând să-l ademenească mieros, trăgându-l după el. Atunci lupul făcu și el câțiva pași, dar mai mult el îl trăgea pe Chenzhen decât invers. De fapt, motivul pentru care se luase după cățelușă era că îi cam plăcea de ea, dar n-avea nicio intenție de a merge în urma carului. După ce mai dădură, astfel, o tură, Chenzhen prinse lanțul la bârna din spatele căruței, sperând că lupul se va lua după ea și va pleca la drum. Cum se văzu legat de căruță, lupul începu să tragă de lanț din răsputeri, mai tare decât de obicei, când era legat de par, iar carul scârțâia din toate încheieturile.

Chenzhen privi vasta întindere a pășunii ce i se deschidea înainte: nu mai era nicio iurtă și nicio oaie, iar asta îl întrista, făcându-i colțurile gurii să se lase în jos. Dacă nu plecau odată, n-aveau să mai prindă din urmă caravana, și cu atâtea drumuri laterale puteau să se rătăcească, iar turma de oi a lui Yangke și cea de vite a lui Gao Jianzhong ar fi rămas peste noapte fără adăpost. Atunci, unde să mai meargă să bea ceai și să mănânce? Cel mai primejdios era însă faptul că, dacă până seara oboseau, nu aveau câini care să păzească turma peste noapte.

Și atunci, dacă se întâmpla ceva cu oile, cel care avea să suporte toate criticile era cel care luase lupul să-l crească; chiar și lupul avea să fie la un pas de execuție.

Chenzhen se mânie și-și călcă pe inimă zicând:

— Dacă-i dăm drumul, moare, dacă îl târâm după noi, moare. Atunci n-are decât să-și găsească singur scăparea din ghearele morții. Hai să mergem! Îl tragem după noi și mergem. Dă-mi mie calul tău, am grijă de el cât stau pe lângă căruță.

Zhang Jiyuan oftă din adâncul sufletului și spuse:

— Nu se poate crește un lup în condiții de nomadism.

Atunci Chenzhen îndreptă carul de care erau legați lupul și cățelușa spre coada caravanei. Mai legă sfoara ultimei vite de bârna din spate a celei de-a cincea căruțe și strigă:

— Plecăm!

Zhang Jiyuan nu vru să stea în car să mâne vitele de acolo, ci o luă agale, trăgând vitele după el. Carele se urniră unul în urma celuilalt și cățelușa porni și ea imediat, dar lupul nu se urni până nu fu smucit de lanțul de trei metri. Cei șase boi mari folosiți la mutare fuseseră aleși dintre cei mai robuști și mai rapizi ai lui Gao Jianzhong. După regulile din stepă, în vederea mutării, boii trebuiau ținuți legați timp de trei zile, primind mai multă apă decât nutreț. Astfel, burțile ceva mai goale îi lăsau să-și pună la bătaie toată puterea pentru a trage carele. Boii începură să meargă cu pași mari, iar lupul nu mai avu putere să se opună. Nici măcar gestul de a se înfige în pământ nu mai apucă să-l facă — boii îl și smuciră de se dădu de-a berbeleacul.

Speriat, dar și mânios, lupul se zbătea din toate puterile, dând dezordonat din labe, trântindu-se și rostogolindu-se pe pământ, pentru ca apoi să sară iute și să fugă câțiva pași, având, astfel, vreme să se proțăpească în pământ numai ca să opună rezistență. Odată ajunși în drum, boii iuțiră pasul. Cu gâtul lungit, lupul se târî așa vreo zece, cincisprezece metri, după care boii îl smuciră înainte. Atârnat de lanț ca un câine mort, lupul lăsă pe iarbă o dâră de blană. Când era dărâmat la pământ, nu ceafa suporta strangularea, ci gâtul, partea vitală, din față. Zgarda de piele îl sugruma tot mai tare și îl făcea să scoată limba de un cot, dându-și ochii peste cap. Atunci căscă gura mare și

începu să se zbată gâfâind și să lovească cu labele în jur, iar Chenzhen se sperie, de mai avea puțin să strige să oprească. În acel moment, lupul își arcui trupul cu putere și tot dând așa din labe, apăsând aerul, reuși să se întoarcă și să pășească, în sfârșit, pe cărare, luând-o înainte, ca și cum s-ar fi petrecut vreo minune. Apoi, cum se rostogolea, se răsucea degrabă înapoi. Lupul fugi înainte câțiva pași, căci cel mai mult se temea de lanțul întins. Chenzhen observă chiar că făcu doi pași mai mult decât data trecută; pesemne că își dăduse seama că în acest fel avea la dispoziție mai mult timp să se pregătească mai bine pentru a opune rezistență. Profită de secundele care-i mai rămăseseră până să se întindă lanțul și se înfipse, lăsându-se cu putere pe partea dinapoi a trupului, mult mai ferm decât înainte. Atunci când lanțul ajunse să se întindă, lupul nu mai fu rostogolit la pământ, ci își lungi gâtul cu o încăpățânare incredibilă, împingându-se cu putere în pământ. Cele patru lăbuțe se făcuseră ca dinții unei greble, adunându-i în față o grămăjoară bună de iarbă tomnatică. Grămăjoara se făcea tot mai mare, dar el tot înfipt în pământ rămânea.

Cățelușa întoarse capul și se uită la lup plină de compasiune, smiorcăindu-se și chiar ridicând o lăbuță spre el, de parcă ar fi vrut să spună: uite, mergi așa ca mine, altfel, vei muri sugrumat. Lupul însă nici nu se uită la ea, nesuportând să se afle în orice fel de cârdășie cu o cățelușă, și continuă cu încăpățânare să se opună. Când fu doborât iarăși la pământ, se arcui din nou și reuși să se ridice, apoi se repezi câțiva pași înainte și se așeză din nou în poziție, lungindu-și iarăși gâtul, sugrumat în ștreangul întins ca o coardă. Apoi iar fu doborât și iar se întoarse... Chenzhen își dădea seama că nu era vorba că nu poate să meargă în urma carului sau să învețe de la cățelușă cum trebuia să pășească, ci că era mai degrabă dispus să sufere și să moară sugrumat în ștreang decât să meargă ca un câine legat de car. Refuzul acesta de a fi târât de lat era ceea ce separa lumea lupilor de cea a câinilor, leilor, tigrilor, ursilor, elefanților și chiar a majorității oamenilor. În stepă nu se întâmplase nicicând ca un lup să treacă de această graniță, să se predea în mâinile oamenilor. Refuzul de a se supune, de a fi târât în lat, era un criteriu absolut care-l făcea pe lupul din stepă

lup adevărat. Și chiar acest lup, care nu primise niciodată învățăturile haitei, era astfel.

Lupul se împotrivea mai departe, înverșunat. Drumul nisipos, dar dur era ca șmirghelul: îi zgâria lăbuțele, făcându-l să lase în urmă dâre subțiri de sânge. Chenzhen simți în piept o gheară care-l strângea. Lupul de stepă, care mii de ani fusese neclintit de pe piedestalul lui de animal-totem al mongolilor, avea puterea de a-i subjuga pe oameni, care ajungeau să-l privească cu teamă și respect. Nu mulți sunt aceia care, încăpățânați și dârzi, ajung să trăiască așa cum hotărăsc ei înșiși, care nu pregetă să-și dea viața numai ca să nu se lase subjugați de cine știe ce venetici, în fața cărora rezistența e fără folos.

Așa își dădu seama Chenzhen că tot ceea ce învățase el despre lupul de stepă era foarte puțin și superficial. În tot acest răstimp, el crezuse că pentru lup a mânca și a ucide este totul. Acum era atât de evident că nu este așa și că toate acele interpretări erau făcute prin prisma minții omenești. Nici mâncarea, nici omorul nu sunt adevăratele scopuri ale lupului, ci toate acestea se subsumează țelului de a-și păstra intactă libertatea, independența și prestanța. Toți cei care credeau cu adevărat în el și-și încredințau morții spre a fi duși la cer în ceremonia funerară celestă sperau ca spiritele lor să ajungă, la rândul lor, să zboare cutezător spre Tengri, libere și pline de avânt ca spiritele lupilor.

Lupul cel încăpățânat fu astfel târât preț de vreo doi kilometri. O parte din blana de pe ceafă îi fusese smulsă, iar din zgârieturi îi curgea sânge. Pernuțele labelor, care altfel erau destul de groase și de aspre, fură și ele zgâriate de nisipul drumului, iar acum sângerau. După o vreme, ostenit, lupul nici nu se mai întoarse după ce fu din nou tras la pământ, ci rămase inert în lanț, fiind târât după căruță precum lupii morți, prinși de vânători în lațul tomakanului, fără să se mai zbată, ci doar gâfâind cu gura căscată. Apoi începu deodată să scuipe sânge, semn că i se frânsese gâtul. Chenzhen strigă înnebunit să oprească, apoi sări jos de pe cal și, luând în brațe lupul cuprins de spasme, merse un metru mai în față și-i mai slăbi lanțul. Puiul se chinuia din răsputeri să respire, dar sângele din gura lui țâșni în palma lui Chenzhen, în vreme ce brațul i se umplu de sângele care-i curgea puiului din pielea de la ceafă. Părea că-și dă ultima suflare. Din gură îi

curgea sânge fără încetare, iar de durere dădea din lăbuţele însângerate, jupuite, toate numai carne vie, mânjindu-l pe Chenzhen. Băiatul simţi un nod în gât şi lacrimile i se amestecară cu sângele lupului.

Zhang Jiyuan veni în fugă şi, când văzu urmele de sânge împrăştiate în mai multe locuri, căscă ochii speriat. Dădu de câteva ori roată în jurul lupului, apoi, scuturându-şi mâinile neputincios, spuse:

— De ce-o fi fost şi ăsta aşa de încăpăţânat? Nu şi-a făcut-o singur? Acum ce-i de făcut?

Chenzhen îl strângea în braţe, neştiind ce să facă. Felul în care tremura lupul de durere făcea ca inima lui să fie cuprinsă de o durere şi de tremurături mai grozave.

Zhang Jiyuan îşi şterse sudoarea de pe frunte, apoi se gândi ce se gândi şi zise:

— Nu e nici la jumătatea vieţii, şi uite că nici smucit n-am putut să-l clintim din loc. Şi dacă reuşim să-l ducem pe păşunea de toamnă, după o lună, când o să trebuiască să ne mutăm iarăşi pe cea de iarnă, iar el va fi lup în toată regula, atunci cum o să-l mai strămutăm? Eu zic... eu zic că... mai bine să-l lăsăm aici. Îi dăm drumul şi gata, să se descurce singur de-acum.

Dar Chenzhen se uită livid spre el şi strigă:

— N-ai crescut tu cu mâna ta puiul de lup, aşa că tu nu poţi pricepe! Să se descurce singur? Asta înseamnă să-l trimitem la moarte sigură! Eu vreau să-l ţin cu orice preţ! Nu mă las până nu se face mare! Trebuie să-l ţin în viaţă!

Îşi luă inima în dinţi, se ridică de jos suflând din greu şi dădu fuga la căruţa încărcată cu tot felul de lucruri şi cu balegă uscată. Dezlegă vita, duse căruţa în urma caravanei şi dădu jos căruţul de nuiele, aruncând balega din el. Ştia ce avea de făcut, şi anume să transforme căruţul într-o cuşcă, într-o colivie improvizată în care să pună lupul şi să-l ducă mai departe.

Zhang Jiyuan nu-i stătu în cale, dar îi strigă furios:

— Eşti nebun! La un drum atât de lung trebuie să facem mâncare, să fierbem ceaiul, toate astea depind de balegă. Dacă ne prinde şi ploaia pe drum, nici nu ne mai putem face mâncare. Până la locul nou ne trebuie balega asta, ca să o putem duce preţ de câteva zile măcar. Şi când

colo, tu, tu... arunci balega din căruț? Nu, tu nu te lași până nu te spurcă toți ciobanii! Să vezi tu ce-o să se mai enerveze Gao Jianzhong!

Chenzhen descărcă însă căruțul și spuse scrâșnind din dinți:

— Când ajungem la locul unde vom înnopta, mă duc la Kasmai să-i cer niște balegă, iar când o să fim pe noua pășune, imediat mă duc și strâng; n-ai grijă că nu veți mânca la timp din cauza mea.

Puiul de lup își revenise din morți și, fără să ia seama la durerea din lăbuțe, se ridică dârz în picioare, pe nisipul zgrunțuros al drumului. Piciorușele îi tremurau de durere. Din gură încă-i picura sânge. Cu toate acestea, își întinse din nou gâtul și iarăși făcu gestul acela de a se înfige în pământ pentru a se opune carului. Căscă ochii mari, își luă aerul prin care se arăta gata să lupte până la moarte și, fără să se teamă că vitele înhămate la car îi vor juli din nou lăbuțele, și așa jupuite până la os, se propti în ele fără să clipească. Chenzhen se lăsă înfiorat lângă el, îl prinse și îl culcă ușurel la pământ, căci nu mai dorea să-l lase să stea pe nisip cu lăbuțele. Apoi luă și deschise cutia cu pudră de Yunnan, oblojindu-i labele și ceafa. Cum din gură încă-i picura sânge, luă două bucăți alungite de carne de bou și le pudră. De îndată ce i le dădu, lupul le băgă pe gât pe nemestecate. Tot ce-și dorea Chenzhen era ca pudra aceea să oprească în vreun fel sângerarea rănii din gâtul lupului. Apoi legă din nou căruțul de nuiele, adună mai la o parte toate celelalte lucruri și le propti cu lemne și butuci, astfel încât să le separe de cărucior. Luă și o piele mai veche de oaie, așezând-o pe fundul coșului, iar când toate fură la locul lor, se uită la cușcă și se gândi cum ar putea să-l țină pe lup. Cum să-l ia și să-l bage acolo? Chenzhen iar se împotmoli. După ce trecuse prin ce trecuse cu carul tras de vite, lupul nu mai îndrăznea să se apropie de el, ci stătea cât putea de departe, întinzând lanțul la maximum. Atunci Chenzhen dezlegă lanțul de car, își suflecă mânecile, luă puiul în brațe și se pregăti să-l bage în coș. Dar nu făcu decât un singur pas spre căruță, că lupul și începu să se zbată și să scheaune ca scos din minți. Chenzhen dădu să fugă cu el spre coș și să-l vâre iute acolo, dar nu apucă să facă acest lucru, că lupul căscă gura și-l apucă strâns cu colții de braț, fără să-i mai dea drumul. Scânci de durere și simți cum îl trec toate apele. Lupul nu deschise gura până ce nu fu pus înapoi pe pământ. Chenzhen începu

să-şi scuture braţul de durere. Se uită la muşcătură: nu-i dăduse sângele, dar avea patru puncte vineţii, ca şi cum ar fi căzut pe terenul de fotbal, iar un alt jucător ar fi trecut cu crampoanele peste mâna lui.

Zhang Jiyuan se albi la faţă de sperietură şi spuse:

— Noroc că i-ai retezat vârfurile dinţilor, altfel nu se lăsa până nu-ţi perfora mâna. Cred că n-ar mai trebui să-l ţii. Mai încolo, când s-o face mare, poate să-ţi rupă mâna dintr-o muşcătură ca asta.

Dar Chenzhen îi spuse mânios:

— Ia să nu mai aminteşti de retezarea colţilor, dacă nu făceam treaba asta, până acum i-aş fi dat drumul. Acum el e un ciung: dacă nici măcar pielea de pe mână n-a putut să mi-o străpungă, cum ar putea să se descurce în sălbăticie? Eu sunt cel care l-a transformat într-un olog, aşa că tot eu va trebui să am grijă de el până la sfârşit. Acum, că a venit armata, nu ziceau ei că vor să stabilizeze populaţia, să nu se mai tot mute? Ei, după ce ne-om stabili undeva, o să-i zidesc un ţarc din piatră, nici de lanţ nu va mai fi nevoie.

Zhang Jiyuan spuse:

— Bine, bine... Dacă mă pun în calea ta, eşti în stare să te iei la bătaie cu mine. Mai bine găseşti o soluţie să-l duci cumva pe drum. Dar cum să-l mai duci până la car, că eşti rănit. Lasă-mă pe mine să încerc.

Dar Chenzhen zise:

— Nu, îl iau eu. Pe tine nu te lasă să-l iei în braţe, iar dacă te muşcă s-ar putea să nu mai fie aşa de blând. Mai ştii, poate chiar să te muşte de nas. Mai bine ţine tu de capac şi, cum îl bag în coş, tu imediat îl acoperi.

Zhang Jiyuan îi strigă:

— Ţie chiar ţi s-a urât cu viaţa? Dacă-l iei acum în braţe o să te muşte din nou, animalul e în stare să se întoarcă şi împotriva unui prieten. Poate se enervează şi-ţi rupe şi beregata dacă-l mai sâcâi mult.

Chenzhen stătu puţin pe gânduri, apoi zise:

— Mă muşcă, nu mă muşcă, tot trebuie să-l iau. Dar va trebui acum să sacrific o pelerină de ploaie.

Se duse repede la cufăr şi scoase de acolo o pelerină de ploaie militară, care pe o faţă era făcută din pânză groasă, iar pe cealaltă era din cauciuc. Îi mai dădu lupului două bucăţi de carne şi-i îngână ceva ca să-i distragă atenţia, apoi îşi luă inima în dinţi, îşi stăpâni tremurul

slab al mâinilor și, profitând de momentul în care lupul își plecase capul ca să mănânce carnea, desfăcu repede pelerina și o aruncă peste el, înfășurându-l iute în ea. Astfel, în cele câteva clipe în care lupul rămase perplex, pe întuneric, neștiind încotro să se întoarcă și să muște, Chenzhen îl luă pe sus și, cu el zbătându-se de mama focului în pelerină, se repezi către car, băgându-l cu totul în coș. Zhang Jiyuan se repezi și el cu capacul făcut din pâslă și acoperi coșul. Când lupul reuși în sfârșit să sfâșie pelerina și să se elibereze din bezna aceea, era deja întemnițat: cei doi legaseră bine capacul cu sfori din coamă de cal, iar prizonierul stătea prins în cușcă. Chenzhen răsuflă ușurat, leoarcă de transpirație din cap până-n picioare, apoi se așeză pe pământ stors de vlagă. Lupul începu să se zvârcolească în duba lui de prizonier. Atunci Chenzhen sări imediat în picioare, gata să facă în așa fel încât să nu lase lupul să rupă pâsla sau gratiile din nuiele.

Șirul de care se puse în mișcare, dar Chenzhen se gândi că un coș de nuiele așa de subțiri nu prea avea cum să facă față unui animal atât de puternic care se zbătea ca scos din minți. Se gândi să-l potolească cumva, așa că-i dădu printre gratii câteva bucăți de carne. Totodată, începu să-i vorbească încet și tandru, ca să-l mai liniștească. Zhang Jiyuan se urcă în căruță și, dând bice vitelor, le zori să se miște mai repede. Chenzhen căută o bâtă groasă, fiind pregătit să sară în orice moment să dea cu ea în coș, în cazul în care lupul ar fi vrut să riposteze. Apoi încălecă, dar se ținea cât mai aproape de car, fără a se îndepărta vreun pas, gândindu-se că acum lupul face pe nebunul, dar că, imediat ce se va îndepărta el puțin de car, va sfărâma coșul în bucățele și se va repezi afară. Căci, dacă până și lanțul i se părea de nesuportat, cum să sufere cușca? Chenzhen stătea chiar în spatele lui, ca pe ace.

Ceea ce urmă întrecu însă așteptările lui Chenzhen: cum se puse carul în mișcare, lupul nu începu să zguduie totul în jurul lui, ci, în mod cu totul neobișnuit, din privirile lui răzbătu o stare de panică pe care Chenzhen n-o mai văzuse niciodată la el. Era atât de speriat, încât nu îndrăznea să se așeze: cu capul plecat, având spinarea arcuită și coada între picioare, dârdâind din toate încheieturile, îl privea pe Chenzhen, care se afla în spatele carului. Acesta îl privea și el foarte atent, printre nuielele coșului, văzându-l cum stă în picioare neobișnuit

de speriat în căruța care se legăna necontenit. Era tot mai înspăimântat și parcă se micșora tot mai tare, de parc-ar fi fost un arici care se făcuse cât o minge. Lupului nu-i era nici foame, nici sete. Nu scheuna și nici nu se zbătea, nu mușca și nici nu sfâșia, ci stătea acolo ca un prizonier cu rău de mare, care-și pierduse orice dorință de a mai riposta în vreun fel.

Lui Chenzhen situația i se părea nespus de ciudată. Se ținea aproape de car, cu bâta în mână, înaintând printre dealuri și munți. Prin crăpătura din spatele coșului îl vedea pe lup cum stă în picioare cu partea dinapoi a corpului chircită, cu coada între picioare, cu o căutătură teribil de speriată și nespus de jalnică, așa cum Chenzhen nicicând nu îl mai văzuse. Lupul era frânt de oboseală, mai avea și răni pe lăbuțe, iar din gură încă-i cădeau picături de sânge. Cu toate acestea, privirile lui îl arătau cât se poate de conștient și de atent și nu îndrăznea să se așeze ca să se odihnească. Poate că avea o frică instinctivă de hurducăturile carului și de separarea de suprafața pământului. Lupul oferea mereu exemple de comportament cât se poate de surprinzător și de misterios, lăsându-l pe Chenzhen cu gura căscată, fără să știe ce să mai înțeleagă.

Boii erau zoriți să prindă din urmă restul caravanei, iar șirul de căruțe înainta cu viteză constantă. Pe cal, Chenzhen avu vreme să cadă pe gânduri, adâncindu-se în întrebări: cum era posibil ca lupul, care până mai adineauri fusese atât de violent, să devină dintr-odată liniștit și inert? Lucrul acesta nu aducea deloc cu felul de-a fi al lupului de stepă. Nu cumva pe lumea aceasta nu există eroi perfecți? La urma urmelor, toți aceștia au slăbiciuni care ajung să-i răpună. E posibil ca lupul de stepă, pe care Chenzhen îl considerase mereu un model perfect de evoluție, să aibă totuși slăbiciuni și defecte?

Privind lupul, Chenzhen se gândea la tot felul de lucruri. Mereu îl crezuse pe lup asemenea unui om, dar acum se asemăna oricărui alt animal. Tot gândindu-se și privindu-l, lui Chenzhen îi fulgeră deodată prin minte povestea unui erou din mitologia greacă: Anteu. Oare nu avea și lupul de stepă exact același defect fatal pe care-l avea și Anteu? În mitologia greacă, acest erou incredibil de puternic, imposibil de învins, avea totuși o slăbiciune: cum se depărta puțin de pământ,

adică de maica lui, Geea, care îl născuse și îl crescuse, devenea extrem de vulnerabil și de slab. Vrăjmașul lui, Hercule, i-a descoperit această slăbiciune și s-a gândit la o modalitate de a-l învinge: trebuia să-l ridice în aer și acolo să-l sugrume. Este oare posibil ca lupul de stepă să fie exact la fel, adică de îndată ce părăsește pământul stepei, cum se separă de maica stepă care l-a născut și l-a crescut, toată puterea lui să dispară ca prin minune, lăsându-l în slăbiciune și în neputință? Să fie, oare, legătura dintre lup și stepă atât de puternică, iar dependența lui, atât de strânsă? Să fie posibil ca eroismul și cutezanța lupului să-i fi fost dăruite de maica sa, stepa?

Chenzhen își dădu seama că era posibil ca legenda eroului Anteu și a maicii sale, Geea, să fi fost inspirată de lupi. Ar fi fost foarte posibil ca grecii arieni care aveau în ei sânge de nomad să fi crescut lupi pe vremea vieţuirii lor nomade. Iar când să se mute de pe o pășune pe alta au descoperit la lupi tocmai acea slăbiciune inimaginabilă, care te pune pe gânduri. De aici, imaginația lor a fost stimulată, și au creat acea măreață legendă. Iar tema din legenda lui Anteu și a mamei sale a ajuns să-i influențeze atât de puternic pe toți oamenii, fie ei din Apus sau din Răsărit, încât până și în *Istoria P.C.U.S.*[1] a ajuns să fie întrebuințată drept epilog, pentru a le arăta tuturor comuniștilor din lume că nu trebuie sub nicio formă să se despartă de pământul sau de poporul lor, care le este mamă, căci, altfel, partidul, care este puternic și invincibil, poate fi prins de dușmani în aer și sugrumat. Chenzhen învățase de mult pe de rost ultimele două pagini cu învățături din *Istoria P.C.U.S.*

Cui i-ar fi trecut prin minte că în stepa mongolă va putea fi întâlnită sursa de inspirație și prototipul acelei legende grecești? Deși de la nașterea acelei legende trecuseră mai bine de două mii de ani, iată că lupul de stepă își păstrase caracteristicile și slăbiciunile pe care le avea de mii și mii de ani. Lupul de stepă, această fosilă vie, are o valoare inestimabilă pentru generațiile actuale, care caută originea spiritului progresist al popoarelor. Chenzhen își mai aminti și de emblema cetății Romei, cu lupoaica și cei doi copii pe care i-a alăptat, acei doi frați care au întemeiat Roma... Influența pe care lupul a avut-o asupra spiritului

---

[1] *Istoria Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.*

omenesc în Răsărit sau în Apus a fost infinită, și până în zilele noastre înțelepciunea lupilor i-a guvernat pe cei avansați. Cu toate acestea, lupul real a fost vânat și ucis de oamenii ignoranți...

Pe Chenzhen începu să-l doară rana de la braț. Însă el nu numai că nu-l învinovățea pe lup în vreun fel, dar se simțea nespus de recunoscător pentru toate lucrurile la care îl făcuse să se gândească. Orice ar fi fost, trebuia să aibă grijă de el până ce acesta avea să ajungă lup în toată firea și să se asigure că va avea parte și de urmași.

Deși toate teoriile acestea erau foarte profunde, având rădăcini foarte îndepărtate în timp, Chenzhen trebuia să se întoarcă la realitatea dinaintea ochilor, și atunci întrebarea care se punea era: Ce-o să se facă la iarnă și ori de câte ori va trebui să se mute pe alte pășuni? Și, mai ales, cum va mai avea curajul să ia lupul și să-l bage în cușcă atunci când se va face mare? Nici nu știa dacă va mai încăpea în ea. Nici să golească o căruță numai ca să-l mute pe el nu se putea. Unde mai pui că la mutarea pe pășunea de iarnă e nevoie de o căruță numai pentru hrană. Și, dacă mergeau spre pășunea nouă, fără balegă nu puteau nici să se încălzească, nici să-și fiarbă un ceai. Că doar n-o să-i ceară la nesfârșit lui Kasmai să-l împrumute. Tot drumul, Chenzhen stătu ca pe ace, gândindu-se întruna la ce ar putea să facă.

După ce coborâră panta, boii simțiră mirosul turmei de vite și o luară mai repejor, îndreptându-se către caravana care se vedea în depărtare ca un șirag din bobițe de susan.

Tocmai când șirul de care ieșea prin trecătoarea dinspre pășunea de vară, un GAZ învăluit în nori de praf le ieși înainte. Nu așteptă să intre carul pe drum și trecu mai departe. Când fură depășiți, Chenzhen văzu că în mașină erau doi militari cu puștile în mâini, câțiva funcționari de la Direcție și încă un mongol îmbrăcat în halatul tradițional, care-i făcu cu mâna. Chenzhen se uită mai bine și observă că era Dorji. Văzându-i pe Dorji, care era un iscusit vânător de lupi, și GAZ-ul cel micuț, care-și câștigase un renume în vânătoarea de lupi, lui Chenzhen îi veni inima în gât. Merse repede la Zhang Jiyuan, care se afla în fruntea șirului de căruțe, și-l întrebă:

— Iar s-a dus Dorji cu soldații să vâneze lupi?

Dar Zhang Jiyuan îi răspunse:

— Prin partea aceea e ţinut muntos, iar în mijloc e iazul care adună apele râului. Maşina nu are cum să prindă viteză, aşa că nu prea poate vâna lupi. Poate s-a dus să-i ajute pe cei de la depozit cu mutarea.

Când ajunseră la pajişti, din direcţia în care era şirul de care al grupei veni un cal în galop. Când se apropie, cei doi îl recunoscură pe moş Bilge. Bătrânul sufla din greu şi era palid la faţă.

— Aţi văzut cumva, în maşina aceea era Dorji sau nu? întrebă el.

Cei doi îi spuseră că l-au văzut. Atunci moşul îi spuse lui Chenzhen:

— Hai după mine până la vechea tabără.

Apoi, către Zhang Jiyuan:

— Mână tu singur carele, noi ne întoarcem imediat.

Atunci Chenzhen îi spuse încet lui Zhang Jiyuan:

— Să te întorci să vezi de lup, să vezi de ultimul car. Dacă observi că se zbate şi rupe căruţul, să nu faci nimic, mă aştepţi pe mine, mă întorc şi rezolv.

Zicând astfel, se luă degrabă după moş, înapoi de unde veneau. Moşul îi zise:

— Sunt sigur că Dorji s-a dus cu oamenii să vâneze lupi. Zilele astea iscusinţa lui Dorji a fost la mare căutare. De când a fost avansat la gradul de responsabil cu vânătoarea de lupi, i-a lăsat vitele lui frate-său al' mic şi el toată ziua s-a dus cu artileriştii, cu maşini mici sau camioane, să vâneze lupi. Şi tare bine se înţelege cu toţi şefii, fie ei mari sau mici. Ba acum câteva zile l-a luat pe şeful de la divizie şi au prins câţiva lupi mari. Iar acum dumnealui a ajuns să fie considerat erou al vânătorii de lupi al întregii divizii.

Chenzhen zise:

— Bine, dar prin partea aceea nu sunt decât munţi şi ape, cum să prinzi lupi? Nu înţeleg deloc.

Moşul îi zise:

— A venit un stăvar şi mi-a zis că Dorji s-a dus împreună cu nişte oameni şi maşini către vechea tabără, şi atunci mi-am dat seama ce pune la cale.

— Ce? întrebă Chenzhen.

Bătrânul îi răspunse:

— S-a dus să pună otravă și curse pe locul fiecărei iurte. În stepa Elun, lupii șchiopi sau bolnavi nu pot vâna, și atunci trebuie să se mulțumească cu ce rămâne de la haitele de lupi, ca să poată trăi și ei. Dar de multe ori se duc să adune și resturile rămase de la oameni sau de la câini. Uneori se satură, alteori, nu. De fiecare dată când tabăra se mută pe altă pășune, ei se duc și caută prin gunoaiele rămase, și astfel mai găsesc câte ceva bun de mâncat. Vreo piele de oaie putrezită, niște oase stricate, ciolane, capete de oaie, resturi de mâncare, urme de lapte, ba mai dezgroapă și câinii, oile sau viteii care au murit de boală, mâncându-i. Toți păstorii din Elun știu aceste lucruri. Odată, la o mutare, unii și-au uitat ceva pe vechea pășune. Ei, și când s-au întors acolo să caute ce-au uitat, au găsit o grămadă de semne cum că lupii trecuseră pe-acolo. Mongolii cred în lama, în bunătatea inimii, și, deși știu prea bine că toți amărâții de lupi, ciungi sau bolnavi, se duc pe locul taberei să-și caute câte ceva de mâncare, niciodată n-au pus curse sau otravă. Ba chiar unii bătrâni înadins mai lasă ceva de mâncare, tocmai pentru lupii bătrâni.

Atunci bătrânul oftă și spuse:

— Dar de când cu veneticii ăștia, având și mai mult timp, au găsit și cum să facă. Ai lui Dorji, încă de la taică-său, au lăsat mereu oi moarte umplute cu otravă. Apoi, după câteva zile, se întorc și jupoaie lupii morți pe care-i găsesc. Altfel cum crezi că au ajuns să aibă mai multe piei de lup decât oricine? Tocmai pentru că ei nu cred în lama, nu respectă lupii și folosesc orice fel de otravă găsesc. Dacă ajung până acolo, încât să ucidă și lupii șchiopi ori bolnavi... Spune și tu: este atâta răutate în lupi câtă este în inimile oamenilor?

Privirea moșului se adumbri. Barba îi tremura, dar spuse:

— Câți lupi au mai ucis zilele acestea! Au ajuns să nu mai știe pe unde să se ascundă. Niciunul nu mai îndrăznește să iasă să-și caute de-ale gurii. Și mă gândesc că acum și lupii aceștia se vor duce pe locul taberei să mănânce ceva. Dorji e mai tâlhar ca lupii... Dacă o mai țin așa cu vânatul lupilor, oamenii din Elun n-o să mai ajungă la Tengri, și însăși stepa Elun își va afla sfârșitul.

Chenzhen nu știa cum ar putea să aline durerea acestui descendent al patriarhilor nomazi. Nimeni nu putea opri răutatea nemăsurată a agricultorilor, nici împiedica tâlhărirea stepei, la care aceștia

se dedaseră. Chenzhen nu putea să-l mângâie în vreun fel pe bătrân. Tot ce putu face fu să spună:

— Uite, azi am de gând să vin și să declanșez toate cursele pe care le-au pus ei!

Cei doi trecură de un deal și o luară degrabă către cel mai apropiat loc pe care fusese pusă o iurtă. Nu departe de locul acela găsiră, într-adevăr, urme de roți. Mașina fusese însă foarte rapidă, se întorsese și trecuse de coama dealului. Cei doi ajunseră la locul de campare, dar nu îndrăzniră să se avânte, de teamă că acele curse ar putea rupe picioarele cailor. Descălecară, iar bătrânul privi o vreme, apoi, arătând către cenușa de pe locul vetrei, spuse:

— Dorji chiar se pricepe să pună curse. Uită-te la cenușa aceea: la prima vedere, ai zice că a fost risipită de vânt, dar de fapt a fost presărată de om. Ei, sub cenușa aceea este o cursă, căci lângă ea sunt puse și două picioare subțiri de oaie. Dacă ar fi lăsat acolo bucăți de carne de oaie, lupii ar fi avut îndoieli. Pe când picioarele de oaie sunt lucruri pe care le găsești în gunoi, așa că lupii ar fi căzut în cursă foarte ușor. Cred că atunci când a pus cursa s-a și dat pe mâini cu cenușă. Astfel, mirosul de om a fost acoperit. Numai un lup bătrân, cu mirosul foarte ascuțit, îl poate simți. Însă dacă lupii sunt prea bătrâni, atunci au mirosul îmbătrânit și nu-și mai pot da seama.

Chenzhen rămase o vreme mut de uimire și de furie.

Bătrânul îi arătă apoi o jumătate de oaie moartă de boală lângă o grămadă de balegă de vițel și spuse:

— Uite, oaia aceea precis e dată cu otravă. Am auzit că au făcut rost de la Pekin de niște otravă foarte puternică, pe care lupii de-aici nu o recunosc după miros, dar, cum o înghit, mor cât ai fuma o pipă.

Chenzhen spuse:

— Păi atunci să duc oaia la groapa de gunoi.

Bătrânul zise:

— Crezi că te descurci tu singur cu toate? Sunt atât de multe locuri.

Cei doi încălecară și merseră unul după altul pe la fiecare loc pe unde fuseseră iurte, dar observară că Dorji nu trecuse chiar peste tot. În unele locuri erau curse, în unele, otravă, în alte locuri erau amândouă, iar în altele, nici una, nici alta. Tot aranjamentul era astfel făcut pentru a induce în eroare, pentru a zăpăci. În general, locurile unde

pusese curse sau otravă erau unul da, unul nu, separate fiind de câte un deluşor, aşa încât, dacă într-un loc se întâmpla să moară un lup sau să cadă în cursă, asta să nu-l împiedice pe un altul să păţească acelaşi lucru.

De asemenea, cei doi mai observară că Dorji folosise mai mult otrava şi mai puţin cursele. Acolo unde folosise cursele, era vatra cu cenuşă, căci altfel ar fi trebuit să se ostenească să sape el însuşi gropi noi. De aceea reuşise Dorji să facă totul atât de repede, tot aranjamentul luându-i nu mai mult de o jumătate de zi.

Mai departe de atât nu puteau merge, altfel i-ar fi zărit Dorji.

Moş Bilge dădu zor calului şi o luă spre locul din care plecase. Mai mult pentru sine, spuse:

— Dacă e să salvăm lupi, numai pe aceştia îi putem salva.

Apoi moşul ajunse într-un loc în care era montată o cursă, descălecă, merse cu mare grijă până lângă pulpa de oaie pe jumătate putrezită şi scoase din sân o pungă din piele de miel, pe care o desfăcu, şi presără din ea pe pulpa aceea de oaie nişte mici cristale alb-cenuşii. Chenzhen pricepu pe dată intenţia bătrânului: aceea era o otravă proastă, pe care orice păstor o putea cumpăra de la centrele de aprovizionare ale comunei. Era foarte slabă, dar mirosea foarte tare, aşa încât nu puteau muri din cauza ei decât lupii şi vulpile cele mai proaste — altfel, în general, lupii o miroseau imediat. Aşa, cu otrava de proastă calitate acoperind-o pe cea de bună calitate, eforturile lui Dorji aveau să fie zădărnicite.

Chenzhen se gândea că bătrânul oricum era mult mai viclean decât Dorji. La urmă, întrebă:

— Şi dacă vântul împrăştie mirosul otrăvii?

Moşul îi răspunse:

— Nu se poate. Mirosul s-a răspândit, dar dacă un om nu-l prea poate simţi, lupii imediat îl recunosc.

Bătrânul mai găsi câteva locuri în care erau curse. Atunci îl puse pe Chenzhen să aleagă câteva picioare de oaie şi să le arunce cu putere peste curse. Aceasta e una dintre modalităţile prin care lupii cei bătrâni şi vicleni vin de hac curselor.

Cei doi merseră apoi în alt loc. După ce terminară toată otrava de proastă calitate a bătrânului, încălecară şi făcură cale întoarsă.

Chenzhen întrebă:

— Tăicuță, dacă se întorc și văd cursele declanșate?

Dar bătrânul îi spuse:

— Au de bătut multe coclauri ca să vâneze lupi, nu mai au vreme să se și întoarcă.

Chenzhen întrebă din nou:

— Dar dacă se întorc după câteva zile la locurile unde au pus curse și le văd mișcate de om? Puteți fi acuzat de obstrucționarea campaniei de exterminare a lupilor, n-o să aveți necazuri?

— Ce necazuri am eu, nici nu se compară cu necazurile prin care trec lupii din Elun, spuse moșul. Apoi, dacă lupii n-o să mai fie, șoarecii și iepurii vor întoarce totul cu fundul în sus, iar când se va termina și cu stepa, atunci să vezi ce necazuri o să aibă și ei. Nimeni nu va scăpa... Eu n-am făcut decât să salvez o mână de lupi, și-i socotim pe degete. Lupi din Elun, fugiți repede. Scăpați care încotro... Dacă Dorji și ai lui vor dori să treacă pe la mine să ne socotim, cu atât mai bine, și așa s-au adunat cam multe.

Când coborâră în vale, câteva gâște sălbatice jeleau plutind în văzduh, căutându-și suratele pretutindeni, dând rotocoale, singuratice, dar negăsind nimic. Moșul opri calul și privi în sus, apoi spuse oftând:

— Nici măcar gâștele nu mai au cu cine să zboare în stoluri către miazăzi. Le-au mâncat și pe-astea, pe toate.

Bătrânul întoarse capul și privi în depărtare, la pășunea pe care el însuși o deschisese. Lacrimi tulburi îi năpădiră ochii.

Chenzhen își aminti cât de frumoase fuseseră aceste locuri atunci când venise aici pentru prima dată, împreună cu bătrânul. Și iată că, după numai o vară, minunatul lac al lebedelor de pe pășunea cea nouă se transformase în cimitirul lebedelor, al rațelor și al gâștelor, ca și al lupilor de stepă. Zise:

— Tăicuță, noi acum facem o faptă bună, dar de ce trebuie să o facem pe furiș? Tăicuță, așa-mi vine să plâng...

Bătrânul spuse:

— Plângi, atunci, dă-i drumul și plângi, că și lui taica-i vine să plângă... Lupii i-au dus pe toți bătrânii mongolilor, unul după altul, numai pe mine o să mă lase deoparte, neîngrijit...

Atunci bătrânul își înalță spre Tengri ochii scăldați în lacrimi, iar plânsetul lui — „uu-uu-uu" — fu asemenea celui de lup bătrân. Lacrimile care țâșniră din ochii lui Chenzhen prinseră a uda, laolaltă cu cele ale bătrânului, străvechea glie a Elunului...

Lupul cel mic îndură în tăcere durerea rănilor. Preț de două zile stătu în picioare în cușca lui de întemnițat. În cea de-a doua zi, spre seară, șirul de care al lui Chenzhen și Zhang Jiyuan ajunse, în sfârșit, pe o pășune de toamnă, oprindu-se pe un loc plat cu iarbă deasă. Ai lui Gambu tocmai își ridicau iurta în apropiere. Cireada de vite a lui Gao Jianzhong fusese mânată spre pajiște, iar el îi aștepta, în locul ales de Bilge pentru iurta lor. Oile lui Yangke erau undeva în apropiere de locul acela. Chenzhen împreună cu Gao Jianzhong și Zhang Jiyuan ridicară degrabă iurta. Kasmai îl trimisese pe Bayar cu un car să le aducă două coșuri cu balegă uscată. Cei trei oameni care bătuseră drum lung, două zile și o noapte, puteau acum să aprindă focul, să facă ceai și ceva de mâncare. Ajunse și Yangke înainte de cină, trăgând după el câteva lemne legate de frâul calului. Erau niște bucăți dintr-un car stricat găsit pe drum, pe care le puteau folosi ca vreascuri pentru foc. Lui Gao Jianzhong, care-l tot boscorodise pe Chenzhen că aruncase aproape o jumătate de căruță de balegă, îi mai trecu supărarea.

Chenzhen, Zhang Jiyuan și Yangke se îndreptară către cușcă. Dar cum dădură la o parte capacul din pâslă groasă cu care acoperiseră cușca lupului, văzură că acesta făcuse cu ghearele și colții lui bonți o gaură cât o minge într-o parte a căruțului. Pe celelalte părți se puteau vedea, de asemenea, urme de zgârieturi și mușcături, iar pe vechea pelerină de ploaie militară se adunase deja un strat de fărâme de nuiele și rumeguș. Lui Chenzhen mai să-i sară inima din piept. Asta făcuse lupul cât timp poposiseră peste noapte. Dacă ar fi descoperit-o mai târziu, lupul ar fi putut scăpa. Lanțul era legat în continuare de bârna carului și, dacă n-ar fi fost strangulat, tot ar fi murit din cauza târâtului sau l-ar fi călcat roata carului. Privind mai cu atenție, Chenzhen observă pe bucățile de nuiele și câteva urme de sânge. Atunci luă repede căruțul împreună cu Zhang Jiyuan și-l coborî din car, dându-i drumul lupului. Acesta se strecură repede afară și se duse pe iarbă. Chenzhen desfăcu imediat celălalt capăt al lanțului și duse lupul lângă

iurtă, în partea din față. Yangke săpă o groapă, vârî adânc un par gros, pe care băgă inelul lanțului și-l prinse acolo. După ce îndurase atâtea spaime, lupul se dădu repede înapoi, culcându-se la pământ, de parc-ar fi fost amețit de pe drum. Abia după un timp își recăpătă echilibrul și se culcă liniștit pe pământul care nu se mai legăna, lăbuțele lui julite ajungând, în sfârșit, să nu mai stea pe ceva tare. Era atât de ostenit, că nu mai părea în stare nici să-și ridice capul de jos.

Chenzhen luă lupul de gât cu amândouă mâinile, apoi, presându-l pe obraji cu degetele mari, îi deschise gura. Observă că rana sângerândă din gât se mai micșorase, dar că tot mai curgea puțin sânge pe la rădăcina acelui dinte stricat. Ținându-i bine capul, îl puse pe Yangke să-i pipăie dintele. Acesta i-l mișcă puțin și zise:

— Se mișcă! Am impresia că o să-i cadă.

Auzind aceasta, Chenzhen se întristă mai tare decât dacă ar fi trebuit să-și scoată el un dinte. În ultimele două zile, lupul luptase până la sânge, și aproape până la moarte, numai să nu fie tras sau închis. Se rănise în multe locuri, dar nici dinții nu pregetase să și-i sacrifice. Chenzhen îi dădu drumul, dar lupul își lingea necontenit dintele acela, căci se părea că-l durea destul de tare. Apoi Yangke îi obloji cu mare grijă și lăbuțele.

După masa de seară, Chenzhen luă tăițeii, carnea și zeama care mai rămăseseră și-i făcu lupului o mâncare mai moale, dar nu i-o dădu decât după ce se răci. Lupul era foarte flămând, așa că într-o clipă goli strachina, de se oglindea cerul în ea. Chenzhen observase însă că lupul nu mai putea înghiți la fel de ușor ca înainte, ci o făcea de parc-ar fi avut niște noduri în gât. Părea că sughite și-și tot lingea dintele acela stricat. În plus, după ce termină de mâncat, lupul tuși de câteva ori, scuipând din gât câteva fărâme de mâncare cu urme de sânge pe ele. Lui Chenzhen i se umplu inima de durere, căci vedea că lupul nu numai că avea dintele stricat, ci și gâtul și esofagul îi erau rănite. Ce veterinar ar fi venit să-l vadă?

Yangke îi spuse lui Chenzhen:

— Acum am înțeles, lupii nu sunt cu toții atât de încăpățânați și de nesupuși doar din cauză că din haita lor ar lipsi trădătorii și lașii, ci din cauză că în mediul atât de nemilos al stepei trădătorii și lașii au fost eliminați.

Chenzhen spuse plin de amărăciune:

— Sărmanul pui de lup, pentru nesupunerea lui a plătit un preț prea mare. Oamenii la trei ani par destul de mari, iar la șapte ani, mari de-a binelea. Lupul însă la trei luni e destul de mare, iar la șapte luni e lup în toată firea.

A doua zi de dimineață, când Chenzhen se duse să curețe locul pe care stătea, observă că excrementele, care de obicei erau alb-cenușii, erau de data aceasta negre. Speriat, îi deschise din nou gura și, uitându-se în gâtul lupului, văzu că din rana aceea mai curgea puțin sânge. Atunci îl puse repede pe Yangke să-l țină și îi unse gâtul cu un bețișor pe care înfășurase puțină pâslă dată prin pudră de Yunnan. Dar nu putu ajunge la rănile mai profunde. Cei doi se sucirăși se învârtiră, gândindu-se la toate leacurile posibile, își stoarseră creierii în toate felurile, pentru ca în final să regrete din tot sufletul că nu învățaseră medicină veterinară.

A patra zi, murdăria își mai schimbă culoarea, iar lupul prinse viață din nou. Abia atunci răsuflară și ei mai ușurați.

Capitolul 34

O lungă perioadă, toate civilizațiile au crescut și s-au dezvoltat sub regimuri monarhice și autocratice. În fiecare domnie și dinastie se poate observa un proces aproape inevitabil: de la grija pentru bunăstarea și prosperitatea regatului, se ajunge la opulență, indolență și declin, pentru ca, în cele din urmă, regatul să devină supus unor clanuri venite din deșert sau din stepă, care dau dovadă de un spirit mai proaspăt, mai viguros.

Din câte se poate observa, neamurile migratoare se aseamănă între ele, indiferent că-i vorba de nordici, de semiți sau de mongoli. Dintr-un anumit punct de vedere, firea lor este mai disciplinată și mai hotărâtă în comparație cu cea a sedentarilor.

H. G. Wells, *Scurtă istorie a lumii*

BILGE NU MAI ERA INVITAT la ședințele de producție de la Direcție sau de la cartierul general, așa că Chenzhen îl vedea deseori petrecându-și timpul stând în iurtă și lucrând pieile.

După toate ploile din vară și din toamnă, bucățile din piele ale harnașamentului cailor stăvarilor, ciurdarilor și ciobanilor, adică tot ce însemna frâu, căpăstru, zăbală sau piedică, se îmbibaseră de apă și se încrețiseră, se cojiseră, se arseseră la soare și se uscaseră ori chiar se crăpaseră, și nu prea mai rezistau. Deseori se întâmpla să vezi cai rupând piedica, scăpând din frâu și fugind la herghelie.

Moș Bilge avea, în sfârșit, mai mult timp să stea cu ai lui și să mai facă ceva tăbăcărie pentru stăvari și pentru studenți. Chenzhen, Yangke și Gao Jianzhong găseau mereu timp să meargă la iurta moșului și să învețe cum să tăbăcească. Așa, după vreo două săptămâni, cei trei puteau să facă frâie și bice frumușele. Ba chiar Yangke învățase să facă piedici, care erau cel mai greu de făcut.

Astfel, iurta cea încăpătoare a lui Bilge devenise atelier de tăbăcărie, cu grămezi de piei de vită prelucrate, care miroseau puternic a salpetru. Pieile erau aproape gata, și lipsea doar trecerea printr-un ultim proces, acela de ungere cu untură de marmotă.

Untura de marmotă este cea mai bună și mai deosebită grăsime animală din stepă. Iarna, când este deosebit de frig, untura de oaie, untul și chiar motorina sau uleiul de motor îngheață; numai untura de marmotă rămâne lichidă, așa că poți vărsa din sticlă această untură groasă și lipicioasă până și la temperaturi de minus treizeci de grade Celsius.

Untura de marmotă este un produs specific stepei, foarte prețuit de mongoli, nelipsit din nicio iurtă. În cele mai geroase zile de iarnă, în care mai bate viscolul, stăvarii și ciobanii nu trebuie decât să se ungă pe față cu untură de marmotă — așa nu le mai degeră nasul și nici obrajii nu li se mai albesc ca la mort. Gogoșelele mongole prăjite în untură de marmotă capătă o nuanță galbenă și lucioasă și au și o aromă foarte puternică. Aceste gogoșele nu sunt văzute decât la banchete de nuntă sau pe mesele întinse special pentru oaspeți de onoare. Untura de marmotă mai e foarte bună și la vindecarea arsurilor, având efecte la fel de benefice ca și untura de bursuc.

Pe de altă parte, untura și blana de marmotă reprezintă o importantă sursă de venit pentru mongoli. În fiecare toamnă, când blana marmotelor este cât se poate de groasă, iar untura este cât se poate de multă, mongolii merg în munți și le prind. Carnea o mănâncă, iar untura și blana le duc la centrul de aprovizionare, de unde iau ceai, mătase sau satin, baterii, cizme, dulciuri sau alte lucruri. O blană mare de marmotă se vinde cu patru yuani, iar o jumătate de litru de untură, cu un yuan și ceva. Din blana de marmotă se fac haine de calitatea întâi pentru femei, care sunt exportate în întregime pe valută. Dintr-o marmotă mare cu un strat de grăsime de un deget poți să

scoți un litru de untură. Dacă prind o marmotă, mongolii pot câștiga cinci, șase yuani, în afară de carne. Cine stă o toamnă întreagă să prindă marmote pune mâna pe o sută și ceva de capete, deci pe cinci sau șase sute de yuani. Asta înseamnă ceva mai mult decât salariul unui cioban pe un an întreg. În stepa Elun, mongolii sunt și păstori, și vânători. Deși principala lor activitate este creșterea animalelor, multe familii își rotunjesc veniturile prin vânătoare. Numai din marmote, și tot câștigă mai bine decât din oierit. Dacă mai adaugă și lupi, vulpi, gazele și alte prăzi, atunci fac rost de și mai mulți bani. Într-o vreme, mongolii din Elun se descurcau chiar mai bine decât cadrele din clasa de mijloc de la Pekin, având niște conturi care i-ar fi surprins pe orășeni.

Cu toate acestea, venitul din vânătoare al mongolilor nu era constant. Animalele sălbatice din stepă erau ca fructele din China, adică erau ani buni și ani mai puțin buni, în funcție de climă, de starea vegetației, de dezastre și așa mai departe. Apoi, mongolii știau foarte bine să păstreze proporțiile vânătorii, nu se conduceau după tot felul de standarde rigide care stabileau o captură de atât la sută. Dacă se înmulțeau animalele foarte mult, atunci și ei vânau mai mult; dacă se împuținau, o mai răreau și ei cu vânătoarea. Astfel, după mii și mii de ani de vânătoare, în fiecare an rămânea ceva de vânat.

Când prindeau marmote, mongolii vindeau blana, dar nu se îndurau să vândă toată untura. Aceasta avea foarte multe întrebuințări, dar cel mai mult se folosea la tăbăcărie. Pieile unse cu ea aveau o culoare maroniu-închis, devenind imediat maleabile și rezistente. În anotimpurile ploioase, harnașamentul cailor dat cu această untură nu se mai cojea prea ușor, și astfel avea o viață mai lungă, reducând riscul vreunui accident. Untura de marmotă era folosită în cantități mari, având o largă întrebuințare. De aceea, în casele mongolilor nu se întâmpla să rămână untură de la un sezon de vânătoare la altul.

Privind la pieile care se întindeau cât un covor, bătrânul îi spuse lui Chenzhen:

— Mai avem în casă doar o jumătate de sticlă de untură, însă tare aș mai mânca și ceva carne de marmotă, căci acum e cea mai bună. În trecut, nobilii nu se mai hrăneau cu carne de oaie în acest anotimp... Mâine te iau să prindem niște marmote.

Atunci Kasmai spuse:

— Și după ce topesc untura, să veniți încoace să vă fac niște gogoșele prăjite în untură de marmotă.

Chenzhen spuse:

— Sigur că da. Anul ăsta vreau să pun și eu deoparte puțină untură de marmotă, să nu mai vin tot timpul pe la voi să cer.

Dar Kasmai spuse râzând:

— De când ai luat lupul să-l crești, ai și uitat de noi. De câte ori ai mai trecut pe-aici să bei un ceai măcar?

Chenzhen îi zise:

— Tu ești șefă de grupă. Nu voiam să-ți fac necazuri cu faptul că am luat lupul. De aceea m-am temut să mai dau ochii cu tine.

Kasmai spuse:

— Dacă nu era să te apăr eu, stăvarii de la celelalte grupe de mult ar fi venit să ți-l omoare.

Dar Chenzhen întrebă:

— Și ce le-ai spus?

Kasmai spuse râzând:

— Le-am zis așa: chinezii urăsc lupii, dar îi și mănâncă. Numai lui Chenzhen și lui Yangke le plac lupii. Puiul de lup e ca un copil pentru ei. Când însă vor ajunge să priceapă ce e în mintea lupului, atunci vor fi exact la fel ca noi, mongolii.

Vorbele ei îl emoționară profund pe Chenzhen, care nu mai conteni cu mulțumirile.

Dar Kasmai spuse răspicat:

— Ce mulțumiri? Mai bine vă apucați și-mi faceți repede o „chinezească". Ce-aș mai mânca o blăcintă umflată cu carne de oaie și... braz[1], dintr-aia de care faceți voi, chinezii.

Chenzhen fu bucuros să audă una ca asta. Dar Kasmai îi făcu semn cu ochiul, arătând hoțește spre bătrân, care era morocănos, și spuse:

— Tăicuță, și ție îți place „blăcinta umflată" pe care o fac chinezii.

---

[1] În original, Kasmai stâlcește cuvintele „praz" — *da cong* — și „plăcintă umplută" — *xianbing* —, creând o construcție care ar putea fi tradusă literalmente „miliție populară cu carne de oaie și mare mijloc" — *da zhong yang rou xianbing*.

Chenzhen scoase un chiot de bucurie și spuse:

— Zhang Jiyuan a cumpărat o grămadă de ceapă de la Direcție. Mai avem o jumătate de legătură. În seara asta aduc aici tot ce trebuie și vă fac, lui taica, lui Eji și vouă, ceva bun de tot.

Pe fața bătrânului apăru o umbră de zâmbet și spuse:

— Carne nu-i nevoie să aduci, tocmai am tăiat o oaie. Plăcinta aia pe care o face Gao Jianzhong e chiar mai bună decât cea pe care o fac la cantina de la județ. Să-i chemi pe Yangke și pe Zhang Jiyuan să bem.

Seara, Gao Jianzhong o învață pe Kasmai să facă umplutura, să umple foile, apoi să dea cu sucitorul peste plăcintă și să o coacă. În curând, toată lumea se puse pe mâncat, pe băut și pe cântat. La un moment dat, bătrânul puse bolul jos și întrebă:

— Au zis cei de la armată că, pentru a reduce îmbolnăvirile în rândul mongolilor și a ușura munca păstorilor, o să ne stabilizeze. Voi ce ziceți: e bine sau nu să ne stabilizeze? Vouă, chinezilor, nu vă place să aveți casa într-un loc stabil?

Yangke spuse:

— Nu știm dacă după mii și mii de ani de nomadism poți să faci oamenii să stea într-un loc. După mine, nu prea poți. Stratul de iarbă e foarte subțire, nu rezistă să fie călcat prea mult. O tabără cu oameni și animale poate călca o pășune o lună, două, dar după aceea trebuie să se mute în altă parte. Dacă se face stabilizarea, atunci o suprafață de câțiva kilometri mai mult de un an nu rezistă. Se va transforma toată în nisip. Și atunci, nu se va preface toată zona locuită permanent într-un mare deșert? Apoi, unde să stabilizezi oamenii? În ce loc? Nici asta nu e floare la ureche.

Bătrânul clătină din cap și zise:

— Să faci stabilizare în stepă e un lucru tare necugetat. Oamenii care au venit din zonele agricole nu înțeleg deloc cum e cu stepa. Lor le place să stea într-un loc și nu se lasă până nu-i fac pe toți ceilalți să se stabilească într-un loc. Toată lumea știe că e comod să ai un loc al tău, dar, în stepa mongolă, generații după generații de păstori nu s-au putut stabili nicăieri. Asta-i legea lăsată de Tengri. Să vorbim mai întâi de pășuni. În toate anotimpurile, fiecare pășune își are rolul ei. Pe pășunile de primăvară, din vremea fătatului mieilor, firele de iarbă

sunt scurte. Dacă oamenii se stabilesc pe o astfel de pășune iarna, zăpada va acoperi iarba în întregime. Atunci cum vor mai putea trăi toate animalele? Iarna, toate animalele se bazează pe iarba înaltă, pe care zăpada nu o poate acoperi, dar dacă se stabilesc oamenii pe o astfel de pășune după ce toată primăvara, vara și toamna s-a păscut acolo, iarna ce va mai rămâne? Pășunea de vară trebuie să fie în apropierea unei ape, altfel, animalele vor muri de sete. Însă numai în zonele de munte există pășuni cu apă. Iar pe acestea iarna e atât de frig, încât animalele pot muri înghețate. Pășunea de toamnă trebuie să aibă multe semințe, dar dacă se stabilesc oamenii acolo, după o primăvară și o vară de pășunat, ce semințe să mai rămână? Fiecare pășune din fiecare anotimp are multe dezavantaje și un singur avantaj. Or, strămutarea de pe o pășune pe alta tocmai de aceea se face, pentru a fugi de dezavantaje în căutarea acelui unic avantaj. Dacă se face stabilizarea pe o pășune, când toate acele dezavantaje se fac simțite, avantajul nici nu se mai întrevede. Cum să mai pești turmele astfel?

Chenzhen, Yangke și Gao Jianzhomg dădură toți din cap, aprobându-l. După părerea lui Chenzhen, stabilizarea nu avea decât o singură parte bună, și anume îl ajuta pe el să-și crească lupul. Dar nu îndrăzni să aducă în discuție acest lucru.

Bătrânul bău destul de mult și mâncă patru plăcinte, însă starea lui de spirit părea că se înrăutățește.

A doua zi de dimineață, Chenzhen făcu schimb de tură cu Yangke și se duse cu bătrânul în munte să prindă marmote. În spatele șeii bătrânului era legat un sac, în care erau puse câteva curse. Cursa de marmote este foarte simplă: de capătul unui băț de treizeci și ceva de centimetri se prinde un laț de sârmă, împletit din opt fire, ca un șireang. Lațul acesta se pune la intrarea în vizuina marmotei, înfigându-se bățul exact lângă gaură. Însă lațul nu trebuie să stea lipit de pământ, ci la câțiva centimetri deasupra, așa încât, atunci când iese din vizuină, marmota să-și prindă gâtul sau mijlocul în laț. Chenzhen mai prinsese marmote astfel, dar nu cine știe câte, și toate foarte mici. De data aceasta avea de gând să învețe de la bătrân câteva șiretlicuri.

Cei doi cai înaintau cu iuțeală spre nord-est. Iarba tomnatică era îngălbenită de la jumătate în sus; jos însă, o mare parte din tulpină

și din frunză rămăsese verde. În această perioadă, marmotele ieșeau necontenit din vizuini, profitând cât mai mult de timp pentru a mai pune pe ele ultimul strat bun de grăsime. Urma o hibernare de șapte sau opt luni. Dacă nu aveau destulă grăsime, nu puteau supraviețui până la primăvară. De aceea aveau marmotele atâta grăsime pe ele în această perioadă. Chenzhen spuse:

— Lațul pe care l-am folosit data trecută îl împrumutasem de la dumneata, cum de n-am reușit să prind și marmote mai mari?

Bătrânul hohoti și spuse:

— Încă nu ți-am spus care e șmecheria cu lațurile astea. Vânătorii din Elun nu transmit tehnica celor veniți din afară, de teamă că, astfel, ar putea ucide toate animalele sălbatice. Ei, copile, de-acum moșul tău e bătrân, așa că o să-ți lase ție ce e mai important. Lațurile veneticilor sunt prea rigid mânuite, pe când marmota e agilă: ea poate să se chircească și să se subțieze, strecurându-se afară din laț. Lațul pe care-l întind eu este elastic, nu trebuie decât să se atingă de el foarte ușor și lațul s-a și strâns. Iar dacă nu-i prinde gâtul, mijlocul tot i-l apucă, și nu mai poate fugi. Atunci când pui lațul, trebuie să faci bucla ceva mai micuță. Altfel, dacă e prea largă, când o slăbești puțin, marmota fuge ca din pușcă.

Chenzhen întrebă:

— Și cum e bine?

Bătrânul îi răspunse:

— Pe firul de sârmă faci un nod mic, îndărătul căruia legi bucla, dar nu foarte strâns. Iar dacă e prea larg, atunci când bate puțin vântul s-a și declanșat, fără să prindă nimic. Nici să fie prea strâns nu e bine, căci nu se mai declanșează deloc, și nici așa nu mai prinzi nimic. Trebuie să fie strânsă nici prea tare, nici prea slab, abia așa e bine. Atunci când marmota intră puțin în laț, nu trebuie decât să atingă foarte ușor sârma și se va încolăci în ea. În felul acesta, din vreo zece lațuri puse, șase sau șapte sigur vor prinde marmote din cele mari.

Chenzhen se bătu peste frunte și spuse:

— Fantastic! De-a dreptul fantastic! De-aia nu reușeam să prind marmote mari, pentru că lațurile mele erau prea rigide, și atunci marmotele treceau prin ele după bunul plac.

Moșul îi spuse:

— În curând o să-ți arăt, dar să știi că nu-i așa de ușor. Trebuie să ții cont de mărimea găurii vizuinii și de cât de mare e marmota, după urmele labelor. Să fii foarte atent, o să-ți explic pe măsură ce fac, și după ce-o să fie gata, imediat o să pricepi. Însă numai tu să știi tehnicile acestea, nu le mai spune și altora.

Chenzhen spuse:

— Promit.

Bătrânul mai spuse:

— Copile, mai este un lucru pe care trebuie să-l reții, și anume să nu prinzi decât masculi sau femele fără pui. Dacă prinzi cumva marmote cu pui sau chiar pui de marmotă, negreșit să le dai drumul. Noi, mongolii, am prins marmote sute de ani, și iată că și acum mai putem mânca din carnea lor, le mai putem vinde blănurile, mai avem untură să o folosim, asta tocmai pentru că niciun mongol nu a încălcat porunca strămoșească. E drept, marmotele distrug stepa, dar le aduc mongolilor atâtea beneficii. Înainte, oamenii săraci treceau iarna cu marmote. Câți oameni săraci nu au salvat aceste marmote, dar de unde să știți asta voi, chinezii?

Cei doi cai treceau iute prin iarba deasă. În galopul lor ridicau din iarbă tot felul de fluturi roz, portocalii, albi sau albaștri ori lăcuste galbene și verzi și alte insecte de toamnă colorate în toate felurile. Trei, patru rândunele le tot dădeau târcoale, dansând în zborul lor, uneori trecând pe sub burțile cailor, alteori avântându-se în înaltul cerului, bucurându-se de festinul cu gângănii pe care cei doi oameni și caii lor le stârneau în trecerea lor. Caii mai înaintară astfel câțiva kilometri. Rândunelele le ținură de urât tot atâta drum, apoi, săturându-se, plecară, pentru ca după ele noi și noi rândunele să se alăture procesiunii cu cântec și dans.

Moș Bilge arătă către cei câțiva munți mai teșiți care se întrezăreau în fața lor și spuse:

— Aceștia sunt munții marmotelor mari. Marmotele de-aici sunt foarte multe, sunt mari, foarte grase, iar blana lor este, de asemenea, foarte bună. Sunt munții noștri cei plini de avuții. La miazăzi și la miazănoapte, mai sunt astfel de munți ai marmotelor, dar acolo animalele sunt ceva mai mici, deși sunt numeroase. În câteva zile o să vezi ce de lume va veni aici, căci anul acesta sunt mai ușor de prins.

Chenzhen întrebă:

— De ce?

Atunci privirea bătrânului se adumbri și, după un oftat adânc, spuse:

— Dacă lupii se mai împuținează, marmotele sunt mai ușor de prins. Lupii pun grăsime pe ei toamna, mâncând marmote. Dacă n-au destulă grăsime, nici ei nu se pot descurca peste iarnă. Lupii sunt foarte pricepuți să le prindă pe cele mari, cu cele mici nici nu se încurcă. Așa se face că în fiecare an au găsit destule marmote cu care să se satureze. În stepa aceasta, numai păstorii și lupii mongoli au putut pricepe legile pe care le-a lăsat însuși Tengri.

Cei doi oameni se apropiară ușor-ușor de munții marmotelor mari. Dar, deodată, privirile celor doi căzură peste un loc dintr-o vale în care erau ridicate două corturi din pânză. De undeva de lângă ele se vedea ridicându-se o trâmbă de fum. Se mai vedeau o mașină și o cisternă de apă, precum și silueta unui adăpost temporar.

— Fir-ar să fie! Iarăși ne-au luat-o înainte!

Moș Bilge se schimbă brusc la față. De mânie, ochii îi scăpărau, așa că se repezi direct către corturi.

Încă nu ajunseseră prea aproape, când simțiră mirosul dulceag al cărnii și al grăsimii de marmotă. Cei doi oameni descălecară în fața corturilor de pânză și văzură un ceaun imens plin cu carne maronie, care se prăjea acolo, sfârâind. În untura câtorva marmote rămăsese carnea macră, fără pic de grăsime, ajungând acum numai bună, brună la culoare și crocantă. Un tânăr muncitor tocmai scotea marmota care se pătrunsese îndeajuns și se pregătea să pună la prăjit alta, jupuită, curățată de mațe și acoperită cu un strat gros de grăsime. Wangtou și un alt muncitor stăteau lângă o ladă de lemn spartă pe care erau puse un bol cu pastă de soia, o farfurioară cu sare aromată și o farfurie cu praz proaspăt. Oamenii beau rachiu și mâncau carne prăjită de marmotă, fericiți la culme.

Alături, într-un lighean de rufe din tablă erau o grămadă de marmote jupuite, multe dintre ele mai mici de-un cot. Pe iarbă erau puse rogojini lungi și late cât niște mese puse la un loc, pe care fuseseră întinse pieile marmotelor, de toate mărimile, pe puțin o sută sau chiar două sute de bucăți. Chenzhen și bătrânul intrară în cort. Înăuntru

erau grămezi de piei deja uscate, aproape cât un stat de om, tot peste o sută de bucăți. În centru era un butoi mare de benzină, înalt cam de un metru, umplut pe jumătate cu untură de marmotă, dar mai erau și o grămadă de bidonașe și butoiașe de untură.

Moșul dădu buzna afară din cort, merse până lângă ligheanul cu marmote și dădu la o parte cu cravașa cele câteva marmote mici de la suprafață, iar mai la fund descoperi câteva marmote femele, cu un strat foarte subțire de grăsime pe ele.

Atunci bătrânul începu să izbească furios cu cravașa în lighean, tunând către Wangtou:

— Cine te-a pus să ucizi femelele și puii? Sunt bunul întregii tabere, astea sunt marmotele pe care ni le-au lăsat, cu mari sacrificii, generații întregi de mongoli care au trăit prin locurile acestea! Îndrăzneala voastră este fără margini. Să veniți să ucideți atât de multe marmote fără aprobarea brigăzii de producție!

Wangtou, care era cam beat, continuă să mănânce și să bea. Până la urmă, catadicsi să spună:

— Cum adică am îndrăznit să prind marmote pe moșia voastră? Dar ce, e moșia voastră? Păi până și brigada voastră e subordonată armatei. Vă zic: armata m-a trimis să prind marmote! Comandantul Sun a zis așa, că marmotele distrug pășunile, că sunt și principala hrană a lupilor, care-i ajută să treacă peste iarnă. Și atunci, dacă exterminăm marmotele, nu facem în așa fel ca lupii să nu mai aibă cum să supraviețuiască iernii? De-aia au dat ordin de la cartierul general ca pentru campania de exterminare a lupilor să pornim de la exterminarea marmotelor. Și doctorul de la divizie a zis că marmotele pot aduce ciumă bubonică. Acum, când au venit atât de mulți oameni prin locurile astea, ce faci, răspunzi tu dacă izbucnește vreo epidemie?

Moș Bilge se abținu o vreme, apoi oftă și zise:

— Nici dacă s-a dat ordin de la cartierul general al regimentului nu-i bine! Dacă ucideți toate marmotele, ce-or să mai folosească mongolii la tăbăcărie? Dacă se rupe căpăstrul și calul se sperie, oamenii pot fi răniți. Pentru asta cine o să răspundă? Ați sabotat producția!

Wangtou îi răspunse, împrăștiind aburi de alcool:

— Cei de sus ne-au pus să facem asta, așa că are cine să răspundă, n-ai grijă. Dacă ești tare, du-te mata să vorbești cu ei, ce te iei de niște oameni care trudesc din greu?

Wangtou se mai uită apoi la sacul legat de șaua calului lui Bilge și zise:

— Da' matale nu tot să prinzi marmote ai venit? Păi dacă mata ai voie, noi de ce n-am avea? Doar animalele sălbatice nu-s crescute la voi în ogradă, așa că cine le prinde, ale lui sunt.

Moșul era așa de mânios, că barba lui de țap tremura necontenit. Zise:

— Stai puțin până mă duc să-i aduc pe stăvari! Pieile astea și untura mi le dai să le duc la brigadă!

Dar Wang spuse:

— Carnea și untura de marmotă au fost comandate de cantina armatei. Mâine trebuie să le duc acolo. Dar dacă vrei să chemi pe cineva să le ia, n-ai decât, dar să știi că o să ai de dat socoteală! Pieile astea de mult au fost comandate de șeful cel mare. Șeful Bao trebuie să-i ducă marfa personal.

Bătrânul lăsă mâinile jos, neputincios, iar nodul din gât nu-l lăsă o vreme să scoată niciun cuvânt.

Chenzhen spuse cu o voce înghețată:

— Dar știu că sunteți îndrăzneți! Să ucideți atâta amar de marmote dintr-odată! Și mari, și mici, până și puii din vizuini... să vă văd ce-o să mai prindeți la anul!

Wangtou răspunse:

— Păi nu ne tot ziceți voi flotanți? Flotanți în sus, flotanți în jos, adică plutim la întâmplare. Așa că nu ne pasă ce-o să fie la anul! Unde-o să fie de haleală, acolo o să „flotăm" și după un an mai vedem. Vă faceți atâtea griji pentru marmote, dar pentru flotanți cine-și face griji?

Chenzhen își dădu seama că nu se poate discuta cu netrebnicii de venetici. Ar fi vrut însă foarte mult să știe ce fel de șiretlic folosiseră ca să prindă atât de multe marmote. Nu cumva puseseră și ei lațuri elastice? Schimbă tonul și zise:

— Dar cum ați făcut? Ați prins așa de multe marmote!

Wangtou spuse foarte mândru de el:

— Ce, vrei să te învățăm și pe tine? Prea târziu! N-au mai rămas prea multe vizuini pe muntele ăsta! Răsalaltăieri am și trimis la cartierul general un camion plin cu marmote și cu untură... Vrei să știi cum am făcut? Urcă-te pe munte și uită-te, vei vedea cum am făcut.

Chenzhen îl sprijini pe bătrân să încalece, apoi cei doi o luară repede la deal. Pe un deluşor din marginea nord-estică erau patru, cinci oameni care făceau ceva, stând aplecați. Atunci cei doi dădură zor într-acolo. Bătrânul strigă:

— Opriți-vă! Opriți-vă!

Muncitorii se opriră din treabă și se ridicară să vadă ce e. Cei doi descălecară, dar, când văzu priveliștea, Chenzhen fu atât de surprins și de îngrozit, încât îl trecură fiorii. Aproape de coama dealului erau cinci sau șase vizuini, iar el își dădu seama imediat că sunt dintre cele legate între ele. În afară de vizuina principală și de încă una, toate celelalte fuseseră bine astupate cu pământ și pietre. Ceea ce-l îngrozea cel mai mult pe Chenzhen era faptul că unul dintre muncitori, care părea să fie un fel de șef de echipă, ținea în mână o marmotă mică de nici treizeci de centimetri, care se zbătea din răsputeri. De coada ei erau legate un mănunchi de artificii și o frânghie de al cărei capăt era prinsă o bucată de pâslă veche, dată cu praf de ardei și îmbibată în motorină, care răspândea un miros înțepător. Alături, un alt muncitor ținea în mână o cutie cu chibrituri. Dacă ar fi ajuns puțin mai târziu, i-ar fi dat drumul marmotei în vizuină, iscând explozii și mult fum.

Moș Bilge fu acolo din doi pași și puse piciorul în dreptul vizuinii. Se așeză apoi alături și începu să urle la muncitori, punându-i să arunce jos tot ce țineau în mâini. Unii nu îndrăzniră să se ia la harță cu șeful bătrân care se ocupase de ei toată vara, așa că desfăcură repede frânghia.

De când venise în stepă, Chenzhen nu mai văzuse o asemenea lăcomie diabolică, o astfel de vânătoare atotdistructivă, mai rea decât a celor care ucid gâsca cu ouă de aur. De îndată ce marmota ar fi introdus în vizuină boiaua, motorina și artificiile aprinse, încă o turmă de marmote ar fi fost exterminată. Vizuinile marmotelor sunt cele mai adânci și mai abrupte din stepă, structura interioară fiind extrem de complexă, având probabil și un sistem de apărare împotriva focului. De îndată ce fumul pus de oameni ar fi pătruns înăuntru, marmotele

s-ar fi repezit să îngrămădească pământ ca să astupe intrările. Dar folosind această metodă atât de crudă, vânătorii aceştia care veneau din locuri cu ogoare şi păşuni reuşeau să le ia prin surprindere. Odată aruncată în vizuină, marmota îngrozită ar fi putut să nu mai ţină cont de nimic şi să se vâre până în cele mai adânci locuri, ducând cu ea artificiile şi fumul iute. Marmotele dinăuntru n-ar mai fi avut când să se adăpostească şi apoi s-ar fi declanşat urgia. Pocnetele în serie şi fumul gros ar fi ucis toate marmotele de prin galeriile vizuinii şi, chiar de-ar fi reuşit să scape de acolo măcar una, afară o aşteptau bâta şi sacul. E foarte uşor să faci un lucru de o asemenea cruzime: nu trebuie decât să prinzi o singură marmotă cu vechea metodă a laţului, astfel „introducerea" este făcută. În doar câteva zile, băieţii aceştia distruseseră un întreg munte al marmotelor, vechi de mii de ani, ceea ce echivala cu un adevărat genocid.

Moş Bilge izbi cu putere cu bâta în pământ, atât de tare, încât pietrişul zbură în toate direcţiile. Ochii săi holbaţi păreau că vor exploda în curând şi, în vreme ce izbea cu bâta, striga din toţi plămânii:

— Să terminaţi cu artificiile! Să terminaţi cu frânghia şi cu boiaua! Daţi drumul marmotei în vizuină!

Muncitorii începură să desfacă încet frânghia, dar marmotei nu-i dădură drumul.

În curând, îi ajunse din urmă şi Wangtou cu căruţa lui. Din câte se vedea, se mai trezise din ameţeala băuturii. Sări jos şi, cu un zâmbet larg lipit pe faţă, îi oferi respectuos ţigări bătrânului, întorcându-se în acelaşi timp şi bălăcărindu-i pe muncitori. Se duse la cel care ţinea marmota în mână, îi tăie frânghia cu cuţitul, apoi se duse cu ea la bătrân şi-i spuse:

— Haideţi că-i dau eu drumul imediat!

Bătrânul se îndreptă încet, se scutură de praf şi spuse.

— Să faci bine să-i dai drumul şi altă dată să nu mai furi osteneala oamenilor.

Wangtou, tot un zâmbet, îi zise:

— Vai de mine, dar eu nu făceam decât să îndeplinesc ordinele. Că, dacă nu ucidem toate marmotele, atunci le mai lăsăm lupilor o şansă de scăpare, iar aceştia tot un duşman al poporului sunt. Dar şi ceea ce spuneţi dumneavoastră este adevărat, că dacă rămânem fără

untură de marmotă, atunci frâiele cailor nu mai țin și se pot întâmpla accidente, așa că trebuie să le mai lăsăm marmote și păstorilor...

Marmota cea mică fu pusă pe terasa din fața vizuinii și, imediat ce Wangtou îi dădu drumul, se strecură înăuntru val-vârtej. Wangtou oftă și spuse:

— Adevărul e că nu-i ușor să dai gata un cuib de marmote. Azi de-abia au reușit să o prindă pe aceea mică. Din cauza pocnetelor din ultimele zile, marmotele n-au mai prea ieșit din vizuini.

Dar bătrânul rămase neclintit și zise:

— Asta nu rezolvă lucrurile! Trebuie să duceți tot la sediul brigăzii! Să nu afle Lamzab și ceilalți stăvari treaba asta, poate așa scăpați cu mașinile și cu corturile întregi!

Wangtou spuse:

— Strângem și plecăm. Apoi trebuie să mergem să-i dăm raportul șefului Bao.

Bătrânul se uită la ceas. Era îngrijorat și de marmotele din partea de nord, așa că-i spuse lui Wangtou:

— Mă duc să caut pe cineva, dar mă întorc repede.

Cei doi încălecară și o luară spre șoseaua de frontieră. Dar nici nu trecură bine două dâmburi, că, deodată, din urmă se auzi zgomot vag de pocnitori, apoi nu se mai auzi nimic. Bătrânul spuse:

— Nu-i bine! Iar ne-au păcălit!

Atunci cei doi mânară iute caii îndărăt. Când ajunseră în vârful dealului, îl văzură pe Wangtou cu gura și nasul acoperite cu o cârpă udă, punând oamenii să prindă și să ucidă marmote. Pe locul din afara vizuinii zăceau deja o grămadă de animale moarte. Din vizuină ieșea necontenit un fum gros și înecăcios, iar ultimele marmote care mai ieșiră fură izbite la întâmplare cu bâtele. Bilge se înecă așa de rău cu fum, că începu să tușească îngrozitor. Chenzhen îl ajută să stea cu fața în bătaia vântului, tot bătându-l pe spate.

Șleahta de oameni cu cârpe la gură arăta ca o bandă de tâlhari. Aceștia luară degrabă cele zece, cincisprezece marmote și le băgară în saci, pe care-i aruncară degrabă în căruță și porniră repede la vale. Chenzhen spuse:

— Zău că nu înțeleg: cum au reușit atât de repede să prindă altă marmotă?

Bătrânul îi spuse:

— Trebuie că mai devreme prinseseră două, dar una o fi rămas ascunsă în sac de n-am văzut-o. La fel de bine puteau vârî pocnitorile cu niște prăjini lungi, aruncând astfel în aer vizuina și scoțând afară marmotele. Banda asta de tâlhari! Tâlhari! Ăștia sunt mai răi decât hoții de cai de pe vremuri!

Bătrânul se ridică sprijinindu-se în bâtă și, privind spre vizuina în care fusese ucisă o familie întreagă, un neam întreg de marmote, fața i se inundă de lacrimi care se rostogoleau apoi pe pământ. Zise:

— Mare păcat! Eu știu vizuina asta, când eram copil veneam cu tata chiar aici și puneam curse. Generații după generații, strămoșii noștri au venit până la această vizuină să prindă marmote. Însă niciodată nu au ajuns să fie nimicite chiar toate marmotele dinăuntru, și în fiecare an erau în vizuini marmote mici și mari, care chițăiau vesele. An de an vizuina a rodit, sute și sute de ani... cine-ar fi zis că această vizuină veche de sute de ani se va pustii cât ai fuma două pipe...

Chenzhen spuse întristat:

— Ei, lasă și dumneata, nu te mai amărî. Nu ne putem gândi noi la o soluție când ne întoarcem?

Dar moșul era îngândurat. Deodată, spuse:

— Dar cum de nu l-am văzut pe Dorji pe-aici? Cred că o fi dus oamenii prin munții din nord, la marmotele de-acolo. Ei au mașini, umblă mai iute, mereu reușesc cumva să ne-o ia înainte. Hai mai repede, să mânăm repede caii spre nord!

Cei doi trecură peste câteva dealuri, până ce văzură lanțurile muntoase din Mongolia Exterioară, linia de frontieră aflându-se chiar la poalele acelui munte. Bătrânul arătă spre un deal verde-palid din depărtare și spuse:

— Înainte, până acolo te puteai duce să prinzi marmote. Acum însă, că s-au încins spiritele, nu te mai lasă. Acum sunt puțini țânțari. Lupii s-au dus într-acolo să prindă și ei niște marmote. Dar dacă lupii se pot gândi la un lucru, atunci să știi că și Dorji poate.

Chenzhen întrebă:

— Păi și grănicerii îi lasă?

Bătrânul zise:

— Acolo sunt mulți munți, grănicerii nici nu-i pot dibui, iar dacă totuși dau peste ei, au mașini ale armatei. Cel mult stau puțin la discuții și gata.

După un galop zdravăn, cei doi cai mai încetiniseră, cu de la sine putere, ba chiar din când în când mai plecau capetele și luau câte o gură de iarbă. Chenzhen observă că iarba proaspătă din gura calului era mult mai verde decât vegetația de pe pășune, ba chiar era și puțin mai groasă. Oricum, era nutrețul de cea mai bună calitate din toată stepa, iar spicele din vârf aveau o mulțime de semințe. Uitându-se mai bine, văzu că în partea de jos era plin de snopi de iarbă, precum cuiburile de coțofană. Știa că acestea sunt depozitele de hrană făcute de șoareci pentru iarnă. Deocamdată, stăteau să se usuce la soare, lângă vizuini, dar după ce se uscau erau luate și duse înăuntru, fir cu fir. Acum, o parte din iarba de toamnă se îngălbenise, dar iată că iarba strânsă de șoareci încă era verde. Căpițele acestea de fân fuseseră făcute din firele roase de șoareci cu câteva zile în urmă, înainte de a le veni vremea să îngălbenească. Firește că, vâzând fân atât de bun și de înmiresmat, caii nu prea mai doreau să se grăbească.

Bătrânul trase hățurile, duse calul într-un loc cu iarbă deasă și spuse.

— Să ne odihnim puțin, să lăsăm caii să le mai șterpelească șoarecilor din căpițe. Nu m-aș fi gândit că, de îndată ce s-au dus lupii, șoarecii se vor și apuca să-și facă de cap. Uită-te la căpițele de fân de anul ăsta: s-au înmulțit de câteva ori față de cele din toamna trecută.

Cei doi descălecară, le scoaseră cailor zăbala și-i lăsară să mănânce din fânul cel verde după pofta inimii. Caii începură să scormonească fericiți cu botul prin iarbă, știind prea bine cum să facă să aleagă fânul mai uscat, de la suprafața căpițelor, ca niște răsfățați. Mâncau cu asemenea poftă, că în gură le gâlgâia sucul verde al ierbii. Mâncau snop după snop, fornăind din nări, găsind numai iarbă bună, hrănitoare, care le pica drept în gură. Moșul dădu la o parte un snop de iarbă lângă care găsi gaura unei vizuini de șoarece, largă cam cât o ceașcă de ceai. Un șobolan mare scoase capul să se uite și, văzând că cineva îi umblă prin proviziile de iarnă, sări afară și mușcă o dată din vârful cizmei bătrânului, după care se strecură val-vârtej înapoi în vizuină, chițăind. În spate auziră deodată zgomot de șa zguduită, iar când se

uitară văzură un șobolan lung cam de un cot, care se repezise din vizuină și mușcase de nas calul care căuta prin iarbă, așa de tare, că-i dăduse sângele. În jur se auzeau numai chițăituri.

Bătrânul se înfurie și începu să blesteme:

— S-a-ntors lumea cu fundul în sus, au ajuns șobolanii să îndrăznească să-i muște pe cai! Păi dacă o să-i tot vâneze așa pe lupi, șobolanii vor ajunge să-i mănânce și pe oameni!

Chenzhen alergă și prinse calul, pe care-l aduse înapoi și-l legă cu piedica. Acum calul mânca cu mult mai multă precauție. Mai întâi lovea, surpând vizuina șobolanului sau pur și simplu astupând-o cu copita, și abia apoi se apuca să mănânce cu sârg.

Moșul dădea la o parte cu piciorul căpiță după căpiță. La urmă spuse:

— La fiecare șapte, opt pași e câte un snop de iarbă. Șobolanii ăștia au ros cea mai bună iarbă de pe toată pășunea. Nici măcar oile de Xinjiang de la fermele zootehnice nu au parte de iarbă așa de bună. Șoarecii sunt mai grozavi decât combinele agricole; acelea seceră la grămadă, iarbă bună, iarbă proastă, nu contează, pe când șoarecii o aleg numai pe cea mai bună. În iarna asta o să fie grămezi de provizii în cuiburile șoarecilor, și așa, dacă numai puțini dintre ei o să moară de îngheț și de foame, la anul își vor face de cap. Privește: cum s-au împuținat lupii în stepă, șoarecii nici n-au mai avut nevoie să se strecoare pe furiș, ci au devenit și ei niște bandiți...

Privind la nenumăratele căpițe din apropiere sau din depărtare, Chenzhen se simțea întristat și înspăimântat în același timp. În fiecare toamnă, în Elun izbucnea un război aprig între oameni și șoareci. Dar oricât de vicleni ar fi fost șoarecii de câmp, tot aveau slăbiciunile lor. Toamna începeau să-și sape vizuini adânci, în care să-și depoziteze hrana pentru iarnă, dar pentru asta trebuiau să taie din vreme iarba, ca să se poată usca la soare. Altfel, dacă ar fi dus-o în vizuini așa, umedă, ea ar fi putrezit, și nu le-ar mai fi folosit la nimic. Dar tocmai prinși de activitatea de uscare a fânului se expuneau cel mai mult, și atunci oamenii și animalele începeau să-i extermine. Oamenii nu trebuiau decât să descopere unde sunt căpițe multe și să dea tuturor de veste. De îndată, toate turmele de oi și de vite, ba chiar și hergheliile erau transferate pe acele locuri, mâncându-le repede toată

agoniseala. La vremea aceea, cam toate pășunile începeau să îngălbenească, dar căpițele șoarecilor rămâneau verzi, aromate, cu o mulțime de semințe, așa încât, cum ajungeau acolo, animalele scormoneau din răsputeri după acestea, iar în câteva zile dădeau gata toată iarba pe care o adunaseră șoarecii și o puseseră la uscat la soare. Astfel, șoarecii de pe pășunea năpădită cel mai tare de calamitatea rozătoarelor rămâneau fără provizii pentru iarnă, fiind sortiți morții prin îngheț și înfometare. Aceasta era metoda străveche, dar eficientă prin care păstorii mongoli se luptau cu invazia șoarecilor din pășuni.

Totuși, deratizarea de toamnă a oamenilor trebuia să se conjuge cu atacurile haitelor de lupi, deoarece aceștia se ocupau cu mâncatul și strivitul șoarecilor. Toamna, când șoarecii sunt grași, este și sezonul de vârf pentru lupii care vin să-i mănânce. Ocupate cu tăiatul și căratul ierbii, rozătoarele pot fi prinse de lupi foarte ușor, iar căpițele indică unde sunt șoareci mai mulți și mai mari. Din această cauză, toamna șoarecii suferă pierderi imense. Și mai important este faptul că, în acest fel, lupii nu-i lasă pe șoareci să-și umple hambarele după pofta inimii, în deplină libertate, și astfel, neavând suficiente provizii, mari mase de șoareci mor de foame și de frig. Așadar, când lupii le dau pace șoarecilor, oamenii și animalele nu trebuie să se ocupe decât să-i lase fără iarba adunată. De sute și mii de ani, lupii au făcut echipă bună în această privință cu oamenii și cu animalele, ținând sub control invazia rozătoarelor. Apoi, iarba pusă la uscat de către șoareci făcea astfel încât perioada pe care animalele puteau paște respectiva pășune, care altfel se îngălbenea, să se prelungească, și atunci animalele mai puneau pe ele grăsime cât pentru zece zile de pășunat intens. Așadar, în războiul purtat toamna de oameni, animale, lupi și șoareci se împușcau doi iepuri dintr-un foc. În schimb, pe pășunile de iarnă, aflate la mare depărtare, oamenii și animalele nu prea mai aveau cum să intervină, așa că trebuiau să se bazeze exclusiv pe haitele de lupi ca să-i hărțuiască pe șoarecii care-și pregăteau proviziile pentru iarnă. Dar cum să priceapă acest subtil aspect al luptei pentru supraviețuire din stepă oamenii veniți pentru prima dată aici din regiunile agricole?

Cei doi cai mâncaseră ca nebunii preț de aproape jumătate de ceas, iar burțile li se umflaseră. Însă această suprafață era mult prea vastă, cohortele de șoareci de aici erau mult prea numeroase pentru

ca turmele întregii tabere să poată face față. Confruntat cu o astfel de situație, pe care nicicând nu o mai văzuse, moșul se gândi multă vreme, apoi spuse:

— Să trimitem hergheliile? Nu merge. Aici e pășune pentru oi și vite; dacă aducem caii, se dau peste cap toate regulile. Sunt atât de multe căpițe, încât nici cu combinele nu le dai gata. Din câte se vede, stepa se va confrunta cu un mare dezastru.

Dar Chenzhen spuse cu înverșunare:

— E invazia oamenilor!

Apoi cei doi încălecară și își continuară drumul spre nord, având sufletul greu. În drumul lor văzură potop de căpițe, aici mai dese, aici mai rărite, întinzându-se până hăt, către șoseaua de la frontieră.

Cei doi se apropiau în galop de munții marmotelor mai mici, când auziră dintr-acolo două pocnete, dar nu ca acelea de armă și nici ca ale pocnitorilor. După ce trecu ecoul nu se mai auzi nimic. Moșul oftă a neputință și spuse:

— Când l-au făcut pe Dorji comandant în campania de exterminare a lupilor, cei de la armată și-au găsit omul potrivit. Unde sunt haite, acolo e și el. Nu i-a scăpat nici măcar ultimul bastion al lupilor.

Cei doi dădură zor cailor, care o luară la galop, când dintr-o vale apăru un jeep militar venind spre ei. Opriră caii și jeepul opri în fața lor. În mașină erau cei doi trăgători de elită și Dorji. Ofițerul Xu conducea mașina, iar Dorji stătea pe bancheta din spate, sub picioarele lui aflându-se un sac năclăit de sânge. Portbagajul era și el atât de plin, încât nici nu se mai închidea cum trebuie. Privirile bătrânului fură atrase de pușca cu țeavă lungă din mâna ofițerului Ba. Chenzhen își dădu seama imediat că aceea este o pușcă sportivă de calibru mic, dar bătrânul nu mai văzuse niciodată o asemenea pușcă, de aceea se uita necontenit la ea.

Cum îl văzură pe bătrân, ofițerii se repeziră să-l salute:

— Vă salut, vă salut!

Ofițerul Ba spuse:

— Am prins toate marmotele care se aflau în afara vizuinilor, iar cele dinăuntru nu vor mai îndrăzni să iasă.

Dar bătrânul îi spuse:

— Ce e chestia aia pe care o ții în mână? De ce are țeava așa de lungă?

Ba îi spuse:

— Asta este o pușcă cu aer comprimat, pentru rațe. Gloanțele cu care trage sunt la fel de mici ca vârful de chibrit. E foarte bună pentru marmote. E așa de mică, încât nu strică blana animalului, uitați-vă...

Bătrânul luă pușca, se uită la ea cu mare atenție, apoi privi gloanțele.

Dar ca să-i arate bătrânului mai bine ce avantaje are pușca aceea, Ba se dădu jos din mașină, luă pușca și, privind în jur, văzu un șobolan mare, care stătea chițăind lângă căpița din fața vizuinii, cam la douăzeci de metri distanță. Ochi și trase. Capul șobolanului se făcu țăndări și trupul îi căzu înaintea vizuinii, iar bătrânul simți cum îl trec fiorii.

Ofițerul Xu spuse râzând:

— Toată lupimea a fugit în Mongolia Exterioară. Dorji ne-a dus azi peste tot, dar n-am zărit nici urmă de lup. Noroc că am luat pușca asta cu aer comprimat, așa că am prins o grămadă de marmote. Marmotele astea de pe-aici sunt proaste, merge omul până ajunge la zece pași de ele și tot nu fug în vizuini, ci așteaptă până când aproape le pui țeava la tâmplă.

Dorji spuse foarte plin de el:

— Cei doi țintași pot să nimerească în capul marmotei și de la cincizeci de metri. Cum vedeam câte o marmotă în drumul nostru, cum o împușcau. Așa ne-am descurcat mult mai repede decât cu lațul.

Ba spuse:

— Am trecut și pe la dumneavoastră pe-acasă și v-am lăsat două marmote mari. Duceți-vă acasă acum!

Bătrânul încă nu-și revenise din uimirea provocată de puterea acelei noi arme, când jeepul demară într-un nor de praf și de fum. Moș Bilge rămase pironit locului, privind în gol, ca și cum ar fi vrut să rămână pe pășunea aceea de toamnă cu care se obișnuise. Poate că în mintea lui apăruse din nou imaginea puștii aceleia cu țeavă lungă, atât de ușoare și de manevrabile, și gândul că într-un răstimp atât de scurt au venit ca un puhoi, până aici, în stepă, noi arme, noi lucruri, noi unelte și noi tehnici, ceea ce îl uluia complet. Când norul de praf

stârnit de jeepul militar se risipi, bătrânul se întoarse, fără să scoată o vorbă, dezlegă calul și, lăsându-i frâul liber, o luă înapoi spre casă. Chenzhen se luă după el, ținându-se aproape. Se gândi la faptul că toți ziceau că ultimul împărat fusese foarte amărât, dar iată că ultimul nomad era și mai amărât, căci declinul stepei primitive, vechi de zece mii de ani, trebuie să fi fost mult mai greu de suportat decât prăbușirea unei dinastii de mii sau sute de ani. Toată vigoarea moșului păru a se dezumfla ca un balon străpuns de glonțul acela mic cât un vârf de chibrit. Parcă și trupul i se împuținase dintr-odată, iar lacrimile tulburi îi curgeau în valuri de-a lungul ridurilor ce brăzdau adânc fața îmbătrânită, stropind crizantemele sălbatice, albe și albastre, din jur.

Chenzhen nu știa cum să facă să-i mai potolească puțin durerea. După ce mai merseră o vreme, îi spuse bâlbâindu-se:

— Tăicuță... toamna asta a fost așa de bună... stepa e atât de frumoasă... lasă, că poate la anul...

Dar bătrânul îi spuse încremenit:

— La anul? Cine știe ce ciudățenie mai apare și la anul... Înainte, până și bătrânii orbi puteau să vadă cât de frumoasă este stepa... acum stepa nu mai e frumoasă, și tare aș vrea să rămân fără lumina ochilor, ca să nu mai văd cum este distrusă și prefăcută în te miri ce...

Bătrânul mergea legănându-se în spinarea calului, care își vedea de drum cu pași mari. Închise ochii și începu să scoată niște sunete, mormăind un cântec în mireasma puternică a fânului și a crizantemelor. Suna ca un frumos cântec pentru copii, cu versuri scurte:

Cântă ciocârliile, primăvara vine.
Marmotele chițăie, orhideea înflorește.
Cântă și cocorii, ploaia-ndată vine.
Lupișorii urlă iar, luna pe cer se ivește.

Bătrânul îngână iar și iar cântecul, dar tonul cobora din ce în ce mai mult, în vreme ce cuvintele de-abia se mai distingeau. Era ca un pârâiaș ce venea de foarte departe, șerpuind fără țintă prin stepă și pierzându-se printre desișurile încețoșate ale ierbii. Dar lui Chenzhen îi trecu prin gând că poate toți copiii stepei, din neamul quanrong,

al hunilor, al xianbeilor, al tujueilor, al kitanilor, ba chiar și Genghis-Han când era copil trebuie să fi cântat acest cântecel. Oare cei din ziua de azi mai înțelegeau ce spune cântecul acesta? Căci în trecut trebuie să se fi întrebat: Ce este ciocârlia? Ce este marmota? Dar cocorul? Dar lupul? Dar gâsca sălbatică? Ce este orhideea? Dar crizantema?

Pe câmpul nesfârșit, de un galben pal, câteva sute de ciocârlii își luară zborul înălțându-se la cer și oprindu-se în văzduh, dând repede din aripi, cântând voios, netulburate...

Capitolul 35

Yan Di[1] *se numea și Jiang... „Jiang" era un nume ce trimitea la neamul xirong, o ramură a neamului qiang, din vremea când nomazii au pătruns în Câmpia Chineză.*

Fan Wenlan, *Istoria Chinei pe scurt*

Cei din neamul qiang mureau bucuroși în bătălie, pe când moartea de vreo boală o considerau o rușine. Ei îndurau frigul și greutățile, căci erau precum sălbăticiunile. Nici măcar femeile, când stăteau să nască, nu se adăposteau de viscol. Erau puternici și neînduplecați, cu un spirit ca de fier, ca al tuturor celor dinspre apus.

Istoria dinastiei Han de Răsărit — Însemnări despre neamul qiang

PRIMA ZĂPADĂ A IERNII ADUSESE multă umiditate în atmosferă, așa că aerul din tot ținutul deveni rece, dar foarte curat. Cum lăsaseră în urmă pășunea de vară, toată larma se făcuse uitată. Grupele se aflau la câțiva kilometri distanță una de cealaltă, așa că nici măcar lătratul câinilor nu mai răzbătea de la unii la alții. Pustietatea acoperită de iarba deasă, de un galben palid, arăta dezolant, ca platourile înalte și sterpe de la mari înălțimi. Numai văzduhul de peste stepă rămăsese limpede și albastru, ca astă-toamnă. Cei câțiva nori de pe cerul azuriu ca apa

[1] Legendarul împărat Shen Nong.

unui lac de munte pluteau albi și răsfirați. Vulturii zburau atât de sus, încât semănau cu micile pete de rugină de pe suprafața oglinzii. Nu mai puteau prinde marmote sau șoareci, căci aceștia se ascunseseră adânc în vizuinile lor. Nu le mai rămânea decât să se avânte în înaltul cerului, pentru ca astfel, lărgindu-și raza vizuală, să caute niscaiva iepuri sălbatici. Altfel, pe iepurii mongoli, care își schimbaseră culoarea și se refugiaseră printre ierburile înalte ale pășunilor de iarnă, nici vulpile nu-i mai puteau dibui. Ziceau bătrânii că, de îndată ce vine iarna, vulturii și vulpile încep să cam moară de foame.

Chenzhen cumpărase de la centrul de aprovizionare al comunei un colac de sârmă groasă, ca să repare cufărul de nuiele pe care puiul de lup îl rupsese cu colții și-l zgâriase cu ghearele. Lucră o zi întreagă, și sârma răsucită și îmbinată peste pereții coșului se prefăcu într-o adevărată plasă. Era foarte groasă, poate puțin mai subțire decât bețișoarele. Numai cu cleștele și forțându-se cu amândouă mâinile o putea îndoi. Se gândi că de acum putea să muște din ea până-și mai strica vreun dinte, că tot n-ar fi reușit să o rupă și să scape din cușcă. Oricum, sârmă avea destulă, așa că de câte ori se rupea putea foarte bine să o înlocuiască. Iarna, când zăpada acoperea o mare parte din tulpinile ierbii, animalele aveau mult mai puțină hrană, și de aceea trebuiau să se mute dintr-un loc într-altul mult mai des, cam la o lună. Imediat ce oile și vitele pășteau iarba dintr-un loc ce se prefăcea din galben în alb, trebuiau să se mute, să meargă într-un loc în care peste zăpada albă se vedea galbenul ierbii. În schimb, lăsau iarba care rămânea ascunsă sub zăpadă hergheliilor de cai, care puteau scormoni după ea cu copitele lor puternice. Fiecare mutare presupunea un drum destul de scurt — era bine și dacă mergeau numai undeva unde oile mai păscuseră și în trecut, cam la o jumătate de zi de mers, nu mai mult. Așa, lupul putea să se zbată oricât, că într-o jumătate de zi nu avea cum să scape din cușcă. După ce își storsese creierii câteva săptămâni, Chenzhen stătea liniștit acum, căci problema crucială a transportului lupului în condițiile frecventelor mutări din timpul iernii fusese rezolvată.

Nomadismul are, într-adevăr, forța de a pune la încercare istețimea omului. Chenzhen și Yangke găsiseră și ei o soluție ca să-l invite pe lup să intre în cușcă. Mai întâi puneau cufărul pe pământ, băgau

lupul în el și apoi îl închideau, punând capacul. După aceea ridicau oiștea căruței, lăsând în jos partea din spate, pe care o duceau sub cufăr. La urmă îndreptau din nou căruța și legau bine cufărul. În felul acesta, puiul ajungea în căruță în deplină siguranță, și nici ei nu pățeau nimic. Când ajungeau la noua pășune, nu aveau decât să facă operațiunea inversă și terminau treaba. Cei doi sperau să se poată folosi de soluția aceasta până la stabilizare, când îi vor putea construi lupului un țarc fix, care să-l țină la distanță de pericole și de cei pe care i-ar fi putut pune el însuși în pericol. După aceea o vor putea duce alături de el pe cățeluș, că doar se știau de mici. Se putea spune, așadar, că erau doi parteneri ce crescuseră împreună, astfel că, în timp, sentimentele înfiripate între ei s-ar fi putut cristaliza sub forma unor câini-lupi. Atâta numai că aceștia aveau să fie descendenți ai unui lup adevărat.

Chenzhen și Yangke mergeau și se așezau deseori lângă lup, mângâindu-l și discutând între ei. În acest timp, lupul își punea capul pe piciorul unuia sau al celuilalt și, ciulind urechile, le asculta vocile. După ce se sătura de ascultat, se întorcea și începea să-și frece ceafa de picioarele lor, ori se punea cu burta în sus, așteptând ca cei doi să-l scarpine degrabă. Se tot gândeau la ce va fi. Yangke îl luă în brațe și, trecându-și degetele prin blana lui, spuse:

— Dacă lupul va avea puii lui, atunci nu va mai dori să fugă, căci lupul este unul dintre acele animale care țin foarte mult la familia lor. Toți lupii sunt niște tați și niște soți model, nu sunt niște pierde-vară. Dacă nu vine vreun alt lup să-l provoace, nu cred că va mai trebui să-l ținem legat în lanț. Iar dacă va merge să se plimbe pe pajiște, sunt convins că se va întoarce singur.

Chenzhen clătină din cap și spuse:

— Dacă ar fi așa, ar însemna că nu mai e lup adevărat. Dar eu nu vreau să-l las aici... Mereu mi-am dorit și am visat să am un lup adevărat drept prieten. Așa încât când mă sui pe cal și merg către nord-vest, pe pantele acelea înalte de lângă șoseaua de frontieră, să pot striga spre munții de-acolo: „Lupu' miiiic, lupu' miiiic, masa-i gaaaataaaa!" Și atunci el să vină cu toată familia lui, o haită întreagă din cel mai veritabil neam lupesc, alergând spre mine cu bucurie mare, fără să mai fie vreo urmă de lanț pe grumazul vreunuia, cu colți ascuțiți, cu trupul puternic, dar rostogolindu-se cu mine, frățește, prin iarbă, lingându-mi

falca, prinzându-mi mâna cu dinții, dar fără să mi-o rupă în încleștare. Dar de când colții lui și-au pierdut ascuțișul, visul meu s-a preschimbat într-o speranță zadarnică...

Chenzhen oftă încetișor și continuă:

— Ei, dar n-o să renunț eu așa ușor. De câteva zile nutresc alt vis, și anume să mă fac dentist și să-i pot implanta lupului patru colți noi de oțel, iar la primăvară, când se va face ditamai lupul, să-l duc ușurel spre șoseaua de frontieră și să-i dau drumul în munții aceia înalți din Mongolia. Poate că acolo regele lup, lupul cel alb, tatăl lui, și-a croit drum udat cu sânge și a reușit să prindă noi rădăcini. Lupul cel mic este destul de deștept ca să-și poată găsi tatăl, și nu va trebui decât să se apropie pentru ca regele, tatăl său, să simtă că poartă mirosul aceluiași neam și astfel să ni-l primească între ei. Cu colții lui ascuțiți, de oțel, lupul va deveni invincibil în acele locuri, și poate peste câțiva ani regele lup îi va preda lui tronul. Acest lup este din cea mai bună rasă de lupi din Elun. Cu caracterul lui tenace și cu extraordinara lui inteligență, trebuie să-i devină succesor. Dacă va reuși să se întoarcă pe tărâmul mongol, acolo spațiul este vast, iar oamenii sunt puțini, nu mai mulți de două milioane. E un adevărat paradis în care este venerat totemul lup și nu mai sunt țărani agricultori puși pe exterminat lupi. Acolo, pe stepa aceea lungă și lată, nesfârșită, lupul va putea să-și arate puterile de adevărat erou... Într-adevăr, mare păcat am săvârșit să distrug un viitor atât de luminos al unui lup de-a dreptul extraordinar...

Yangke privea absent la munții îndepărtați dinspre frontiera nordică, iar privirile i se încețoșau. Spuse oftând:

— Dacă ai fi ajuns în stepă cu zece ani mai devreme, poate că primul tău vis ar fi avut șanse să se îndeplinească. Cel de-al doilea însă n-ar avea cum să devină realitate. De unde să iei un set de ustensile stomatologice ca lumea, dacă nici măcar la dispensarul județean nu există așa ceva. Ca să-și pună niște dinți falși, păstorii bătrâni trebuie să se ducă la spitalul regional, la patru sute de kilometri distanță. Ai tu curaj să iei lupul în brațe să te duci până acolo? Nu mai visa atât, căci dacă o ții tot așa vei ajunge ca o Xianglin-Sao[1] a stepei. Motivul tuturor bătăilor

[1] Personaj din povestirea *Dar de Anul Nou* de Lu Xun, care trăia permanent într-o lume bântuită de fantasme.

de cap e lupul, dar adevărul e că tu ești mereu bântuit de imaginea lui... Ei, de-acum să revenim cu picioarele pe pământ.

Întorcându-se la realitate, Chenzhen și Yangke erau cât se poate de îngrijorați de rănile lupului — nu în mod special de cele de la lăbuțe, care se vindecaseră deja, ci de cea de la dintele acela negru ca smoala, care se mișca foarte tare. Gingia din dreptul lui era extrem de înroșită și de umflată. Lupul nu mai îndrăznea să rupă mâncarea ca înainte. Odată a uitat de problema cu dintele și s-a apucat să sfâșie carnea, dar imediat i-a dat drumul cuprins de durere și, deschizându-și larg gura, a început să tragă aer rece, lingându-și și sugându-și necontenit dintele acela. Și abia după ce durerea îl mai lăsase puțin se întorsese să-și termine mâncarea, numai că de acum mușca din ea cu colții din partea cealaltă.

Însă ceea ce-l neliniștea pe Chenzhen și mai mult era rana din gâtul lupului, care nu se vindecase nici până acum. El îi tot dădea carne cu pudră de Yunnan pe ea, pe care lupul o înghițea nemestecată, iar rana nu mai sângera. Însă vedea că înghițea cu mare greutate și că deseori tușea. Chenzhen nu îndrăznea să cheme medicul veterinar, așa că n-avea altceva de făcut decât să ia niște cărți de medicină veterinară și să încerce să se dumirească singur.

Carnea de oaie și de vită cu care aveau să se hrănească peste iarnă deja fusese tranșată. Conform regulilor de pe pășunea mongolă, cei patru oameni de la iurta lui Chenzhen aveau dreptul fiecare la șase oi mari, în total douăzeci și patru de oi. În afară de acestea, cei patru mai împărțiră și o vită. Rația de mâncare pe care o primeau studenții încă nu se micșorase, ci rămăsese de cincisprezece kilograme de persoană, lunar. Și mongolii aveau dreptul la aceeași cantitate, numai că ei primeau doar nouă kilograme și jumătate de cereale. Astfel, la iurta lui Chenzhen era destulă mâncare cu carne cât să le ajungă oamenilor, câinilor și lupului. Iarna însă se întâmpla să mai moară câte o oaie, fie de îngheț, fie de boală, și, cum oamenii nu mâncau mortăciuni, le dădeau câinilor sau lupului. De acum, Chenzhen nu mai trebuia să-și facă prea multe griji pentru mâncarea lupului. Chenzhen și Gao Jianzhong duseseră mare parte din mâncarea înghețată la depozitul grupei, care era o clădire din chirpici cu trei încăperi, ridicată pe pășunea de primăvară, pe drumul către sediul regimentului. În iurtă

nu rămăsese decât un cufăr cu carne și cereale. Cum se termina, se duceau la depozit să mai aducă.

Zilele de iarnă în stepă sunt foarte scurte. Păscutul nu dura mai mult de șase, șapte ore, adică puțin mai mult de jumătate din timpul petrecut la păscut vara. Cu excepția zilelor în care era viscol sau ger mare, zilele de iarnă erau pentru ciobani și ciurdari un bun prilej de odihnă și refacere. Chenzhen avea de gând să citească sau să-și pună în ordine notițele, cu lupul lângă el. De-abia aștepta să vadă ce spectacole de inteligență mai avea de dat lupul, cu fulgii albi de zăpadă căzând ușor drept fundal. Chenzhen știa că tenacitatea, inteligența și agilitatea lupului sunt un izvor nesecat de dramatism, așa că puiul nu-l putea dezamăgi tocmai pe el, un admirator fanatic al reprezentațiilor lupești.

În nesfârșita iarnă geroasă, lupii refugiați dincolo de frontieră aveau de înfruntat condiții nespus de dure. Lupul cel mic ducea însă un trai îndestulat și lipsit de griji, în tabăra păstorilor nomazi. Blana de iarnă i se îndesise, de parcă dintr-odată îi mai crescuse un rând, așa încât arăta fix ca un lup mare. Când își băga mâna în blana aceea atât de deasă și de bogată, Chenzhen nici nu-și mai vedea degetele, însă simțea căldura ca de sobă care iradia din trupul lupului. Blana era mai călduroasă decât orice pereche de mănuși. Lupul nu părea dispus să accepte noul nume de „lupu' mare", iar dacă-l striga astfel pur și simplu se făcea că nu aude. În schimb, cum îl striga „lupu' mic", venea repede, parcă râzând, și începea să se frece de piciorul sau de genunchiul lui Chenzhen. Cățelușa intra deseori acolo, în cercul lui, să se joace cu el, iar lupul n-o mai mușca pe „viitoarea lui logodnică", ci uneori o călărea, exersându-și mișcările instinctuale, cu afecțiune, dar și cu brutalitate. Yangke zicea:

— Pare-se că la anul ne-am putea alege cu ceva...

Cea de-a treia ninsoare mare ajunsese, în sfârșit, să se depună. Atunci, sub razele soarelui, în stepa Elun alternau zonele albe cu cele galbene. Dacă priveai stând în picioare, vedeai o întindere de zăpadă de culoare alb-gălbuie; dacă priveai însă așezat, ceea ce vedeai era o pășune aurie. Grupul zootehnic al lui Kasmai era asemeni unui trib primitiv, pătrunzând treptat în adâncimile pustiurilor nesfârșite ale stepei. Și Chenzhen trebui să-și ia puiul și să se mute mai departe, printre trestiile țepoase, în locuri neștiute și singuratice.

Cu două lopeți mari de zăpadă, Chenzhen și Gao Jianzhong adunară o căruță întreagă de balegă uscată, apoi puseră la drum carele cu paravanele mobile și bucățile de pâslă pentru țarcul oilor, ca să ajungă mai înainte, să facă loc pentru animale. Cei doi munciră jumătate de zi și adunară patru grămezi mari de zăpadă, dând-o la o parte pe cea din locurile unde aveau să stea turmele de oi și de vite, lupul și iurta. Abia apoi descărcară căruțele. După-amiază, când se duseră înapoi cu trei căruțe goale, Chenzhen era foarte voios, căci avea destul spațiu ca să pună cușca puiului.

A doua zi de dimineață, cei trei demontară iurta, o încărcară în căruță și o legară bine acolo. La urmă, îl puseră și pe lup în cușcă și o suiră în căruță, prinzând-o bine. Lupul se mânie și mușcă de câteva ori din plasa de sârmă groasă, însă dintele îl duru atât de tare, încât a doua oară nu mai avu curajul să facă așa ceva. Atunci când carul se puse în mișcare, lupul se sperie iarăși: își lăsă capul, își strânse grumazul, iar partea din spate a trunchiului și-o chirci, stând cu coada băgată între picioare, și rămase așa, fără să se așeze, până ce ajunseră pe pășunea nouă.

După ce îl așeză pe lup la locul lui, Chenzhen îi găti ceva bun: coadă grasă de oaie prăjită, ca să-i dea putere să nu-i fie frig. Chenzhen luă cuțitul și tăie coada în bucăți, ca să fie mai ușor de înghițit. Dar lupul prins în lanț nu renunțase niciodată la două lucruri: mai întâi, nu lăsa pe nimeni să se apropie de el atunci când mânca, chiar nu mai știa de nimeni, nici de frați, nici de prieteni, iar Chenzhen și Yangke nu făceau excepție; apoi, când ieșea la plimbare, nu se lăsa tras pentru nimic în lume. Chenzhen încerca din răsputeri să țină cont de aceste două principii. Dar în iarna înzăpezită și înghețată, pofta de mâncare a lupului crescuse fantastic de mult față de cea din primăvară, vară sau toamnă. De fiecare dată când îi dădea să mănânce, lupul își arăta colții și mârâia îngrozitor, iar din ochi îi țâșneau săgeți otrăvite. Până nu ieșea Chenzhen din cercul lui nu se liniștea. Abia când acesta se trăgea speriat înapoi, lupul se ducea la mâncare și începea să mănânce. Continua însă, ca un lup sălbatic, să-i arunce din când în când lui Chenzhen priviri și mârâieli înfiorătoare. Deși era rănit, iată că rămăsese la fel de puternic, ba chiar mânca mai mult, pentru a compensa sângele pierdut din cauza rănilor.

Cu toate acestea, rana de la dinte și cea din gât îl afectau serios. De unde înainte din două, trei îmbucături își termina mâncarea, acum trebuia să o mestece de câteva ori, și abia la a șaptea sau a opta înghițitură isprăvea de mâncat. De aceea, Chenzhen simțea mereu o mare îngrijorare, căci se temea că rănile acelea nu i se vor vindeca complet.

Pășunile pustii de iarnă aflate lângă frontieră erau de o sută de ori mai dezolante decât cele din vremea toamnei târzii, căci firele de iarbă care străbăteau pătura de zăpadă, legănându-se în bătaia vântului, răspândeau un puternic miros de vechi și de stricat. Anotimpul verde, cel atât de scurt, trecuse. Păsările migratoare care scăpaseră cu viață își luaseră zborul. Haitele de lupi care puseseră atâta lume pe jar cu îndrăzneala lor, scurgându-se ca fantomele prin întunericul nopților, erau acum duse, și nici că mai dădeau semne că ar vrea să se întoarcă. Stepa monotonă și mută ca un mormânt părea cu totul părăsită de viață. Prin inima lui Chenzhen se scurgea o nesfârșită tristețe. Se tot gândea cum o fi putut Su Wu[1] să îndure veșnicia aceea de prin ținuturile lacului Baikal. Se întreba și despre sine: dacă n-ar fi fost puiul de lup și cele câteva cărți aduse de la Pekin, ce s-ar fi făcut în pustietatea aceea neumblată, rece și înveșmântată în giulgiul de zăpadă? Ar fi înnebunit, s-ar fi țicnit, ar fi luat-o razna, s-ar fi prostit sau ar fi paralizat de plictiseală. Îi spusese lui Yangke că în tinerețe, pe când studia în Anglia, tatăl lui descoperise că rata sinuciderilor la europenii care locuiau în apropierea Cercului Polar era foarte mare. Apoi stările acelea de depresie, de „melancolie slavă", care au fost semnalate secole de-a rândul la oamenii din stepele Rusiei sau din întinderile siberiene, erau puse în legătură cu nesfârșitele suprafețe înzăpezite, precum și cu vremea întunecoasă. Cum se face însă că în stepele mongole, la fel de pustii, cu nopți de iarnă la fel de lungi și de întunecoase, preț de mii și mii de ani oamenii reușiseră să-și păstreze sănătatea mintală? Aceasta se datora tocmai tensiunii, agitației și cruzimii în care războiul cu lupii îi ținuse mereu pe oamenii acestor locuri, garantând integritatea fizică și psihică a tuturor generațiilor.

---

[1] Diplomat al dinastiei Han, trimis către neamurile hunilor (în jurul anului 100 d.Hr.), exilat de către căpetenia hunilor în zona pustie a lacului Baikal pentru a îngriji turmele. Scopul era ca, trecând prin mari greutăți, să devină supus.

Pentru trup, lupul era, în parte, dușmanul mongolilor din stepă. Pentru spirit însă, el le era un adevărat maestru, respectat și ascultat. Când lupii vor fi nimiciți, așa încât să nu mai rămână nici măcar unul, soarele însângerat nu va mai lumina stepa încremenită ca apele mării moarte, trezind alți vrăjmași ai spiritului uman — disperarea, neputința, întristarea și plictiseala —, aducând în ruină spiritul mongolilor care odinioară fuseseră atât de năvalnici și de cutezători.

Odată exterminat lupul, cantitățile de alcool aduse în stepă vor crește de câteva ori...

Chenzhen începu să se îmbărbăteze singur:

— Su Wu trebuie să se fi bazat, atunci, pe lupta aprigă cu lupul mongol al stepelor din nord. Așa a putut învinge lungul răstimp în care a trebuit să se confrunte cu dezolarea. Trăind ziua întreagă înconjurat de lupi, Su Wu nu avea cum să se lase răpus de plictiseală, să cadă pe tânjală. Și atunci Chanyu, căpetenia hunilor, i-a trimis o fată, o ciobăniță mongolă, care trebuie să fi fost la fel de curajoasă și de aprigă precum Kasmai, o bună fiică a stepei. Această pereche ce a trecut împreună prin ciur și dârmon cu siguranță a avut parte de fii care să aibă curajul să se strecoare prin vizuini de lupi, precum Bayar, și o astfel de familie caldă și puternică a susținut cum nu se poate mai bine moralul lui Su Wu. Din păcate însă, acel chinez care a fost trimis în stepă nu a reușit să o aducă decât pe femeia lui Su Wu, în schimb, acel „Bayar" al lor a rămas pentru totdeauna în stepa mongolă.

Chenzhen credea tot mai mult, până la deplină convingere, că lupul de stepă și spiritul său și-au făcut datoria până la capăt, ținându-l în viață pe Su Wu... Și dacă un om precum Su Wu a fost așa, dar întregul neam al stepei?

Lupul-totem era spiritul stepei, spiritul cu voință de fier al neamului din stepă.

Pe când studenții se scufundau în dezolarea aceea fără sfârșit, Chenzhen era norocos să-l aibă mereu alături de el pe lupul cel atât de sălbatic și de ambițios.

Lupul cel mic creștea tot mai mult; lanțul, în schimb, părea că se scurtează tot mai mult. N-a trebuit decât ca lupul cel atât de sensibil și de suspicios să-și dea puțin seama că între mărimea lui și cea a lanțului ar fi „o oarecare disproporție" și imediat a declanșat rezistența,

ca un deținut dintre aceia care se consideră maltratați. A început să tragă de lanț din toate puterile, să zguduie parul de lemn, cerând să i se lungească imediat lanțul. Dacă ar fi văzut că nu-și atinge scopul, n-ar fi pregetat să se sugrume acolo cu lanțul acela. Rana din gâtul lui tot nu se vindecase definitiv, așa că Chenzhen n-a avut decât să-i mai adauge o bucată de lanț, dar nu mai mare de vreo douăzeci de centimetri. Cu toate acestea, Chenzhen recunoștea că lanțul era prea scurt pentru „lupu' mic", care se făcuse atât de mare, însă nu avea curaj să i-l lungească mai mult. Altfel, cu cât lanțul ar fi fost mai lung, cu atât s-ar fi mărit distanța pe care lupul putea fugi, și, deci, forța cu care ar fi putut trage de par ar fi fost mai mare. Chenzhen era mereu îngrijorat, zicându-și că într-o zi lupul va rupe lanțul.

Lupul, care începuse să desfășoare mișcări de protest, ținea cu dinții de fiecare centimetru de lanț în plus, căci cu cât acesta era mai lung, cu atât mai tare putea să fugă în cerc, așa că era de-a dreptul încântat de fiecare centimetru în plus de libertate. Și, cum păși pe zăpada din afara cercului de iarbă galbenă, se simți ca și cum ar fi cucerit prin asalt un nou teritoriu, fiind mai entuziasmat chiar decât dacă ar fi fugărit și prins un mânz gras și frumos. Nici nu mai așteptase să vină Chenzhen și să dea zăpada la o parte, să-i lărgească cercul — se și pornise să alerge ca nebunul, de ai fi zis că e o ruletă. „Hu-hu-hu, hu-hu-hu", roată după roată, parcă ar fi fost mai mulți lupi care se țineau unii după alții. Sau parcă era o secerătoare ori o semănătoare, căci la repeziciunea cu care se învârtea lanțul pe acolo toată iarba fu retezată scurt, zburând fărâmițe în toate părțile. Lupul dădea ocoluri încontinuu, ca un smintit, ca un monstru înspăimântător, aducând furtuna de nisip — un lup galben care arăta precum o tornadă de nisip galbenă stârnită pe platoul galben. În apropiere stătea Chenzhen, îngrozit la gândul că, tot învârtindu-se așa, lupul o să scape de lanț și o să fugă, afundându-se în adâncul muntelui, repezindu-se către frontieră.

De fiecare dată când se așeza acolo, în apropierea cercului, toată tristețea din inima lui Chenzhen se risipea de parcă nici n-ar fi fost. Era ca și cum un val de sălbăticie i-ar fi pătruns în inimă, ca și cum în vene i-ar fi năvălit sânge fierbinte și iute de lup. Îl cuprindea o vitalitate de nestăvilit. Motorul acestor senzații era pus în mișcare de focul pe care

lupul îl aprindea în raitele lui nebunești, făcându-l să funcționeze cu bubuituri și bufnituri, plin de un entuziasm sălbatic.

Chenzhen avea o admirație tot mai mare față de spectacolele oferite de lup. Însă tot privindu-l așa, își dădu seama că lupul nu era doar teribil de entuziasmat, ci avea și alte planuri, căci după ce entuziasmul îi trecu el continuă să alerge mai departe. Chenzhen avu impresia că lupul își exersează instinctual viteza, antrenându-se să evadeze și să fugă. Forța cu care ar fi putut să se descotorosească de lanț era mult mai mare decât astă-toamnă sau astă-vară. Acest lup tot mai puternic, tot mai matur privea nerăbdător spre stepa liberă și nesfârșită, căci libertatea aceea dinaintea ochilor lui, care părea să poată fi atinsă cu propriile lăbuțe, îl atrăgea și-l ademenea atât de tare, încât nu mai putea suferi zgarda în jurul grumazului. Chenzhen înțelegea foarte bine sentimentele și dorințele din inima lupului, căci a lăsa un lup, care e liber prin natura lui și arde de dorul libertății, să privească libertatea ce începea la numai câțiva centimetri de el, dar să nu-l lași să se bucure de ea, să o capete, era cea mai mare crimă care se putea închipui pe fața pământului. Dar n-avea încotro, trebuia să-l mai țină așa, să sufere gerurile și zăpezile pe care până și lupii cei mai mari abia puteau să le îndure. Altfel, de îndată ce ar fi scăpat din lanțul și din cercul lui, singurul drum pe care ar fi apucat-o ar fi fost acela spre moarte. Lupul tot trăgea de lanț, amânând astfel tot mai mult vindecarea deplină a rănii din gât. Privindu-l, Chenzhen simțea un gol dureros în stomac. Nu putea decât să verifice de mai multe ori lanțul, zgarda și parul, să ia măsuri ca să-l împiedice să pună la cale evadarea chiar acolo, sub ochii lui, și să-și caute popas în tărâmul plin de libertate al morții.

Cu gura deschisă pe jumătate, lupul continua să fugă, fără să dea semne de oboseală, privind din când în când la Chenzhen, parcă râzând în gâfâiala aceea. În priviri i se vedeau scânteieri ca de cremene. În acele fracțiuni de secundă, Chenzhen observa o căldură și o emoție incomparabile; oare să-l părăsească puterile? Oare voința și visurile lui să se termine aici? Pus în fața sălbăticiei și a forței nestăvilite a lupului, Chenzhen nu putea decât să se pună pe sine la îndoială, cuprins de rușine. Descoperind acea exuberanță a lupului din care transpărea forța sa vitală, viața lui părea un braț de surcele ude care, puse la foc,

nu făceau decât să fumege. De aceea voia să-l lase pe lup să se desfășoare în voie, să alerge după pofta inimii.

După atâtea ocoale date într-o fugă nebună, lupul începu să se cam împleticească, pentru ca la un moment dat să frâneze brusc și, rămânând locului cu gura deschisă și gâfâind îngrozitor, să se scuture de două ori și să se așeze, pufnind, pe burtă. Chenzhen nu își dădea seama ce se întâmplase, așa că se duse degrabă în cerc și îl ajută să se ridice. Privind în ochii lui, văzu cum se uită drept spre el, dar fără să se poată concentra, de parcă nu-și putea focaliza privirea asupra ochilor lui Chenzhen. Lupul se zbătu și până la urmă reuși să se ridice singur, dar apoi se scutură de două ori și iar căzu la pământ, de parc-ar fi fost beat. Atunci Chenzhen pufni în râs — își dădu seama că tot alergând în cerc amețise, căci niciodată nu i se mai întâmplase să alerge roată atât de mult, ca un măgar înhămat la piatra de moară. Și încă măgarului i se acoperă ochii, pe când lupului... Era prima dată când vedea un lup amețit care se tot bălăbănea și căruia îi venea să deschidă gura ca să vomite.

Atunci Chenzhen dădu fuga să-i aducă un castron cu apă călduță și, cum i-l puse în față, lupul își băgă nasul în strachină. Dar numai după ce își recăpătă cu greu echilibrul reuși să bea. După aceea își crăcănă lăbuțele și se așeză jos, gâfâind o bună bucată de vreme, după care iarăși se ridică. Însă, lucru ciudat, după ce-și mai veni puțin în fire, iarăși începu să se învârtă ca morișca.

Lui Chenzhen i se strânse inima, fiind cuprins din nou de un violent sentiment de vinovăție. Pe tărâmul acesta al exilului, părăsit și pustiu, el avea norocul să aibă lângă el lupul, să aibă acolo, în cercul acela, un motor care să-l încarce de energie și astfel să-l ajute să trăiască în iarna al cărei sfârșit nici măcar nu se putea întrezări. Pe acest pământ fertil, dar plin de spini și de vegetație deasă, pe care la tot pasul se ciocneau între ele caracterele și destinele celor două neamuri, el primea o răsplată care să-i ajungă pentru tot restul vieții. Dar, prin respectul și venerația lui față de lup, încerca, de fapt, să depășească analizele și măsurile luate de poporul chinez, ignorant și plin de prejudecăți în ceea ce privește lupul. Și atunci, nu era oare necesar ca el să-și afle împlinirea și realizarea, dat fiind că încarcerase lupul, privându-l de libertate?

Dar Chenzhen se cufundă în îndoială și îngrijorare față de propria faptă.

Acum trebuia să se ducă să citească, însă ezită. Se simțea de parcă s-ar fi îmbolnăvit de obsesie și de grijă pentru lup. Plecă totuși, întorcând capul să-l privească la fiecare trei pași, neștiind ce ar mai putea să facă pentru el.

Oricum, caracterul va fi cel care-i va hotărî soarta în cele din urmă.

Chenzhen a crezut de la început până la sfârșit că ziua aceea înghețată de iarnă, cea în care în sfârșit l-a pierdut pe lup, a fost hotărâtă așa de Tengri, căci Tengri avea să-i dea astfel conștiinței lui pedeapsa pe viață, fără ca vreodată să mai poată căpăta iertare.

Starea lupului, așa rănit cum era, se înrăutăți într-o noapte fără vânt, fără lună, fără stele, în care nici măcar nu lătrau câinii. Străvechea stepă a Elunului era încremenită ca un imens ierbar cu plante fosilizate: nici cea mai slabă urmă de viață nu se făcea simțită.

După miezul nopții, Chenzhen se trezi la zornăitul puternic al lanțului. De sperietură, creierul său se trezi imediat, iar auzul deveni extraordinar de fin. Ascultă cu foarte mare atenție și, între reprizele de zornăit, reuși să distingă vag urlete de lup care veneau dinspre munții de la graniță, cu intermitențe, când ca un flaut, când ca un tulnic, când mai slabe, când mai puternice, când mai agitate, când mai deznădăjduite. Lupii aceia decimați, alungați din patrie, de pe tărâmul lor, ar fi fost răpuși de oștile mai puternice și mai crude ale lupilor de pe-acolo și, rămânând numai regele alb împreună cu alți câțiva lupi răniți și orfani, ar fi dat fuga la sud de graniță, pe tărâmul nimănui dintre linia de apărare împotriva incendiilor și șoseaua de frontieră. Cu toate acestea, nu se puteau nicidecum întoarce pe pământul înecat în sânge. De aceea, regele lup se frământa, urlându-și păsul, părând că-și cheamă astfel la oaste toți oștenii risipiți, pregătindu-se să dea din nou atacul mortal, într-un război pe viață și pe moarte.

Trecuse mai mult de o lună de când Chenzhen nu mai auzise urlete de lupi liberi în stepa Elun. Urletele acelea abia auzite, tremurătoare, pline de frământări, purtau în ele toate mesajele pentru care se îngrijorase el. Se gândea că acum moș Bilge poate varsă lacrimi, căci aceste urlete pline de tragism te făceau să te simți mai deznădăjduit decât dacă n-ai mai fi auzit urlete deloc. Cele mai multe căpetenii și

lupii mai mari, mai puternici, mai cruzi și mai bravi din stepa Elun fuseseră uciși primii de trăgătorii de elită. După ce zăpezile acoperiseră stepa Elun, jeepurile se opriseră din drumurile lor, însă trăgătorii, care erau strănepoți de călăreți, au schimbat mașinile pe cei mai iuți cai și au pornit mai departe să caute și să ucidă lupi. Atunci când lupii din Elun n-au mai avut puterea de a-și croi drum cu colții, au fost nevoiți să renunțe la propriul teritoriu.

Până la urmă, lucrul care îl înfricoșa cel mai tare pe Chenzhen se întâmplă. Urletele, care de mult nu mai fuseseră auzite, stârniră în lupul cel mic toate speranțele, impulsurile, dorința de a se opune și de a se bate. El era ca un prinț încarcerat în stepă care auzea acum vocea bătrânului rege, care, de fapt, era un strigăt de ajutor. În acel moment deveni extrem de neliniștit și de agitat, de parcă și-ar fi dorit să se transforme pe loc într-o ghiulea care să fie proiectată în direcția din care veneau urletele, ca răspuns la toate acele semnale. Însă, de când avea rana, din gâtul lupului nu mai putea ieși niciun sunet, așa că acum nu avea cum să răspundă chemărilor tatălui și semenilor săi, lucru care-l scotea din minți și-l făcea să țopăie, să tragă cu putere de lanț, să încerce să disloce parul, fără a ezita să-și rupă gâtul, lanțul, zgarda și parul. Chenzhen simțea pe propriul trup tot cutremurul provocat de lup pe pământul înghețat și din tot zgomotul acela violent ce răzbătea dinspre cercul lupului putea să-și imagineze cum fuge lupul de colo-colo! Cum se zbate! Cum mai scuipă sânge! Căci puiul de lup se zbătea tot mai tare, tot mai violent.

Înspăimântat, Chenzhen dădu repede plapuma la o parte, își puse pantalonii din piele și cojocul și ieși valvârtej din iurtă. La lumina lanternei văzu zăpada plină de urme de sânge. Într-adevăr, lupul scuipa sânge, cu gura deschisă, trăgându-se cu putere, necontenit. Zgarda îl sugruma: avea limba scoasă, iar lanțul stătea atât de întins, că părea gata să plesnească din clipă în clipă, asemenea unei corzi de oțel. Pe piept i se prelingea un firicel de sânge, iar din gură îi curgeau picături. În cercul lui sângele țâșnea în toate părțile, aburul roșu se ridica ușor, într-o atmosferă de o cruzime cumplită.

Chenzhen se năpusti într-acolo, fără să mai țină cont de nimic, și încercă să cuprindă în brațe grumazul lupului, dar nici nu apucă să întindă bine mâna că lupul se și repezi cu un horcăit și-i sfâșie o bucată

din pielea de oaie a mânecii cojocului. Yangke veni și el valvârtej, însă nu se punea problema ca vreunul dintre ei să se poată apropia de lup, căci toată mânia aceea adunată în el de atât timp îl făcea acum să arate ca un demon ucigaș, cu ochii roșii de turbare, dar și ca un lup nebun gata să se sinucidă. În disperare de cauză, cei doi luară o bucată groasă și murdară de pâslă, cu care acopereau balega de vită, și o aruncară peste lup, încercând să-l pună la pământ. Dar prins în războiul acela sângeros, lupul era ca scos din minți. Mușca tot — pământ, pâslă, tot ce-i ieșea în cale — și scutura din cap cu toată forța, încercând să iasă din lanț. Chenzhen simțea și el că o ia razna, dar trebui să-și vină în fire, așa că începu să-l strige cu afecțiune: „Lupu' mic, lupu' mic..." După un timp, lupul păru că se mai liniști puțin. Cei doi se simțeau de parcă tocmai trecuseră printr-o luptă cu lupii corp la corp, așa încât se prăbușiră osteniți la pământ, gâfâind îngrozitor.

Cerul începu să se lumineze. Atunci dădură pâsla jos, să vadă consecințele rezistenței nebune, ale luptei pentru libertate, ale dorului de tatăl iubit: dintele stricat atârna afară din gură — rădăcina lui se rupsese atunci când mușcase din bucata de pâslă —, iar sângele nu mai contenea să curgă, și probabil că toți microbii din pâsla aceea mizeră pătrunseseră în rană, infectând-o. Lupul, peste măsură de ostenit, scuipa încontinuu sânge din gât, mult mai înfiorător decât în ziua aceea când se mutaseră pe pășunea de toamnă. Era clar că vechea rană fusese răscolită, ori că i se adăugase o alta. Lupul stătea cu ochii însângerați larg deschiși, iar din mișcările burții se vedea cum înghite sângele. Pe cojoc, pe pâslă, pe locul din cerc, peste tot se vedeau pete mari de sânge înghețat, mai mult chiar decât dacă ar fi ucis acolo un mânz. De groază, lui Chenzhen i se înmuiară picioarele. Cu voce tremurândă, bâlbâindu-se, spuse:

— S-a terminat. De data asta chiar s-a terminat!

Yangke spuse și el:

— Se pare că i-a curs jumătate din sânge și, dacă-i mai curge așa, nu va mai rămâne cu nimic...

Cei doi oameni se învârteau în loc îngrijorați, habar n-aveau cum ar putea să-i oprească sângerarea. Chenzhen se urcă repede pe cal să îl cheme pe Bilge. Bătrânul se sperie foarte tare văzându-l pe Chenzhen

plin de sânge și veni repede cu el. Văzând apoi lupul însângerat, bătrânul întrebă grăbit:

— Aveți vreun medicament de oprit sângerarea?

Atunci Chenzhen aduse repede sticluțele cu pudră de Yunnan, patru în total. Bătrânul intră în iurtă, luă un plămân de oaie din ligheanul cu carne, îl udă cu apa fierbinte din termos, tăie părțile tari ale gâtlejului, îl despică și turnă pudră pe partea moale. Apoi, ducându-se lângă cerc, îl puse pe Chenzhen să i-l dea. Cum puse Chenzhen castronul jos, lupul se și repezi și înghiți o bucată. Dar plămânul de oaie se îmbibă de sânge atunci când îi ajunse la rană și, umflându-se, îi stătu în gât. Bucata moale de plămân de oaie dată cu pudră de Yunnan acționa ca o bucată de vată hemostatică, oprindu-se o vreme în gât, până ce reuși în sfârșit să treacă. Plămânul umflat apăsase asupra rănii din gât, iar pudra ajunsese la locul vătămat din esofag. Lupul se chinui să bage pe gât și cea de-a doua bucată de plămân, și atunci sângele din gură păru că se mai diminuează.

Bătrânul însă clătină din cap și spuse:

— Nu mai are cum să trăiască, i-a curs prea mult sânge. Rana aceea este într-un loc vital, în gât. Și dacă, să zicem, de data asta se închide, când va auzi iarăși chemările lupilor, o să-l mai poți opri? Lupul ăsta, sărmanul de el... Eu nu te-am lăsat să-l crești, și tu totuși l-ai ținut. E mai greu de îndurat decât dacă i-ai tăia gâtul cu briceagul... Asta e viață de lup? Mai rău decât câinii, mai rău decât sclavii mongoli din vechime... Lupul mongol preferă să moară decât să ducă o astfel de viață:

Dar Chenzhen imploră și spuse.

— Tăicuță, eu vreau să cresc lupul ăsta până la bătrânețe, până la moarte, crezi că mai are scăpare? Învață-mă tot ce știi despre cum se vindecă rănile...

Bătrânul făcu ochii mari și zise:

— Tot mai vrei să-l ții? Mai bine omoară-l acum, cât mai seamănă a lup, cât mai are în el spirit de lup. Lasă-l să moară în luptă, ca toți ceilalți lupi mari! Nu-l lăsa să moară ca un câine nenorocit! Ajută-i spiritul să plece!

Chenzhen nu se gândise niciodată că va trebui să-l ucidă cu mâna lui, când trecuse prin atâtea pericole, prin atâtea și atâtea greutăți,

numai ca să-l facă mare. Se străduia din greu să-și stăpânească lacrimile, apoi mai imploră o dată:

— Tăicuță, ascultă-mă... cum să-l omor eu cu mâna mea... cât mai e un strop de viață în el trebuie să încerc să-l salvez...

Bătrânul se întunecă la față, de mânie tuși de câteva ori, scuipă o dată în zăpadă, apoi urlă:

— Voi, chinezii, n-o să-i înțelegeți niciodată pe lupii mongolilor!

Spunând asta, se urcă degrabă pe cal, îi arse una cu biciul și porni în galop spre iurtă, fără să se mai uite înapoi.

Atunci Chenzhen simți o mare durere în inimă, de parcă și sufletul lui ar fi primit o lovitură de bici.

Cei doi rămaseră nemișcați, ca doi pari înfipți în zăpadă, nemaiștiind ce să facă.

Yangke bătători cu cizmele zăpada și, cu capul plecat, spuse:

— Tăicuța niciodată nu s-a înfuriat așa de tare pe noi... Lupul mic nu mai e un pui, acum s-a făcut mare, poate să se lupte cu noi ca să-și câștige libertatea. El e dintre aceia care preferă să moară decât să rămână captivi. După asta, e clar că nu mai are zile... De-aia eu zic să ascultăm ce a zis taica, să-i facem ultimele onoruri de lup.

Lui Chenzhen lacrimile îi înghețaseră pe obraji, transformându-se într-un șir de mărgele de gheață. Scoase un oftat prelung și spuse:

— Cum să nu înțeleg ce-a vrut să spună taica? Dar după inima mea, cum să omor lupul? Dacă o să am un fiu în viitor, o să-l iubesc la fel de mult ca pe lupul pe care l-am luat să-l cresc... Lasă-mă să mă mai gândesc.

Lupul pierduse foarte mult sânge. Se ridică în picioare clătinându-se și, ducându-se în marginea cercului, săpă cu labele în zăpadă, vrând să mănânce. Atunci Chenzhen îl luă repede în brațe și îl întrebă pe Yangke:

— Uite, lupu' mic vrea să mănânce zăpadă ca să-i treacă sângerarea. Să-l lăsăm?

Yangke însă spuse:

— Eu cred că doar i-e sete, după ce a pierdut atâta sânge. Nu e normal? Zic să-l lăsăm în plata lui, de acum el știe ce-o să facă cu viața lui.

Atunci Chenzhen îi dădu drumul, iar lupul începu să dea pe gât bucăți mari de zăpadă. Slăbit cum era, durerile și frigul îl făceau să tremure din toate încheieturile, ca sclavii de demult din stepă, care erau pedepsiți să stea în frig fără cojoc. În cele din urmă, lupul nu se mai putu ține pe picioare și se prăvăli la pământ. Încercă de câteva ori să se rostogolească și se chirci de-i ajunse coada până la nas. Tremura în continuare, la fiecare gură de aer pe care o lua se zguduia cuprins de spasme, și numai când expira tremura ceva mai încet. Tremura, respira, se oprea. Multă vreme nu reuși să se potolească, iar inima lui Chenzhen fu cuprinsă de spasme. Nu-l mai văzuse niciodată pe lup atât de slăbit și de neajutorat. Găsi o bucată groasă de pâslă cu care-l acoperi și o vreme crezu că spiritul lupului se desparte încet-încet de trup. Parcă nu mai era lupul pe care-l crescuse el.

La prânz, Chenzhen îi făcu un terci din coadă grasă de oaie, pe care, după ce îl răci cu câteva bucăți de zăpadă, i-l duse lupului să mănânce. Lupul își adună toate puterile, chinuindu-se să mănânce ca de obicei, să aibă aerul unui lup lacom și înfometat, însă, oricât se străduia, nu mai era ca înainte. Mânca, dar se oprea, căci în timp ce mânca îi curgeau picături de sânge din gură și tușea. Rana aceea adâncă din gât încă sângera, și din porția pe care altădată ar fi mâncat-o la o singură masă mâncă de data asta două zile, în trei reprize.

În cele două zile, Chenzhen și Yangke făcură cu schimbul, stând lângă lup fără întrerupere. Dar acesta mânca din ce în ce mai puțin. La ultima masă nici nu mai putu să înghită, dădea pe gât numai propriul sânge. Chenzhen luă repede un cal iute și trei sticle de rachiu de-al mongolilor și se duse să-l cheme pe veterinarul brigăzii. Acela, văzând locul plin de sânge, spuse:

— Nu vă mai chinuiți. Noroc că-i lup, dacă era câine de mult ar fi murit.

Veterinarul nu-i dădu nici măcar o pastilă, ci, suindu-se pe cal, plecă la iurtele altora.

A treia zi dimineață, ieșind din iurtă, Chenzhen observă că lupul dăduse la o parte pâsla de pe el și, zăcând încolăcit pe pământ, respira sacadat. Cei doi se duseră repede lângă el. Când îl văzură rămaseră foarte surprinși: umflătura din gât se făcuse atât de mare, încât zgarda de-abia îi mai permitea să respire, și numai dacă stătea în poziția aceea,

de făt, putea să mai sufle cât de cât. Chenzhen îi mai slăbi puțin zgarda, desfăcându-i două găuri. Lupul scoase un soi de oftat, dar după puțin timp nu mai putu să respire regulat și se chinui să se ridice în picioare. Cei doi îi deschiseră gura ca să se uite și văzură că jumătate din gingie și gâtul îi erau umflate ca o tumoare, iar țesutul începuse să crape.

Chenzhen se așeză pe jos, deznădăjduit. Lupul se chinui să-și proptească labele din față și se așeză așa în fața lui, cu gura întredeschisă și cu limba puțin scoasă. Din gură îi picura salivă amestecată cu sânge și-l privea pe Chenzhen ca pe un lup bătrân — parcă ar fi avut ceva să-i spună, dar nu putea scoate niciun sunet. Lui Chenzhen îi curgeau lacrimile pe obraz. Prinzând grumazul lupului, își lipi fruntea și nasul de el pentru ultima dată. Dar lupul nu se mai putu ține și ambele lăbuțe din față începură să tremure ca sub o imensă povară.

Chenzhen se ridică repede în picioare și se duse alergând lângă iurtă, de unde luă un drug de fier. Se întoarse și, cu drugul ascuns la spate, se duse către lup cu pași mari. Acesta ședea în continuare chinuindu-se să respire, iar labele din față îi tremurau tot mai rău — părea că e gata să se prăbușească din moment în moment. Se duse în spatele lupului, ridică drugul și cu toată puterea îl trăsni în ceafă. Lupul nu scoase niciun sunet, ci se prăvăli ușurel la pământ, ca un adevărat lup mongol, care se ținuse tare până în ultima clipă...

În acea clipă, Chenzhen simți și el că sufletul îi fusese aruncat de o izbitură afară din trup. I se păru că aude chiar clinchetul acela făcut de spiritul care se lovise de creștetul capului, pe unde dădea să iasă ca să nu se mai întoarcă vreodată. Chenzhen arăta ca un bloc de gheață, împietrit în cercul lupului.

Neștiind ce se întâmplase, toți câinii și cățeii dădură zor într-acolo și, văzând lupul mort zăcând pe jos, îl mirosiră puțin, apoi se împrăștiară speriați. Numai Erlang rămăsese în fața stăpânilor, lătrând indignat la ei.

Stăpânindu-și lacrimile, Yangke spuse:

— Cu ce mai rămâne de făcut trebuie să ne descurcăm ca moș Bilge. Cât mă ocup eu să-l jupoi, tu du-te în iurtă să te mai liniștești.

Chenzhen însă îi răspunse înlemnit:

— Amândoi l-am scos din vizuină, amândoi trebuie să-l jupuim și să-l ducem la Tengri.

Cei doi își stăpâniră tremurul brațelor și începură să jupoaie lupul cu mare grijă. Blana era deasă și lucioasă ca mai înainte, însă pe lupul mic se mai vedea acum doar un strat de grăsime. Yangke luă blana și o puse pe acoperișul iurtei. Chenzhen luă un sac curat, puse în el trupul lupului și-l legă în spatele șeii. Apoi cei doi încălecară și merseră în munte. Urcară până pe creastă, căutară un loc unde își făceau vulturii cuib și-l curățară de zăpadă cu mânecile, după care, ușor, puseră acolo trupul lupului. Locul de funeralii pe care-l aleseseră cei doi era friguros, dar solemn. Acum, lupul dezbrăcat de uniforma lui de luptă nu mai era de recunoscut. Chenzhen, cel puțin, nu-l mai vedea ca pe al lui, ci-l vedea ca pe atâția alți lupi care muriseră în bătălie pentru ca la sfârșit să rămână goi, jupuiți de blană. Privind la puiul cel drag, cu trupul înfășurat în giulgiul alb al morții, Chenzhen și Yangke nu vărsară nicio lacrimă. În stepa mongolă, fiecare lup venea pe lume îmbrăcat în blănița pufoasă, dar pleca despuiat de tot, lăsându-și în urmă, printre oameni, vitejia, cutezanța și înțelepciunea, precum și stepa cea frumoasă. Dar odată cu uniforma de luptă, lupul cel mic se descotorosise și de lanțuri — acum era ca toți ceilalți din neamul lui care fuseseră uciși în bătălie: nesupus, liber și lipsit de griji, cu fața către stepa nemărginită și necuprinsă. De aici, lupul cel mic se putea întoarce la haita lui, printre oștenii stepei, căci Tengri cu siguranță nu avea să-i respingă spiritul.

Cei doi își ridicară deodată capetele, ca la un semn, văzând pe cer doi vulturi care dădeau târcoale chiar deasupra piscului pe care stăteau. Mai priviră o dată lupul mic, care deja prinsese o pojghiță subțire de gheață, apoi încălecară degrabă și o luară la vale. Până să ajungă în câmp, mai priviră înapoi și văzură vulturii coborând în spirală și așezându-se pe pisc. Lupul mic nu mai era o stană înghețată, ci primea funeraliile cerești, fiind dus de cei doi vulturi până la înaltul Tengri.

Epilog

ÎN PRIMĂVARA URMĂTOARE anului în care lupii din Elun au fost exterminați, armata a primit ordin să reducă și numărul câinilor, pentru a mai economisi atât de prețioasa carne de oaie și de vită, distribuind-o și colectivelor agricole mai sărace. Cei care s-au lovit primii de această nenorocire au fost puii, așa că aproape toți puii născuți atunci au fost trimiși la Tengri, iar peste tot în stepă puteai auzi cățelele tânguindu-se amarnic pentru pierderea odraslelor, scormonind după copilașii morți pe care stăpânii îi îngropaseră, luându-i apoi în colți și învârtindu-se cu ei de colo-colo, cu mințile rătăcite. Femeile mongole jeleau și ele cu lacrimi amare, bărbații însă lăcrimau în ascuns. Câinii mari și cei de vânătoare începuseră să se sfrijească și ei, pe zi ce trecea.

După o jumătate de an, niște militari care treceau într-un camion îl zăriră pe Erlang stând într-un loc pustiu, departe de iurtă, cufundat în gândurile lui, și îl împușcară, târându-l apoi de acolo. Chenzhen, Yangke, Zhang Jiyuan și Gao Jianzhong, negri de furie, se duseră cu jalba în proțap la cartierul general al regimentului și la alte două birouri, dar nu reușiră nicicum să dea de urma ucigașului. Chinezii nou-veniți se coalizau când venea vorba de carne de câine și făceau front comun, așa că-l ascunseseră pe ucigaș atât de bine, de parc-ar fi fost un adevărat erou căutat de cei dintr-un trib străin.

După patru ani, într-o dimineață cu viscol, un om în vârstă și un altul ceva mai tânăr, călare pe cai, duseră spre șoseaua de frontieră un car tras de vite, în care era pus trupul lui moș Bilge. Din cele trei locuri în care-și făceau mongolii funeraliile, două nu mai puteau fi folosite, căci după ce se mai stinseseră câțiva păstori mongoli fuseseră

transformate în cimitire în stil chinezesc. Numai moș Bilge insistase să fie dus pe un loc unde ar mai fi putut exista lupi. Lăsase cu limbă de moarte ca doi dintre frații lui, aflați la depărtare, să-l ducă în locul pustiu de la nord de șoseaua de frontieră.

Și, după cum spunea fratele mai mic al moșului, în noaptea aceea urletele lupilor din zonă n-au contenit o clipă, până ce s-a luminat de ziuă.

Chenzhen, Yangke și Zhang Jiyuan credeau că taica Bilge fusese un om care suferise mult, dar care fusese și foarte norocos, căci fusese ultimul bătrân mongol care avusese parte de funeralii cerești, al cărui spirit urcase la Tengri. De atunci încoace, în Elun nu a mai fost văzută nicio haită de lupi.

Curând după aceea, Chenzhen, Yangke și Gao Jianzhong fură transferați pe rând la birourile companiei. Yangke le preda elevilor din școala elementară, Gao Jianzhong era tractorist la unitatea mecanizată, iar Chenzhen lucra ca gestionar la depozit. Numai Zhang Jiyuan fusese reținut de mongoli ca stăvar la herghelie. Yile și puii ei au fost duși la iurta lui Kasmai și a lui Batu. Dar credinciosul Gălbenuș și-a părăsit familia și s-a dus după Chenzhen la birourile companiei. Însă de fiecare dată când Kasmai venea cu vitele, caii sau câinii după ea, Gălbenuș era nespus de fericit să-și reîntâlnească familia și, cum plecau de acolo, se lua după ei și se ducea până la tabără, căci nimeni nu-l oprea. Numai după câteva zile bune se întorcea singur la Chenzhen, indiferent cât de departe era pășunea pe care erau așezați ai lui, până și la cincizeci de kilometri — de întors, se întorcea mereu. Dar după fiecare întoarcere era foarte abătut o vreme. Lui Chenzhen îi era mereu teamă să nu i se întâmple ceva pe drum, dar, văzând că se întorcea teafăr de fiecare dată, de la o vreme nu-și mai făcea griji, căci nu-l putea lipsi pe Gălbenuș de bucuria și de libertatea de a-și vizita rudele și stepa. După vreun an însă, Gălbenuș „se pierdu", deși oamenii locului știau bine că un câine din stepă nu avea cum să se rătăcească, și nici să pice în colții lupului nu mai era posibil, căci aceștia fuseseră eliminați de mult, și chiar dac-ar mai fi rămas câțiva, nu se mai auzise ca vreun câine singur să fie ucis de lupi. Singurii care ar fi putut să-l omoare pe Gălbenuș în drumul lui erau oamenii, și anume cei care nu erau din stepă.

Chenzhen și Yangke se întoarseră în sânul comunităților de chinezi, ducând o viață pur sedentară, în stil chinezesc. Erau înconjurați de chinezi, majoritatea veniți din țară, cu familii cu tot, militari transferați la munca civilă, precum și studenți veniți din Tianjin sau Tangshan. Cu toate acestea, sentimental vorbind, cei doi simțeau că nu se vor mai putea întoarce niciodată la viața dinainte. În timpul în care nu lucrau sau nu studiau, obișnuiau să se ducă pe creasta muntelui din apropierea companiei și să privească îndelung la Tengri cel din nord-vest, la norii cei orbitori și cufundați în adâncul cerului, căutând în ei figura lupului și pe a bătrânului Bilge...

În 1975, trupele de muncitori în construcții și producție din Mongolia Interioară au fost desființate. Însă în valea râului Mânzului, cea atât de roditoare și de frumoasă, se înstăpânise nisipul deșertului, după ce se încercase transformarea ei în zonă agricolă. Cu toate acestea, casele, utilajele, tractoarele și o mare parte din oameni, cu stilul lor de gândire și de viață, rămaseră acolo. Stepa Elun se deteriora însă tot mai mult, de la an la an. Dacă se auzea că pe la nu știu care iurtă un lup a ucis o oaie, între oameni se iscau discuții care durau zile întregi, iar dacă se vestea că vreunui om i s-a împiedicat calul într-o gaură de marmotă, ducând la accidentarea amândurora, se făcea și mai mare vâlvă.

Câțiva ani mai târziu, înainte să plece înapoi la Pekin să susțină examenul de licență, Chenzhen a împrumutat un cal și s-a dus la Batu și Kasmai să-și ia rămas-bun, după care s-a dus special să mai vadă o dată vizuina aceea seculară de unde furase puiul de lup. Vizuina era ca odinioară, într-un loc izolat și liniștit, iar intrarea era plină de plase de păianjen în care se zbăteau prinse două lăcuste lungi și verzi. Când Chenzhen dădu la o parte iarba din fața vizuinii și băgă capul să se uite, nu simți decât un iz de pământ, căci nimic nu mai rămăsese din mirosul acela dens și înțepător de lup de mai înainte. Pe locul plat din fața vizuinii, unde odinioară se hârjoniseră și se încălziseră la soare cei șapte pui de lup, crescuse iarbă deasă și înaltă... Chenzhen șezu mult timp acolo, lângă vizuină, dar de data aceasta nu mai avea cu el nici vreun pui de lup, nici câine de vânătoare, nici măcar un pui amărât de câine, acolo.

În vara în care s-a organizat aniversarea a treizeci de ani de la detașarea studenților în brigada de producție din Elun, Chenzhen și

Yangke s-au suit într-un Cherokee albastru și au plecat din capitală, îndreptându-se spre stepa Elun.

După ce a absolvit Academia de Ştiinţe Sociale, Chenzhen a urmat studii naţionale și de reformă instituţională. După ce a obţinut licenţa în drept, Yangke a luat și doctoratul, și titlul de avocat, iar acum este fondatorul unui renumit birou de avocatură din Pekin. În toţi aceşti ani, cei doi prieteni vechi, ajunși la jumătatea vieţii, s-au gândit de nenumărate ori la stepă, deși le-a fost teamă să se ducă acolo. Și totuși, iată că în anul în care s-au împlinit cele trei decenii de la „intrarea în viaţă", aniversarea i-a făcut să se hotărască să se ducă în Elun. Cei doi se vor duce să-și vadă stepa atât de dragă, să vadă marele platou Wuzhumuqin, pe care nu mai îndrăzniseră să-l viziteze, să vadă vizuina aceea străveche de la poalele muntelui Piatra Neagră. Chenzhen avea de gând să meargă în stepă și pentru a verifica și experimenta unele dintre argumentele prezentate în lucrările lui ştiinţifice.

Dar cum pătrunse jeepul dincolo de limita Mongoliei Interioare, văzură că cerul era la fel de albastru. Însă numai oamenii care trăiseră în stepă vreme îndelungată puteau să-și dea seama că Tengri de acum nu mai era Tengri de altădată, căci pe cerul uscat nu se mai vedea nicio pată de nor, iar Tengri al stepei se prefăcuse într-un Tengri al deșertului. Sub cerul fierbinte și uscat nu se mai vedea iarba deasă și verde, ci între cele câteva petice de iarbă galbenă, uscată, se întindeau bucăţi aspre de sol arid și nisipos, de parcă pe jos fusese întinsă o bucată imensă de hârtie abrazivă. Pe șoseaua acoperită în mare parte de nisipurile uscate, întâlniră la tot pasul camioane pentru transportul oilor și vitelor care se îndreptau spre China, învăluite în nori de praf galben. Pe tot drumul abia dacă văzură vreo iurtă rătăcită, vreo cireadă de vite sau de cai. Când și când mai întâlneau o turmă de oi, dar acestea erau așa de neîngrijite, de murdare și de slăbănoage, că arătau mai jalnic decât oile de mâna a doua din pășunile de odinioară ale Elunului. Cei doi renunţară la speranţa de a mai găsi ceva din ceea ce fusese. Imaginea aceea minunată din inimile lor, a stepei cu iarbă grasă și zemoasă, de care le era atât de greu să se despartă, fu răzuită, parcă, de „hârtia abrazivă" a deșertului uscat.

Yangke opri mașina lângă drum, apoi, scuturându-și praful de pe haine, îi spuse lui Chenzhen:

— Adevărul e că am fost foarte ocupat în ultimii zece ani și n-am avut vreme să mai vin până aici. Numai de vreo doi ani subordonații mei sunt în stare să se ocupe singuri de treburile biroului, abia așa s-a ivit puțin timp liber și pentru mine. Dar, ca să-ți spun drept, în adâncul inimii îmi era teamă să vin să văd stepa. În primăvară, când s-a întors Zhang Jiyuan din Elun, am avut ocazia să vorbim despre o sumedenie de lucruri legate de vegetația și de nisipurile de pe-aici. Așa că multă vreme m-am pregătit psihic înainte de porni încoace. Însă nu mă gândeam că deșertificarea este atât de cumplită, dincolo de ceea ce îmi imaginasem.

Chenzhen bătu în volan și spuse:

— Că tot ai adus vorba... taica a murit — când? — acum vreo douăzeci de ani și mai bine, și iată că am ajuns să vedem cu ochii noștri dezastrul prezis de el. Trebuia să ne întoarcem în stepa Elun ca să-i prezentăm omagiile noastre. Altfel, dacă nici de data asta n-am mai fi făcut-o, până la urmă vizuina lupului ar fi fost îngropată sub nisipuri. Vizuinile sunt singurele urme lăsate în stepă de lupii care au domnit peste ea preț de sute și mii de ani.

Yangke spuse:

— Vizuinile vechi de sute de ani sunt cele mai rezistente. Dacă nu s-au surpat în câteva sute de ani, nici în douăzeci de ani de-aici încolo n-o să se strice. Vizuinile vechi sunt atât de adânci, încât nici nisipurile aduse de vânt la fiecare sută de ani n-au reușit să le umple.

Chenzhen spuse:

— Îmi aduc aminte și de Uliji. Mi-aș dori să-l revăd, să-l mai rog să-mi spună tot felul de lucruri despre lupi și despre pășuni. Din păcate însă, vătămarea stepei l-a întristat mult, așa că după ce s-a pensionat a plecat din stepă și s-a dus la oraș, la fiica lui, să se îngrijească. În China nu există mecanismul democratic și științific al selecției de talente prin competiție și oamenii cu adevărat extraordinari și onești sunt mereu dați la o parte. Un astfel de specialist în problema lupilor și a stepei, cum rar mai găsești în China, a ajuns să fie îngropat în uitare. După cum văd eu, nisipul sistemului este mai de temut decât nisipul din stepă, și aceasta este una dintre adevăratele surse ale furtunilor de nisip care vin să ne înghită, ca niște demoni.

Jeepul mersese peste cinci sute de kilometri învăluit în nori de praf și bătut de vânturi fierbinți, iar brațele celor doi oameni fuseseră arse de soarele dogoritor, dar abia se apropiaseră de stepa Elun. A doua zi, jeepul intră în Elun, care, la urma urmelor, era locul de graniță al Wuzhumuqinului cel mai puțin atins de mișcările politice. Celor doi le fu dat să vadă peticele de pășune unite între ele. Și încă Elun mai putea fi socotit cât de cât verde, dar nu trebuia să te uiți atent, altfel, dacă o făceai, zăreai imediat nisipul și pietrișul de sub ierburi. În trecut, dacă ai fi dat la o parte iarba ca să privești, ai fi văzut humusul vegetației putrezite și amestecate cu balega animalelor, ba chiar și niște ciupercuțe cenușii, lungi și subțiri ca mugurii de soia. În miezul verii din Elun, Chenzhen își aminti brusc de un vers dintr-o poezie care descria stepa la început de primăvară și recită îndurerat:

— „De departe vedeai iarba, dar de-aproape — niciun fir..."

Inimile celor doi se umplură de amărăciune. Știau că dacă mergeau mai departe aveau să dea peste un râu străvechi, de o mie de ani, adânc cât să ascundă genunchii calului, atingându-i burta. Mai încolo numai un camion putea să se avânte prin apa râului, iar jeepurile armatei puteau trece numai dacă se foloseau de inerție după ce pătrundeau cu cea mai mare viteză. În sezonul ploios acest curs de apă putea să întrerupă poșta, furnizarea de hrană și orice alte mărfuri pentru mai mult de două săptămâni. Chenzhen și Yangke discutară mult despre cum ar trebui să facă să treacă râul. Când mașina ajunse pe malul râului, cei doi priviră în jos și rămaseră muți. Din râul care atunci când plecaseră ei din stepă curgea năvalnic la vale, acum rămăseseră numai pietrele de pe fund, ieșite la lumină, iar pe maluri se mai vedeau doar un strat umed de nisip, câteva fâșii de pietriș uscat de soare și niște firicele subțiri de apă, care arătau mai degrabă ca niște râme. Jeepul trecu foarte ușor în partea cealaltă. Cu toate acestea, cei doi își simțiră sufletele îngreunate.

La scurt timp după ce trecură râul, celor doi li se păru că au intrat pe un câmp de bătălie din stepă, căci pe toată pășunea se vedeau stâlpi de ciment și rețele de sârmă ghimpată. Jeepul își croi drum printre aceste rețele, iar Chenzhen, privindu-le cu mare atenție, văzu că înconjurau bucăți de pășune de câteva sute de metri pătrați, pe care iarba era mai înaltă decât în zonele neîngrădite, deși era tot foarte rară, lăsând să se vadă nisipul de dedesubt. Yangke spuse:

— Aceasta este așa-numita „fâneață îngrădită" — o suprafață de pășune pe care fiecare familie o deține pe lângă celelalte pășuni și animale. Și special o îngrădesc, ca să poată aduce aici turmele pentru fătat, primăvara. În celelalte anotimpuri însă, nici nu se ating de ea.

Chenzhen spuse:

— Păi și le ajunge numai atâta iarbă?

Yangke îi răspunse:

— Din câte am auzit, în ultimii ani oamenii au fost nevoiți să reducă numărul animalelor. Unele familii au rămas doar cu jumătate din ce aveau.

Mai trecură de câteva „fânețe" și observară că în mijlocul fiecăreia erau trei sau patru căsuțe de cărămidă, cu acoperiș de țiglă, ba chiar și cu câte un țarc acoperit unde să-și poată făta oile mieii. Însă în acest anotimp în căsuțe nu locuia nimeni, iar prin coșuri nu ieșea fum, și nici în fața ușii nu erau câini ori viței. Poate că oamenii tocmai își mânaseră turmele în munți, pe pășunile fără proprietar. Privind fiecare rând de sârmă de pe pășune, Chenzhen suspină emoționat și spuse:

— Cine ar fi îndrăznit să pună garduri de sârmă pe pășunea asta a cailor de război din Wuzhumuqin, pe care erau odinioară o mulțime de iurte? Păi când s-ar fi lăsat întunericul nu s-ar fi împiedicat caii în aceste curse, rănindu-se sau strangulându-se? Acum însă, acei cai mongoli, care făceau pământul să se cutremure, au fost alungați de oameni departe de stepa lor. Am auzit că oamenii merg la păscut cu motocicletele, cel puțin la televizor se face propagandă cu acest lucru, care e considerat un indicator al bunăstării mongolilor, când, de fapt, înseamnă că în stepă nu mai e destul fân pentru a putea crește cai. După ce au dispărut lupii, au rămas caii, după ce au dispărut caii, au mai rămas doar oile și vitele. Poporul din spinarea cailor a devenit poporul din șaua motocicletelor. Mai știi, poate mai târziu vor deveni refugiați din motive ecologice. Iată că până la urmă am asistat la „marea izbândă" a culturii agrare asupra celei nomade. Acum politica noastră a avansat până la noțiunea de „o țară — două sisteme". Cu toate acestea, mentalitatea chineză se ține cu dinții de noțiunea „mai multe zone — un singur sistem", indiferent că e vorba de zone agrare sau pentru păstorit, forestiere sau piscicole, urbane sau rurale; toate sunt puse în aceeași oală și fierte până ce iese din ele o „mare amestecătură" de

arome. „Marea izbândă" atrage după sine o mare nevoie de subvenţionare. Oare peste o sută de ani se vor mai putea repara pagubele pricinuite stepei?

Cei doi călătoreau pe drumul neasfaltat către sediul companiei, nerăbdători să întâlnească păstori, oameni. Însă după ce trecură de coama muntelui atât de cunoscut, văzură cu surprindere că în locul sediului companiei nu era decât o întindere de nisip de un galben palid, făcut harcea-parcea de mulţimile de şoareci care colcăiau pe acolo, căci la tot pasul era câte o moviliţă de nisip. Cele câteva rânduri de case din cărămidă sau chirpici dinainte nu se mai vedeau acum pe nicăieri. Chenzhen făcu un tur al locului aceluia care în trecut fusese atât de gălăgios, dar nu reuşi să dea nici măcar peste vreo urmă de zid. În schimb, se poticni de câteva ori în cuiburile surpate ale şoarecilor. Nu trecuseră decât douăzeci de ani de când părăsiseră acele locuri, şi iată că fiecare an aşternuse un strat de nisip galben peste ultimele rămăşiţe ale trecerii oamenilor, îngropându-le adânc.

Chenzhen spuse oftând:

— Dacă în stepă nu mai sunt lupi, şoarecii au devenit împăraţi. Şi-au săpat vizuini, mari depozite de hrană. Cine ar mai putea spune că şoarecii nu sunt stăpânii acestor locuri? Deşi chinezii au vorba asta, „când şoarecele trece pe uliţă, toţi oamenii strigă să-l omoare", totuşi, în subconştientul lor, admiră firea şoarecelui, doar este primul dintre animalele zodiacului. Şoarecii sunt ca oamenii şi, în ce priveşte vicleniа, înmulţirea, expansiunea şi încăpăţânarea, sunt nemaipomenit de asemănători cu ţăranii.

Yangke trecu la volan în locul lui Chenzhen, conducând maşina ca un zănatic până la cel mai apropiat iaz de munte. Abia după ce urcară pe culme văzură în sfârşit câteva turme de vite şi nişte trâmbe de fum ieşind prin coşurile caselor, în partea de nord. Cu toate acestea, nu se vedea nici măcar o iurtă. Yangke porni cu toată viteza spre cea mai apropiată casă, din coşul căreia se vedea ieşind fum, dar nu făcură nici câţiva kilometri, că undeva în depărtare se văzură câţiva nori de praf ridicaţi din colbul drumului. Cât şi-ar mai fi dorit Chenzhen ca acela să fie un stăvar călare pe un cal iute. Când se apropiară, văzură că era o motocicletă Yamaha, strălucitoare. Un tânăr mongol de vreo cincisprezece, şaisprezece ani, îmbrăcat într-o geacă

și purtând pe cap o șapcă de baseball frână brusc, întorcându-se pe loc și oprindu-se lângă jeep. Chenzhen descoperi cu uimire pe umărul băiatului o pușcă de calibru mic, în vreme ce de partea din spate a motocicletei atârna un vultur din care picura sânge. Prin mintea lui Chenzhen trecu fulgerător imaginea bătrânului terifiat când văzuse pentru prima dată o astfel de pușcă. Nu s-ar fi gândit că pușlanii mongoli foloseau și ei astfel de arme, ba mai mult, că stăteau pe astfel de mașinării pe două roți, aduse din import, și se foloseau de asemenea arme.

Yangke îl salută și se prezentă în graiul mongol, pronunțându-și numele clar și apăsat. Pe figura băiatului apăru un aer ciudat și indiferent și, în vreme ce se uita la Cherokee cu ochii mari, spuse într-o chineză cu accent de manciurian că el e fiul cel mic al lui Chaolu și că a venit acasă de la oraș, unde învăța la liceu, ca să-și petreacă vacanța de vară. Chenzhen se gândi mult timp și apoi își aminti că Chaolu era o familie de venetici și că fusese un mic funcționar cu acest nume la brigada de construcții de la Direcție. Îl mai auzise pe Zhang Jiyuan și pe alți colegi spunând că, după reformarea pășunii, toți militarii repartizați la munci civile, dar și diverșii funcționari care rămăseseră în stepă primiseră pășuni și animale, devenind păstori care duceau o viață în stil chinezesc, și că astfel numărul fermelor stabile ale chinezilor din stepă crescuse cu treizeci la sută.

Chenzhen îl întrebă:

— De ce ai ucis vulturul?

Tânărul răspunse:

— Așa, în joacă.

— Tu ești elev de liceu, nu știi că trebuie să protejezi animalele sălbatice?

— Dar vulturii fură miei. De ce să nu-i omor? În Elun sunt așa de mulți șoareci... dacă omor un vultur, vor veni alții din Mongolia Exterioară.

Yangke îl întrebă de casa lui Batu și Kasmai. Tânărul arătă către nord și le spuse că dincolo de șoseaua de frontieră, în locul cel mai din nord, unde este și un mare țarc de piatră, e casa lor. Apoi se întoarse la o sută optzeci de grade și, fără să privească înapoi, o luă de-a dreptul spre piscul deasupra căruia vulturii dădeau târcoale.

Deodată, Chenzhen și Yangke se simțiră ca doi oaspeți străini poposind în stepa Elun. Un sentiment pe care nu-l mai avuseseră niciodată îi respingea din acel loc din ce în ce mai tare. Yangke spuse:

— Nu mai mergem la nimeni altcineva, o luăm direct către Batu. După ce-o să-i vedem pe Kasmai și pe ceilalți, n-o să ne mai simțim ca niște străini.

Jeepul înainta cu viteză, gonind pe drumul străvechi ce ducea la șoseaua de frontieră și care le era atât de cunoscut, căci trecuseră de atâtea ori peste el când se mutaseră. Chenzhen începu să se uite după marmotele de pe dealuri și văzu terasele acelea mici din fața vizuinilor străvechi, răspândite peste tot pe coaste, înconjurate de smocuri de iarbă înaltă. Dar, după câteva zeci de kilometri, nu reuși să vadă nici măcar o marmotă. Yangke îi zise:

— Dacă până și copiii au puști de calibru mic, cum vrei să mai găsești marmote?

Chenzhen n-avu decât să-și adune privirile.

Drumul trecea pe lângă câteva case locuite, însă câinii care veneau dinspre ele erau foarte puțini și micuți. Erau câte doi sau trei, mai mici chiar decât „ciobănești germani" ce puteau fi văzuți pe la vilele din Pekin. Scenele acelea de odinioară cu câini mari și fioroși, cu blana bogată și zburlită, care se aruncau cu zecile în urmărirea jeepurilor ce treceau pe lângă iurte nu mai puteau fi văzute. Și nici lătrăturile nu mai erau așa de feroce ca cele care îi înspăimântau în trecut până și pe lupi. Yangke zise:

— După ce n-au mai fost lupi, au rămas câinii. Apoi și câinii s-au dus, și au rămas războaiele, în urma cărora n-au mai rămas decât indiferența și moleșeala... Cine știe, poate că acești câini mongoli au ajuns să fie folosiți drept câini de companie înaintea celor din Pekin.

Chenzhen oftă și spuse:

— Ce dor îmi e de Erlang! Dacă mai trăia, mai puteau fi numiți sfrijiții ăștia „câini"?

Yangke spuse:

— De când a rămas stepa fără lupi, toate celelalte verigi s-au desfăcut. Fără lupi, câinii cei fioroși au devenit câini de companie, iar caii de război s-au transformat în cai de agrement și animale lângă care să te pozezi.

Chenzhen se frecă la ochi să-și scoată nisipul, apoi spuse:

— Chinezii nu știu absolut nimic despre stepă, iar politica actuală încă nu a definit clar rolul ei, accentuând latura economică, nu și pe cea ecologică. Stepa Mongoliei Interioare este ca un ecran de protecție pentru mediul și viața din China și ar trebui să i se acorde un statut aparte din punct de vedere ecologic, aplicându-se un regim special de vize de intrare și interzicându-se pătrunderea agriculturii, industriei și refugiaților.

Jeepul intră pe locul care pentru grupa a doua avea valoarea unei mine de aur: pășunea de primăvară pe care se nășteau mieii, dar care acum era o bucată de pământ cu totul răvășită. Și locurile aride, și cele acoperite cu iarbă aveau aceeași culoare, iar grăunții de salpetru se ridicau în aer împreună cu cei de nisip galben. Privirea lui Chenzhen întâlnea pretutindeni numai uscăciune și, văzând muntele Piatra Neagră în depărtare, către nord-est, vru să-i spună lui Yangke să meargă direct acolo, la poale.

Yangke spuse:

— Douăzeci de ani m-am uitat la televizor la „Lumea animalelor" și, din ce mă uitam, din aceea îmi venea tot mai mult să te ocărăsc pe tine, dar și pe mine însumi. Dacă nu erai tu, nu ajungeam să am o asemenea datorie față de stepă. Șapte pui de lup nemaipomeniți din inima stepei Mongoliei Interioare, toți niște exemplare extrem de valoroase și de rare, au murit de mâna ta. Iar eu m-am făcut complicele tău la crimă. Acum, de câte ori aduc copiii mei vorba despre asta, îmi blestem propria prostie! Țărani! Nemiloși! Vai, după legile care sunt acum în vigoare, port o responsabilitate foarte mare, căci ți-am oferit sprijin să mergi și să jefuiești vizuina aceea de lup. Dacă eu nu aș fi mers, nici tu nu ai fi avut curaj să te duci de unul singur cu noaptea în cap pe muntele lupilor. Blestemul care s-a întors împotriva studenților din Shanghai s-a risipit până la urmă, s-a dus pe pustii, iar fata aceea foarte drăguță, pe care o admiram eu atât de mult, și-a revenit. Însă păcatul meu și al tău este ireparabil... măcar fata s-a făcut bine. Copilul meu, când e acasă, e un adevărat lup, însă, cum iese pe ușă, nu mai seamănă nici măcar cu o capră sălbatică. Colegii i-au furat odată trei yuani, și el n-a scos un sunet.

Chenzhen rămase tăcut. Yangke întrebă iar:

— Tu în aceşti douăzeci de ani în ţară şi în străinătate ai studiat atâtea sisteme politice sau economice, la ţară sau la oraş. Cum se face însă că tot la studiile naţionale ai rămas?

Dar Chenzhen răspunse cu o întrebare:

— Te gândeşti cumva că problema asta n-are soluţie, pe când altele până la urmă şi-o vor găsi?

Yangke se gândi puţin, apoi spuse:

— De fapt, aşa e. De când domnul Lu Xun a ridicat pentru prima oară tema „problemei naţionale", aceasta încă nu şi-a găsit o explicaţie. Căci chinezii nu pot scăpa de cauza primă a acelui defect... La douăzeci de ani după reformă, s-a progresat mult, dar în toate se vede sămânţa defectului. Când ai timp să discutăm această problemă, să-mi ţii o prelegere pe tema asta.

Jeepul intră pe un platou înalt de unde, dacă te aplecai puţin, puteai vedea linia de frontieră, la care cei doi chiar se uitau plini de uimire. Ceea ce înainte era zona neutră, interzisă operaţiunilor militare, largă de zece kilometri se micşorase până la urmă, sub presiunea creşterii populaţiei umane şi animale, pentru ca în prezent să se transforme într-o păşune roditoare. În mod surprinzător, după o mie de kilometri parcurşi cu maşina, acesta era singurul loc pe care îl puteau numi, într-adevăr, „păşune de stepă". Deşi iarba de pe aici era mult mai scundă decât cea din trecut, măcar era de un verde-intens, iar păşunea, conservată de interdicţiile militare pe durata a zeci de ani, nu părea biruită de nisipurile deşertului. Invadată fiind mai peste tot de umezeala intrinsecă a stepei, iarba prezenta acel aspect al vegetaţiei udate de aburii ceţurilor şi de picăturile de rouă. Impresia lăsată de nisipurile uscate şi aride de care avuseseră parte tot drumul fu ştearsă cu totul din memoria lor. Casele de cărămidă, acoperite cu ţiglă, ţarcurile şi umbrarele de piatră de pe păşune arătau ca nişte posturi de supraveghere sau nişte buncăre răspândite de-a lungul graniţei, majoritatea fiind aşezate pe locuri înalte, nişte turnuri de veghe de care se răspundea în mod individual. Pe linia frontierei mai erau risipite şi câteva zeci de turme de oi şi de vite, însă cel mai mult îi uimeau cele de oi, căci erau imense, majoritatea având mai mult de trei mii de capete, unele chiar şi patru mii. Atâta doar că păstoritul itinerant se transformase în păstorit sedentar.

Yangke scoase un binoclu foarte performant și, privind atent, spuse:

— Dar turmele astea sunt și foarte mari. Nu cred că am avut vreodată turme atât de mari — sunt de două ori mai mari decât ale noastre. Cum de nu sunt covârșiți ciobanii de asemenea turme?

Chenzhen răspunse:

— Înainte, turmele erau ale colectivei, dar acum, că au ajuns în proprietate particulară, pot fi îngrijite și dacă sunt mai mari. Dacă nu se descurcă singuri, angajează oameni. Astfel, se creează locuri de muncă, iar profitul stimulează eficiența muncii.

Pus față în față cu un păstorit stabil atât de rodnic, Chenzhen avea senzația că i se înmoaie pământul sub picioare. În trecut, vara, când oamenii pășteau oile și-și puneau corturile unii aproape de alții, nu aveau motive de îngrijorare, iar dacă nutrețul se termina, mai aveau pășuni numai bune pentru celelalte trei anotimpuri. Acum însă, de când cu păstoritul stabil, în afară de fânul de pe „fâneața îngrădită" nu mai aveau alte pășuni. Asta îi făcea pe cei doi foarte nerăbdători să afle cum se vor descurca ciobanii mai târziu. Chenzhen credea sincer că aceasta era ultima zonă de falsă prosperitate din stepă.

Două motociclete și un cal rapid se îndreptau spre Cherokee. În sfârșit, vedea și Chenzhen călăreți mongoli, pe care de atâta vreme nu-i mai văzuse. Motocicletele ajunseră primele înaintea jeepului și un bărbat zdravăn, îmbrăcat cu un halat mongol albastru, fără căptușeală, frână brusc în fața lor. Chenzhen și Yangke strigară parcă la un semn:

— Bayar, Bayar!

Apoi săriră din mașină, iar Bayar, mare cât un urs, îl strânse cu putere în brațe pe Chenzhen, zicând printre gâfâieli:

— Chenchen, Chenchen! Cum a văzut jeepul, mama a știut că ai venit și mi-a zis să ies în întâmpinarea voastră.

Îl mai strânse o dată tare în brațe pe Chenzhen, se duse și-l îmbrățișă și pe Yangke, apoi spuse:

— A zis mama că dacă vine Chenchen negreșit o să vii și tu. Hai, să mergem la noi acasă!

Atunci, ceilalți doi băieți se dădură jos de pe cal și de pe motocicletă, unul avea vreo șaisprezece, șaptesprezece ani, iar celălalt, puțin mai mic, să fi avut paisprezece, cincisprezece. Bayar zise:

— Hai să vă prezint: acesta este nenea Chen, iar acesta, nenea Yang!

După prezentări, băieții dădură târcoale jeepului, privindu-l curioși. Bayar zise:

— Tocmai au venit de la oraș pentru vacanța de vară. Mai încolo, vreau să-i trimit la Pekin la facultate. Cine știe, poate o să vină chiar la voi. Hai, repede, în mașină! De când i-a zis Zhang Jiyuan mamei că veniți, parcă nu mai știe ce să facă!

Jeepul porni în urma motocicletelor și a calului, îndreptându-se spre cea mai îndepărtată casă, pe coșul căreia ieșea fum. Batu și Kasmai, care de acum erau doi bătrânei cu părul complet alb, ieșiră în întâmpinarea lor, sprijinindu-se unul pe celălalt, ieșindu-le în cale înainte mai bine de un kilometru. Atunci Chenzhen sări din mașină și strigă:

— Măicuță! Măicuță! Batu!

Apoi urmară îmbrățișări înlăcrimate, lacrimile lui Kasmai ajungând chiar să-i ude umărul lui Chenzhen. Atunci îl lovi pe Chenzhen cu pumnii în umeri și-i spuse furioasă:

— Să nu te întorci în douăzeci de ani! Ceilalți studenți au mai venit de două, trei ori! Dacă nici acum nu veneai, muream.

Dar Chenzhen îi spuse:

— Nu se poate să mori, eu trebuie să mor primul, e mai bine așa!

Cu palmele ei aspre, Kasmai îi șterse lacrimile lui Chenzhen, apoi spuse:

— Știam eu că atunci când o să te afunzi în învățătura ta îi vei uita și pe taica al tău, și pe Eji. Ce să-ți mai aduci aminte de ai tăi din stepă...

Dar Chenzhen răspunse:

— În toți acești ani, n-a trecut nicio zi în care să nu mă gândesc la stepă. Și acum scriu o carte despre stepă, despre taica și despre voi. Cum să vă pot uita? În toți acești ani eu am trăit numai în stepă, împreună cu voi.

Apoi îi ajută pe cei doi bătrânei să urce în mașină și porniră spre casă.

Lângă casa lor era un țarc de piatră imens, de două ori mai mare decât cele dinainte, din vremea brigăzii. Apoi, după ce trecură de țarc, în partea de vest a acestuia era o casă de cărămidă foarte mare, cu antenă parabolică și generator eolian de electricitate. Sub ferestrele dinspre vest era un jeep adus de la Pekin, vechi și decolorat, acoperit cu prelată. În jurul casei și al țarcului, la câteva sute de metri, pământul era

nisipos, din loc în loc văzându-se smocuri de plante înalte, cenușii, cam de o jumătate de stat de om. Chenzhen opri mașina în fața casei, dar să se întoarcă în stepă și să nu poată păși în iurta în care trăise taica, asta-l făcea să se simtă foarte abătut.

Chenzhen și Yangke descărcară din mașină țigări și băutură de calitate, cutii de suc, gem și dulciuri, pansamente medicinale pentru umeri și genunchi, curele, brichete, pesticide și alte daruri, ducându-le pe toate în camera de zi decorată în stil mongol. Încăperea avea mai mult de patruzeci de metri pătrați. Avea canapea, măsuță de ceai, televizor, video, bar, seturi de pahare și toate cele trebuincioase. Pe perete, în mijloc, era atârnată o carpetă mare, gălbuie, cu bustul lui Genghis-Han, care se uita cu ochii mari și cu o privire caldă la nepoții lui mongoli și la oaspeții acestora. Chenzhen se opri respectuos în fața portretului, privindu-l câteva minute.

Kasmai îi spuse:

— Pe asta ne-a adus-o un nepot de-al lui taica, când a venit din Mongolia Exterioară să-și viziteze rudele. Ne-a zis că pe-aici e bogăție mare, drumurile sunt bune, iar la pășuni și învățământ stăm mai bine decât ei...

Oamenii se așezară să bea ceai și lapte proaspăt.

Lui Kasmai nu-i mai plăceau dulciurile, dar își primi bucuroasă porția și spuse zâmbind:

— Uite că nu m-ai dat uitării. Atunci le dădeai pe toate la câini, și mie nu.

În schimb, fu foarte încântată de gemul de fructe și, imitând gesturile lui Chenzhen, luă și ea și mâncă. Îi spuse râzând:

— Cum de ai știut că am rămas fără dinți? Mi-ai adus bunătățile astea pe care nu e nevoie să le mestec!

Chenzhen își atinse tâmplele și spuse:

— De-acum și eu am îmbătrânit. Am încărunțit, mi-au căzut și câțiva dinți, dar cum să te uit? La Pekin le-am povestit multora despre tine, cum ai avut curaj să iei singură lupul de coadă și să i-o frângi în două. Și-s destul de mulți oameni care ar vrea să vină în stepă să vă vadă.

Dar Kasmai dădu din mână și spuse:

— Să nu vadă! Să nu vadă! Ruda aceea din Mongolia mi-a povestit că pe-acolo sunt locuri speciale unde au grijă de lupi și nu-i lasă să-i

vâneze. Și atunci, dacă și ție ți-am spus când am vorbit la telefon că nu mai e voie să vânezi lupi, cum de tot le mai spui oamenilor că fac asemenea lucruri rele?

Se lăsa seara. De afară se auzea tropăitul oilor, un zgomot atât de cunoscut. Chenzhen și Yangke ieșiră repede și văzură turma de oi venind ca un puhoi de ape. Un cioban îmbrăcat în haine chinezești mâna oile degrabă, din șaua calului. Chenzhen își spuse că trebuie să fi fost vreun om angajat la turmă, venit de curând în stepă. Cei doi se duseră și ajutară și ei, mânând oile încet spre țarc. Batu le spuse râzând:

— Ei, uite că n-ați uitat cum e cu mânatul oilor, și după douăzeci de ani ați știut că oile sătule nu pot fi mânate repede.

Chenzhen surâse și el și spuse:

— N-am uitat nimic din treburile făcute în stepă.

Apoi spuse:

— Dar e destul de mare turma asta. Câte oi sunt?

Batu zise:

— Trei mii opt sute de capete.

Yangke scoase un șuierat de uimire și spuse:

— Păi pe fiecare poți să iei în medie o sută cincizeci, o sută șaptezeci de yuani. Atunci averea ta, dacă e să socotim numai oile, ajunge la șase, șapte sute de mii de yuani. Dacă mai punem și vitele, casa, mașina, motocicleta, deja ești un adevărat milionar!

Dar Batu spuse:

— Pe averea strânsă în deșert nu te poți bizui. Dacă mai încolo o să se transforme în deșert și locurile acestea, întocmai ca ale vecinilor, o să ajungem niște sărăntoci.

Yangke întrebă:

— Dar poți să ții atâtea oi numai cu pășunile care ți-au fost repartizate?

Batu închise porțile țarcului și spuse:

— Dacă ar ploua destul, cu ce pășuni am aș putea ține vreo două mii de oi. Însă dacă e secetă, nu putem ține mai mult de o mie. Or, ultimii ani au fost foarte secetoși: în patru sau cinci ani, niciodată n-a plouat destul, așa că și o mie de oi au fost greu de crescut.

Chenzhen fu surprins să audă, așa că întrebă:

— Păi și, atunci, cum de ai curaj să ții atâtea oi?

Batu răspunse:

— Precis o să spui că nu ţin cont de suprapopulare. Bucata asta de păşune era a păstorilor din grupa de păstorit a lui Kasmai, care erau soldaţi aduşi de taica al tău, aşa că ştiau ce şi cum cu numărul de animale, dar ştiau şi să preţuiască păşunea. Eu cresc multe oi, dar jumătate dintre ele nu stau mai mult de un an, căci înainte să dea zăpada vând vreo două mii, din care mai mult de o mie patru sute sunt mici din acelaşi an, şi mai sunt câteva sute — berbeci castraţi şi oi bătrâne. Iarba care mai rămâne abia le ajunge celorlalte oi ca să treacă o mare parte din iarnă. Apoi, din banii pe care-i iau la vânzarea oilor, o parte îi dau pe fân, ca să poată supravieţui peste iarnă. La sfârşitul verii, începutul toamnei, duc oile la munte, în locuri mai buruienoase. Aşa mai pun şi ele un strat de grăsime, acolo. În ultimii ani, dacă a fost secetă, ţânţarii s-au uscat şi ei de tot...

După ce se întoarseră în casă, Batu continuă:

— Noi, cei din grupul ăsta, ne ţinem de legile vechi ale mongolilor din stepă. Dacă iarba-i bună, şi oile sunt mai multe, însă dacă e proastă, creştem oi mai puţine. Oieritul merge după Tengri şi după iarbă, nu după lăcomia oamenilor. Dar cei veniţi din afară de unde să priceapă cele ale stepei, căci de îndată ce oile le-au ros toată iarba de pe păşune le aduc încoace şi ne-o fură pe-a noastră, şi tare ne mai umplu de necaz. Apoi mai sunt şi alţi neisprăviţi de beţivi, mongoli de-ai noştri, care şi-au dat de mult oile pe băutură. Nevestele i-au lăsat, copiii li s-au sălbăticit, şi acum trăiesc din ce iau pe închirierea păşunii, dar nu iau mai mult de zece, douăzeci de mii pe an.

Chenzhen întrebă:

— Şi cine vine să închirieze?

Batu răspunse plin de indignare:

— Nişte venetici din zone cu păşuni şi ogoare. Şleahta ăstora nu ţine cont de suprapopulare, şi ajung să ţină două, trei mii de oi pe păşuni cu care altfel nu poţi întreţine mai mult de cinci sute. După câţiva ani de păscut în halul ăsta, toată zona ajunge să se transforme în nisip, şi atunci renunţă la închiriere, când oile, şi cu banii strânşi se duc înapoi la ei acasă şi fac bişniţă.

Yangke îi spuse lui Chenzhen:

— Nu m-aș fi gândit că „obraznicii" ăștia din afară pot fi atât de influenți, dar uite că până la urmă stepa va pieri de mâna lor.

Chenzhen își punea speranțele în pășunile și gospodăria lui Batu și a lui Kasmai, așa că spuse:

— Eu sunt fericit când văd cât de bine merge cu ale noastre!

Dar Kasmai dădu din cap și spuse:

— Pășunea cea mare se strică, iar bucata noastră ne pășune, nici ea n-o să mai rămână. Stepa s-a uscat, Tengri nu mai dă ploaie și pășunile noastre, ale celor de pe-aici, sunt din an în an mai aride. Am patru copii de trimis la școală. Unul trebuie să se însoare și să-și construiască o casă, trebuie să mergem la doctor, apoi trebuie să mai păstrăm niște bani în caz de nenorocire... Copiilor din ziua de azi nu le pasă decât de ce văd, și, cum văd ceva, vor să le și cumperi... Acum, că au văzut mașina voastră așa de strălucitoare, n-o să-l lase în pace pe Bayar până nu cumpără una la fel. Mă tem că după ce n-or mai fi bătrânii, tinerii nu vor mai înțelege nimic din legile stepei și se vor pune pe crescut mulțimi de oi cu care să-și ia mașini scumpe, case și haine mai bune...

Yangke spuse:

— D-aia mă tot întrebau cât costă mașina, cum ne-am dat jos din ea.

Kasmai zise:

— Și mongolii trebuie să aibă grijă câți copii fac, căci, dacă sunt prea mulți, stepa n-o să-i mai poată ține. Dacă băieții ăștia doi nu intră la facultate, ci se întorc aici să crească oi, iar apoi se însoară și-și fac o familie, o să trebuiască să le împărțim oile. Astfel, o să le pară că sunt mai puține și-și vor dori mai multe, deși pășunea este atâta câtă este. Dacă se mai fac încă vreo câteva case pe-aici, pășunea are să se veștejească de atâta mers pe ea.

În tot acest răstimp, Bayar fusese afară, tăind o oaie. Soția lui, o femeie mongolă la fel de zdravănă, intră cu un castron mare plin cu carne, pe care-l ținea cu amândouă mâinile. Chenzhen și Yangke aduseră și ei toate borcanele și pachetele cu diverse produse ambalate în vid, iar în sufragerie fu aprinsă lampa chiar înainte să se întunece.

Chenzhen îi spuse lui Batu:

— Măi, dar ce lumină puternică! Până la urmă, ciobanii n-au mai folosit opaițul cu seu de oaie. Pe atunci, când mă aplecam lângă lampă să văd mai bine ce citesc, deseori mi se întâmpla să-mi ard părul.

Yangke întrebă:

— Cât timp ajunge curentul de la generatorul eolian?

Batu râse și spuse:

— Când e vânt și elicea se învârte o zi întreagă, curentul se păstrează în acumulator cât pentru două ore. Dacă mai e nevoie, pot să pun în funcțiune generatorul mai mic, care merge cu motorină.

Nu după multă vreme, de afară se auzi un uruit, căci se părea că venise tot „tribul" lui Kasmai, cu jeepuri și motociclete, așa încât sufrageria deveni aglomerată ca o conservă. Când vechii prieteni din stepă se revăzură, emoția izbucni. Chenzhen și Yangke se băteau pe umeri cu fiecare și ciocneau pahar după pahar. Lamzab tot oacheș rămăsese. Lungindu-și gâtul și mângâindu-și barba de țap, îi strigă odată lui Yangke:

— De ce nu te-ai însurat cu Serendjyg? S-o iei cu tine la Pekin? Pe... pe... pedeapsă cu rachiu!

Puțin amețit, Yangke începu să se dea mare:

— Haide, zi! Câte perechi de aripi are ciocârlia și câte pahare de fiecare aripă?

Vechii prieteni rămaseră uimiți. Lamzab, care nu mai ținea la băutură ca în tinerețe, schimbă vorba:

— Nu... nu-i bine, nu mai dăm pedeapsă cu băutură! Te pedepsesc să... să-mi împrumuți jeepul ăla fercheș pentru o zi. Să-mi... să-mi treacă și mie focul pentru mașini.

Yanke îi spuse:

— Păi n-ai zis tu că un „miel" sfrijit așa ca mine n-are ce căuta împreună cu cea mai frumoasă „lupoaică mică" din toată stepa? Cum să mă mai însor cu ea? Numai tu ești de vină! Să-ți dau mașina e ușor, numai că mâine, dacă mergi cu mașina, n-ai voie să pui strop de băutură în gură!

Lamzab dădu gata singur o sticlă de Luzhou[1] și spuse:

---

[1] Băutură alcoolică fermentată din gaolean, cu o tradiție foarte îndelungată, provenită din regiunea Luzhou, Sichuan.

— Eu... n-am avut eu minte! Hai, acu', dacă nu te-ai însurat cu Serendjyg, asta e! Dar de ce nu ți-oi fi dat-o pe surioara mea mai mică de soție? Uite, când aveam vreo problemă pe la judecătorie, imediat aduceam cu mine un mare avocat de la Pekin. În anii aceștia, foarte mulți au venit să ne strice nouă stepa și au tot săpat în diverse locuri să caute minereu, dar n-au găsit, și nici nu au mai astupat gropile la loc. Cei de la Pekin ne-au dat tot mai puțini bani, dar nu-i o problemă — problema e că n-au dat pentru legi și avocați!

Mai trase o dușcă și zise tare:

— Atunci, așa rămâne! Mâine vin să iau mașina! Ia să-mi dai cheile!

Apoi veniră să împrumute mașina și ceilalți prieteni: Șatsreng, Sangjie și alții.

Yangke se îmbătă de-a binelea, așa că tot zicea:

— Bine! Bine! În regulă! De acum, când vă mai judecați cu cineva, să veniți să mă căutați pe mine!

Apoi îi aruncă lui Lamzab cheile de la mașină și toată lumea izbucni în râs. Băură până nu mai putură, apoi începură să cânte cu toții, bărbați și femei, pentru ca la urmă să ajungă la cântecele celui mai cunoscut cântăreț mongol, Tenger. Sunetele erau foarte înalte și triste, ca niște urlete prelungi, nesfârșite de lupi, ca de flaut: „...aaacest... urlet... este... uuuurletul mongol... oamenilor... le place... tare mult... și mereuuuuu... le amintește de acasă..."

Cântecele de pahar ținură toată noaptea și curseră valuri de lacrimi.

Chenzhen și Yangke deveniseră un fel de rachiu de Pekin, căci erau ceruți de toți cei cărora le plăceau băutura și petrecerile. Iar jeepul lor albastru se transformă într-o mașină de încercare pentru toți cei pasionați de mașini, dar și un mijloc de transport pentru băutură. Totodată, cu jeepul se duceau să-i aducă și pe ceilalți prieteni din celelalte grupe. Curtea lui Batu se transformase în parcare. A doua zi după-amiază veniseră jumătate din jeepurile și motocicletele așezării, tot mai puțini fiind cei care veneau călare. Ciobanii spuneau că numai când era zăpadă mare, iarna, trebuiau să lase motocicletele și să se urce pe cai. Dacă n-ar fi fost zăpada, de mult ar fi renunțat să mai țină cai. Din cele patru herghelii pe care brigada a doua le avusese inițial nu mai rămăsese acum decât una, care nu era însă nici cât jumătate dintr-o herghelie de mai demult. Batu spunea:

— Dacă nu mai sunt lupi și iarba e puțină, caii s-au lenevit, nu mai aleargă așa repede, nici nu mai sunt așa de mari ca înainte, și nu mai e nimeni care să mai vrea cai din Elun.

Chenzhen își dădu seama că nu mai era nimeni din generația lui Bilge. Elevii cărora le predase Yangke la școală deveniseră principalul contingent de crescători de animale.

În trei zile, cei doi băură până ce le crescu tensiunea și se treziră cu palpitații. Dar, între timp, grădinile de zarzavaturi chinezești se întinseseră foarte mult, așa că puteau mânca și multe verdețuri la masă, altfel le-ar fi crescut și nivelul colesterolului. Pe de altă parte, cu atâtea petreceri zile de-a rândul, păstorii lăsau jumătate din treaba zilnică numai în seama angajaților din afară. Chenzhen îl descususe pe un astfel de angajat și aflase că primea cam două sute de yuani salariu lunar și două oi mari, pe lângă casă și masă, iar dacă era un an bun mai lua și ceva prime. Un altul i-a spus că el e păstor din satul Sumu, aflat la două sute de kilometri în sud-vest. Cu câțiva ani înainte, avuseseră și ei mai mult de o mie șapte sute de oi și o duceau aproape la fel de bine ca păstorii din Elun, ba chiar aveau și un angajat. Însă iarba s-a stricat an după an, iar cu un an în urmă fusese secetă mare: a venit nisipul, iarba s-a ars, jumătate din oi au murit de foame și de sete, așa că el n-a avut altceva de făcut decât să meargă să-și caute de lucru. Însă acum, cele douăzeci, treizeci de oi pe care avea să le strângă peste un an nu le putea duce cu el acasă, căci acolo nu era iarbă, așa că n-avea cum să le crească. Nu-i mai rămânea decât să le vândă, și așa să facă rost de bani să-i ducă acasă...

Cei doi rămaseră peste noapte la fiecare prieten, prinzând ceva puteri în felul acesta. În a patra seară stătură de vorbă o noapte întreagă cu Kasmai.

În cea de-a cincea zi, dis-de-dimineață, Chenzhen și Yangke se suiră în mașină și porniră către Piatra Neagră.

Discuții și prelegeri despre totemul lupului

După ce trecură de șoseaua de frontieră, în depărtare, spre sud-est, începea să se contureze silueta muntelui Piatra Neagră. Pe drumul de stepă neasfaltat, Yangke conducea destul de încet.

Chenzhen spuse oftând:

— Prezența lupului în stepă arată starea în care se află ea: dacă lupul nu e de găsit, atunci și stepa e pe ducă. Viața stepei a ajuns într-un stadiu de deteriorare avansat și mă gândesc cu nostalgie la pășunile întinse de odinioară, ca smaraldul. Cei din generația actuală a chinezilor din țară se feresc să privească spre trecut, căci trecutul la care se gândesc ei înseamnă plugărit, înseamnă înrobire, despotism și tulburare. În schimb, pentru oamenii stepei din ziua de azi, nostalgia este cel mai actual sentiment.

Yangke se scărpină la tâmplă și spuse:

— Și eu sunt un nostalgic. De când am venit aici, îmi vin întruna în minte numai scene din stepa de altădată. Și evenimente de acum douăzeci, treizeci de ani par că s-au întâmplat abia ieri.

Yangke spuse din nou:

— De când am plecat din stepă, întorcându-ne la oraș, amândoi am fost prinși în tot felul de treburi. Tu încă ai lucrat intens, ani de zile. Ei, acum aș vrea să-mi povestești și mie ce anume ai studiat.

Chenzhen spuse:

— În acești ani, am adoptat o perspectivă și o poziție cu totul și cu totul noi, și am putut înțelege personalitatea agrară națională a civilizației chineze. Totodată, am ajuns să înțeleg în alt mod contribuția

salvatoare a neamurilor nomade la civilizația chineză, și în felul acesta mi-am clarificat sursa „maladiei chinezești". Maladia chinezească este chiar „maladia ovină", care se subsumează paradigmei „maladiilor animalelor domestice".

Yangke spuse:

— Acea experiență a noastră, care este pătrunsă și de spiritul nomad, trebuie scoasă la lumină cu orice preț.

Chenzhen ajunse la ideea principală, așa că, pe un ton grav, spuse:

— Sursa maladiei chinezești ține de agricultură și de natura agrară. În trecut, printre intelectuali erau destui oameni care considerau că aceasta este cauza maladiei, însă critica lor nu a mers până la miezul problemei, apoi s-a mai lovit și de o rezistență dură, fiind combătută cu asprime. După mine, acest conflict ideologic ce a bântuit China nu a ajuns la nicio concluzie după aproape un secol nu doar datorită faptului că natura agrară a Chinei este extrem de puternică și de adânc înrădăcinată, ci și din cauză că aceia care s-au pornit să o analizeze nu au recurs la arme critice redutabile. Or, atunci când se analizează tradiția viguroasă a mentalității agrare, lucrurile trebuie abordate gradual, trebuie să fie desfășurat un studiu sistematic, o critică, un expozeu etapizat, sprijinit cu argumente istorice. Și cel mai important este că, pentru asta, cea mai redutabilă armă o reprezintă spiritul nomad, care este mult mai durabil, mai plin de vitalitate și mai dârz. Spiritul nomad despre care vorbesc nu este doar cel al neamurilor din stepe, nici chiar al celor care umblă de colo-colo pe mări și oceane, ci se referă până și la cei ce se aventurează în spațiul cosmic. Acesta este spiritul întreprinzător, temerar, care a împins omenirea înainte de-a lungul secolelor, și chiar și acum, în zilele noastre, el încă rupe triumfător barierele. Acest spirit a fost cel care a făcut să se prăbușească nu doar Roma cea cruntă, cu sclavagismul ei, ci chiar și regimurile despotice ale Evului Mediu întunecat din Europa, deschizând astfel noi piețe și „pășuni" departe, prin străini. Chiar acum se avântă în cosmos în căutarea unei „pășuni cosmice", mult mai mari și mai bogate, acaparând un spațiu de existență pentru specia umană mult mai întins decât în trecut. Acest spirit cutezător are la bază modelul personalității neînfricate a lupului. Căci

lupul acela „zburător" al stepei va zbura până la urmă spre Tengri, va zbura în spațiu.

Yangke aprobă, spunând:

— Foarte bună introducerea. Și acum ajungem la acel punct care mă fascinează pe mine.

Chenzhen scoase din mapă un dosar în care erau câteva hârtii tipărite la imprimantă. Dregându-și vocea, spuse:

— Prelegerea mea o să fie cam lungă, chiar dacă nu am adus texte, ci doar câteva fișe și însemnări. Acum, că am venit cu tine înapoi în stepă, e momentul prielnic să discutăm și să-mi spui părerea ta. Astăzi voi vorbi pe scurt, dar te rog să intervii și să aduci completări.

Yangke spuse:

— Nicio problemă.

Chenzhen începu să vorbească foarte calm.

— Eu cred că defectul fatal al civilizației chineze are legătură cu faptul că ea nu a avut parte de o adevărată luptă pentru existență, o luptă mai acerbă, mai intensă și mai nemiloasă decât lupta de clasă.

Yangke dădu din cap și spuse:

— Pe când cu civilizația nomadă lucrurile stau exact invers, căci lupta pentru existență din viața nomazilor a fost mult prea crâncenă și răspândită la toate nivelurile. Civilizația agrară nici vorbă să aibă parte de o asemenea luptă neîntreruptă, atât de sângeroasă pentru supraviețuire. Și cum un maestru exigent formează discipoli străluciți, bătăliile crude au format haite de lupi temerare, cai de război neînfricați și un popor cutezător. Dacă e să compari cele două medii de viață, apar imediat și diferențele de personalitate dintre cele două neamuri. Care sunt exact aceleași precum cele dintre lupi și oi. Și ții minte cum, în anii aceia, Lamzab nu mă striga „Yangke", ci mai adăuga un „ao" în coada numelui meu, astfel încât să sune ca „yang gao[1]" ? În schimb, nici eu nu m-am învrednicit să-l dobor la pământ. De altfel, nici nu prea aveam cum. Pe atunci erau foarte mulți oameni care munceau în colectivă. În pauze, Lamzab venea să se ia la trântă cu mine, ca un lup cu un miel, și nu se lăsa până nu mă punea jos de șase, șapte ori. Toate

[1] „Miel" (în chineză).

fetișcanele mongole, frumoase foc, se uitau și-i aruncau zâmbete. Alteori mai și arăta către Sarendjyg și zicea că n-are ce căuta cea mai frumoasă lupoaică mică din tot Elunul cu un miel pricăjit ca mine. Dacă nu se poate abține și mă mănâncă, atunci ce mă fac? Și atunci toată lumea din jur râdea, până și eu râdeam, dar simțeam un gust cam amar în gură. Deunăzi, că a băut un pahar, iarăși a adus vorba de treaba asta.

Chenzhen zâmbi și el cu amărăciune și zise:

— Atunci, într-adevăr, nu prea eram buni de nimic, și cu greu am putut scăpa de titulatura de „oaie" pe care am purtat-o ani și ani. Dar ceilalți zeci și sute de milioane de chinezi? Ceea ce m-a marcat pe mine cel mai mult, la scurt timp după sosirea în stepă, a fost faptul că ciobanii spuneau tot timpul că mongolii sunt niște lupi, pe când chinezii sunt oi. Asta m-a lovit foarte puternic atunci în mândria mea de chinez, și poate că tocmai din cauza acestei lovituri morale am început să studiez cu atâta pasiune lupul și oaia, analizând astfel firea celor două popoare...

Jeepul ajunse pe locul în care organizase Bilge vânătoarea de lupi. Yangke spuse emoționat:

— Și acum îmi este vie în amintire vânătoarea aceea de lupi. Astfel, am avut și noi ocazia să vedem cu ochii noștri cum arătau bravii, neînfricații călăreți mongoli. Și încă aceea era o vânătoare oarecare. Când eram la școală însă, și am fost trimiși la țară, pe câmpii, nu am găsit absolut nimic interesant.

Chenzhen întrebă:

— Te-ai întrebat vreodată cum a fost posibil ca în vremea dinastiilor Zhou, Qin, Han sau Tang, chinezii din țară să-i înfrângă fără drept de apel pe toți cei din neamurile quanrong, shanrong, pe huni sau pe turkmeni? Ca în Han și Tang să-i alunge, după crâncene bătălii, pe hunii din nord și pe turkmenii din vest? Aceea a fost cea mai glorioasă pagină din istoria Chinei. Și din punct de vedere cultural a fost o perioadă de vârf, o epocă de o strălucire fără margini. Se pune întrebarea: Cum de au fost chinezii atât de grozavi în acele vremuri? Să dea dovadă de o personalitate atât de puternică, de viguroasă, de cutezătoare, de neînfrânt?

Atunci Yangke spuse fără să mai chibzuiască:

— Eu cred că în vremurile acelea poporul chinez chiar se afla într-o perioadă de ascensiune. Dar orice perioadă de ascensiune este urmată întotdeauna de declin.

Chenzhen spuse:

— După părerea mea, totul se datorează faptului că picăturile de „sânge de lup" ce curgea la vremea aceea prin venele chinezilor au diminuat consistența „sângelui de oaie". Specia umană a răsărit din animalele sălbatice și în antichitatea îndepărtată oamenii erau posedați de o natură animalică, ca cea a lupilor. Aceasta a reprezentat principalul avantaj pe care s-a bazat specia umană în miile de ani de luptă crâncenă pentru supraviețuire, numai așa reușind să rămână în viață. Dacă n-ar fi fost această natură bestială, specia umană de mult ar fi fost eliminată din competiție de nemiloasa natură și de animale. Cu toate acestea, natura brutală, de lup, a constituit totodată și o mare amenințare la adresa civilizației umane. Căci dacă într-o țară toți oamenii ar fi ca haitele de lupi, atunci ar ajunge să se ucidă între ei și astfel ar sfârși tragic, dispărând de pe fața pământului. Specia umană a evoluat tocmai sub imperiul acestei personalități animalice, ce a mânat-o și a prelucrat-o. Aceasta este una dintre problemele asupra cărora au reflectat ani și ani de-a rândul șiruri nesfârșite de înțelepți, gânditori și politicieni. Cu toate acestea, dacă ar fi eliminată complet sau în mare parte din firea umană, așa încât să rămână doar temperata fire ovină sau de animal domestic, atunci specia umană ar pierde principalul ei avantaj, fiind grabnic eliminată din competiție, nemaipunându-se problema existenței civilizației umane. De aceea, dacă specia umană nu ar fi fost pe jumătate sălbatică, nici splendida sa civilizație, aflată într-un necontenit progres, nu ar fi ajuns prea departe. Drumul parcurs de civilizațiile apusene presupune și el această bipolaritate a firii — parte umană, parte animalică —, pe când civilizația chineză a încercat din răsputeri să meargă pe calea lipsită de orice urmă de sălbăticie. Formal vorbind, apusenii au parcurs un drum al „lupului civilizat", în timp ce chinezii au ales calea „oii civilizate". Oamenii au parcurs traseul de la „lupul străvechi necivilizat" la „lupul străvechi civilizat", azi îndreptându-se către „lupul modern civilizat",

iar acum se îndreaptă către „Omul Civilizat" — scris cu litere mari — din viitor. Noi am rămas însă cu mult în urmă și parcă ținem morțiș să ne îndreptăm spre nord cu oiștea orientată spre sud.

Primii înțelepți ai Chinei nutreau speranțe pline de bunătate și simplitate. Aflați în cursul evoluției istorice, ei s-au străduit să practice asceza și reînvierea riturilor, au propovăduit virtuțile bunurilor comune și ale atingerii marii armonii și au considerat că numai dacă din firea umană va fi cu totul eliminată natura animalică vor putea fi atinse, treptat, toate aceste idealuri. Confucianiștii au predicat ani de-a rândul pe tema doctrinei despre fire, spunând că „om este acela care e blând și generos", însă dacă stai să te gândești bine, vitele și oile din lumea de sub cer sunt, prin natura lor, „cele mai blânde și mai generoase". Astfel, se poate spune că doctrina confucianistă are în ea componente de tip agrar care sublimează personalitatea de oaie și condamnă lupul la extincție. Școala neoconfucianistă din vremea dinastiilor Song și Ming a avut o abordare și mai extremistă, căci susținea cu fermitate subsumarea față de noima cerească și eliminarea dorințelor omenești, astfel că până și cele mai firești dorințe trebuiau să dispară, ce să mai vorbim despre păstrarea elementelor animalice în compoziția naturii umane. Pornind de la formula ontologică a neamului de agricultori, după mii și mii de ani de domesticire prin inculcarea unor astfel de precepte, clasa gânditorilor chinezi a ajuns să debordeze de oameni de omenie, blânzi, generoși și mai ales modești, în vreme ce pătura de jos era alcătuită din oameni cumsecade, slabi și ascultători, foarte ușor de mânuit, așa încât personalitatea ovină a căpătat caracter național. Această cale a fost urmată într-un mod exagerat, ajungându-se până acolo, încât, atunci când această turmă de oi blânde și generoase a dat piept cu haita feroce a lupilor din stepă, s-a lăsat cu râuri și fluvii de sânge, așa cum este notat în istoria dinastică, din loc în loc. Mai apoi, când lumea n-a mai fost îndeajuns de mare, „oile civilizate" ale Chinei, blânde și generoase, au avut de înfruntat „lupii civilizați" ai Apusului. Cele două civilizații s-au ciocnit, iar cele doborâte bineînțeles că au fost oile. Astfel, calea străveche a Chinei a ajuns să fie curmată de calea occidentală, China devenind colonie sau semicolonie.

Yangke se simți cuprins de un entuziasm aparte și întrebă:

— Pur și simplu nu înțeleg: cum de a ales China să orbecăie tocmai pe acest drum închis? Nu a mers pe calea cea bună în vremea dinastiilor Zhou, Qin, Han sau Tang?

Chenzhen începu să-i spună sfătos:

— La început, calea poporului chinez a fost trasată cu obiectivitate, ținându-se cont de circumstanțele existente. El și-a dezvoltat agricultura, acesta fiind cel mai potrivit lucru de făcut, având în vedere că trăia „între cele două fluvii", adică între Fluviul Galben și Yangze. Acest bazin a fost mult mai mare decât bazinul Nilului la egipteni, al Babilonului, al Indului și al Gangelui. De aceea, era și firesc ca neamul chinez să pună la punct cea mai amplă agricultură din lume, care s-a identificat cu poporul chinez. Existența poporului chinez n-avea cum să nu fie modelată, determinată de această personalitate agrară.

Occidentalii erau însă mai puțin numeroși, erau aproape de mare, aveau și multe pășuni, iar agricultura nu era preponderentă. La ei, vânătoarea, păstoritul, agricultura, comerțul și navigația au avansat în același timp; lupul de stepă, de pădure, din vârf de munte, de pe uscat sau de pe mări a putut trăi în libertate. Obiceiurile nomade și tenacitatea puternicelor popoare occidentale au rămas prezente în natura lor, iar în sutele de ani de războaie comerciale sau maritime acestea s-au consolidat neîncetat, ajungându-se la vremea luptelor acerbe pentru supremație din zilele noastre, când spiritul de lup e din ce în ce mai prezent și mai puternic. Și iată de ce spiritul cutezător și progresist al occidentalilor nu a dat nicicând semne de slăbiciune. Mijloacele de trai ale unui popor determină personalitatea acelui popor, iar personalitatea poporului îi determină soarta. Această personalitate este principalul temei subiective ce a călăuzit și situat Occidentul în poziția cea mai de frunte.

În lumea aceasta, din cele mai vechi timpuri și până azi, au existat cele șase tipuri de ocupații și șase tipuri de popoare, și anume vânătoarea, păstoritul, agricultura, comerțul, navigația și industria. Dintre toate acestea, agricultura este cea mai aparte, deoarece numai agricultorii pot trăi într-o oarecare siguranță și suficiență, în izolare, într-un fel de autopolenizare, în principiu neavând de-a face cu lupta, concurența,

schimbul și amestecul. În rest, niciuna dintre celelalte cinci ocupații nu este „pașnică", nu presupune autosuficiența, ci schimbul, lupta și uciderea, numai astfel putându-se garanta continuitatea existenței. Aceste cinci ocupații creează o concurență acerbă, un risc enorm, condiții extrem de periculoase, viață pe muchie de cuțit. Dacă aceste cinci feluri de popoare n-ar fi avut o personalitate neînfricată și tenace, ca cea a lupilor, cu siguranță n-ar fi putut supraviețui. De aceea, dintre cele șase tipuri de neamuri pe care cele șase ocupații le-au creat, cu excepția agricultorilor, ceilalți — vânătorii, păstorii, negustorii, navigatorii și industriașii — au dat dovadă de o personalitate puternică, plină de cutezanță și neînfricată care i-a și făcut să progreseze.

Deci între aceste cinci ocupații și cele cinci tipuri de neamuri există o strânsă legătură. Căci de la vânători și păstori s-a ajuns la negustori și navigatori, pentru ca astăzi să se ajungă la industriași. Aceste cinci ocupații ce necesită forță, putere, au constituit antrenamentul celor cinci neamuri puternice și viceversa, numai neamurile puternice au îndrăznit să se înhame la asemenea ocupații. De la ocupațiile ce necesitau o forță moderată și metode rudimentare s-a ajuns la cele care au nevoie de o înaltă calificare, și aceasta este principala traiectorie a evoluției lumii. Popoarele occidentale au evoluat fără ezitare de la vânătoare și păstorit la comerț și navigație, pentru ca, în cele din urmă, să ajungă la industria modernă.

Istoria popoarelor agrare din Antichitate arată un proiect izolat, faptul că și-au putut asigura existența în condiții optime a dus la dezvoltarea unei civilizații antice înfloritoare. Însă popoarele migratoare și urmașii acestora au pătruns în bazinele roditoare și le-au furat invențiile, iar pe ei i-au distrus, ca țară și ca popor, sau i-au făcut sclavi, pentru ca apoi, avântându-se cu pânzele întinse pe mări tălăzuite, să-și creeze din invențiile furate propria civilizație înaintată. Neamul chinezilor a făcut primii săi pași pe ogor, dezvoltându-se la adăpost de primejdii, și de aceea oamenii au devenit tot mai slabi pe măsură ce au înaintat, suferind, firește, uriașe pierderi în planul personalității lor, la nivel de națiie.

Înaintașii chinezilor nu erau deloc mai slabi decât cei ai occidentalilor, ci erau la fel de viteji, de puternici, de înțelepți și de neînfricați,

plini de o ambiție de lup. Însă cum au rămas în acest ogor al Chinei, cel mai mare, mai bun, mai generos, mai fertil și mai blând dintre toate ogoarele lumii, personalitatea de lup nemilos și neînfricat s-a estompat. Ogorul nemărginit și adânc al Chinei antice a fost leagănul dulce și duios în care spiritul nestăpânit al lupului a fost domesticit și domolit.

Mașina intră pe pășunea de la sud de șoseaua de frontieră, unde iarba era atât de scurtă, încât părea lipită de pământ, iar locul arăta ca o parcare răvășită. Yangke o luă drept către Piatra Neagră.

Chenzhen răsfoi încet hârtiile, apoi reluă:

— Valea Fluviului Galben nu este singurul loc din care a răsărit civilizația chineză. Și pășunile dinspre nord-vest, mai ales stepa mongolă, reprezintă cu atât mai mult un astfel de leagăn al civilizației. După cum se arată în *Geografia și istoria Mongoliei Interioare*, săpăturile arheologice au scos la iveală dovezi care atestă că au existat oameni care au trăit și trudit prin aceste locuri încă din paleolitic. Vechimea faimoasei „culturi rupestre" i-a uimit pe oameni. În suburbiile de la nord-est de capitala Mongoliei Interioare — Hohhot — încă se păstrează urme ale câtorva sate, dar și mai multe grupuri de peșteri. Acel loc este un sit în care se găsesc relicve de o mare importanță.

Acolo s-au descoperit fragmente de artefacte din piatră aparținând unor oameni care au trăit într-un trecut extrem de îndepărtat care s-a întins din paleoliticul timpuriu, peste perioada de mijloc, apoi târzie, totalizând câteva sute de mii de ani. Cele mai timpurii urme sunt datate cu șapte sute de mii de ani în urmă, cu o sută până la cinci sute de mii de ani înaintea lui *homo pekinensis*, omul primitiv din peșterile Pekinului. În epoca neolitică, gama activităților oamenilor din Mongolia s-a mai lărgit. Până acum, în Mongolia Interioară s-au descoperit peste o sută de astfel de situri cu urme ale vieții din neolitic, iar stilul ustensilelor și al vaselor dezgropate acolo este diferit de cel al culturilor Yangshao și Longshan din China.

Nu numai atât, dar și urmele omului primitiv de Lantian — zona de nord-vest din Shaanxi — sunt datate înainte de *homo pekinensis*, adică undeva în urmă cu șase până la opt sute de mii de ani. Dar nici chiar acest om primitiv de Pekin nu aparține civilizației născute în valea Fluviului Galben, ci neamurilor primitive din nord. În acele vremuri

îndepărtate, pe podișurile înalte și în stepele din nord și nord-vest se găseau o vegetație luxuriantă și apă din belșug. Climatul era umed, numai bun pentru trai. Oamenii din acele timpuri se ocupau cu vânătoarea, păstoritul și culesul diverselor plante, în vreme ce pe câmpiile inundate — regulat sau neregulat — dintre brațele Fluviului Galben condițiile de viață erau neprielnice, încă din vremea dinaintea împăratului Yu, care a stăvilit apele. Câmpiile centrale și de loess au fost create prin depunerea sedimentelor purtate de Fluviul Galben, de aceea se poate spune că podișurile și stepele din nord-vest sunt tatăl Câmpiei Centrale a Chinei, în vreme ce Fluviul Galben este mama. E firesc, atunci, să ne gândim că și viața oamenilor din stepe este mult mai veche decât a oamenilor din câmpie, cei primitivi din câmpie venind tocmai dinspre podișurile și stepele de la nord-vest.

Oamenii primitivi ai stepei chineze, cu puternicul și cutezătorul lor spirit nomad și cu personalitatea lor, dar mai ales cu abilitatea lor de a-și lărgi teritoriile prin mobilitate, au intrat și s-au extins în Câmpia Centrală, influențând în continuare, în mod profund, formarea și dezvoltarea civilizației triburilor chineze din acest loc.

Predecesorii oamenilor de cultură, împărații Yan Di și Huang Di, s-au născut din aceste neamuri de nomazi de la nord vest și, din câte se spune, cei doi împărați, Yan Di și Huang Di, se trăgeau din tribul străvechi shaodian. După ce a sintetizat diversele însemnări istorice, Fan Wenlan a descoperit că „pe împăratul Yan Di îl mai chema și Jiang... Jiang este un nume ce vine dintr-o ramură a neamului qiang dinspre apus, care a migrat spre centru", pentru ca apoi să se apuce, cu timpul, de agricultură. Străvechiul neam qiang este un neam nomad tipic, fiind unul dintre strămoșii neamului han al chinezilor. Aceștia erau extrem de puternici și de nemiloși — nu este o legendă, ci un fapt dovedit. În *Istoria dinastiei Han de Răsărit — Însemnări despre neamul qiang*, scrie: „Aceștia mureau bucuroși în bătălie, iar moartea de boală o considerau o rușine. Ei îndurau frigul și greutățile, căci ei sunt precum sălbăticiunile. Nici măcar femeile, când stăteau să nască, nu se adăposteau de viscol. Erau puternici și neînduplecați, cu un spirit de fier, ca al celor dinspre apus." Toate aceste aprecieri sunt minunate — e ca și când ar fi vorba despre lupi. Este exprimată o reală admirație

față de neamurile nomade ale stepei, dârze ca și lupii. Căci numai lupii și nomazii sunt în stare să prefere moartea în bătălie decât să fie răpuși de vreo boală. Aceste însemnări și aprecieri au reușit să surprindă cu adevărat grăitor acea calitate comună a celor din tribul qiang și a nomazilor chinezi, și anume personalitatea de lup. Totodată, ele demonstrează cu mare exactitate rădăcina firii nomazilor din nord-vest: „căci ei sunt precum sălbăticiunile", adică precum păsările și animalele de pradă, ca vulturul sau lupul din stepă. În același timp, se mai vorbește și despre sursa verticalității și a forței morale a chinezilor: pășunile din vest și nord-vest. Eu, unul, mă simt cu adevărat mândru, mă simt inspirat de acea „forță și fermitate" a strămoșilor chinezilor.

Tribul qiang este unul dintre cei mai remarcabili strămoși ai popoarelor străvechi și ai chinezilor, căci din el au răsărit nu doar „neamul quanrong", „câinii albi" și „lupii albi" din ramura apuseană, ci au fost zămisliți și chinezii, dar și tibetanii. A pătruns chiar și în stepa Mongoliei Interioare, unde a contribuit la formarea poporului mongol. Unii dintre cercetători afirmă că toate cuvintele monosilabice tonale ale limbii sino-tibetane vin din cuvintele monosilabice ale limbii neamului qiang. Și chiar în zilele noastre, unele cuvinte din limba chineză mai poartă semne din naștere, provenind din limba neamului qiang, ca de exemplu ideograma pentru cuvântul „frumos", atât de des întrebuințat, care se formează din suprapunerea radicalului „oaie" peste cuvântul „mare". Xu Shen, în primul său dicționar — *Descrierea semnelor simple și explicarea celor compuse* — scrie: „« frumos »... vine de la « oaie » — « oaie mare »". În notele lui Xu Xuan se arată: „« oaie » și « mare » au dus la « frumos », deci de la « mare »". Este, deci, evident că simțul estetic al strămoșilor chinezilor este al unor păstori nomazi. Noi amândoi am fost cândva ciobani și putem înțelege acest simț estetic.

Carnea de oaie e principala hrană a ciobanului, dar să facă dintr-o turmă de miei o turmă mare de oi — câtă bucurie și frumusețe îl face acest lucru să simtă în inima lui. „Oaie mare" este, de asemenea, un standard estetic valabil până și pentru lupul de stepă, căci atunci când un lup mare vânează o oaie mare, i se pare atât de frumos, încât începe

să suspine. Dacă strămoșii chinezilor ar fi fost agricultori, atunci pentru ei frumusețea n-ar mai fi fost „oaia mare", ci „orezul mare". În trecut, concursurile de frumusețe se făceau cu „oile mari". Acum ele se fac cu femei frumoase, însă ideograma pentru cuvântul „frumos" tot din „oaie" și „mare" este compusă.

Măreția neamului qiang stă în tenacitatea și în extraordinara sa înțelepciune. Neamul hunilor și alte neamuri nomade care au trăit în același timp cu qiang au dispărut demult. Dar acesta a continuat îndârjit să supraviețuiască până în ziua de azi. Iar urmașii săi s-au înmulțit, ajungând la cifre ce fac să se cutremure întreaga lume, la miliarde...

Dar să ne întoarcem la vremea împăratului Yan Di. După ce acesta a pătruns în Câmpia Centrală a Chinei, se spune că cei din tribul jiuli al lui Chi You[1], de la sud, care erau „la trup precum fiarele, deși grăiau ca oamenii", s-au avântat spre nord și s-au aruncat într-o bătălie crâncenă cu oamenii lui Yan Di, obișnuiți fiind cu muncile câmpului, mai puternici și mai neînfricați, pentru ca „tribul jiuli să-i alunge pe ai lui Yan Di, până la Zhuolu". Atunci neamul lui Yan Di s-a aliat cu oamenii lui Huang Di și au mers împreună să se bată cu cei din tribul jiuli, pe care i-au și înfrânt la Zhuolu, izgonindu-i din câmpie. Mai apoi, oamenii lui Huang Di i-au înfrânt pe ai lui Yan Di, împingându-i până la gurile Yangzeului, și abia așa au intrat și s-au statornicit în câmpie. După aceea, iarăși s-au aliat cu Yan Di, pentru a face față atacurilor barbarilor de la sud.

Eu cred că oastea lui Huang Di a putut să iasă biruitoare tocmai datorită caracterului oamenilor. Și aceasta ținând cont de faptul că, la vremea aceea, neamul lui Huang Di era neam de nomazi. În „Însemnări despre cei trei suverani" din *Însemnările cronicarului* se arată: „Și Yan Di, și Huang Di erau fii ai lui Shao Dian, iar mamele lor erau fiice ale clanului Wa... Cei doi împărați din neamurile qiang și ji erau, de asemenea, din clanul lui Shao Dian, atât mama lui Huang Di, cât și cea a lui Yan Di." Astfel, neamul lui Yan Di și neamul lui Huang Di aveau aceeași origine. Or, de vreme ce neamul lui Yan Di venea din ramura qiang a neamului xirong, înseamnă că și ai lui Huang Di tot din

---

[1] Personaj mitologic despre care se credea că are șase brațe, patru ochi, cap și copite de bivol și că mănâncă pietre, având dinți de oțel.

neamul xirong erau, adică din podișurile de nord. Și în cărțile de istorie este însemnat faptul că neamul legendarului Împărat Galben — Huang Di — s-ar trage dinspre pășunile nomazilor de la nord-vest, că aria sa de acțiune era în nord-vest, iar principalele evenimente din viața lui tot acolo s-au petrecut. Zhungzi spunea: „Huang Di s-a oprit în pustiurile Kunlunului", iar în *Cartea munților și a mărilor* scrie: „În întinderea pustie a Kunlunului, la nord-vest, și-a stabilit împăratul capitala." În „Analele celor cinci împărați" din *Însemnările cronicarului* iarăși se spune despre neamul lui Huang Di că „s-a tot strămutat prin multe locuri, în care și-a așezat tabăra", și încă: „Cum [Huang Di] se pricepea la treburile pământului, a căpătat numele de « Împăratul Galben »." Chiar și în notele explicative la *Însemnările cronicarului* scrie: „Se pricepea la treburile pământului, care pământ era galben la culoare, și așa a căpătat numele de « Împăratul Galben »." Dar și podișul de loess din partea de nord-vest tot galben e, și de aceea Fan Wenlan considera că „neamul Împăratului Galben la început a sălășluit prin locurile din nord-vest, căci se spune că Huang Di trăise prin câmpia Zhuolu, ducând o viață nomadă, mutându-se din loc în loc, fără încetare."

Legendele spun că Huang Di și Yan Di au înfrânt tribul jiuli al lui Chi You tocmai la Zhoulu; Huang Di și Yan Di s-au bătut de trei ori la Banquan, iar Banquan este la Huailai, în Hebei — pe atunci îi zicea pășunea Huairong —, la câțiva kilometri spre est de Zhuolu. Zhoulu este în partea de nord-vest a Chinei, pe teritoriul de azi al Mongoliei Interioare, unde odinioară erau pășuni ale nomazilor. Zhuolu, Huailai, Guihe și Yanshan sunt pe tărâmul nomazilor din vechime. Mai apoi, Huang Di și-a stabilit capitala la Zhuolu, pentru ca, în cele din urmă, să se întoarcă la locurile sale de baștină, căci se spune că „atunci când a apus a fost înmormântat în muntele Qiao", care este tocmai în partea de nord-vest, cunoscut de toată lumea. Yan Di, cel de-al doilea împărat, se trăgea din neamurile de nomazi de pe pășunile din nord-vest, de aceea trebuie să se fi închinat la cer, la „Tengri" al nomazilor și al stepelor. În *Însemnările cronicarului* se arată că, după ce Huang Di i-a înfrânt pe Jiuli ai lui Chi You, „oamenii lui l-au privit ca pe un zeu".

Chenzhen scoase o fișă din dosar și spuse:

— Generație după generație, nomazii l-au venerat pe Tengri — acesta este un lucru verificat. Și stai să vezi ce spune autorul *Imperiului stepelor*, eminentul cercetător francez al istoriei Asiei, René Grousset. Zice: „În cea de-a doua jumătate a secolului al III-lea d.Hr., hunii s-au unit într-un singur clan puternic. Căpetenia lor se numea Shanyu, numele întreg fiind « Chengli Gutu Shanyu », care în chineză ar însemna « Fiul Cerului », distingând numele « Chengli » ca fiind de origine turco-mongolă, un fel de combinație care, în turcă și în mongolă, s-ar translitera ca « Tengri », care este « Cerul »." Așadar, de la huni și turkmeni până la mongoli, toți îl venerează pe Tengri. Și hunii erau un neam străvechi, le ziceau „xunyu", iar în dinastia Xia erau numiți „chunwei". Cei din vremea dinastiei Shang târzii îi credeau „ai demonilor" — „Guifang" —, pentru ca abia în dinastia Han să primească numele de „huni". În notele explicative la *Însemnările cronicarului* se spune însă că „xunyu" „era un alt nume pentru huni". La vremea lui, Huang Di a avut de mai multe ori de-a face cu xunyu. Iată ce scrie în „Istoria celor cinci împărați" din *Însemnările cronicarului*: „Huang Di... domnea la nord peste xunyu." De aici se deduce că neamurile nomade din nord-vest de pe vremea lui Huang Di îl venerau tot pe Tengri, altfel nu ar fi ajuns triburile din acele timpuri să-l considere pe Huang Di „Fiu al Cerului". Credința în Tengri și noțiunea de „Fiu al Cerului" vin de la neamurile nomade din Antichitate.

De vreme ce neamul lui Huang Di era de nomazi, cu siguranță că vor fi fost puternici și neînfricați, ca lupii. *Istoria celor cinci împărați* spune despre Huang Di că „a dresat urșii, urși bruni, leoparzi, animalul de pradă xiu, jaguari și tigri, pentru ca astfel să se bată cu oștile lui Yan Di în câmpia de la Banquan". Conform legendei, oastea lui Huang Di era formată, într-adevăr, din oșteni nemiloși cu chipuri de fiare înspăimântătoare, având însemnele unei armate de nomazi. Demn de luat în seamă e faptul că între cele șase animale de pradă menționate nu se numără și lupul, căci lupul era un animal ce nu putea fi domesticit, și nici măcar Huang Di, care era un semizeu, nu putea să-l stăpânească. Prin urmare, nomazii care venerau lupul nu aveau cum să ajungă stăpâni peste lup, sub nicio formă.

Așadar, noi, chinezii, suntem cu toții urmașii nomazilor din nord-vest. Mai apoi, chinezii au ajuns să-i disprețuiască pe nomazi — asta nu înseamnă altceva decât să-ți uiți originile și înaintașii. Dacă ei au răsărit din neamul nomazilor, atunci prin venele lor vor mai fi rămas urme de sânge de lup. Exact acesta va fi izvorul renașterii naționale chineze, din viitor, așadar, acestea trebuie păstrate cu aceeași grijă cu care a fost păstrat focul, ba chiar, de data aceasta, focul trebuie întețit, dus mai departe.

Ochii lui Yangke scânteiară și el spuse:

— Așadar, nu-i de mirare că, generații după generații, neamul nomad l-a venerat pe Tengri, în vreme ce chinezii s-au închinat „Cerului", părintelui ceresc. Această „venerare a Cerului" vine, de fapt, de la străvechile neamuri ale stepei, ale nomazilor, ale celor doi împărați — Huang Di și Yan Di —, ajungând până la chinezi.

Chenzhen zâmbi și adăugă:

— Așa e. Cele două neamuri ale marii patrii chineze, păstorii nomazi și agricultorii sedentari se trag dintr-o rădăcină comună, doi frați care l-au avut tată pe Tengri, iar mamă le-a fost nemărginita stepă, poporul stepei fiind fratele mai mare, iar chinezii din câmpie, fratele mai mic. Aceste două neamuri din Asia de Est au venerat laolaltă Cerul, l-au venerat pe Tengri. Această supremă credință comună a influențat în modul cel mai profund și durabil poporul și civilizația chineză în dezvoltarea sa. Privind dinspre prezent, istoria chinezilor de după împărații Huang Di și Yan Di ne demonstrează faptul că, indiferent cât de sângeroase au fost războaiele dintre ele, cele două neamuri înfrățite, care au răsărit din aceeași rădăcină, au participat în mod egal la întemeierea istoriei și civilizației chineze. Și, de îndată ce agricultorii chinezi au dat semne de slăbiciune, părintele ceresc, Tengri cel aspru, dar iubitor, i-a trimis de îndată pe nomazii cu inimi de lup să pătrundă în câmpie, pentru a mai dărui din sângele lor agricultorilor cu sânge de oaie, umplându-le venele, iar și iar, cu strășnicie de lup, așa încât să-i facă să se avânte înainte, să se ridice de jos cu curaj. Apoi, iarăși, când fratele cel mic s-a împleticit de slăbiciune, fratele cel mare a venit degrabă în câmpie, a cucerit jumătate din China, ba chiar China întreagă, luând în mâinile sale frâiele statului și ajungând astfel

să mențină în viață civilizația chineză, până când s-a întâlnit cu civilizațiile apusene. Prin această modalitate de care s-au folosit împreună cei doi frați, amândoi au făurit minunata civilizație chineză, unica minune a lumii — căci faptul că din cele patru mari civilizații ale lumii antice numai China a fost cea care a supraviețuit până azi este un miracol. Și China poartă în sine, în adâncurile ei, o imensă capacitate de a renaște.

Calea civilizației chineze este cea mai stranie cale care s-a bătătorit între cea mai întinsă și puternică stepă a lumii și cel mai mare și mai fragil ogor de pe pământ.

Și mai este un lucru demn de luat în seamă: faptul că, în cele din urmă, Huang Di l-a învins pe Yan Di în luptă este din pricină că, deși amândoi vin din același neam de nomazi, cel al lui Yan Di a venit în câmpie cu câteva sute de ani mai devreme decât cel al lui Huang Di, așa că Yan Di a primit și numele de „Shen Nong Shi"[1], căci tribul lui s-a apucat de agricultură pe scară largă înaintea tuturor celorlalte. De aceea tribul lui Yan Di a suferit înrâurirea acestei ocupații pașnice, care a indus o oarecare slăbiciune în personalitatea sa, mai multă vreme decât cel al lui Huang Di. Legea aceasta obiectivă și universală prin care nomazii, cu spiritul lor puternic, i-au biruit mereu pe agricultori a fost valabilă și la chinezi. Războiul dintre Yan Di și Huang Di reprezintă începutul poveștii poporului și civilizației chineze și este de o importanță covârșitoare, povestea aceasta fiind chiar istoria neamului de agricultori și a celui de păstori nomazi, a luptelor dintre aceste două neamuri, a contactelor și a evoluției lor. Această întrecere este mai veche decât lupta de clasă și mai îndelungată, începând cu mult înainte de a se forma clasele. De asemenea, influența acestei întreceri asupra neamului și a civilizației chineze este mult mai profundă și mai îndelungată, fiind valabilă chiar și astăzi.

Entuziasmat, Yangke spuse:

— Asta este și mai interesant. Așadar, se pare că, dacă n-am fi venit în stepă, unde să ne plecăm neamului stepei, lupului stepei și totemului lupului, n-am fi avut cum să adoptăm această perspectivă cu

---

[1] Împărat legendar, părintele agriculturii chineze.

totul nouă, care să ne permită să elucidăm evoluția civilizației chineze și acele elemente de profunzime. Însă, venind în stepă și încrucișându-mi cărările cu ale lupilor, acel sentiment de superioritate a neamului han aproape că a dispărut.

Chenzhen spuse:

— În toți acești ani, am studiat și am meditat continuu la aceste probleme. Istoria Chinei, formarea și evoluția personalității acestui popor în decurs de cinci mii de ani reprezintă o problemă foarte complexă, dar, existând anumite constante ce au putut fi urmărite, am reușit, în sfârșit, să stabilesc o serie de elemente.

Yangke zise:

— Continuă, dacă nu obosești, eu te urmăresc până la capăt.

Chenzhen spuse:

— Și eu eram nerăbdător să discut cu tine aceste lucruri, căci astfel ele se limpezesc și mai mult. Și, având parte de un interlocutor ca tine, mă simt și eu încurajat... dar am să reiau puțin mai târziu. Acum ne apropiem de sălașul dintâi al lupului și aș vrea să-i prezint profesorului meu concluziile cercetărilor mele, căci el mi-a fost adevăratul îndrumător. El, taica Bilge și haitele de lupi, oamenii stepei, toți mi-au fost maeștri cărora le port un profund respect.

Desișul de trestii de la poalele muntelui dispăruse. Jeepul intră pe locul în care erau câteva fire rare și scurte de iarbă îngălbenită și câteva trestii uscate, risipite ici și colo, apoi urcă panta domoală.

Yangke întrebă:

— Mai ții minte unde era vizuina lupului?

Chenzhen răspunse hotărât:

— Cum să uite un elev unde este casa profesorului? Am să opresc undeva în apropiere, iar de-acolo mai urcăm puțin pe jos, căci neapărat trebuie să mergem pe jos.

Jeepul înainta încet, apropiindu-se tot mai mult de vizuina lupului. Chenzhen simți deodată că i se strânge inima, ca unui criminal de război care se apropie de mausoleu cu gândul să ceară iertare, căci în acel mausoleu se aflau îngropați cei șapte lupi de stepă mongolă cărora el însuși le curmase viața: cinci pui de lup care nu deschiseseră ochii încă, unul care abia învățase să meargă și încă unul, căruia îi

retezase cândva cu cleștele ascuțișul colților, căruia îi legase în lanț pofta de libertate din scurta sa viață și pe care îl trăsnise, ucigându-l cu mâna lui. Chenzhen, care iubea libertatea prin natura lui și care o venera din ce în ce mai adânc, se făcuse vinovat de crimele unui dictator absolut, iar acum nu știa cum să se confrunte cu faptele sângeroase din tinerețe. Preț de o clipă, simți o ură nemărginită față de rezultatele cercetărilor sale, căci numai din cauza curiozității lui nepotolite și a poftei nesăbuite de a cerceta ajunsese să pună capăt veseliei și libertății acelor șapte pui de lup. Se putea spune că lucrările lui fuseseră scrise cu sângele proaspăt al acelor lupi drăgălași, care ar fi alcătuit o haită de lupi mongoli, descendenți ai nobilului rege alb al lupilor... În cei douăzeci de ani care trecuseră, el se simțise adesea torturat de mustrări de cuget pentru păcatul de a le fi vărsat sângele. Și cu timpul ajunsese să-i înțeleagă tot mai bine pe acei oameni ai stepei care uciseseră cândva lupi — de ce erau atât de bucuroși să le dăruiască lupilor propriile trupuri după ce viața din ei se sfârșea. Aceasta nu era doar pentru ca sufletele lor să se înalțe la cer și nici pentru ca „aceluia care mănâncă din carne să i se mănânce carnea", ci poate și pentru că le era conștiința chinuită, sau din nespusa iubire față de lupul din stepă... deși în stepa din zilele noastre nici nu se mai fac funeralii cerești.

În toți acești douăzeci de ani, nu trecuse o zi în care micul lup demn de respect, de admirație, de dragoste, dar și de milă să nu-și facă apariția în visele și în gândurile lui. Cu toate acestea, niciodată nu îl mușca și nu se răzbuna — nici măcar intenția de a face așa ceva nu și-o manifesta, ci, parcă râzând cu toată gura, alerga înaintea lui Chenzhen, i se lipea de picior, i se freca de genunchi și mereu îi lingea mâna sau falca. Ba chiar odată, în vis, Chenzhen stătea întins în iarbă și la un moment dat se trezi că lupul se repede la el, așa că instinctiv se ridică, acoperindu-și gâtul cu mâna. Dar lupul, văzând că se scoală, imediat se rostogoli cu burta în sus, pentru ca el să-l scarpine... Așadar, preț de douăzeci de ani, în visele lui nenumărate, lupul mereu răsplătea răul cu binele și îl întâmpina ca un fiu al său dornic de o îmbrățișare... Ceea ce nu înțelegea el era faptul că lupul nu numai că nu-l ura, că nu mârâia la el arătându-și colții, amenințându-l, ci că

mereu și mereu îi dăruia prietenia și dragostea lui de lup, o dragoste pe care n-a zărit-o niciodată în privirile oamenilor, o dragoste atât de durabilă, de simplă, de naivă și de blândă...

Privind în jur, Yangke văzu locul acela presărat cu pietre sfărâmate și iarbă rară. Parcă revedea ziua aceea din urmă cu douăzeci și șapte, douăzeci și opt de ani, în care fusese ucisă întreaga familie. Atunci în privirile lui se citiră mustrarea și sentimentul de vinovăție.

Jeepul se opri pe pantă. Arătând către un loc plan din față, Chenzhen spuse:

— Acolo era vizuina provizorie în care fuseseră adăpostiți lupii. Eu i-am scos de-acolo, așadar, eu sunt principalul criminal. Când am plecat din stepă s-a surpat, iar acum nu se mai vede nici urmă din ea. De-aici vom merge pe jos.

Cei doi coborâră din mașină. Cu geanta pe umăr, Chenzhen îl conduse pe Yangke pe lângă dâmb până la locul acela.

Apucară pe versant în sus. Locurile care odinioară erau invadate de smocuri dese de iarbă ale căror fire înalte ascundeau movilele erau acum cu desăvârșire sterpe, căci nici perdeaua de răchită verde de la vale nu mai era acolo să le apere. După ce mai merseră câteva zeci de metri, zăriră vizuina veche de o sută de ani. Acum însă parcă era și mai mare, iar de departe arăta ca o peșteră părăsită din-acelea de pe podișul de loess galben din nordul provinciei Shanxi. Cu răsuflarea întretăiată, Chenzhen înteți pasul și, ajungând în dreptul vizuinii, observă că, de fapt, nu se mărise, ci doar părea astfel din cauza ierbii înalte de odinioară, care o ascundea parțial și care acum nu mai era. Anii de secetă făcuseră ca vizuina să-și păstreze aspectul inițial, numai la intrare adunându-se o grămăjoară de pietricele și pământ. Chenzhen se duse lângă ea, se așeză în genunchi și, după ce se adună puțin, se aplecă să se uite înăuntru. Galeria era aproape înfundată cu pământ și smocuri de buruieni țepoase. Scoase din geantă o lanternă, cu care lumină înăuntru, și văzu că pământul, nisipul, iarba adunate în dreptul cotiturii o înfundaseră complet. Se întoarse și se așeză jos lângă intrarea în vizuină, pe locul plat, privind absent înspre ea.

Yangke luă și el lanterna și se uită înăuntru cu băgare de seamă, apoi spuse:

— Așa e! Asta e vizuina! În asta te-ai vârât tu atunci! În ziua aceea eu stăteam afară mort de frică, mă temeam că ai putea da nas în nas cu lupoaica sau că, venind peste mine, ar fi sărit să mă omoare... Chiar că am avut un curaj nebun atunci! Într-adevăr, teoriile tale de aici vin, din inima stepei și din măruntaiele vizuinilor de lup.

Apoi Yangke se aplecă din nou și începu să strige în vizuină:

— Lupu' mic! Lupu' mic! Masa-i gata! Chenzhen și cu mine am venit să te vedem!

Yangke făcea ca atunci când vorbea cu lupul mic care-și săpase vizuina acolo, pe pășune, și îl chema afară să mănânce. Dar din vizuina aceea lupul nu va mai ieși niciodată valvârtej, repezindu-se să înfulece...

Chenzhen se ridică în picioare, se scutură de praf, se așeză pe vine și începu să smulgă firele de iarbă pârlită din fața vizuinii. Apoi scoase din geantă șapte crenvurști de la Pekin, dintre care unul era mai gros, special pregătit pentru lupul pe care-l crescuse el cândva. Așternu cu pioșenie ofrandele pe jos, apoi mai scoase din geantă șapte legături de bețișoare parfumate pe care le înfipse în locul acela și le aprinse, după care mai scoase și câteva hârtii din dosar și le arse în chip de jertfă.

Focul cuprinse „totemul lupului" și numele lui Chenzhen, care spera ca sufletul lupului și al lui taica Bilge să primească, de acolo din cer, promisiunea și adânca lui căință. Focul nu se stinse decât atunci când ajunse să-i ardă degetele. Mai scoase din geantă și o sticlă de Erguotou[1], care-i plăcuse lui Bilge, și stropi locul acela și împrejurul lui. Chenzhen știa bine că pe lângă fiecare vizuină de lup din pășunile brigăzii a doua rămăseseră urmele pașilor bătrânului. Dar cum el continuase să țină puiul de lup să-l crească, fără să asculte de bătrân, mâhnindu-l astfel, mustrarea conștiinței sale părea că nu avea să-l părăsească vreodată.

Atunci cei doi întinseră mâinile, ținându-le cu palmele în sus, spre Tengri, în fumul care se înălța în căutarea sufletului puiului de lup și al lui Bilge...

---

[1] Alcool dublu rafinat din sorg.

Chenzhen vru să strige tare „Lupu' miiic! Lupu' miiic! Tăicuțăăă! Tăicuțăăă! Am venit să vă văăăd...", însă nu îndrăzni — nu era vrednic de una ca asta. Nu avu curajul să tulbure liniștea spiritelor, de teamă că, deschizând ochii și privind în jos, acestea vor vedea rămășița aceea uscată de „stepă".

Tengri cel uscat ar fi vrut poate să plângă, dar nu mai avea lacrimi...

Era încă devreme. Cei doi se duseră la jeep, scoaseră coșul cu mâncare și la umbra mașinii puseră masa. Chenzhen bău zdravăn, să-și mai alunge durerea din suflet, iar de la tăria alcoolului îi dădură lacrimile, așa încât muntele lupului se învălui în ceață dinaintea lui.

Yangke îi spuse:

— Nu mai fi așa de trist. Tu ai scris ceea ce aveai de scris, așa că le-ai dăruit lupului și moșului cea mai mare alinare și compensație. Adevărul e că, până la urmă, lupul s-a atașat foarte mult de noi, și mai ales de tine; cred că se uita la tine ca la un fel de tată. Chiar dacă însuși Tengri i-ar spune cum stau lucrurile, el tot nu ți-ar putea purta pică. În vremurile noastre, sentimentele umane nu mai sunt statornice. După atâția ani de când sunt avocat, chinezii m-au dezamăgit parcă tot mai mult. Nici nu-și dă părintele ultima suflare, iar copiii și rudele încep să facă gălăgie înaintea patului său pe tema moștenirii, încât bietul om nu poate nici să moară în liniște. În ziua de azi, în orașe nu-i mai auzi pe oameni suspinând decât când le mor cățeii sau celelalte animale de companie... Poate că în viitor oamenii vor căuta adevărul, bunătatea, frumusețea tocmai în lumea animalelor.

Chenzhen spuse:

— Mai mult decât adevărul, dreptatea, frumusețea.

Yangke adăugă:

— Continuă-ți prelegerea! Să lansezi dezbaterea despre totemul lupului aici, pe locul de naștere și de luptă al lupilor, este cea mai potrivită formă de comemorare a lupului mic, a tuturor lupilor care au căzut în bătălii ca niște oșteni neînfricați. Acolo, sus, în cer, lupu' mic cu siguranță că tocmai își înclină capul, ciulește urechile și te ascultă nemișcat.

Chenzhen mai trase o duşcă, simţind cum un val de sânge dă năvală ca un lup spre cap, apoi continuă să vorbească despre stepă, un subiect ce nu ar fi putut fi epuizat vreodată:

— În general, mediul aspru al stepei, atroce ca un lup, are rolul de a modela asprimea personalităţii şi a structurii lupului; în schimb, mediul blând precum oaia al ogorului determină blândeţea personalităţii şi a structurii de oaie. Pe când Yan Di şi Huang Di, în fruntea triburilor lor, intrau în Câmpia Chineză, situaţia avea anumite particularităţi: mai întâi, triburile lui Yan Di şi Huang Di purtau în vene năvălnicia naturii lupului, forţa şi curajul. În al doilea rând, în Câmpia Centrală şi în zonele de nord-vest erau păşuni întinse, iar lupii se adunau pe-acolo în haite. De aceea, neamul huaxia, al protochinezilor, încă purta în el forţa şi curajul lupului. În al treilea rând, practicarea agriculturii pe scară mare a început să-şi facă simţită influenţa adusă de mediul agricol asupra personalităţii şi structurii de oaie. În al patrulea rând, şcoala confucianistă încă nu apăruse — abia mai apoi avea să apară şi să se concentreze asupra mentalităţii dobândirii perfecţiunii, prezente printre agricultori, exercitând o influenţă majoră, ce avea să înrâurească, mai târziu, personalitatea viitorului popor chinez. Ceea ce trebuie explicat este faptul că, la începuturile ei, şcoala confucianistă a apărut în spaţiul locuit de populaţia care se ocupa şi cu păstoritul, şi cu agricultura, aşa încât, deşi propovăduia „cele trei principii călăuzitoare" şi „cele cinci virtuţi cardinale", păstrarea unei atitudini supuse, în scripturile ei se făcea apel şi la forţa şi tenacitatea caracteristice nomazilor, ca în versetul „Aşa cum cele ale Cerului îşi văd necontenit de ale lor, tot astfel şi Omul trebuie să caute neobosit să se întărească"[1], lucru care este ceva cu totul diferit de gândirea neoconfucianistă din vremea dinastiilor Song şi Ming, propovăduită într-o lume care aparţinea strict agricultorilor. Aşa se face că, în perioada de început, vigoarea lupului prezentă în neamul ce i-a avut strămoşi pe Huang Di şi pe Yan Di nu a fost diluată de personalitatea paşnică şi stabilă indusă de activităţile agricole. Caracterul violent şi tiranic

[1] Citat din *Yi Jing — Cartea schimbărilor*.

al lupului și spiritul nomazilor nu puteau fi înmuiate cu ușurință de mediul stabil și liniștit în care trăiau agricultorii.

La început, neamul lui Huang Di și Yan Di era format din agricultori și din păstori. În felul acesta, ei aveau și priceperea, și forța de a se lupta în bătălii, de a-și apăra casa și regatul, dar și condiții să-și desfășoare activitățile relativ liniștite, stabile, pentru a putea produce cele necesare traiului. În consecință, acest popor a ajuns la posibilități uriașe. Astfel, când strămoșii Huang Di și Yan Di au venit în câmpie, populația a și început să crească, iar teritoriile să se lărgească vertiginos, ajungând să se extindă de la valea Fluviului Galben la cea a Yangzeului. Monumentul marelui Yu[1] este și acum la sud de Yangze. Cu toate acestea, cum treptat activitățile agricole se dezvoltau, au ajuns să erodeze încet-încet spiritul aprig al păstorilor nomazi, transmis lor din moși strămoși, și astfel au distrus trăsăturile de lup ale păstorilor nomazi veniți în Câmpia Centrală, care și așa se diminuaseră în timp. În perioada de la sfârșitul dinastiei Shang[2], neamul zhou de la vest și-a început ascensiunea spectaculoasă. Ei practicau mai demult agricultura, dar pentru că statul Zhou era poziționat la vest, majoritatea locuitorilor erau nomazi de neam nechinez. Regele din Zhou s-a străduit din răsputeri să-i reformeze pe nomazi, să stabilească noi relații de producție, de tip feudal. În general vorbind, nomazilor le plac armele și se pricep la război, pe când agricultorilor le place cultura și pun preț pe educație. Amestecarea păstorilor cu agricultorii în statul Zhou a făcut să fie amestecat și caracterul național, adică jumătate oi și jumătate lupi, aceasta constituind un avantaj. În plus, statul Zhou se confrunta frecvent cu invazii ale nomazilor din afara granițelor, așa că erau nevoiți să se lupte, călindu-și în acest fel personalitatea și cultivându-și dârzenia. De aceea, populația statului Zhou era mai bine pusă la punct: lupul și oaia se amestecaseră în proporții egale, erau jumătate sălbatici, jumătate civilizați, se pricepeau și la arme, și la litere, erau și curajoși, și înțelepți, așa că spiritul de lup din ei era oricum mai puternic decât la cei din câmpie, a căror populație

---

[1] Personaj cu aură legendară, primul împărat și fondator al dinastiei Xia (secolul XXI î.Hr.).

[2] 1700–1045 î.Hr.

era preponderent alcătuită din agricultori. Ei aveau un caracter îndrăzneț și puternic, dar și o educație destul de înaltă, o înclinație de a trata oamenii onest și civilizat.

În secolul al XI-lea î.Hr., regele Wu al statului Zhou a adunat laolaltă cele opt state care nu erau chineze de la vest și, în fruntea a „trei sute de care de război, trei mii de războinici și patruzeci și cinci de mii de pedeștri, s-a năpustit spre răsărit asupra lui Zhou[1]". „Carele de război" și „războinicii" se referă la oștenii nomazi care erau mai puternici și mai neînfricați. Înaintea bătăliei finale dintre împăratul Wu din Zhou și împăratul Zhou din Shang, în care s-au aruncat șaptezeci de mii de oșteni, Wu „a jurat înaintea Cerului" și a poruncit oștii întregi să se lupte cu apriga oaste dușmană „de tigri, urși și șacali". Când spunea „șacali" se referea, de fapt, la lupi. Deși puțini la număr, oștenii neînfricați ai regatului Zhou i-au învins pe cei mulți și au obținut o mare victorie, nimicind dinastia Shang și întemeind astfel dinastia Zhou de Apus, care avea să influențeze foarte mult civilizația chineză.

Atunci când s-a realizat amestecul populației din regatul Zhou, a fost adusă și venerarea Cerului și a totemului lupului de la păstorii nomazi, care mai apoi s-a introdus și în rândul populației din câmpie. Astfel, cel mai important cult al neamului huaxia a ajuns să fie cultul Cerului, suveranul regatului fiind intitulat „Fiul Cerului din Zhou".

Superioritatea dată populației și statului Zhou de amestecul între personalitatea lupului și cea a oii a făcut astfel încât Zhou și Zhou de Apus să fie revigorate de nomazii cei neînfricați, dar în același timp a adus și o reînnoire a spiritului neamului huaxia, tocmai prin participarea acelui spirit nomad, de lup, venit din stepă. Astfel, sângele neamului de agricultori care în decurs de mii de ani fusese diluat, aproape complet golit de vigoarea lupului, a revenit la consistența sa inițială. Din acest transfer de sânge s-au născut regele Wen, regele Wu[2] și ducele Zhou, personajele istorice care au influențat în mod covârșitor poporul și civilizația chineză. Pe atunci, înțelepții neamului huaxia dădeau dovadă de un spirit puternic, de nomad: erau neînduplecați, deschiși la minte și pătrunzători. Dictonul care spunea „Așa cum cele

---

[1] Ultimul împărat al dinastiei Shang.

[2] *Wen* — „cultură", *wu* — „război" (în chineză).

ale Cerului își văd necontenit de ale lor, tot astfel și Omul trebuie să caute neobosit să se întărească" chiar în acea epocă s-a născut, căci el exprimă cel mai clar spiritul poporului din acele timpuri. Și spiritul acestui neam abunda tocmai de vigoarea nomazilor chinezi.

Ceea ce trebuia să se nască între agricultori era risipirea tihnei care nu căuta avântul năvalnic, și tocmai aceasta a fost cauza internă a prăbușirii dinastiei Shang, pe când regele din Zhou, care căuta să se întărească necontenit, l-a înlocuit în modul cel mai firesc pe împăratul Shang. În perioada înfloritoare a dinastiei Zhou de Apus, faptele de cultură alternau cu faptele de arme, realizările în ambele privințe au fost și ele extraordinare, constituind baza formării și dezvoltării poporului chinez.

Sprijinit cu spatele de roata mașinii și cu picioarele întinse, Chenzhen spuse mai departe:

— Drumul parcurs de poporul chinez a fost cel dat de caracteristicile sale. Cu siguranță, agricultura a dus la slăbirea firii oamenilor, în vreme ce păstoritul a întărit personalitatea păstorilor nomazi, iar dezvoltarea și supraviețuirea civilizației vechilor chinezi s-au bazat pe transferul de sânge nomad, făcut în mod regulat sau neregulat, dar fără întrerupere. Aceasta a fost regula pentru miile de ani de istorie a civilizației chineze străvechi. Și această regulă implică problema capitală a supraviețuirii și dezvoltării poporului: problema naționalității.

Istoria Chinei și a întregii lumi demonstrează că istoria nu este căutși de puțin „o sumă de întâmplări", ci are propriile reguli obiective, intrinseci. Cu toate acestea, regulile după care s-au desfășurat ascensiunea și decăderea Chinei se ascund și azi după aparența unei „serii de fapte întâmplătoare". Dacă studiul și analiza acestei „serii" nu se desfășoară din unghiul de vedere al „existenței și personalității naționale", atunci chinezii nu vor putea niciodată să pătrundă legile speciale care determină ascensiunea, decăderea și însăși soarta Chinei.

Pentru fiecare om în parte, personalitatea este elementul determinant care stă la baza succesului sau a insuccesului, a progresului sau a stagnării. Pentru o națiune întreagă, caracterul național este cu atât mai mult un element de o importanță capitală, care determină viața sau moartea sa. Dacă ne uităm la ascensiunea și la decăderea națiunilor

în istoria universală, personalitatea națiunii reprezintă coloana vertebrală a poporului. Istoria ne demonstrează că, dacă un popor este puternic și îndrăzneț, are cu atât mai multe șanse să supraviețuiască și să progreseze; altfel, dacă este slab, posibilitatea ca el să fie eliminat din lupta pentru supraviețuire este foarte mare. Privind mapamondul din perspectiva standardelor valorice ale popoarelor care au reușit să supraviețuiască, slăbiciunea unui popor este un defect fatal. Aceasta deoarece slăbiciunea de caracter a unui popor este sursa tuturor relelor, care va duce la cele mai rușinoase și mai indelebile crime: lipsa apetitului pentru progres, vederi înguste, umilirea națiunii și renunțarea la suveranitate, cedarea de teritorii și plata despăgubirilor, trădare și capitulare; oamenii sunt masacrați, vânduți, înrobiți, discriminați; națiunea suferă schimbări etnice, culturale, onomastice, identitare ș.a.m.d. În istoria lumii au fost nenumărate popoare de agricultori care din pricina slăbiciunii de caracter au fost eliminate fără milă de cei mai puternici. Lumea s-a dezvoltat până azi, populația a explodat, spațiul vital și resursele se diminuează de la o zi la alta, iar problema naționalității devine și mai acută, și de aceea ea trebuie să fie privită cu și mai multă atenție. În acest scop, trebuie să examinăm din nou, cu multă luare-aminte, istoria schimbării și a dezvoltării civilizației chineze.

După părerea mea, neamul nomad al Chinei a avut o contribuție imensă la dezvoltarea civilizației chineze și cele mai importante sunt contribuțiile pe planul spiritual și al personalității. Personalitatea fermă și cutezătoare a neamului nomad a fost stâlpul de susținere și de întemeiere a civilizației chineze. Neamul huaxia este creierul și brațul care a creat străvechea cultură chineză, pe când spiritul și personalitatea nomazilor sunt coloana vertebrală a poporului și civilizației chineze.

Trebuie să fim atenți în mod special la faptul că, de la dinastia Zhou de Apus încoace, regula dominantă după care au alternat perioadele de înflorire cu cele de declin a fost aceasta: imediat ce personalitatea de oaie a neamului huaxia devenea preponderentă asupra celei de lup, neamul era cotropit de un alt neam, care răvășea țara, călcând totul în picioare. Dar dacă vigoarea lupului lua locul slăbiciunii de oaie, neamul chinezilor prelua puterea, devenind despotic, apăreau

mari comandanți militari care se luptau între ei, revoltele populare se înmulțeau, iar haosul bătăliilor interne nu mai contenea. Și numai atunci când între personalitatea lupului și cea a oii a existat un oarecare echilibru s-a extins și dominația chinezilor, națiunea era prosperă, iar oamenii erau puternici, economia și cultura erau înfloritoare.

Acum să ne uităm dacă istoria Chinei s-a desfășurat în concordanță cu aceste reguli și dacă faptele istorice pot confirma sau nu aceste reguli.

La sfârșitul dinastiei Zhou de Apus, după o lungă perioadă de agricultură pașnică, suveranul a ajuns să fie peste măsură de vicios, preocupându-se numai de distracții și neglijând treburile țării, dând alarme false ce au dus la slăbirea vigilenței[1]. Cum și suveranul era moleșit și nu-i mai păsa deloc de bunăstarea regatului, s-a ajuns până acolo, că regele You al dinastiei Zhou a fost atacat și masacrat de neamul quanrong, cel plin de vigoare. Invadatorii au luat-o prizonieră pe concubina favorită, Bao Si. Totodată, „cele nouă vase de sacrificiu", scumpe odoare ce simbolizau puterea supremă și statutul neamului huaxia, au fost furate și duse în stepe, cotropitorii ocupând cetățile Feng și Gao de la nord-vest. Astfel, dinastia Zhou de Apus, care avusese parte de trei sute de ani de prosperitate, a fost nimicită. După aceea, neamul quanrong a devenit cel mai de temut vrăjmaș al neamului huaxia. Până și în dinastia Tang chinezii din câmpie îi numeau pe toți nomazii „quanrong" sau „rongdi".

În vremea împăratului Tai Zong al dinastiei Tang, cărturarul cel mai mare, Liu Kang, face un memoriu către împărat și spune: „Quanrong au pătruns prin trecătoarea Duolong și au intrat în capitală fără să verse sânge..." Pe timpul împăratului De Zong al aceleiași dinastii, ministrul Liu Hun îi spunea împăratului: „Rongdi sunt cruzi precum lupii și șacalii laolaltă." Cuvântul acesta, „quan", din „quanrong", arată umilința supremă simțită în mod deosebit de cei din neamul han, iar faptul că despre „rongdi" se spune că erau „cruzi precum lupii și șacalii" arată clar vigoarea neamurilor quanrong și

[1] Numai pentru a aduce un zâmbet pe fața concubinei, frumoasa Bao Si, pe care o amuza să vadă graba cu care se adunau ducii din împrejurimile capitalei la auzul focurilor de alarmă.

rongdi. La începutul perioadei Primăverii și Toamnei[1], quanrong ajung să fie cei mai mari vrăjmași ai statului Qin. Mai târziu, o ramură a neamului quanrong, care avea să se strămute mai spre nord, în stepele mongole, va deveni cel mai timpuriu neam mongol. Studiile asupra spiritului neamurilor nomade ale Chinei și asupra totemurilor trebuie să pornească de la hunii și quanrong cei mai vechi.

Conform documentelor și consemnărilor, quanrong era un neam de nomazi care pretindeau că au avut drept strămoși doi câini albi, pe care cei mai vechi, din nord-vest, i-au luat drept totem. Ei țineau de neamul qiang din vest, înrudiți fiind cu strămoșii Huang Di și Yan Di. În vremurile străvechi ale celor doi suverani, neamul quanrong era cel mai mare vrăjmaș al popoarelor lui Yan Di și Huang Di. În *Istoria dinastiei Han de Răsărit* sunt făcute următoarele însemnări: „Când cei din regatul lui Gao Xin Shi s-au pomenit cu quanrong peste ei, s-au temut de invazie, dar nu au pornit cu oaste împotriva lor." Gao Xin Shi este un strănepot de-al lui Huang Di, tatăl împăratului Yao[2]. Documentele istorice nu pomenesc decât despre faptul că acei doi câini au devenit totemul neamului quanrong, însă nu spun dacă e vorba de câini sălbatici sau de câini domestici. Însă e foarte important de știut dacă erau sălbatici sau domestici, căci asta are legătură cu firea acelui neam, cu o serie de probleme-cheie, cum ar fi originea totemurilor neamului de păstori nomazi și a neamului de chinezi.

Eu cred că acei câini albi erau, de fapt, lupi albi, căci, după cum s-a consemnat în *Istoria dinastiei Han de Răsărit*, până la dinastia Han, în zona de acțiune inițială a neamului quanrong a apărut o țară cu populație numeroasă de lupi albi nechinezi. Pe vremea împăratului Ming din dinastia Han de Răsărit s-a scris: „Regatul lupilor albi... cuprindea peste o sută de regate, trei sute de mii de familii, adică mai mult de șase milioane de oameni, care cultivau plante și plăteau tribut", supunându-se dinastiei Han de Răsărit. Regele „lupilor albi" le-a poruncit oamenilor să-i facă un poem cu trei versuri, care s-a chemat *Poemul lupului alb* și care a fost închinat împăratului dinastiei Han de Răsărit.

---

[1] 777–476 î.Hr.

[2] Împărat legendar, model de înțelepciune și virtute, despre care se spune că ar fi trăit în 2200 î.Hr.

De aceea, eu cred că „Țara lupilor albi" este o altă denumire dată regatului neamului quanrong, împăratul „lupilor albi" fiind un descendent al neamului quanrong, iar „lupii albi" fiind tribul care se închina lupului alb, făcându-și-l totem. Existența regatului lupilor albi poate să dovedească și faptul că acei câini albi la care se închinau quanrongii erau, de fapt, lupi albi.

Dar și dacă acei câini albi nu erau lupi albi, atunci negreșit e vorba despre acel câine imens, mastiful tibetan, un câine sălbatic, mult mai crunt și mai fioros decât lupul de stepă. După cum este consemnat în cronici, neamul quanrong era nespus de sălbatic și de crud. Din studiile mele îndelungate asupra nomazilor reiese că neamul quanrong cel mai vechi și mai sălbatic din istorie, după personalitate, nu avea cum să ajungă să se închine la un câine domestic, moale și ascultător, mai slab decât ei înșiși, căci, dacă e să ne uităm la neamul mongolilor, care a trăit dintotdeauna în spinarea calului, nu s-a pomenit vreodată ca ei să-și fi făcut totem din cal. Aceasta pentru că, deși calul este un animal domesticit de mongolii din stepă, neamul are totuși o personalitate puternică, ca și alte neamuri migratoare din China, și nu avea cum să se închine la un animal domesticit de ei, iar dintr-o jivină de pe lângă casă să facă propriul totem.

Totemismul este religia neamurilor din stepă. Însă animalele domestice primesc bice pe spinare și sunt gonite de colo-colo, ca niște sclavi, așadar, nu sunt niște spirite cărora cineva ar putea să li se închine. Dacă noi, care am trăit în stepă zece ani, n-am știi că, deși mongolii își iubesc foarte mult câinii, în mentalitatea lor între câine și lup există o imensă diferență de statut, câinele fiind camaradul de război al oamenilor din stepă, iar lupul fiind pentru ei un spirit divin, atunci cine să mai știe?

Așadar, eu cred astfel: câinele alb la care se închinau quanrongii ori este un lup alb, ori este un câine sălbatic de prin pustii, un altfel de lup, practic, asemănător cu acesta: un câine sălbatic, liber, mai feroce chiar decât lupul. Deci, „totemul câinelui alb" al quanrongilor din acea vreme este echivalent cu „totemul lupului", acest neam fiind unul dintre cele mai vechi despre care există consemnări istorice și care s-au închinat la totemul lupului.

Când spun că neamul quanrong a fost printre primele care s-au închinat la totemul lupului mă gândesc la faptul că tribul din care se trăgea acest neam, după cum consemnează izvoarele istorice, adică străvechiul neam qiang, adora și el totemul lupului. În cartea *Îndrumar folositor în guvernare*, în sulul al o sută nouăzecilea, scrie că „în anii de început ai dinastiei Tang, regatele neamurilor qiang baijian și baigou[1] au trimis împreună emisari să ofere tribut" și că cei din Tang „îi puneau pe baigou pe aceeași treaptă cu neamul qiang, din țara Gonger". Aceasta arată că străvechiul clan qiang venera câinele alb. De fapt, dacă e să facem o clasificare pe criterii etnice, neamul quanrong este totuna cu neamul qiang de venetici din apus, iar Xu Shen, în *Descrierea caracterelor simple și explicarea celor compuse*, scrie așa: „Qiang sunt ciobanii din neamul xirong." De aceea quanrong și qiang din apus sunt totuna, numai că primii sunt incluși în qiang din apus. Și atunci, quanrong, „câinii albi", „lupii albi" și alte neamuri pe care le-am pomenit mai înainte sunt toate din qiang de apus. De aici se poate deduce că qiang din apus este un neam care și-a făcut totem din lupul cel alb sau din câinele alb. Iar curajoșii oșteni ai neamului qiang „credeau că e de mare preț să mori în luptă, pe când a muri de vreo boală era o nenorocire". Deci, cu atât mai puțin ar fi putut ajunge să se închine câinelui de pe lângă casă, care fusese domesticit. De aceea, dacă „câinele alb" pe care-l venerau vechii qiang nu e un lup alb, atunci cu siguranță este un câine alb sălbatic, mai fioros decât lupul. Așadar, străvechiul neam qiang este cel mai vechi adorator al totemului lupului. Dacă unul dintre strămoșii neamului huaxia — neamul lui Yan Di zis și Jiang — este o ramură a tribului qiang și Huang Di este din același neam cu Yan Di, atunci, dacă mergem la rădăcini, totemul câinelui alb sau totemul lupului sunt primele totemuri ale poporului chinez.

Adorarea totemului lupului a pornit de la cel mai străvechi neam qiang, quanrong și străvechii huni — xunyu —, iar mai apoi a fost întâlnită la lupii albi, huni, gaoju, xianbei, kitani și alte neamuri, dăinuind până la mongolii din ziua de azi. Acesta este totemul cu cea mai

---

[1] „Câine alb" (în chineză).

îndelungată viață din istoria tuturor nomazilor din lume. În locurile din nord-vest și în stepe, neamuri după neamuri de nomazi, care mai de care mai neînfricate, s-au biruit unul pe celălalt. Oamenii apăreau și dispăreau, luându-și locul unul altuia, pe când totemul și spiritul lupului au supraviețuit fără întrerupere. Cultura și spiritualitatea totemului lupului a fost neîntreruptă, depășind cu mult până și anvergura istoriei civilizației agrare a poporului chinez, la rândul ei neîntreruptă. Din păcate, valoarea spirituală inestimabilă pe care o reprezintă totemul lupului nu a fost niciodată considerată importantă sau studiată de chinezii cărora le este teamă de lup și-l detestă din tot sufletul, ba chiar l-au aruncat în groapa uitării.

Foarte important este faptul că aceste două culturi de pe pământul nemărginit al Chinei, care au fost „pururea neîntrerupte", au avut o vitalitate și o valoare și mai mari tocmai datorită totemului lupului al neamurilor de nomazi. Dacă n-ar fi fost cultura „neîntreruptă" a totemului lupului, atunci cultura și civilizația agrară multimilenară a chinezilor ar fi fost curmată. Faptul că multimilenara cultură a Chinei nu a fost întreruptă este una dintre marile minuni ale lumii întregi și este universal recunoscută. Dar minunea de dincolo de minune este tocmai cultura totemului lupului, cu o istorie mult mai veche, nicicând curmată. Motivul pentru care totemul lupului a devenit totemul nenumăratelor neamuri nomade din nord-vest și din stepele mongole stă în însăși puterea de subjugare a spiritului, a curajului și a înțelepciunii care îi face pe oameni să nu poată rezista dorinței de a-l adora. Acest spirit puternic al totemului lupului este esența spiritului popoarelor nomade din China. El a influențat profund spiritualitatea și personalitatea neamurilor nomade din nord-vest, neamul și civilizația chineze și chiar întreaga lume.

Eu consider că venerarea și spiritualitatea cu o istorie atât de îndelungată a totemului lupului constituie sursa inepuizabilă de vigoare și forță vitală a neamurilor nomade din antichitate și de azi. Dar când trebuie să îngroape adânc o asemenea moștenire spirituală, inestimabilă și îndelungată, chinezii de azi sunt bucuroși și mândri. Azi în sfârșit a venit vremea ca plugarii să trebuiască să-și jupoaie, să-și lepede de pe ei pielea de oaie și să-și arate adevăratele talente. Și acestea vor fi izvorul

resurselor proprii, cele mai prețioase, în procesul de transformare a poporului chinez actual. „Leul adormit din Răsărit“[1] se va trezi și își va recăpăta forțele tocmai datorită reînvierii spiritului totemului lupului.

— Bine! Interesant! spuse Yangke desfăcând cu un pufăit o cutie de bere.

Aclamă de câteva ori. Îi dădu băutura lui Chenzhen, își desfăcu și lui o cutie, din care bău zdravăn, dându-și capul pe spate, apoi spuse:

— Tu ai săpat mai adânc decât albul rege lup atunci când și-a făcut vizuina. Ai săpat până la primii strămoși, la Yan Di și Huang Di. Eu sunt de acord cu concluziile tale și cred și eu că acel „câine alb“ pe care-l venerau neamul qiang din apus sau quanrong drept totem se referă la un câine sălbatic, ori chiar la lupul cel alb. Acum l-aș venera mai ales pe Erlang al nostru, căci neamurile qiang și quanrong negreșit au venerat un astfel de câine ori vreun câine sălbatic și mai fioros, precum mastiful tibetan, în niciun caz vreun câine de companie care ascultă comenzile omului. Altfel, nimeni n-ar mai putea pricepe de unde au atâta forță nomazii din Orient. Uite, explică-mi problema asta! Spune mai departe!

După ce berea îi ajunse în stomac, Chenzhen se simți mai entuziasmat. Se ridică și, stând pe nisip cu picioarele încrucișate, reluă prelegerea:

— După dinastia Zhou de Apus începe perioada Primăverii și Toamnei, când din gena foarte puternică a înaintașilor, transmisă din neam în neam și din marile neamuri nomade din stepe care s-au păstrat în regiuni precum Shaanxi, Shanxi, Hebei și nordul provinciei Huabei, s-a creat un stat vestit numit Zhongshan, alcătuit din huni baidi, care mai sunt și acum prin îndepărtatul Pingshan, în districtul Ding din Hebei. În cele câteva secole în care a existat statul Zhongshan, acesta a devenit faimos în lumea întreagă pentru „lupul de Zhongshan“. De aceea, personalitatea acestui stat era extrem de puternică, proclamându-și rege odată cu Han, Yan și Song, cotropind și tâlhărind pământurile statului Yan, de unde se vede că în acele timpuri în nordul Chinei mai existau regate cu caracter puternic, de lup.

---

[1] Sintagmă atribuită lui Napoleon.

Altfel, în vremurile acelea, statele din Câmpia Centrală se confruntau deseori cu invaziile nomazilor, care le mai dădeau puțin din vigoarea lor, și așa se face că spiritul chinez a rămas puternic pe toată durata perioadei Primăverii și Toamnei, precum și în vremea Regatelor Combatante, așa încât nici nu s-a putut crea un regim absolutist care să-i unească pe toți într-un singur stat. În perioada Primăverii și Toamnei, ca și în cea a Regatelor Combatante, haitele de lupi au încercat să preia controlul asupra regatelor, stăpânii diverselor teritorii se luptau între ei pentru supremație, Câmpia Centrală era mereu udată cu sânge. Iar vorbele care pot descrie cel mai bine spiritul ce domina poporul în acea perioadă sunt: „Dormi în mărăcini ca să-ți întărești voința și dă-ți silința pentru a întări țara." Tenacitatea și îndrăzneala care țâșneau pe atunci din personalitatea poporului îi făceau pe oameni să semene cu niște vulcani ce erupeau necontenit, și toată această efervescență a durat cinci sute de ani. În această perioadă, pe planul culturii și al gândirii se petreceau mișcări profunde, uriașe, școli de gândire precum cea confucianistă, daoistă, moistă, militaristă, legistă și alte școli „de lupi", o sută de școli care înfloreau, se înălțau precum vârfurile munților, nenumărate. În istoria antică a neamului huaxia avea loc o înflorire fără precedent pe tărâmul gândirii, spiritualității și culturii. Ulterior, toate mișcările de întoarcere la origini din cultura chineză au încercat să reînvie spiritul acelor timpuri, și, cu toate că n-au reușit acest lucru, au dobândit rezultate însemnate. Întoarcerea la trecut, pe care o predicau Han Yu în dinastia Tang și Ouyang Xiu sau Su Shi în dinastia Song de Nord, a produs în cercurile literare curentul Han Su. Istoria a demonstrat că din punct de vedere politic sau economic nu te poți întoarce la trecut, căci ar echivala cu un regres, însă în ceea ce privește spiritul, personalitatea, „întoarcerea la trecut" trebuie să se producă aproape constant. Renașterea din Apus este un asemenea exemplu măreț și reușit de întoarcere la trecut.

Ajungând la dinastia Qin[1], regatul Qin a fost întemeiat într-un mod asemănător statului Zhou de Apus. Și statul Qin era situat în

[1] 221–206 î.Hr.

partea de apus, așa încât avea la temelie o economie susținută din pășuni întinse aflate în zona de nord-vest, dar și din zone agricole precum cele din Qinchuan[1], centrul regatului Han și Sichuanul de azi — statele antice Ba și Shu. Așadar, laolaltă cu populația care se stabilise dinainte pe aceste teritorii, s-a creat un popor cu un caracter în care trăsăturile de lup și de oaie se întrepătrundeau. Personalitatea puternică a creat premisele pentru dorința nestăvilită de reformă politică, o energie imensă și aspirații majore. Reforma politică a lui Shang Yang este prima care a izbândit, însă celelalte șase state, preponderent agrare, în care se respecta codul ritual din Zhou, au avut de suferit în planul personalității din cauza vieții influențate de activitățile agricole, devenind tot mai slabe. Statul Qin a căpătat însă o superioritate covârșitoare față de celelalte șase. În vremea întâiului împărat Qin[2], aceste șase regate au fost supuse, iar neamul chinezilor s-a reunit într-un singur stat. În anul 221 î.Hr., împăratul Qin Shihuang a întemeiat primul stat centralizat din istoria Chinei. El avea o personalitate foarte puternică, de lup, care descalifica trecutul și punea accent numai pe prezent. El „a ars cărți și a îngropat cărturari, a instaurat unificarea scrierii, a lungimii osiei carelor, a codului de comportament", a construit Marele Zid, a reparat drumurile, a alcătuit o cavalerie și s-a luptat cu hunii. Îndrăzneț și hotărât în acțiunile lui, puternic și maiestuos, a inaugurat o eră a ascensiunii în forță. Ceea ce mai trebuie explicat este faptul că, prin această întreită unificare, a „scrierii, osiilor și codului de comportare", a pus bazele unificării neamului huaxia. Prima unificare a Chinei nu a fost realizată de un împărat confucianist cultivat, ci tocmai de Qin Shihuang, care a ars cărțile și i-a îngropat pe cărturari. Și iarăși mai trebuie menționat că instaurarea unui stat feudal centralizat și a unei dinastii despotice reprezintă un indiciu al slăbiciunii care se făcea simțită în personalitatea neamurilor de agricultori.

Altfel, baza economică pe care s-a format statul Qin era reprezentată tot de pășunile neamurilor străine din nord. În vremea ducelui

---

[1] Vechi stat care cuprindea teritoriul provinciilor Shanxi și Gansu de azi.

[2] Qin Shihuang (259–210 î.Hr.).

Mu din statul Qin, au fost nimicite douăsprezece state ale străinilor. El a lărgit teritoriile și a devenit „puternicul conducător al tuturor stăpânilor neamului xirong", preluând însă obiceiurile și datinile păstorilor nomazi. Sima Guang scria despre Qin că „își luase în obicei lăcomia lupului", de unde se vede că neamul xirong, cu personalitatea sa puternică și cu credința în totemul lupului, a exercitat o puternică influență asupra celor din Qin. La vremea aceea, Qin era un stat puternic din vest, iar ducele Xiang din Qin fusese deja numit prinț vasal de către regele Ping din Zhou. Cu toate acestea, ceilalți prinți vasali considerau regatul Qin unul al barbarilor și nu-l recunoșteau nicidecum ca regat al neamului huaxia, așa încât Qin nu a putut să formeze alianțe cu celelalte state vasale. Dar păstorii nomazi din regatul Qin reprezentau o proporție foarte importantă. Așa se face că și personalitatea regatului era mai puternică, iar lui Qin Shihuangdi, care se născuse pe aceste meleaguri, i-a fost foarte ușor să devină un despot puternic, cu o personalitate de lup. Astfel, asupririle au determinat nașterea unei rezistențe, și atunci spiritul puternic de lup ascuns în firea oamenilor din cele șase regate i-a făcut să se răscoale. Până și neamul huaxia, care era slăbit, a fost totuși stimulat de aceste mișcări, și astfel revoltele s-au înmulțit, ducând la răsturnarea dinastiei Qin. Totuși, influența dinastiei Qin asupra istoriei Chinei a fost extrem de profundă și de îndelungată, iar firea nesupusă a nomazilor a jucat un rol crucial. Dacă n-ar fi fost la mijloc firea de lup a nomazilor, dinastiile de după aceea, de la Han până la Tang, n-ar mai fi avut parte de o înflorire atât de spectaculoasă.

În perioada de ascensiune a statului Qin până la statutul de dinastie conducătoare, neamul nomazilor a mai transferat puțină vigoare neamului huaxia, diminuând astfel sângele de oaie ce le curgea de atâta amar de timp prin vene din cauza activităților agricole și făcând personalitatea slabă, ovină din aceștia să devină din nou tare și puternică, precum cea a lupului.

În anul 206 î.Hr., Liu Bang a fondat statul Han de Apus. În timpul acestei dinastii, „Han a preluat stilul de guvernare din Qin", dar a mai adoptat și sângele de lup din Qin, căci firea împăratului Wu din Han îl făcea un al doilea Qin Shihuang, și de aceea istoricii l-au numit

„foarte puțin diferit de Qin Shihuang". Căci era crud și-i plăcea războiul. Adunând toți oștenii și toate resursele țării, s-a războit ani de-a rândul, neacceptând niciun compromis, hotărât să lupte fără întrerupere până ce va nimici neamul hunilor. În vremea aceea, cei care susțineau războaiele erau în avantaj absolut, „războinicii degrabă vărsători de sânge umplând regatul", mulți dintre ei fiind la fire ca aceia din străvechiul neam qiang, care „credeau că e de mare preț să moară în lupte, pe când a muri de vreo boală era mare rușine". Împăratul Wu avea de partea lui comandanți militari neînfricați cum ar fi Li Guang, Wei Qing, Huo Qubing și așa mai departe, care erau din fire la fel de nemiloși ca lupii. Ei atacau cavaleria cu cavaleria, arcașii călare cu arcașii călare, crunți și neînfricați, fiind în stare să meargă pe distanțe foarte mari. S-au bătut cu hunii în bătălii sângeroase ce au durat zeci de ani, până la vlăguire. Având o viziune îndrăzneață și un mare talent, împăratul Wu s-a folosit până și de Marele Zid — care era, în principiu, un element de defensivă — pe post de armă ofensivă în blocada economică impusă celor din stepe, interzicând pătrunderea fierului, a armelor sau a plantelor medicinale dincolo de zid. Negustorii care încălcau această interdicție plăteau cu viața.

Confucianismul care apăruse în acele vremuri pe solul îmbibat de agrarianism avea să se transforme, în sfârșit, într-o pădure înaltă și deasă, devenind ideologia dominantă a clasei dregătorilor. Confucianismul predica agricultura ca activitate de bază, o viață mai liniștită și diminuarea dărilor. Mai susținea practicarea virtuții omeniei, care să domolească și să educe firea oamenilor, pentru a aduce stabilitate la nivelul țării și al societății, de care să se bucure, în cele din urmă, monarhul. Conducând țara prin decrete și legi, se ajungea la o dezvoltare pașnică. Din punctul de vedere al nivelului intelectual, împăratul Wu era superior lui Qin Shihuang, așa că înțelegea rolul confucianismului. Astfel, în perioada dinastiei Han de Apus, lupul și oaia s-au amestecat, despotismul și guvernarea înțeleaptă au alternat, proporția de sânge de lup a fost egală cu cea de sânge de oaie. Firea chinezilor a evoluat, în cele din urmă, de la „lupul barbar" din vremea dinastiei Qin la „lupul civilizat", ajungând chiar până la cel mai bun nivel al acestei ipostaze, aproape comparabil cu oamenii din puternicul

Apus, al Romei antice, același lucru fiind valabil și în privința puterii și prosperității. În timpurile acelea, chinezii erau puternici și curajoși, extinzându-și teritoriile și nutrind idealuri înalte ce vizau asimilarea tuturor adversarilor. Dinastia Han de Apus avea atunci parte de un trai prosper, țara înflorea, iar poporul era puternic. De asemenea, înfloreau și literatura, filozofia, economia, știința sau artele. Tot atunci au fost cucerite pentru prima dată teritoriile din nord-vest și vest. Astfel, țara s-a lărgit, dar au fost blocate și resursele hunilor, aceștia fiind lăsați fără principala lor forță. Așa s-a transformat dinastia Han într-o perioadă prosperă care a durat patru secole. Aceasta a fost una dintre epocile cu care chinezii se mândresc foarte mult. Din păcate însă, în dinastiile ulterioare vigoarea chinezilor nu a mai atins cote atât de înalte, de atunci chinezii nemaiavând puterea de a susține singuri marele edificiu cultural al neamului huaxia.

După dinastia Han, chinezii au continuat să trimită trupe la frontieră și să se extindă, dar tocmai această extindere a teritoriilor agricole peste tărâmul stepelor, atacurile dure lansate împotriva populației din stepe și asuprirea continuă a acestora, la care s-a adăugat și politica brutală de „izgonire peste granițe a celor din alt neam", practicată în timpul dinastiei Jin[1] — și aceasta făcând uz de arme —, au determinat o violentă rezistență din partea nomazilor. În cele din urmă, în aceștia s-a acumulat o uriașă dorință de a riposta. Iar la sfârșitul dinastiei Jin, triburi din stepe, precum cele de huni, xiongyu, di, qiang și xianbei, au intrat în valuri succesive în Câmpia Chineză, întemeind pe rând șaisprezece regate, pe care istoricii le-au numit „Cele șaisprezece regate întemeiate de cele cinci triburi nomade". În marea dezvoltare a agriculturii ce a urmat dinastiilor Qin și Han, aceasta a și devenit ocupația de bază a populației, tot neamul han devenind neam de agricultori get-beget. Atunci personalitatea neamului a devenit iarăși slabă ca cea a oii, oamenii se temeau de război și le era frică de moarte, iar la prima lovitură cădeau secerați. Cele cinci triburi nomade erau însă ca niște haite de lupi ce atacau turmele de oi, transformând toată Câmpia Centrală într-o lume a „lupilor de stepă" preț de o sută douăzeci de ani.

---

[1] 265–420 d.Hr.

În acest răstimp, personalitatea de lup din Câmpia Centrală avea să înflorească. Așadar, lupii se aruncau în lupte, sângeroși și fără milă. Peste tot se vedeau numai rămășițele celor înfrânți, iar populația scădea. De data aceasta, motivul dezastrului era însăși civilizația agrară: populația de agricultori, prin caracterul ei blând și generos, era mult prea lipsită de vigoare ca să poată face față invaziilor din exterior.

Perioada dinastiei Wei de Nord[1], care a început în 386 d.Hr., a fost o epocă în care personalitatea de oaie și cea de lup s-au combinat cu succes; eu, unul, sunt foarte interesat de această perioadă. Întemeietorii dinastiei Wei de Nord sunt cei din neamul xianbei, dar și mongolii de mai târziu care aparțineau triburilor tunguse, limbile celor două neamuri având, de altfel, o rădăcină comună. Xianbei proveneau din zonele nordice Xing'an, din Beilu — munții xianbeilor. Domnul Han Rulin, specialist în istoria Mongoliei și președinte al Asociației de cercetare a perioadei dinastiei Yuan[2], spune: „După cercetările efectuate în prezent de savanți, xianbei erau neam de mongoli." Încă din vremea împăraților din dinastia Han de Răsărit, când marele comandant Dou Xian i-a înfrânt pe huni, xianbei au profitat de această ocazie și au ocupat vechile teritorii ale hunilor, și mai mult de o sută de mii de familii s-au autointitulat xianbei, amestecându-se cu ocupanții și introducând cultura și credințele lor. De aceea se poate spune că xianbei sunt un neam alcătuit din amestecul tungușilor cu hunii. Triburile tabgace din neamul xianbei erau extrem de violente, dar cultura lor era foarte înapoiată — nici măcar scriere nu aveau. Cu toate acestea, ei erau isteți, înțelepți și curajoși ca lupii, fiind nemaipomenit de pricepuți într-ale războiului, dintre cele cinci triburi nomade al lor fiind cel mai greu de înfrânt. Marele împărat Tai Wudi sau Tuobatao din dinastia Wei de Nord se asemăna unui rege al lupilor, fiind atotputernic ca un zeu. În nici zece ani, bazându-se numai pe înfricoșătoarea cavalerie a xianbeilor, a reușit să unească nordul Chinei, așa cum se unesc lupii într-o singură haită. În toată istoria chineză de după dinastia Zhou de Apus, el este primul care a pus bazele unei

---

[1] 386–534 d.Hr.

[2] Dinastia Yuan — mongolă (1271–1368), întemeiată de nepotul lui Genghis-Han, Khubilai-Han.

dinastii alcătuite din neamuri ale stepei, extraordinar de puternice și de curajoase.

Și mai interesant este faptul că tabgacii din neamul xianbei se aseamănă foarte mult cu lupii, mergându-le mintea foarte bine și fiind dornici să învețe cât mai multe lucruri. Astfel, ei erau foarte încântați de cultura chineză, dovedindu-se un neam care a fost în stare să învețe asiduu și să facă mari progrese. Pe timpul marii împărătese-mamă Feng și a împăratului Xiaowen a fost puternic încurajată învățarea limbii chineze, precum și căsătoriile cu chinezi, parcă pentru a asimila întreaga civilizație chineză. Mai apoi, după ce milioane de xianbei s-au strămutat la Luoyang, noua capitală, ei au preluat limba, portul și metodele de guvernare chinezești, până și numele și le-au preschimbat: spre exemplu, numele Tuoba al dinastiei conducătoare s-a transformat în Zhangsun. Multă vreme, emisarii trimiși de dinastiile sudice chineze nici nu știau dacă au ajuns într-o țară străină sau sunt tot în țara lor.

Trebuie totuși să explicăm că atracția neamurilor nomade față de civilizația chineză are profunde motive etnice: pentru ei, faptul că populația chineză avea ca zeitate supremă Cerul, adică pe Tengri, era rezultatul aducerii acestei credințe din stepă în câmpie de către strămoșii Yan Di și Huang Di. Așa se face că între credința în Tengri a nomazilor și cultura chinezilor care se închinau Cerului nu doar că nu exista un conflict, ci dimpotrivă, s-a manifestat o apropiere, datorită religiei primitive, și o asimilare facilă. Faptul că mai târziu nomazii din Mongolia și neamul huaxia din China nu au primit religia creștină și nici islamul, ci budismul, are legătură tot cu venerarea Cerului de către ambele neamuri. În al doilea rând, din confucianismul inițial al chinezilor a rămas un puternic spirit întreprinzător nomad, întocmai ca în vorba aceea: „Așa cum cele ale Cerului își văd necontenit de ale lor, tot astfel și Omul trebuie să caute neobosit să se întărească" ori „Cine este de neclintit în fața ispitelor bogăției și puterii, netemător la gândul sărăciei, a fi supus cu forța e cu neputință." Există și alte astfel de vorbe de duh ce dovedesc un spirit nesupus, incoruptibil, care se potrivește destul de bine cu personalitatea oamenilor din stepe și cu spiritul totemului lupului. În al treilea rând, confucianismul îl susținea cu putere

pe suveran, care era numit „Fiu al Cerului", adică fiu al lui Tengri. Cu alte cuvinte, cultura chineză s-a dezvoltat treptat, începând de la venirea nomazilor păstori din stepe în câmpiile agricultorilor chinezi, așa că, atunci când neamurile stepei au pătruns în Câmpia Centrală, nu a fost nevoie să înceapă culturalizarea de la zero, ci doar să-și transmită de la generațiile mai vechi la cele mai noi ceea ce se dobândea în acest plan. Sigur, mai apoi neamurile xianbei, mongolii și manciurienii au ajuns să vadă și neajunsurile culturii chineze, făcând numeroase selecții atunci când venea vorba să asimileze cultura, dar extinzând, în același timp, conținutul culturii nomade.

Mai trebuie spus că un punct de vedere tradiționalist este că, deși se poate spune că pe plan militar neamurile nomade au cucerit Câmpia Centrală, pe plan cultural neamul han, al chinezilor, este cel care i-a cucerit pe ei. Dar acesta este un punct de vedere șovin. Cea mai mare eroare a acestei perspective este aceea că neagă elementul necultural, care este și cel mai profund: rolul pe care această cucerire l-a avut în viața agricultorilor chinezi. Cucerirea și slăbirea vastelor întinderi agricole și a civilizațiilor antice de către popoarele nomade au avut un rol care trece dincolo de domeniul culturii. Punctul de vedere conform căruia chinezii sunt cei care i-au cucerit pe mongoli este unilateral — el neagă componentele nomade din cultura chineză, dreptul de proprietate pe care nomazii îl au în mod egal asupra culturii chineze. În realitate, nomazii nu au fost cuceriți în mod pasiv de către chinezi, ci ei sunt cei care voluntar au ales cultura chineză, iar principalul motiv al acestei alegeri îl reprezintă tocmai componenta nomadă din cultura chineză.

Reforma Tuoba din neamul xianbeilor a fost relativ reușită: guvernarea din timpul dinastiei Wei de Nord a fost stabilă, economia, înfloritoare, populația s-a înmulțit, existau contacte externe foarte bune, răspândindu-se o modă a cultivării relațiilor cu imperiul cel mare și puternic de la răsărit. Cultura s-a dezvoltat, budismul a intrat într-o perioadă de mare căutare. Marile statui de piatră de la Yungeng sau din grotele de la Longmen, care datează din vremea dinastiei Wei de Nord, au rămas până astăzi să fie admirate de oameni, în vreme ce corupția, dezordinea internă din dinastiile sudice nu aveau cum să se

compare cu cele dinastia Wei. Așa se face că în zilele noastre sunt cunoscute o sumedenie de lucruri despre dinastia Wei, în vreme ce despre Song sau Qi, dinastii ale chinezilor din sud, nu se știe mare lucru. Contrastul dintre dinastia Wei de Nord și dinastiile chineze din sud poate să dea seamă de slăbiciunea fatală a caracterului de oaie care a devenit vizibil la agricultorii chinezi. Cum au reușit să-și adune forțele, nomazii au prins o ocazie bună și au și intrat cu oaste în Câmpia Centrală, iar după câteva generații au reușit să asimileze toată cultura chinezilor, pe care aceștia și-o făuriseră în câteva mii de ani, ba chiar să-i și depășească. Pe când chinezii, cărora le-a lipsit spiritul de inițiativă, deși aveau parte de o cultură mult mai avansată decât a nomazilor, au avut nevoie de transferul de sânge nomad. Dacă măcar o dată la câteva sute de ani această transfuzie cu sânge de lup nu se petrecea, oasele li se înmuiau așa de tare, că nu mai puteau susține uriașul edificiu chinezesc. O vorbă veche spune: „Un adevărat suveran se naște o dată la cinci sute de ani." De fapt, adevăratul rege sunt spiritul și personalitatea nomadă, iar omul, suveranul, trebuie neapărat să fie un reprezentant al spiritului și al caracterului nomad.

Xianbeii au dominat nordul Chinei mai bine de o sută patruzeci de ani. Această transfuzie și altoire venită din partea neamurilor nomade asupra agricultorilor chinezi a avut o și mai mare însemnătate, o și mai profundă influență. Ceea ce numim transfuzie și altoire s-a manifestat mai ales în două planuri. Este vorba, mai întâi, de profunda influență exercitată de spiritul nomad asupra neamului de agricultori. Așa-numita „transfuzie" este una de ordin spiritual. Apoi vorbim de altoirea etnică, ce a adâncit superioritatea din punctul de vedere al populației, căci s-a mărit numărul oamenilor cu sânge proaspăt și viguros. „Pătrunderea celor cinci neamuri străine în Câmpia Centrală" a produs un haos al războiului ce a cuprins toată Câmpia Centrală, a dus la distrugerea Luoyangului, la vărsări de sânge, la pustiire și la scăderea populației. Haosul războiului a determinat și cea dintâi migrare în masă a chinezilor. După cum se arată în documentele istorice, în provincia centrală, adică în Câmpia Centrală, au fost șase sau șapte valuri de migrație la sud de Yangze, ceea ce a dus, treptat, la scăderea populației din nord. Însă valurile de

nomazi care au pătruns succesiv în China — și e vorba mai ales de cei din neamul xianbei — au umplut acest gol, populând locurile pustiite și Luoyangul distrus. *Compendiul de istorie a Chinei* arată că, după cum spunea Jiang Tong în *Migrațiile barbare*, în Câmpia Chineză au rămas sute de mii de oameni, dintre care aproape jumătate erau din triburile nomade de la vest, xianbei și alte neamuri. Atunci când împăratul Xiaowen din Wei a mutat capitala de la Pingcheng la Luoyang, a strămutat mulțime mare de cărturari, oșteni și oameni de rând, cu familiile și slugile lor, care nu erau mai puțini de un milion. Pentru a învăța chineza și a crește populația, guvernarea xianbei a avut inițiativa de a da un exemplu personal prin care să încurajeze căsătoriile cu chinezi. Și deoarece nomazii au ajuns într-o poziție înaltă datorită situației financiare și a privilegiilor, ei puteau să-și ia mai multe soții și concubine care să le nască mulți fii, astfel încât să ajungă să-i depășească pe chinezi până și în ceea ce privea sporul de natalitate, ceea ce a dus la obținerea unei poziții superioare din punct de vedere etnic. Astfel, după perioada „Celor șaisprezece dinastii" și la capătul domniei dinastiilor nordice ce a durat mai bine de două sute șaizeci de ani, în care s-au petrecut transfuzia spirituală și altoirea etnică, nordul Chinei a devenit teritoriul în care se poate spune că, numeric vorbind, populația nomadă o egala aproape pe cea chineză, numărul celor din neamul xianbei și influența lor fiind mai mari.

Această transfuzie și altoirea etnică au făcut ca populația de agricultori din Câmpia Centrală, slăbită și dominată de un caracter slab, de oaie, să fie revigorată. Însă trebuie arătat faptul că, din punctul de vedere al chinezilor, transfuzia și altoirea exercitate de nomazi asupra agricultorilor au reprezentat o experiență crudă și dureroasă. În realitate, nu era însă decât un tratament de șoc, salvator, pentru tratarea „maladiei chineze". Obiectiv vorbind, dacă nu ar fi fost aceste transfuzii și altoiri de mare anvergură, măreția de mai târziu a dinastiilor Sui și Tang n-ar mai fi existat.

Dinastia Wei de Nord s-a scindat apoi în Wei de Răsărit și Wei de Apus, dar, ca și mai înainte, puterea era deținută tot de neamul xianbei. În anul 550, Gao Yang l-a făcut să abdice pe împăratul din Wei de Răsărit și a pus bazele dinastiei Qi, sau Qi de Nord, cum îi spun

istoricii. În 556, Yu Wen din neamul xianbei l-a forțat pe împăratul Gong din Wei de Apus să-i cedeze tronul și a fondat dinastia Zhou, sau Zhou de Nord, cum i se spune în cronici. Deci tot neamul xianbei se afla la guvernare. Împăratul Wu din Zhou — împărat de neam xianbei, care dădea dovadă de un curaj deosebit și de vederi largi, Yu Wen Yong — a nimicit statul Qi și a reunit nordul Chinei.

În anul 581, prim-ministrul statului Zhou de Nord, Yang Jian, a agitat spiritele, a uzurpat tronul dinastiei Zhou a celor de neam xianbei și a fondat dinastia Sui[1], devenind regele din Sui, renumit în toată istoria Chinei. Deci dinastia Sui a fost întemeiată pe statul neamului xianbei, urmând dinastiilor nordice. Dată fiind transfuzia cu sângele de lup al celor cinci neamuri nomade, în Câmpia Centrală a rămas o populație alcătuită din amestecul neamurilor nomade, precum xianbei sau alte etnii, și neamul chinezilor. Așadar, deși dinastia Sui a fost întemeiată de Yang Jian prin uzurparea tronului dinastiei Zhou, iată că dinastia conducătoare din Zhou a rămas în continuare la putere. De altfel, la curtea imperială Sui erau foarte mulți dregători din neamul xianbei. Chiar și împărăteasa Dugu, soția împăratului Wen din Sui, tot de neam xianbei era, descinzând dintr-un neam nobil, fiind fiica marelui general Dugu Xin. Dacă ar fi să vorbim din punctul de vedere al etniilor ce alcătuiau dinastia conducătoare Sui, proporția deținută de cei din neamul xianbei era foarte mare. Din punct de vedere etnic, grandioasa dinastie Sui era alcătuită din xianbei și din chinezi. În vremea împăratului Wen al dinastiei Sui, caracterul oamenilor din Câmpia Centrală era puternic și robust, cultura înflorea, fiind în vremea unei combinații bine proporționate de sânge de lup și de oaie.

Așadar, dinastia Sui a fost și ea una a progresului îndrăzneț, o dinastie creatoare, o dinastie cu realizări deosebite, o dinastie extraordinară. În vremea ei, a fost implementată politica egalizării pământurilor, a construirii canalelor, a sistemului de examinare imperială, s-au înregistrat victorii asupra oștilor cavaleriei de turkmeni, care numără patru sute de mii de călăreți, și a fost cucerit sudul

---

[1] 581–618 d.Hr.

Chinei, punându-se astfel capăt războaielor ce au divizat China preț de o jumătate de secol, realizându-se un singur imperiu, mare și puternic.

Trebuie să ne referim și la părerea că distrugerile suferite de nordul Chinei din cauza îndelungatelor invazii barbare au lăsat-o în urmă față de sud, care nu a avut de-a face cu invaziile. În fapt, lucrurile stau exact pe dos, căci dinastiile sudice, în care guvernarea era asumată exclusiv de chinezi — Song, Qi, Liang și Chen —, au decăzut una după cealaltă, cufundându-se în beznă, în slăbiciune și neputință, epoca acestora fiind marcată de necontenite lupte interne.

De atunci, a mai apărut o regulă în China străveche: oricât de grave ar fi fost distrugerile suferite din pricina războaielor, nordul Chinei, care s-a confruntat cu „transfuzii" și „altoiri" din partea nomazilor, ar fi putut aduce în ruină dinastiile sudice guvernate de chinezi. Până și ultimul stat din sud al acestora ar fi putut, fără excepție, să fie distrus cu mare ușurință de statele din nord. Aplicabilitatea acestei reguli poate ajunge până la dinastia Qin. Qin a învins statul Chu[1], Wei a învins Shu, Jin, pe cei din Wu[2], Sui, pe Liang și Chen[3], Song, pe Shu de mai târziu, Tang de Sud și Wuyue[4], Yuan, pe Song de Sud[5], până la Qing, care i-a nimicit pe cei din Ming de Sud, în revolta celor „Trei feude" precum și în cea a Taipingilor[6]. Această regulă dovedește că firea nomazilor este mai puternică decât cea a agricultorilor, caracterul unui popor fiind un element definitoriu, care așază o națiune pe un loc oarecare în rândul tuturor națiilor. Regatele din sudul Chinei, populate numai de chinezi și lipsite de spiritul aprig al împăraților Yan și Huang, nu au fost în stare nici măcar să se atingă de vigoarea nomazilor, astfel că au rămas fără coloană vertebrală și, cu toate că aveau parte de o cultură și o economie avansate, nu au fost în stare să-și apere teritoriile și să dobândească independența.

---

[1] Secolul al III-lea î.Hr.

[2] Secolul al III-lea d.Hr.

[3] Secolul al VI-lea.

[4] Secolul al X-lea.

[5] Secolul al XIII-lea.

[6] Secolele al XVII-lea și al XIX-lea.

Chenzhen privi spre versantul pe care se afla vizuina lupului, își mai trase puțin sufletul și spuse:

— Dinastia Sui nu a avut parte însă decât de o viață scurtă, dar principalele problemele apar atunci când proporția de sânge de lup și de oaie se dezechilibrează, căci clanul conducător al dinastiei Sui avea un caracter puternic, de lup, care prevala asupra celui de oaie. Împăratul Yang, ultimul al dinastiei Sui, avea sânge amestecat, de chinez cu xianbei, după documente mama lui fiind împărăteasa Dugu, o femeie aprigă de neam xianbei, de care se temea până și împăratul Wen. A fost un neam care a avut, incluzând-o și pe ea, trei împărătese și o împărăteasă-mamă. Sora ei mai mare era soția împăratului Zhou Ming din Zhou de Nord, iar fiica ei cea mare a fost soția împăratului Zhou Xuan, în vreme ce verișoara ei avea să fie mama împăratului Gaozu, născut Liyuan, din Tang. Personalitatea neamului ei, xianbei, o făcea să fie extraordinar de puternică, de bravă și de fermă, având o mare influență asupra dinastiilor Zhou de Nord, Sui și Tang. Cât a fost ea la palat, împăratului nu i-au fost trimise concubine, căci ar fi fost în stare să o ucidă pe aceea asupra căreia împăratul Wen și-ar fi coborât privirile. Această împărătească din neamul xianbei, aprigă și plină de năvălnicia lupului, s-a bucurat de o mare autoritate în afacerile politice ale dinastiei. Ea și împăratul Wen erau numiți „cei doi înțelepți". Mai târziu, împărăteasa Dugu avea să pună la cale un complot pentru a înmâna puterea celui mai mic fiu în locul celui mai mare: l-a detronat pe prințul Yang Yong, înscăunându-l pe fiul mai mic, Yang Guang, pe care îl iubea mai mult. Mai târziu, ea avea să devină modelul pe care l-a urmat împărăteasa Wu Zetian. Așadar, împăratul Yang Guang din Sui a fost ca un „lup" ce a crescut cu „lapte de lupoaică". El a moștenit genele unui caracter de lup, devenind un despot cum rar s-a mai pomenit în istoria Chinei, belicos și agresiv, crud și corupt, impunând taxe enorme, aducând poporul la sapă de lemn. Împăratul Yang din Sui a atacat de trei ori regatul străvechi Goguryeo din Coreea, ducând în luptă milioane de oșteni, și de tot atâtea ori a fost înfrânt, suferind pierderi dezastruoase, secătuind de vlagă întregul regat, ajungându-se astfel la nenumărate rebeliuni. În cel de-al treizeci și șaptelea an, istoria marii dinastii Sui și-a aflat sfârșitul, asemănându-se prin aceasta cu

dinastia Qin. În 618, nobilul Li Yuan, de neam chinez, dar cu sânge amestecat, a fondat dinastia Tang.

Dinastia Tang este un motiv de mare mândrie pentru chinezi, de fapt, tot o dinastie formată din sânge chinez amestecat cu sânge de xianbei, cristalizarea combinației sălbăticiei de lup a neamurilor din stepe cu spiritul civilizației chineze aducând China pe culmi. Procedând întocmai ca suveranii Han, care au preluat de la dinastia Qin modele de guvernare, și dinastia Tang a preluat o serie de elemente politice de la dinastia Sui. Astfel, în dinastia Tang, clanul Li a continuat sistemul dinastiei Sui, și e vorba mai ales de puterea pe care au exercitat-o femei aprige, de neam xianbei. Privind din perspectiva personalității și a descendenței, împărații din familia Li, precum și cei care au fondat dinastia Tang, erau toți chinezi cu sânge amestecat cu cel de neam străin, iar prin descendență matriliniară aveau și puțin sânge de xianbei. Mama primului împărat al dinastiei Tang, Li Yuan, precum și împărăteasa și nora pe care acesta și le-a ales erau de neam xianbei. Bunica din partea tatălui a lui Li Shimin, al doilea împărat Tang, ca și mama și soția lui, tot de neam xianbei era, iar străbunica din partea tatălui lui Li Zhi, al treilea împărat, precum și bunica și mama erau xianbei. Mama lui Li Yuan era verișoară cu vestita împărăteasă Dugu. Astfel, din continua încrucișare a diverselor generații, s-au asigurat continuitatea și influența caracterului de lup, ajungându-se ca proporția de sânge chinez din clanul Li să scadă la numai un sfert, iar din punctul de vedere al caracterului să apară o combinație extrem de neobișnuită. Li Shimin, al doilea împărat Tang, este un caz deosebit: tenacitatea, curajul, brutalitatea lui îl situează deasupra tuturor celorlalți împărați din istoria Chinei. Prințul Cheng Qian, care era tot descendent al casei imperiale Li, fiul lui Li Shimin, ajunse până acolo încât imita în detaliu practicile barbarilor nechinezi, adică se îmbrăca precum aceia, mânca hrană de-a lor, îi plăceau steagurile de război cu cap de lup ale turkmenilor și visa să se întoarcă în stepă. Mai apoi și-a pierdut poziția de moștenitor al tronului. Deci, chiar și acest exemplu extrem ne demonstrează cât de profundă a fost înrâurirea legăturilor de sânge cu neamurile din stepă din sânul clanului imperial.

Dar să-ți dau și câteva exemple menționate în *Îndrumar folositor în guvernare*: odată, Li Shimin și Li Yuan s-au dus la bătălie, iar când trupele lui Li Yuan au fost respinse, Li Shimin a luat el însuși comanda oștii și s-a aruncat în luptă, năvălind din spatele liniilor inamice, în fruntea oștenilor săi, cu câte-o sabie în fiecare mână, spintecând el însuși zeci de dușmani, până ce săbiile s-au crăpat. Și când ambele mâneci i s-au umplut de sângele vrăjmașilor, el le-a golit și a continuat să-i măcelărească până ce i-a înfrânt definitiv, schimbând astfel soarta dintru început a bătăliei. Altă dată, când s-a dus să se bată cu Dou Jiande[1], Li Shimin nu l-a avut de partea lui decât pe marele general Yuchi Jingde cu câțiva oșteni, care au încercat să-i atragă pe dușmani într-o ambuscadă, așa încât cei cinci sau șase mii de călăreți ai lui Dou Jiande să se ia după ei ca să-i ucidă. Li Shimin, care se pricepea foarte bine la călărie, a ucis cu mâna lui un comandant al inamicilor și câțiva oșteni, fără pic de teamă. Yuchi a ucis și el câțiva, și astfel au reușit să-i sperie pe urmăritori atât de rău, încât n-au mai avut curaj să-i atace. Și mai sunt astfel de exemple, cum ar fi lovitura de palat de la poarta Xuanwu[2] când, în interesul marii dinastii Tang, Li Shimin a anticipat mișcările adversarilor și și-a omorât ambii frați care voiau să-l ucidă, adică Jiancheng și Yuanji. Li Shimin l-a ucis el însuși pe fratele mai mare, Jiancheng, fără să-i tremure mâna, înșfăcând, ca un lup brav și nemilos, titlul imperial.

Li Shimin era tare aprig și iscusit în luptă. A dat dovadă de un curaj și de o înțelepciune extraordinare. Până și turkmenii din vremea lui, care aveau steaguri de luptă cu capete de lup, făcute din aur, îl priveau cu respect și se înclinau înaintea lui, cu hanul lor cu tot. Acest al doilea împărat era numit de neamurile din stepe „hanul cerului", adică „hanul lui Tengri". Mai apoi, ca să și-i apropie pe turkmeni, dinaștii Tang s-au folosit de acest caracter puternic, de lup, al celor din clanul Li, dar și de dregătorii și marii generali vestiți și înțelepți de

---

[1] Conducător al țăranilor răsculați care, la sfârșitul dinastiei Sui, și-a luat titlul de „Prinț Xia".

[2] Mișcarea prin care Li Shimin a preluat tronul prin abdicarea forțată a lui Li Yuan. Din acest moment, Li Shimin preia numele de „Tang Taizong" — „al doilea împărat al dinastiei Tang".

neam dintre popoarele stepei, de care curtea imperială era plină. Printre aceştia era şi Changsun Wuji, care, conform însemnărilor din „Biografia lui Changsun Wuji" din *Vechea carte despre Tang*, a fost eminenţa cenuşie fără scrupule care a pus la cale lovitura de palat de la poarta Xuanwu. Căci el l-a îndemnat întruna pe Li Shimin, întocmai ca un lup înfiorător, să ia iniţiativa atacului, şi el i-a mai luat pe Yuchi Jingde şi pe alţi nobili şi marchizi şi au luptat alături de Li Shimin, omorându-i pe Jiancheng şi Yuanji. Changsun Wuji a fost mâna dreaptă a lui Li Shimin, păstrându-şi funcţia de prim-ministru vreme de treizeci de ani. Changsun Wuji era de neam xianbei, bunicul lui fiind din familia imperială xianbei a dinastiei Wei de Nord. Alţi membri ai familiei lui aveau mari dregătorii la curtea dinastiilor Wei de Nord şi de Apus şi Zhou de Nord, care au înscăunat împăraţi şi au răsturnat duci, tatăl lui fiind general în garda imperială de la curtea dinastiei Sui. Changsun Wuji era şi fratele mai mare al împărătesei Changsun, soţia lui Taizong — aşadar, bunica, mama şi soţia lui Taizong, ba chiar şi prim-ministrul erau cu toţii de neam xianbei, deci, uită-te şi tu cât de mare era proporţia de sânge de xianbei din marea dinastie Tang.

Măreţia dinastiei Tang venea din măreţia neamului, şi mai ales din măreţia femeilor acestui neam. Cele trei femei care au contribuit la întemeierea dinastiei Tang nu s-au remarcat doar prin faptul că au născut generaţii de mari împăraţi. Primul „detaşament de femei" şi unica împărătească cu puteri depline din istoria Chinei — toate s-au născut în dinastia Tang. Păi tocmai noi, care am venit până aici, în stepe, să nu ştim lucrul ăsta? Neamurile din stepă sunt primele care au respectat femeile, iar poziţia femeilor în societate era destul de înaltă, majoritatea lor fiind îndrăzneţe şi neînfricate — nu puţine semănau cu Kasmai, care a avut curajul să se lupte cu lupii cu mâinile goale. Descendenţa din neamul xianbei a celor din dinastia Tang a determinat şi realizările extraordinare ale femeilor. După cum se arată în „Biografia prinţesei Zhu" din *Noua carte despre Tang*, atunci când Li Yuan a condus oştile spre Taiyuan împotriva dinastiei Sui, Pingyang, fiica lui Li Yuan, primul împărat al dinastiei Tang, a ajuns ea însăşi mai înainte în câmpia din vechiul Shaanxi şi a adunat o armată de răsculaţi, cu care i-a înfrânt de nenumărate ori pe cei din Sui, oastea ei de voluntari

ajungând să numere șaptezeci de mii de oameni, care au băgat spaima în acele ținuturi și au avut un rol însemnat în cucerirea Chang'anului de către Li Yuan. În *Noua carte despre Tang* scrie: „Prințesa (adică prințesa Pingyang — n.a.) a adunat oaste cu care a dat piept cu Qin la nord de râul Wei... fiind cunoscută ca armata femeilor." „Trecătoarea fetelor" din Shanxi a căpătat renume tocmai datorită trupelor de fete pe care le-a comandat prințesa Pingyang și care-și aveau tabăra în acel loc. Mama prințesei Pingyang era soția de neam xianbei a împăratului Li Yuan, din familia Dou. Era și sora bună a lui Li Shimin, având aceeași fire cu el și înfruntând, ca și el, multe greutăți. Această „armată a fetelor" a avut o influență covârșitoare asupra femeilor de-a lungul istoriei Chinei, spiritul la care face trimitere această armată fiind cel al libertății și al deschiderii, spiritul ferm și tenace, de lup, al nomazilor din stepă.

În plus, singura împărătească cu puteri depline din istoria Chinei, Wu Zetian, s-a născut tot în dinastia Tang, și anume în Shanxi, unde spiritul neamurilor nomade era foarte adânc înrădăcinat și unde exista portul „călăreților barbari". Shanxi era, de altfel, unul dintre locurile din care proveneau cei din neamul xianbei, căci prima capitală a dinastiei Wei de Nord, a neamului xianbei, a fost stabilită chiar aici, la Pingcheng, în Shanxi. Tatăl lui Wu Zetian se alăturase lui Li Yuan în lupta împotriva celor din Sui și, ulterior, i-a fost conferit titlul de duce al statului Ying. Așadar, Wu Zetian poate fi privită ca o lupoaică tânără, fiică de general. Mai apoi, sub influența spiritului de nomad prezent în clanul imperial Li, Wu Zetian a devenit un exemplu proeminent de politician cu personalitate aprigă, de lup. Dacă vorbim despre firea ei, era curajoasă și puternică, extraordinar de inteligentă, îndrăzneață și hotărâtă, și nu ezita să-și exercite puterea cu o mână de fier, vărsând și sânge la nevoie. Politic vorbind, Wu Zetian i-a supus pe barbarii din nord, a întărit sistemul examenelor imperiale, a susținut meritocrația, a promovat agricultura și sericicultura, a mărit populația. Ea a dus mai departe, preț de jumătate de secol, era Zhenguan[1] inițiată de cel de-al doilea împărat Tang.

---

[1] 626–649 — perioadă de pace, stabilitate și prosperitate.

Deodată, Chenzhen se opri și îl întrebă pe Yangke:

— Te-ai uitat vreodată cu luare-aminte la portretul lui Wu Zetian sau nu?

Puțin încurcat, Yangke dădu din cap și spuse:

— Nu, ce anume ai mai descoperit?

Chenzhen spuse:

— Eu i-am văzut portretul — era foarte plinuță, de parc-ar fi fost un simbol al fertilității. În grotele Longmen de la Luoyang se află statuia aceea vestită a lui Buddha Lushena[1], care a fost sculptată din ordinul lui Wu Zetian. Acea statuie este de o frumusețe neobișnuită, demnă și rezervată, dar măreață, cu fața plină și liniile gâtului și ale umerilor de o deosebită rotunjime. Din câte se spune, artiștii și sculptorii s-au folosit de portretul lui Wu Zetian pentru a o realiza. Toți chinezii știu că, în ceea ce privește idealul de frumusețe, în timpul dinastiei Tang acesta era reprezentat de femeile pline, majoritatea soțiilor și concubinelor alese de împărații din clanul Li al dinastiei Tang fiind grase. Taizong din Tang a ales-o pe Wu Zetian drept concubină, iar fiul lui, Li Zhi, s-a îndrăgostit de ea pentru ca, în final, s-o ia de soție. Mai apoi, împăratul Tang Li Longji și-a ales-o și el pe Yang Yuhuan[2] drept concubină principală, aceasta fiind tot o femeie plinuță. Cele câteva generații de împărați ai dinastiei Tang au agreat femeile grase, ceea ce se opunea idealului de frumusețe al monarhilor chinezi. Împăraților chinezi le plăceau femeile zvelte, cum era și vorba: „Împăratului Chu îi plăceau femeile cu mijlocul subțire, de aceea la curtea lui toate femeile erau înfometate." Concubina Zhao Feiyan[3], de care s-a îndrăgostit împăratul Cheng din dinastia Han, era genul de femeie „atât de subțirică, încât puteai cu ușurință să o ții în palmă". Mai târziu a și devenit soția împăratului Cheng.

Cum de a fost posibil ca aceste două dinastii, Han și Tang, considerate în istoria Chinei două dinastii mărețe, să aibă idealuri de frumusețe radical opuse — unele grase, altele slabe? Motivul poate fi tocmai acela că neamul celor care au întemeiat dinastia Tang este diferit de neamul chinezilor huaxia. Cei din Tang le considerau

---

[1] Buddha „al clarității pătrunzătoare".

[2] Una dintre cele patru frumuseți-model ale Chinei antice.

[3] În limba chineză, *feiyan* înseamnă rândunică în zbor.

frumoase pe femeile grase, lucru ce reflectă proveniența de neam xianbei a împăraților din clanul Li. În trecut, n-am putut pricepe deloc de ce, dinastiile chineze aveau femeia subțire drept standard de frumusețe, pentru ca deodată, în dinastia Tang, să apară standardul femeii grase. Abia după ce am văzut că împărații Tang aveau legături de sânge cu neamul xianbei m-am mai dumirit. Apoi, făcând asocieri cu ceea ce am trăit noi în stepă, am înțeles deplin. La început, când de-abia ajunseserăm în stepă, am observat că mongolilor le plăceau femeile corpolente, ca spre exemplu fata aceea Jendjike, din brigada noastră, poreclită „mica lămpiță", care era grasă de-a binelea, chiar mai grasă decât Yang Guifei[1]. Îi dădeau târcoale o grămadă de stăvari, nemaiștiind ce să facă să-i intre în grații. Marea majoritate a femeilor pe care păstorii din Elun le consideră frumoase sunt plinuțe. Or, neamul xianbei și neamul mongolilor sunt două neamuri de nomazi din stepă cu puternice afinități. Xianbeii au în mod clar drept repere tocmai totemul lupului și frumusețile plinuțe, pe care le-au transmis și mongolilor. Adevărul este că păstorii s-au îndeletnicit din cele mai vechi timpuri până azi cu îngrășatul animalelor, iar la ei „frumos" înseamnă „oaie mare" — așa se explică și preferința pentru femeile plinuțe.

Yangke dădu din cap, apoi spuse:

— Așa e... dar te-ai cam îndepărtat de subiect.

Chenzhen zise:

— Ba nu m-am îndepărtat deloc. Idealul de frumusețe din dinastia Tang arată izvorul forței și măreției acesteia, pornind tocmai de la idealul de frumusețe prezent în conștiința națională. Chinezii au evitat întotdeauna să recunoască faptul că dinastia Tang avea spirit de nomad și legături de sânge cu neamurile din stepă, căci nu le convine să pună cea mai mare parte a realizărilor celei mai mari dinastii din istoria Chinei pe seama neamurilor din stepă.

Dar să-mi continui expunerea. Li Shimin era deosebit de alți oameni prin aceea că acorda o mare importanță culturii, adoptând politica lui Wei Zheng[2] de „renunțare la sabie în favoarea pensulei". El a susținut sistemul examenelor imperiale, a considerat importante

---

[1] Concubina favorită a împăratului Xuanzong din Tang.

[2] Dregător-model, admirat pentru înțelepciunea și integritatea sale (581–643).

sfaturile primite de la miniștri, a făcut eforturi de culturalizare a populației, a îmbunătățit guvernarea, a ușurat dările supușilor, a încurajat economia. El a fost inițiatorul epocii de pace, stabilitate și prosperitate numite în istoriografia chineză „Zhenguan", teritoriile de sub stăpânirea dinastiei Tang ajungând, în același timp, la o amploare nemaiîntâlnită până la acea dată.

Dar ceea ce vreau neapărat să menționez este că Li Shimin este primul împărat chinez care a aplicat politica „egalității între chinezi și barbari". El spunea: „Dintotdeauna, eu i-am iubit la fel pe chinezi și pe cei din neamurile jianyi sau di; atunci și ele trebuie să ne trateze ca pe părinții lor." Iar faptul că Taizong din Tang a susținut egalitatea între chinezi și barbari se baza tocmai pe amestecul de sânge chinez cu cel de neam străin, pe fundalul unui echilibru între sângele de lup și cel de oaie. Confucianismul tradițional dinainte și de după acest moment s-a străduit din răsputeri să promoveze „respectul pentru chinezi, dar disprețul pentru străini", ignorând pur și simplu valoarea imensă a spiritului nomad și a caracterului oamenilor din stepe, precum și contribuțiile salvatoare la civilizația și cultura chinezilor, făcând din personalitatea lupului principalul obiectiv ce trebuia atacat vehement. Numai Li Shimin, care avea sânge de nomad, a putut să vadă în profunzime care sunt dezavantajele și avantajele caracterului chinezilor și al neamurilor din stepe, drept care a și aplicat cu sinceritate politica egalității între chinezi și străini. Motivul pentru care dinastia Tang a putut să ajungă pe culmile glorioase ale civilizației chineze vechi este combinarea personalității aprige și deschizătoare de drumuri a neamurilor din stepă cu chintesența gândirii confucianiste a neamului agricultorilor. Singurul lucru pentru care trebuie să ne pară rău este faptul că pământurile chinezilor sunt mult prea vaste și încremenite, astfel că politica dusă de Li Shimin, a egalității între chinezi și nechinezi, care dovedea o gândire strălucită, a fost foarte repede călcată în picioare de chinezii agricultori, mult prea numeroși și înguști la minte, dar și de preceptele confucianiste ortodoxe. După aceea, sângele proaspăt care i-a ținut în viață pe chinezi tot de nomazii din stepe a fost adus, prin forța armelor și-a bătăliilor. Însă având în vedere că maladia agricultorilor manifesta tendințe de agravare,

indiferent cât sânge proaspăt s-a adus, tot nu s-a mai putut ajunge la forţa şi la tăria de personalitate din vremea înfloritoare a dinastiilor Han şi Tang. „Leul adormit din Răsărit" a intrat într-o hibernare prelungită imediat după dinastia Tang, iar întinsele ogoare ale chinezilor au fost pentru el un pat moale şi cald, în vreme ce gândirea confucianistă i-a fost ca un cântec de leagăn şi ca un somnifer, nemailăsându-l vreodată să se trezească.

Începând cu răscoalele conduse de An Lushan şi Shi Siming[1] şi până la perioada celor „Cinci dinastii şi zece regate"[2], adică într-un răstimp de două sute de ani, în care poporul chinez a dat dovadă necontenit de slăbiciunea specifică oii, China a fost în mod repetat cuprinsă de frământări. De atunci, neamul de agricultori chinezi a urmat o pantă descendentă. Deşi a mai întâlnit în drumul său şi câteva momente de vârf, se poate spune că acea coborâre nu era ireversibilă. Civilizaţia şi supravieţuirea chinezilor au început să depindă tot mai mult de popoarele din stepe.

Deşi slăbiciunea neamului de agricultori chinezi era tot mai acută, rămăşiţele din sângele strămoşilor Yan Di şi Huang Di, precum şi transfuziile ce veneau necontenit dinspre nomazi, au reuşit să mai dea chinezilor un strop de vlagă. Revoltele ţărăneşti din istoria Chinei au fost mişcări de rezistenţă conduse de bărbaţi puternici, cu personalitate de lup. Însă aceste revolte nu erau decât un instrument pentru schimbarea unei dinastii, astfel încât, după ce izbândeau, nu puteau să adauge următoarei dinastii ceva nou. Marea revoltă ţărănească condusă de Huang Chao[3] la sfârşitul dinastiei Tang a constituit o mişcare de renaştere naţională pentru chinezi, dar nu a avut succes. Dacă le studiezi cauzele, îţi dai seama că revoltele ţărăneşti sunt un subprodus al agriculturii, pe care dinastiile de agricultori, cu slăbiciunea lor de caracter, le pot, eventual, restrânge, dar nu şi împiedica — numai câteva sunt acelea care au putut fi evitate de la bun început.

Revolta condusă de Huang Chao a atacat armatele imperiale cu o forţă irezistibilă, şi, cu toate acestea, el nu a făcut decât să distrugă

---

[1] 756 şi 763.

[2] 902–979.

[3] 875–884.

orbește, fără discernământ cetatea aceea măreață și puternică a Chang'anului. Revolta a fost însă reprimată de cavaleria cea necunoscută a turkmenilor shatuo din apus, de care guvernanții Tang se foloseau la nevoie. Aceasta pentru că cei care primesc sânge nu pot fi niciodată mai puternici decât cei *de la care* primesc sânge. De la dinastiile Han și Tang încoace, de câte ori chinezii s-au luptat cu călăreții nomazi, indiferent că era vorba de armata imperială sau de armate populare țărănești, au avut de suferit înfrângere după înfrângere, și numai rareori au izbândit.

Odată cu perioada celor „Cinci dinastii și zece regate", nordul Chinei a intrat din nou într-o perioadă tulbure, în care personalitatea lupului a fost mult mai puternică decât a oii. În nordul Chinei, din cele cinci dinastii — Liang, Tang, Jin, Han și Zhou —, Tang, Jin și Han târzii au fost guvernate de cei din neamul shatuo al turkmenilor din apus. Regatul Liao, cu care acestea coexistau, era un puternic stat al nomazilor, condus de descendenții xianbeilor, kitanii.

În 960, Zhao Kuangyin, ca un nerecunoscător, a uzurpat fără prea mare efort tronul împăratului Zhou Shizong din statul Zhou târziu, pe care acesta îl fondase în Câmpia Centrală, și a pus bazele dinastiei Song de Nord. În perioada de început, Song de Nord s-a bucurat de transferul de sânge oferit încă din vremea celor cinci dinastii de neamurile nomade, așa că a mai avut în el puțină vitalitate. Însă primul împărat al dinastiei Song n-a mai dat dovadă de îndrăzneala împăraților Wu din Han sau Taizong din Tang, care fuseseră niște „lupi civilizați". Ambele expediții trimise în nord de împăratul din Song au fost decimate de kitanii din statul Liao. Cu toate acestea, el a reușit să instaureze ordinea în statele chinezilor din sud, lucru pe care l-a făcut cu mare ușurință.

După dinastia Tang, centrul de greutate al economiei chineze s-a deplasat din nord către sud. În perioada celor cinci dinastii, la sfârșitul dinastiei Tang, economia din nord s-a confruntat cu un mare dezastru, astfel încât diferențele dintre nord și sud s-au acutizat.

Dar forța economică a statelor chineze din sud nu putea compensa slăbiciunea de caracter a poporului. Împărații de-acolo se moleșiseră de tot din cauza vieții trăite în huzur, în lux, delectându-se cu peisajele

minunate ale lacurilor din sudul fluviului Yangze. De aceea, pentru dinaștii din nord, care primiseră vigoare de lup, a fost floare la ureche să-i învingă sau să-i subjuge pe cei din sud. Ultimul împărat din clanul Li, Wuyue, și alți suverani au fost pe rând răsturnați și forțați să abdice. Și nimic nu a mai rămas din acea vigoare nemaipomenită, herculeană a chinezilor din Perioada Primăverii și Toamnei, a dinastiei Han sau Tang, când „trei mii de coifuri nimiceau statul Wu" și când „trei familii din Chu îi puteau doborî pe cei din Qin". Traiul îndelungat în mediul agriculturii și gândirea confucianistă au reușit, până la urmă, să-i slăbească, prin educație, pe chinezii din sud, care nu avuseseră parte de transfuziile nomazilor din nord.

Chenzhen își continuă expunerea:

— Perioada dinastiei Song a reprezentat un moment de cotitură în transformarea personalității poporului chinez. În afară de acumulările de elemente nefaste din toată istoria, transformările pe care dinastia Song le-a adus în personalitatea chinezilor au două roluri esențiale și deosebite.

Mai întâi, în dinastia Song de Nord nu a mai fost cu putință recâștigarea teritoriilor din stepe, așa cum se întâmplase în vremea dinastiei Tang. „Măreața dinastie Song" în sus, „măreața dinastie Song" în jos — dar iată că nu a reușit să-și supună nici măcar jumătate din teritoriul pe care l-au stăpânit dinastiile Han sau Tang. În partea de nord avea nordul Chinei de azi și o bună bucată din regatul Liao al kitanilor, care se află în prelungirea Mongoliei. La apus, stăpânea peste vestul teritoriilor neamului dangxiang[1] din statul Xia de Apus și peste cel al etniei qiang și al tibetanilor. În partea de sud-vest era statul Dali al etniei bai. Această situație a avut o serie de consecințe grave. La început, de la împărații Yan și Huang până la dinastiile Han și Tang, chinezii s-au folosit mereu de pășunile din stepele nordice și nord-vestice, care aveau rolul de a-i căli. Așa se face că mari generali și împărați remarcabili din istoria Chinei s-au format în stepele nemărginite. O vorbă veche spune așa: „În vest se educă generali, în est se formează dregători" sau „Vitejii și strategii vin din ținuturile

[1] O ramură a etniei qiang.

friguroase, unde viaţa este aspră, dar deprind războiul." Şi în *Istoria Song — Biografia lui Li Gang* se spune: „Căpeteniile viteze care au condus răscoale veneau din nord-vest, şi era de ajuns să pătrundă în centru pentru ca sud-estul să le şi cadă la picioare." În epocile Han şi Tang, împăraţii capabili de viziuni largi şi de acţiuni îndrăzneţe au ţinut să guverneze nord-vestul cu o mână de fier şi să ţină bine în frâu stepele de-acolo, fără să le scape, tocmai pentru că ştiau că aceste stepe ascundeau rădăcina civilizaţiei chineze şi că spiritul şi personalitatea nomazilor erau cele care susţineau coloana vertebrală a Chinei. Baza economiei din teritoriile parte ogoare, parte păşuni ale dinastiilor Han şi Tang a stat în echilibrul dintre proporţia de sânge de lup şi cea de sânge de oaie. În schimb, faptul că dinastia Song, cea atât de slabă şi de neputincioasă, nu a fost în stare să cucerească din nou păşunile din stepele nord-vestice, vitale, a influenţat în mod fatal transformările prin care chinezii aveau să treacă.

În al doilea rând, este vorba despre şcoala neoconfucianistă, la mare preţ în timpul dinastiei Song. Deoarece în acea perioadă nu mai rămăseseră decât zonele agricole ale chinezilor puri, marele arbore confucianist a fost hrănit din ce în ce mai mult de chinezii agricultori, dezvoltându-se într-o manieră care mergea către extreme şi ajungând până acolo încât neoconfucianismul să aducă într-o stare de profundă slăbiciune ideile transmise confucianismului iniţial de către păstori, spiritul puternic şi sănătos, înscris mereu într-o mişcare ascendentă. În schimb, a adus un spirit nou, care le-a răpit oamenilor bărbăţia şi le-a inhibat vigoarea. Cea mai fatală idee a fost cea a îndemnului la „păstrarea noimei Cerului şi renunţarea la dorinţele proprii", cele trei principii călăuzitoare şi cele cinci virtuţi neschimbătoare concentrându-se în noima Cerului, prin care se excludeau dorinţele omeneşti. Această învăţătură a fost şi cea mai ucigătoare pentru spiritul şi dorinţele de lup, care au fost exterminate, topite, sufocate. Nu a fost nevoie decât de blocarea căii lupului, şi imediat a fost deschis drumul oilor. Neoconfucianismul i-a adus pe chinezi în situaţia de a fi ascultători precum vitele şi oile domestice, muncind din greu şi îndurând oricâte ocări, ridicând productivitatea dinastiei Song guvernate de chinezi şi ducând la producerea celor mai puternice arme de foc din

istoria acelei vremi, și anume pușca primitivă, aruncătorul de flăcări, ghiulelele, tunul și așa mai departe. Însă toate acestea nu puteau compensa slăbiciunea și sângele de oaie care-i cuprindeau tot mai mult pe chinezi, transformându-se în principalul lor defect de caracter.

După cum ne-o demonstrează istoria, un popor trebuie să aibă în vedere reîntinerirea, prosperitatea și dezvoltarea. Pentru aceasta, trebuie să-și mărească producția, dar nu se poate concentra exclusiv asupra ei, căci dezvoltarea producției nu este decât baza revigorării națiunii, bază care, la rândul ei, ar trebui să se situeze pe o alta. Cultivarea unui caracter puternic și progresist trebuie să meargă mână-n mână cu dezvoltarea producției — acestea sunt cele două aripi care ajută un popor să se înalțe.

Din punctul de vedere al personalității, din cauza populației care se compunea în dinastia Song numai și numai din agricultori chinezi, acel „lup civilizat" din vremea dinastiilor Han sau Tang a ajuns, în final, să se înmoaie și să devină slab ca o „oaie civilizată".

Cu toate acestea, dinastia Song de Nord s-a bucurat de o sută șaizeci de ani de stabilitate și de prosperitate. Aceasta nu s-a datorat însă puterii sale, ci mai degrabă faptului că înșiși vrăjmașii săi redutabili, kitanii din statul Liao, se confruntau cu mari transformări în planul personalității. Cu aproape douăzeci de ani înainte de întemeierea dinastiei Song, statul Liao stăpânea zonele agricole locuite de chinezi din cele șaisprezece prefecturi din Youyun, în nordul Chinei. După aceea, agricultura s-a dezvoltat foarte mult, prinzând a se extinde către zonele cu cernoziom din nord-est. După câteva decenii de cultivare a pământului, agricultura a devenit o activitate preponderentă în statul Liao, iar marea masă de păstori s-a transformat treptat în agricultori. Astfel, o țară locuită inițial în exclusivitate de păstori a ajuns un stat parțial agrar, parțial pastoral, dar în care activitatea preponderentă era agricultura. Astfel, agricultura a ajuns să înmoaie legile de fier ale acelui neam, având un rol extrem de important pentru statul Liao al kitanilor, căci și personalitatea lor, odinioară de lup, a început să slăbească. Pe timpul împărătesei-mamă Xiao, Liao și Song au semnat tratatul de alianță de la Shanyuan, care era un tratat de pace umilitor. Song trebuia să-i plătească marelui stat Liao sume importante ca tribut,

împăratul Zhenzong[1] din Song numind-o pe împărăteasa-mamă Xiao „mătușă". Cu toate acestea, lunga perioadă de războaie se încheia, cele două state au trăit în „pace și prietenie", dormind pe o ureche, bucurându-se de o prosperitate dată de o agricultură înfloritoare, dar însoțită de o continuă slăbire a caracterului.

Dar în vreme ce oaia își dorește liniște, lupul n-are stare — această lege a împărțit lumea în două. Chiar în vremea în care agricultura statului Liao era cum nu se poate mai înfloritoare, în valea râurilor Songhua și Heilong răsărea deodată neamul nomad jürchen. Pentru a scăpa de asuprirea cruntă a statului Liao, Wanyan Aguda, căpetenia jürchenilor, i-a condus pe călăreți ca pe o haită teribilă de lupi într-un atac violent asupra statului Liao, ocupând în scurt timp cea mai mare parte a teritoriului stăpânit de Liao și întemeind dinastia Jin. După douăzeci de ani, în vremea celui de-al doilea împărat Jin, statul Liao a și fost nimicit. Așadar, nici măcar marele stat Liao, alcătuit jumătate din lupi și jumătate din oi, nu a putut ține piept călăreților puternici ca niște lupi ai dinastiei Jin, căci „oile civilizate" din Liao, care deja se moleșiseră de tot după atâta bunăstare, nici nu mai aveau vlagă să se opună.

Căpetenia oilor civilizate, împăratul Song Huizong, dobândise o educație atât de înaltă, încât s-a remarcat ca mare artist, cu meșteșug în arta pictării florilor și păsărilor, pe care le realiza cu mai multă migală decât artiștii broderiei. Împăratul din Jin avea gândirea unui lup, așa că imediat și-a dat seama de personalitatea de oaie care domina dinastia Song. Imediat ce oastea din Jin a nimicit statul Liao, nu a mai stat mult pe gânduri, ci a îndreptat degrabă oastea către sud, așa încât, speriat, Huizong a abdicat imediat în favoarea fiului său Zhao Huan, sau Qinzong. Aceștia au fost doi dintre cei mai corupți și mai neputincioși împărați din istoria Chinei. În anul următor, oștile Jin au atacat din nou dinastia Song, moment în care slaba armată Song s-a comportat ca oile când văd lupul, luând-o la fugă de îndată ce s-a văzut înfrântă. Atunci cetatea Kaifeng a rămas la dispoziția atacatorilor, care au ocupat-o cu ușurință, capturându-i pe ambii împărați, Huizong și Qinzong. Visteria a fost jefuită, iar cele câteva mii de frumuseți ale

[1] Numit și Zhao Heng, a trăit între anii 968 și 1022.

curții, răpite și duse în stepele din nord, urmând să slujească ori să devină concubine. Așadar, dinastia Song, care avea în acel moment cea mai numeroasă populație din lume, cea mai mare capacitate de producție, cele mai avansate arme de foc și cea mai înțeleaptă *Artă a războiului*, scrisă de Sun Tzu, a fost biruită fără ca măcar să se bată, fiind distrusă în doi ani. Aparent, dinastiei Song de Nord nu-i lipsea absolut nimic, însă lucrul de care ducea lipsă era coloana vertebrală, adică o personalitate fermă și puternică.

„Umilirea de la Jinkang" este cea mai rușinoasă pagină din istoria chinezilor, mai rușinoasă chiar decât „tratatul de umilire a națiunii și renunțare la suveranitate" de la sfârșitul dinastiei Qing[1]. Măcar dinastia Qing manciuriană a avut curajul să înfrunte puterile străine vreme de câteva decenii și nu a abdicat în favoarea acestora. Dacă o națiune nu-și face din întărirea caracterului o chestiune politică de bază, indiferent cât de dezvoltată este în plan economic sau cultural, câtă populație sau oștire are, în cele din urmă are parte de sfârșitul dinastiei Song de Nord, căreia i s-au șters până și urmele.

Bine că măcar în vremea aceea creștinismul și islamul erau încă departe; altfel, dacă soldații dinastiei Jin ar fi făcut parte dintr-o armată cu un înalt nivel de cultură, s-ar fi schimbat și scrierea, și limba, și neamul, și credința chinezilor. Cei din vest fuseseră budiști la început, și după aceea nu au devenit musulmani, schimbându-se cu totul? Și aceasta are legătură cu neputința dinaștilor Song de a stăpâni teritoriile din vest.

Ca urmare a dezvoltării agriculturii la chinezi, personalitatea acestora era de la o zi la alta mai fragilă, și o mare parte din teritoriul țării era pierdut. Chiar și capitala chinezilor s-a retras din zonele mai apropiate de pășuni către cele în care nu erau decât ogoare, adică din nord-vest către sud-est — cu cât se retrăgea, cu atât era mai slabă, și cu cât era mai slabă, cu atât se retrăgea mai mult. Chang'anul din vremea dinastiilor Qin, Han, Sui și Tang s-a refugiat la Luoyangul lui Han de Răsărit și Jin de Apus, ajungând la Kaifengul dinastiei Song de Nord, pentru ca mai apoi să coboare la Nanjing, capitala Song de Sud, sau

[1] Ultima din istoria dinastică a Chinei (1644–1911).

chiar la Hangzhou. Hangzhou era un loc de răsfăţ pentru chinezi, un loc faimos pentru petrecerile şi dansurile decadente, dar iată că a ajuns să fie capitală în vremea dinastiei Song de Sud. Şi dacă un popor nu are decât minte şi braţe dezvoltate, dar nu şi coloană vertebrală puternică, atunci se poate spune că acel popor nu este decât o moluscă nevertebrată. Slabă şi neputincioasă cum era, dinastia Song de Sud n-a avut decât să predea ţara şi neamul, tronul şi sigiliul imperial în mâna dinaştilor mongoli, care erau puternici şi neînfricaţi. Şi situaţia aceasta, în care nordul era puternic, iar sudul, slab, nu s-a schimbat decât după ce, în istoria recentă, China a ajuns în mâinile lupilor civilizaţi din Occident, cu economia, ştiinţa şi filozofia lor.

Chenzhen scoase un oftat prelung, apoi continuă:

— Dar eu cred în Tengri şi, dacă mă gândesc mai bine, îmi dau seama că Tengri are dreptate, căci un neam atât de slab pur şi simplu nu merită să ocupe un spaţiu atât de vast, făcându-l de ruşine pe el, părintele ceresc care, cu un act de justiţie implacabilă, ar fi trebuit să-i revoce acestui popor calitatea de membru al ţărilor lumii. Şi dreptatea lui Tengri ar fi fost incontestabilă, iar ţăranii n-ar fi avut de ce să-i blesteme răutatea, pentru că şi ei tot după dreptatea Cerului îşi trudesc ţarinile şi îşi culeg recoltele şi nici ei nu se îndură să lase spicele plăpânde şi sărace să crească degeaba în pământul cel bun, ci le smulg fără milă, ca să facă loc spicelor puternice şi de soi bun. Iată că totuşi Tengri nu l-a eliminat din rândul lumii, ci a lăsat ca acest popor să devină faimos pe tot pământul tocmai pentru mintea şi braţele lui, fiind primul care a cultivat plante până atunci sălbatice sau orez, care a produs mătasea, ceaiul, porţelanul şi lăcuitul, cele patru mari invenţii pe care le-a dat întregii lumi şi alte tehnici avansate, precum şi un volum vast de scrieri literare şi filozofice. Pintre cele patru mari invenţii, ar fi: busola, care i-a ajutat pe occidentali să devină mari navigatori, să fie lupi de mare care ştiu în mijlocul oceanului încotro este apusul, să găsească noi continente şi să pună mâna pe bunurile ce au stat la baza dezvoltării capitalismului; apoi mai sunt fabricarea hârtiei, praful de puşcă şi arta tipăritului, care i-au ajutat pe apuseni să distrugă cetăţile medievale, cu feudalismul lor ignorant. Aşadar, neamul chinezilor a avut contribuţii majore la civilizaţia întregii lumi,

iar cum cerul albastru are ochi să vadă, Tengri l-a trimis pe fiul său cel mare — neamul nomad al stepei — să-l înveţe pe fratele mai mic — neamul agricultorilor — care nu s-a ridicat la înălţimea aşteptărilor, să-i doneze în continuare sânge şi să-i întărească şira spinării, pentru ca din nou să se ridice şi să-şi adune puterile.

Regula alternării perioadelor de slăbiciune cu cele de putere ale neamului de agricultori a jucat un rol major. După ce a nimicit statul Liao al kitanilor, dinastia Jin, care era extrem de puternică, a mers pe urmele acestuia. În timpul dinastiei Jin, agricultura s-a dezvoltat foarte mult, în perioada de prosperitate suprafaţa ogoarelor cultivate întrecând-o pe cea din vremea dinastiei Song de Nord. Şi populaţia agricultorilor s-a mărit foarte mult, din cele trei milioane de familii de la începutul dinastiei Jin ajungându-se, pe la mijlocul perioadei, la şapte milioane şase sute de mii de familii, adică mai mult de patruzeci şi cinci de milioane de oameni, lucru care a atras după sine diminuarea continuă a neamului de jürcheni.

Soarele începuse să se îngălbenească. Stepa Elun se prefăcu într-un deşert de aur, iar valea în care lupii treceau odinioară în haite ca nişte năluci fu acoperită de semiluna umbrei. Chenzhen se ridică privind din reflex spre versantul pe care se afla vizuina lupului, căci, atunci când era el păstor şi venea pe aici, de îndată ce se îngălbenea soarele trebuia să fie mai atent să nu vină lupii. Impresia lăsată de lupi se dovedea mai profundă ca muşcătura de şarpe şi, deşi trecuseră douăzeci de ani, simţea şi acum fiori pe şira spinării gândindu-se la haitele de lupi. Îşi întinse mâinile şi picioarele să se dezmorţească şi îi spuse lui Yangke:

— N-ar trebui să ne întoarcem? Kasmai şi ceilalţi ar putea să-şi facă griji.

Dar Yangke era pasionat de conversaţie, aşa că dădu repede din mână şi zise:

— Nu-i nimic. Kasmai ştie ce metehne avem, că dacă ne punem pe vorbit nu mai ştim dacă e noapte sau zi. Când am plecat, i-am şi spus că e posibil să nu ne întoarcem în seara asta, că poate mai mergem să vizităm pe careva. Parcă ai învăţat de la un maestru arta povestitului, căci, cum ai ajuns la un moment important, ai zis „va urma". Ştiu eu,

urmează să intre în scenă călăreții mongoli. Urcă-te în mașină, o să cobor spătarul scaunului, și așa vei putea povesti stând pe spate, mai comod. Spune mai departe!

Chenzhen urcă în mașină și, lăsându-se pe spate, spuse:

— Nu m-aș fi gândit că am să ajung să țin prelegeri chiar în locul în care s-a născut lupul. E mai ușor să intrăm în atmosferă, se pare că am căpătat energia ce vine dinspre vizuină.

Apoi Chenzhen începu din nou să povestească:

— ...când a răsărit neamul mongolilor, nu mai e nevoie să spun în ce stare de slăbiciune se aflau chinezii, încât la prima lovitură și cădeau, și, de altfel, acesta este cazul tuturor neamurilor de agricultori din lume, care erau mult prea slabi ca să mai riposteze. Nu mai mult de zece, cincisprezece mii de călăreți mongoli au fost în stare să răvășească Europa, și există două cauze principale ale acestei situații.

Prima cauză ține de faptul că mongolii sunt neamul cu cea mai sinceră credință în totemul lupului, căci acest animal a fost ales drept totem, animal-strămoș, maestru în arta războiului, călăuză înțeleaptă, model de urmat și zeu protector al stepei și al oamenilor ei.

Mongolii nu se mărginesc doar la a considera că strămoșii lor se trag din acel „lup albastru" — unii conducători de triburi din neamul dinastic sau chiar triburi întregi și-au luat nume de lup. Renumitul cronicar antic Rashid al-Din persanul, în prima carte a monumentalelor sale *Cronici*, spune că cel de-al șaselea han — Du —, al cincilea — Boșhor — și al patrulea — Tunbinai — au format un clan numit „tribul chinos". Doi conducători ai acestui trib erau tocmai cei doi fii ai lui Tunbinai-Han, și anume Gentu Cinoa și Urquna Cinoa. Cuvântul „cinoa" înseamnă „lup". Rashid scria că numele „Gentu Cinoa" înseamnă „lup", în vreme ce „Urquna Cinoa" înseamnă „lupoaică". Așadar, numele acestor două căpetenii înseamnă, respectiv, „lup" și „lupoaică". Nu numai atât, dar întregul trib l-a numit „cinos", căci în timp ce în limba mongolilor „cino" înseamnă „lup", „cinos" înseamnă „haită de lupi". Așadar, „tribul cinos" înseamnă „tribul lupilor". Domnul Han Rulin, care este o autoritate în ceea ce privește istoria antică a mongolilor, spune că „cinos" este pluralul... pentru că lupii umblă în grupuri...

Așadar, străbunicul lui Genghis-Han a purtat nume de lup. Rashid mai spune: „Chalah Lingkun, după ce fratele său Boșhor a murit, a luat-o la el pe soția aceluia... și i s-au născut lui fii. Unul dintre aceștia a moștenit tronul tatălui său și a căpătat renume, spunându-i-se Surhiduh Cino. El și Tunbinai-Han locuiau în același loc. Fiul și succesorul său a fost Anbahai-Han." Acest Anbahai era chiar unchiul lui Genghis-Han, cu alte cuvinte, străbunicul lui Genghis-Han era însuși Surhiduh Cino. Ce va fi însemnând „surhiduh" în limba mongolă nu e limpede, „cino" însă înseamnă „lup". Așadar, străbunicul lui Genghis-Han purta nume de lup.

Mulți mongoli au numele acesta de „cino", adică de „lup". Să mai dăm un exemplu: în *Cronicile* lui Rashid se menționează că fiul unui strămoș ce a trăit trei generații înainte de Genghis-Han (adică străbunicul lui), Hapu-Han, se numea Hadan, și acesta avea numele de familie „Alih Cino", al cărui sens, în limba mongolă, nu e foarte clar, dar „cino" înseamnă „lup".

Este evident ce loc înalt ocupă lupul în mentalitatea mongolilor. La chinezi însă nu e nimeni care să-și numească fiul cu nume de lup. Cele arătate mai devreme pot demonstra că Genghis-Han, care a zguduit lumea din temelii, nu a crescut doar în stepele lupilor, ci și în mijlocul unor oameni asemănători „haitelor de lupi".

Așadar, neamul mongolilor a avut lupul drept strămoș, zeu, maestru, titlu de onoare, model, părinte și călăuză la cer, fiind seminția cea mai neînfricată și mai puternică, mai înțeleaptă și mai nesupusă dintre toate neamurile pământului. Călăreții mongoli au fost și ei cei mai neînfricați, mai isteți și mai pricepuți la război dintre toți oștenii stepei pe care lupul i-a avut ucenici.

Al doilea motiv pentru care călăreții mongoli au fost în stare să răvășească întreaga lume a fost acela că lumea agrară veche de mii de ani a ajuns să se coacă, înmuind popoarele de agricultori de pe tot pământul, care s-au transformat din piersica tare în cea moale și zemoasă, ce se storcea între degete. Și atunci, călăreții mongoli, care au adus cu ei spiritul totemului-lup, au întemeiat cel mai mare imperiu din istoria lumii, ajungând pe culmile puterii neamului de păstori nomazi din stepe.

O deosebită atenție necesită faptul că Imperiul Roman, care și el a stăpânit teritorii imense, dar, clasându-se pe locul al doilea, după Imperiul Mongol, a fost și el un închinător la spiritul lupului. Căci emblema cetății Romei, care simbolizează o lupoaică, reflectă și astăzi „spiritul nomad" al europenilor. Oare nu pot aceste două imperii întinse și puternice, care s-au închinat spiritului lupului, să dea seamă de înrâurirea și rolul măreț al spiritului lupului?

Slăbiciunea statului Jin sau a dinastiei Song de Sud ori puterea călăreților mongoli n-a avut nicio legătură cu capacitatea de producție, în schimb se află în directă legătură cu mijloacele de trai ale poporului de agricultori și cu felul în care acestea i-au înrâurit personalitatea. Un popor trebuie să se apere astfel încât să evite posibilitatea de a fi eliminat din lupta pentru existență. De aceea, trebuie să păstreze și să creeze acele modalități de producție și acele mijloace de trai care să călească și să fortifice caracterul națiunii. Într-un cuvânt, o nație trebuie să-și călească firea ca să devină tare, de neînfrânt, pentru ca abia apoi să-și ia soarta în mâini.

Dinastia Yuan[1], înființată de mongoli, a contribuit enorm la schimburile culturale dintre Orient și Occident. Și China, cu neamul său de huaxia, s-a bucurat de contribuții incontestabile. Mai întâi, mongolii au adus Chinei un teritoriu atât de vast cum nu avusese niciodată, întinderea sa depășind-o pe cea din Han sau Tang, lucru care demonstrează din nou întregii lumi amploarea spațiului vital de care aveau nevoie chinezii. Apoi, pentru însăși conservarea teritorială a Chinei antice au fost o extraordinară mână de ajutor, altfel, niște spații în care nu s-ar mai fi exercitat guvernare chineză preț de două sau trei sute de ani ar fi putut să sfârșească prin afirmarea independenței, transformându-se în teritorii ale civilizațiilor mai puternice. Tot astfel, China și-ar fi pierdut scutul protector, rămânând cu ogoarele sale întinse expuse forțelor din exterior. Mai târziu, în vremea dinastiei Ming, Turkmenistanul din vest, o țară mare și puternică, i-a amenințat pe chinezi cu cotropirea dacă nu se convertesc la islam, și puțin a lipsit ca Timurlenk să vină cu milioane de oșteni să atace China. Acest dezastru

[1] 1279–1368.

a fost evitat numai pentru că Timurlenk a murit. Dar dacă Timurlenk n-ar fi murit, iar partea de nord-vest nu s-ar fi aflat sub stăpânirea chinezilor, ci ar fi fost ocupată de musulmani, iar el ar fi venit dinspre Gansu și Ningxia cu milioane de oșteni să atace China, ar mai fi putut ea să-și păstreze teritoriile și civilizația? Astfel, dinastia Yuan a recuperat și chiar a extins teritoriile pe care le stăpâniseră cândva dinastiile Han sau Tang și s-a străduit din răsputeri să lărgească zona de protecție din nord-vest, strămutând la mari depărtări hotarele altor civilizații puternice; prin aceasta a pus și baza pe care să se poată dezvolta și apăra pământul Chinei în timpul viitoarelor dinastii Ming și Qing. Acestea toate au fost foarte importante pentru dezvoltarea și supraviețuirea chinezilor.

În al doilea rând, este vorba despre un nou transfer de sânge puternic și neînfricat. Acest lucru poate fi privit din patru puncte de vedere. Mai întâi, mongolii au pătruns în China aducând cu ei spiritul și datinile lor: atacurile-fulger, trasul cu arcul din șaua calului, vânătoarea prin împresurare, tăierea oilor și a vitelor, mâncatul și băutul pe rupte, femeile cu picioarele nelegate, arătarea lor în public și alte asemenea, cu care au șters complet cutumele chinezilor din Song de Nord și de Sud, care erau slăbiți și fără vlagă, cu totul neputincioși și incapabili să meargă înainte.

Pe de altă parte, deși Kubilai și alte câteva căpetenii își asumaseră în profunzime influența confucianismului, personalitatea de nomad venit din stepă a majorității dregătorilor și luptătorilor nu s-a schimbat, ceea ce a constituit un afront la adresa superiorității și influenței confucianismului și a eliberat în parte neamul huaxia de sub controlul neoconfucianismului din Song.

În al treilea rând, o națiune conducătoare le impune mereu propria personalitate, obiceiurile și datinile ei celor supuși. Personalitatea, datinile și obiceiurile nației conducătoare sunt preluate de cei guvernați. Această împărtășire cu dublu sens, de sus în jos și de jos în sus, sunt chiar „transfuzia" și „primirea" de care vorbeam. Altfel, amestecurile de sânge prin căsătorii interetnice se înmulțeau de la zi la zi, lucru care a dus la o întărire a spiritului și a personalității chinezilor.

În al patrulea rând, faptul că dinastia Yuan a fost prima dinastie de nomazi care a stăpânit asupra întregii Chine și că o mână de oameni a ajuns să supună regatul cu cea mai mare populație de pe fața pământului și să-i stăpânească în întregime i-a mâhnit foarte mult pe chinezi, care erau prea mândri și disprețuiau cele patru neamuri barbare. De aceea, neamul chinezilor s-a simțit rușinat din pricina propriei slăbiciuni de caracter și a înfrângerii suferite, motiv pentru care și-a îndemnat fiii și fiicele să învețe de la mongoli spiritul de inițiativă al unei personalități puternice.

De aceea, eu cred că transfuzia dinspre mongolii din dinastia Yuan către chinezi a fost făcută la timp și cu maximă eficiență. Influența acestora, care a durat aproape un secol, a ajutat poporul chinez să-și vină din nou în fire, să prindă puteri. Către sfârșitul dinastiei Yuan, din străvechiul pământ al Chinei au început să răsară numeroase căpetenii de răsculați, puternici și neînfricați precum lupii, aceasta fiind consecința directă a revigorării în planul caracterului.

Motivul retragerii mongolilor înfrânți de mai târziu este în legătură cu situația similară dinastiei Wei de Nord a neamului xianbei, cu dinastia Liao a kitanilor și cu Jin a jürchenilor. De îndată ce a pătruns neamul puternic și neînfricat al nomazilor în nesfârșitele ogoare ale chinezilor agricultori, cele mai întinse din lume, asumându-și esența învățăturii confucianiste, era firesc ca spiritul lupului să-și piardă vigoarea după câteva generații. Cum ogoarele chinezilor erau cele mai întinse și mai adânc înrădăcinate, și puterea lor de a induce slăbiciunea era foarte mare. Dintre cele patru mari hanate întemeiate de mongoli în toată lumea, dinastia Yuan, care stăpânea China, a fost răsturnată cel mai repede. Chinezilor nu le-au trebuit decât șaptezeci, optzeci de ani ca să-i gonească pe mongoli înapoi în stepa lor. În anul 1368, Zhu Yuanzhang[1] a răsturnat dinastia Yuan, întemeind dinastia Ming.

Primul împărat al dinastiei Ming, Zhu Yuanzhang, și fiul său Cheng Zu — sau Zhu Di — au fost suverani cu excelente capacități de conducători, care s-au folosit de puterea pe care le-a oferit-o transferul de sânge mongol, dând dovadă de un curaj și de o forță cum rar

[1] Numele său de împărat, Hongwu, poate fi tradus ca „mare om de arme".

se pot vedea la chinezi: erau puternici, înțelepți, cruzi și neînfricați, îndrăzneți și nemiloși întocmai ca lupii. Zhu Yuanzhang s-a dovedit a fi în stare, ca cel de-al doilea împărat Taizong, al dinastiei Tang, să se afle în fruntea oștilor în timpul atacului împotriva inamicilor. După ce a cucerit Nanjingul, el nu a făcut cum urma să facă, în viitor, căpetenia țăranilor răsculați Hong Xiuquan, adică să se complacă într-o viață de îndestulare și huzur. Nu s-a aruncat cu capul înainte într-o expediție spre nord, ci numai după ce a câștigat susținerea armatelor și a marilor generali s-a avântat către nord, sfârșind prin capturarea Marii Capitale[1]. Mai apoi, după ce a pus stăpânire și pe Sichuan și Yunnan, a unificat întreaga țară. El i-a executat pe generalii nesubordonați, pe dregătorii lacomi și pe miniștri fără să-i tremure mâna, luând, prin urmare, măsuri crude.

Prințul din Yan, Zhu Di, și-a călit caracterul în linia întâi a războaielor cu călăreții mongoli, căpătând și el, ca și aceștia, o fire de lup. Când a fost să uzurpe tronul dinastic, a luptat cu hotărâre și cu îndârjire, instituind „exterminarea celor zece rude"[2]. Prin despotismul lor crud, tatăl și fiul din clanul Zhu trebuiau să elimine fără pic de milă opozanții și criticii, însă totodată prin aceasta au făcut dovada unei personalități puternice, de lup. Așa se face că Zhu Yuanzhong și Zhu Di nu au ajuns precum împărații Ming de după ei, generațiile următoare de dinaști nefiind ca niște lupi de stepă, ci cel mult ca niște rozătoare de stepă: niște chinezi tipici, încleștați în lupte interne la care se pricepeau de minune, în schimb, mereu înfrânți în cele externe, la care nu se pricepeau deloc. Erau chiar ca niște rozătoare, care, cu pușca la spinare, făceau pe grozavii în vizuină.

Ca să-și recapete tronul și să se lupte cu mongolii pentru a-i trimite înapoi în stepe, Zhu Di a îndrăznit să strămute capitala din Nanjingul luxos și primitor la Pekin, care se afla în prima linie a frontului din războiul cu mongolii. Toată viața s-a aflat el însuși în fruntea

---

[1] Dadu — Pekinul de azi.

[2] Măsura ce prevedea uciderea generațiilor anterioare și ulterioare, de la străbunici la strănepoți, care mai fusese practicată în timpul dinastiei Qin. Viza eliminarea pretendenților la tron. Zhu Di extinde însă măsura, adăugându-i pe discipoli și pe cei din anturaj.

oştilor, în toate cele cinci campanii, până ce a murit bolnav pe drumul către casă, la întoarcerea din bătălie. Un asemenea suveran care să fie în stare să renunţe la plăceri şi să stea o viaţă întreagă călare pe cal, „murind în luptă", nu s-a mai văzut niciodată între împăraţii dinastiilor chineze. Yongle[1] merită cu prisosinţă să fie considerat un mare împărat chinez, puternic şi cutezător, iar monumentala enciclopedie care-i poartă numele este o operă extraordinară, cu un conţinut extrem de bogat, care a avut curajul să cuprindă diverse puncte de vedere.

Cele două dinastii, Ming şi Song, cu dinaştii lor, unii puternici, iar alţii slabi, constituie o bună pereche de exemple şi contraexemple. Căci un astfel de caracter puternic, de lup, cu greu a putut creşte, mai ales de la dinastiile Han şi Tang încoace, pe pământul înţesat de culturi agricole al chinezilor. Importantul transfer de sânge mongol nu a făcut doar ca cei doi împăraţi Ming, tatăl şi fiul, să capete un caracter neînfricat, ci a mai creat şi un val de generali imbatabili, precum Yu Da, Chang Yuchun şi alţii, comandanţi de arme cum rar s-au mai văzut între chinezi de la Han şi Tang. În perioada de înflorire a dinastiei Ming, teritoriile s-au extins spre nord-est până dincolo de Heilongjiang, în Manciuria şi în insula Kuye[2], dar şi spre vest, incluzând Tibetul. În afară de stepa mongolă, teritoriile recâştigate sunt acelea din timpul dinastiilor Han şi Tang, care au fost scoase din starea de decădere de după cele două dinastii. Această perioadă de renaştere a chinezilor se datorează mai ales transfuziilor generoase de sânge mongol, mulţumită spiritului totemului lupului putând chinezii să-şi revină din punctul de vedere al teritoriilor.

Privind din perspectiva caracterului, cei cărora li se donează sânge vor fi mereu mai slabi decât donatorii. Dinaştii Ming care le-au urmat primilor împăraţi nu au izbutit să-i supună pe mongolii dinastiei Yuan de Nord. Stepa puternică a fost pentru cavaleria mongolă ca un izvor de putere, căci, cum au ajuns înapoi în stepa lor, imediat şi-au recăpătat forţele şi s-au ridicat în forţă. Al doilea împărat al dinastiei Ming s-a luptat de cinci ori cu mongolii şi, în afară de izbânda primei

---

[1] Numele imperial al lui Zhu Di.

[2] Numele folosit de chinezi în epoca respectivă pentru insula Sahalin.

bătălii, în celelalte patru nu a obținut cine știe ce rezultate, căci oștile dinastiei Ming pur și simplu nu au reușit să dea de urma foarte viclenei cavalerii mongole. În schimb, mongolii cauzau mari pagube armatelor Ming, înfrângând trupele generalului Yu Da, decimând armata de o sută de mii de oșteni a lui Qiufu, așa încât dinastia Ming a construit și a reparat Marele Zid preț de două sute de ani. Cea mai tragică înfrângere suferită a fost la fortul Tumubao[1], când trupele de cinci sute de mii de oșteni conduse în luptă de însuși împăratul Ying Zong au fost nimicite de cei doar cincizeci de mii de călăreți ai mongolilor Wala din vest, împăratul căzând prizonier. Dacă n-ar fi fost amărâții de oșteni care să-și dea viața pentru apărarea Pekinului, dinastia Yuan ar fi putut ajunge să recapete puterea. Mai apoi, vechea meteahnă legată de firea de oaie a poporului de plugari a ieșit din nou la suprafață, căci gândirea neoconfucianistă din vremea dinastiilor Ming și Song a adus iarăși poporul în situația de a se prăbuși dintr-o singură lovitură, dinastia Ming cea puternică ajungând să slăbească pe zi ce trecea, suferind pierderi importante de teritorii în zonele de stepă ale nomazilor, până ce a fost detronată de dinastia Qing manciuriană. Dacă mai trebuie adăugat ceva, este faptul că răscoala țărănească condusă de Li Zicheng pe care istoricii contemporani au ridicat-o atât în slăvi, a fost la fel de slabă, căzând la prima lovitură, fiind nimicită de călăreții nomazi manciurieni. Ei au călcat astfel pe urmele rebelilor conduși de Huang Chao la sfârșitul dinastiei Tang, care fuseseră înfrânți tot de oștile călare ale nomazilor. Chinezii pur și simplu nu au avut puterea de a susține singuri marea Chină, așa că s-au văzut nevoiți să predea frâiele țării nomazilor puternici și fermi din nord, manciurienilor.

Chenzhen mai frunzări foile imprimate, apoi reluă:

— Dinastia Qing, instituită de descendenții jürchenilor — manciurienii — este ultima monarhie dinastică a Chinei, o dinastie extraordinară și puternică. Și eu sunt în mod special interesat de această dinastie. Gândește-te — să ajungă manciurienii, cu o populație de numai câteva sute de mii de oameni, să instituie marea dinastie Qing, care

[1] În anul 1449.

să domnească peste sute de milioane de chinezi. Țara peste care au domnit aceștia era alcătuită din imensul teritoriu stăpânit, la vremea ei, de dinastia Yuan. Tot dinastia Qing a cunoscut cea mai lungă perioadă de înflorire numită „Domnia de la Kang la Qian"[1], care a durat mai mult de o sută douăzeci de ani, fiind de două ori mai lungă decât celelalte perioade de prosperitate cu care se mândresc chinezii adunate la un loc: cea dintre „luminatele domnii ale împăraților Wen și Jin din Han", precum și perioada „Zhenguan" din vremea dinastiei Tang[2]. În toată istoria dinastică, între toate generațiile de suverani, dinastia Qing manciuriană a dat cei mai mulți împărați capabili de mari realizări, foarte talentați în probleme de cultură, dar și de arme, domniile lor succedându-se perfect. Dacă în această perioadă dintre domniile împăraților Kang și Qian poporul nu ar fi avut de dat piept cu puternicele imperii ale Occidentului tocmai în era navigației și a vaselor și ar fi apucat să se dezvolte până într-acolo încât să facă față puternicelor nave de război ale vesticilor, eu sunt convins că în perioada aceea, în care suveranii făceau tot ceea ce le stătea în putință pentru propășirea țării, China s-ar fi putut transforma într-o împărăție cerească, iar reformele s-ar fi bucurat de succes. Iar dacă cei care ar fi avut de înfruntat civilizația, orânduirea politică și industria apusene ar fi fost poporul nomad cu caracterul lui puternic, de lup, viața și caracterul poporului chinez, lupta cu lupii civilizați ai Occidentului ar fi fost cu totul altfel, iar soarta neamului care a rămas supus pe loc un timp îndelungat n-ar mai fi fost aceeași. Din păcate însă, după ce agricultura chinezilor și gândirea confucianistă au reușit să-i slăbească și pe manciurieni, marile puteri ale Occidentului și-au dezvoltat flota de război. Dar despre soarta nefastă a Chinei vom discuta mai târziu.

Cum se face însă că un popor atât de mic precum cel al manciurienilor a fost în stare să creeze în perioada ei de prosperitate Kang-Qian minuni mai mari decât cele din vremea dinastiilor Han sau Tang? După părerea mea, în China antică numai manciurienii din rândul nobilimii au fost în stare să descifreze regularitatea cu care alternau

---

[1] Este vorba despre perioada cuprinsă între domnia împăratului Kangxi și cea a lui Qianlong (1662–1795).

[2] 179–143 î.Hr. și 627–649 d.Hr.

perioadele de putere și de slăbiciune, de înflorire sau de recesiune a Chinei, să cunoască avantajele și dezavantajele civilizației agrare, dar și pe ale celei nomade, și să fie în stare să pună cap la cap avantajele celei din urmă. Numai manciurienii au fost în stare să înțeleagă ce rol definitoriu poate să joace personalitatea unei națiii în trasarea destinului ei, dar mai ales să știe cât de important este să-și conserve personalitatea puternică, de lup, și asta preț de aproape două secole. Ei și-au dat seama că nu trebuie decât să rămână neînfrânți și perseverenți, întocmai ca lupii, să-și păstreze spiritul întreprinzător și conștiincios, să învețe și să-și asume cultura și civilizația chineze și chiar să-i depășească pe chinezi în această privință.

Pentru a-și conserva caracterul nomad, dinastia conducătoare manciuriană a învățat din insuccesele dinastiilor Wei de Nord a neamului xianbei și Liao a kitanilor, dar mai ales de la jürcheni, neamul din care proveneau ei înșiși, care întemeiase dinastia Jin, și de la mongolii din Yuan. Ei nu s-au sinizat complet, ci prin inventivitatea lor au creat o serie de lucruri noi, iar pentru a-și păstra caracterul național au aplicat cele șapte politici de nivel național. Prima — deprinderea stilului tradițional manciurian de atac, de călărie și de tragere cu arcul, care era învățat din copilărie, la care trebuia să participe tot neamul și de la care nici măcar împăratul nu era exceptat. A doua — din vreme în vreme se organiza o vânătoare prin încercuire[1] de mari proporții, condusă de împăratul însuși, la care trebuiau să participe oamenii din toate cele opt diviziuni, de la mic la mare, pentru a se antrena și a se lupta cu lupii, căpătând astfel vigoare și curaj. În pavilionul expozițional de la reședința de vară a împăratului Kangxi din Chengde, situat într-o zonă de munte, se spune undeva despre câteva sute de lupi de stepă uciși de împăratul însuși. A treia — păstrarea stilului de producție al neamurilor din nord-est, nord-vest și din stepe, și anume două tipuri de zone cu două tipuri de administrare, agricolă și pastorală, fiindu-le cu desăvârșire interzis agricultorilor să intre în stepă

[1] Pentru aceasta, împăratul Kanxi desemnează, în 1681, un loc special, un fel de rezervație de vânătoare de mari dimensiuni, numit „terenul de vânătoare « mu lan »", sensul cuvintelor *mu lan*, de origine mongolă sau manciuriană, fiind aproximativ „cântec din fluier" (pentru atragerea vânatului).

și să o distrugă încercând să cultive pământul. Prin conservarea pășunilor se păstrau rădăcina și izvorul firii acestora. Privind tot tabloul din perioada de înflorire a dinastiei Qing, acesta era un stat tipic în care se practicau totodată agricultura și păstoritul, o mare parte din teritoriul țării fiind constituit din pășuni ale nomazilor, incluzând Manciuria, estul Siberiei, Mongolia Interioară și Exterioară, Ningxia, Gansu, Qinghai, Tibetul și Xinjiangul. O stepă atât de vastă și de puternică putea să dea Chinei multă forță și putere militară. A patra — căsătoriile între manciurieni și mongoli erau permise, nu însă și acelea între manciurieni și chinezi, aceasta pentru a păstra puritatea caracterului de lup și a evita uniformizarea și slăbirea la care ar fi dus pătrunderea caracterului ovin al agricultorilor. În trecutul istoric, între jürcheni și mongoli se stabiliseră legături de rudenie, în clanuri precum Yehe, Hada și alte familii amestecate cu mongoli. În dinastia Qing, ca să-i convingă pe puternicii călăreți mongoli să ajute la guvernarea atâtor milioane de chinezi, s-a mărit și mai mult numărul căsătoriilor dintre manciurieni și mongoli la toate nivelurile societății, dar mai ales la nivelul nobilimii și chiar al clanului dinastic. Renumita împărăteasă-mamă Xiao Zhuang[1] este o remarcabilă figură feminină de neam mongol. A cincea — accentuarea militarismului, încurajarea faptelor de arme, educarea în spirit războinic. Epoca de înflorire Kang-Qian a fost, de altfel, marcată de conflicte, cei care susțineau războiul din sânul clicii conducătoare deținând supremația, nefiind dispuși să facă niciun compromis în acțiunile de recuperare a Taiwanului, de suprimare a răscoalelor din Mongolia, Xinjiang și din regiunile de sud-vest, de rezistență împotriva pericolului invaziei Rusiei țariste și de represiune a mișcărilor armatei Nian și a taipingilor, în toate aceste acțiuni înregistrând importante succese. A șasea — realizarea unei alianțe a nomazilor alcătuite în principal din manciurieni, dar cuprinzând, ca susținători, și mongoli, tibetani și alte etnii, întărind astfel spiritul nomad pentru ca împreună să guverneze foarte numerosul popor chinez. A șaptea — abolirea sistemului succesoral chinez, care era corupt și lipsit de competiție, urmând ca împăratul să-l aleagă pentru

[1] Sau Bumbutai (1613–1688).

tron pe cel mai bun dintre prinți, care trebuia să-și dispute poziția de suveran în același fel în care se alegea căpetenia haitei de lupi, adică prin luptă, căci în competiția acerbă cel mai slab și mai neputincios era eliminat, rămânând în picioare numai regele-lup, omul cu cele mai deosebite calități.

Aceste măsuri au avut un rol crucial în conservarea tăriei de caracter a manciurienilor, precum și în menținerea unei îndelungate perioade de ordine și stabilitate. Cu toate acestea, ogoarele agricultorilor chinezi erau mult prea întinse, iar spiritul de plugar mult prea adânc înrădăcinat, la acestea adăugându-se și preluarea și perpetuarea de către dinaștii manciurieni a esenței gândirii confucianiste, prosperitatea economică și creșterea populației de agricultori, care a ajuns, spre sfârșitul dinastiei, de șase sau șapte ori mai mare decât în vremea dinastiilor Han sau Tang, ceea ce a făcut ca spiritul de agricultor să devină covârșitor. La sfârșitul dinastiei, caracterul de lup al manciurienilor se diminuase, ajungându-se la cedarea de teritorii și plata unor despăgubiri și taxe, la umilirea nației și pierderea suveranității. Însă chiar și așa erau mult mai puternici decât chinezii din dinastia Song de Sud, și măcar nu s-a ajuns la predarea sigiliului imperial către marile puteri cotropitoare ori la capitularea întregului stat.

Manciurienii nomazi, descendenți ai jürchenilor, au contribuit enorm la dezvoltarea Chinei. Iar principalele contribuții sunt două. Mai întâi, au adus Chinei un teritoriu care nu mai fusese depășit în vastitate decât în timpul dinastiei Yuan: teritoriile statornicite din vremea dinastiilor Yuan și Ming, la care se adaugă cele din cei două sute de ani de guvernare fastă a dinastiei Qing; chiar dacă la sfârșitul acesteia din urmă China avea să piardă jumătate din teritoriul ei, măcar avea să-l păstreze pe cel dintre vechile granițe ale dinastiilor Han și Tang, la care s-au adăugat cele trei provincii roditoare din est[1]. În lupta pentru supraviețuire pe care națiа a dat-o vreme de mii de ani, încleștarea dintre fratele mai mare, păstorul nomad, și fratele mai mic, agricultorul chinez, a sfârșit prin păstrarea de către China a teritoriilor pe care le avusese cu două mii de ani în urmă. Aceasta este marea

[1] Heilongjiang, Jilin și Liaoning.

realizare de peste milenii a poporului chinez, mult mai importantă decât realizările altor mari civilizații agrare ale lumii. Dintre acelea, multe nici nu s-au mai păstrat până în zilele noastre — ce să mai spunem despre vechile lor teritorii! Căci provinciile întinse pe care le-au stăpânit cândva mari imperii ca cel roman, arab sau otoman nu s-au mai păstrat și după aceea, cel puțin nu în întregime.

Desigur, nu se poate compara cu teritoriul stăpânit de Imperiul Britanic, unde „soarele nu apunea niciodată", ori cu marele Imperiu Țarist care s-a dezvoltat începând de la un minuscul ducat până ce a ajuns să se extindă peste Europa și Asia, cu micile state ale Europei de Vest care au cucerit Americile și Oceania. Rusia a răpit largi teritorii din mâinile dinaștilor manciurieni, aceasta fiind consecința slăbirii la care au dus civilizația agrară și gândirea confucianistă a chinezilor. Însă dacă n-ar fi fost implicat caracterul puternic al manciurienilor, atunci nici măcar cele trei provincii roditoare, Xinjiangul sau Tibetul n-ar mai fi rămas între granițele Chinei.

În mod special trebuie subliniat faptul că teritoriul aflat în prezent sub guvernarea Chinei este cel creat de dinastia Han a chinezilor, dezvoltat apoi de dinastia Tang, formată prin unirea neamului xianbei cu chinezii, extins de dinastia Yuan a mongolilor, recucerit, extins și stabilizat apoi de manciurienii din Qing. Motivul pentru care aceste patru mari dinastii — Han, Tang, Yuan și Qing — au avut o contribuție atât de mare la formarea Chinei stă tocmai în echilibrul dintre caracterul de lup și cel de oaie, mai ales în perioadele în care proporția caracterului de lup era puțin mai mare decât celălalt. Privind din perspectiva etniilor care au alcătuit aceste patru dinastii mărețe, numai în dinastia Han se poate vorbi de un clan conducător pur chinezesc, în Tang fiind vorba de un amestec de chinezi cu cei de neam xianbei, iar în Yuan și Qing nefiind decât neamuri nomade.

Cât despre poziția capitalelor pe care și le-au stabilit cele patru dinastii, din aceasta transpar influența și rolul caracterului și spiritului nomazilor din stepe. Capitala unui imperiu este centrul ei administrativ, economic și cultural, dar și centrul personalității sale. Dinastiile Han, Tang, Yuan și Ming și-au stabilit capitalele la granița dintre lumea agrară și cea a păstorilor nomazi, capitala din Han și Tang fiind

Chang'anul, situat în apropiere de pășunile nord-vestice; capitala din Yuan și din Qing a fost Pekinul, aproape de stepele din nord. Aceasta demonstrează că toate capitalele dinastiilor puternice au fost așezate în apropierea teritoriilor puternice. Pekinul și Chang'anul din vremea dinastiilor Han și Tang se află în nordul cel atât de tulburat de mișcări sociale și de invazii, însă diferența dintre ele este aceea că Pekinul nu se află în mijlocul Câmpiei Centrale, în locul de unde a izvorât civilizația chineză, adică în valea Fluviului Galben, ci în apropiere de izvorul său și mai vechi — de stepe. Pekin a fost locul ales drept capitală de cele trei popoare nomade care au condus statele Jin, Liao, Yuan și Qing, în care s-a stabilit centrul politic, cultural și al caracterului național al Chinei. În epoca prosperă a Imperiului Mongol, care stăpânea peste teritorii din Asia și Europa, Pekinul era numit „capitala lumii", singura din istoria de cinci mii de ani a Chinei. Pe de altă parte, Pekinul se află mai aproape de mare decât Chang'anul, astfel că stabilirea capitalei la Pekin a fost avantajoasă pentru moștenirea de către chinezi a spiritului nomad, pentru deschiderea și dezvoltarea navigației, pentru dobândirea unui „nomadism maritim". În cele din urmă, capitala Chinei a rămas la Pekin, lucru care se datorează tot neamurilor nomade din China, și e vorba mai ales de mongoli și de jürcheni. Stabilirea capitalei la Pekin arată și profunzimea mentalității descendenților lui Yan Di și Huang Di, respectul față de spiritul nomad.

Pe lângă aceasta, cele mai remarcabile femei politician din istoria Chinei au apărut tocmai în cele patru dinastii, precum Lü Hou[1] din Han de Apus, Wu Zetian din Tang sau împărăteasa-mamă Xiao Zhuang din Qing, o remarcabilă figură feminină. Fizic și mental vorbind, aceste trei extraordinare personaje istorice s-au remarcat prin faptul că nu și-au legat picioarele, cel puțin Xiao Zhuang a interzis femeilor manciuriene și chineze să practice această tradiție. Legatul picioarelor femeilor chineze este unul dintre cele mai nefaste obiceiuri, fiind instituit după dinastiile Han și Tang, în perioada de înflorire a agriculturii și a gândirii confucianiste, în care caracterul chinezilor a cunoscut cea mai gravă slăbiciune, adică în dinastia Song. Umilirea

[1] Secolul al II-lea î.Hr.

și încătușarea spiritului liber și independent al celor guvernați este țelul gândirii confucianiste, care nu numai că i-a domesticit pe chinezi, transformându-i în adevărate oi, dar le-a mai și legat picioarele femeilor chineze, transformându-le, cu cruzime, în niște „oi șchioape". De la dinastia Song încoace, cărturarii confucianiști și țăranii plugari au creat o obsesie față de piciorul mic al femeii, numindu-l „lotus auriu de trei cun[1]", lucrând împreună la nenorocirea celei mai mari mase de femei din toată lumea. Aceasta este cea mai crudă și mai inumană pagină din istorie, lucru pentru care chinezii au de ce să se rușineze și să fie ridiculizați în fața întregii lumi.

Teritoriile vaste reprezintă baza existenței și propășirii chinezilor, iar tărâmurile din nord-vest reprezintă cu atât mai mult izvorul și scutul civilizației chineze. Privind pe de-a-ntregul, neamurile nomade au contribuit la teritoriul Chinei într-un mod mult mai important decât chinezii, contribuția mongolilor sau a manciurienilor fiind deosebit de importantă. Ba chiar manciurienii sunt cei care au fixat în mod hotărâtor teritoriul Chinei. Mai apoi, când China a devenit Republică[2], chinezii iarăși au pierdut teritorii întinse din zona Mongolei Exterioare. Pe 1 ianuarie 1946, guvernul naționalist din Nanjing a acceptat oficial independența Mongoliei Exterioare[3].

În al doilea rând, în afară de imensa contribuție teritorială pe care a avut-o la formarea Chinei, dinastia Qing manciuriană a mai dat și din vlaga ei poporului chinez, pentru o vreme îndelungată. Înaintașii cărturarilor chinezi, Yan Di și Huang Di, veneau din neamuri nomade, deci, chinezii s-au născut din nomazi, în venele lor curgând cândva vigoare de lup fioros. Apoi, de-a lungul istoriei, fiecare transfer de sânge venit din partea nomazilor, mai ales cel venit de la mongoli, preț de aproape un secol, sau cel dinspre manciurieni, timp de două secole

---

[1] Unitate de măsură chineză echivalentă cu aproximativ 33,3 mm, sau lățimea degetului mare de la mână, unitate folosită încă în acupunctură.

[2] 1 octombrie 1949.

[3] Mongolia Exterioară este actualul stat Mongolia, a cărui independență a fost recunoscută de comuniști pentru a face trupele mongole — pornite alături de sovietici în ofensiva împotriva japonezilor — să părăsească Mongolia Interioară, teritoriu care și astăzi aparține Chinei.

și jumătate, a făcut astfel încât chinezii să aibă suficientă putere să-și mențină teritoriile, cultura și națiunea până în ziua de azi. Acum, chinezii au sânge și vigoare de lup chiar de la ei înșiși sau primit de la nomazi, la care se adaugă și civilizația avansată și metodele de producție venite dinspre Apus, toate acestea reprezentând sursa pentru renașterea națională. După sfârșitul dinastiei Qing, spiritul vehement antiimperialist și antifeudal ce a răsărit și a persistat vreme îndelungată în sânul nației chineze își are izvorul tot în reminiscențele sângelui strămoșilor Yan Di și Huang Di, precum și în energia vitală primită necontenit de la nomazi.

Prin dinastia Qing manciuriană s-a pus punct istoriei de cinci mii de ani a Chinei dinastice. Istoria guvernării Chinei de către neamurile care au alcătuit dinastiile, de la împărații nomazi Yan Di și Huang Di și până la împărații nomazi din Qing, urmași ai jürchenilor, nu a fost deloc întâmplătoare, ci arată circumstanțele speciale ale dezvoltării Chinei, precum și povestea celor două categorii de seminții. Cursul secundar al istoriei neamului de agricultori a ajuns, prin efectul transferului neîncetat de sânge de la nomazi, înapoi în albia principală. Această „ciclicitate" explică în mod profund un adevăr universal: civilizația unui popor este fluviul, pe când firea acelui popor este izvorul. Un popor fără vlagă, deși poate foarte bine să creeze monumente ale civilizației, ajunge deseori să nu-și mai poată ține în viață propriul neam, moment din care nu se mai pune problema supraviețuirii și a persistenței civilizației. Neamurile antice de agricultori din întreaga lume și din China au pătruns în muzeele de istorie, însă vigoarea și curajul de lup ale popoarelor nomade și ale urmașilor lor își exercită în continuare forța vitală, fiind în stare să trimită la muzeu civilizație străveche după civilizație străveche și având forța de a crea în același timp noi și noi civilizații.

Neamul curajos și harnic al chinezilor își trage curajul mai ales din contribuțiile nomazilor la caracterul său, hărnicia venindu-i din partea agricultorilor. Unul fără celălalt nu este suficient, însă pentru majoritatea covârșitoare a agricultorilor, pentru nesfârșita istorie a chinezilor, indispensabil este curajul de a merge înainte, căci, dacă nu ai

spirit întreprinzător și caracter curajos, atunci, oricât de harnic ai fi, tot nu poți culege roade, ci ajungi sclavul celorlalți.

Până la urmă, în competiția mondială dintre civilizații, concurează, de fapt, caracterul național. Sistemele democratice ale țărilor occidentale avansate, știința și tehnica — toate acestea au pornit de la baza constituită din caracterul național. Chinezii trebuie să-i întreacă pe occidentali, să trudească din greu pentru a-și schimba existența și caracterul.

Eu consider că, folosindu-ne de acel pieptene pe care-l reprezintă totemul lupului, putem curăța istoria de spiritul confucianist de care se folosesc istoricii pentru a produce înadins confuzii în istoria Chinei. Dacă nucleul spiritului lupului și transferul de sânge dăruit chinezilor sunt pătrunse în profunzime, atunci se poate vedea cu claritate cum se face că numai China a putut supraviețui în ultimele câteva mii de ani și se mai poate afla care este secretul ce ar putea face China să se poată avânta, în viitor, spre înălțimi.

Dar să înțelegi și să deprinzi spiritul totemului lupului este un lucru extrem de dificil, iar cheia problemei stă în a afla de ce anume se închină nomazii la totemul lupului. Majoritatea istoricilor știu foarte bine că mongolii venerează totemul lupului, însă le este foarte greu să înțeleagă de ce anume se întâmplă astfel. Spre exemplu, domnul Han Rulin, o autoritate în materie de istorie mongolă, spune: „După cum cred turkmenii, lupul este cel care a ajutat neamul să se înmulțească și să câștige supremația în fața altor neamuri. Motivul nu poate fi cunoscut, dar hanii se mândreau foarte tare știind aceasta." Faptul că „motivul nu poate fi cunoscut" are legătură cu părăsirea stepei de către chinezi cu prea mult timp în urmă, astfel încât limitele în cunoașterea totemului lupului cu greu mai pot fi depășite. Există câteva teme de studiu ce pur și simplu nu pot pătrunde în sălile de clasă. După cei zece ani în care noi doi am trăit în inima stepei primitive, fiind mânați de un interes și de o curiozitate sfâșietoare, aflați în imediata apropiere a lupilor sau intersectându-ne cărările cu ale lor ani de zile, de-abia putem spune că am depășit ideile preconcepute ale chinezilor. Acum, eu trebuie să transmit cât mai repede conaționalilor mei

cunoștințele acumulate de noi, compensând astfel gravele lacune din conștiința oamenilor și marile pierderi și lipsuri din caracterul național.

Yangke oftă:

— Dacă teoria ta stă în picioare, cele *Douăzeci și patru de cronici dinastice*[1] chineze trebuie rescrise. Confucianiștii care le-au scris au fost părtinitori în cel mai înalt grad, lăsând la o parte o fațetă a istoriei — asta e limpede. Eu sunt perfect de acord cu ideea rescrierii istoriei — indiferent cum, trebuie rescrisă.

Chenzhen spuse:

— Serios vorbind, adevăratele coordonate istorice ar trebui refăcute. Vechea cultură chineză este cultura agricultorilor și cea a istoricilor, care pun agricultura la baza tuturor lucrurilor și nu respectă decât învățătura confucianistă, ștergând cu buretele nomadismul, disprețuind „cele patru neamuri barbare". Istoria Chinei nu trebuie să fie doar rescrisă, ci trebuie să fie reformată. Sunt perfect de acord cu una dintre afirmațiile domnului Liang Qichao[2]. În *Noua istoriografie — Istoria veche a Chinei*, el spune: „Dacă reformarea istoriei nu se petrece, atunci țara noastră nu-și va putea satisface nevoile. Acesta este cel mai important lucru dintre toate, în toate timpurile." Iar eu cred că dacă nu introducem lupul în istorie, dacă nu amintim în cronici de influența majoră a spiritului totemului lupului asupra istoriei Chinei, atunci această istorie va rămâne pentru totdeauna o baltă cu apă stătută, o rețetă cu diagnostic greșit prescrisă de felceri șarlatani pentru maladia chineză cea atât de profundă, ceea ce va agrava prin amânare vindecarea și remodelarea Chinei. În China zilelor noastre, propagarea mentalității de mic fermier și a istoriei consemnate de confucianiști despre orânduirea feudală prin telenovele este în plină dezvoltare, ceea ce îți umple inima de durere și de tristețe.

Chenzhen privi soarele care apunea peste stepă. Nu-i era deloc foame și avea chef să povestească mai departe, fără odihnă.

---

[1] Colecție de cronici care acoperă o perioadă ce începe cu anul 3000 î.Hr. și se sfârșește în secolul al XVII-lea, în timpul dinastiei Ming.

[2] Conducător al mișcării intelectualilor din deceniul al doilea al secolului XX (1873–1929).

— Eu aș vrea să subliniez în mod special o problemă ce ține de spiritul chinezilor. Toată lumea vorbește astăzi despre tenacitatea lor, dar în realitate izvorul și esența acestei trăsături sunt spiritul nomad al împăraților strămoși Yan Di și Huang Di, precum și spiritul stepei, iar miezul său este chiar spiritul totemului lupului. Chinezii au căpătat stabilitate abia după ce mii de ani la rând nomazii le-au transferat din vlaga lor. De fapt, spiritul chinezilor poate fi rezumat în două fraze, care sunt maxime din vremea de început a confucianismului: „Așa cum cele ale Cerului își văd necontenit de ale lor, tot astfel și Omul trebuie să caute neobosit să se întărească" și „Cine este de neclintit în fața ispitelor bogăției și puterii, netemător la gândul sărăciei, nu poate fi supus cu forța." Aceste negații, „netemător", „neobosit", „cu neputință" exprimă fără greș spiritul lupului și al totemului său, fiind în același timp, cea mai precisă descriere și cel mai înalt rezumat. Fiecare lup de stepă mongolă este dotat cu acest puternic spirit de luptător și de camarad, această trăsătură a devenit încă de acum zeci de mii de ani o emblemă a „caracterului național" al lupilor. Însă majoritatea chinezilor nici nu reușesc să se ridice până la înălțimea acestui spirit, fiind doar un model al înțelepților din vechime care prin acesta căpătau respectul și admirația oamenilor care își doreau să învețe de la ei. De aceea, puternicul „spirit de luptător" este pe merit atribuit lupilor. Evocând acest spirit, înțelepții confucianismului străvechi au educat numeroși fii și o seamă de eroi naționali, însă acest spirit nu poate ajunge nicidecum o trăsătură de „caracter național" a agricultorilor chinezi, căci, dacă ar fi fost astfel, istoria n-ar mai fi consemnat atâtea invazii ale nomazilor în Câmpia Centrală, și nici în timpul Războiului de Rezistență împotriva Japoniei n-ar mai fi apărut atâția trădători și soldați-marionetă, se pare cei mai mulți din câți s-au pomenit în toată lumea asta.

Nomazii din stepă cunosc lupul mult mai bine decât chinezii, ei situând acest spirit al totemului lupului pe cea mai înaltă poziție, așadar, din punctul de vedere al propagării spiritului de luptător de către neamurile nomade i-au depășit cu mult pe chinezi. Și spun asta tocmai din pricină că transferul necontenit de sânge dinspre nomazii din stepă spre chinezii agricultori i-a făcut pe aceștia din urmă să

poată da și ei dovadă — ce-i drept, cu intermitențe — de spirit de luptător, moștenindu-l și transformându-l în trăsătură de caracter proprie chinezilor.

Așadar, dacă din caracterul chinezilor este eliminat spiritul totemului lupului, care este neobosit, incoruptibil, de neclintit, nesupus, atunci ce mai rămâne? Poate ar mai rămâne spiritul neoconfucianist din Song și Ming. Cine mai îndrăznește acum să arate spre „cele trei principii călăuzitoare", „cele cinci virtuți" și „cele trei acte de supunere"[1] ca spre niște indicatori ai spiritului național? De fapt, spiritul chinezilor este spiritul alcătuit de nomazi și de agricultori pe fața pământului, însă inima lor este spiritul nomazilor și al totemului lupului.

Noi, chinezii, ar trebui să recunoaștem și să statornicim contribuția imensă a nomazilor la acest neam, să le mulțumim și să învățăm de la lupul de stepă și de la neamurile stepei. Și, mai ales, ar trebui să recompensăm cumva stepa, lupul de stepă și oamenii din stepă.

Indignat, Yangke spuse:

— Acum nici nu se mai pune problema recompenselor; este aproape imposibil să se pună capăt tâlhăririi stepei și ordinelor confuze în ceea ce o privește.

Chenzhen spuse:

— După părerea mea, cel mai abominabil lucru în gândirea confucianistă ortodoxă și în cultura istoricilor este eliminarea dintr-o trăsătură de condei a mâinii de ajutor salvatoare pe care neamul nomazilor a dat-o chinezilor și civilizației chineze. Punctul de vedere tradițional atât de vehiculat în China nu mai conține să vorbească despre superioritatea civilizației Chinei antice, a civilizației agrare și despre vitalitatea extraordinară a ideilor confucianiste, despre felul în care celelalte trei mari civilizații agrare au apus, despre cum n-au știut ele să supraviețuiască și cum numai cea chineză a reușit să dăinuiască până în zilele noastre. Pe când, după cum o arată și faptele reale menționate de cronici, motivul pentru care civilizația chineză a reușit să dăinuiască nu poate fi gândit fără transferul necontenit de sânge

[1] Acestea se refereau în special la femei.

puternic din partea nomazilor. A nega această contribuție salvatoare venită din partea nomazilor este totuna cu a-ți însuși merite necuvenite. Acest punct de vedere nu numai că slăbește criticile vehemente la adresa mentalității micilor agricultori și a ideilor ortodoxe ale confucianismului, de un conservatorism degradant, lăsându-l astfel să supraviețuiască, pentru a slăbi și a lega mai departe caracterul și spiritul poporului chinez, dar mai stă și la originea unui diagnostic eronat pentru grava maladie chinezească.

De la întemeierea statului, planul general de guvernare a țării nu a reușit să găsească leacul potrivit. Nu s-au putut concentra forțele necesare pentru a extirpa rădăcina bolii acesteia atât de chinuitoare a agrarianismului, ba chiar s-a perseverat în direcția sa: a fost predicat în continuare, a fost ridicat în rang, iar activiștii care l-au susținut au fost promovați. În perioada Revoluției Culturale, până și intelectualii de la orașe au fost cu toții mânați pe ogoare ca să se facă agricultori. Aceasta a făcut ca mentalitatea țăranului plugar și autoritatea golită de conținut a capului de familie să capete caractere îngroșate. Totodată, s-a ajuns în acest fel ca populația țărănească să crească spectaculos, depășind cu mult orice record stabilit în toți cei cinci mii de ani de istorie prealabilă. Chiar dacă cifra de producție a agriculturii chineze este pe locul al doilea în ceea ce privește contribuția la produsul intern brut, țărănimea ocupă, ca număr, un loc întâi necontestat: nouă sute de milioane de oameni cu vederi și caracter îngust, agrar au devenit emblema „existenței naționale", ei fiind însăși națiunea. „Existența" mentalității și a caracterului agrar adânc înrădăcinat îi va influența pe termen lung pe guvernanți, pe intelectuali, pe industriași și comercianți, pe muncitorii din orașe, infiltrându-se chiar și în structura noilor categorii.

În ultima sută de ani, maladia chineză a recidivat deseori, reforma și modernizarea înregistrând mari regrese, iar principala ei cauză profundă fiind tocmai neputința de a schimba din rădăcini agrarianismul acesta al chinezilor. Așa se face că ei nu au ajuns nici în ziua de azi la stadiul în care să fie în stare să-și țină în mâini propria soartă. Reforma istoriei, reforma Chinei de azi, trebuie să pornească de la reforma agricultorilor

prin spiritul totemului lupului, de la reformarea „blândeții și generozității" predicate de confucianism, care duc poporul în rătăcire.

Dar iată că, în douăzeci de ani de reformă greu de îndurat, economia de piață a înregistrat progrese remarcabile, forma de subzistență a națiunii a început să se transforme, legea conform căreia mijloacele de trai ale unui popor determină caracterul acelui popor a început să aibă ca efect o tendință mai viguroasă și mai curajoasă. Caracterul chinezilor pare a se întoarce în mod spontan către spiritul totemului lupului: revista pentru copii *Marele lup cenușiu* se bucură de o mare căutare; cântecul *Lupul din nord* este pe buzele tuturor; tot mai mulți întreprinzători au căpătat un caracter puternic, precum al lupului, care i-a făcut să se angreneze în „dansul cu lupii"; piața a fost invadată de tot mai multe produse ale căror mărci stau sub semnul lupului, iar restaurantele cu denumiri ce fac referire la lupi se bucură de un mare profit; au început să apară scriitori și artiști cu pseudonime referitoare la lup... Astfel, spiritul nomad însuflețit de spiritul totemului lupului reînvie în toată China. Poporul care toată viața lui a urât lupii și s-a temut de ei a început să venereze, din proprie inițiativă, spiritul de lup, acesta fiind cel mai important rezultat al celor douăzeci de ani de reformă și terenul pe care se petrece reînvierea națională.

Cum spiritul lupului este adversarul total al spiritului oii, care este de un conservatorism ucigător și aduce slăbiciune în toate, numai prin dezvoltarea spiritului totemului lup reforma se poate bucura de succes, fără a se mai lovi de lucruri care să o dea înapoi, căci așa n-ar mai fi nimic care să o facă să regreseze. Înarmați cu spiritul totemului lupului, tot mai mulți „oameni noi" vor fi biruitori, învingând orice forță conservatoare și retrogradă. Până la urmă, reforma chineză nu este o reformă, o transformare economică, politică sau a sistemului, ci este reforma, transformarea din temelii, în mod decisiv, a caracterului național.

Odată cunoscută și asumată legea care a stat la baza evoluției civilizației chineze și a civilizațiilor lumii, se poate trece la stadiul explorării pas cu pas, se pot continua cu și mai multă conștiință de sine și râvnă reforma și deschiderea, cu un avânt asemeni celui al lupilor stepelor sau ai mărilor. Poporul chinez cu siguranță are capacitatea de

a reînvia și duce mai departe spiritul nomad al strămoșilor Yan Di și Huang Di, spiritul totemului lup al neamurilor din stepele Chinei, ba chiar poate să-l și dezvolte. În ceea ce privește caracterul național, „oaia civilizată" din trecut a evoluat devenind „lupul civilizat" de azi și „omul civilizat", cu un eu cu adevărat emancipat, liber și democrat. Pentru aceasta, chinezii au eliminat din personalitatea lor oaia domesticită și au depășit stadiul semibarbar al lupului civilizat, transformându-se în Omul civilizat. Cele trei stadii amintite mai sus reprezintă etapele de dezvoltare istorică a Chinei și a stării națiunii, ce au caracter de normă. Dacă poporul chinez și caracterul lui național n-ar fi trecut prin stadiul lupului civilizat, nu ar fi avut cum să acceadă la stadiul superior al omului civilizat, liber și democrat. În această lume au venit miliarde de oameni liberi și democrați, care iubesc pacea din tot sufletul lor, iar ei vor fi cei mai mari garanți ai libertății și păcii întregii lumi.

Yangke spuse:

— Ai sintetizat bine lucrurile — chiar se poate ca istoria Chinei să fi evoluat conform celor trei stadii amintite de tine. Această armă spirituală a neamului — totemul lupului — a stat mereu îngropată în stepă, iar acum, iată, a fost în sfârșit dezgropată, și din câte se vede nu a ruginit deloc, ci continuă să strălucească, fiind și neasemuit de ascuțită. În arsenalul spiritual și filozofic al lumii moderne, străvechiul totem al lupului continuă să strălucească cel mai tare, în vreme ce gândirea confucianistă, prin cele trei principii călăuzitoare și cele cinci virtuți cardinale, a putrezit de mult.

Yangke mai spuse:

— Acest expozeu al tău mi-a lămurit multe probleme de o importanță capitală pe care nu le-am înțeles până acum, însă eu unul mai am câteva nelămuriri. În timpul dinastiilor Ming și Qing, în orașele Chinei apăruseră mugurii capitalismului. Cum se face, atunci, că în China nu a fost urmată calea capitalismului?

Chenzhen spuse:

— Motivul este legat de mijlocul de existență și caracterul neamului de agricultori. Ogoarele Chinei sunt mult prea vaste, mult prea adânc înrădăcinate, fiind pe primul loc în lume. Marele arbore al agricultorilor ce a crescut din acest ogor nesfârșit are rădăcini adânci și o

mulțime de frunze, absorbind orice substanță hrănitoare. Coroana sa este uriașă, umbrind orice vlăstar de dedesubt. Guvernanții agricultori nu au știut decât să adune biruri, să dea sarcini, să șantajeze și să caute mita, ceea ce a dus la veștejirea mugurilor capitalismului, căci i-a lăsat fără sevă. Însă dacă popoarele vor să se opună celor care le sug sângele, trebuie să se ridice la luptă, cu dârzenia ce ar trebui să le caracterizeze personalitatea națională. Dar când le lipsesc principalele condiții obiective, e firesc să nu aibă sorți de izbândă. Sub imensul arbore al străvechii Chine agrare, capitalismul nu a avut cu ce să se hrănească, nu a avut lumină de la soare și nu s-a putut dezvolta mai mult decât la nivel de mlădițe, rămânând la stadiul mugurilor. De aceea, evoluția istorică a Chinei a fost o sumă de acțiuni nepotrivite, prin care s-a bătut pasul pe loc. Dacă n-ar fi fost nomazii, care să adape chinezii cu sângele lor, atunci nici măcar bătutul pasului pe loc nu ar mai fi fost posibil. Fără năvala dezlănțuită a „lupului civilizat" cu capitalismul lui, China nu va putea niciodată să spargă tiparul economiei agrare — acesta este un lucru ce o caracterizează. Civilizația închisă a Chinei este un biet curs inferior între civilizațiile lumii și, fără o pătură socială care să se avânte înainte curajos, nu va putea niciodată să se verse în matca principală a civilizațiilor lumii.

Yangke întrebă:

— Mijloacele de trai ale poporului determină caracterul poporului — asta e ca și cum ai spune că firea poporului este determinată de principala sa ocupație. Această teză are caracter general?

Chenzhen răspunse:

— Bineînțeles că are caracter general. Spre exemplu, existența poporului japonez a fost teribilă. Chiar dacă și ei cultivă orezul pe câmpii inundate, Japonia este o țară insulară, așadar japonezii au fost dintotdeauna oameni ai mării, ocupându-se cu navigația și cu pescuitul, umblând pe mări după pradă, făcând comerț pe mare, ocupându-se și cu pirateria, fiind wakô[1]. Așadar, caracterul lor este unul violent, de lupi de mare, care, cum acostează, fac turmele de oi și de maimuțe

[1] Bandiți japonezi care acționau în mările Chinei și Coreei între secolele al XIII-lea și al XVI-lea.

să se împrăștie. În trecut, acești wakô au ajuns la Nanjing și la Suzhou, unde au ars pagoda Leifeng[1]. Ei au dominat marea, distrugând flotele trimise de mongolii din dinastia Yuan să invadeze Japonia. Apoi, de cum au venit lupii de mare și mai aprigi ai Occidentului, japonezii și-au unit forțele și haitele. Oile au lăsat locul lupilor, a ieșit Asia și a intrat Europa: au aruncat cât colo învățătura confucianistă chineză și s-au dus să deprindă cultura occidentală, să învețe despre guvernul constituțional, drept, științe, educație și industrializare. Când lupii de mare se întâlnesc cu alți lupi de mare, se bucură că se văd și chiar regretă că nu s-au cunoscut mai din timp. Unii sunt însetați de cunoaștere, dornici să învețe, pe când ceilalți le sunt învățători, neobosind să-i educe pe studenții străini. Învățând de la occidentali, japonezii nu numai că nu au întâlnit un obstacol prea mare în caracterul lor, ci, dimpotrivă, instinctele lor de lupi au fost trezite, fiindu-le stârnit și un mare apetit pentru învățare, motiv pentru care au și deprins totul atât de repede. În 1868, împăratul Meiji a început modernizarea Japoniei, pentru ca în treizeci și șase de ani această țară să dispună de o industrie avansată, iar în Războiul Chino-Japonez[2] să înfrângă dinastia Qing. Mai apoi, în războiul împotriva rușilor[3], japonezii au ajuns să învingă inegalabilul, marele Imperiu Țarist al rasei albe. Dintr-un singur salt, au devenit unul dintre cele mai puternice imperii, intrând astfel în rând cu imperiile Europei, fiind, deci, prima națiune capabilă de minunea unui mare salt înainte. Actualmente, Japonia este a doua mare putere economică a lumii, iar China, la aproape un secol și jumătate de la Restaurația Meiji, aparținea până mai ieri Lumii a Treia. Taiwanul încă nu s-a unit cu China continentală, iar din punctul de vedere al produsului intern brut pe cap de locuitor și al investițiilor în educație China se află pe unul dintre ultimele locuri în lume, la fel ca și în privința profitului reinvestit. Știința și tehnica nu au adus niciun Nobel, gradul de extindere a deșertificării și rata de scădere a apelor freatice depășesc cu mult rata creșterii economice, în vreme ce populația, care

---

[1] Incident petrecut în secolul al XVI-lea. Pagoda Leifeng a fost ridicată în anul 975 de suveranul regatului Wuyue, în cinstea nașterii fiului său.

[2] 1894–1895.

[3] 1904–1905.

și așa era excedentară, continuă să crească cu zeci de milioane la fiecare câțiva ani. Până și la fotbal, unde suntem atât de slabi, au trebuit să vină lupii japonezi, „tigrii extremi" să ne bată, pentru ca oile să-și arate adevărata față.

Preț de o mie și ceva de ani, chinezii au început cu gândirea lor de oaie confucianistă să-i învețe pe lupii japonezi, dar asta e ca și cum i-ai duce de nas pe cei mai tineri. În cei o mie și mai bine de ani cât s-a ținut Japonia de învățătura confucianistă, n-a auzit nimeni de ea. Însă în cei nici treizeci de ani cât au primit învățătură de la lupii occidentali, japonezii au ajuns pe culmi dintr-un singur salt. Pe când în China, cum au pătruns lucrurile occidentale, tot poporul s-a opus și le-a respins din răsputeri, ca niște oi care văd lupul. Nu conta dacă sunt bune sau rele — aproape tot poporul a fost împotrivă, de la vlădică la opincă, de parc-ar fi vrut să stingă focul cu foc. În consecință, s-au trezit cu o mare parte din țară furată de sub nas, așa încât s-a redus la dimensiunile unei semicolonii.

Și japonezii, ca și chinezii, sunt din aceeași rasă galbenă asiatică, țin de aceeași cultură confucianistă și au primit budismul. Cu toate acestea, cum se face că reforma japoneză a avut succes grabnic, pe când cea chineză abia dacă a durat o sută de zile și a și fost înăbușită[1]? Dacă nu se vor întoarce la rădăcinile lor, chinezii nu vor putea niciodată să-și ia soarta în propriile mâini.

Yangke tot dădea din cap. Apoi întrebă:

— Cum de au slăbit apoi celelalte trei națiii de nomazi, adică arabii, turkmenii și mongolii?

Chenzhen răspunse:

— Arabii și turkmenii s-au stabilizat și s-au apucat de agricultură. În ce-i privește pe mongoli, deși încă practică nomadismul, epoca armelor de foc a dus la pierderea supremației tehnicii lor de luptă, a călăritului și a trasului cu arcul. Pe de altă parte, cum populația lor e și foarte redusă, au rămas prinși între cele două mari puteri cu arme de foc, China și Rusia, încuiați pe stepa lor, ratând ocazia și neîntrunind

[1] 11 iunie – 21 septembrie 1898. Reforma promovată de împăratul Guangxu și de adepții săi a sfârșit printr-o lovitură de stat a conservatorilor sprijiniți de împărăteasa-mamă Cixi și Yuan Shikai.

condițiile pentru a face următorul pas în evoluție: ieșirea pe mare. În acest fel, nomadismul primitiv din stepe nu a evoluat spre nivelul mai înalt al nomadismul de pe mări, și atunci caracterul nomad a fost înfrânt. Așadar, caracterul unui popor determină în continuare soarta acelui popor. Indiferent dacă firea unui neam este sau nu puternică, acel popor tot trebuie să intre în competiție cu celelalte popoare ale lumii.

Navigația pe mările și oceanele lumii este o ocupație care necesită putere. Furtunile, valurile uriașe, rechinii sunt de departe mai violenți și mai periculoși decât viscolul și haitele de lupi din stepă. Poporul care se călește în aceste experiențe dure va avea un caracter mai puternic, vederi mult mai largi, va străbate distanțe mai mari. La el absorbția acelor realizări de vârf ale fiecărei civilizații superioare a lumii este mult mai amplă. El are mai devreme decât alte popoare ocazia decisivă de a exploata noi continente, de a înființa colonii și acumulări primitive. Nomazii din Occident au fost mai puternici dintru început și, cum au ieșit pe mare, a fost ca și cum lupii ar mai fi căpătat și aripi. De aceea, majoritatea popoarelor care sunt acum în frunte sunt dintre cele care au evoluat de la stadiul de popoare nomade din stepă la popoare nomade de pe mări, sau care dintotdeauna au fost niște nomazi ai mărilor.

În plus, nu poate fi neglijat nici rolul pe care l-a jucat îngrădirea religioasă. Islamul s-a opus vehement invaziilor Occidentului și amestecurilor cu lumea apuseană, dar în același timp a respins și democrația ori știința apuseană. Lamaismul a dus la slăbirea caracterului mongolilor, care era atât de puternic și de vijelios. În schimb, creștinismul a fost reformat de spiritul puternic al celor din vestul Europei, transformându-se în protestantismul care s-a opus autocrației și corupției Bisericii Romano-Catolice, adoptând capitalismul care nu aduce decât profit.

Existența unui popor determină caracterul său — existența aspră a unui popor va forma un caracter puternic. Însă caracterul puternic al unui popor poate influența, la rândul lui, existența acestuia, găsindu-și singur, prin curaj și hotărâre, mijloace de existență mai dificile, dar și

mai avansate, care să sporească tăria caracterului acelui popor. Cei puternici ajung împărați, cei și mai puternici, campioni.

Așa a fost și cu ridicarea Rusiei cu câteva secole în urmă. Țarul Petru cel Mare a făcut din această țară preponderent agrară, mai înapoiată chiar decât China, cu un sistem iobăgesc una dintre cele mai mari puteri ale Europei. Și motivul stă în personalitatea lui puternică, de lup. Îndrăzneț și hotărât, el a eliminat și a abolit influența nobililor stăpâni de șerbi, conservatori și retrograzi, pentru a se apuca cu curaj să învețe de la occidentali și să se aventureze pe mări. Deghizat, el a plecat să iscodească lumea apuseană, a decretat tăierea bărbilor, a impus îmbrăcămintea după modelul celor din Vest, a purtat perucă, a construit flota și a instruit artileria, a topit clopotele de aramă ale bisericilor pentru a turna tunuri. Până și capitala Rusiei a mutat-o din zona agrară spre malul mării, construind Sankt Petersburgul, care stătea cu fața spre marile puteri și spre mare. O personalitate atât de îndrăzneață și de vizionară pur și simplu m-a zguduit. Înainte de Revoluția Culturală, am văzut de cinci, șase ori filme ca *Petru cel Mare* sau *Amiralul Ushakov*. După ce am ajuns în stepă, am căutat în lup sursa personalității împăratului Petru cel Mare. Poporul rus care a trăit în marea stepă rusească a fost la origine neam de stepă. Agricultura sa nu era prea dezvoltată și s-a mai aflat și sub stăpânirea hanilor Hoardei de Aur preț de două secole. Dar dacă n-ar fi fost stepa și lupul de stepă, n-ar mai fi putut da un asemenea mare reformist în persoana lui Petru cel Mare.

Acești doi vecini, Japonia și Rusia, care la început erau mult în urma noastră, s-au folosit de caracterul lor puternic de lup pentru a ajunge sus, peste China.

Yangke spuse:

— Într-adevăr, ești un om foarte preocupat de soarta țării și a poporului. Ai făcut cercetări îndelungate și pe teren, alcătuind o teorie istorică atât de bine sistematizată. Dar care este, de fapt, scopul expunerii tale? Aș vrea să aud și concluziile.

Chenzhen spuse:

— Am făcut cercetări mai bine de treizeci de ani și principalul meu scop a fost acela de a afla care este cauza maladiei înapoierii

Chinei, dar și să caut o cale de ieșire din criză. Deocamdată, am găsit cauza bolii vechi de cinci mii de ani, și putem astfel găsi leacul potrivit pentru o asemenea boală, pentru a ne lua soarta în propriile mâini.

Mai întâi, trebuie să schimbăm, și încă degrabă, atmosfera de înfrângere și înapoiere a Chinei și existența agrară a poporului într-o existență competitivă economic și politic; să formăm un caracter cutezător, puternic, să scăpăm de autosuficiență. Acest lucru va putea hotărî soarta poporului.

În al doilea rând, în ceea ce privește caracterul național, acesta trebuie să o apuce cu hotărâre pe calea „lupului modern civilizat". Pe lângă forță și vitalitate, lupul feroce și puternic mai poate da dovadă și de lăcomie febrilă, de dorința nesățioasă de a jefui și de a distruge. Miezul de lup din caracterul uman poate să se asemene unei reacții nucleare de mare amploare, cu o mare putere distructivă, dar care lucrează în beneficiul omenirii dacă este bine controlată, pe când, dacă nu este bine controlată, poate distruge tot pământul. În lume nu sunt multe țări capabile să o producă și să o controleze așa cum trebuie. Cele care au ajuns la această capacitate se numără printre marile puteri ale lumii. Această cale este foarte dificilă, căci, chiar dacă e vorba de mari puteri, printr-o manevră greșită acestea se pot răsturna oricând, întocmai ca popoarele Germaniei, Italiei și Japoniei în cel de-al Doilea Război Mondial, care nu au știut să-și țină sub control caracterul de lup, lucru ce a dus la explozia fascistă și la distrugeri imense pricinuite țării noastre și altor țări ale lumii.

Și în cazul Revoluției Culturale din China au apărut mari probleme. Dat fiind faptul că în toată istoria Chinei, dar mai ales în cea recentă, caracterul plin de slăbiciune al chinezilor nu a avut suficientă „personalitate de lup", țara a fost transformată de marile puteri occidentale într-o semicolonie, având de îndurat mari umilințe. Poporul chinez s-a umplut de mânie, și atunci acei oameni cu aspirații înalte care au vrut să ia de la occidentali spiritul cutezător de lup și care aduseseră spiritul de competiție în plan industrial au început să combată „ideologia confucianistă oficială", eliberând caracterul de lup care fusese reprimat atâta amar de vreme. Moștenirea sângelui nomad transmis de Yan Di și Huang Di și desele transferuri de sânge dinspre

neamurile nomade ajungeau în sfârșit să aibă efect, iar caracterul chinezilor a început să se mai întremeze. După o luptă de o sută de ani, ei au izgonit puterile străine și au obținut independența, ieșind victorioși și în războiul din Coreea de Nord. Însă în perioada Revoluției Culturale, în politică era nevoie de eliberarea și agitarea artificială a spiritului de lup, pentru a fi combătute toate „forțele inamice": președintele statului, comandantul suprem al armatei și generalii, elita cercurilor industriale și comerciale, intelectualii, autoritățile academice. „Gărzile roșii" cuprinse de fervoarea lupului au indus debandada în toată țara: au bătut profesori, au criticat directori de școli, au ars cărți, au distrus relicve istorice și culturale, au confiscat averi, s-au dedat la crime și incendieri, au atacat ambasade, au încălcat orice lege omenească și divină, ajungând la cealaltă extremă și ducând China în pragul unei prăbușiri fără precedent.

Întreaga istorie a omenirii și această perioadă din istoria Chinei arată cu prisosință cât de greu poate fi controlat spiritul de lup din caracterul omului, odată ce este eliberat. Dacă poporul este reprimat ca în timpul regimurilor confucianiste și feudale, caracterul de lup este văduvit de vigoare și ținut sub apăsare, iar consecințele sunt transformarea caracterului național într-un caracter de oaie, înapoierea și înfrângerea, fără putință de scăpare. Dacă, în schimb, spiritul de lup este eliberat și stârnit, ca în cazul mișcărilor fasciste, atunci e iadul pe pământ, și nici din asta nu este scăpare. Numai dacă se reușește eliberarea cu măsură a energiilor lupului și se adoptă adevărata democrație și domnie a legii, care să poată ține în frâu spiritul de lup, abandonându-se falsa ștampilă a democrației, China poate găsi o cale de ieșire din criză. Adevăratul regim democratic și o reală domnie a legii reprezintă singura soluție pentru eliberarea, și, în același timp, controlarea reacției termonucleare a caracterului de lup din zilele noastre. Iar dacă vrem să edificăm democrația, atunci trebuie să trecem la procesul de transformare din temelii a caracterului național, căci, dacă nu există această fundație solidă a caracterului național, chiar dacă se ridică marele edificiu al democrației, acesta nu va fi decât un turn înalt, care, dacă se prăbușește, distruge reputația poporului. Iar pe ruinele democrației se poate ridica un regim despotic și mai

crunt. Dacă nu se va realiza o transformare fundamentală a caracterului național, atunci democrația nu va fi decât o dorință extravagantă a câtorva visători. Reformarea spiritului agrar al poporului trebuie să treacă printr-o perioadă de tranziție în care „să crească sub cerul liber". Totuși, această reformă a spiritului național nu poate să se prelungească prea mult, altfel, vechea maladie a slăbiciunii ar putea să facă să se răspândească pretutindeni virusul corupției, al ineficienței, al exploziei demografice și al distrugerii mediului înconjurător, în acest fel irosindu-se, prin amânare, șansele de vindecare a maladiei.

Yangke dădu din cap și zise:

— Asta cam așa e. Personalitatea popoarelor din Occident este mult prea puternică, și guvernele, foarte autoritare nu reușesc să le apese prea tare. Acolo ar fi și foarte greu să se instituie un guvern centralizat, ca în China. Chiar dacă s-ar institui un astfel de guvern, nu ar avea viață lungă. Așa că, în cele din urmă, aceștia au adoptat democrația. În schimb, oilor din Orient le este cel mai teamă de libertate și de independență. De îndată ce nu mai are cine să stea cu ochii pe ele, vin lupii și le mănâncă. Slabe cum sunt, popoarele de agricultori ar trebui să aleagă mai degrabă despotismul. În astfel de neamuri se nasc dictaturile și guvernele absolutiste. Se pare că, dacă modul de trai al neamului chinez și caracterul național nu se schimbă, atunci autocrația centralismului chinez nu se va mai sfârși niciodată.

Chenzhen spuse:

— Un popor care nu are în el vigoare de lup nu va putea niciodată să câștige democrația. De altfel, nici n-ar ști ce să facă cu ea. De fapt, democrația este modul popoarelor puternice de a se opune despoților, de a negocia cu ei.

Apoi Chenzhen zise din nou:

— „Munte și râu se mai schimbă, dar caracterul omului e greu de urnit." Dacă modul de trai al poporului nu se poate reforma, atunci despre caracterul poporului nu putem spune doar că „e greu de urnit", ci și că e „de neclintit". În trecut, reforma națională a fost o reformă a modului de trai. Însă acum circumstanțele reformei o fac ireversibilă. După cum se arată caracterul, de vreme ce „lupii" Yan și

Huang, Qin și Han, Sui și Tang au fost reduși de agricultură la stadiul de „oi chineze", după afirmarea și extinderea caracterului concurențial al noului mod de trai al poporului, „oile civilizate", care mereu au rămas în urmă, s-ar putea preschimba în „lupul modern și civilizat chinez", brav și nemilos, adevărat urmaș al împăraților Yan și Huang, pentru ca apoi să evolueze până la stadiul cel mai înalt de „cetățean al lumii civilizate". Însă din moment ce ogoarele Chinei sunt cele mai vaste ogoare din lume, China are cea mai îndelungată istorie agrară, cel mai numeros popor de agricultori, mentalitatea agrară cel mai adânc înrădăcinată, iar spațiul destinat urbanizării e mult prea strâmt, dacă vrem ca „oile chineze" să se transforme în „lupi civilizați", e nevoie de o perioadă de triere îndelungată, dureroasă, ba chiar brutală. Cum să tratăm civilizat, să rânduim și să educăm o mulțime de oameni dezavantajați, să le preschimbăm caracterul slab. Acestea vor fi probleme sociale extrem de dificile. În plus, fortificarea regimului politic în viitor s-ar putea să nu fie posibilă tocmai din cauza acestei slăbiciuni de caracter. Or, pentru ca aceste probleme dificile să fie rezolvate, e nevoie de un spirit de lup hotărât, ferm și puternic.

Astea sunt concluziile.

Stepa Elunului se cufundă în umbrele înserării. În depărtare, luminile de la așezările ciobanilor licăreau slab. Yangke dorea să mai pună întrebări, dar Chenzhen lovi puțin volanul și spuse:

— Trebuie să ne întoarcem, altfel, Batu o să se urce în mașină și-o să vină să ne caute. Dacă mai ai întrebări, putem discuta și în drum spre Pekin. Și eu mai am o mulțime de lucruri pe care vreau să le discut cu tine.

Yangke spuse:

— Totemul lupului și spiritul nomazilor chinezi reprezintă, într-adevăr, niște teme cruciale, care, odată urnite, pun în mișcare tot angrenajul. Eu, unul, mai am multe întrebări.

Cei doi coborâră din mașină, făcură cu mâna semn de bun-rămas muntelui pe a cărui pantă era vizuina lupului, dar rămaseră așa mult timp, neîndurându-se să plece. Privind spre muntele lupului, Chenzhen spuse încet:

— Lup mic, acum trebuie să mă întorc la Pekin, dar o să mai vin să te văd.

Yangke spuse:

— Să știi că ar trebui să ridicăm un fel de monument în fața vizuinii. Cel mai bine ar fi să punem un stâlp ca un totem al lupului.

Chenzhen oftă:

— Și eu aș vrea să facem asta, însă nu îndrăznesc. Acum în stepă sunt tot mai mulți imigranți de prin zonele agricole. Dacă văd că am ridicat un monument în cinstea lupului, o să-l facă țăndări. Ca să nu mai spun că ar putea surpa și vizuina aceasta prețioasă, veche de o sută de ani. Mai bine să lăsăm vizuina ascunsă aici, în liniște.

Chenzhen mai spuse:

— Acum mai mult îmi doresc să înfig în inimile oamenilor din țară stâlpi spirituali ai totemului lupului. Totemul lupului este unul dintre principalele totemuri primitive ale poporului chinez, înaintea lui fiind numai totemul dragonului. Însă, după părerea mea, lucrurile nu sunt atât de simple, căci, conform noilor descoperiri arheologice și studiilor mele, cele mai timpurii totemuri ale lupului și ale dragonului se pare că erau, de fapt, unul și același lucru, totemul dragonului diferențiindu-se de cel al lupului abia mai târziu.

Surprins, Yangke spuse repede:

— Dar această descoperire trebuie să fie de o importanță enormă pentru transformarea caracterului național al chinezilor! Nu, mai întâi îmi spui despre asta și abia apoi plecăm.

Chenzhen spuse dintr-o răsuflare:

— Imaginea dragonului a apărut abia acum cinci mii de ani. Dragonul de jad descoperit în 1971 la Sanxingtala, în Mongolia Interioară, este cunoscut ca primul dragon chinezesc, datând din perioada culturii neolitice Hongshan. În acea perioadă, strămoșii poporului chinez încă nu se apucaseră de agricultură, ci trăiau din vânătoare și din cules, erau păstori nomazi ori chiar trăiau în condiții semiagrare și semipastorale. Totemul dragonului a fost totemul înaintașilor chinezilor, și abia apoi s-a transformat în totemul agricultorilor. Eu m-am uitat cu mare atenție și am studiat dragonii de jad din satul Sanxingtala, din județul Wengniute. Însă ceea ce m-a uimit e faptul că acel dragon de jad primitiv nu este deloc dragonul pe care aveau să-l

știe chinezii mai târziu, căci e vorba despre imaginea unui animal cu cap de lup și trup de dragon, neacoperit însă de solzi și fără gheare. Dar capul și ceafa sunt în mod clar de lup, făcute după modelul unui lup adevărat: cu fața prelungă, botul alungit, nasul ascuțit și marginile gurii arcuite în sus. Dar mai ales ochii — aceia sunt ochi de lup adevărat, exact la fel ca ai puiului nostru, rotunzi și înclinați, cu colțurile alungite și înclinate. Această trăsătură atât de specială a lupului a fost redată cu foarte mare precizie de mijloacele artistice ale strămoșilor din neolitic. Pe lângă asta, a fost dăltuită și imaginea coamei de pe grumazul lupului, cu părul lăsat în față și zburlit, ceea ce-i dă un aer foarte demn și frumos. Una dintre trăsăturile care inspiră teamă ale lupilor de stepă este coama zburlită. Doar eu cunosc lupii atât de bine și îmi dau seama că, dacă nu l-ar fi observat îndelung, strămoșii noștri n-ar fi putut să realizeze cu atâta fidelitate o imagine artistică a lupului. Așadar, acest dragon de jad este, de fapt, un lup de jad. Sunt unii savanți care susțin că, de fapt, capul dragonului de jad ar fi de porc. Însă după părerea mea, dacă judecăm după firea nomazilor, porcul domestic sau mistrețul nu ar fi putut ajunge totemul la care să se închine cei din nord, întrucât nomazii din nord-vest și din nord nu s-ar fi închinat sub nicio formă unor animale domestice sau care puteau fi domesticite, în general. Numai cineva care nu cunoaște caracterul nomazilor din China ar putea ajunge să creadă că aceștia s-ar închina unor animale de pe lângă casa omului. În ceea ce privește imaginea, ochii de porc nu sunt înclinați, gura porcului este mai retrasă față de rât și nici capul nu este atât de alungit. Apoi să se transforme un porc, cu corpul lui scurt și îndesat și cu coada ca un băț, indiferent dacă e domestic sau sălbatic, într-un dragon subțire și alungit — asta e cam prea de tot. Pe când să se transforme lupul, cu trupul lui subțirel și coada lungă și stufoasă în imaginea unui dragon — asta e mult mai plauzibil. Gândește-te la imaginea pieilor de lup, cu cozile lor lungi, care erau atârnate deasupra iurtelor, în vârful parului și în bătaia vântului — nu ți se pare că seamănă mult cu cea a dragonilor? Și am impresia că e foarte posibil ca dragonii zburători ai chinezilor să fi fost imaginați de strămoșii din stepe după viziunea spiritelor lupilor care se înalță la cer, aceasta fiind o înfrumusețare și o sanctificare a lupului. În anul acela când l-am văzut pe lupul mic atârnat sus,

în văzduh, m-am gândit nu doar că arăta ca un lup zburător, ci și că aducea cu un dragon zburător, care călărește norii și umblă prin ceturi, însă atunci nu am mai insistat asupra acestui sentiment.

Apoi, după ce m-am întors la Pekin și am văzut fotografia cu dragonul de jad, pe moment am fost foarte emoționat, de parcă îl revedeam chiar pe lupul nostru. Faptul că în acele condiții primitive s-a putut sculpta o imagine atât de frumoasă și de elegantă într-o bucată de jad demonstrează în ce fel cunoșteau și venerau strămoșii noștri lupul. Iar locul din care a fost dezgropat „dragonul de jad" se află și în Mongolia Interioară, adică în locul de baștină al lupului de stepă, fiind acea zonă din China unde lupii erau cei mai mulți și mai fioroși, în care urmau să se nască nenumărați nomazi, care aveau să venereze totemul lupului, dar și locul în care există atâtea legende despre „lupii zburători". Acest lucru mă face să asociez în mod firesc totemul lupului cu cel al dragonului și să încep să studiez mai aprofundat legătura dintre cele două.

După cercetările mele, există cel puțin șapte caracteristici care arată legătura dintre totemul lupului și cel al dragonului, și le voi prezenta în cele ce urmează:

Prima — Și totemul lupului, și cel al dragonului au apărut pe teritoriul de azi al Mongoliei Interioare sau în zone de stepă din apropiere. Acesta este tocmai locul de baștină al lupilor de stepă mongolă, în care puteau fi găsiți cei mai mari, mai numeroși și mai feroce lupi din lume. Pe această întindere de stepă, omul și lupul s-au luptat unul cu altul și s-au ucis unul pe celălalt, s-au sprijinit reciproc pentru a putea supraviețui, au trăit în comuniune. De aceea și influența spiritului și a caracterului lupului față de om este foarte mare. Căci aici nu era ca la pol sau în taigaua rusească, unde între oameni și haitele de lupi sunt distanțe foarte mari, unde și unii, și alții trăiesc din carnea animalelor sălbatice pe care le vânează, iar oamenii nu sunt influențați prea mult de lupi. De aceea nici nu s-a pus în acele locuri problema de a se închina vreunui totem al lupului.

A doua — Capul și ceafa lupului și ale dragonului-totem sunt identice, iar trupul lung și cilindric, de asemenea. Dragonul primitiv de jad de la Sanxingtala este, de fapt, un animal cu cap de lup și trup de dragon. Cu alte cuvinte, pentru oamenii din neolitic, capul și ceafa

lupului din totem erau identice cu ale dragonului, ca, de altfel, și restul trupului, fără solzi. Aceasta arată că dragonul nu provenea dintr-un pește ori dintr-un șarpe. Atunci este foarte posibil ca totemul lupului să fi fost chiar totemul dragonului și viceversa, cele două nefiind încă diferențiate. Oricum, vatra amândurora s-a aflat într-una și aceeași stepă.

A treia — Și totemul lupului, și cel al dragonului sunt surprinse într-o poziție arcuită, sugerând zborul. Din câte se spune, indiferent dacă e vorba de totemuri din stepă ori din China, toate erau ale unor animale ce puteau zbura. În stepă, lupul-totem se înalță la cer, ducând sufletele oamenilor la Tengri, iar dragonul-totem al chinezilor din câmpie zboară tot prin văzduh, călărind norii și destrămând ceturile, poruncind stihiilor. În schimb, multe alte totemuri din lume și din China nu reprezintă animale zburătoare. Spre exemplu, ursul, tigrul, bivolul, maimuța și alte totemuri populare. Totemurile neamurilor din stepă și ale chinezilor agricultori de pe nesfârșitul pământ al Chinei au această caracteristică a zborului, și nu este o coincidență, nu e deloc întâmplător. Așadar, și mai similară este poziția ce sugerează zborul, atât în cazul totemului lupului, cât și în cel al dragonului, căci în stepă lupul care fuge se mișcă în sus și în jos, cu unduiri, ca și blana de lup înălțată deasupra iurtei, în bătaia vântului, cu trupul arcuit ca în zbor. Cât despre dragonul chinezilor, în diversele picturi murale și sculpturi din vechime este redat peste tot îndoit la mijloc, sugerând zborul prin unduire. Această postură de zbor este foarte asemănătoare cu mișcările lupului atunci când fuge, ca și cu ale pieii împăiate, bătute de vânt. Însă față de pește, șarpe sau crocodilul din apă, ori față de șarpele boa de pe uscat, descrie cu totul alte mișcări. Peștii, șerpii și crocodilii se deplasează cu unduiri ale corpului și cozii în plan orizontal, stânga și dreapta. Așadar, una este mișcarea prin unduiri în plan vertical, sus-jos, și alta prin unduiri în plan orizontal, stânga-dreapta. Aceste două tipuri diferite de mișcări și gesturi demonstrează clar superioritatea lupului față de pești, șerpi sau crocodili, dar și faptul că totemul dragonului nu a apărut prin transformarea acestor animale ovipare, în sine inferioare, ci din mamifere de uscat, din stepă, precum lupul. Mulți chinezi cred că, de fapt, dragonul este un soi de pește din apă ori provine din șarpe, iar unii

consideră că animalul din care a fost stilizat dragonul ar fi chiar crocodilul. Dar toate aceste păreri nu au în vedere diferențele esențiale dintre dragon și animalele amintite, și nici pe cele dintre mișcările unduitoare în plan vertical și orizontal. De aceea, adevăratele trăsături ale spiritului dragonului-totem sunt atât de acoperite, încât nici nu se mai poate face distincție. A patra — cu toate că și lupul, și dragonul-totem pot zbura, niciunul nu poartă aripi. În imaginarul chinezilor există „tigri zburători", „cai zburători" și alte astfel de imagini mitologice. Alte popoare au „șerpi cu pene" și așa mai departe, însă toate acele animale totemice care pot zbura sunt dotate cu aripi. În anii cincizeci, pe pachetele de țigări Fei ma[1] era reprezentat un cal cu niște aripi uriașe. Cum se face, atunci, că dragonul-totem nu are aripi? Eu cred că aceasta e din pricină că totemul lupului nu are aripi, așadar, era firesc ca nici dragonul-totem, care provine din totemul lupului, să nu aibă aripi. Iar motivul pentru care lupul-totem nu are aripi este acela că oamenii primitivi ai stepei considerau că lupul e ca un spirit, o nălucă, cu puteri nelimitate, deci nu mai avea nevoie de aripi ca să zboare.

A cincea — Atât totemul lupului, cât și cel al dragonului au o strânsă legătură cu cea mai venerată divinitate a chinezilor — Cerul. În stepă, oamenii cred că lupii sunt trimiși de Tengri pentru a păzi și pentru a duce spiritele celor care se închină la totemul lupului până sus, la Tengri. În câmpie, chinezii cred că dragonul este însăși incarnarea Cerului, iar împăratul este numit „dragon adevărat, fiu al Cerului", sfânt și intangibil. Dacă venerarea Cerului a fost adusă de strămoșii din stepă în câmpia chinezilor agricultori, atunci trebuie că tot ei au adus și totemul lupului.

A șasea — Și totemul lupului, și cel al dragonului reprezintă imagini ale unor animale de pradă, crude și înfricoșătoare. Multe totemuri ale popoarelor lumii sunt reprezentate de animale de pradă, dar mai sunt printre ele și unele animale erbivore, blânde, cum ar fi vaca — pentru unii, ea este animal-totem. Atunci, cum au putut chinezii să-și facă totem tocmai din acest animal înfiorător? Aceasta este din pricină că strămoșii chinezilor erau, la acea vreme, vânători, culegători, păstori — nu deveniseră încă „blânzi și generoși", iar marea majoritate erau

[1] „Cal zburător" (în chineză).

nomazi care aveau drept totem lupul. Or, cum imaginea lupului este înfricoșătoare, atunci și dragonul-totem care provenea din cel al lupului nu putea fi decât extraordinar de fioros și de feroce.

A șaptea — Și lupul, și dragonul sunt caracterizați prin imposibilitatea de a fi îmblânziți. Dintre toate totemurile alese de popoarele lumii, cele mai multe sunt reprezentări ale unor animale ce pot fi îmblânzite, ba chiar unele au fost alese dintre animalele domestice. Lupul este cel mai nesupus dintre toate animalele de pradă — niciodată nu ar putea fi domesticit. Pe când ursul, tigrul, leul, șoimul, elefantul, toate aceste animale pot fi îmblânzite — lupul de stepă mongol, nu. Din moment ce el nu poate fi îmblânzit, nici dragonul care provine din totemul lupului nu poate fi îmblânzit. Dragonul este moștenitorul caracterului de lup și cel în care acesta devine mai puternic. El nu numai că nu poate fi supus de om, ci chiar din contră — el va fi cel care va supune un popor imens. Iar spiritul nesupus al lupului a fost absorbit de spiritul suveranului confucianist și divinizat.

După aceste similarități între totemul lupului și cel al dragonului pot deduce că dragonul-totem al chinezilor s-ar fi desprins cândva din lupul-totem al stepei, întocmai după cum poporul chinez însuși, neamul huaxia, tot din neamurile stepei a coborât. Cum neamurile nomade ale stepei nu și-au părăsit nicicând vatra, nici totemul lupului nu și-a schimbat forma, iar aceste popoare s-au închinat mereu la el. În Antichitate însă, o parte dintre nomazi au plecat din stepă, intrând în ținutul agrar al chinezilor din câmpie și aducând în mijlocul agricultorilor cultul lui Tengri și al totemului lupului. Căci în zorii istoriei atât păstorii, cât și agricultorii trăiau din mila Cerului — așa a ajuns să se păstreze între agricultorii chinezi cultul față de Cer adus de păstorii nomazi atunci când s-au strămutat în câmpie. Însă caracterul nomazilor a început să slăbească odată ce au devenit agricultori, așa că încetul cu încetul au ajuns să se teamă de lup și să-l urască. Atunci, totemul lupului adus din stepe nu a mai fost potrivit cu spiritul și viața agricultorilor, astfel că, treptat, a fost transformat în noua imagine a unui totem-dragon, ce avea putința să are printre nori și să semene ploi.

În Antichitatea îndepărtată, în stepele Asiei Orientale erau neamuri de nomazi care se închinau totemului lupului. Conform legendelor,

totemul din vremea lui Fuxi[1] reprezenta un animal cu cap de om și trup de șarpe, iar imaginea lui Fuxi cel divin însuși era o reprezentare cu cap de om și trup de șarpe. Mai târziu, după ce triburile s-au amestecat, strămoșii s-au axat pe totemul lupului și pe cel cu „cap de om și trup de șarpe", absorbind și alte trăsături ale totemurilor nativilor din zonele agricole, adăugând solzii de pește, ghearele, coarnele de cerb și alte elemente. În procesul de formare a totemului dragonului, trăsăturile totemului-lup au jucat un rol foarte important, căci între imaginea „cu cap de om și trup de șarpe" și cea a dragonului fioros de mai târziu este o diferență foarte mare. Eu am văzut cândva o figurină din ceramică cu „cap de om și trup de șarpe", dezgropată la situl de la Yangshao. Acela poate fi dragon? Pur și simplu seamănă cu o șopârlă de casă sau cu vreun miriapod cu capul mai mare, cu un aer întunecat, fioros și viclean — nici vorbă de vreo valoare estetică ori de vreun sentiment divin. Pe când adăugarea capului de lup la trupul de șarpe e cu totul altceva. În principiu, „șarpele cu cap de lup" reușește să realizeze, măcar în stadiu incipient, o imagine artistică înfiorătoare, demnă de un dragon. Faptul că imaginea dragonului chinezilor de mai târziu este atât de teribilă, înfiorând sufletele oamenilor, vine tocmai din imaginea și firea înspăimântătoare a lupului. Dragonul „abstract" dă dovadă de expresivitate, or, în istoria poporului chinez, cel mai durabil și mai expresiv totem cu un aer feroce a fost cel al lupului. De aceea, se poate spune că, fără contribuția imaginii, caracterului și spiritului lupului-totem, dragonul chinezilor ar fi fost un vierme.

Chenzhen îi spuse lui Yangke să se urce în mașină. Se urcă și el și aprinse lumina dinăuntru, se uită la ceas, se mai uită și la fișe, apoi spuse:

— Mai este o problemă care merită să fie cercetată: acele animale mitice îngrozitoare din legendele chinezești — misterioasele „taotie". După părerea mea, este posibil ca aceste taotie să fi evoluat tot din lupi, pentru ca mai apoi să devină dragoni. În dicționarul *Cihai* scrie așa: taotie sunt animale legendare lacome și rele. Multe dintre vasele antice de sacrificiu din bronz erau decorate cu capul acestor animale.

---

[1] Legendar împărat înțelept, considerat inițiatorul *Cărții schimbărilor — Yi jing*.

În *Analele Primăverii și Toamnei* lui Lü, în capitolul „Însemnări despre strămoși" scrie: „Desenele de pe vasele de jertfă din Zhou nu arătau decât capete, nu și trupuri." În dicționarul *Cihai*, la cuvântul „tao" scrie: „« Tao » înseamnă « lăcomie »." Iar în *Istoria Han*, în capitolul „Însemnări despre rituri și muzică", se spune: imaginile cu „fețele lacomilor" vin de la vorba veche, care înseamnă „lăcomie".

În cele amintite până acum sunt trei probleme care necesită explicații.

Mai întâi, taotie sunt animale „malefice" — nu sunt pești, șerpi sau crocodili și nu aparțin speciei peștilor sau târâtoarelor. În *Cihai* mai sunt prezentate și câteva modele de taotie prezente pe vasele sacrificiale din Shang și Zhou. Nu trebuie decât să te uiți puțin și imediat poți să-ți dai seama cu cine seamănă acele animale malefice, căci aduc foarte mult cu niște fețe de lupi, cu ochi rotunzi, dar înclinați, nespus de înfiorători.

În al doilea rând, despre taotie se spune că sunt foarte lacome. Această trăsătură indică în mod clar una dintre caracteristicile lupilor. „Nemaipomenita lăcomie" este unul dintre cele mai proeminente atribute ale lupilor din stepă. Noi, care am crescut un lup, cunoaștem prea bine această trăsătură și putem da nenumărate exemple care să ilustreze lăcomia lupului. În lumea asta nu există niciun animal care să fie mai lacom decât lupul. Cine nu crede, n-are decât să meargă să-i întrebe pe păstori care e cel mai lacom animal de pradă din lume, iar ei cu siguranță vor răspunde: lupul. Toată lumea știe că lăcomia e legată de caracterul de lup. Dong Zhongshu scria că cei din dinastia Qin „au făcut un obicei din lăcomia ca de lup". Atunci când descriu gesturile lacome, chinezii spun „a înghiți pe nemestecate ca un lup și ca un tigru" și, ce e interesant, îl așază pe lup înaintea tigrului în ceea ce privește lăcomia. Când vor să descrie un suflet rapace, chinezii spun: „lup cu poftă sălbatică", nu „tigru cu poftă sălbatică". Taotie au aceste caracteristici ale lăcomiei și răutății, iar trăsăturile din desene îi aseamănă cu niște lupi. De aceea, acești taotie mitologici se poate să fie, de fapt, niște lupi, ori măcar niște imagini ale unor animale de pradă transformate din lupi.

În al treilea rând, taotie au devenit tema principală a decorațiunilor de pe vasele de sacrificiu din Shang și Zhou, ceea ce aduce în

discuție o serie de probleme. Vasele de sacrificiu cu trei picioare reprezentau cea mai de preț comoară a neamului huaxia ce indica prestigiul unui stat în epoca bronzului. În dinastia Zhou[1], în expresia „un cuvânt cât nouă vase"[2], „vas" simbolizează poziția supremă a suveranului și uneltele sale de divinație și sacrificiu, dar și vasele în care erau aduse jertfe Cerului și strămoșilor, așadar în conștiința strămoșilor aceste vase ocupau locul stâlpului totemic. Astfel, numai totemul neamului era vrednic să fie pus pe un asemenea loc și să fie gravat sau turnat pe aceste vase scumpe. Acest fenomen mai reflectă alte două probleme: e posibil ca, în timpul dinastiilor Shang și Zhou, neamul protochinez huaxia să se fi închinat în continuare la totemul lupului, sau măcar la totemul unui animal de pradă; apoi, venerarea totemului la care se închinau triburile strămoșilor Yan Di și Huang Di a fost dusă mai departe. Aceste lucruri demonstrează că, în ceea ce privește venerarea totemului lupului, influența asupra chinezilor din timpul dinastiei Zhou a fost foarte profundă, deoarece neamul quanrong, din care proveneau cei din Zhou, fusese alcătuit, în mare parte, din nomazi care se închinau la totemul lupului. În al doilea rând, dragonul de atunci e posibil să nu se fi răspândit peste tot și să nu fi devenit încă totemul neamului chinezilor, altfel, imaginile de pe vasele ce simbolizau puterea absolută a suveranului ar fi avut dragonul ca motiv principal. În plus, la vremea aceea suveranul, fiul Cerului, încă nu ședea pe „tronul dragonului", ci, după tradiția transmisă de la Yan Di și Huang Di, stătea pe jos.

Motivele cu care erau decorate vasele sacrificiale din Zhou erau, în principal, alcătuite din imagini de taotie și de nori, cu taotie în centru, iar în jur nori. În mod evident, animalele mitologice taotie erau astfel situate în cer, scoțându-și capetele dintre nori, aplecându-se să privească spre lumea oamenilor. Corpurile lor sunt ascunse după nori, așa că nu putem ști dacă aveau formă de șarpe sau de dragon. Dar dacă pe după capetele de taotie ar fi fost niște trupuri de dragon, tot n-ar fi prea diferite de imaginile standard ale dragonilor de mai târziu. De aceea, eu cred că, între stadiul totemului lupului și cel al

---

[1] 1045–771 î.Hr.

[2] Cu sensul de „jurământ solemn".

totemului dragonului, ar putea să mai fie stadiul de tranziție al totemului taotie. Taotie au și caracteristici de lup, dar și trăsăturile feroce ale dragonilor de mai târziu.

Înainte nu puteam deloc să înțeleg de ce neamul protochinez huaxia din epoca bronzului se închina tocmai la niște animale atât de lacome, pe care le mai și ridica la rangul cel mai înalt. Mă întrebam: să fie oare din pricină că pe atunci oamenii erau foarte lacomi, și pentru asta au găsit cu cale să venereze animale sălbatice mai lacome? Dar lăcomia aceea de taotie nu avea în ea nimic divin, demn de venerat. Abia după aceea, când am descoperit că taotie s-ar putea să fi provenit din lupi, am înțeles imediat. Lăcomia este doar una dintre caracteristicile lupului, însă una reprezentativă pentru spiritul și personalitatea sa. Venerația pe care protochinezii din dinastiile Shang și Zhou o aveau față de animalele taotie este continuarea venerației strămoșilor nomazi pentru totemul lup, căci, deși este lacom, motivul pentru care aceia au ales să-l venereze este caracterul lui feroce și cutezător, nesupus, care îl face să prefere să moară în luptă decât de vreo boală. Dar acest motiv nu poate fi înțeles decât după ce a fost înțeles în profunzime lupul însuși. De aceea, chinezilor agricultori și confucianiști de mai târziu, care au detestat lupul și s-au temut de el, le-a fost imposibil să priceapă acest lucru. De aceea, nici nu ai cum să împărtășești cuiva această convingere. Și, mai târziu, când țăranii și confucianiștii au căpătat puteri depline, animalele acelea care mâncau cu lăcomie — taotie — trebuiau să fie înlăturate din poziția înaltă pe care o dețineau în mitologia populară, așa că a fost izvodit dragonul, căruia i s-a acordat tronul imperial.

De-a lungul istoriei, spiritul lupului a dominat nenumărate neamuri nomade, care, la rândul lor, au venerat cu abnegație totemul lupului. Atunci, cum se face că suveranii nomazi care au pătruns în Câmpia Centrală din China au ajuns să poarte cu mare plăcere roba dragonului, să șadă pe tronul dragonului? Poate din pricină că ei vedeau în totemul dragonului imaginea transformată, reflectarea totemului neamului lor, al lupului. Căci totemul dragonului trebuie să fi fost într-adevăr lupul zburător, totem al neamului de nomazi, cu forma și figura schimbată, dar cu același spirit. Însă, așa cum spiritul nomad a trecut prin transformări după ce poporul venit din stepe s-a

apucat de agricultură, și spiritul totemului neamului din stepă trebuia să se schimbe, așadar lupul-totem păzitor al stepelor s-a transformat în dragonul-totem ce avea în grijă holdele, poruncind stihiilor. Deci, lupul s-a preschimbat în dragon. În plus, la totemul dragonului au mai fost adăugate nenumărate elemente ce țin de mentalitatea agricultorilor, schimbând spiritul originar al acestuia, așa încât a ajuns de nerecunoscut. Totemul lupului, care era simbolul forței și al cutezanței spiritului poporului nomad, a trecut prin asemenea modificări, încât a ajuns să simbolizeze absolutismul dinastic, prestigiul și forța suveranului. Totemul dragonului a ajuns să fie un instrument cu care suveranii să înspăimânte și să asuprească poporul. Numai suveranul putea purta roba dragonului, nouă dragoni cu nouă gheare. Celelalte robe ale demnitarilor, cu șapte sau cinci dragoni cu tot atâtea gheare, nu se puteau numi robe ale dragonului, ci doar robe cu șerpi. Chinezii din istoria modernă aveau neapărat nevoie să înlăture mai întâi miezul totemului, pentru ca mai apoi să curețe urmele suveranilor despoți. Abia după aceea se puteau întoarce la totemul strămoșilor săi, la spiritul lupului-totem.

În miezul totemului-dragon chinezesc, care înspăimânta oamenii cu imaginea sa fioroasă, se aflau la început esența și spiritul lupului-totem, care a umplut cândva oamenii de venerație. Între dragonul-totem și lupul-totem al chinezilor e posibil să existe legături de rudenie indestructibile, însă din punctul de vedere al esenței spirituale, dragonul chinezilor a trecut prin transformări prea mari: lupul cel liber s-a transformat în dragonul despotic, modelul pe care să-l urmeze un popor întreg s-a preschimbat în incarnarea dictatorului; totemul cu o vitalitate extraordinară a devenit dragonul lipsit de viață și gol pe dinăuntru care dansează pe la festivaluri, dragonul de mucava, tigrul de hârtie.

Dar numai după ce va fi golit de spiritul despotic al suveranului feudal și retrograd și se va umple de spiritul liber și cutezător al totemului lupului va putea uriașul dragon chinez să se avânte spre înălțimi, să zboare prin întreaga lume, să zboare în cosmos, pentru a găsi spațiul vital nemărginit în care să se dezvolte întreaga omenire.

Cei doi mâncară tot ce mai rămăsese de la prânz, dar tot nu-și puteau stăpâni chiorăielile din stomac. Yangke spuse:

— Zău că aș fi în stare să mănânc un castron întreg de tocană, întocmai ca un taotie!

Chenzhen zise:

— Kasmai are să se bucure văzând că mâncăm ca lupii.

Yangke aprinse farurile, apoi conduse jeepul spre pășunile de lângă frontiera nord-vestică. După ce ocoliră un deal mai înalt, văzură în depărtare o lumină aprinzându-se și stingându-se exact ca un far. Kasmai trebuie să fi stat o bună bucată de vreme cu lanterna în mână. Privind în oglinda retrovizoare, Chenzhen vedea ca prin ceață muntele liniștit al lupilor, sub lumina lunii, neștiind când avea să se mai întoarcă...

În primăvara anului 2002, Batu și Kasmai îi telefonară din stepă și îi spuseră că în zona Su Mu Baolige din Elun optzeci la sută din pășune devenise deșert și că într-un an de zile toată comuna Su Mu avea să se transforme din zonă de pășunat stabil în fermă în care să fie crescute vitele și oile, cam ca grajdurile de pe la țară din China, unde se cresc animalele domestice, așa că toată lumea va trebui să-și ridice câteva clădiri mari...

Chenzhen rămase mut.

După câteva zile, văzu pe fereastră un vălătuc mare de praf și nisip care se ridica năvalnic în văzduh, acoperind cerul și întunecând soarele. Tot Pekinul fu învăluit într-o perdea de praf mărunt și înecăcios, Orașul Imperial preschimbându-se într-o întindere de nisip galben.

Chenzhen lăsă deoparte calculatorul și stătu în fața ferestrei, privind plin de amărăciune spre nord. Haitele de lupi erau istorie, stepa devenise o amintire, civilizația nomadă își găsise sfârșitul. Până și ultima urmă lăsată de lupul stepei mongole pe stepa Mongoliei Interioare — vizuina aceea străveche, vatra puiului de lup — avea să fie îngropată sub nisipurile galbene.

„[Jiang Rong] va deveni probabil unul dintre cei mai mari și mai controversați romancieri chinezi din lume."

The Guardian

„*Totemul lupului* a avut atât de mare succes în China pentru că a declanșat, chiar de la apariție, polemici aprinse în privința conținutului său foarte subversiv. A dat naștere la numeroase dezbateri pe Internet. A fost apreciată de oameni de afaceri, de intelectuali, de studenți la Litere, de jurnaliști și de marele public, dar a făcut, totodată, obiectul atacurilor violente ale apărătorilor confucianismului, ale ultranaționaliștilor și ale aripii conservatoare a Partidului Comunist Chinez, care au cerut interzicerea ei, și încă o cer, chiar dacă romanul este deja în biblioteci și face chiar obiectul unor teze de doctorat."

Le Monde des livres

„*Totemul lupului* este cea mai bună carte scrisă de un autor chinez pe care am citit-o în ultimii ani, și singurul roman cu adevărat bun. Este revelatoare, rafinată, misterioasă – o minunăție."

Jonathan Mirsky, *Literary Review*

„Roman panoramic despre viața în stepa mongolă în timpul Revoluției Culturale, această capodoperă este, totodată, un argument puternic al relației complexe dintre nomazi și sedentari, animale și oameni, natură și cultură. Acțiunea, desfășurată lent, este reprezentată în detalii vii, pas cu pas. O carte fără pereche, de neuitat."

Adrienne Clarkson, președinte al juriului Man Asian Literary Prize, 2007

CURTEA VECHE & BYBLOS

Pentru a comanda online sau pentru lista completă a titlurilor publicate la Curtea Veche, vizitează www.curteaveche.ro

Designul copertei: griffon.ro

GRIFFON AND SWANS BOOKS

Curtea Veche

începi să afli

ISBN 978-973-669-814-9
ISBN 978-973-669-815-6 (vol II)

9 789736 698156

www.curteaveche.ro